

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ 13Α

1. ΔΙΑΛΟΓΟΣ
2. ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΑΞΕΩΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΚΡΙΝΕΙΝ ΚΑΙ
ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ
3. ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΑΝΑΓΩΓΗΝ
ΤΟΥ ΕΞΑΗΜΕΡΟΥ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
Ἐπὶ τὸν
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
Διδάκτορα Θεολογίας

Φ Ι Λ Ο Κ Α Λ Ι Α
Τ Ω Ν
Ν Η Π Τ Ι Κ Ω Ν Κ Α Ι Α Σ Κ Η Τ Ι Κ Ω Ν
13Α

Ἐπόπτης – Ἐπιμελητῆς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1998

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
Ο
ΣΙΝΑΪΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Παλαιότερα ὁ Ἀναστάσιος Σιναΐτης ἔθεωρεῖτο ὡς ὁ πρὸ ἀξιόλο-
γος ὀρθόδοξος θεολόγος τοῦ βου μ.Χ. αἰώνα. Καταγόταν ἀπὸ τὴν
Παλαιστίνη, ἔζησε ἐπὶ πολλὰ χρόνια ὡς μοναχός, πιθανώτατα στὴν
παλαίφατη μονὴ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης στὸ θεοδάδιστο ὄρος Σινᾶ,
καὶ τὸ ἔτος 558 ἀναδείχτηκε πατριάρχης Ἀντιοχείας. Ὅμως γρήγο-
ρα ἐνεπλάκη στὰ πλοκάμια τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τῶν αὐτο-
κρατόρων, προβάλλοντας σθεναρὴ ἀντίσταση στὴ εὐμενῆ γιὰ τοὺς
Μονοφυσίτες συμπεριφορὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἀπορρίπτοντας τὸ
τελευταῖο διάταγμα τοῦ κατὰ τὰ ἄλλα μεγάλου αὐτοκράτορα ὑπὲρ
τοῦ Ἀφθαροδοκητισμοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς πέθανε πρὶν προ-
λάβει νὰ τιμωρήσει τὸν ἀτίθασο πατριάρχη, τὸ ἔργο του ὅμως αὐτὸ
ἐκπλήρωσε ὁ διάδοχός του Ἰουστῖνος Β'. Ἔτσι ὁ Ἀναστάσιος ἐξορί-
στηκε τὸ 570 καὶ ἐπὶ 23 χρόνια ἔμεινε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἔδρα του, ὅπου
ἀσχολήθηκε μὲ τὸ συγγραφικὸ ἔργο του καὶ τὴν προσευχὴ. Στὴν
ἔδρα του ἐπέστρεψε τὸ 593 καὶ πέθανε τὸ 599. Αὐτὰ πιστεύονταν
παλαιότερα.

Ἡ νεώτερη ὅμως ἔρευνα ἔθεσε ὑπὸ ζωνερὴ ἀμφισβήτηση τὰ
παλιὰ αὐτὰ δεδομένα γιὰ τὸν Ἀναστάσιο Σιναΐτη. Σήμερα ὑπάρχει
ἡ ἀποψη ὅτι ἑπτὰ Ἀναστάσιοι μποροῦν νὰ διεκδικήσουν τὴν πατρό-
τητα τῶν συγγραμμάτων πού φέρονται ὡς ἔργα τοῦ Ἀναστασίου Σι-
ναΐτη. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ πέντε εἶναι μοναχοὶ Σιναΐτες, ὁ ἕκτος ὑπῆρξε
καὶ Σιναΐτης, ἐνῶ ὁ ἕβδομος εἶναι μᾶλλον ἄσχετος¹ μὲ τὸ Σινᾶ, καὶ ἁ-
πλῶς ἡ συνωνυμία του μὲ τοὺς ἄλλους τὸν περιέλαβε καὶ αὐτὸν μετα-
ξὺ τῶν συγγραφέων τῶν συγγραμμάτων πού φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ
Ἀναστασίου Σιναΐτη.

1. Βλ. Σ. Σάκκου, *Περὶ Ἀναστασίων Σιναϊτῶν*, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 186.

Συγκεκριμένα αναφέρονται οί ἑξῆς:

1. Ἀναστάσιος Α΄ πατριάρχης Ἀντιοχείας, γιά τόν ὁποῖο μᾶς πληροφοροῦν τὰ πρακτικά τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας τὸ ἔτος 564-65, ἐπιστολές τοῦ πάπα τῆς Ρώμης Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου πού ἀπευθύνονται διαδοχικά σιους πατριάρχες τῆς Ἀντιόχειας Ἀναστάσιους Α΄ καὶ Β΄, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τοῦ Εὐαγρίου, τὸ Πασχάλιο χρονικό, καὶ πλῆθος ἄλλων συγχρόνων του πηγῶν, οἱ ὁποῖες δίνουν ἀρκετὲς πληροφορίες γιά τὴ ζωὴ του καὶ ἰδιαίτερα γιά τὴν διένεξή του μὲ τὸν Ἰουστινιανό, τὴν ἔξορία του καὶ τοὺς ἀγῶνες του κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν, καὶ γιά τὸ μαρτύριό του².

Ὅ,τι γνωρίζουμε τελικά γιά τὸν Ἀναστάσιο αὐτὸν ἀναφέρεται σιὰ χρόνια τῆς πατριαρχείας του. Καταγόταν ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη, πρέπει νὰ γεννήθηκε γύρω σιὸ 520, καὶ πέθανε τὸ 599 πλήρης ἡμερῶν. Δὲν εἶχε διδαχθεῖ ἀπὸ κανέναν τὴν θύραθεν παιδεία, καὶ ἡ μόρφωσή του ὀφειλόταν σιους πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, σιὴ μελέτη τῶν ὁποίων ἐπιδόθηκε “ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων”.

Πατριάρχης Ἀντιοχείας χειροτονήθηκε τὸ 559, ἡ ἕνα χρόνο πρίν, ἡ μετὰ. Εἶχε βαθειὰ θεολογικὴ μόρφωση, ἦταν αὐστηρότατη ἡ ζωὴ του, ἀπὸ δὲ τὸν Γρηγόριο Διάλογο, μετὰξὺ ἄλλων, ἐπαινεῖται ἡ ἀρετὴ του καὶ ἡ εὐφράδειά του, ἡ ὁποία ἦταν φυσικό ἐπακόλουθο τῆς ἀγιότητάς του³.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἠκμαζε ἡ αἵρεση τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν, παραφυάδα τοῦ Μονοφυσισμοῦ, τὴν ὁποία, ὅπως ἀναφέραμε σιὴν ἀρχή, ἀσπάστηκε καὶ ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός, καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγῶνα ἐναντίον τῆς αἵρέσεως αὐτῆς ἦταν ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἀναστάσιος, ὁ Ἰουστινιανός ἀποφάσισε τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν θρόνο καὶ τὴν ἔξορία του, πράγμα πού μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰουστινιανοῦ πραγματοποίησε ὁ διάδοχός του Ἰουστίνος τὸ 570.

Ὅσο διάστημα ὁ Ἀναστάσιος Α΄ βρισκόταν σιὴν ἔξορία, σιὴν Ἀντιόχεια πατριάρχευε ὁ Γρηγόριος, ἄνδρας ἐξίσου ἐνάρετος καὶ ἐνδοξος. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Γρηγορίου ἀποκαταστάθηκε ὁ Ἀναστάσιος Α΄ καὶ πάλι σιὸν θρόνο τῆς Ἀντιοχείας τὸ 593.

2. Βλ. Σ. Σάκκου, ὄπ. π., σελ. 19-23.

3. Ὅπ. π. 46.

2. Ἀναστάσιος Β', πατριάρχης Ἀντιοχείας. Ποῦ καὶ πότε ἀκριβῶς γεννήθηκε ὁ δεύτερος αὐτὸς Σιναΐτης πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἀναστάσιος, καὶ πότε ἔγινε μοναχός, δὲν εἶναι γνωστά. Ὡς πιθανὸ ἔτος γεννήσεώς του θεωρεῖται τὸ 550. Μόνασε στὴ μονὴ τοῦ Σινᾶ, τῆς ὁποίας πιθανώτατα ἔγινε καὶ ἡγούμενος, καὶ ἀνέπτυξε πλούσια δράση κατὰ τοῦ Μονοθελητισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων αἱρέσεων. Ὅπως ἀναφέρει τὸ Πασχάλιο Χρονικό, προερχόταν ἀπὸ τοὺς σχολαστικούς, δηλαδή εἶχε πλούσια θύραθεν παιδεία, καὶ ἦταν κάτι μεταξύ φιλοσόφου, νομικοῦ καὶ συνηγόρου, καὶ ἀναδείχτηκε ἄριστος διαλεπτικός καὶ δεινὸς ὁμλητής.

Ὅτι ὁ Ἀναστάσιος αὐτὸς ὑπῆρξε μοναχὸς στὸ Σινᾶ, τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος στὸ ἔργο του Ὁδηγός, ὅπου λέγει· «Ἐγὼ Ἀναστάσιος, μοναχὸς ἀγίου ὄρους Σινᾶ»⁴.

Ἀντίθετα μὲ τὸν Ἀναστάσιο Α', τοῦ ὁποίου γνωρίζουμε τὴ ζωὴ του ὡς πατριάρχου καὶ ἀγνοοῦμε τὴ μοναχικὴ του ζωὴ, γιὰ τὸν Ἀναστάσιο Β' γνωρίζουμε τὴ ζωὴ του ὡς μοναχοῦ, καὶ ἀγνοοῦμε τὴ δράση του ὡς πατριάρχου. Καὶ ἐνῶ γιὰ τὸν τελευταῖο γνωρίζουμε τὸν μαρτυρικό του θάνατο, γιὰ τὸν Ἀναστάσιο Α' ἀγνοοῦμε τὸ θάνατό του.

Τὸ γεγονός αὐτὸ συνετέλεσε πολὺ στὴν ταύτιση τῶν δύο αὐτῶν Ἀναστασίων πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, ἐπειδὴ θεωρήθηκε ὅτι τὰ κενὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἑνὸς καλυπτόταν ἀπὸ τὰ γνωστά βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ ἄλλου. Ὅπως ὅμως ἀποδεικνύει ὁ καθηγητής Σ. Σάκκος, στηριζόμενος σὲ χρονολογικὰ καὶ ἱστορικὰ δεδομένα, πρόκειται περὶ δύο διαφορετικῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα μόνασαν στὸ Σινᾶ, ὅπου τὸ ὄνομα Ἀναστάσιος ἦταν συνηθισμένο, καὶ διαδέχτηκε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο στὸν θρόνο τῆς Ἀντιοχείας⁵. Πραγματικά, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀναστασίου Α', στὸν θρόνο τῆς Ἀντιοχείας ἀνέβηκε ὁ Ἀναστάσιος Β' τὸ 599 καὶ πατριαρχευσε ἐπὶ δέκα χρόνια⁶. Αὐτὸς ὁ Ἀναστάσιος Β' εἶναι ὁ Ἀναστάσιος μοναχός, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας καὶ ἅγιος, πὺ μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως ἐδῶ, γιὰ τὴν ταῦ ἔργα αὐτοῦ κυρίως περιλαμβάνει ἡ παροῦσα ἔκδοση.

Ὁ Ἀναστάσιος αὐτός, ὁ δεύτερος μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ πατριάρχης

4. PG. 89, 188A.

5. Ὅπ. π. σελ. 92-93.

6. Ὅπ. π. καὶ Κ. Φούσκα, *Θεηγόροι ὀπλίται*, Ἀθῆναι 1975, σ. 215.

Ἐπιτοχίας ἦταν ἄριστος διαλεκτικός καὶ ἐπιθετικός ἀπέναντι τοὺς αἵρετικούς, τοὺς ὁποίους ἦταν σὲ θέση νὰ τοὺς ἐξευτελίζει μπροστὰ τοὺς ἄρχοντες καὶ τὸν λαὸ πού παρακολουθοῦσε τὶς ἀναμετρήσεις τους, παρασύροντας μὲ τεχνάσματα διαλεκτικά τοὺς αἵρετικούς σὲ παγίδα, καὶ προκαλώντας ἐναντίον τους τὶς ἀποδοκιμασίες καὶ τὶς ἰαχές τοῦ πλήθους⁷.

Στοὺς ἀγῶνες του κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν ἀντιμετώπιζε ὅλους τοὺς τὶς παραφυάδες, τὴ «δεκακέρατη ὄρχήστρα», ὅπως ἀναφέρει συχνὰ στὰ ἔργα του⁸, δανειζόμενος τὸν ὄρο ἀπὸ τὸ δεκακέρατο θηρίο τῆς Ἀποκαλύψεως⁹, μὲ τὸν ὁποῖο χαρακτηρίζει τοὺς Μονοφυσῖτες, Εὐτυχῆ, Διόσκορο, Πέτρο Κναφέα, Τιμόθεο Αἴλουρο, Θεοδόσιο, Ἰουλιανὸ Ἀλικαρνασέα, Γαϊανό, Βαρσανούφιο, Ἰάκωβο, καὶ Σεβῆρο.

Ὅπως εἶπαμε καὶ παραπάνω, γιὰ τὴ δράση του ὡς πατριάρχου δὲν ἔχουμε πληροφορίες. Ἀπὸ μὴ σειρὰ ὁμιλιῶν του ὅμως πού σώζονται καὶ φαίνεται πὺς ἐκφωνήθηκαν σὲ ἐκκλησίες, βλέπουμε ὅτι στηλίτευε κυρίως τὴ διαφθορὰ καὶ τὴν τυπολατρεία, καὶ κήρυττε τὴ μετάνοια καὶ τὴν ἀποφυγὴ τῆς μνησικακίας καὶ τῆς κατὰκρισης.

Ἐπειδὴ τὸ Ἰουδαϊκὸ στοιχεῖο στὴν Ἀντιόχεια προκαλοῦσε προβλήματα στὴν Ἐκκλησία, ὁ Ἀναστάσιος Β΄ ἐκφώνησε σειρὰ ἀπὸ λόγους ἀντιιουδαϊκούς, πράγμα πού, ὅπως ἦταν φυσικό, ἐξερέθιζε τοὺς Ἑβραίους τῆς συριακῆς μεγαλουπόλεως. Ἔτσι τὸν τελευταῖο χρόνο τῆς πατριαρχίας του οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀντιόχειας στασίασαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἔσφαξαν πολλούς, καὶ ἔκαψαν τὰ σπίτια τους μαζί μὲ αὐτοὺς πού κατοικοῦσαν μέσα σ' αὐτά. Τότε ἀκριβῶς, τὸ ἔτος 609, μεταξὺ τοῦ πλήθους πέθανε μαρτυρικά καὶ ὁ Ἀναστάσιος. Οἱ Ἑβραῖοι πού τὸν συνέλαβαν, ἀφοῦ τὸν ἔσφαξαν, ἔκοψαν τὰ αἰδοῖα του καὶ τὰ ἔβαλαν στὸ στόμα του, καὶ μὲ σχοινὶ ἔσυραν τὸ σῶμά του ἀπὸ τὰ πόδια τοὺς δρόμους τῆς πόλεως, καὶ τελικὰ τὸν ἔκαψαν στὴ μεγάλη ἀγορὰ. Τὸ μαρτύριό του αὐτὸ συνέβη κατὰ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 609, ἢ κατ' ἄλλους τὸ 608 ἢ 610. Ἡ μνήμη του τιμᾶται στὶς 21 Ἀπριλίου.

Ἀντιπαρερχόμενοι τοὺς λεγόμενους «Ἐλάσσονες» Ἀναστασίους¹⁰, πού εἶναι οἱ Ἀναστάσιος Μοναχὸς Σιναΐτης ὁ Δογματικός,

7. Σ. Σάκκου, Ὅπ. π. σ. 94.

9. Ἀποκ. 12, 3. 13, 1.

8. Ὁδηγός Ζ' 112, 116 κ. ἄ.

10. Σ. Σάκκου, Ὅπ. π. σ. 7.

Ἀναστάσιος Μοναχὸς ὁ Διηγηματογράφος Α', Ἀναστάσιος Μοναχὸς ὁ Διηγηματογράφος Β', καὶ Ἀναστάσιος Μοναχὸς ὁ Τυπικός, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχουν πληροφορίες, οὔτε ἔχουν σχέση μετὰ τὰ ἔργα πὺ περιλαμβάνονται στὴ σειρά αὐτή, ἐρχόμαστε στὸν τελευταῖο ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ Ἀναστασίους, τὸν ἐπιλεγόμενον Πρεσβύτερο καὶ ἀλληγοριστή, ὁ ὁποῖος φαίνεται νὰ εἶναι ὁ συγγραφέας τῆς Ἑξαήμερου, γιὰ τὴν ὁποία θὰ κάνουμε λόγο παρακάτω.

3. Ἀναστάσιος Πρεσβύτερος, ὁ Ἀλληγοριστής. Πρόκειται γιὰ πρόσωπο γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει καμμιά ἐξωτερικὴ μαρτυρία. Φαίνεται ὅτι ἔζησε κατὰ τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 9ου αἰώνα. Ὅσο γιὰ τὴν καταγωγή του, ἀπὸ ὑπαιμιγμούς στα ἔργα του πρέπει νὰ καταγόταν ἀπὸ τὴν Κύπρο καὶ νὰ ἔζησε γιὰ μακρὸ χρονικὸ διάστημα στὴν Αἴγυπτο. Ἦταν χριστιανὸς «ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων», καὶ μόνασε στὴν Αἴγυπτο ὡς ἀπλὸς μοναχός, ἢ καὶ ἡγούμενος. Σὰν χαρακτήρας ὁ Ἀναστάσιος αὐτὸς ἦταν ἀλαζονικός, εὐφάνταστος καὶ ὀραματιστής, μὲ νοσηρὴ μᾶλλον θρησκευτικότητ¹¹.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στὴ σειρά τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, παρουσιάζουμε σὲ τρεῖς τόμους τὰ ἔργα: 1) Ὁδηγός, 2) *Περὶ τῆς ἁγίας συνάξεως καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν καὶ μνησικακεῖν* καὶ 3) *Εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγωγήν τῆς Ἑξαήμερου κτίσεως* (τόμ. 1ος), καὶ *Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις* (τόμοι 2-3).

1. Ὁδηγός. Πρόκειται γιὰ τὸ σπουδαιότερο δογματικὸ ἔργο τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἀναστασίου Β' Σιναΐτου. Εἶναι τὸ μόνο ἀπὸ ὅλα τὰ συγγράμματα πὺ φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀναστασίου Σιναΐτη, τὸ ὁποῖο ἀναφέρει μέσα στὸ κείμενο του τὸ ὄνομα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ συγγραφέα, σὲ πρῶτο μάλιστα πρόσωπο: «Ἐγώ, Ἀναστάσιος μοναχὸς ἁγίου ὄρους Σινᾶ»¹². Τὸ σύγγραμμα αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι τέσσερα κεφάλαια, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων ἀναφέρεται στὴν ἀρχὴ κατὰ κεφάλαιο. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ, ὅτι μέσα σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαια αὐτὰ περιεμβάλλονται ἐκθέσεις, ἀναθεμα-

11. Σ. Σάκκου, Ὁπ. π. σ. 190.

12. Ὁδηγός 10, PG. 89, 188.

πισμοί, ἀποσπάσματα ὁμιλιῶν μεγάλων Πατέρων ἢ ἐπιστολῶν τους, σὰ ὅποια γίνεται ἀναφορὰ τῶν θεμάτων πού συζητοῦνται ἢ ἀναπτύσσονται σὸ κάθε κεφάλαιο. Οἱ Πατέρες τῶν ὁποίων ἐπικαλεῖται τὶς μαρτυρίες εἶναι· ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἀμφιλόχιος, ὁ Εἰρηναῖος Λουγδούνου, ὁ Ἀντίοχος Πτολεμαῖδος, ὁ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, ὁ Ἰούλιος Ρώμης, ὁ Μελίτων Σάρδεων κ.ἄ. Ἐπίσης σὲ πολλὰ κεφάλαια παρεμβάλλονται καὶ σχόλια σχετικὰ μὲ τὸ θέμα, ἢ μὲ ὁδηγίες γιὰ τὸν χειρισμὸ τῶν θεμάτων ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐπιχειροῦν νὰ συζητήσουν θέματα δογματικὰ μὲ αἵρετικούς καὶ ἑτεροδόξους. Τὰ σχόλια αὐτὰ ἀσφαλῶς θὰ ὑπῆρχαν στὴν ὡς τῶν χειρογράφων, καὶ κατὰ τὴν ἀντιγραφή τους σιγά-σιγά μπῆκαν μέσα στο κείμενο.

Ὡς πρὸς τὴ γνησιότητα τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ οἱ ἐρευνητὲς δέχονται ὁπωσδήποτε ὡς κείμενο πού προέρχεται ἀπὸ τὴ γραφίδα τοῦ Ἀναστασίου Β' τὸ κείμενο πού περιλαμβάνεται σὰ κεφάλαια 3-15. Τὸ τμῆμα αὐτὸ ἀρχίζει μὲ ἰδιαίτερο τίτλο· «Ἀναστασίου ἐλαχίστου μοναχοῦ, Πόνημα περὶ πίστεως ὀρθοδόξου, ἀνθολογηθὲν ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ διδασκάλων»¹³, καὶ τελειώνει μὲ τὸ τέλος τοῦ 15ου κεφαλαίου, τὸ ὅποιο κλείνει ὡς ἑξῆς· «Ἡ δὲ (Ὁρθοδοξία) ἔστηκε παγία καὶ ἀκράδαντος ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς ὀρθοδόξου πέτρας, πρὸς ἣν αἱ πύλαι τοῦ ἅδου, τοῦτέστιν αἱ τῶν αἱρέσεων γλῶσσαι, προσκρούσει μὲν, οὐκ ἰσχύουσι δὲ αὐτῆς, τῇ χάριτι τοῦ θελήσαντος αὐτὴν Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»¹⁴.

Χωρὶς νὰ ἀμφισβητοῦμε τὴ γνώμη τῶν ἐρευνητῶν ὡς πρὸς τὴ γνησιότητα τῶν κεφαλαίων αὐτῶν (3-15) τοῦ Ὁδηγοῦ, δὲν βλέπω γιατί πρέπει νὰ ἀποκλείσουμε τὴ γνησιότητα τῶν ὑπόλοιπων ἑνδεκα κεφαλαίων. Βεβαίως αὐτὰ δὲν ἐντάσσονται ὀργανικὰ σὸ κύριο τμῆμα τοῦ Ὁδηγοῦ. Γιατί ὅμως νὰ ἀποκλείσουμε τὸ ἐνδεχόμενο, τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια νὰ ἀποτελοῦν, ἐκ τῶν ὑστέρων ἴσως ἢ ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς, εἰσαγωγικὰ κεφάλαια πού ἀπευθύνονται πρὸς μαθητευόμενους στὴν ἀντιμετώπιση τῶν αἱρετικῶν, πού συντάχθηκαν αὐτοτελῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο Ἀναστάσιο, καὶ κατὰ τὴν ἀντιγραφή ἐνσωματώθηκαν σὸ κύριο σῶμα τοῦ ἔργου, ὡς ἀπαραίτητη ἄσκηση καὶ προ-

13. Ὁδηγὸς 3, PG. 89, 89.

14. PG. 89, 268.

γυμνασία τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἢ ἄλλων λαϊκῶν καὶ κληρικῶν στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ «Δεκακέρατου» θηρίου τῆς μονοφυσικῆς αἵρεσης;

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὰ τελευταῖα ἑννέα κεφάλαια, ποὺ δὲν ἀποτελοῦν ἐνιαῖο αὐτοτελές ἔργο, ἀλλὰ ἐπιμέρους δογματικο-πολεμικὰ θέματα, μὲ στόχο πάλι τοὺς Μονοφυσῖτες καὶ τὸν τρόπο ἀντιμετώπισής τους. Δὲν θὰ μπορούσαν ἄραγε νὰ ἔχουν γραφεῖ ἢ ἐρανοθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο Ἀναστάσιο Β΄, σὲ κάποια ἄλλη χρονικὴ στιγμή, ἢ γιὰ ἄλλη χρῆση, καὶ τελικὰ νὰ ἐνσωματώθηκαν ὡς προγυμνασία τῶν ἀσκουμένων στὴν ἀντιμετώπιση τῶν Μονοφυσιτῶν, καὶ στὸ τέλος τοῦ Ὁδηγοῦ, ὡς διευκρινιστικὰ κείμενα καὶ ἀπαντήσεις σὲ εἰδικότερα, πλὴν συναφῆ, θέματα καὶ νὰ ἀποτελέσουν ἓνα ὁλοκληρωμένο καὶ εὐχρηστο ἐγχειρίδιο ἀντιαιρετικῆς πολεμικῆς;

2. *Λόγος περὶ τῆς ἁγίας Συνάξεως καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν καὶ μνησικακεῖν.* Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἀναστασίου Β΄ ἀναφέρεται στὴν ἰδιαίτερα μεγάλη σημασία ποὺ ἔχει γιὰ τὸν πνευματικὸ καταρτισμὸ τῶν Χριστιανῶν ὁ ἐκκλησιασμός. Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τοὺς ψαλμικοὺς στίχους, «Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖται τὸν Θεόν»¹⁵, καί· «Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε»¹⁶, ὡς καὶ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται στὴν κοινὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, μπαίνει στὸ θέμα τοῦ τακτικοῦ ἐκκλησιασμοῦ, διατυπώνοντας τὴ γνώμη, ὅτι ἡ ἐμμονὴ στὴν προσευχὴ καὶ ἡ διάθεση ὅσο εἶναι δυνατὸν περισσότερου χρόνου γι' αὐτὴν, καθὼς καὶ ἡ ἀκρόαση τῶν θείων Γραφῶν, ἀποτελοῦν τὴ μητέρα ὄλων τῶν ἀρετῶν. Αὐτὰ ὡς προοίμιο.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου του αὐτοῦ ὁ Ἀναστάσιος, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἄνθρωποι γενικὰ ἀφιερώνουν πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὴ ζωὴ τους, γιὰ νὰ μάθουν μὴ τέχνη¹⁷, λέγει ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφιερώνουν πολὺ περισσότερο χρόνο γιὰ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα οἱ σύγχρονοί του, ἀδιαφορώντας τελείως γιὰ τὴ σωτηρία τους, ἐπιδίδονται στὴν ἀπόκτηση καὶ ἀπόλαυση τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, καὶ μισοῦν καὶ κατακρίνουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ὡς παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴν ἀναφέρει ἐκείνους ποὺ καταλαμβάνουν κάποια προσωρινὴ ἐξουσία. Ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς λέγει· Τώρα ποὺ ἔχω εὐκαιρία! Τώρα ποὺ

15. Ψαλμ. 67, 27.

16. Ψαλμ. 21, 23.

17. PG. 89, 828.

ἐξουσιάζω! Τώρα πού μπορῶ νὰ διατάζω καὶ νὰ εἰσακούομαι, εὐκαιρία νὰ πλουτίσω, νὰ κτίσω, νὰ φυτέψω, νὰ ἀρπάξω, νὰ διευρύνω, νὰ προλάβω, πρὶν ἀλλάξει ἡ κατάστασις. Νὰ μὴ καθυστερῶ, νὰ μὴ παραμελήσω, γιατί δὲν ξέρω τί θὰ φέρει ἡ αὐριανὴ μέρα¹⁸. Καὶ δὲν κάνουν καμμιά σκέψη γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τους, γιὰ τὸν θάνατο, γιὰ τὴν κόλαση, γιὰ τὴν κρίσις. Καὶ σὰν νὰ μὴ ἔφτανε αὐτό, μισοῦμε καὶ κατηγοροῦμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, καὶ τὸν φθονοῦμε καὶ τὸν διαβάλλουμε καὶ τὸν κοροϊδεύουμε, καὶ κανεὶς δὲν προσέχει τίς δικές του ἁμαρτίες. Καὶ δὲν λυπούμαστε οὔτε σεβόμαστε κανέναν. Τοὺς δαγκάνουμε ὅλους, μικροὺς καὶ μεγάλους, αἵτιους καὶ ἀναίτιους, ἱερεῖς, δασκάλους, αὐτοὺς πού μᾶς νουθετοῦν καὶ αὐτοὺς πού μᾶς φέρνουν στὸν ἴσιο δρόμο. Γι' αὐτὸ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἡμᾶς.

Στὴ συνέχεια στηλιτεύει τὴν τύφλωσις, τὴ ραθυμία καὶ τὴν ἀδιαφορία τους, καὶ κάνει τὴ διαπίστωση. Δὲν ὑπάρχει σ' ἐμᾶς κατάνυξις, οὔτε φόβος Θεοῦ, οὔτε διόρθωσις, οὔτε μετάνοια. Δὲν βαριέμαστε νὰ ἀσχολοῦμαστε πολλὰς φορὰς ὀλόκληρη τὴ μέρα μὲ θέατρα καὶ αἰσχρολογίες, στὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὅμως, στὴν προσευχὴ καὶ στὴν ἀνάγνωσις τῆς ἁγίας Γραφῆς δὲν θέλουμε οὔτε μὰ ὥρα νὰ ἀφιερῶσουμε στὸν Θεό.

Ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν Ἀναστάσιο, εἶναι ἰατρεῖο καὶ λιμάνι. Οἱ πιστοὶ κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς θείας Λειτουργίας πρέπει μὲ ὑπομονὴ νὰ προσέχουν τὰ τελούμενα καὶ νὰ μὴ ἀγανακτοῦν ὅταν οἱ εὐχὲς καὶ τὰ ἀναγνώσματα εἶναι μακρὰ. Δὲν πρέπει νὰ φλυαροῦν κατὰ τὴν ὥραν τῆς λατρείας, οὔτε νὰ λύνουν τὴν ὥραν ἐκείνην τίς ὑποθέσεις τους, καὶ φυσικὰ νὰ μὴ σπεύδουν νὰ θγοῦν, μόλις τελειώσῃ ἡ θεία Λειτουργία, σὰν νὰ πῆρε ἡ ἐκκλησία φωτιά.

Οἱ περισσότεροὶ ἀδημονοῦν πότε νὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς θείας Κοινωνίας καὶ τότε πηδώντας ὅπως τὰ σκυλιὰ ἀρπάζουν τὸν ἄρτο καὶ φεύγουν πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόλυσις.

Οἱ γυναῖκες ἔρχονται στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ δείξουν τὰ κάλλη τους, μεταβάλλοντας τὸν ναὸ σὲ πορνεῖο.

Αὐτοὶ πού κοινωνοῦν ἀνάξια μοιάζουν τὸν Ἰούδα, ὁ ὁποῖος ἄρπαξε τὸν ἄρτο καὶ ἔφυγε τρέχοντας ἀπὸ τὸν Μυστικὸ Δεῖπνο.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι θέατρο καὶ δημόσιο λουτρό, εἶναι ἰα-

τρεῖο καὶ λιμάνι. Μέσα σ' αὐτὴν πηγαίνουμε γιὰ νὰ βροῦμε θεραπεία καὶ κατάνυξη. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Λειτουργίας πρέπει νὰ ἔχουμε τὴν καρδιά μας στραμμένη πρὸς τὰ ἄνω, νὰ συμμετέχουμε στὴν κοινὴ προσευχή, καὶ νὰ ἀκολουθοῦμε τὰ παραγγέλματα τοῦ λειτουργοῦ.

Μεγάλο μέρος τοῦ λόγου του ἀφιερώνει ὁ Ἀναστάσιος στὸ θέμα τῆς μνησικακίας καὶ τῆς κατάκρισης. Τὸν μνησικάκο τὸν παραλλήλίζει πρὸς τὸν δοῦλο ποὺ ὄφειλε μῦρια τάλαντα, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ζήτησε καὶ ἔλαβε συγχώρηση τῆς ὀφειλῆς του, δὲν ἔκανε τὸ ἴδιο καὶ αὐτὸς στὸν σύνδουλό του ποὺ τοῦ ὄφειλε ἑκατὸ δηνάρια.

Ἡ κατάκριση ἐξάλλου ἀποτελεῖ βλασφημία κατὰ τοῦ Θεοῦ, γιὰτι ὁ μνησικάκος εἶναι σὰν νὰ ἰδιοποιεῖται τὸ ἀξίωμα ποὺ ἔχει μόνον ὁ Θεός. Εἶναι σὰν νὰ τὸ ἀρπάζει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ καὶ νὰ κρίνει καὶ νὰ δικάζει τὸν ἀδελφό του.

Ἡ λόγος αὐτὸς καρυκεύεται μὲ κατάλληλα χωρία καὶ παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή καὶ τὴ θεία Λειτουργία, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴ μοναχικὴ ζωή. Τὸ ὕφος του εἶναι ρέον, χειμαρρῶδες καὶ γλαφυρὸ καὶ θυμίζει ἀνάλογους λόγους τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἢ ζωντάνια, ἢ ἐνάργεια καὶ ἢ ρεαλιστικότητά του.

3. *Εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγωγὴν τῆς ἑξαήμερου κτίσεως.* Καὶ τὸ ἔργο αὐτὸ στὴν Πατρολογία τοῦ Migne φέρεται ὡς ἔργο τοῦ «ἁγίου Ἀναστασίου»¹⁹, ἀλλὰ ἀναφέρεται καὶ ὡς ἔργο «Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, πρεσβυτέρου καὶ μοναχοῦ»²⁰, ἢ «Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας»²¹.

Ἡ ὁλόκληρο τὸ ἔργο ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα λόγους. Ἐχει τὴ μορφή ἐπιστολῆς ποὺ ἀπευθίνεται σὲ κάποιον Θεόφιλο, μαθητὴ τοῦ συγγραφέα, καὶ σώζεται μόνο σὲ λατινικὴ μετάφραση. Μόνο ὁ τελευταῖος λόγος, ὁ Δωδέκατος, σώζεται στὴ γλώσσα ποὺ γράφτηκε. Οἱ διάφοροι μεταφραστὲς τοῦ ἔργου αὐτοῦ στὴ λατινικὴ γλώσσα τὸ ἀποδίδουν ἄλλοι στὸν Ἀναστάσιο Α', ἄλλοι στὸν Ἀναστάσιο Β', καὶ ἄλλοι σὲ κάποιον Ἀναστάσιο τοῦ τέλους τοῦ 11ου αἰώνα. Γενικὰ ὅμως ἐπικράτησε ἢ ἀποψη ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Ἀναστασίου Β', πατριάρχου Ἀντιοχείας. Ὅπως ὅμως διατείνεται ὁ καθηγητὴς Σ. Σάκκος: «Ὅταν πῆ ἀπλῶς ἀναγνώση τοῦτο, βλέπει τοσαύτην τὴν δια-

19. PG. 89, 1051-1072.

20. Σ. Σάκκος, Ὁπ. π. σ. 205.

21. Ὁπ. π.

φορὰν τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀναστασίου Β΄ Ἀντιοχείας, ὥστε κατανοεῖ, ὅτι οὔτε συζήτησις χρειάζεται, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι εἶναι ξένος παντάπασι πρὸς ἐκεῖνον»²². Παρὰ ταῦτα παραθέτει πλῆθος διαφορῶν πού ἔχει ἐπισημάνει μεταξὺ τῶν δύο συγγραφέων, διαφορὲς πού ἀφοροῦν τῇ γλώσσα στὴν ὁποία εἶναι γραμμένη ἡ Ἑξαήμερος, τὸν ἀντιπατερικὸ χαρακτήρα τῆς γενικά, τὴν ἐπίδραση τῶν γνωστικῶν καὶ τοῦ παρσιμοῦ (Ζωροαστρισμοῦ) πού εἶναι ἐμφανής, τὴν χρησιμοποίησιν τῆς θύραθεν φιλοσοφίας, τὸν μυστικὸν χαρακτήρα του, τὶς ἐτυμολογήσεις, τὶς ἐρμηνεῖες ἐβραϊκῶν ὀνομάτων, τὶς ἀντιφάσεις, τὶς ἀνακρίβειες, τὰ μυστήρια τῶν ἀριθμῶν, τὰ μυθολογικὰ τέρατα, τὴν ἀστρολογία καὶ τὶς ἄλλες λαϊκὲς δεισιδαιμονίες, στοιχεῖα πού πραγματικὰ ἀφθονοῦν στὴν Ἑξαήμερο, καὶ εἶναι τελείως ἄγνωστα σὰ κείμενα τοῦ Ἀναστασίου Β΄ Ἀντιοχείας²³.

Εἰδικὰ στὸν Δωδέκατο καὶ τελευταῖο λόγο τῆς ἑξαήμερου, πού περιλαμβάνεται στὸν τόμο αὐτόν, ὁ συγγραφέας του χρησιμοποιοῖ κατὰ κόρον τὴ γνωστὴ ἀλληγορικὴ μέθοδο ἐρμηνείας, πού ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες ἐφήρμοζε ἡ λεγόμενη Ἀλεξανδρινὴ Σχολή. Διαβάζοντας τὸν λόγο αὐτόν κανεῖς, δυσκολεύεται πολὺ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐρμηνεία τῆς δημιουργίας καὶ πτώσης τῶν Πρωτόπλαστων, καὶ τὶς ἀληθινὲς «ὀβίδειες» μεταμορφώσεις τους. Γιὰ νὰ δώσουμε λοιπὸν ἓνα δείγμα τῶν ἀκροτήτων στὶς ὁποῖες καταλήγει ὁ Πρεσβύτερος Ἀναστάσιος, παραθέτουμε ἓνα δείγμα ἀπὸ τὸ ἐρμηνευτικὸ του παραλήρημα.

Ἰσχυρίζεται ὁ συγγραφέας τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅτι ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς Ἑδέμ βγήκε μόνον ὁ Ἀδάμ, ἐνῶ λογικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξοριστοῦν τὸ φίδι καὶ ἡ Εὐα πού ἦταν οἱ πρωταγωνιστὲς τῆς παρακοῆς. Ἐξορίστηκε λοιπὸν μόνον ὁ Ἀδάμ ὁ ὁποῖος συμβολίζει τὸν Χριστό, καὶ ὄχι ἡ Εὐα, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀδάμ-Χριστοῦ, δηλαδή ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἔμεινε μέσα στὸν παράδεισο μὲ τὸ φίδι καὶ τὰ ἄλλα θηρία. Ὅλα αὐτὰ ὁ συγγραφέας τὰ ἐρμηνεύει ὡς ἑξῆς: Ἡ γυναῖκα πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, αἰσθανόταν ἀποστροφή πρὸς αὐτόν πού τὴ «γέννησε». Ἀντίθετα ὁ ἄνδρας πού εἶχε προέλθει ἀπὸ τὸν Πατέρα, μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὴ γῆ, ξαναγύρισε στὸν Πατέρα του. Ἔτσι ὁ καθένας ἐπέστρεψε στοὺς συγγενεῖς καὶ στὴν πατρίδα

22. Ὅπ. π. σ. 206.

23 Ὅπ. π. σ. 206 ἔ.

του. Ἡ Εὐα δηλαδή, πού ἦταν γεννημένη ἀπὸ σάρκα, ἔμεινε στὸν ἐπίγειο παράδεισο, ἐνῶ ὁ Ἀδάμ, πού ἦταν πολίτης τοῦ οὐρανοῦ, μπῆκε βέβαια γυμνὸς στὸν παράδεισο τῆς Ἐδέμ καὶ ἔζησε καὶ ὑπέστη τὴ σωτήρια ἔξορία, μέσω τῆς ὁποῖα γέννησε τὴ δική του σύζυγο Ἐκκλησία, καὶ μὲ τὴ σάρκωσή του προσκολλήθηκε σ' αὐτήν, ἡ ὁποῖα ἐπέστρεψε σ' αὐτὸν καλῶς, καὶ πῆρε (ὁ Ἀδάμ-Χριστὸς) ὅλα ὅσα βρίσκονταν μέσα σ' αὐτήν, δηλαδή τὴ βρώση τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ, τὴν ἔξορία, τὴν ταπείνωση, τὴν κατάρα, ἀφοῦ ἔγινε κατάρα μὲ τὸ νὰ κρεμαστῆ πάνω στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ, τὴ γύμνωση, τὴν ἀποκρυψή του στὸν ἄδη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν κάλεσε ἀπὸ τὴν ἀποκρυψη ἐκείνη, τὸν ἀνάστησε, τοῦ φόρεσε τὴν ἀθανασία πάνω στὸ φθαρτὸ περίζωμα πού εἶχε φορέσει μετὰ τὴν πτώση πού ἀνήκε στὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, δηλαδή στὴ σάρκα, καὶ τὸν ἔντυσε μὲ χιτῶνα ἀφθαρτο, στερεό, καμωμένον ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὑφαντὸν ἀπὸ τὸν οὐρανό, κατασκευασμένον ἀθάνατο γι' αὐτόν... Γι' αὐτὸ ὅταν φόρεσε τὸν χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας (τὸν δερμάτινο χιτῶνα πού τοὺς ἔδωσε ὁ Θεός), τὸν πῆρε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς Ἐδέμ, στὸν παράδεισο τῆς Ἐκκλησίας, γιατί ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἐδέμ (τὴ γῆ) βρίσκεται ὁ οὐρανός, γιὰ νὰ τὸν καλλιεργεῖ, ἀπὸ τὴν ὁποῖα προῆλθε καὶ ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἀναλήφθηκε, δηλαδή τὸ ἀνθρώπινο γένος, καὶ γιὰ νὰ τὸν φυλάει, ἔβαλε τὰ Χερουδίμ καὶ τὴ πύρινη ρομφαία, νὰ φρουροῦν τὸν δρόμο πού ὡδηγοῦσε στὸ δένδρο τῆς ζωῆς²⁴.

Δίκαια λοιπὸν ὁ καθηγητῆς Σ. Σάκκος ἀποδίδει τὴν ἑξαήμερο στὸν πρεσβύτερο Ἀναστάσιο, τὸν ἀλληγοριστή, καὶ τὸν χαρακτηρίζει, μεταξὺ ἄλλων, ὡς «εὐφάνταστον, νοσηρὸν ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως καὶ ὀραματιστήν»²⁵.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

24. PG. 89, 828.

25. Ὅπ. π. σ. 206.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΟΔΗΓΟΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Παρακαλοῦμεν τοὺς μέλλοντας ἐντυγχάνειν τῇδε τῇ βίβλῳ
συγγνώμην ποιήσασθαι ἐπὶ ταῖς πλείσταις ἐν αὐτῇ διορθώσεσι ἢ
ταυτολογίαις· τὸ γὰρ ἀδιάλειπτον τῶν ἀσθενειῶν οὐ συνεχώρη-
σεν ἡμῖν ἐν αὐτῇ καταθυμίως πράξασθαι. Δεῖ γὰρ τὰ τοιαῦτα
5 Χριστοῦ δόγματα προσχιδεύσασθαι καὶ διορθοῦσθαι καὶ στιχί-
ζεσθαι, καὶ εἴθ' οὕτω καλλιγραφεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ῥάθυμον καὶ
ὀκνηρὸν τῶν ἡμετέρων συμφρόνων, αὐτὴν πρέπουσαν φιλοπο-
νίαν καὶ σπουδὴν ἐν τοῖς τοιούτοις κέκτηται. Διὸ ἀντὶ σχεδούς
τὴν τετράδα κατέχοντες, οὕτως ἐξεθέμεθα. Εἰ δὲ καὶ οὐκ εἰκὸς ἐν
10 τινι λόγῳ ἢ νοήματι ἀπρεπόντως εἰρήκαμεν, συγγνώμην αἰτού-
μεθα. Μόνος γὰρ ἄπταιστος ὁ μόνος Θεός

Πρὸς τούτοις δυσωποῦμεν τὸν μεταγράφειν μέλλοντα παρα-
θέσθαι καὶ τὰ σχόλια· σημειώσασθαι δὲ ἐπιμελῶς καὶ τοὺς τόνους
καὶ στιγμὰς καὶ ὑποστιγμὰς καὶ τὰ σόλοικα. Καὶ γὰρ ἄλλοτέ τινες
15 ἰδιῶται μεταγράψαντες ἡμῶν δογματικὸν τόμον, ἐξ ἀγνοίας βλα-
σφημιῶν αὐτὸν ἐπλήρωσαν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΗ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΟΔΗΓΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Παρακαλῶ αὐτοὺς πού πρόκειται νὰ διαβάσουν αὐτὸ τὸ βιβλίον, νὰ μὲ συγχωρήσουν γιὰ τὶς πάρα πολλές διορθώσεις καὶ ταυτολογίες πού ὑπάρχουν σ' αὐτὸ, γιὰτὶ οἱ συνεχεῖς ἀσθενεῖές μου δὲν μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ παρουσιάσω ὅπως ἐπιθυμοῦσα ὅσα περιλαμβάνονται σ' αὐτό. Γιὰτὶ αὐτὲς τὶς διδασκαλίες τοῦ Χριστοῦ πρέπει πρῶτα κανεῖς νὰ τὶς προσχεδιάζει, νὰ τὶς διορθώνει καὶ νὰ τὶς βάζει στὴ σειρά, καὶ ἔπειτα νὰ τὶς καλλιγραφεῖ. Ἄλλὰ ἡ νωθρότητα καὶ ὀκνηρία τῶν δικῶν μου σκέψεων ἔχει αὐτὴ τὴ φυγοπονία καὶ διασύνη πού τοὺς ταιριάζει. Γι' αὐτὸ καὶ τὶς παραθέτουμε ἔχοντας ἀντὶ γιὰ προσχέδιο τὴν τετράδα. Ἐάν λοιπὸν σὲ κάποιο λόγο ἢ νόημα εἶπα κάτι πού δὲν ἔπρεπε, ζητῶ νὰ μὲ συγχωρήσετε. Ἄλλωστε ἀλάθητος εἶναι μόνο ὁ Θεός.

Ὡστόσο παρακαλῶ αὐτὸν πού πρόκειται νὰ τὶς ἀντιγράψει, νὰ παραθέσει καὶ τὰ σχόλια, καὶ νὰ σημειώσῃ προσεκτικὰ καὶ τοὺς τόνους καὶ τὶς τελεῖες καὶ τὰ κόμματα καὶ τὰ συντακτικὰ σφάλματα. Γιὰτὶ στὸ παρελθὸν μερικοὶ ἀδαεῖς πού ἀντέγραψαν ἓνα δογματικὸ τόμο μου, ἀπὸ ἄγνοια τὸν γέμισαν βλασφημίες.

**ΤΑΔΕ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗ ΒΙΒΛῶ ΤΗ ΛΕΓΟΜΕΝῃ
ΟΔΗΓῶ**

α. Προθεωρία κατ' ἐπιτομὴν ὧν δεῖ ἐξασκεῖν τὸν περὶ πίστεως Θεοῦ λαλεῖν καλῶς βουλόμενον.

β. Ὅροι δογματικοὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν.

γ. Προοίμιον πρὸ τῆς πραγματείας

5 δ. Ἐξήγησις κατ' ἐπιτομὴν περὶ τῶν αἵρέσεων τῆς ἀρχῆς, ἕως Νεστορίου καὶ Σευήρου.

ε. Περὶ τῶν ἁγίων συνόδων.

ς. Πόθεν τὴν ῥίζαν ἄρχει τὸ δόγμα Εὐτυχέως καὶ Σευήρου.

ζ. Ἀπόδειξις ὅτι ἀπεβάλλετο Σευήρος τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ ἐνομοθέτησεν ἀκύρους εἶναι τὰς χρήσεις αὐτῶν.

η. Ἀπόδειξις ἐκ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ ἀπ' αὐτοῦ Μωσέως καὶ Σολομῶνος, ὅτι ταῦτόν ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον.

θ. Ὅμοίως παράστασις ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας Συνόδου, ὅτι 15 οὐ ταῦτόν φύσις, ἤγουν ἢ οὐσία, καὶ ἢ ὑπόστασις, ὡς Σευήρος νομίζει.

ι. Διήγησις διαλέξεων τεσσάρων ὧν ἐδογματίσαμεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ τῶν Θεοδοσιανῶν καὶ Γαϊανιτῶν, ἐν αἷς ἠλέγξαμεν αὐτούς, ὅτι, ἐὰν ταῦτόν ἐστὶ φύσις καὶ ὑπόστασις, Νεστοριανούς ποιοῦσιν ὅλους τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ αὐτὸν τὸν ἅγιον Κύριλλον, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς μιᾶς Θεοῦ Λόγου φύσεως τῆς σεσαρκωμένης

Τὸ σχόλιον. Ἐν τῷ δεκάτῳ κεφαλαίῳ εὐρήσεις κεφάλαια, ἅπερ χρὴ προαναθεματίζειν ἡμᾶς, ἥνίκα τοῖς αἵρετικοῖς διαλε- 25 γόμεθα.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΕΓΕΤΑΙ ΟΔΗΓΟΣ, ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΕΞΗΣ

1. Σύντομη εισαγωγή σ' αὐτὰ πού πρέπει νὰ γνωρίζει ἐκεῖνος πού θέλει νὰ μλήσει σωστά γιά τήν πίστη τοῦ Θεοῦ.

2. Δογματικοὶ ὅρισμοὶ σύμφωνοι πρὸς τήν ἐκκλησιαστικὴν παράδοση.

3. Πρόλογος γιά τὴ διαπραγμάτευση.

4. Σύντομη διήγηση τῶν αἱρέσεων ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸν Νεστόριο καὶ τὸν Σεβήρο.

5. Γιά τὶς ἅγιες Συνόδους.

6. Ἀπὸ ποῦ ἔχει τὴ ρίζα τῆς ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ Σεβήρου.

7. Ἀπόδειξη ὅτι ὁ Σεβήρος ἀπέρριψε τοὺς ἁγίους Πατέρες, καὶ ὅρισε ὅτι εἶναι ἄκυρα τὰ λεγόμενά τους.

8. Ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Μωυσῆ καὶ τὸν Σολομώντα, ὅτι ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα.

9. Ἄλλη ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν ἁγία Σύνοδο τῆς Νικαίας, ὅτι ἡ φύση, δηλαδή ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπόσταση, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα, ὅπως πιστεύει ὁ Σεβήρος.

10. Περιγραφή τεσσάρων συζητήσεων πού κάναμε στὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Θεοδοσίου καὶ τοῦ Γαϊανοῦ, κατὰ τὶς ὁποῖες τοὺς ἀποδείξαμε ὅτι, ἐὰν ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα, κάνουν Νεστοριανοὺς ὅλους τοὺς ἁγίους Πατέρες, καθὼς καὶ τὸν ἅγιο Κύριλλο, πού κάνει λόγο γιά μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου πού σαρκώθηκε.

Σχόλιο. Στὸ δέκατο κεφάλαιο θὰ βρεῖς κεφάλαια τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τὰ ἀναθεματίσουμε ἐκ τῶν προτέρων, ὅταν συζητοῦμε μὲ αἱρετικούς.

ια'. Παρασημείωσις περὶ τῆς φωνῆς τῆς λεγούσης τὰς φύσεις ὑποστάσεις, πόθεν αὕτη.

ιβ'. Περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τοῦ, «Ἅγιος, ἀθάνατος ὁ σταυρωθεὶς».

5 ιγ'. Συζήτησις περὶ τῶν χρήσεων τῶν Πατέρων, ὧν προφέρουσιν ἡμῖν οἱ Σενηῆρου κατὰ τῆς συνόδου Χαλκηδόνος, καὶ ἐπίλυσις αὐτῶν εὐσεβῆς.

ιδ'. Ἀμμωνίου Ἀλεξανδρέως κατὰ Μονοφυσιτῶν.

ιε'. Ἔτερον κεφάλαιον κατὰ τῆς νέας αὐτῶν ἑορταστικῆς.

10 ις'. Εἰς τό, «Ἐν Χριστῷ κατοικεῖν πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος», ἑρμηνεῖα εὐσεβῆς.

ιζ'. Ἀπόδειξις, ὅτι οὐ συνεσαρκώθη τῷ Υἱῷ ὁ Πατὴρ ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

15 ιη'. Κατὰ τῶν κακῶς ἐπὶ Χριστοῦ λαμβανόντων τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀνθρώπου.

ιθ'. Κεφάλαιον μιᾶροῦ Παυλιανιστοῦ.

κ'. Κεφάλαια συλλογιστικὰ κατὰ Σεηηριανῶν ἀφρόνων.

κα'. Ἔτερον κεφάλαιον σύντομον, ἐν ᾧ ἀπόδειξις, ὅτι οὐ δεῖ ἄλλην ἄλλως μεταλλάττειν τὰ δόγματα.

20 κβ'. Κεφάλαια Γραφικὰ ἀπορηθέντα ἡμῖν ὑπὸ ἀπίστων· καὶ Ἀνδρέου Νεστοριανοῦ κεφάλαια κδ'.

κγ'. Κατὰ Γαϊανιτῶν ἐν ἐπιτομῇ.

25 κδ'. Τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀπόφασις, φάσκουσα ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐκοινώνησεν ὁ Πατὴρ ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῇ τοῦ Λόγου σαρκώσει, εἰ μὴ τῇ εὐδοκίᾳ μόνῃ. Τοῦτο δὲ παρεθέμεθα, διὰ τὸ φάσκειν Σεηῆρον, «συνσαρκῶσθαι τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα». Πρὸ δὲ φύλλου τοῦ κδ' κεφαλαίου εὐρήσεις σχόλιον περὶ τῆς μιᾶς Θεοῦ Λόγου φύσεως σεσαρκωμένης.

11. Σημείωση για τὸ ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ μαρτυρία ποῦ ὀνομάζει τὶς φύσεις ὑποστάσεις.

12. Γιὰ τὸ σωτήριο πάθος τοῦ Χριστοῦ, καὶ γιὰ τὸ, «ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς ποῦ σταυρώθηκε γιὰ μᾶς».

13. Συζήτηση γιὰ τὰ χωρία τῶν Πατέρων, τὰ ὅποια μᾶς παρουσιάζουν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Σεβήρου, ἐναντίον τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, καὶ εὐσεβῆς ἐρμηνεία τους.

14. Γιὰ τὸν Ἀμμώνιο τὸν Ἀλεξανδρέα, ἐναντίον τῶν Μονοφυσιτῶν.

15. Ἄλλο κεφάλαιο ἐναντίον τῆς νέας ἐορταστικῆς τους ἐπιστολῆς.

16. Εὐσεβῆς ἐρμηνεία τοῦ χωρίου, «Στὸν Χριστὸ κατοικεῖ ὁλόκληρη ἡ θεότητα».

17. Ἀπόδειξη ὅτι δὲν σαρκώθηκε μαζὶ μὲ τὸν Υἱὸ καὶ ὁ Πατέρας ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

18. Ἐναντίον ἐκείνων ποῦ κακῶς στὴν περίπτωση τοῦ Χριστοῦ παίρνουν τὸ παράδειγμα τῶν ἀνθρώπων.

19. Κεφάλαιο βδελυροῦ Παυλικιανιστῆ.

20. Κεφάλαια συλλογισμῶν ἐναντίον τῶν ἀνοήτων Σεβηριανῶν.

21. Ἄλλο σύντομο κεφάλαιο, στὸ ὁποῖο ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταβάλλονται τὰ δόγματα.

22. Κεφάλαια ἀπὸ τὴν ἅγια Γραφή ποῦ προβλήθηκαν σὲ μᾶς ὡς ἀπορίες ἀπὸ ἀπίστους, καὶ εἰκοσιτέσσερα κεφάλαια τοῦ Νεστοριανοῦ Ἀνδρέα.

23. Ἐναντίον τῶν Γαϊανιτῶν μὲ συντομία.

24. Δήλωση τοῦ ἁγίου Διονυσίου, ἡ ὁποία λέγει ὅτι μὲ κανένα τρόπο δὲν ἔλαβε μέρος στὴ σάρκωση τοῦ Λόγου ὁ Πατέρας ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, παρὰ μόνο μὲ τὴ συναίνεση. Καὶ τὸ παραθέτουμε αὐτό, ἐπειδὴ ὁ Σεβῆρος ἰσχυρίζεται, ὅτι μαζὶ μὲ τὸν Υἱὸ σαρκώθηκε καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα. Πρὶν ἀπὸ τὸ εἰκοστὸ τέταρτο κεφάλαιο πῆγαινε στὸ δέκατο κεφάλαιο, ὅπου θὰ βρεῖς σχόλιο γιὰ τὴ μὴ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου ποῦ σαρκώθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

*Σὺν τῷ Θεῷ, προγυμνασία κατ' ἐπιτομήν, ἐμματίζουσα
τὸν φιλόπονον περὶ ὧν δεῖ πρὸ πάντων ἐξασκεῖν καὶ
τὴν εἶδησιν ἔχειν.*

*᾽Οτι δεῖ προηγουμένως βίον σεμνὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ
Θεοῦ ἔνοικον ἔχειν.*

*᾽Οτι δεῖ τοὺς ὄρους, καὶ μάλιστα τοὺς ἀναγκαιοτέρους, ἐπί-
στασθαι ἐκ στήθους*

5 *᾽Οτι δεῖ γινώσκειν κατὰ ἀκρίθειαν τὰ φρονήματα τῶν ἐξ
ἐναντίας καὶ ἐγκύπτειν ταῖς τούτων γραφαῖς. Πολλάκις γὰρ ἐξ
αὐτῶν αὐτοὺς καταισχύνειν δυνάμεθα.*

*᾽Οτι οὐ δεῖ τοῖς ἀμνήτοις καὶ ἄφροσιν ὄλως συντυχάνειν,
ἀλλ' οἷς χρῆ, καὶ ὅτε χρῆ, καὶ ὅσω χρῆ περὶ πίστεως.*

10 *᾽Οτι δεῖ μετὰ φόβου Θεοῦ πάση Γραφῇ ἐγκύπτειν, μὴ κα-
κούργως, ἀλλ' ἐν ἀπλότητι καρδίας. ᾽Οτι οὐ δεῖ τὰ βαθύτερα
ἡμῶν ψηλαφᾶν, οὐδὲ τὰ σεσιωπημένα τῇ θείᾳ Γραφῇ. Τοῦτο
γὰρ ἐστὶ, «Μὴ συντριβεῖν ὄστούν», τουτέστι, Μὴ ἄπτεσθαι τῶν
στερεῶν. ᾽Οτι δεῖ ἀνακρίνειν τὰ ὀριστικῶς λεγόμενα, καὶ πάλιν
15 τὰ μέσως πως καὶ πάλιν τὰ καταχρηστικῶς καὶ ἀκάκως. Οἷόν
ἐστὶ τὸ λεγόμενον, ὅτι «Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης», καί, «Οὐκ ἔστι
ποιῶν χρησιότητα ἕως ἐνός».*

*Σημειωτέον, ὅτι τινὰς παραδόσεις καὶ ἀγράφως παρέλαβεν
ἡ Ἐκκλησία· οἷον τὸ κοινωνεῖν νησικόν, καὶ τὸ προσεύχεσθαι
20 κατὰ Ἀνατολάς, καί, ὅτι παρθένος ἔμεινε μετὰ τόκον ἡ Θεοτό-
κος, καί, ὅτι ἐν σπηλαίῳ ἔτεκε, καὶ ἕτερα πολλά.*

1. Ἐξ. 12, 10. 46. 2. Ψαλμ. 115, 2. Ρωμ. 3, 4. 3. Ψαλμ. 13, 1. Ρωμ. 3, 12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

**Μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, σύντομη προκαταρκτικὴ ἀσκησις,
ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τὸν φιλόπονο σ' αὐτὰ πού πρέπει κυρίως
νὰ ἀσκηθεῖ καὶ νὰ γνωρίζει.**

Ὅτι δηλαδὴ πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχει σεμνὴ ζωὴ καὶ νὰ κατοικεῖ μέσα τοῦ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.

Ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζει ἀπ' ἔξω τοὺς ὁρισμοὺς καὶ προπαντὸς αὐτοὺς πού εἶναι περισσότερο ἀπαραίτητοι.

Ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζει μὲ ἀκρίβεια τὰ φρονήματα τῶν ἀντιθέτων, καὶ νὰ μελετᾷ μὲ προσοχὴ τὰ συγγράμματά τους. Γιατὶ πολλὲς φορὲς ἀπὸ αὐτὰ μπορούμε νὰ τοὺς κατατροπιάσουμε.

Ὅτι δὲν πρέπει νὰ συζητᾷ γιὰ τὴν πίστη μὲ τοὺς ἀμήτους καὶ ἀνόητους γενικά, ἀλλὰ μόνο μὲ αὐτοὺς πού πρέπει, καὶ ὅταν πρέπει καὶ ὅσο πρέπει.

Ὅτι πρέπει νὰ μελετᾷ κάθε Γραφὴ μὲ φόβο Θεοῦ, καὶ ὄχι μὲ τρόπο πού νὰ τὴ βλάπτει, ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα καρδιᾶς. Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐρευνᾷ τὰ πὸ βαθειὰ τῆς πίστεώς μας, οὔτε αὐτὰ πού ἀποσιωπᾷ ἢ ἀγία Γραφὴ. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «Νὰ μὴ συντρίβομε κόκκαλο»¹, δηλαδὴ νὰ μὴ ἐπιχειροῦμε τὰ δύσκολα. Ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζει αὐτὰ πού λέγονται ὀριστικά, καὶ αὐτὰ πού λέγονται κάπως ἔμμεσα καὶ μὲ εὐρύτερη ἔννοια καὶ ἄκακα. Ὅπως γιὰ παράδειγμα αὐτὸ πού λέγεται· «Κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης»², καί, «Δὲν ὑπάρχει κανένας πού νὰ κάνει τὸ καλό. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας»³.

Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι μερικὲς παραδόσεις ἢ Ἐκκλησία τις παρέλαβε προφορικά. Ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ νὰ κοινωνοῦμε νηστικοί, τὸ νὰ προσευχόμεσθε στραμμένοι πρὸς Ἀνατολᾶς, τὸ ὅτι ἡ Θεοτόκος ἔμεινε παρθένος καὶ μετὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ὅτι γέννησε μέσα σὲ σπήλαιον, καὶ πολλὰ ἄλλα.

Σκοποὶ διαλέξεως εἰσὶ δύο· ὁ μὲν διὰ Γραφικῶν ῥήσεων, ὁ δὲ διὰ πραγματικῶν παραστάσεων, ὅς και ἰσχυρότερος και ἀληθέστερός ἐστι. Τὰ μὲν γὰρ ῥήματα τῶν Γραφῶν ἴσως ὑπονοθεύονται. Ὅθεν ἔστιν ιδέσθαι, ὅτι εἰ χρῆσιν προφέρεις τῷ ἐναντίῳ, 5 καὶ κεῖνος εὐθέως ἑτέραν χρῆσιν προφέρει, και ὁ αἵρετικὸς και ὁ Ἰουδαῖος. Ὅθεν ὁ δυνάμενος διὰ πραγματικῶν ἀποδείξεων μᾶλλον ὀπλιζέσθω πρὸς τοὺς ἐναντίους.

Δεῖ και τοὺς χρονογράφους ἐπίστασθαι, και τό, κατὰ ποίους καιροὺς ὁ πατήρ, και πότε ἢ δεῖνα αἵρεσις ἦν.

10 Μὴ λανθανέτω δὲ ἡμᾶς μηδὲ τοῦτο, ὅτι, ἐπὶ στενώσωμεν δι' ἐρωτήσεως τὸν δι' ἐναντίας, ἀγωνίζεται πρὸς ἑτέραν ἐρώτησιν μετενέγκαι τὸν λόγον, ὅπερ οὐ δεῖ ἀνέχεσθαι.

Ὅτι χρὴ πρὸ τῆς διαλέξεως ἀπαιτεῖν ὄρκον τὸν ἐξ ἐναντίας, ὅτι οὐ καταπατεῖ τὸ ἴδιον συνειδὸς ἐν οἴῳ δὴ ποτε ῥήματι, ᾧ 15 λαλεῖ.

Ὅτι δεῖ ἡμᾶς πρὸ παντὸς λόγου ἀναθεματίζειν, ὅσας ὑπολήψεις ψευδεῖς ὑπολαμβάνει περὶ ἡμῶν ὁ δι' ἐναντίας. Οἶον, ὅτε πρὸς Ἀραβας μέλλομεν διαλέγεσθαι, προαναθεματίσωμεν τὸν λέγοντα δύο θεοὺς, ἢ τὸν λέγοντα ὅτι ἐγέννησεν ὁ Θεὸς σαρκικῶς Υἱόν, ἢ τὸν προσκυνοῦντα ὡς θεὸν οἶον δὴποτε κτίσμα ἐν οὐρανῷ ἢ ἐπὶ γῆς. Ὅμοίως και πρὸς τὰς λοιπὰς αἱρέσεις χρὴ προαναθεματίζειν ὅσας περὶ ἡμῶν ψευδεῖς ὑπονοίας περὶ πίστεως ἔχουσι. Ταῦτα γὰρ ἀκούοντες, προθυμοτέρως και τὰ λοιπὰ δέχονται.

25 Ὅτι χρὴ προλέγειν παντὶ Μονοφυσίτῃ, ὅτι οὐκ ἐκ τῆς συνόδου Χαλκηδόνης πρὸς ὑμᾶς ἀντιλέγομεν, ἀλλ' ἐκ τῶν Πατέρων πρὸ τῆς συνόδου, οὓς και ὑμεῖς και ἡμεῖς ὀρθοδόξους ὁμολογοῦμεν.

Ὅτι δεῖ ἡμᾶς προασφαλίζεσθαι τὸν Μονοφυσίτην και ἀναθεματίζειν εἰλικρινῶς τὸν μὴ ὁμολογοῦντα Θεὸν ἀληθινὸν τὸν Χριστόν. Εἴθ' οὕτως οἰκειοποιεῖσθαι πρόσωπον Ἰουδαίου ἢ τοῦ Σαμοσατέως Παύλου, και εἰσπράττειν αὐτόν, τὸ πόθεν δῆλον,

4. Ἰδιόρρυθμος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας τοῦ 3ου αἰ., ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι Λόγος και Χριστὸς δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, και ὅτι ὁ Λόγος εἶναι θεϊκὴ δύναμη, ἐνῶ ὁ

Οἱ τρόποι τῆς συζητήσεως εἶναι δύο· ὁ ἓνας μὲ τὰ χωρία τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ ὁ ἄλλος μὲ πραγματικὰς ἀποδείξεις, πού εἶναι καὶ ὁ πιὸ ἰσχυρὸς καὶ ἀληθινός. Γιατὶ τὰ λόγια τῶν Γραφῶν ἴσως καὶ νὰ παραποιῶνται σκόπιμα. Γι' αὐτὸ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ δεῖς, ὅτι ὅταν προβάλλεις στὸν ἀντίδικον κάποιον ρητό, νὰ προβάλλει καὶ ἐκεῖνος ἀμέσως ἄλλο ρητό, τόσο ὁ αἰρετικὸς ὅσο καὶ ὁ Ἰουδαῖος. Γι' αὐτὸ ὅποιος μπορεῖ, νὰ ὀπλίζεται μὲ πραγματικὰς ἀποδείξεις μᾶλλον ἀπέναντι τοὺς ἀντίθετους.

Πρέπει ἀκόμα νὰ γνωρίζει καλὰ καὶ τοὺς χρονογράφους, καὶ τὸ πότε ἔζησε ὁ κάθε πατέρας καὶ πότε ἐμφανίστηκε ἡ κάθε αἵρεση.

Νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅμως οὔτε αὐτό, πὼς ὅταν φέρουμε σὲ δύσκολη θέση τὸν ἀντίδικον μὲ ἐρώτησιν, προσπαθεῖ νὰ μεταθέσει τὸν λόγο σὲ ἄλλη ἐρώτησιν, πρῶγμα πού δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀνεχόμεσθε.

Ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν συζήτησιν πρέπει νὰ ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τὸν ἀντίδικον ὄρκον, ὅτι δὲν καταπατεῖ τὴν συνείδησίν του μὲ ὅποιοδήποτε λόγο πού λέγει.

Ὅτι πρέπει ἐμεῖς πρὶν ἀπὸ κάθε λόγο νὰ ἀναθεματίζουμε ὅσες ψεύτικες ὑπόνοιες ἔχει γιὰ μᾶς ὁ ἀντίθετος. Ὅπως γιὰ παράδειγμα, ὅταν πρόκειται νὰ συζητήσουμε μὲ Ἄραβες, νὰ ἀναθεματίσουμε αὐτὸν πού δέχεται δύο θεούς, ἢ αὐτὸν πού λέγει ὅτι ὁ Θεὸς γέννησε σαρκικὰ Υἱόν, ἢ αὐτὸν πού προσκυνεῖ ὡς θεὸν ὅποιοδήποτε κτίσμα στὸν οὐρανὸ ἢ στὴ γῆ. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἀναθεματίζουμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τὶς ὑπόλοιπες αἵρέσεις, οἱ ὅποιες ἔχουν ψεύτικες ὑπόνοιες γιὰ τὴν πίστη μας. Γιατὶ, ἀκούοντας αὐτὰ, δέχονται πιὸ πρόθυμα καὶ τὰ ἄλλα.

Ὅτι πρέπει νὰ λέμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν σὲ κάθε Μονοφυσίτη, ὅτι δὲν ἀντιλέγουμε μὲ σᾶς ἐπικαλούμενοι τὴν σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ἀλλὰ τοὺς πρὶν ἀπὸ τὴν σύνοδο ἐκείνην Πατέρες, τοὺς ὁποίους καὶ σεῖς καὶ ἐμεῖς ἀναγνωρίζουμε ὡς ὀρθοδόξους.

Ὅτι πρέπει νὰ βεβαιώνουμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν Μονοφυσίτη, καὶ νὰ ἀναθεματίζουμε μὲ εἰλικρίνεια ἐκεῖνον πού δὲν ὁμολογεῖ τὸν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινόν. Ἔτσι κάνουμε νὰ διὰκειται φιλικὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰουδαίου ἢ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως⁴, καὶ νὰ δέχεται τὸ ἀπὸ

Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι ἡ Μαρία δὲν γέννησε τὸν Λόγον, ἀλλὰ ἄνθρωπον ἴσον μὲ ἐμᾶς. Βλ. Π. Χρήστου, *Πατρολογία*, τόμ. Β', σελ. 645, Θεσσαλονίκη 1978.

ὅτι Θεὸς ὑψιστός ἐστιν ὁ Χριστός, καθὼς ὁ Ἀμμώνιος πεποίηκε πρὸς τὸν Ἀλικαρνασσέα, ἦντινα ἀντίθεσιν εὐρήσεις ἐν τῷ τετραδίῳ κειμένην.

Σημειωτέον, ὅτιπερ διὰ τοῦ κράματος τοῦ ποτηρίου, οὐ προσφέρουσι οἱ Μονοφυσίται, οἶνον ἄκρατον χωρὶς ὕδατος προσάγοντες, ἐλέγχονται σαφῶς Ἐκρατον καὶ ἀπλὴν καὶ ἀμιγῆ πάσης μίξεως σαρκὸς ἢ ψυχῆς, γυμνήν μόνην θεότητα ὁμολογοῦντες εἶναι τὸν Χριστόν.

Περὶ πίστεως ἔκθεσις ἐν ἐπιτομῇ.

10 Ἰστέον, καὶ μὴ ἀγνοητέον, ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς ἀβασανίστως καὶ ἀπερισκέπτως τὴν οἴανούν δογματικὴν φωνὴν λέγειν. Ἔστι γὰρ καὶ εὐσεβῶς καὶ δυσσεβῶς εἰπεῖν ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεις ὁμοίως καὶ θελήσεις καὶ ἐνεργείας, καὶ πᾶσαν ἂν δογματικὴν φωνήν. Ὁμοίως καὶ οἱ λέγοντες ἐν Χριστῷ δύο φυσικὰς ιδιότητας,
15 ἐρμηνευέτωσαν τό, πῶς νοοῦσι τὸ «φυσικόν». Δύναται γὰρ καὶ εὐσεβῶς καὶ δυσσεβῶς λέγεσθαι. Εἴρηται γὰρ «φυσικόν» καὶ τὸ κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν τῶν ψιλῶν ἀνθρώπων γινόμενον, ὅπερ οὐδὲ ἐπὶ ιδιότητος ἐν τῷ Χριστῷ δύναται λέγεσθαι.

Ῥσαύτως καὶ ὁ βουλόμενος ἕτεραν καὶ ἕτεραν θέλησιν καὶ
20 ἐνέργειαν κηρύττειν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, μὴ, ὡς ἔτυχε κατὰ τινὰς ἀπαιδεύτους, ἀθυροστόμως καὶ ἀβασανίστως καὶ ἀναισχύντως κραζέτω δύο φύσεις καὶ θελήματα, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας. Εὐσκανδάλιστον γὰρ ἐστι, καὶ μάλιστα τοῖς ἀπλουστέροις, τὸ ἀκούειν ἐπὶ Χριστοῦ δύο «φυσικά»,
25 κά», τόδε καὶ τόδε. Ἀλλὰ μετὰ τοῦ θείου φόβου καὶ πάσης εὐλαθείας τοῖς δυναμένοις χωρεῖν, λεγέτω καὶ ἀποκρινέσθω καὶ ἐρμηνευέτω, τό, τί νοεῖ, καὶ πῶς νοεῖ ἐπὶ Χριστοῦ τὴν φύσιν τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀληθὲς πρᾶγμα. Καὶ οὐ φύσιν ὑποστατικὴν, ἥτοι προσωπικὴν, οὔτε φυσικὸν σαρκὸς μόριον, ἀλλὰ δύο ἠνωμένα καθ' ὑπόστασιν
30 ἀληθῆ πρᾶγματα, τοῦτ' ἐστὶ, τελείαν θεότητα, καὶ τελείαν ἀνθρωπότητα, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως ἐν ἐνὶ προσώπῳ Χριστοῦ. Ἐν γὰρ πρόσωπον ὁ Χριστός, μία δὲ ὑπόστασις.

5. Ἀλεξανδρινὸς φιλόσοφος τοῦ 3ου αἰώνα.

ποῦ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς ὑψιστος, ὅπως ἔκανε ὁ Ἄμμώνιος⁵ μετὸν Ἀλικαρνασσέα, τὴν ὁποία ἀντίθεση θὰ βρεῖς γραμμέμη στὸ τετράδιο.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι μετὸ κρᾶμα τοῦ ποτηρίου ποῦ προσφέρουν οἱ Μονοφυσιῖτες, προσφέροντας δηλαδὴ κρασί χωρὶς νερό, κατηγοροῦνται καθαρὰ, ὅτι ὁμολογοῦν πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι μόνο γυμνή θεότητα, ἀνόθευτη καὶ ἀπλή καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε σαρκική ἀνάμειξη ἢ ψυχή.

Σύντομη ἔκθεσις περὶ πίστεως.

Πρέπει νὰ γνωρίζουμε καὶ νὰ μὴ τὸ ἀγνοοῦμε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ἀβασάνιστα καὶ ἀπερίσκεπτα τὴν κάθε δογματικὴ μαρτυρία. Γιατὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδώσουμε στὸν Χριστὸ καὶ μετὸ εὐσέβεια καὶ μετὸ ἀσέβεια ἑξίσου δύο φύσεις καὶ θελήσεις καὶ ἐνέργειες, καὶ κάθε ἄλλο δογματικὸ χαρακτηρισμό. Τὸ ἴδιο καὶ αὐτοὶ ποῦ μιλοῦν γιὰ δύο φυσικὲς ιδιότητες στὸν Χριστό, νὰ ἐξηγοῦν πῶς ἐννοοῦν τὸ φυσικό. Γιατὶ μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ μετὸ εὐσέβεια καὶ μετὸ ἀσέβεια. Διότι φυσικὸ λέγεται καὶ αὐτὸ ποῦ συμβαίνει σύμφωνα μετὸ τὴ κοινὴ συνήθεια τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται γιὰ ιδιότητα τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπίσης καὶ αὐτὸς ποῦ θέλει νὰ κηρύττει ἄλλη θέλησις καὶ ἐνέργεια τῆς θεότητος, καὶ ἄλλη τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὴ τὸ κάνει ἔτσι στὴν τύχη, ὅπως κάνουν μερικοὶ ἀπαίδευτοι ποῦ φωνάζουν ἀθυρόστομα καὶ ἀβασάνιστα καὶ ἀδιάντροπα, ὅτι ἔχει δύο φύσεις καὶ θελήματα, καὶ δύο φυσικὲς ἐνέργειες. Γιατὶ εἶναι εὐκόλο νὰ σκανδαλίσει, ἰδιαίτερα τοὺς πὸ ἀπλοϊκοὺς, τὸ νὰ ἀκοῦνε γιὰ τὸν Χριστὸ δύο φυσικὰ ιδιώματα, αὐτὸ καὶ αὐτό. Ἀλλὰ μετὸ φόβο Θεοῦ καὶ μετὸ μεγάλη εὐλάβεια σ' αὐτοὺς ποῦ μποροῦν νὰ καταλάβουν, νὰ λέγει καὶ νὰ ἀπαντᾷ καὶ νὰ ἐξηγεῖ τί ἐννοεῖ καὶ πῶς ἐννοεῖ τὴ φύσιν στὴν περίπτωσι τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ νὰ λέγει τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅχι νὰ ἐννοεῖ φύσιν ὑποστατικὴ, δηλαδὴ προσωπικὴ, οὔτε φυσικὸ μέρος τῆς σάρκα, ἀλλὰ δύο ἀληθινὰ πράγματα ἐνωμένα σὲ ἓνα πρόσωπο, δηλαδὴ τέλεια θεότητα καὶ τέλεια ἀνθρωπότητα, ἐνωμέναι ἀσύγχυτα, ἀμετάβλητα καὶ ἀδιαίρετα στὸ ἓνα πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνα πρόσωπο καὶ μιᾷ ὑπόστασι.

Ὅμοίως παρακαλῶ καὶ περὶ θελημάτων προασφαλίζεσθαι τὸν ἀκροατὴν καὶ λέγειν αὐτῷ, ὅτι Οὐ λέγω, μὴ γένοιτο, ἐν Χριστῷ δύο θελήματα, ὥσπερ σὺ νομίζεις, ἐαυτοῖς μαχόμενα καὶ ἐναντιούμενα. Οὐδὲ ὅλως θέλημα σαρκικὸν ἢ ἐμπαθὲς ἢ πονηρὸν· τοῦτο γὰρ
 5 οὐδὲ οἱ δαίμονες τολμῶσιν εἰπεῖν ἐπὶ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τέλειον τὸν ἄνθρωπον ἔλαβεν, ἵν' ὅλον σώσῃ, καὶ τέλειός ἐστιν ἐν ἀνθρωπότητι, τούτου χάριν θέλημα μὲν θεῖον λέγομεν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν Δεσποτικὴν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐντολῶν ἐπιτροπήν, θέλημα δὲ ἀνθρώπινον πάλιν ἐπ' αὐτοῦ νοοῦμεν τὴν θελη-
 10 τικὴν τῆς νοεραῆς ψυχῆς δύναμιν, τὴν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ αὐτῇ δοθεῖσαν καὶ ἐμπνευσθεῖσαν ὑπὸ Θεοῦ, ἥνικα γέγονεν, εἰς τὸ δι' αὐτῆς δυνάμεως, βούλεσθαι καὶ ὑπακούειν καὶ ποιεῖν τὸ θεῖον θέλημα καὶ τὰ θεῖα προστάγματα. Εἰ δὲ ἐστέρηται ἢ τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ τῆς λογικῆς καὶ θελητικῆς καὶ βουλευτικῆς δυνάμεως,
 15 ὄντως οὔτε κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐστὶν οὔτε μὴν ὁμοούσιος τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ὑπάρχει. Ἄλλὰ τῶν ἀθελῶν καὶ ἀβουλεύτων καὶ ἀσόφων καὶ ἀδιαλογίστων ἀλόγων ψυχῶν, καὶ οὐκ ἔτι λοιπὸν ὁ Χριστὸς τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι δύναται λέγεσθαι.

Οὐκοῦν ἔχει ὁ Χριστός, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων κατὰ τὴν
 20 θεότητα, θέλημα Δεσποτικόν, ὅπερ ἐστὶ κοινὸν Πατρὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἔχει δέ, ὡς μορφήν δούλου λαβὼν, καὶ τὸ θέλημα τῆς νοεραῆς καὶ ἀχράντου αὐτοῦ ψυχῆς, τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐκπληροῦντα τὸ θέλημα τοῦ Δεσπότη· εἰ δὲ ἀναιρεῖται τὸ θέλημα τῆς ἁγίας καὶ νοεραῆς αὐτοῦ ψυχῆς, εὔρεθή-
 25 σεται κατὰ τὴν θεότητα δουλικῶς ὑποκείμενος καὶ πληρῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. Οὕτω γὰρ ὁ Ἄρειος καὶ Διόδωρος ἐδυσφήμησαν, δύο θελήματα λέγοντες κατὰ τὴν θεότητα ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· τὸ μὲν τοῦ Πατρὸς Δεσποτικόν, τὸ δὲ τοῦ Υἱοῦ δουλικόν. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει, φησὶν, ὁ Υἱὸς ὡς δούλος πρὸς Δεσπότην·
 30 «Μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα γενέσθω Πατῆρ, ἀλλὰ τὸ σόν», καὶ ὅτι «Οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς».

Ταῦτα τοίνυν τῶν αἵρετικῶν λεγόντων, οἱ ἅγιοι ἡμῶν Πατέ-

Τὸ ἴδιο, παρακαλῶ, νὰ προφυλάσσουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸν ἀκροατὴ καὶ γιὰ τὰ θελήματα, καὶ νὰ τοῦ λένε, Δὲν λέγω, μὴ γένοιτο, δύο θελήματα στὸν Χριστὸ, ὅπως νομίζεις ἐσύ, τὰ ὅποια ἀλληλοπολεμοῦνται καὶ εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους. Οὔτε γενικὰ ἐννοῶ θέλημα σαρκικό, ἢ μὲ πάθη, ἢ πονηρό, γιὰτι αὐτὸ οὔτε οἱ δαίμονες τολμοῦν νὰ τὸ ποῦν γιὰ τὸν Χριστό. Ἄλλὰ ἐπειδὴ ἔλαβε τέλειο ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τὸν σώσει ὁλόκληρο, καὶ εἶναι τέλειος σὲ ἀνθρωπότητα, γι' αὐτὸ στὴν περίπτωση τοῦ Χριστοῦ λέμε θεϊκὸ θέλημα τῆ Δεσποτικῆ ἐπιστασία τῶν προσταγμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν του, καὶ ἀνθρώπινο πάλι θέλημα στὸν ἴδιο ἐννοοῦμε τὴ θεληματικὴ δύναμη τῆς νοερῆς ψυχῆς, ἢ ὅποια δόθηκε σ' αὐτὴν «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ», καὶ ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅταν δημιουργήθηκε, μὲ σκοπὸ μὲ τὴ δύναμη αὐτὴ νὰ θέλει καὶ νὰ ὑπακούει καὶ νὰ ἐκτελεῖ τὸ θεϊκὸ θέλημα καὶ τίς θεϊκὲς ἐντολές. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ στερεῖται τῆ λογικῆ καὶ θελητικῆ καὶ βουλευτικῆ δύναμη, τότε πραγματικὰ δὲν εἶναι οὔτε «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», οὔτε καὶ ὁμοούσια μὲ τίς δικές μας ψυχές, ἀλλὰ ἀνήκει στίς χωρὶς θέληση καὶ βούληση καὶ σοφία καὶ λογισμοὺς ἄλογες ψυχές. Καὶ φυσικὰ τότε ὁ Χριστὸς δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται τέλειος ἄνθρωπος.

Ἐπομένως ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἔχει τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ, ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ἔχει θέλημα Δεσποτικό, τὸ ὅποιο εἶναι κοινὸ καὶ στὸν Πατέρα καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπειδὴ ὅμως ἔλαβε καὶ τὴ μορφή δούλου, ἔχει καὶ τὸ θέλημα τῆς νοερῆς καὶ ἄχραντης ψυχῆς του, πού εἶναι «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ», ἐκτελώντας τὸ θέλημα τοῦ Δεσπότη. Ἐὰν λοιπὸν καταργεῖται τὸ θέλημα τῆς ἁγίας καὶ νοερῆς ψυχῆς του, θὰ βρεθεῖ ὡς πρὸς τὴ θεότητα νὰ εἶναι δούλος, καὶ νὰ ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα. Γιατὶ ἔτσι κήρυξαν ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Διόδωρος κακόβουλα, λέγοντας δύο θελήματα ὡς πρὸς τὴ θεότητα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα εἶναι Δεσποτικό, ἐνῶ τοῦ Υἱοῦ δουλικό. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Υἱός, σύμφωνα μὲ τὸν Ἄρειο, λέγει στὸν Δεσπότη ὡς δούλος «Ἄς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου θέλημα, Πατέρα, ἀλλὰ τὸ δικό σου»⁶, καὶ «Δὲν ζητῶ τὸ θέλημα τὸ δικό μου, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα»⁷.

Ἐνῶ λοιπὸν οἱ αἵρετικοὶ λένε αὐτὰ, οἱ ἅγιοι Πατέρες μας αὐτὰ

6. Λουκᾶ 22, 42.

ρες, μάλλον κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Κυρίου ταῦτα ἠρμήνευσαν. Εἰ δὲ ἔσπερεῖτο τῆς νοερᾶς θελήσεως ἢ τοῦ Κυρίου ψυχὴ, πρόδηλον λοιπὸν, ὅτι ἀκουσίως δίκην ἀλόγου ὑπετάττετο τῷ Θεῷ Λόγῳ. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ τέλειός ἐστιν ἐν θεότητι, καὶ ὁμοίως
5 τέλειος καὶ ὁμοούσιος ἡμῶν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔχει τελείας, ὥσπερ τὰς θεϊκὰς, οὕτω καὶ τὰς καθ' ἡμᾶς ιδιότητας.

Οὕτω πάλιν καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν νοητέον καὶ ἐρμηνευτέον τοῦ Χριστοῦ. Ἐνέργειαν μὲν αὐτοῦ τὴν τῶν θαυμάτων καὶ τερασιῶν ποιήσιν, καὶ μάλιστα ἐν οἷς οὐ προσέβησεν, οὐδὲ ἤ-
10 ψατο ἢ παναγία αὐτοῦ σὰρξ· οἷα ἦν ἢ τῆς θυγατρὸς τῆς Χαναναίας μὴ ἐλθούσης πρὸς Χριστόν, καὶ ἢ τοῦ παιδὸς τοῦ ἑκατοντάρχου, καὶ ἢ τοῦ καταπετάσματος διάρρηξις, καὶ ὁ τοῦ ἡλίου σκοτισμός, καὶ ἢ τῶν πετρῶν διάσχισις, καὶ ἢ τῶν τάφων διάνοιξις, καὶ ἢ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις· τοῦ παναγίου γὰρ σώματος
15 νεκροῦ κρεμαμένου καὶ μηδενὶ τούτων προσψάυσαντος, ἢ ἐν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου θεϊκῇ ἐνέργεια μόνῃ ταῦτα διεπιδράξατο καὶ ἐνέργησεν.

Ἀνθρωπίνην δὲ πάλιν ἐν Χριστῷ ἐνέργειαν καθαρὰν καὶ ἁγίαν καὶ ἄμωμον καὶ θεόδοτον καὶ θεόκτιστον καὶ ζωτικὴν λέγο-
20 μεν, τὴν τῆς ἁγίας αὐτοῦ ψυχῆς ζωοποιὸν ἐνέργειαν, δι' ἧς ἐξωποιεῖτο τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα, ἧς χωρισθείσης κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους καὶ ἐξελθούσης ἐκ τοῦ σώματος, εὐθέως νεκρὸν τὸ σῶμα γέγονε, τῆς θείας ἐνεργείας μὴ χωρισθείσης ἐξ αὐτοῦ. Ὅτι δὲ
25 σῶμα, μαρτυρεῖ ἡ Γραφὴ δι' αὐτοῦ θείου ἐμφυσηματος δημιουργήσασα τῷ χοϊκῷ ἡμῶν σώματι ψυχὴν ζωτικὴν, περὶ ἧς φησὶν ὁ Σολομὼν πρὸς τινὰς παρανόμους καὶ εἰδωλολάτρας «Πηλοῦ ἀτιμότερος ὁ θίος αὐτῶν, ὅτι ἠγνόησαν τὸν πλάσαντα αὐτόν, καὶ τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτῷ ψυχὴν ἐνεργοῦσαν καὶ ἐμφυσήσαντα αὐτῷ
30 πνεῦμα ζωτικόν». Ἴδου σαφῶς δι' ἐνεργείας τῆς ψυχῆς μανθάνομεν ζωοποιεῖσθαι τὸ σῶμα, καθὼς ὁ Κύριος τοὺς περὶ σαρκὸς καὶ ψυχῆς εἰσάγων λόγους φησὶν, «ὅτι Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιεῖν, ἢ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν». Εἰ δὲ λέγει ὁ δι' ἐναντίας, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἦν ὁ ζωοποιῶν τὸ σῶμα, ἐξ ἀνάγκης εὐρίσκεται λέγων, ὅτι

τὰ ἐρμηνεύουν, ὅτι ἀφοροῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Ἐν λοιπὸν ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου δὲν εἶχε νοερὴ θέληση, εἶναι φανερό, ὅτι ἄθελά του, σὰν ἄλογο ζῶο, ὑποτασσόταν στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο. Γιατί, ἂν εἶναι τέλειος Θεός, καὶ ἐπίσης τέλειος καὶ ὁμοούσιος μὲ μᾶς ὡς ἄνθρωπος, ἔχει τέλειες, ὅπως τὶς θεϊκῆς, ἔτσι καὶ τὶς δικῆς μας ιδιότητες, .

Κατὰ τὸν ἴδιο ἐπίσης τρόπο πρέπει νὰ ἐννοοῦμε καὶ νὰ ἐρμηνεύουμε τὶς δύο ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ἐνέργεια δηλαδὴ τῶν θαυμάτων καὶ τῶν ὑπερφυσικῶν πράξεών του, καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνων κατὰ τὶς ὁποῖες δὲν ἄγγιξε οὔτε ἀκούμπησε ἢ πανάγια σὰρκα του. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ἦταν ἡ θεραπεία τῆς θυγατέρας τῆς Χαναναίας, ἡ ὁποία δὲν προσῆλθε στὸν Χριστό⁸, ἡ ἀνάστασις τῆς θυγατέρας τοῦ ἑκατόνταρχου⁹, τὸ σχίσιμο τοῦ καταπετάσματος¹⁰, ἡ συσκόπιση τοῦ ἡλίου¹¹, τὸ σχίσιμο τῶν πετρῶν, τὸ ἀνοίγμα τῶν τάφων, καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν¹². Γιατί, ἐνῶ τὸ πανάγιο σῶμα του κρεμόταν νεκρὸ καὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἄγγιξε, τὰ θαύματα αὐτὰ τὰ ἔκανε μόνη ἡ θεϊκὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ Λόγου ποὺ ὑπῆρχε σ' αὐτόν.

Ἀνθρώπινη πάλι ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ καθαρὴ καὶ ἅγια καὶ ἀμεμπτη καὶ θεόκτιστη καὶ ζωογόνο ὀνομάζουμε τὴ ζωοποιὸ ἐνέργεια τῆς ἁγίας ψυχῆς του, ἡ ὁποία ὅταν κατὰ τὴν ὥρα τοῦ πάθους χωρίστηκε καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ σῶμα του, ἀμέσως τὸ σῶμα νεκρώθηκε, χωρὶς νὰ χωριστεῖ ἡ θεϊκὴ ἐνέργεια ἀπὸ αὐτό. Ὅτι βέβαια μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς ζωτικῆς καὶ νοερῆς ψυχῆς ζωοποιεῖται τὸ σῶμα, τὸ μαρτυρεῖ ἡ Γραφή, ὅταν μὲ αὐτὴ τὴ θεϊκὴ πνοὴ δημιούργησε στὸ χωμάτινο σῶμα μας ψυχὴ ζωντανή¹³, γιὰ τὴν ὁποία λέγει ὁ Σολομὼν σὲ κάποιους παράνομους καὶ εἰδωλολάτρεις· «Ἡ ζωὴ τους εἶναι πιὸ εὐτελής καὶ ἀπὸ τὸν πηλό, ἐπειδὴ ἀγνόησαν Ἐκεῖνον ποὺ ἔπλασε τὸν πηλό καὶ φύσηξε σ' αὐτόν πνεῦμα ζωοποιό»^{13α}. Νὰ λοιπὸν μαθαίνουμε καθαρά, ὅτι μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς λαμβάνει ζωὴ τὸ σῶμα, ὅπως λέγει ὁ Κύριος κάνοντας λόγο γιὰ τὴ σὰρκα καὶ τὴν ψυχὴ· «Τὸ πνεῦμα εἶναι αὐτὸ ποὺ δίνει ζωὴ, ἐνῶ ἡ σὰρκα δὲν ὠφελεῖ καθόλου»¹⁴. Ἐν ὅμως ὁ ἀντίδικος λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ἔδινε στὸ σῶμα ζωὴ, ἀναγκαστικὰ συλλαμβάνεται νὰ λέγει, ὅτι μὲ τὴ στέ-

10. Ματθ. 27, 52.

11. Ματθ. 27, 45.

12. Ματθ. 27, 51 ἔ.

13. Γεν. 2, 7.

13α. Σοφ. Σολ. 15, 11.

14. Ἰω. 6, 63.

κατὰ στέρησιν καὶ χωρισμὸν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου τέθηκεν αὐτοῦ τὸ σῶμα. Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως, τίς ἦν χρεῖα, ὅπως λαβεῖν ἢ ἔχειν αὐτὸν ζωτικὴν ψυχὴν λογικὴν;

Τινὲς δὲ φασί, ὅτι καὶ πᾶσα αὐξήσις ἢ ἔκκρισις ἢ ἀφαίρεσις ἢ
5 ἔνδεια τῆς ἁγίας σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ μὴ θεωρουμένη φυσικῶς καὶ ἐπὶ τῆς θεότητος, ἐνέργεια ἀνθρωπίνη λέγεται Χριστοῦ· θεανδρικὴν δὲ ἐνέργειαν νοοῦμεν τὴν κοινοπραπῶς πως ὑπὸ Χριστοῦ πραττομένην καὶ θεωρουμένην, οἷα ἦν διὰ πτύσματος τοῦ τυφλοῦ ἀνάβλεψις, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀφῆς τῆς ἁγίας αὐτοῦ χειρὸς τῆς θυγα-
10 τρὸς τοῦ ἀρχισυναγῶγου ἀνάστασις, καὶ ἡ τῶν ἄρτων εὐλογία, καὶ ἡ διὰ τοῦ δακτύλου αὐτοῦ τοῦ κωφοῦ ἰασις, καὶ διὰ τῆς οἰκείας φωνῆς τοῦ Λαζάρου ἔγερσις, καὶ τῆς πλευρᾶς αἵματος ἔκκρισις ἐκ νεκροῦ σώματος, καὶ ὁ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περίπατος, καὶ ἡ τοῦ θεοστόμου αὐτοῦ ἐμφυσήματος μετάδοσις τοῦ Πνεύματος. Οἱ γοῦν
15 αἵρετικοὶ εἰς ταύτην τὴν κοινοπραπῆ Χριστοῦ θεανδρικὴν ἀφορῶντες ἐνέργειαν, ἀποστρέφονται τοῦ ὁμολογεῖν ἐν αὐτῷ θείαν τινὰ ὁμοίως καὶ ζωτικὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν.

Δεῖ μέντοι ἀκριβῶς καὶ ἀναμφιδόλως ἐπίστασθαι ἡμᾶς, ὅτιπερ οἱ ἐξ ἐναντίας, ἐκ τοῦ θεωρεῖν τὸ θέλημα αὐτῶν καὶ τὴν ἐνέργειαν
20 τῆς οἰκείας ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, διηνεκῶς καὶ ἀπαύστως πολεμουμένην καὶ βεδορβορωμένην ὑπὸ τῆς πυρώσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ διαδόλου· τούτου χάριν καὶ αὐτοὶ καὶ Νεστόριος παρητήσαντο εἰπεῖν ἐν Χριστῷ ἀνθρώπινον θέλημα ἢ ἐνέργειαν. Ἀλλὰ Μονοφυσῖται «ταυτοβουλίαν» καὶ «ταυτοπραξίαν» ἐφαντάσθησαν, κα-
25 θῶς περὶ τούτου διὰ πλάτους καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς καὶ ἐν ἑτέροις εἰρήκαμεν.

Σχόλιον. Μὴ λανθανέτω τοὺς φιλοπόνους, ὅτιπερ ἐπειδὴ τοὺς δαμονιζομένους «ἐνεργουμένους» εἰώθαμεν ὀνομάζειν, τούτου χάριν οἱ αἵρετικοί, ἐπειδὴ ἀκούσωσιν ἐνεργείας ἐν τῷ Χριστῷ, εὐ-
30 θέως τὰς τῶν πασχόντων ἐνεργείας νομίζοντες ταύτας εἶναι, ἀγανακτοῦσι καὶ ἀποστρέφονται τὴν τοιαύτην φωνὴν ὡς ἀληθῶς ἐνεργούμενοι ὄντες, ἡγοῦν δαμονιζόμενοι.

ρηση και τὸ χωρισμὸ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου πέθανε τὸ σῶμα του. Καὶ ἂν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, τότε ποιά ἦταν γενικὰ ἡ ἀνάγκη νὰ λάβει ἢ νὰ ἔχει αὐτὸς ζωοποιὸ και λογικὴ ψυχὴ;

Μερικοὶ μάλιστα λένε, ὅτι και κάθε αὔξηση ἢ κάθε ἔκκριμα ἢ ἀφαίρεση ἢ ἀνάγκη τῆς ἁγίας σάρκας τοῦ Χριστοῦ ποὺ δὲν ἀποδίδεται μὲ τρόπο φυσικὸ και στῆ θεότητα, λέγεται ἀνθρώπινη ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ. Ἐνῶ θεανδρική ἐνέργεια ἐννοοῦμε ἐκείνην ποὺ γίνεται δημόσια ἀπὸ τὸν Χριστὸ και φαίνεται, ὅπως ἦταν ἡ ἀνάβλεψη τοῦ τυφλοῦ μὲ τὸ φτύσιμό του^{14α}, ἡ ἀνάσταση τῆς θυγατέρας τοῦ ἀρχισυνάγωγου μὲ τὸ πιάσιμο τοῦ ἁγίου χεριοῦ του¹⁵, ἡ εὐλογία τῶν ἄρτων¹⁶, ἡ θεραπεία τοῦ κωφοῦ μὲ τὸ δάχτυλό του¹⁷, ἡ ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου μὲ τῆ φωνή του¹⁸, ἡ ἔκκριση αἵματος ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ νεκροῦ σώματός του¹⁹, ὁ περίπατος πάνω στῆ θάλασσα²⁰, και ἡ μετάδοση τοῦ Πνεύματος μὲ τὸ φύσημα τοῦ θεϊκοῦ στόματός του²¹. Οἱ αἵρετικοὶ λοιπὸν, βλέποντας αὐτὴ τῆ δημόσια θεανθρώπινη ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ, ἀρνοῦνται νὰ ὁμολογήσουν ὅτι ὑπῆρχε σ' αὐτὸν ὁμοια κάποια θεϊκὴ και ἀνθρώπινη ζωτικὴ ἐνέργεια.

Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζουμε μὲ ἀκρίβεια και χωρὶς ἀμφιβολία, ὅτι οἱ ἀντίδικοι, ἐπειδὴ βλέπουν τῆ θέλησή τους και τὴν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς και τοῦ σώματός τους νὰ πολεμεῖται διαρκῶς και ἀκατάπαυστα, και νὰ κυλιέται στὸν βοῦρκο ἔξαιτίας τῆς πύρωσης και τῆς ἐνέργειας τοῦ διαβόλου, γι' αὐτὸ και αὐτοὶ και ὁ Νεστόριος ἀρνοῦνται νὰ δεχτοῦν στὸν Χριστὸ ἀνθρώπινο θέλημα ἢ ἐνέργεια. Ἀλλὰ οἱ Μονοφυσῖτες φαντάστηκαν ὅτι στὸν Χριστὸ ὑπῆρχε ταυτότητα θέλησης και ἐνέργειας, ὅπως θὰ ποῦμε ἐκτενῶς και παρακάτω και εἶπαμε και σὲ ἄλλα γραπτὰ πονήματά μας.

Σχόλιο. Ἄς μὴ διαφεύγει τὴν προσοχὴ τῶν φιλόπωνων, ὅτι, ἐπειδὴ συνηθίζουμε νὰ ὀνομάζουμε τοὺς δαιμονισμένους «ἐνεργουμένους», γι' αὐτὸ και οἱ αἵρετικοὶ μόλις ἀκούσουν γιὰ ἐνέργειες στὸν Χριστὸ, ἀμέσως νομίζουν ὅτι πρόκειται γιὰ ἐνέργειες αὐτῶν ποὺ πάσχουν, γι' αὐτὸ ἀγανακτοῦν και ἀποφεύγουν αὐτὴ τῆ λέξη, ἐπειδὴ εἶναι πραγματικὰ ἐνεργούμενοι, δηλαδή δαιμονισμένοι.

16. Ματθ. 14, 14 ἔ.
19. Ἰω. 19, 34.

17. Μάρκ. 7, 32.
20. Μάρκ. 6, 47 ἔ.

18. Ἰω. 11, 1 ἔ.
21. Ἰω. 20, 21.

Σὺν Θεῷ, Προθεωρία τῆς ὑποθέσεως τῶν ὄρων τῆς δίβλου,
ἧς ἡ ἐπωνυμία λέγεται Ὁδηγός.

Τῆς καθ' ἡμᾶς ἅπαντας βροτοὺς οὐσίας ἢ σύστασις ἐκ ψυχῆς
λογικῆς τε μὴν καὶ νοερᾶς καὶ τῆς τῶν στοιχείων συνδρομῆς, ὃ
5 ἐστὶ σὰρξ, παρὰ τοῦ πανσόφως δεδημιουργηκότος ἔλαχε, τῆς δὲ
κατ' ἀρετὴν ἐντελοῦς πολιτείας ἐξ εὐσεβοῦς τε πίστεως καὶ τῆς τῶν
θείων ἐντολῶν τηρήσεως τὸ κάλλος κρατύνεται. Οὔτε γὰρ σῶμα
ψυχῆς ἔρημον ζωὴν καθ' ἑαυτὸ κέκτηται, οὔτε μὴν ἐντολῶν τήρη-
σις, ὀρθοδοξίας ἀπηλλαγμένη, παντελῶς ὀνήσειε τὸν ἄνθρωπον.
10 Ὅπερ γὰρ ψυχῇ σώματι, τοῦτο ὀρθοδοξία πνεύματι. Οὐκοῦν σκο-
πήσωμεν, εἰ δοκεῖ, πρὸ πάντων, καὶ μάθωμεν καὶ φυλάξωμεν τὴν
περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἀπαθῆ ἔννοιαν, ὅπως τοῦ θεμελίου
καθαροῦ τε καὶ ἀκραδάντου προκαταβληθέντος, ὁ ἀκρογωνιαίος
λίθος Χριστός, εὐσεβῶς ὑφ' ἡμῶν γεραιρόμενος, συσφίγῃ ἡμῶν
15 ἀμώμων εἰς ἅπαν τὸ πᾶν οἰκοδόμημα, βολαῖς ἀπάσαις καὶ προσ-
βολαῖς αἰρετικῆς μαγγανείας γινόμενον ἄπτωτον.

Ἐπεὶ δὲ κρηπίς βεβαία καὶ ἀσφαλῆς θεμέλιος λογικῆς ἀπάσης
σοφίας πέφυκεν ἢ τῶν πραγματικῶν ὄρων προκατάληψις τε καὶ
πρόγνωσις, προηγείσθωσαν οὔτοι ὥσπερ τινὲς ἀσφαλεῖς ὀδηγοὶ
20 τῆς παρουσίας ὑποθέσεως. Ὀλίγοις γὰρ καὶ μάλιστα τοῖς κατὰ τὴν
ἡμετέραν γενεᾶν σπουδὴ καὶ πόνος γέγονεν ἢ τῶν ὄρων παιδευσίς
τε καὶ πρόγνωσις, ἀλλ' οὔτω πως, ὥσπερ ἔν τινι νυκτομαχίᾳ,
μᾶλλον δὲ τυφλομαχίᾳ, οἱ πολλοὶ τῶν αἰρετικῶν, οἷς συνετύχομεν,
τὰ περὶ Χριστοῦ δογματίζουσιν ἐδοκίμαζον. Οἷς, ὡς ἀληθῶς καὶ
25 πλατὴν γέλωτα καταχέομεν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου
πόλιν. Τί γὰρ ἂν καὶ ἔσται τούτου καταγελαστότερον; περὶ φύσεως
ἐδογματίζουσιν, καὶ τί ἐστὶ φύσεως ὄρος ὅλως οὐκ ἠπίσταντο. Περὶ
ὑποστάσεως ἐφιλονεῖκουν, καὶ τί ἐστὶν ὑπόστασις οὐκ ἐγίνωσκον,
καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

30 Ἡμεῖς γοῦν, τῇ συνεργείᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ἐκ
πατρικῆς παραδόσεως παραλαβόντες μερικῶς τὴν τῶν ὄρων παι-
δευσιν, μετὰ Θεὸν δι' αὐτῆς τροπουμένους καὶ ἠττωμένους πάν-

**Με τή χάρη τοῦ Θεοῦ, εἰσαγωγή στή σημασία τῶν ὄρων
τοῦ βιβλίου πού ὀνομάζεται Ὁδηγός.**

Ἡ σύνθεση τῆς οὐσίας ὄλων ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἔγινε ἀπό Ἐκεῖνον πού μᾶς δημιούργησε μέ σοφία ἀπό ψυχὴ λογική, ἀλλὰ καὶ προικισμένη μέ νοῦ, καὶ μέ τή συμβολή τῶν ὑλικῶν στοιχείων, δηλαδή τῆς σάρκας, ἐνῶ ἡ ὠραιότητα τῆς σύμφωνης μέ τὴν ἀρετὴ τέλειας ζωῆς ἐνισχύεται μέ τὴν εὐσεβῆ πίστη καὶ τὴν τήρηση τῶν θεϊκῶν ἐντολῶν. Γιατὶ οὔτε τὸ σῶμα χωρὶς ψυχὴ ἔχει μόνο του ζωὴ, οὔτε ὅμως καὶ ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν χωρὶς ὀρθοδοξία ὠφελεῖ καθόλου τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ ὅ,τι εἶναι γιὰ τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ, αὐτὸ εἶναι γιὰ τὸ πνεῦμα ἢ ὀρθοδοξία. Ἄς προσέξουμε λοιπόν, ἂν νομίζουμε ὅτι πρέπει, πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ μάθουμε καὶ νὰ διαφυλάξουμε ἀβλαβῆ τὴν διδασκαλία γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὰ θεῖα πράγματα, ὥστε, ἀφοῦ τεθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ θεμέλιο καθαρὸ καὶ ἀμετακίνητο, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος Χριστός, δοξαζόμενος ἀπὸ μᾶς μέ εὐσέβεια, νὰ μᾶς συνενώσει ἀψογους σ' ὀλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖο ἔτσι παραμένει ἀσάλευτο καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς βολές καὶ ἐπιθέσεις τῆς αἰρετικῆς ἀπάτης.

Καὶ ἐπειδὴ βάση σταθερὴ καὶ ἀσφαλὲς θεμέλιο κάθε λογικῆς σοφίας εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἢ ἐκ τῶν προτέρων κατανόηση καὶ γνώση τῶν ὄρων, ἃς προηγηθοῦν αὐτοὶ ὡς ἀσφαλεῖς ὀδηγοὶ τοῦ θέματός μας. Γιατὶ σὲ λίγους, καὶ μάλιστα τῆς δικῆς μας γενιᾶς, ὑπάρχει ἐνδιαφέρον καὶ καταβάλλεται κόπος γιὰ νὰ ἐκπαιδευτοῦν καὶ νὰ μάθουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοὺς ὄρους. Ἀντίθετα, οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς, μέ τοὺς ὁποίους συζητήσαμε, ἐπαχειροῦσαν νὰ ἀποφανθοῦν γιὰ τὰ θέματα πού ἀφοροῦν τὸν Χριστό, μέ ἓνα τέτοιο τρόπον, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ νυχτομαχία ἢ καλύτερα τυφλομαχία. Μ' αὐτοὺς ἀληθινὰ κάναμε πολὺ γέλιο, ἰδιαίτερα μάλιστα στὴν Ἀλεξάνδρεια. Γιατὶ τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ καταγέλαστο ἀπὸ αὐτό; Μιλοῦσαν γιὰ τὴ φύση, καὶ τί σημαίνει ὁ ὄρος φύση δὲν γνώριζαν καθόλου. Λογομαχοῦσαν γιὰ τὴν ὑπόσταση, καὶ δὲν ἤξεραν τί εἶναι ὑπόσταση. Καὶ τὰ ἄλλα τὸ ἴδιο.

Ἐμεῖς λοιπόν, πού μέ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴ νεαρὴ ἡλικία ἀπὸ πατρικὴ παράδοση παραλάβαμε ἐν μέρει τὴ γνώση τῶν ὄρων, βλέποντας ὅτι, μετὰ τὸν Θεό, μέ τὴ γνώση αὐτὴ κατα-

τας τούς ἀντιδίκους θεασάμενοι, παρακαλοῦμεν πρό πάντων τῆν τῶν ὄρων ποιεῖσθαι ἐπιμέλειαν, καὶ μάλιστα τῶν εἰς δόγμα συντεινόντων Χριστοῦ, ὅπως μὴ ἔσεσθε τυφλοὶ βάρβαροι καὶ ὁ λαλῶν σὺν ὑμῖν βάρβαρος

5 Εἰδέναι μὲν τοί γε πρό πάντων ἐχρῆν, ὡς ἡ παράδοσις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας οὐ στοιχεῖ οὐδὲ ἔπεται τοῖς Ἑλλήνων φιλοσοφικοῖς εἰς ἅπαν ὄροις καὶ μάλιστα ἐν τῷ κατὰ Χριστὸν μυστηρίῳ καὶ τῷ τριαδικῷ λόγῳ, ἀλλὰ ἰδίῳ τινὶ καὶ εὐαγγελικῷ καὶ ἀποστολικῷ στοιχεῖ θεοπρεπῶς κανόνι. Ὑπὲρ γὰρ τούς φυσικὸς ὄρους καὶ νόμους ἐστὶ τὸ τῆς θεότητος μυστήριον. Ὅπερ οἱ αἰρετικοὶ μὴ διακρίναντες ἐπλανήθησαν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος, ὅτι «Οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις τοῦ αἰῶνος τούτου» κηρύττει τὸν Χριστόν· ὅτι «μωρία» ἐστὶ παρὰ Θεῶ ἡ ἐγκύκλιος φιλοσοφία

15 Ὅρα γοῦν ὅτι ὁ πρῶτος ὄρος αὐτῆς οὕτω λέγει· «Τὰ κατὰ φύσιν ἑαυτοῖς ἐναντία, πρὸς τὴν ἀλλήλων κοινωνίαν ἀδύνατον συνελθεῖν». Οἷον, ὡς τὸ πῦρ ἀδύνατον ἀπαθῶς ἐνωθῆναι τῷ χόρτῳ. Καὶ μὴν ὁ πρῶτος ὄρος τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀνατρέπει τὸν πρῶτον ἐν φιλοσοφίᾳ ὄρον, παρθενίαν καὶ τόκον καὶ θεῖον πῦρ 20 πρὸς ἐναντίαν φύσιν, σαρκὸς κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν κηρύττων.

Δεύτερος φιλοσοφίας ὄρος· «Ἀπερίγραπτόν ἐστι μοναδικὴ ὑπόστασις τῶν πάντων περιεκτικὴ»· δυάδα γὰρ καὶ τριάδα ἀπερίγραπτον ἀδύνατον λέγειν· ἐν γὰρ τῇ περιγραφῇ τῆς μονάδος γνωρίζεται δυάς. Ἡ δὲ ἁγία Ἐκκλησία τρεῖς ὑποστάσεις ἀπερι- 25 γράπτους Θεοῦ ὁμολογεῖ. Πάλιν ὁ Πλάτων φησὶν, ὅτι «Πατρότης ἐστὶ προὔπαρξις νιότητος»· ἡ δὲ Ἐκκλησία συνύπαρκτον καὶ συνάναρχον λέγει τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ πρό τῶν αἰώνων.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα καλῶς ὁ θεόφρων Βασίλειος ἐπιστάμενος, φησὶ πρὸς Ἀμφιλόχιον· «Φύσις καὶ οὐσία ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικῶς 30 στικῶς δόγμασιν ἓν ἐστίν»· εἰπὼν δὲ ὁ πατὴρ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικῶς

τροπώνονται καὶ νικῶνται ὅλοι οἱ ἀντίδικοί μας, παρακαλοῦμε πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ δείχνετε ἐπιμέλεια γιὰ τοὺς ὄρους, καὶ μάλιστα γιὰ ἐκείνους πού συμβάλλουν στὴ διδασκαλία γιὰ τὸν Χριστό, γιὰ νὰ μὴ εἴσαστε τυφλοὶ βάρβαροι, καὶ αὐτὸς πού συζητᾶ μαζί σας ἐπίσης βάρβαρος.

Ἐπρεπε ὅμως πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ γνωρίζουν, ὅτι ἡ παράδοση τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν συμφωνεῖ, οὔτε ἀκολουθεῖ σὲ ὅλα τοὺς φιλοσοφικοὺς ὄρους τῶν Ἑλλήνων, ἰδιαίτερα μάλιστα στὸ μυστήριον γιὰ τὸν Χριστό καὶ στὸν λόγο γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα. Ἀντίθετα συμβαδίζει, ὅπως πρέπει στὸν Θεό, μὲ κάποιον ἰδιαίτερον, εὐαγγελικὸ καὶ ἀποστολικὸ κανόνα. Γιατὶ πάνω ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ὄρους καὶ νόμους ὑπάρχει τὸ μυστήριον τῆς θεότητος, τὸ ὁποῖο οἱ αἵρετικοὶ μὴ μπορῶντας νὰ τὸ ξεχωρίσουν, πλανήθηκαν. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔλεγε ὅτι δὲν κῆρυττε τὸν Χριστὸν «μὲ πειστικὰ λόγια τῆς σοφίας τοῦ κόσμου αὐτοῦ»²², ἐπειδὴ ἡ κοσμικὴ φιλοσοφία εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ μωρία²³.

Πρῶσεξε λοιπὸν ὅτι ὁ πρῶτος ὀρισμὸς τῆς φιλοσοφίας λέγει τὰ ἑξῆς: «Αὐτὰ πού ὡς πρὸς τὴ φύση τους εἶναι μεταξύ τους ἀντίθετα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνωθοῦν μεταξύ τους». Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνωθεῖ ἡ φωτιᾶ μὲ τὸ χορτάρει, χωρὶς τὸ τελευταῖο νὰ ὑποστῆ βλάβη. Καὶ ὅμως τὸ πρῶτον δόγμα τῆς σωτηρίας μας ἀνατρέπει τὸν πρῶτον ὀρισμὸν τῆς φιλοσοφίας, κηρύττοντας παρθενία καὶ γέννηση, καὶ τὴν κοινωνία καὶ ἐνωση τῆς θεϊκῆς φωτιᾶς μὲ τὴν ἀντίθετη φύση τῆς σαρκας.

Δεύτερος ὀρισμὸς τῆς φιλοσοφίας: «ἢ μία ὑπόσταση πού περιέχει τὰ πάντα εἶναι ἀπερίγραπτη», γιὰ τὴν δυάδα καὶ τὴν τριάδα εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν ποῦμε ἀπερίγραπτη, ἐπειδὴ μὲ τὴν περιγραφή τῆς μονάδας γίνεται γνωστὴ ἡ δυάδα. Ὅμως ἡ ἁγία Ἐκκλησία ὁμολογεῖ τρεῖς ἀπερίγραπτες ὑποστάσεις τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης ὁ Πλάτων λέγει, ὅτι «ἢ πατρότητα προὑπάρχει τῆς υἰότητος». Ἀντίθετα ἡ Ἐκκλησία λέγει, ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ εἶναι συνάναρχος μὲ αὐτὸν πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες.

Αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια γνωρίζοντάς τα ὁ εὐσεβὴς Βασίλειος, λέγει στὸν Ἀμφιλόχιον: «Ἡ φύση καὶ ἡ οὐσία στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓνα». Ὅταν λοιπὸν ὁ πατέρας λέγει στὰ δόγματα τῆς

κοῖς δόγμασιν ἐσήμανεν, ὅτι ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς οὐκ ἐν τί ἐστὶν οὐσία καὶ φύσις. Διὰ τοῦτο καὶ Κλήμης ὁ πολὺς ἐν σοφίᾳ καὶ γνώσει, πεποίηκεν ἰδιαζόντως ὄρους ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, ὡς φοιτητῆς καὶ θρέμμα γνήσιον ὑπάρχων τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου μάλιστα τοῦ πανσόφου. Καὶ ἀκούσας αὐτοῦ ἀποβαλλομένου, καὶ λίαν μυσαιττομένου καὶ καθυβρίζοντος τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν.

Πρώτη ἐρώτησις παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς αἰρετικούς περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ ἀντιλέγειν ἐρχομένους πρὸς ἡμᾶς.

10 Πόθεν, ἦτοι ἐκ τίνος, ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία, πρὸ πάντων φύσιν, καὶ τίς ὁ εἰπὼν αὐτὴν ἐνέργειαν, καὶ ποῦ ἔμαθεν τὸ γένος, καὶ τίς πρὸ πάντων εἶρηκε τὸ θέλημα, καὶ ποῦ τὴν ὑπόστασιν, καὶ ποῦ τὴν οὐσίαν ἐν πρώτοις ἀκήκοε Σολομῶν, Μωυσῆς, Λευϊτικόν, οἱ Ψαλμοί, ὁ Ψαλμός; Ἀποροῦντος δὲ αὐτοῦ
15 τῶν τοιούτων ἀποδείξεων, πρώτη ἦττα αὐτοῦ αὕτη γενήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Σὺν Θεῷ, ὄροι διάφοροι κατὰ παράδοσιν καὶ πίστιν τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας λεγόμενοι, συλλεγέντες ἀπὸ
20 τε Κλήμεντος καὶ ὁσίων Πατέρων, οὓς δεῖ πρὸ παντός ἐτέρου μαθήματος ἐκστηθίζειν τὸν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ προϊστασθαι τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας βουλόμενον.

Πρὸς δὲ ἀκριβεστέραν παράδοσιν, κἀκεῖνο εἰδέναί ἐχρῆν, ὅτιπερ πᾶν τὸ οἷον ζήτημα ἢ ἐρώτημα, τρεῖς τινὰς ἐρωτήσεις καὶ ἐξετάσεις ἔχει. Οὕτως ἀπορούμενον παρ' ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους
25 Οἷον, τί ἐστὶ Θεός, καὶ κατὰ τί εἶρηται Θεός, καὶ ὅσαχῶς νοεῖται Θεός; Καὶ ὅτε μὲν ἐρωτῶμεν λέγοντες, Τί ἐστὶ Θεός; πρόδηλον, ὅτι τὸν ὄρον τοῦ πράγματος ζητοῦμεν. Ὅτε δὲ λέγομεν, Κατὰ τί Θεός εἶρηται; τὴν ἐτυμολογίαν αὐτὴν τοῦ ὀνόματος ἀπαιτοῦμεν. Ἦνίκα δὲ πάλιν λέγομεν, ὅτι Ὅσαχῶς νοεῖται ἡ Θεοῦ
30 προσηγορία; πρόδηλον, ὅτι τὸ κατὰ πόσους τρόπους εἶρηται

Ἐκκλησίας, δείχνει ὅτι σὰ ἐλληνικὰ δόγματα δὲν εἶναι ἓνα ἢ οὐσία καὶ ἢ φύση. Γι' αὐτό καὶ ὁ Κλήμης²³, ὁ σπουδαῖος στή σοφία καὶ στή γνώση, ἔκανε ξεχωριστοὺς ὄρους γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικά δόγματα, ὡς μαθητῆς καὶ γνήσιο γέννημα τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ ἰδιαίτερα τοῦ πάνσοφου Παύλου, τὸν ὁποῖο εἶχε ἀκούσει νὰ ἀπορρίπτει καὶ νὰ ἀποστρέφεται πολὺ καὶ νὰ βρίζει τὴν ἐλληνικὴ σοφία.

Πρώτη ἐρώτηση πὺ γίνεται ἀπὸ μᾶς πρὸς τοὺς αἵρετικούς, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται σὲ μᾶς γιὰ νὰ ἀντικρούσουν τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπὸ ποῦ, δηλαδή ἀπὸ ποιὸ χωρίο τῆς ἁγίας Γραφῆς ἢ Ἐκκλησία παρέλαβε, πρὶν ἀπὸ ὅλα, τὴ φύση; Καὶ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺ ὀνόμασε αὐτὴν ἐνέργεια, καὶ ποῦ ἔμαθε τὸ γένος; Καὶ ποιὸς πρὶν ἀπὸ ὄλους μίλησε γιὰ τὸ θέλημα; Καὶ ποῦ ὁ Σολομών καὶ ὁ Μωυσῆς, τὸ Λευϊτικὸ, οἱ Ψαλμοὶ καὶ ὁ Ψαλμὸς ἄκουσαν πρῶτοι τὴν ὑπόσταση καὶ ποῦ τὴν οὐσία; Καὶ ἐπειδὴ ἀδυνατεῖ αὐτὸς νὰ δώσει αὐτὲς τίς ἀποδείξεις, αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη του ἦττα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, διάφοροι ὄροι πὺ ἀναπτύσσονται σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση καὶ τὴν πίστη τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἔχουν συλλεγῆ ἀπὸ τὸν Κλήμεντα καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρες, τοὺς ὁποῖους πρέπει πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο μάθημα νὰ ἀποστηθίζει ὁποῖος μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμεῖ νὰ ὑπερτερεῖ στὸν λόγο τῆς πίστεως.

Γιὰ τὴν ἀκριδέστερη ὅμως παράδοση θὰ πρέπει νὰ γνωρίζε κι αὐτό, ὅτι κάθε τέτοιο ζήτημα ἢ ἐρώτημα ἔχει τρεῖς ἐρωτήσεις καὶ διερευνήσεις. Ἔτσι προβάλλεται ἀπὸ μᾶς πρὸς τοὺς ἀντίδικους ἢ ἐρώτηση· Δηλαδή, τί εἶναι Θεός; Καὶ ὡς πρὸς τί λέγεται Θεός; Καὶ μὲ πόσους τρόπους νοεῖται Θεός; Καὶ ὅταν ρωτᾶμε λέγοντας, τί εἶναι Θεός; εἶναι φανερό ὅτι ζητᾶμε τὸν ὄρισμό τοῦ πράγματος. Ὅταν πάλι λέμε, Ὅς πρὸς τί λέγεται Θεός, ἀπαιτοῦμε τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος. Καὶ ὅταν λέμε, Μὲ πόσους τρόπους

23. Πρόκειται γιὰ τὸν Κλήμεντα, τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης..

Θεός, εἰπεῖν ἡμῖν αὐτοὺς εἰσπράττομεν. Ὁ γοῦν ἐκτός εἰδήσεως τῶν ὄρων δογματίζειν ἐπιχειρῶν, οὐδὲν διαφέρει τυφλοῦ ὁδοιπόρου, ὃδε κἀκεῖσε πελαζομένου. Ἀρκτέον τοίνυν τῷ προειρημένῳ τρόπῳ τριχῶς ποιεῖσθαι τὰς ἐξετάσεις τῶν ὄρων, τίς ἐστὶν ὄρος, 5 καὶ κατὰ τί εἴρηται ὄρος, καὶ ὅσαχῶς νοεῖται ὁ ὄρος.

Ὁ ὄρος ἐστὶ λόγος σύντομος δηλωτικὸς τῆς ὑποκειμένης οὐσίας τῷ πράγματι. «Ὁροι» δὲ λέγονται, ὡς «ὀράσεις» καὶ ὀφθαλμοὶ τῶν πραγμάτων ὑπάρχοντες ἥτοι περιλέγοντες συντόμως τὴν τοῦ νοήματος δύναμιν, οἷον, ἀνθρώπου λέγομεν, ὅτι 10 «Ἄνθρωπός ἐστιν οὐσία ἔνσαρκος, καὶ ψυχῆς καὶ λόγου καὶ αἵματος καὶ στοιχείων καὶ ἐτέρων πλειόνων». Περιορίζομεν ταῦτα διὰ τοῦ ὄρου λέγοντες, ὅτι «Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν». Πολλοὶ μὲν οὖν εἰσι καὶ ἀναρίθμητοι ὄροι περὶ παντός πράγματος. Ἐκ πολλῶν δὲ 15 ὀλίγους τοὺς κυριωτέρους ἐντάττομεν διὰ τὸ ῥάθυμον τῶν νῦν ἀνθρώπων.

Πλὴν τοῦτο γνωστότεον καὶ πιστευτέον, ὅτι ὁ φιλοπόνως πράττων τοὺς ὄρους, ῥήτορας καὶ δεινοὺς πολυλόγους δυνήσεται εὐχερῶς ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἐπιστομίζειν. Ἐπὰν γὰρ ἐρωτηθῆ, τί 20 ἐστὶ λόγος καὶ κατὰ τί εἴρηται «λόγος» ὅσαχῶς ὁ λόγος, καὶ ἀπορήσει εἰπεῖν τοὺς ὄρους ὁ δι' ἐναντίας καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς λοιπὸν καταισχύνεται ὡς μηδὲν ἐπιστάμενος.

Ὁ ὄρος τῶν ὄρων ἐστίν, ὁ πάντα μὲν ὀρίζων, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ὀριζόμενος, ὅστις ἐστὶν ὁ μόνος ὄρος τῶν ὄρων Θεός. 25 Ἀόριστόν ἐστι τὸ κατ' οὐσίαν ἀσήμαντον, Θεός. Δυσόριστόν ἐστι τό, μὴ καθόλου, ἀλλ' ἐκ μέρους γνωσκόμενον· οἷον, τὸ ξύλον τῆς ζωῆς. Τρία ἐστὶ κατ' οὐσίαν ἀνθρώποις ἄγνωστα καὶ ἄρρητα, «Θεός» καὶ «ἄγγελος» καὶ «ψυχή», μόνῃ τῷ Θεῷ γνωριζόμενα κατ' οὐσίαν. Λοιπὸν ὁ καλῶς διαπορῶν πρὸς τὸν δι' ἐναντίας,

νοεῖται ἡ ὀνομασία τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερό, ὅτι ἐπιθυμοῦμε νὰ μᾶς ποῦν μὲ πόσους τρόπους νοεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀπαντήσῃ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τοὺς ὄρους, δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ ἓνα τυφλὸ ὁδοιπόρο, ὁ ὁποῖος πηγαίνει ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀρχίσουμε μὲ τὸν τρόπο ποὺ προαναφέρθηκε, κἀνοντας μὲ τρεῖς τρόπους τὴν ἐξέταση τῶν ὀρισμῶν, δηλαδή τί εἶναι ὀρισμὸς, ὡς πρὸς τί λέγεται ὀρισμὸς, καὶ μὲ πόσους τρόπους νοεῖται ὁ ὀρισμὸς.

Ὁ ὀρισμὸς εἶναι σύντομος λόγος, ποὺ δηλώνει τὴν οὐσία ποὺ ὑπάρχει στὸ πρᾶγμα. Καὶ λέγονται ὀρισμοί, ἐπειδὴ εἶναι ὀράσεις καὶ ὀφθαλμοὶ τῶν πραγμάτων, δηλαδή περιλαμβάνουν μὲ συντομία τὴ σημασία τοῦ νοήματος, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, γιὰ τὸν ἄνθρωπο λέμε, ὅτι “ὁ ἄνθρωπος εἶναι οὐσία ποὺ ἔχει σάρκα καὶ ψυχὴ καὶ λόγο καὶ αἷμα καὶ στοιχεῖα καὶ ἄλλα περισσότερα”. Μὲ τὸν ὀρισμὸ ὅλα αὐτὰ τὰ περιορίζουμε λέγοντας, ὅτι “ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶο λογικόν, θνητόν, ποὺ ἐπιδέχεται νοῦ καὶ ἐπιστήμη”. Γιὰ κάθε πρᾶγμα βέβαια ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ ἀναρίθμητοι ὀρισμοί. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὅμως παραθέτουμε τοὺς κυριώτερους, ἐξαιτίας τῆς ὀκνηρίας τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων.

Ὡστόσο πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὸ καὶ πιστευτὸ, ὅτι αὐτὸς ποὺ χρησιμοποιοῦ τοὺς ὀρισμοὺς μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια, μπορεῖ νὰ ἀποστομώνῃ εὐκόλα δεινοὺς καὶ φλύαρους ρήτορες κατὰ τίς συζητήσεις. Γιατὶ ὅταν ἐρωτηθεῖ, τί εἶναι λόγος καὶ ὡς πρὸς τί λέγεται λόγος, καὶ μὲ πόσους τρόπους νοεῖται ὁ λόγος, καὶ δυσκολευτεῖ ὁ ἀντίδικος νὰ πεῖ τοὺς ὀρισμοὺς, καταντροπιάζεται καὶ στὰ ὑπόλοιπα, σὰν νὰ μὴ γνωρίζῃ τίποτε.

Ὁρισμὸς τῶν ὀρισμῶν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὀρίζει τὰ πάντα, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ὀρίζεται ἀπὸ τίποτε, καὶ εἶναι ὁ Θεός, ὁ μόνος ὀρισμὸς τῶν ὀρισμῶν. Ἀόριστο εἶναι αὐτὸ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὀριστεῖ ὡς πρὸς τὴν οὐσία του καὶ ποὺ εἶναι ὁ Θεός. Δύσκολα ὀριζόμενον εἶναι αὐτὸ ποὺ δὲν γνωρίζεται στὸ σύνολόν του, ἀλλὰ μόνο μερικῶς, ὅπως λόγου χάριν τὸ ξύλο τῆς ζωῆς. Τρία πράγματα εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία τους ἄγνωστα καὶ ἀπερίγραπτα στοὺς ἀνθρώπους· ὁ Θεός, ὁ ἄγγελος καὶ ἡ ψυχὴ, ποὺ ἡ οὐσία τους εἶναι γνωστὴ μόνο στὸν Θεόν. Ἐπομένως αὐτὸς ποὺ ὑποβάλλει ἀπορίες στὸν ἀντίδικόν

οὕτω λέγει· Τί ὄρος, καὶ τί τὸ ἀόριστον, καὶ τί τὸ δυσόριστον, καὶ οἶον «εὐόριστον»; Εὐόριστον δέ ἐστι τὸ ψηλαφώμενον καὶ φθειρόμενον, οἶον, ὁ ἄρτος καὶ τὰ ὅμοια. Ὁριόν ἐστιν ἀνυπέρβατος στάσις. Ἀόριστον δέ ἐστι τὸ μόνον ἄκτιστον, Θεός. Δυσόριστον δὲ τὸ κτιστὸν καὶ ἀόριστον οἶον, «ἄγγελος, ψυχὴ, δαίμων».

Τί Θεός, καὶ κατὰ τί Θεός, καὶ ὅσαχῶς εἴρηται τό, Θεός.

Καὶ Θεός μὲν ἐστὶν οὐσία ἀναίτιος, αἰτία παναλκῆς, πάσης αἰτίας αἰτία τις ὑπερούσιος. Θεός ἐστὶν ἀνώνυμος καὶ ἀσήμαντος παρ' ἀνθρώποις ὑπαρξίς, πάσης ὑπάρξεως ποιητική. «Ἀκοινώνητον γὰρ ὄνομα» εἶπεν ὁ Σολομῶν εἶναι τὸν Θεόν. Ἀκοινώνητον δὲ ὄνομά ἐστι, τὸ μήτε ἀνθρώποις, μήτε ἀγγέλοις ἀκουσθὲν ἢ ἐννοηθὲν. Ὅσαχῶς ἢ Θεός προσηγορία εἴρηται ἐν τῇ Γραφῇ; Καὶ δῆλον, ὅτι διττῶς. Φύσει καὶ σχέσει. Φύσει μὲν ὁ Ποιη-
15 τῆς σχέσει δὲ καὶ χάριτι καὶ οἱ δίκαιοι λέγονται θεοί.

Ἐρώτησις : Ἡ Θεός προσηγορία πότερον, οὐσιώδης ἢ προσωπικὴ ἢ ἐνεργητικὴ ἢ τοπικὴ καθέστηκε καὶ μεταφορικὴ;

Ἀπόκρισις : Καὶ πρόδηλον, ὅτι ἐνεργητικὴ τυγχάνει· οὐ γὰρ αὐτὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ἡμῖν παρίστησιν· ἀδύνατον γὰρ ταύτην
20 γνῶναι, ἀλλὰ μόνην τὴν θεωρητικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν δηλοῖ τό, Θεός.

Περὶ πατρότητος.

Τί Πατήρ, καὶ κατὰ τί εἴρηται Πατήρ, καὶ ὅσαχῶς ἐπὶ Θεοῦ ἢ Πατρότης. Πατήρ μὲν οὖν κυρίως εἴρηται ἀναίτιος ὑπόστασις, γεννητικὴ, ἀγένητος. Εἴρηται δὲ Πατήρ, ἢ ὡς «τὰ πάντα τηρῶν», ἢ ὡς «τοὺς οἰκείους παῖδας τηρῶν, οἶον πατήρ». Διττῶς δὲ λέγεται Πατήρ ὁ Θεός, φύσει καὶ χάριτι. Φύσει μὲν τοῦ ἰδίου καὶ ὁμοου-

του καλά, λέγει τὰ ἐξῆς· Τί εἶναι ὄρισμός, τί εἶναι αὐτὸ ποῦ δὲν ὀρίζεται, τί αὐτὸ ποῦ ὀρίζεται δύσκολα, καὶ τί εἶναι αὐτὸ ποῦ ὀρίζεται εὐκόλα; Εὐκόλα ὀριζόμενο εἶναι αὐτὸ ποῦ μπορεῖ νὰ ψηλαφίζεται μέ τὰ δάκτυλα καὶ νὰ ἐξετάζεται, ὅπως τὸ ψωμί καὶ τὰ ὅμοια. Ὅριο εἶναι ἡ στάση ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερπηδηθεῖ. Ἀόριστο εἶναι τὸ μόνο ἀκτιστο, ὁ Θεός. Δύσκολα ὀριζόμενο εἶναι ὅ,τι εἶναι κτιστὸ καὶ ἀόριστο, ὅπως ὁ ἄγγελος, ἡ ψυχὴ, ὁ δαίμονας.

Τί εἶναι Θεός, ὡς πρὸς τί εἶναι Θεός, καὶ μέ πόσους τρόπους λέγεται τὸ ὄνομα Θεός.

Θεὸς βέβαια εἶναι οὐσία ἀναίτια, αἰτία παντοδύναμη, μὰ ἄυλη αἰτία κάθε αἰτίας. Θεὸς εἶναι οὐσία ποῦ δὲν ἔχει ὄνομα, καὶ ὑπαρξὴ ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἶναι δημιουργικὴ κάθε ὑπαρξῆς. Γιατὶ ὁ Σολομὼν εἶπε, ὅτι ὁ Θεός εἶναι «ὄνομα ἀκοινώνητο»^{23α}. Καὶ ἀκοινώνητο εἶναι τὸ ὄνομα ποῦ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἔχει ἀκουστῆ ἢ ἐννοηθεῖ. Κατὰ πόσους τρόπους λέγεται τὸ ὄνομα Θεός στή Γραφή; Εἶναι φανερό ὅτι λέγεται κατὰ δύο τρόπους. Κατὰ φύσιν καὶ κατὰ σχέση. Κατὰ φύσιν βέβαια Θεός εἶναι ὁ Δημιουργός, ἐνῶ κατὰ σχέση καὶ χάριθ θεοὶ λέγονται καὶ οἱ δίκαιοι^{23β}.

Ἑρώτηση. Τὸ ὄνομα Θεός ἀναφέρεται στήν οὐσία, στὸ πρόσωπο, στήν ἐνέργεια καὶ στὸ τόπο, ἢ ἔχει μεταφορικὴ σημασία;

Ἀπάντηση. Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἀναφέρεται στήν ἐνέργεια, καθόσον δὲν μᾶς φανερώνει τὴν ἴδια τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν γνωρίσουμε, ἀλλὰ τὸ ὄνομα «Θεός» φανερώνει μόνο τὴν ἐνέργεια αὐτοῦ ποῦ φαίνεται.

Γιὰ τὴν πατρότητα.

Τί σημαίνει Πατέρας, ὡς πρὸς τί λέγεται Πατέρας, καὶ κατὰ πόσους τρόπους λέγεται γιὰ τὸν Θεὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα. Πατέρας λοιπὸν κυρίως λέγεται ἡ ἀναίτια ὑπαρξὴ, ἡ δημιουργικὴ καὶ ἀδημιούργητη. Καὶ λέγεται Πατέρας ἢ ἐπειδὴ ἐπιτηρεῖ τὰ πάντα, ἢ ἐπειδὴ τηρεῖ τὰ παιδιά του, ὅπως ὁ πατέρας. Ὁ Θεός λέγεται Πατέρας μέ δύο τρόπους, κατὰ φύσιν καὶ κατὰ χάριθ. Κατὰ φύσιν

23α. Σοφ. Σολ. 14, 21.

οίου Θεοῦ Λόγου, χάριτι δὲ καὶ ἡμῶν, ὡς τό, «Ἐγὼ εἶπον θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες».

Περὶ υἰότητος.

Τί Υἱός, καὶ κατὰ τί εἴρηται Υἱός, καὶ ὅσαχῶς ὁ Υἱὸς νοεῖται. Καὶ Υἱὸς μὲν κυρίως ἐστὶ δευτερότης ὑποστάσεως ἐν ταυτότητι φύσεως ἢ αὐξησις προσώπων ὁμογενῆς ἢ πρόοδος φύσεως εἰς συγγένειαν γνωριζομένη. Υἱὸς δὲ κυρίως εἴρηται, ὡς ἂν εἴποις «οἶος». Οἶος γὰρ ὁ Πατὴρ τὴν οὐσίαν, τοιοῦτος ὁ μονογενής, καὶ ὁ Υἱὸς εἴτε ἐξ ἀκτίστου ἀκτιστος, εἴτε ἐκ θνητοῦ θνητός, 10 καὶ θροτοῦ θροτός. Κατὰ δύο δὲ τρόπους πάλιν εἴρηται ἐπὶ Θεοῦ ἢ υἰότης φύσει καὶ χάριτι. Φύσει Υἱὸς ὁ Θεὸς Λόγος, χάριτι δὲ οἱ δίκαιοι.

Περὶ Πνεύματος.

Τί πνεῦμα, κατὰ τί εἴρηται Πνεῦμα, καὶ ὅσαχῶς λέγεται ἐν τῇ 15 Γραφῇ τὸ Πνεῦμα. Καὶ πνεῦμα μὲν ἐστὶ λεπτὴ καὶ ἄυλος καὶ ἀσχημάτιστος ἐκπορευτὴ ὑπαρξίς. Πνεῦμα δὲ εἴρηται, ὡσανεὶ «πᾶν νεῦμα» δι' αὐτό, ὡς νεῦμα, ὀξέως παντὶ νεῦον καὶ κινούμενον. Εἴρηται δὲ τὸ πνεῦμα ἐν τῇ Γραφῇ τετραχῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁ ἄγγελος, πνεῦμα ἢ ψυχὴ, πνεῦμα καὶ ὁ ἄνεμος. 20 Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὁ νοῦς εἴρηται πνεῦμα. Τριάς ἐστὶ κατὰ μὲν τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν μονάδων σύνθεσις, κατὰ δὲ τὴν θεϊκὴν οὐσίαν ὑπεράριθμος ὑπαρξίς.

Περὶ αἰδιότητος.

Ἄϊδιόν ἐστὶ τὸ «ἀεὶ διόν» (ἀεὶ ὄν), ἥγουν τὸ μηδέποτε ἀρξάμενον, οὐδὲ λῆγον. Οὐ πᾶν ἀτελεύτητον, πάντως καὶ ἄναρχον. Οἱ γὰρ ἄγγελοι καὶ αἱ ψυχαὶ ἀρχὴν μὲν εἶχον εἶναι, τέλος δὲ οὐκ ἔχουσι.

Πατέρας τοῦ δικοῦ του καὶ ὁμοούσιου Θεοῦ Λόγου, ἐνῶ κατὰ χάρη καὶ πατέρας δικός μας, ὅπως σὶ· «Ἐγὼ εἶπα· εἴσαστε ὅλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»²⁴.

Για τὴν υἰότητα.

Τί εἶναι Υἱός, ὡς πρὸς τί λέγεται Υἱός, καὶ μὲ πόσους τρόπους νοεῖται ὁ Υἱός. Υἱός βέβαια κυρίως εἶναι ὁ διπλασιασμός (ἐπανάληψη) τῆς ὑπαρξῆς τῆς αὐτῆς φύσεως, ἢ αὔξησις τῶν προσώπων τοῦ αὐτοῦ γένους, ἢ συγγενῆς πρόοδος τῆς φύσεως. Ἐνῶ υἱός κυρίως λέγεται αὐτὸς πού, ὅπως θὰ μπορούσες νὰ πεῖς, εἶναι τοῦ ἰδίου εἴδους. Γιατὶ ὅ,τι εἶναι ὁ Πατέρας στὴν οὐσία, τέτοιος εἶναι καὶ ὁ μονογενῆς, καὶ ὁ Υἱός, ἂν προέρχεται ἀπὸ ἄκτιστο Πατέρα, εἶναι ἄκτιστος, ἂν ἀπὸ θνητὸν θνητός, καὶ ἂν ἀπὸ φθαρτὸν φθαρτός. Ἡ υἰότητα ὡς πρὸς τὸν Θεὸ λέγεται κατὰ δύο τρόπους· κατὰ φύσιν καὶ κατὰ χάρη. Κατὰ φύσιν Υἱός εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, ἐνῶ κατὰ χάρη οἱ δίκαιοι^{24α}.

Γιὰ τὸ Πνεῦμα.

Τί εἶναι πνεῦμα, ὡς πρὸς τί λέγεται πνεῦμα, καὶ μὲ πόσους τρόπους ὀνομάζεται τὸ Πνεῦμα στὴ Γραφή. Πνεῦμα βέβαια εἶναι λεπτή καὶ ἀύλη καὶ ἀσχημάτιστη ὑπαρξὴ πού ἐκπορεύεται. Καὶ λέγεται πνεῦμα μὲ τὴν ἔννοια πού λέμε «κάθε νεῦμα». Γι' αὐτό, σὰν νεῦμα, κλίνει καὶ κινεῖται γρήγορα σὲ κάθε τι. Τὸ πνεῦμα στὴν Γραφή λέγεται μὲ τέσσερις ἔννοιες· τὸ ἅγιο Πνεῦμα· πνεῦμα ἐπίσης λέγεται καὶ ὁ ἄγγελος, πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ, πνεῦμα καὶ ὁ ἄνεμος. Μερικὲς φορὲς ἐπίσης πνεῦμα λέγεται καὶ ὁ νοῦς. Τριάδα εἶναι ὡς πρὸς τὴ φυσικὴ ἀκολουθία σύνθεσις μονάδων, ὡς πρὸς τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ ὅμως εἶναι ὑπαρξὴ πάνω ἀπὸ τοὺς ἀριθμούς.

Γιὰ τὴν αἰδιότητα.

Ἀἰδιο εἶναι αὐτό πού ὑπάρχει πάντοτε, δηλαδή αὐτό πού δὲν ἄρχισε ποτέ, οὔτε λήγει ποτέ. Κάθε τι ὅμως πού δὲν ἔχει τέλος, δὲν εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ χωρὶς ἀρχῆς. Γιατὶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ψυχὲς ἔχουν βέβαια ἀρχή, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τέλος.

24. Ψαλμ. 81, 6

Περὶ ἰδιώματος.

Ἰδιώμα λέγεται τὸ κυρίως ἐν τινι φύσει γνωριζόμενον, ἐν ἑτέρῳ δὲ οὐσία μηδαμῶς ὑπάρχον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ «γελαστικόν». Οὐ γὰρ ἐστὶ γέλως ἐν ἄλλῃ οἷα δήποτε φύσει.

5

Περὶ φύσεως.

Τί φύσις, καὶ ὅσαχῶς ἡ φύσις, καὶ κατὰ τί εἴρηται φύσις. Καὶ φύσις μὲν ἐστὶ, κατὰ τὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, ἀληθῆς πράγματος ὑπαρξίς. Κατὰ δὲ Ἀριστοτέλην καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας πολυτρόπως ἡ φύσις ὀρίζεται, οὐστίνας ὄρους οἱ ἀπὸ
10 Σευήρου κρατοῦντες ἀπεπλανήθησαν. Φύσις ἐστὶ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, πᾶν τὸ ἐν ἀληθείᾳ ὄν, ἀλλ' οὐκ ἐν φαντασίᾳ λεγόμενον, καθὰ πλατύτερον λέξομεν ἐξῆς. Φύσιν λέγει ἡ Ἐκκλησία τὴν τῶν ὑπαρχόντων ἀλήθειαν, ἥγουν τὸ τούτων ἐνούσιον. Φύσις δὲ εἴρηται διὰ τὸ «πεφυκέναι» καὶ «εἶναι», ὥσπερ
15 καὶ οὐσία, ὡς «οὔσα» καὶ ἐν ἀληθείᾳ γνωριζομένη. Φύσις καὶ οὐσία καὶ γένος καὶ μορφή ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἰσὶν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δόγμασιν, ὥσπερ ὁ ἄρτος καὶ τὸ ψωμίον καὶ τὸ βουκίον. Διὸ καὶ τὸ ἔμφυτον καὶ τὸ «ἐνούσιον» ταυτὸν τί ἐστὶ.

Τετραχῶς δὲ εἴρηται ἡ φύσις, ὡς προεἶπον οὐσία καὶ φύσις
20 καὶ γένος καὶ μορφή. Εἴρηται τοίνυν τῷ σοφῷ Σολομῶντι περὶ τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων, ὅτι «Μάταιοι πάντες ἄνθρωποι φύσει, οἱ ἔχοντες ἀγνωσίαν Θεοῦ». Καὶ πάλιν εἴρηται τῷ θείῳ Ἀποστόλῳ περὶ ἡμῶν τῶν ἐθνῶν, ὅτι «⁷ Ἡμεῖν ποτε τέκνα φύσει ὀργῆς». Ἐὰν οὖν φυσικῶς, ἥτοι αὐτοφυῶς, εἰσὶν οἱ ἀσεβεῖς μᾶταιοι, ἀνέγκλη-
25 τοί εἰσι. Τὰ γὰρ ἐκ φύσεως φυσικῶς ἡμῖν ἐνυπάρχοντα, ἀδιάβλητα καὶ ἀκατάγνωστα εἰσὶν, ὡς φυσικῶς ἐν ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ δημιουργηθέντα, ὥσπερ τὸ ἀναπνεῖν καὶ τὸ ἐσθίειν καὶ τὸ καθεύδειν. Καὶ εὗρεθήσεται ὁ Θεὸς φυσικῶς δημιουργήσας ἐν ἀνθρώ-

25. Σοφ. Σολ. 13, 1.

Γιὰ τὸ ἰδίωμα.

Ἰδίωμα λέγεται αὐτὸ πού ἀποτελεῖ τὸ κύριο γνώρισμα σὲ κάποια φύση, καὶ τὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει καθόλου σὲ ἄλλη οὐσία, ὅπως εἶναι στὸν ἄνθρωπο τὸ γελαστικό. Γιατί δὲν ὑπάρχει τὸ γέλιο σὲ ὅποιαδήποτε ἄλλη φύση.

Γιὰ τὴ φύση.

Τί εἶναι φύση, μὲ πόσους τρόπους ἀναφέρεται στὴ Γραφή, καὶ ὡς πρὸς τί λέγεται ἡ φύση. Φύση, σύμφωνα μὲ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ ἀληθινὴ ὑπαρξὴ ἑνὸς πράγματος, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες ἡ φύση ὁρίζεται μὲ πολλοὺς τρόπους. Αὐτοὺς τοὺς ὁρισμοὺς οἱ Σεβηριανοὶ ἡγήτορες τοὺς διέστρεψαν. Κατὰ τὸν ἅγιον Ἀπόστολο φύση εἶναι κἄθετι πού ὑπάρχει πραγματικά, καὶ δὲν λέγεται κατὰ φαντασίαν, ὅπως θὰ ποῦμε παρακάτω ἐκτενέστερα. Ἡ Ἐκκλησία φύση ὀνομάζει τὴν ἀλήθεια αὐτῶν πού ὑπάρχουν, δηλαδή τὴν οὐσίαν τους. Καὶ λέγεται «φύση» ἐπειδὴ «φύεται» καὶ «εἶναι», ὅπως καὶ «οὐσία», ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ ἀναγνωρίζεται ἀληθινᾶ. Φύση καὶ οὐσία καὶ γένος καὶ μορφή εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ στά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως ὁ ἄρτος καὶ τὸ ψωμί καὶ ἡ βουκία. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἔμφυτο καὶ τὸ ἐνούσιο εἶναι ταυτόσημα.

Ἡ φύση λέγεται μὲ τέσσερες ἔννοιες, ὅπως εἶπα προηγουμένως· οὐσία, φύση, γένος καὶ μορφή. Λέγεται λοιπὸν στὸν σοφὸ Σολομώντα γιὰ τοὺς ἀσεβεῖς ἀνθρώπους· «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν ἄγνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους ἀνόητοι»²⁵. Καὶ ἀπὸ τὸν θεῖο Ἀπόστολο λέγεται γιὰ μᾶς τοὺς ἐθνικούς, ὅτι «κάποτε ἡμασταν ἀπὸ τὴ φύση μας παιδιὰ τῆς ὀργῆς»²⁶. Ἄν λοιπὸν ἀπὸ τὴ φύση τους, δηλαδή αὐτοφυῶς, οἱ ἀσεβεῖς εἶναι ἀνόητοι, εἶναι ἀπαλλαγμένοι κατηγορίας. Γιατί αὐτὰ πού ὑπάρχουν μέσα μας ἐκ φύσεως κατὰ τρόπο φυσικό, εἶναι ἀδιάβλητα καὶ ἀκαταλόγιστα, ἐπειδὴ δημιουργήθηκαν μέσα μας ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ τρόπο φυσικό, ὅπως τὸ νὰ ἀναπνέουμε καὶ νὰ τρώμε καὶ νὰ κοιμόμαστε. Καὶ θὰ βρεθεῖ ὁ Θεὸς νὰ ἔχει δημιουργήσει κατὰ τρόπο φυσικό

26. Ἐφ. 2, 3.

ποις τὴν ματαιότητα. Ὡσαύτως καὶ ἐὰν «φύσει» ἔσμεν τέκνα ὀργῆς, εἰς Θεὸν ἢ αἰτία ἀνατρέχει. Τὸ «φύσει» γάρ, τὸ «οὐσιωδῶς» οὕτως ὑπάρχον, εἴρηται, ὥσπερ φύσει εἰς τὸ φωτίζειν ἢ τοῦ φωτὸς φύσις γέγονεν. Καὶ φύσει εἰς τὸ καίειν τὸ πῦρ ἐδημιουργήθη, καὶ φύσει ἢ γῆ εἰς τὸ βλαστάνειν διεπλάσθη. Οὐκοῦν πρόκει-
5 ται τοῖς αἰρετικοῖς ἐν ἑκ τῶν δύο εἰπεῖν ἢ ὅτι ματαιότητος καὶ ὀργῆς φύσεις ὁ Θεὸς ἐποίησεν, ἢ ὅτι τὸ «φύσει» οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ, εἰ μὴ τὸ ἐν ἀληθείᾳ ὄν. Καὶ λοιπὸν ἀνέγκλητοί ἔσμεν λέγοντες φύσει Θεὸν τὸν Χριστόν, καὶ φύσει ἄνθρωπον, τουτέστι, τὸν κατὰ
10 ἀλήθειαν Θεὸν καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπον. Ταύτην δὲ τὴν παράδοσιν καὶ τὸν ὅρον τὸν περὶ φύσεως τοῦτον, ὃν νῦν ἐκ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης παρηγάγομεν, οὔτε διδάσκαλος ἐξ οὐρανοῦ καινοτομῆσαι ἢ ἀνατρέψαι δύναται εἰς τὸν αἰῶνα.

Περὶ ὑποστάσεως.

15 Τί ὑπόστασις, καὶ κατὰ τί ὑπόστασις, καὶ ὅσαχῶς ἢ ὑπόστασις εἴρηται. Ὑπόστασις οὖν ἐστὶ, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἀποστολικὴν παράδοσιν, τὸ πρόσωπον, ἧγουν ὁ χαρακτήρ, καθά φησιν ὁ Παῦλος τὸν Υἱόν, «Ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ», τουτέστι πρόσωπον ὁμο-
20 ούσιον, τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς. Πρόσωπον δὲ καὶ χαρακτῆρα λέγομεν ἐπὶ Θεοῦ, ἀσώματα καὶ ἀπερίγραπτα καὶ ἀσχημάτιστα. Πρόσωπον, ἧγουν ὑπόστασις, ἐστὶ κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας, τὸ ἰδικὸν παρὰ τὸ κοινόν. Κοινότης γάρ ἐστὶν ἡ φύσις ἐκάστου πράγματος, ἴδια δὲ εἰσὶν αἱ ὑποστά-
25 σεις οἷόν τι λέγω· φύσις ἐστίν, ἧγουν οὐσία, μία ἢ θεότης, ὑποστάσεις δὲ τρεῖς, Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα· τρία πρόσωπα, ἧγουν χαρακτῆρες, μία δὲ οὐσία καὶ τὸ γένος.

Ἐὰν οὖν εἴπῃς, ὅτι Φυλάξει ἡμᾶς ἡ θεότης, ὅλην τὴν ἁγίαν Τριάδα ἐσήμανας. Εἰ δὲ εἴπῃς, Μεθ' ἡμῶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μίαν
30 τῶν τριῶν ὑποστάσεων εἶπας, καὶ ὅλην τὴν θεότητα. Καὶ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν ἄκουσον «Ἡ Θεότης»· ἰδοὺ κοινὸν καὶ ὀλοτελές

στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀνοησία. Ἐπίσης, ἂν ἀπὸ τῆ φύση μας εἶμαστε παιδιὰ τῆς ὀργῆς, ἡ αἰτία ὀφείλεται στὸν Θεό. Γιατὶ φυσικὸ λέγεται αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει στὴν οὐσία κάποιου, ὅπως ἡ φύση τοῦ φωτὸς εἶναι ἀπὸ τῆ φύση τῆς δημιουργημένη γιὰ νὰ φωτίζει. Καὶ ἀπὸ τῆ φύση τῆς ἡ φωτιὰ δημιουργήθηκε γιὰ νὰ καίει. Ἐπίσης ἀπὸ τῆ φύση τῆς ἡ γῆ πλάστηκε γιὰ νὰ βλαστάνει. Ἐπομένως μένει στοὺς αἱρετικούς νὰ ποῦν ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε φύσεις ἀνοησίας καὶ ὀργῆς, ἢ ὅτι ἡ φύση δὲν φανερώνει τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει πραγματικά. Ἔτσι λοιπὸν εἶμαστε ἀπαλλαγμένοι κατηγορίας λέγοντας τὸν Χριστὸ κατὰ φύση Θεόν, καὶ κατὰ φύση ἄνθρωπο, δηλαδή ὅτι εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος. Αὐτὴν τὴν παράδοση καὶ τὸν ὀρισμὸ αὐτὸν γιὰ τῆ φύση, τὸν ὁποῖο παρουσιάσαμε τώρα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη, οὔτε δάσκαλος, οὔτε ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μπορεῖ νὰ μεταβάλλει ἢ νὰ ἀνατρέψει στὸν αἰῶνα.

Γιὰ τὴν ὑπόσταση.

Τί εἶναι ὑπόσταση, ὡς πρὸς τί λέγεται ὑπόσταση, καὶ μὲ πόσες ἔννοιες λέγεται ἡ ὑπόσταση. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἀποστολικὴ παράδοση, ὑπόσταση εἶναι τὸ πρόσωπο, δηλαδή ἡ σφραγίδα, ὅπως ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Υἱὸ· «Ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ»²⁷, δηλαδή πρόσωπο ὁμοούσιο τῆς μορφῆς τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα. Τὸ πρόσωπο ὅμως καὶ τῆ σφραγίδα ὡς πρὸς τὸν Θεὸ τὰ ἐννοοῦμε ἀσώματα καὶ ἀπερίγραπτα καὶ ἀσχημάτιστα. Πρόσωπο, δηλαδή ὑπόσταση, σύμφωνα μὲ τοὺς ἁγίους Πατέρες εἶναι τὸ ἰδιαίτερο παράλληλα πρὸς τὸ κοινὸ. Γιατὶ κοινὸ εἶναι ἡ φύση κάθε πράγματος, ἐνῶ ἰδιαίτερα οἱ ὑποστάσεις, ὅπως γιὰ παράδειγμα· ἡ θεότητα εἶναι φύση, δηλαδή μία οὐσία, ἐνῶ ὑποστάσεις εἶναι τρεῖς· Πατέρας καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιο Πνεῦμα. Τρεῖς πρόσωπα, δηλαδή χαρακτῆρες, ἀλλὰ μία ἡ οὐσία καὶ τὸ γένος.

Ἐὰν λοιπὸν πεῖς, Θὰ μᾶς φυλάξει ἡ θεότητα, δήλωσες ὅλη τὴν ἁγία Τριάδα. Ἐὰν ὅμως πεῖς, Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι μαζί μας, ἀνέφερες μία ἀπὸ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ ὅλη τῆ θεότητα. Ἄκουσε καὶ πάλι γιὰ τὰ ἴδια. Ἡ θεότητα εἶναι τὸ κοινὸ καὶ ὁλόκλη-

τῆς οὐσίας. Λοιπὸν ἡ «Πατρότης»· ἰδοὺ ἐν πρόσωπον, ἥτοι ὑπόστασις. «Ἡ Υἱότης»· ἰδοὺ ἄλλη ὑπόστασις τὸ «Πνεῦμα τὸ ἅγιον»· ἰδοὺ ἄλλη ὑπόστασις. Τρεῖς ὑποστατικαὶ ιδιότητές ἐσιν ἐπὶ τῆς θεότητος. Τὸ ἀγέννητον τοῦ Πατρός, καὶ τὸ γεννητὸν τοῦ Υἱοῦ, 5 καὶ τὸ ἐκπορευτὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οὐδὲ γεννητός ἐστὶν ὁ Πατήρ, οὐδὲ ἐκπορευτός ἐστὶν ὁ Υἱός, οὐδὲ γεννητὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Πενταχῶς δὲ εἴρηται ἡ ὑπόστασις ὑπόστασις, καὶ πρόσωπον, καὶ χαρακτήρ, καὶ ἴδιον, καὶ ἄτομον.

Πάλιν περὶ φύσεως.

10 Φύσις λέγεται ἡ ἀγγελιότης, ὑπόστασις δὲ αἱ ἰδικαὶ ἐκάστου ἀγγέλου προσηγορίαι· Γαβριήλ, Μιχαήλ, Οὐριήλ, Ῥαφαήλ. Καὶ πάλιν, φύσις ἐστὶ μία καὶ κοινή, ὡς ἡ ἀνθρωπότης, ὑπόστασις δὲ Πέτρος, Παῦλος, Θωμᾶς καὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα καὶ οἱ χαρακτῆρες. Ἡ οὖν φύσις ἐστὶν ἡ κυρία καὶ αἰτία καὶ γεννητικὴ τῶν ὑπο- 15 στάσεων τῶν ἐν αὐτῇ· καὶ διὰ τοῦτο ὑποστάσεις λέγονται, ὡς ὑπὸ τὴν φύσιν ἰστάμεναι (κατὰ) τὴν αὐτὴν πηγὴν.

Καὶ πάλιν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐροῦμεν. Ἐὰν εἴπῃς, Καλὴ φύσις ὁ ἄγγελος, ὅλην τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἐσημίνας. Εἰ δὲ εἴπῃς, Μέγας ἐστὶν ὁ Γαβριήλ, ὑπόστασιν μίαν ἐκ πάντων εἶπες. Ὁ ἄνθρωπος 20 ἐλεεινός· ἰδοὺ ὅλη ἡ οὐσία. Ὁ δὲ Κόνων καὶ ὁ Σίμων καὶ ὁ Φίλων ὑποστάσεις εἰσὶ. Καὶ πάλιν· ἐὰν εἴπῃς, ὅτι τὸ πετεινὸν ἐλαφρόν, ἰδοὺ ὅλη οὐσία· ἡ δὲ περιστερά, ἡ τρυγῶν, ἡ ἀηδάν, ὁ ταῶς, ὁ κύκνος, ἰδοὺ αὐταὶ ὑποστάσεις. Τὸ κτῆνος· ἰδοὺ πᾶσα ἡ κτηνώδης οὐσία. Ὁ δὲ ἵππος καὶ ὁ λέων καὶ ὁ κύων, ἰδοὺ αὐταὶ ὑποστάσεις 25 καὶ χαρακτῆρες καὶ «πρόσωπα» λέγονται. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ νοερῶν καὶ λογικῶν καὶ ἐμψύχων ὁ αὐτὸς κανὼν τῶν ὄρων ἀρμόζει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης ἀψύχου καὶ ἀναισθήτου καὶ ἀκινήτου φύσεως.

Οἷόν τι λέγω· Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἰδοὺ τὴν οὐσίαν τῶν φωστήρων πᾶσαν ἐσημίναμεν. Αὕτη λοιπὸν ἡ 30 οὐσία τέμνεται εἰς τὰς ὑποστάσεις αὐτῆς. Ὑποστάσεις δὲ φύσεως τοῦ φωτός εἰσι σελήνη καὶ ἄστρα, Ὠρίων, Ἐσπερος, Ἄρκτος, Ἐωσφόρος, Καρκίνος καὶ τὰ λοιπὰ. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ ἀνέ-

ρη ἢ οὐσία. Ἡ πατρότητα εἶναι ἓνα πρόσωπο, δηλαδή ὑπόσταση. Ἡ Υἱότητα μιὰ ἄλλη ὑπόσταση, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀκόμα μιὰ ὑπόσταση. Στὴ θεότητα ὑπάρχουν τρεῖς ὑποστατικὲς ἰδιότητες, τὸ ἀγέννητο τοῦ Πατέρα, τὸ γεννητὸ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τὸ ἐκπορευτὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οὔτε ὁ Πατέρας εἶναι γεννητός, οὔτε ὁ Υἱὸς ἐκπορευτός, οὔτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα γεννητό. Ἡ ὑπόσταση ὅμως ἔχει πέντε ὀνομασίες· ὑπόσταση, πρόσωπο, χαρακτήρας, ἰδιαίτερο (γνώρισμα), καὶ ἄτομο.

Πάλι γιὰ τὴ φύση.

Φύση λέγεται ἡ οὐσία τῶν ἀγγέλων, ἐνῶ ὑπόσταση τὸ ἰδιαίτερο ὄνομα τοῦ κάθε ἀγγέλου· Γαβριήλ, Μιχαήλ, Οὐριήλ, Ραφαήλ. Καὶ πάλι· ἡ φύση εἶναι μία καὶ κοινὴ, ὅπως ἡ ἀνθρωπότητα, ἐνῶ ὑπόσταση εἶναι ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, ὁ Θωμᾶς καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα καὶ οἱ χαρακτήρες. Ἡ φύση λοιπὸν εἶναι ἡ κυρία καὶ ἡ αἰτία καὶ αὐτὴ ποὺ γεννᾷ τις ὑποστάσεις ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτήν, καὶ γι' αὐτὸ λέγονται ὑποστάσεις, ἐπειδὴ στέκονται κάτω ἀπὸ τὴ φύση, ποὺ εἶναι ἡ ἴδια πηγὴ αὐτῶν.

Καὶ πάλι γιὰ τὸ ἴδιο θέμα. Ἐὰν πεῖς, Ὁ ἀγγελος εἶναι καλὴ φύση, δηλώνεις ὅλη τὴν οὐσία τῶν ἀγγέλων. Ἄν ὅμως πεῖς, Ὁ Γαβριήλ εἶναι μέγας, εἶπες μία μόνο ὑπόσταση ἀπὸ ὅλες. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔλεινός· νὰ ὀλόκληρη ἡ οὐσία. Ὁμως ὁ Κόνων καὶ ὁ Σίμων καὶ ὁ Φίλων εἶναι ὑποστάσεις. Ἐπίσης, ἂν πεῖς, ὅτι τὸ πτηνὸ εἶναι ἔλαφρό, νὰ ὅλη ἡ οὐσία. Ὁμως τὸ περιστέρι, τὸ τρυγόνι, τὸ ἀηδόνι, τὸ παγώνι, ὁ κύκνος, ὅλα αὐτὰ εἶναι ὑποστάσεις. Τὸ κτήνος· νὰ ὅλη ἡ οὐσία τῶν κτηνῶν. Ὁμως τὸ ἄλογο, τὸ λιοντάρι καὶ ὁ σκύλος, αὐτὰ εἶναι ὑποστάσεις καὶ χαρακτήρες, καὶ λέγονται καὶ πρόσωπα. Καὶ δὲν ταιριάζει ὁ κανόνας αὐτὸς τῶν ὀρισμῶν μόνο στὰ νοερὰ καὶ λογικὰ καὶ ἔμψυχα ὄντα, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε ἀψυχη καὶ ἀναίσθητη καὶ ἀκίνητη φύση.

Ἐνοῶ τὸ ἐξῆς μ' αὐτὸ ποὺ λέγω· Ἐὰν ποῦμε, ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸ φῶς, δηλώνουμε ὅλη τὴν οὐσία τῶν φωστήρων. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ οὐσία χωρίζεται στὶς ὑποστάσεις της. Καὶ ὑποστάσεις τῆς φύσης τοῦ φωτὸς εἶναι ἡ σελήνη, τὰ ἄστρα, ἡ Ὠρίων, ὁ Ἐσπερος, ἡ Ἄρκτος, ὁ Ἐωσφόρος, ὁ Καρκίνος καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Τὸ

μων ἐὰν εἴπῃς, πνεῦμα, πᾶσαν τὴν φύσιν τῶν ἀνέμων ἐσήμανας. Εἰ δὲ εἴπῃς, Νότος ἢ Βορρᾶς ἢ Αἶψ, αὐταὶ ὑποστάσεις εἰσὶν. Ὡσαύτως τὸ πῦρ μία οὐσία ἐστίν, τέμνεται δὲ εἰς ὑποστάσεις, ἤγουν λύχνους καὶ κηρούς καὶ λαμπάδας καὶ κλιβάνους καὶ κα-
5 μίνους, ὁμοίως γοῦν ὡς προεῖπον. Καὶ ἀνθρωπότης πᾶσα μία οὐσία ἐστίν, πολλὰ δὲ πρόσωπα.

Τὴν οὖν ἀγίαν σάρκα τοῦ Χριστοῦ οὐ λέγομεν πρόσωπον, ἀλλ' οὐσίαν, ἵνα σημάνωμεν ὅτι ὅλην τὴν φύσιν ἡμῶν ἔλαβε καὶ ἔσω-
σεν· εἰ γὰρ εἶπομεν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἓνα τινὰ ἄνθρωπον εὐρισκό-
10 μεθα λέγοντες, ὅτι ἀνέλαβε καὶ ἔσωσεν ὁ Χριστός. Πλὴν οὔτε δύ-
ναται λέγεσθαι ὑπόστασις, ἐφ' ὅσον ἀχώριστός ἐστιν τοῦ Θεοῦ
Λόγου ἢ σάρξ. Ὑπόστασις γὰρ τὸ κεχωρισμένον πρόσωπον λέγε-
ται.

Ἐνυπόστατον μέντοι αὐτὴν λέγομεν, οὐ μὴν ὑπόστασιν. Τὸ
15 γὰρ ἐνυπόστατον, τὸ ὑπάρχον ἐστίν. Ὡσπερ ἀνυπόστατον πάλιν,
τὸ μὴ ἔχον ὑπαρξίν, ἤτοι οὐσίαν· οἷόν ἐστι τὸ ἐνύπνιον, ἀνούσιον
καὶ ἀνυπόστατον καὶ φαντασιῶδες.

Καὶ ὅπως ὀριστικῶς εἶπομεν ἀνυπόστατον καὶ ἀνύπαρκτον
καὶ ἀνούσιόν ἐστι· τὸ ρήματι μὲν πολλάκις λεγόμενον, ἐν οὐσίᾳ δὲ
20 ἢ ὑποστάσει μὴ γνωριζόμενον, οἷον, ὁ ἄδης, ὁ θάνατος, ἢ νόσος.
Πάλιν ἐνούσιον λέγομεν ἢ αὐτὸ τὸ ὄν, ἢ τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ γνωριζόμε-
νον ἰδίωμα. Οἷον ἐνούσιόν ἐστι τοῦ ἀνθρώπου τὸ λογιστικὸν καὶ
τὸ φθαρτόν. Ὅμοίως καὶ τὸ ἐνυπόστατον κατὰ δύο τρόπους λέ-
γεται· ἢ τὸ κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχον, ἢ τὸ ἐν τῇ ὑποστάσει ἰδίωμα,
25 ὡς ἐν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ ἀγέννητον, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ τὸ γεννητόν,
ἐν δὲ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι τὸ ἐκπορευτόν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἴρη-
ται.

Ἐξίς ἐστίν ἢ ποιαῖ πάσης φύσεως δύνάμεις, ἢ τῶν λοιπῶν
αὐτὴν οὐσιῶν διακρίνουσα καὶ ἀφορίζουσα, καθά φησιν ὁ Διο-
30 νύσιος, ὅτι φθορά ἐστὶ φύσεως, ἀσθένειά τε καὶ ἔλλειψις τῶν
φυσικῶν ἔξεῶν τε καὶ ἐνεργειῶν καὶ δυνάμεων.

Περὶ θελήματος.

Τί ἐστὶ θέλημα, καὶ κατὰ τί εἴρηται θέλημα, καὶ ὅσαχῶς ἐστὶ

ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς ἀνέμους· ἐὰν πεῖς πνεῦμα, δήλωσες ὅλη τὴ φύση τῶν ἀνέμων. Ἐὰν ὁμως πεῖς, Νότος ἢ Βορρᾶς ἢ Ὁρμητικός, αὐτὲς εἶναι ὑποστάσεις. Ἐπίσης ἡ φωτιά εἶναι μία οὐσία, χωρίζεται ὁμως σὲ ὑποστάσεις, δηλαδή σὲ λυχνάρια, κεριὰ, λαμπάδες, κλιβάνους, καμίνια, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως εἶπα παραπάνω. Καὶ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι μία οὐσία, ἀλλὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα.

Τὴν ἅγια σὰρκα τοῦ Χριστοῦ λοιπὸν δὲν τὴν λέμε πρόσωπο, ἀλλὰ οὐσία, γιὰ νὰ δηλώσουμε, ὅτι προσέλαβε ὀλόκληρη τὴ φύση μας καὶ τὴν ἔσωσε. Γιατί, ἂν τὴν ποῦμε ὑπόσταση, θὰ βρεθοῦμε νὰ λέμε ὅτι προσέλαβε καὶ ἔσωσε ἓνα κάποιον ἀνθρώπο ὁ Χριστὸς. Ἄλλωστε δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται ὑπόσταση, ἐφόσον ἡ σὰρκα του εἶναι ἀχώριστη ἀπὸ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὑπόσταση λέγεται τὸ χωριστὸ πρόσωπο.

Τὴν ὀνομάζουμε βέβαια ἐνυπόστατη, ἀλλὰ ὄχι ὑπόσταση. Γιατί τὸ ἐνυπόστατο εἶναι αὐτὸ ποῦ ὑπάρχει, ὅπως πάλι ἀνυπόστατο εἶναι αὐτὸ ποῦ δὲν ἔχει ὑπαρξή, δηλαδή οὐσία, ὅπως εἶναι τὸ ὄνειρο, ποῦ εἶναι χωρὶς οὐσία καὶ ὑπόσταση καὶ δημιουργημα τῆς φαντασίας.

Καὶ ὅπως εἶπαμε στοὺς ὀρισμοὺς, ἀνυπόστατο καὶ ἀνύπαρκτο καὶ ἀνούσιο εἶναι ἐκεῖνο ποῦ λέγεται βέβαια πολλές φορές μὲ λόγια, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ὡς οὐσία ἢ ὑπόσταση, ὅπως ὁ ἄδης, ὁ θάνατος ἢ ἡ ἀρρώστια. Ἐπίσης ἐνούσιο λέμε ἢ τὸ ἴδιο τὸ ὄν, ἢ τὸ ἰδίωμα ποῦ ἀναφέρεται στὴν οὐσία, ὅπως γιὰ παραδειγμα ἐνούσιο εἶναι ἡ λογιστικὴ ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ φθαρτότητα. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὸ ἐνυπόστατο λέγεται μὲ δύο τρόπους. Ἡ αὐτὸ ποῦ πραγματικὰ ὑπάρχει, ἢ τὸ ἰδίωμα τῆς ὑπόστασης, ὅπως στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τὸ ἀγέννητο, καὶ στὸν Υἱὸ τὸ γεννητό, καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα τὸ ἐκπορευτό, ὅπως εἰπώθηκε καὶ παραπάνω.

Ἐξὴ εἶναι ἡ κάποια δύναμη κάθε φύσεως, ἢ ὁποία τὴν κάνει νὰ διακρίνεται καὶ νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὶς ἄλλες οὐσίες, ὅπως λέγει ὁ Διονύσιος, ὅτι εἶναι φθορὰ τῆς φύσεως καὶ ἀσθένεια καὶ ἔλλειψη τῶν φυσικῶν ἕξεων καὶ ἐνεργειῶν καὶ δυνάμεων.

Γιὰ τὸ θέλημα.

Τί εἶναι θέλημα, ὡς πρὸς τί λέγεται θέλημα, καὶ μὲ πόσες

τὸ θέλημα. Καὶ θέλημα μὲν ἐστὶν οὐσίας νοεράς καὶ λογικῆς ἔφεσις πρὸς τὸ καταθύμιον. Πᾶν γὰρ νοερόν, πρόδηλον, ὅτι καὶ θελητικόν. Ὡσπερ γὰρ πνοή τις ἐστὶ καὶ ζωὴ ἢ θέλησις πάση λογικῇ φύσει οὐσιωδῶς ὑπάρχουσα.

5 Θέλημα δὲ εἴρηται κατὰ τὸ «θέειν λίαν ἅμα» τὴν φύσιν πρὸς τὸ αὐτῇ θελητόν ἢ, «τοῦ θελητοῦ λῆμμα», ἥγουν, κράτημα. Τριχῶς δὲ θεωρεῖται τὸ θέλημα, τοῦτ' ἐστὶ, θεϊκὸν καὶ ἀγγελικὸν καὶ ψυχικόν. Αἱ τρεῖς γὰρ αὗται καὶ μόναι φύσεις εἰσὶ θελητικάι. Τριχῶς δὲ πάλιν καὶ ἐν τῇ Γραφῇ εὐρίσκομεν τὸ θέλημα λε-
10 γόμενον· θεϊκὸν καὶ φυσικόν, ἥγουν μέσον· τρίτον, τὸ σαρκικόν, ὅπερ σημαίνει τὸ διαβολικόν. Θέλημα φυσικὸν θεόκτιστον ἀνθρώπου ἐστὶ κίνησις νοερά τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς κατὰ φύσιν πρὸς τὸ ποθούμενον συνωθοῦσα τὸν ἄνθρωπον. Θέλημά ἐστὶ θεϊκὸν παρὰ ἀνθρώποις ἢ τῆς ἐμφύτου νοεράς ὁρέ-
15 ξεως πρὸς τὸ ὑπὲρ φύσιν, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, ἔπειξις. Θέλημα σαρκικὸν ἐμπαθές ἐστὶν ἢ τοῦ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παρατροπή.

Τί ἰδίωμα.

Τί ἰδίωμα, καὶ ὅσαχῶς τὸ ἰδίωμα, καὶ κατὰ τί εἴρηται ἰδίω-
20 μα. Τὸ ἰδίωμα εἴρηται κατὰ τὸ ἴδιον εἶναι ἅμα τῆς ἰδίας φύσεως ἄμιγές τῶν λοιπῶν οὐσιῶν ὑπάρχον, ἢ διὰ τὸ ἐν τῷ εἶδει ἅμα εἶναι. Ἀχώριστοι γὰρ εἰσὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν ὑποστάσεων αἱ αὐτῶν ιδιότητες. Ἰδίωμα, ἥγουν ιδιότης, ἐστὶ τὸ κυρίως ἐν τινὶ φύσει ἰδικῶς γνωριζόμενον, ἐν ἑτέρῳ δὲ μὴ εὐρισκόμενον. Οἷόν
25 τι λέγω· Ἐν τῇ θεῖα φύσει τὸ προαιώνιον, τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀπερίγραφτον, ἅτινα οὐχ ὑπάρχουσιν ἐν ἄλλῃ οἷα δήποτε οὐσία· οὔτε ἐν αὐτῷ τῷ παναγίῳ σώματι τοῦ Χριστοῦ κατ' οὐσίαν. Οὔτε γὰρ προαιώνιον ἐστὶν, οὔδὲ ἄκτιστον, οὔδὲ ἀπερίγραφτον ἔσεται ποτε.

30 Ἰδίωμα ἀγγελικῆς φύσεως τὸ ἀπαθές τῆς οὐσίας καὶ ὑμνολογικόν, ἀσίγητον. Ἀπαθές δὲ τὸ ἀθάνατον αὐτῷ εἶπον. Ἰδιον

ἔννοιες λέγεται τὸ θέλημα: θέλημα εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῆς νοερῆς καὶ λογικῆς οὐσίας πρὸς αὐτὸ πού ἔχει στὴν καρδιά της. Γιατί κάθε νοερό εἶναι φανερό ὅτι εἶναι καὶ θελητικό. Γιατί ἡ θέληση εἶναι σὰν μιὰ πνοή καὶ ζωὴ σὲ κάθε λογικὴ φύση, καὶ ὑπάρχει στὴν οὐσία κάθε λογικῆς φύσης.

Θέλημα λέγεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ φύση τρέχει πολὺ πρὸς ἐκεῖνο πού θέλει, ἢ ἀπὸ τὸ ὅτι παίρνει αὐτὸ πού θέλει, δηλαδή τὸ κρατᾶ. Τί θέλημα δηλώνεται μὲ τρεῖς ἔννοιες, δηλαδή ὡς θεϊκό, ὡς ἀγγελικό καὶ ὡς ψυχικό, γιατί μόνο αὐτὲς οἱ τρεῖς φύσεις (Θεός, ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι) εἶναι θελητικές. Ἀλλὰ καὶ στὴ Γραφὴ τὸ θέλημα λέγεται μὲ τρεῖς ἔννοιες: ὡς θεϊκό, φυσικό, δηλαδή μέσο, καὶ τρίτο τὸ σαρκικό, πού σημαίνει τὸ διαβολικό. Τὸ φυσικό, δημιουργημένο ἀπὸ τὸν Θεό, εἶναι νοερὴ κατὰ φύση κίνηση τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπο πρὸς ἐκεῖνο πού ποθεῖ. Θεϊκὸ θέλημα εἶναι ἡ ἔμφυτη ἰσχυρὴ τάση τῆς νοερῆς ὄρεξης πού ὑπάρχει στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν κατὰ φύση κατάστασή τους, πρὸς ἐκεῖνο πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ φύση. Θέλημα σαρκικό εἶναι τὸ κυριευμένο ἀπὸ ἐμπάθεια, καὶ ἀποτελεῖ παρεκτροπὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴ φυσικὴ της κατάσταση.

Τί εἶναι ἰδίωμα.

Τί εἶναι ἰδίωμα, μὲ πόσες ἔννοιες λέγεται, καὶ ὡς πρὸς τί λέγεται τὸ ἰδίωμα. Ἰδίωμα λέγεται αὐτὸ πού ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο γνῶρισμα τῆς φύσεώς του, καὶ εἶναι καθαρό ἀπὸ τὶς ἄλλες οὐσίες, ἢ ἐπειδὴ ὑπάρχει συγχρόνως μὲ τὸ εἶδος. Γιατί εἶναι ἀχώριστες ἀπὸ τὶς φύσεις καὶ τὶς ὑποστάσεις οἱ ιδιότητές τους. Τὸ ἰδίωμα λοιπὸν εἶναι ιδιότητα, αὐτὸ πού κυρίως ἀποτελεῖ σὲ μιὰ φύση τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμά της, καὶ δὲν ὑπάρχει σὲ ἄλλη φύση, ὅπως γιὰ παράδειγμα εἶναι στὴ θεία φύση τὸ προαιώνιο, τὸ ἄκτιστο, τὸ ἀπερίγραπτο, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν σὲ καμμιά ὁποιαδήποτε ἄλλη οὐσία, ἀκόμα οὔτε καὶ σ' αὐτὸ τὸ πανάγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ κατ' οὐσία. Γιατί οὔτε προαιώνιο εἶναι, οὔτε ἄκτιστο, οὔτε θὰ γίνει ποτὲ ἀπερίγραπτο.

Ἰδίωμα πάλι τῆς ἀγγελικῆς φύσεως εἶναι ἡ ἀπάθεια τῆς οὐσίας, τὸ ὑμνολογικὸ καὶ τὸ ἀσίγητο. Λέγοντας ἀπάθεια, ἐννοῶ τὴν

τοῦ ἀνθρώπου κυρίως, τὸ σύνθετον ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως, ἐν ἄλλῃ οἷα δῆποτε οὐσία μὴ γνωριζόμενον. Εἰσὶ δὲ ἰδιώματα φυσικά, ἃ προεῖπον, καὶ εἰσὶν ὑποστατικά· οἷον ἀσπρότης, σιμότης, μελανότης, μακρότης, κολοβότης, γοργότης, νωθρότης 5 καὶ ὅμοια, ἅπερ οὐκ ἐν πᾶσιν ὁμοίως ἀνθρώποις εὐρίσκονται. Οὐ γὰρ πάντες σιμοί, οὐ πάντες γοργοί, οὐ πάντες ξανθοί. Διόπερ καὶ τινες ὑπόστασιν εἶναι λέγουσι τὴν συνδρομὴν, τὴν ἰδιάζουσαν τῶν χαρακτηριστικῶν ἰδιωμάτων, ὧν προεῖπον. Τὰ δὲ φυσικά ἰδιώματα ἐξ ἴσου ἐν παντὶ τῷ γένει ὁμοίως εὐρίσκονται· οἷον, πάν- 10 τες ἄνθρωποι βροτοί, καὶ ὁμοίως εἰσὶ θνητοί, λογικοί, ἀναπνευστικοί, ὑπνωτικοί, περιπατητικοί, πλατυώνυχες, γεωργητικοί τεχνῶν.

Συμβεβηκὸς εἴρηται τὸ γενόμενον καὶ ἀπογινόμενον, οἷον ἡ νηπιότης καὶ γίνεται καὶ ἀπογίνεται διὰ τελειότητος ἢ ὑγείας ὁ- 15 μοίως μεταβάλλεται, καὶ ἡ νόσος, καὶ ἡ θερμότης, καὶ ἡ ξηρότης, καὶ ἀπλῶς, πᾶν τὸ παραλλαγῆναι δυνάμενον, συμβεβηκὸς λέγεται. Θέλημα οὐσιῶδές ἐστι, τὸ κατὰ κοινῆς ὁμοίως ἐν τῇ φύσει ὁ- ρώμενον. Εἰ οὖν εἶχεν ἐκουσίως ἡ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν, ὡς οἱ ἅγιοι Πατέρες φασίν, ἐὰν εὐρεθῆ τοιοῦτο θέλη- 20 μα ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, πάντως, ὅτι μία ἐστὶν ἡ θέλησις τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος.

Φυσικὸν θέλημα ἀνθρώπου ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Βασίλειος καὶ Κύριλλος, τὸ φιλόζων. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος φύσει φιλεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ὄραν τὸ φῶς. Ἴδου τὸ κοινὸν θέλημα. Γνωμικὰ θε- 25 λήματα ἐν τῇ φύσει ἡμῶν πολλά. Ἄλλος γὰρ ἄνθρωπος θέλει ἰδιάζειν, ἄλλος οἰκοδομεῖν, ἄλλος γεωργεῖν, ἕτερος πλέειν. Καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως πολλά γνωμικὰ θελήματα ἔχομεν. Ἐν δὲ φυσικὸν θέλημα, τοῦτ' ἐστὶ, τὸ φιλεῖν τὴν ζωὴν. Φιλεῖ δὲ τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἀσκόπως, ἀλλὰ σημαίνουσα ἡ φύσις, ὅτι ὅπερ ἀπ' ἀρχῆς εἶχεν, 30 ὅτε γέγονεν, ἤγουν τὴν ἀθανασίαν αὐτὴν ἀγαπᾷ καὶ ζητεῖ.

Θέλημα θεῖον, τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ. Θέλημα φυσικὸν

ἀθανασία της. Ἰδιαίτερο γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου κυρίως εἶναι ἡ σύνθεσή του ἀπὸ θνητῆ καὶ ἀθάνατη φύση, πού δὲν ὑπάρχει σὲ καμμιά ἄλλη οὐσία. Ὑπάρχουν ἰδιώματα φυσικά, τὰ ὁποῖα ἀνέφερα προηγουμένως, ὑπάρχουν καὶ ὑποστατικά, ὅπως ἡ λευκότητα, τὸ σχῆμα τῆς πλατειᾶς μύτης, τὸ μελανὸ χρῶμα, τὸ ὕψος, τὸ κολοβωμένο ἀνάστημα, ἡ ταχύτητα, ἡ νωθρότητα καὶ τὰ ὅμοια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὅμοια σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· γιατί δὲν εἶναι ὅλοι μὲ πλατειὰ μύτη, οὔτε ὅλοι ξανθοί. Γι' αὐτὸ καὶ μερικοὶ λένε, ὅτι ὑπόστασις εἶναι ἡ κατὰ ξεχωριστὸ τρόπο ὑπαρξὴ τῶν χαρακτηριστικῶν ἰδιωμάτων πού προανέφερα. Τὰ φυσικά ὅμως ἰδιώματα εἶναι ἐξίσου ὅμοια σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, ὅπως ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι φθαρτοί, θνητοί, λογικοί, ἀναπνέουν, κοιμοῦνται, περπατοῦν, ἔχουν πλατειὰ νύχια, ἀσχολοῦνται μὲ τέχνες.

Συμβεβηκὸς λέγεται αὐτὸ πού γίνεται καὶ ἐξαφανίζεται, ὅπως ἡ νηπιακὴ ἡλικία, πού γίνεται καὶ φεύγει μὲ τὴν τελειότητα. Καὶ ἡ ὑγεία κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μεταβάλλεται, καὶ ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ θερμότητα καὶ ἡ ξηρότητα, καὶ γενικὰ κάθετι πού μπορεῖ νὰ ἀλλάξει λέγεται συμβεβηκός.

Θέλημα οὐσιῶδες εἶναι αὐτὸ πού εἶναι κοινὸ μὲ ὅμοιο τρόπο στὴ φύση. Ἐὰν λοιπὸν ἡ σὰρκα τοῦ Χριστοῦ εἶχε ἐκουσίως τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ πεθάνει, ὅπως λένε οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἂν βρεθεῖ τέτοιο θέλημα στὸν Πατέρα καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα, θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι μία εἶναι ἡ θέλησις τῆς σάρκας καὶ τῆς θεότητος.

Φυσικὸ θέλημα τῶν ἀνθρώπων, ὅπως λένε οἱ ἅγιοι Βασίλειος καὶ Κύριλλος, εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ ζωὴ. Γιατὶ κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση του ἀγαπᾷ τὴ ζωὴ, καὶ τὸ νὰ βλέπει τὸ φῶς. Αὐτὸ εἶναι τὸ κοινὸ θέλημα. Ἰδιαίτερα θελήματα στὴ φύση μας ὑπάρχουν πολλά. Γιατὶ ἄλλος ἄνθρωπος θέλει νὰ ἰδιωτεύει, ἄλλος νὰ οἰκοδομεῖ, ἄλλος νὰ καλλιεργεῖ τὴ γῆ, ἄλλος νὰ πλέει. Καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης ἔχουμε πολλά γνωμικὰ θελήματα. Ὅμως ἓνα εἶναι τὸ φυσικὸ θέλημα, δηλαδή τὸ ὅτι ἀγαπᾷμε τὴ ζωὴ. Καὶ ἀγαπᾷ τὴ ζωὴ ὁ ἄνθρωπος ὄχι χωρὶς σκοπὸ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπη αὐτὴ ἡ φύση δείχνει, ὅτι αὐτὸ πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχε, ὅταν δημιουργήθηκε, δηλαδή τὴν ἀθανασία, αὐτὴν ἀγαπᾷ καὶ ἀναζητᾷ.

Θέλημα θεϊκὸ εἶναι οἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ. Θέλημα φυσικὸ τῆς

φύσεως λογικῆς ἢ ἐργασία τοῦ θείου θελήματος. Θέλημα σαρκικὸν ἢ παρακοή τοῦ θείου νόμου.

Περὶ ἐνεργείας.

5 Τί ἐνέργεια, καὶ κατὰ τί εἴρηται ἐνέργεια, καὶ ὅσαχῶς ἢ ἐνέργεια. Ἐνέργεια τοίνυν ἐστὶ, καθά φησιν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ἢ φυσικὴ ἐκάστης οὐσίας δύνάμις τε ἢ κίνησις, ἧς μόνον ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν. Τὸ γὰρ οὐσίας τινὸς μετασχόν, συμμετέχει πάντως καὶ τῆς δηλούσης αὐτὸ ἐνεργείας Ὅρους γὰρ τῶν οὐ-
10 σιῶν τὰς ἀψευδεῖς αὐτῶν ἐνεργείας ὁ ἀληθὴς ἐπίσταται λόγος νοερῶν ἐνέργειαν τὴν νόησιν, αἰσθητῶν τὴν αἴσθησιν, κινητικῶν τὴν κίνησιν, πτηνῶν τὴν πτήσιν, νηκτῶν τὴν νῆξιν, βλαστικῶν τὴν βλάστησιν, ἐρπιστικῶν τὴν ἔρψιν, φωτιστικῶν τὴν ἔκλαμψιν, καυστικῶν τὴν καύσιν, ῥευστῶν τὴν ῥύσιν, θεωρητικῶν τὴν ὄρασιν,
15 γεννητικῶν τὴν γέννησιν, καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, τὸ πάσης φύσεως σημαντικὸν καὶ ἀφοριστικόν, ἢ ἐνέργεια αὐτῆς ἢ φυσικὴ καθέστηκεν, ἧς ἀναιρουμένης, πάντως συναναιρεῖται καὶ ἀπόλλυται καὶ ἡ φύσις. Ἀναιρουμένης τῆς καύσεως, σβέννυται τὸ πῦρ, ἀναιρουμένης τῆς κινήσεως τοῦ ζώου, ἀπόλλυται τὸ ζῶον, ἀναιρουμέ-
20 νης τῆς νοήσεως, ἀπόλλυται τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς καὶ λογιστικὸν αὐτῆς. Καὶ διὰ τοῦτο δύο λέγομεν ἐν Χριστῷ θελήσεις καὶ ἐνεργείας, ἵνα μὴ ἄψυχον σῶμα καὶ ἄλογον ψυχὴν ἐπ' αὐτοῦ εἴπωμεν ἐνέργεια γὰρ ἐμψύχου σώματος τὸ περιπατεῖν καὶ ἐργάζεσθαι, ἐνέργεια δὲ λογικῆς ψυχῆς ἢ θελητικὴ καὶ λογιστικὴ καὶ βουλευ-
25 τικὴ διάνοια αὐτῆς ἐστίν

Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ ἐμψύχων καὶ κινητικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀψύχων καὶ ἀκινήτων ἐστίν εὐρεῖν φυσικὰς ἐνεργείας, ὡς μαρτυρεῖ ἡ σκαμμωνία καὶ τὰ καθάρσια, τὰ κενωτικῆς ἐνεργείας ὑπάρχοντα, καὶ ἡ ὑδράργυρος θανατικὴν ποιούσα ἐνέργειαν, καὶ τὸ κώ-
30 νειον ὁμοίως ἀναιρετικὸν ὑπάρχον. Τὸ δὲ παράδοξον, ὅτι καί τινες διάφοροι φύσεις, στερούμεναι πολλάκις τῶν φυσικῶν ἐνεργ-

28. Εἶδος βοτάνου ἀπὸ τις ρίζες τοῦ ὁποίου παρασκευαζόταν καθαρτικὸ

λογικῆς φύσεως εἶναι ἢ ἐκτέλεση τοῦ θεϊκοῦ θελήματος. Ἡ παρακοή τοῦ θείου νόμου εἶναι θέλημα σαρκικόν.

Γιὰ τὴν ἐνέργεια.

Τί εἶναι ἐνέργεια, ὡς πρὸς τί λέγεται ἐνέργεια, καὶ μὲ πόσες ἔννοιες λέγεται ἢ ἐνέργεια. Ἐνέργεια λοιπόν, σύμφωνα μὲ ὅσα λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, εἶναι ἢ φυσικὴ δύναμη ἢ κίνηση κάθε οὐσίας, τὴν ὁποία στερεῖται μόνο αὐτὸ πού δὲν ὑπάρχει. Γιατὶ αὐτὸ πού μετέχει κάποιας οὐσίας, συμμετέχει ὅπωςδὴποτε καὶ στὴν ἐνέργεια μὲ τὴν ὁποία αὐτὸ ἐκδηλώνεται. Γιατὶ ὁρισμούς τῶν οὐσιῶν ὁ ἀληθινὸς λόγος θεωρεῖ τις ἄψευδεῖς ἐνέργειες τῶν οὐσιῶν αὐτῶν. Τῶν νοερῶν οὐσιῶν ἐνέργεια εἶναι ἢ νόηση, τῶν αἰσθητῶν ἢ αἴσθησις, τῶν κινητικῶν ἢ κίνηση, τῶν πτηνῶν ἢ πτήσις, αὐτῶν πού κολυμποῦν ἢ κολύμβησις, αὐτῶν πού βλαστάνουν ἢ βλάστησις, αὐτῶν πού ἔρπουν τὸ σύρσιμο, τῶν φωτιστικῶν ἢ λάμψις, τῶν καυστικῶν ἢ καύσις, τῶν ρευστῶν ἢ ροή, αὐτῶν πού βλέπουν ἢ ὄρασις, αὐτῶν πού γεννοῦν ἢ γέννησις, καὶ γενικᾶ αὐτὸ πού σημαίνει καὶ ὀρίζει κάθε φύσις ἔχει καὶ τὴ φυσικὴ του ἐνέργεια, καὶ ὅταν καταργηθεῖ ἢ ἐνέργειά της, μαζὶ μὲ αὐτὴν καταργεῖται ὅπωςδὴποτε καὶ χάνεται καὶ ἡ φύσις. Ὅταν καταργεῖται ἡ καύσις, σβήνει καὶ ἡ φωτιά, ὅταν καταργεῖται ἡ κίνηση τοῦ ζώου, χάνεται καὶ τὸ ζῶο, ὅταν καταργεῖται ἡ νόηση, χάνεται καὶ ἡ νοερὴ καὶ λογιστικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δεχόμεστε στὸν Χριστὸ δύο θελήσεις καὶ ἐνέργειες, γιὰ νὰ μὴ ποῦμε ὅτι εἶχε ἄψυχο σῶμα καὶ ἄλογη ψυχὴ. Γιατὶ τὸ νὰ περπατεῖ καὶ νὰ ἐργάζεται εἶναι ἐνέργεια σώματος πού ἔχει ψυχὴ. Καὶ ἐνέργεια τῆς λογικῆς ψυχῆς εἶναι ἢ διάνοια αὐτῆς, πού θέλει καὶ σκέπτεται καὶ ἀποφασίζει.

Ὅμως φυσικὲς ἐνέργειες μποροῦμε νὰ βροῦμε ὄχι μόνο στὰ ἔμψυχα καὶ κινητικὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄψυχα καὶ ἀκίνητα πράγματα, ὅπως μᾶς τὸ βεβαιώνουν ἢ σκαμμωνία²⁸ καὶ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα ἔχουν κενωτικὴ ἐνέργεια, καὶ ὁ ὑδράργυρος πού προκαλεῖ θανατικὴ ἐνέργεια, ἐπίσης καὶ τὸ κυάνειο πού εἶναι καταστρεπτικόν. Καὶ τὸ παράδοξο εἶναι, ὅτι καὶ διάφορες ἄλλες φύσεις, πού δὲν ἔχουν δικές τους φυσικὲς ἐνέργειες, γεννοῦν ἄλλες

μακο. Βλ. Διόσκορος. 4, 171.

γειῶν αὐτῶν, ἐτέρας ἐνεργείας τίκτουσιν, οἶον, ἡ λίθος καιομένη, ἀπόλλυσι τὴν ψυχρὰν ἐνέργειαν, ἄσβεστος γινομένη κέκτηται. Ὁμοίως καὶ ἡ κέδρος καιομένη, στερεῖται μὲν τῆς φυσικῆς καὶ αὐξητικῆς καὶ βλαστώδους ἐνεργείας, ἰαματικὴν δέ τινα καὶ ἀναιρε-
5 τικὴν σκωλήκων ἐνέργειαν, τὴν κεδρέαν δίδωσιν.

Ἄμελει γοῦν τοῖς ἐχεφρόνως τὰς τῶν ὄντων προσηγορίας διασκοπεῖν καὶ ἀνακρίνειν ἐπισταμένοις ἔστιν εὐρεῖν, ὅτι αἱ πλείους πάσης ὑπάρξεως προσηγορία, ἐνεργητικὰς, ἀλλ' οὐ φυσικὰς, τὰς ὀνομασίας ἔχουσιν, ἐκ τῶν ἰδίων ἐνεργειῶν ταύτας λαβοῦσαι
10 καὶ ἔχουσαι καὶ λεγόμεναι. Καὶ ἀρκτέον τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ προσηγορίας τε καὶ ὀνομασίας. Θεὸς γὰρ οὐκ αὐτὴν τὴν οὐσίαν, τὴν ἀκατάληπτον καὶ ἀνώνυμον τοῦ Δημιουργοῦ ἡμῖν παρίστησιν, ἀλλ' ἐκ τῆς θεωρητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας εἴρηται Θεός. Ὁμοίως καὶ τό, ἄγγελος, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτὴν καὶ
15 τὴν ὑπαρξιν τῆς αὐτῶν φύσεως δηλοῖ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγγελικῆς αὐτῶν ἐνεργείας καὶ διακονίας τὴν ἀγγέλου ὀνομασίαν ἔχουσιν. Ὡσπερ δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἐκ τῆς οὐσιώδους αὐτοῦ ποιότητος λέγεται ἄνθρωπος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἄνω θρεῖν τὴν ὥπα εἴρηται ἄνθρωπος. ὅτι, πάντων τῶν ζώων εἰς γῆν ὁρώντων τοὺς ὀφθαλ-
20 μούς, ὁ ἄνθρωπος μόνος ἄνω θρεῖ τὴν ὥπα. ἤγουν ἄνω ὁράται ὀφθαλμοῖς ὥστε καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἀνωθριωπῆς ἐνεργείας λέγεται ἄνθρωπος. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐκ τῆς ἀνορθοπεριπατητικῆς ἐνεργείας ἄνθρωπος ἐκλήθη, πάντων τῶν ζώων κατακλινωῶς κε-
κυφότων καὶ περιπατούντων.

Εἰ οὖν καὶ αἱ δύο προσηγορίαι τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ, λέγω δὴ τὸ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐκ τῶν φυσικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν τὰ ὀνόματα ἔχουσι, πῶς οὐκ αἰσχύνονται τινες ἀπαρνούμενοι τὰς δύο λέγειν ἐπ' αὐτοῦ ἐνεργείας, οἵτινες χωρὶς πάσης ἐτέρας γραφικῆς ἢ πατρικῆς παραστάσεως, ἐξ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τοῦ Χριστοῦ
30 καταισχύνονται ἐκ τοῦ, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Καθὰ γὰρ πρὸ βραχείος εἰρήκαμεν, σχεδὸν πᾶσα φύσις ἐκ τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας ἔχει τὴν οἰκείαν προσηγορίαν. Οἷόν τι λέγω· παρθένος, ἤγουν «πῦρ θανόν», κατὰ τὸ τὴν πύρωσιν θανατοῦν τῆς σαρκός. Καὶ πάλιν ὀπηνίκα λέγομεν περιστεράν, οὐκ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ

ἐνέργειες, ὅπως ἡ πέτρα πού ὅταν καίεται χάνει τὴν ψυχρὴ ἐνέργεια καὶ γίνεται ἀσβέστης, ἀποκτώντας ἄλλη ἐνέργεια. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ κέδρος, ὅταν καίεται χάνει βέβαια τὴ φυσικὴ καὶ αὐξητικὴ καὶ βλαστώδη ἐνέργειά της, δίνει ὅμως κάποια ἄλλη ἐνέργεια πού καταστρέφει τὰ σκουλήκια καὶ λέγεται κεδρέα.

Ἄναμφίβολα λοιπόν, αὐτοὶ πού γνωρίζουν νὰ παρατηροῦν καὶ νὰ ἐρευνοῦν μὲ σύνεση τίς ὀνομασίαις τῶν δημιουργημάτων, μποροῦν νὰ διαπιστώνουν, ὅτι οἱ περισσότερες ὀνομασίαις κάθε ὑπαρξῆς εἶναι ἐνεργητικὲς καὶ ὄχι φυσικὲς, καὶ τίς ἀποκτοῦν καὶ ὑπάρχουν καὶ λέγονται ἀπὸ τίς ἐνεργειές τους. Καὶ ἄς ἀρχίσουμε τὴν ἀπόδειξη αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν προσαγόρευση καὶ ὀνομασία τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ τὸ ὄνομα Θεὸς δὲν φανερώνει τὴν ἀκατάληπτη καὶ ἄνώνυμη οὐσία τοῦ Δημιουργοῦ, ἀλλὰ λέγεται Θεὸς ἀπὸ τὴν ἐνέργειά του στοὺς νὰ θεωρεῖ (νὰ βλέπει) τὰ πάντα. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ ὄνομα ἄγγελος, δὲν φανερώνει τὴν ἴδια τὴν οὐσία καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῆς φύσεώς τους, ἀλλὰ οἱ ἄγγελοι ἔλαβαν τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὴ διακονία καὶ ἐνέργειά τους στοὺς νὰ ἐξαγγέλλουν τίς βουλές τοῦ Θεοῦ. Ὅπως βέβαια καὶ ὁ ἄνθρωπος, δὲν ὀνομάζεται ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς οὐσίας του, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἔχει τὸ πρόσωπο (ἢ τὰ μάτια) στραμμένα πρὸς τὰ ἄνω. Γιατὶ, ἐνῶ τὰ μάτια ὄλων τῶν ζώων κοιτᾶζουν στὴ γῆ, μόνο ὁ ἄνθρωπος ἔχει στραμμένο τὸ πρόσωπό του πρὸς τὰ ἄνω, δηλαδή βλέπει μὲ τὰ μάτια του πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἄλλοι πάλι λένε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ τὴν ἐνέργειά του στοὺς νὰ περπατεῖ ὄρθιος, ἐνῶ ὅλα τὰ ζῶα περπατοῦν σκυμμένα πρὸς τὰ κάτω.

Ἐφόσον λοιπόν καὶ τὰ δύο ὀνόματα τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐννοῶ βέβαια τὰ ὀνόματα Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὀφείλονται στίς φυσικὲς τους ἐνέργειες, πῶς δὲν ντρέπονται μερικοὶ ἀρνούμενοι νὰ δεχτοῦν τίς δύο ἐνεργειές του; Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ καὶ χωρὶς καμμιά ἄλλη Γραφικὴ ἢ πατερικὴ μαρτυρία, καταντροπιάζονται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ὀνόματα τοῦ Χριστοῦ, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Γιατὶ, ὅπως εἶπαμε πρὶν ἀπὸ λίγο, σχεδὸν κάθε φύση ἔχει τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῆς οὐσίας της, ὅπως γιὰ παράδειγμα, τὸ ὄνομα παρθένος προέρχεται ἀπὸ τὴ νεκρὴ φωτιά, ἐπειδὴ ὁ παρθένος ἔχει θανατώσει τὴ φλόγωση τῆς σάρκας της. Ἐπίσης, ὅταν λέμε περιστέρι, δὲν δηλώνουμε

ζώου, ἤγουν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὴν ποιότητα ἐσημίναμεν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν, ἣν διαπράττεται. Ἐκ τῆς γὰρ τοῦ πέτασθαι στερεά, εἴρηται περιστερά. Καθὰ καὶ τὰ ἐξῆς οὐ φυσικὰς, ἀλλ' ἐνεργητικὰς ἔχουσι τὰς οἰκείας προσηγορίας οἷον ἔλαφος, ἔλαφος διὰ τὸ ἐλεῖν 5 τοὺς ὄφεις χελιδὼν, διὰ τὸ τὰ χεῖλη δονεῖν ἐν τῷ λαλεῖν ὄφεις, τοῦτ' ἔστιν ὁ φεῖς, ἤγουν ὁ λαλήσας πρὸς τὴν Εὐάν ποτέ· δορκὰς ἐκ τοῦ ὀξέως δέρκειν καὶ ὄρᾶν τρυγῶν, τηρυγῶν, ὅτι τηρεῖ τὸ οἰκεῖον γένος, μὴ διγαμοῦσά ποτε· ἀηδὼν, διὰ τὸ αἰεὶ ἄδειν ἐν θέρει καὶ ἐν χειμῶνι· γύψ, διὰ τὸ γυρεύειν τὰ ὑψη· ἵππος, ἐκ τοῦ ἵπτασθαι πο- 10 σὶν· ἐλλέβορος, ἐλοῦσα, ἤγουν θανατοῦσα βρωῶσις. Βορὰ γὰρ ἡ βρωῶσις εἴρηται. Ἀετός, ἤγουν, «αἰεὶ ἔτος», διὰ τὸ πολλάκις ἀνακαινίζεσθαι καὶ πολλὰ ζῆν πετεινὸν τὸ τὴν πτέρυγα τεῖνον ποταμὸς, ὡς πότιμον ἔχων ἐνέργειαν χεῖμαρρος, ὅτι τῷ χειμῶνι ῥεῖ φύσις, ἐκ τοῦ φύειν τὰς ὑποστάσεις βοτάνη κατὰ τὸ βαδιῆζειν ἄνω ὡσπερ 15 καὶ ἄνθος, ἐκ τοῦ ἄνω θέειν, ἥτοι τρέχειν καὶ ἡ ψυχὴ δέ, ἐκ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἔχει τὴν τῆς ψυχῆς προσηγορίαν· ψύχειν γὰρ τὸ ζωοποιεῖν λέγεται. Οὐκοῦν ἐκ τῆς ζωοποιουῦ ἐνεργείας ψυχὴ λέγεται, διὰ τὸ ζωοποιεῖν τὸ σῶμα.

Καὶ ἕτερα δὲ μυρία ἔστιν εὐρεῖν, ἵνα μὴ λέγω πάντα, κατὰ τὰς 20 ἰδίας ἐνεργείας ἔχοντα τὰς οἰκείας προσηγορίας. Ἐνέργεια γὰρ ἔστιν ἡ τῆς φύσεως δύναμις. Οὐ ταυτὸν γὰρ ἐνέργεια, καὶ ἐνεργητικόν, καὶ ἐνέργημα. Ἐνεργητικὸν γὰρ εἴρηται, αὐτὸ τὸ ὄν, τὸ τῆς οὐσίας πρᾶγμα, ἐνέργημα δὲ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἀποτελεῖ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐνεργοῦντος. Ἐνέργημα Θεοῦ, ὁ οὐρανός, ὁ ἄνθρω- 25 πος, ὁ ἄγγελος, καὶ πᾶσα ἡ κτίσις. Ἐνέργεια δὲ εἴρηται, διὰ τὸ ἐν ἔργοις εἶναι, ἤγουν φαίνεσθαι. Διττῶς δὲ νοεῖται ἡ ἐνέργεια, λέγω δὴ νοερῶς καὶ αἰσθητῶς αἰσθητόν ἐστι τὸ ὁρώμενον καὶ ἀκουόμενον καὶ φθειρόμενον, νοητὸν δὲ τὸ ἀφθαρτον καὶ αἰώνιον. Νοερὸν δὲ τὸ τὰ νοήματα τὰ ἀόρατα ὁρῶν. Ἐνέργεια καὶ κατὰ τὸ ἐνε- 30 γεῖν, ἥτοι πράττειν εἴρηται. Οὐ ταυτὸν ἐστι τὸ θέλημα καὶ τὸ θελη-

τὴν ἴδια τὴ φύση τοῦ πτηνοῦ, δηλαδή τὴν ποιότητα τῆς σάρκας του, ἀλλὰ τὴν ἐνέργεια πού κάνει. Γιατὶ λέγεται περιστέρι ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι πετάει στερεά. Ἔτσι καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἔχουν τὰ ὀνόματά τους ὄχι ἀπὸ τὴ φύση τους, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς ἐνέργειές τους, ὅπως τὸ ἐλάφι ἀπὸ τὸ ὅτι σκοτώνει τὰ φίδια· τὸ χελιδόνι, ἐπειδὴ κινεῖ τὰ χεῖλη του ὅταν κελαηδεῖ· τὸ φίδι, ἀπὸ τὸ ὅ φεῖς, δηλαδή αὐτὸς πού μίλησε κάποτε στὴν Εὐα· ἡ δορκάδα (τὸ ζαρκάδι) ἐπειδὴ ἔχει ὀξεῖα ὄραση· τὸ τρυγόνι ἀπὸ τὸ «τηρυγών», ἐπειδὴ διατηρεῖ τὸ γένος τῆς καὶ δὲν κάνει ποτὲ δεῦτερο γάμο· τὸ ἀηδόνι, ἐπειδὴ χειμῶνα καὶ καλοκαίρι τραγουδάει (ἄδει) συνεχῶς· ὁ γύπας, ἀπὸ τὸ ὅτι τριγυρίζει στὰ ὕψη· ὁ ἵππος, ἐπειδὴ πετάει μὲ τὰ πόδια του· ὁ ἐλλέβορος²⁹ ἀπὸ τὸ ἐλεῖν, δηλαδή τροφή πού θανατώνει, γιατί βορὰ λέγεται ἡ βρώση. Ὁ ἀετός, ἀπὸ τὸ αἰεῖ (πάντοτε) ἔτος, ἐπειδὴ ἀνανεώνεται πολλές φορές καὶ ζεῖ πολλά χρόνια· τὸ πτηνὸ (πετεινόν), ἐπειδὴ τείνει (ἀπλώνει) τὰ φτερά του· ὁ ποταμός, ἐπειδὴ ἔχει πόσιμη ἐνέργεια· ὁ χεῖμαρρος, ἐπειδὴ ρέει τὸν χειμῶνα· ἡ φύση, ἐπειδὴ φύει (φυτρώνει) τὶς ὑποστάσεις· τὸ βότανο, ἐπειδὴ βαδίζει πρὸς τὰ ἄνω, ὅπως καὶ τὸ ἄνθος, ἀπὸ τὸ ὅτι θέει, δηλαδή τρέχει, πρὸς τὰ ἄνω· καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν ἐνέργειά τῆς ἔχει λάβει τὸ ὄνομά τῆς, γιατί ψύχω σημαίνει ζωογονῶ. Ὡστε λέγεται ψυχὴ ἀπὸ τὴ ζωοποιὸ ἐνέργειά τῆς, ἐπειδὴ ζωογονεῖ τὸ σῶμα.

Μποροῦμε νὰ βροῦμε καὶ μύρια ἄλλα παραδείγματα, γιὰ νὰ μὴ τὰ ἀναφέρω ὅλα, τὰ ὁποῖα ὀφείλουν τὰ ὀνόματά τους στὶς ἐνέργειές τους. Γιατὶ ἡ ἐνέργεια εἶναι ἡ δύναμη τῆς ψυχῆς. Καὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἐνεργητικὸ καὶ τὸ ἐνέργημα. Γιατὶ ἐνεργητικὸ λέγεται τὸ ἴδιο τὸ ὄν, τὸ πρᾶγμα τῆς οὐσίας, ἐνῶ ἐνέργημα τὸ ἀποτελεσμα πού φέρνει ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ πού ἐνεργεῖ. Ἐνέργημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ οὐρανός, ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄγγελος καὶ ὅλη ἡ κτίσις. Ἐνέργεια πάλι λέγεται ἐπειδὴ βρίσκειται ἐπὶ τὸ ἔργον, δηλαδή φαίνεται ὅτι ἐνεργεῖ. Ἡ ἐνέργεια νοεῖται κατὰ δύο τρόπους, δηλαδή νοερὰ καὶ αἰσθητὰ. Αἰσθητὸ εἶναι αὐτὸ πού βλέπεται καὶ ἀκούεται καὶ καταστρέφεται, ἐνῶ νοερὸ εἶναι τὸ ἀφθαρτο καὶ αἰώνιο. Νοερὸ ἐπίσης λέγεται ἡ ἐνέργεια πού βλέπει τὶς ἀόρατες σκέψεις. Ἡ ἐνέργεια λέγεται ἔτσι καὶ ἀπὸ τὸ ἐνεργεῖν, δηλαδή ἀπὸ τὴν πράξη. Τὸ θέλημα καὶ τὸ θελητικὸ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Γιατὶ θέλημα εἶναι ἡ νοερὴ (τοῦ

29. Βότανο πού τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὴ θεραπεία τῆς παραφροσύνης.

τικόν καὶ τὸ θελητόν. Θέλημα μὲν γάρ ἐστιν οὐσίας νοεράς νοερά ὄρεξις, θελητικόν δέ ἐστιν αὐτὸ τὸ τὴν θέλησιν ἔχον.

Περὶ ἐνώσεως.

Τί ἐστιν ἐνωσις, καὶ κατὰ τί εἴρηται ἐνωσις, καὶ ὅσαχῶς νο-
5 εῖται ἡ ἐνωσις. Καὶ ἐνωσις μὲν ἐστὶ διεστῶτων πραγμάτων κοινωνική συνδρομή. Ἐνωσις δὲ εἴρηται διὰ τὸ εἰς ἓν ᾧσαι, τοῦτ' ἐστὶ συνωθῆσαι τὰ πράγματα. Πενταχῶς δὲ λέγεται ἡ ἐνωσις συγχυτική, ὡς ἡ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος διαιρητική, ὡς ἡ ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον σχετική, ὡς τὰ ἔθνη ἐν τῇ πίστει θετική, ὡς χρυ-
10 σὸς πρὸς χρυσόν. Ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἐνωσις ὑπὲρ πάσας ταύτας καθ' ὑπόστασιν εἴρηται. Καθ' ὑπόστασιν δὲ ἐνωσίς ἐστὶν ἡ ἀμφύπαρκτος ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῶν δύο φύσεων συνδρομή. Οὔτε γὰρ τὸ σῶμα πρὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπέστη ἐκεῖ, οὐδὲ ἡ ψυχὴ. Ἀλλ' ἅμα σὰρξ, ἅμα Θεὸς Λόγος, ἅμα σὰρξ ἔμψυχος
15 λογική· ἐν αὐτῷ γὰρ ὑπέστη. Καθάπερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἡ ἡμετέρα σύλληψις. Ἀμφυπάρκτως συντρέχει ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Οὔτε γὰρ σῶμα καθ' ἑαυτὸ συνίσταται, οὔτε δὲ ψυχὴ προϋπάρχει τοῦ σώματος, προτύπως οὔσα τῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ.

Περὶ ὁμοουσίου.

20 Τί ὁμοούσιον, καὶ κατὰ τί εἴρηται ὁμοούσιον, καὶ ὅσαχῶς τὸ ὁμοούσιον. Καὶ ὁμοούσιον μὲν ἐστὶ τὸ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἀπαραλλάκτως ὑπάρχον, ὡσπερ ἄνθρωπος ἄνθρωπου, καὶ ἄγγελος ἀγγέλου, καὶ ζῶον ζώου, καὶ φλόξ φλογός, ἐν διαφόροις ὑποστάσεσι μία οὐσία ὄντα. Ὅμοούσιον δὲ λέγεται ὅτι μίαν
25 οὐσίαν καὶ δύναμιν κέκτηται. Τετραχῶς δὲ εἴρηται τὸ ὁμοούσιον ὁμοούσιον, καὶ «ὁμογενές, καὶ ὁμοφυές, καὶ ὁμόφυλον». Ὅμοούσιόν ἐστὶ τὸ τῇ δυνάμει ἐν τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ ἔλαττον, οἷον λίθος σαθρός, καὶ λίθος ἀκρότομος Ὅμοίως ξύλον φοίνικος καὶ ξύλον ἐβέννινον, σὰρξ ἰχθύος καὶ σὰρξ καμήλου.

30 Ἐτερούσιόν ἐστὶ τὸ κατὰ πάντα τρόπον τοῦ ἐτέρου ἀνόμοι-

νοῦ) ὄρεξι τῆς νοερῆς οὐσίας, ἐνῶ θελητικὸ εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔχει τὴ θέληση.

Γιὰ τὴν ἔνωση.

Τί εἶναι ἔνωση, ὡς πρὸς τί λέγεται ἔνωση, καὶ μὲ πόσες μορφές νοεῖται ἡ ἔνωση. Ἐνωση εἶναι ἡ σύνδεση πραγμάτων ποῦ εἶναι χωρισμένα, καὶ λέγεται ἔνωση, ἐπειδὴ ὠθεῖ τὰ πράγματα νὰ γίνουν ἓνα, δηλαδὴ νὰ συνδεθοῦν. Ἡ ἔνωση παρουσιάζεται μὲ πέντε μορφές· συγχυτική, ὅπως εἶναι ἡ ἔνωση τοῦ κρασιοῦ καὶ τοῦ νεροῦ· διαιρετική, ὅπως εἶναι ἡ ἔνωση τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου μὲ τὸν ἄλλο· σχετική, ὅπως εἶναι ἔνωμένα τὰ ἔθνη μὲ τὴν πίστη· θετική, ὅπως ἐνώνεται ὁ χρυσὸς μὲ τὸν χρυσό· ἡ ἔνωση ὅμως τοῦ Χριστοῦ πάνω ἀπὸ ὅλες αὐτὲς λέγεται ὑποστατική. Καὶ ὑποστατική ἔνωση εἶναι ἡ συνένωση μὲ συνύπαρξη στὴ μήτρα τῆς ἁγίας Θεοτόκου τῶν δύο φύσεων. Γιατὶ οὔτε τὸ σῶμα ἔλαβε ὑπόστασι ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο, οὔτε ἡ ψυχὴ. Ἀλλὰ σάρκα, Θεὸς Λόγος καὶ σάρκα ἔμψυχη καὶ λογικὴ ἔλαβαν ὑπόστασι ταυτόχρονα, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ποῦ ἔγινε καὶ ἡ δικὴ μας σύλληψη. Ἐνώνονται δηλαδὴ ταυτόχρονα ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Γιατὶ οὔτε τὸ σῶμα δημιουργεῖται χωριστά, οὔτε καὶ ἡ ψυχὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα, ὄντας προτύπωση τῆς ἔνωσης τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ τὸ ὁμοούσιο.

Τί εἶναι ὁμοούσιο, ὡς πρὸς τί λέγεται ὁμοούσιο, καὶ μὲ πόσες ἔννοιες λέγεται τὸ ὁμοούσιο. Ὅμοούσιο βέβαια εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔχει ἀπαράλλακτα τὴν ἴδια οὐσία καὶ ἐνέργεια, ὅπως ὁ ἓνας ἀνθρώπος μὲ τὸν ἄλλο ἀνθρώπο, καὶ ὁ ἓνας ἄγγελος μὲ τὸν ἄλλο ἄγγελο, καὶ τὸ ἓνα ζῷο μὲ τὸ ἄλλο, καὶ ἡ μιὰ φλόγα μὲ τὴν ἄλλη, ποῦ ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία μὲ διαφορετικὲς ὑποστάσεις. Ὅμοούσιο λέγεται ἐπειδὴ ἔχει μιὰ οὐσία καὶ δύναμη. Τὸ ὁμοούσιο λέγεται μὲ τέσσερις ἔννοιες· ὁμοούσιο, ὁμογενές, ὁμοφυές καὶ ὁμόφυλο. Ὅμοούσιο εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔχει τὴν ἴδια οὐσία ἀλλὰ εἶναι κατώτερο στὴ δύναμη, ὅπως λίθος εὐθραστός καὶ λίθος κοφτερός. Ἐπίσης ξύλο φοίνικα καὶ ξύλο ἐβέννινο, σάρκα ψαριοῦ καὶ σάρκα καμήλας.

Ἐτερούσιο (ἄλλης οὐσίας) λέγεται αὐτὸ ποῦ εἶναι μὲ κάθε τρό-

ον, ὡς πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ἄνθρωπος καὶ Θεὸς καὶ ἄγγελος καὶ πηλὸς καὶ ἥλιος καὶ πρὸς γλῶσσην (ἡμιούσιόν τινες εἰρήκασιν τὴν σάρκα τὴν νεκρὰν ζωῆς κεχωρισμένην), τὸ ἑτεροφυῆς καὶ ἀλλογενῆς καὶ ἑτερογενῆς, τὸ ἑτέρας οὐσίας ὑπάρχον. Ἐκάτερον εἴ-
5 ρηται, τοῦτ' ἔστι τοῦτο κάκεινο, ἦγον ἀμφοτέρα.

Καινοτομία ἐστὶ τὸ κατὰ πάντα τρόπον παρηλλαγμένον τοῦ νόμου τῆς κοινῆς φύσεως καὶ ἐν μηδενὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων συνήθεια ἕξομοιούμενον. Τοῦτον δὲ τὸν ὄρον ἀναγκαῖον ἐπίστασθαι, διὰ τοῦ κακῶς νοοῦντας τὴν καινοτομίαν ἐν τῷ Χριστῷ. Εἰ γὰρ
10 ἑκαινοτόμησε τὴν φύσιν ἀσπύρως γεννηθεῖς, ἀλλ' ὅμως μετὰ τὸν τόκον τὴν αὐξήσιν τῆς ἡλικίας καὶ τὰ πολλὰ τὰ ἐν τῷ σώματι καὶ τὰς εἰσκρίσεις καὶ τὰς ἐκκρίσεις καὶ περιτομὴν καὶ μετάστασιν καὶ τὸ εἶδος καὶ τὰ μέλη καὶ τὰς ἐκφύσεις τριχῶν καὶ ὀδόντων καὶ ὀνύχων καὶ ψελλισμάτων καὶ νηπιώδους περιπάτου. Πάντα ταῦ-
15 τα οὐ κατὰ καινοτομίαν εἶχεν, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν χωρὶς ἁμαρτίας, ὡς ὁ Παῦλος δοᾷ.

Περὶ ψυχῆς.

Τί ψυχή, καὶ κατὰ τί εἴρηται ψυχή, καὶ ὅσαχῶς λέγεται ἡ ψυχή. Καὶ εἴρηται μὲν ἐν τῇ Γραφῇ τῇ Παλαιᾷ διττῶς ἡ ψυχή· τοῦτ'
20 ἔστιν ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἄλογος, ἡ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐμψύχων. Ψυχή λογικὴ ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀνώνυμος καὶ ἀγνώριστος, λογικὴ, σώματος ζωτικὴ καὶ συστατικὴ. Ψυχή ἐστὶν οὐσία λεπτὴ ἄυλος καὶ ἀσημάτιστος, εἰκὼν Θεοῦ καὶ τύπος. Ψυχή δὲ εἴρηται διὰ τὸ ψύχειν, ἦτοι διὰ τῆς οἰκειᾶς ἐνεργείας ζωοποιεῖν
25 τὸ σῶμα.

Ψυχή ἄλογός ἐστὶν ἡ τοῦ αἵματος ζωτικὴ καὶ θερμαντικὴ καὶ κτηνικὴ διὰ πνεύματος ὑλικοῦ ἐνέργεια. Ψυχή κτηνώδης ἐστὶ δύναμις ὑλική, ἐνεργητικὴ, καὶ αἰσθητικὴ, σώματος συστατικὴ.

30 Νοῦς λογικός ἐστὶν αἰσθησις θεωρητικὴ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ νοεράς. Νοῦς ἐστὶν ὄρασις ἀσώματος καὶ ἀκαμάτως εἰς πᾶν

πο ἀνόμοιο ἀπὸ κάποιο ἄλλο, ὅπως ἡ φωτιὰ καὶ τὸ νερὸ καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄγγελος καὶ ὁ πηλὸς καὶ ὁ ἥλιος, σὲ σχέσιν πρὸς τὴν γλῶσση (τὴ σάρκα πού εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ, δηλαδή εἶναι νεκρὴ, μερικοὶ τὴν ὀνομάζουσι ἡμιούσια), αὐτὸ πού ἔχει ἄλλη φύσις καὶ ἄλλο γένος καὶ διαφορετικὴ οὐσία. Τὸ καθένα ἔχει αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ ὄνομα, δηλαδή καὶ τὰ δύο.

Καινοτομία εἶναι αὐτὸ πού μὲ κάθε τρόπο εἶναι διαφορετικὸ ὡς πρὸς τὸ νόμο τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ δὲν ἔξομοιώνεται σὲ τίποτε μὲ τὴ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸν τὸν ὄρισμὸν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὸν γνωρίζουμε, ἐξαιτίας ἐκείνων πού ἐννοοῦν κακῶς τὴν καινοτομία στὸν Χριστό. Γιατί, ἂν καὶ καινοτόμησε ὡς πρὸς τὴ φύσιν μὲ τὸ νὰ γεννηθεῖ ἀσπόρως, ὅμως μετὰ τὴ γέννησιν, τὴν αὔξησιν τοῦ ἀναστήματός του, καὶ τὰ πολλὰ ἄλλα στὸ σῶμα του, καὶ τὶς εἰσκρίσεις καὶ ἐκκρίσεις καὶ τὴν περιτομὴν καὶ τὴν μετάστασιν καὶ τὴν μορφὴν καὶ τὰ μέλη καὶ τὸ φύτρωμα τῶν τριχῶν καὶ τῶν δοντιῶν καὶ τῶν νυχιῶν καὶ τὰ ψελλίσματα καὶ τὸ νηπιακὸ περπάτημα, ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ εἶχε διαφορετικά, ἀλλὰ ὅμοια μὲ μᾶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὅπως φωνάζει ὁ Παῦλος^{29α}.

Γιὰ τὴν ψυχὴν.

Τί εἶναι ψυχὴ, ὡς πρὸς τί λέγεται ψυχὴ, καὶ μὲ πόσες ἐννοίαι λέγεται. Στὴ Παλαιὰ Διαθήκη ἡ ψυχὴ λέγεται μὲ διπλῆ ἐννοία· τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἄλογη, πού εἶναι τῶν κτηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐμψυχων ὄντων. Ἡ λογικὴ ψυχὴ εἶναι οὐσία νοερή, ἀνώνυμη καὶ ἀγνώριστη, λογικὴ, ἢ ὅποια ζωογονεῖ καὶ συνέχει τὸ σῶμα. Ἡ ψυχὴ εἶναι οὐσία λεπτὴ, αἰϋλὴ καὶ ἀσχημάτιστη, εἰκόνα καὶ ἀποτύπωμα τοῦ Θεοῦ. Ὀνομάζεται ψυχὴ, ἐπειδὴ ζωντανεύει, δηλαδή μὲ τὴν ἐνέργειά της δίνει στὸ σῶμα ζωὴν.

Ἡ ἄλογη ψυχὴ εἶναι ἐνέργεια τῶν κτηνῶν, ἢ ὅποια μὲ τὸ ὑλικὸ πνεῦμα ζωογονεῖ καὶ θερμαίνει τὸ αἷμα. Ἡ ψυχὴ τῶν κτηνῶν εἶναι ὑλικὴ δύναμις, ἐνεργητικὴ καὶ αἰσθητικὴ, συνεκτικὴ τοῦ σώματός των.

Ὁ λογικὸς νοῦς εἶναι αἴσθησις τῆς ὄρασις τῆς ἀθάνατης καὶ νοερῆς ψυχῆς. Ὁ νοῦς εἶναι ὄρασις ἀσώματη, πού τρέχει παντοῦ χω-

29α. Ἐβρ. 4, 15.

διατρέχουσα. Ὅσαχῶς ὁ νοῦς; Καὶ λέγομεν, ὅτι τριχῶς, νοῦς Θεοῦ, νοῦς καὶ ὁ ἄγγελος, νοῦς καὶ ὁ ἡμέτερος.

Σχόλιον. Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου;

Νοητόν ἐστὶ τὸ διὰ τοῦ νοῦ νοούμενον νοητὸν δὲ εἴρηται διὰ
5 τὸ τὰ νοητὰ ὄραϊν.

Σῶμά ἐστι κατὰ μὲν τοὺς ἔξω πᾶν τὸ τριχῶς διαστατόν, ἤγουν τὸ ἔχον μῆκος, πλάτος καὶ πάχος. Κατὰ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν σῶμά ἐστὶ πᾶν τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι γενόμενον. Καὶ σώματα γὰρ ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. Τὰ οὖν ἐπουράνια οὐκ ἔχουσι
10 πάχος. Εἰδέναι μέντοιγε προσήκει, ὅτι πᾶσα σὰρξ πρόδηλον ὅτι καὶ σῶμα εἴρηται· οὐ πᾶν δὲ σῶμα σὰρξ ὀνομάζεται. Καὶ γὰρ οἱ ἀστέρες σώματα ἐπουράνια λέγονται, οὐ μὴν καὶ σάρκες ἐπουράνιοι. Τὸ σῶμα μὲν οὖν εἴρηται διττῶς ποτὲ μὲν ὑλικόν, ποτὲ δὲ λεπτόν. Σῶμα ὑλικόν ἐστὶ τὸ δι' ἀφῆς κρατούμενον καὶ φθορᾷ ὑπο-
15 κείμενον· σῶμα δὲ λεπτόν ἐστὶ τὸ ἀνέπαφον καὶ ἀψηλάφητον. Σὰρξ ἐστὶ στοιχείων συνδρομή. Σὰρξ ἐστὶν οὐσία ῥευστή, ἐξ αἵματος καὶ φλέγματος καὶ χυμοῦ συνισταμένη, ἤγουν ἐξ ἀέρος καὶ γῆς καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος· τοῦτ' ἐστὶν ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ. Ὁ ἥλιος τὸ θερμὸν καὶ ζωτικόν, ὁ ἀήρ τὸ ψυχρόν, ἡ γῆ
20 τὸ ξηρόν, τὰ ὕδατα τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον τίπτει.

Στοιχεῖόν ἐστὶν οὐσία ἀπλή, κτίσεως τετάρτη μοῖρα. Ἦνίκα τοίνυν ἀκούσης τοῦ Παύλου λέγοντος, οὐκέτι γινώσκομεν τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα, νόησον, ὅτι σάρκα τὴν φθαρτὴν εἶπεν. Οὐ γὰρ εἴρηκεν, ὅτι οὐκέτι γινώσκομεν Χριστὸν κατὰ σῶμα, ἀλλὰ κατὰ
25 σάρκα, τοῦτ' ἐστὶ, ἐν οὐσίᾳ ῥευστῇ.

Αἰσθήσεις εἰσὶ παρ' ἡμῶν πέντε· τοῦτ' ἐστὶν, ὄρασις, ἀκοή, ὄσφρησις, γεῦσις καὶ ἀφή, ἤγουν ψηλάφησις. Αἰσθητὸν οὖν ἐστὶ πᾶν τὸ μιᾷ ἐκ τῶν πέντε τούτων αἰσθήσεων ὑποπίπτον. Αἰσθητήριον δὲ τὸ ὅλον τοῦ σώματος ὄργανον, τὸ τὰς αἰσθήσεις τηροῦν.
30 Αἰσθητικὸν δὲ πᾶν ζῶον αἰσθησιν φόβου καὶ θανάτου ἔχον, νοητὸν οὖν ἐστὶ τὸ διαφευγὸν τὰς πέντε ἡμῶν αἰσθήσεις.

ρίς νὰ κουράζεται. Μὲ πόσες ἔννοιες λέγεται ὁ νοῦς, Λέμε ὅτι λέγεται μὲ τρεῖς· νοῦς Θεοῦ, νοῦς ὁ ἄγγελος, καὶ νοῦς ὁ δικός μας.

Σχόλιο. Ποιὸς γνωρίζει τὸν νοῦ τοῦ Κυρίου³⁰;

Νοητὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ γίνεται ἀντιληπτὸ μὲ τὸν νοῦ. Καὶ λέγεται νοητὸ, ἐπειδὴ βλέπει τὰ νοητά.

Σῶμα, σύμφωνα μὲ τοὺς μὴ χριστιανούς φιλοσόφους, εἶναι κάθετι ποὺ ἔχει τρεῖς διαστάσεις, αὐτὸ δηλαδή ποὺ ἔχει μῆκος, πλάτος καὶ πάχος. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὴν Ἐκκλησία, σῶμα εἶναι κάθετι ποὺ ἦρθε στὴν ὑπαρξη. Καὶ ὑπάρχουν σῶματα ἐπουράνια καὶ σῶματα ἐπίγεια. Τὰ ἐπουράνια βέβαια δὲν ἔχουν πάχος (ὄγκο). Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε, ὅτι κάθε σάρκα εἶναι φανερὸ πὼς λέγεται καὶ σῶμα, κάθε σῶμα ὅμως δὲν ὀνομάζεται σάρκα. Γιατὶ καὶ τὰ ἄστρα λέγονται ἐπουράνια σῶματα, ὄχι ὅμως καὶ ἐπουράνιες σάρκες. Τὸ σῶμα λοιπὸν ἐμφανίζεται μὲ δύο τρόπους, ἄλλοτε ὑλικὸ καὶ ἄλλοτε λεπτὸ. Ὑλικὸ σῶμα εἶναι αὐτὸ ποὺ πιάνεται μὲ τὴν ἀφή καὶ ὑπόκειται σὲ φθορά, ἐνῶ λεπτὸ σῶμα εἶναι αὐτὸ ποὺ δὲν ἀγγίζεται καὶ οὔτε ἐρευνᾶται. Ἡ σάρκα εἶναι ἔνωση στοιχείων. Εἶναι οὐσία ρευστὴ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ αἷμα, ἐσωτερικὴ φλόγωση καὶ χυμὸ, δηλαδή ἀπὸ ἀέρα, χῶμα, φωτιᾶ καὶ νερό, δηλαδή ἀπὸ θερμὸ, ψυχρὸ, ὑγρὸ καὶ ξερὸ. Τὸ θερμὸ καὶ τὸ ζωτικὸ στοιχεῖο τὸ γεννᾶ ὁ ἥλιος, τὸ ψυχρὸ ὁ ἀέρας, τὸ ξερὸ ἡ γῆ, τὰ νερὰ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο.

Τὸ στοιχεῖο εἶναι ἀπλή οὐσία, τέταρτο μέρος τῆς κτίσεως. Ὅταν λοιπὸν ἀκούς τὸν Παῦλο νὰ λέγει, «Δὲν γνωρίζουμε τὸν Χριστὸ κατὰ σάρκα»³¹, νὰ σκέφτεσαι ὅτι ἐννοεῖ τὴ φθαρτὴ σάρκα. Γιατὶ δὲν εἶπε ὅτι δὲν γνωρίζουμε τὸν Χριστὸ κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ κατὰ σάρκα, δηλαδή μὲ οὐσία ρευστὴ.

Αἰσθήσεις σὲ μᾶς ὑπάρχουν πέντε· ἡ ὄραση, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρηση, ἡ γεύση καὶ ἡ ἀφή, δηλαδή τὸ ἀγγιγμα. Αἰσθητὸ λοιπὸν εἶναι κάθετι ποὺ πέφτει στὴν ἀντίληψη μᾶς ἀπὸ τίς πέντε αὐτὲς αἰσθήσεις. Αἰσθητήριο πάλι ὁλόκληρο τὸ ὄργανο τοῦ σώματος, ποὺ διατηρεῖ τίς αἰσθήσεις. Καὶ τέλος αἰσθητικὸ λέγεται κάθε ζῶο ποὺ ἔχει αἰσθησιμότητα τοῦ φόβου καὶ τοῦ θανάτου, καὶ νοητὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ δὲν ὑποπίπτει σὲ τίς πέντε αἰσθήσεις μας.

31. Β΄ Κορ. 5, 16.

Περὶ φθαρτοῦ.

Τί φθαρτόν, καὶ κατὰ τί εἴρηται φθαρτόν, καὶ ὅσαχῶς ἡ φθο-
 ρά. Εἴρηται μὲν οὖν ἡ φθορά κατὰ δύο τρόπους ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ·
 τοῦτ' ἔστι σωματικῶς, καὶ πάλιν ψυχικῶς, ὡς ὅτ' ἂν λέγει· «Καὶ
 5 εἶδεν Κύριος ὁ Θεός, καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ γῆ κατεφθαρμένη» τῇ ἁ-
 μαρτία. Καὶ πάλιν εἴρηται περὶ ἀνθρώπων, ὅτι «Διεφθάρησαν καὶ
 ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομίαις καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν». Λοι-
 πὸν ἡνίκα ἀκούσης διδασκάλου λέγοντος, ἄφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ
 Χριστοῦ ὑπάρχει πρὸ τοῦ σταυροῦ, νόησον ὅτι κατὰ τὴν φθορὰν
 10 τῆς ἁμαρτίας λέγει αὐτὸ ἄφθαρτον, ἦτοι, ἀμίαντον, καὶ οὐ κατὰ λε-
 πτότητα τινα καὶ ἀλλοτριότητα τῶν ἡμετέρων σωμάτων. Ἐφθαρ-
 τον γὰρ κυρίως ἔστι τὸ ἀπαθὲς καὶ αὔλον καὶ ἀψηλάφητον. Ἐφ-
 θαρτόν ἔστι τὸ ὑφ' ἐτέρας οὐσίας βλαθῆναι μὴ δυνάμενον. Ἐφ-
 θαρτόν ἔστι τὸ κατὰ πάντα ἄρρευτον καὶ ἀνενδεές καὶ ἄτροπον
 15 τὸ δὲ πανάγιον σῶμα Χριστοῦ καὶ πέπονθε καὶ ἐτρήθη τοῖς ἥλοις
 καὶ τῇ λόγχῃ, καὶ αἷμα καὶ ὕδωρ ἐξήγαγε, καὶ ἐκ ζωῆς νεκρὸς
 γέγονε.

Φθαρτόν δὲ ἔστι πᾶν τὸ θανάτου δεκτικὸν καὶ ζωῆς χωριστι-
 κόν. Φθορά δὲ φύσεώς ἐστιν, ὡς φησιν ὁ ἅγιος Διονύσιος, ἀσθέ-
 20 νειά τε καὶ ἔλλειψις τῶν φυσικῶν ἕξεών τε καὶ ἐνεργειῶν καὶ
 δυνάμεων. Τινὲς δὲ εἶπον, ὅτι δυνάμει μὲν φθαρτόν ἦν τὸ πανά-
 γιον σῶμα Χριστοῦ, τοῦτ' ἔστι, δεκτικὸν φθορᾶς, ἐνεργεία δὲ διε-
 τηρήθη ἐν τῷ μνήματι ὑπὸ τῆς θεότητος τοῦ Λόγου ἄφθαρτον.
 Καταφορά ἐστὶν ἡ παντελής ἀπώλεια. Διαφθορά ἐστὶν, ὅτ' ἂν
 25 ἄλλη οὐσία δι' ἐτέρας ἀφανίζεται, ὡσπερ τὸ σῶμα ὑπὸ σκωλή-
 κων. Ἡ μορφή, ὡς τῶν μορίων ὑφ' ἐκλήθη μορφή, ἦτοι οὐσία·
 μόρια δὲ μορφῆς, αἱ ὑποστάσεις αὐτῆς λέγονται, ἦτοι τὰ μέρη.

Σχόλιον. Ὁ ἄνθρωπος εἴρηται τετραχῶς ἐν τῇ Γραφῇ. Ἐν-
 θρωπος ὁ Θεός, καὶ ὁ ἄγγελος, καὶ ὁ Σατανᾶς καὶ ὁ ἐντὸς καὶ ὁ
 30 ἐκτὸς ἡμῶν ἄνθρωπος. Ἐνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν ὀρθοπερι-
 πατητικὸν πλατυώνυχον, ἢ ζῶον λογικόν, ὑλικόν, γελαστικόν ἢ
 ζῶον ἐξ ἐναντίων οὐσιῶν, ὁμόχρονος καὶ ἄρρητος σύνθεσις, ἢ
 ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. Ἐρμηνεύε-

Γιὰ τὸ φθαρτό.

Τί εἶναι φθαρτό, ὡς πρὸς τί λέγεται φθαρτό, καὶ μὲ πόσες ἔννοιες λέγεται ἢ φθορά. Ἡ φθορά στήν ἁγία Γραφή λέγεται μὲ δύο ἔννοιες· σωματικά καὶ ψυχικά, ὅπως ὅταν λέγει· «Καὶ εἶδε ὁ Κύριος καὶ Θεός, καὶ νὰ ὅλη ἡ γῆ ἦταν βουτηγμένη»³² στήν ἁμαρτία. Καὶ ἄλλοῦ πάλι λέγεται γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι «διαφθάρθηκαν καὶ ἔγιναν σιχαμεροὶ μὲ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὶς πράξεις τους»³³. Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦς τὸν δάσκαλο νὰ κάνει λόγο γιὰ τὸ ἀφθαρτο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὴ σταύρωση, νὰ ἔννοεῖς ὅτι τὸ χαρακτηρίζει ἀφθαρτο ὡς πρὸς τὴ φθορά τῆς ἁμαρτίας, δηλαδή ἀμόλυντο, καὶ ὄχι ὡς πρὸς κάποια λεπτότητα ξένη στὰ δικά μας σώματα. Γιατὶ ἀφθαρτο κυρίως εἶναι τὸ ἀπαθές καὶ αὐλο καὶ ἀνέγγιχτο. Ἀφθαρτο εἶναι αὐτὸ πὸν δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστῇ βλάβη ἀπὸ ἄλλη οὐσία. Ἀφθαρτο εἶναι τὸ ἐντελῶς ἄρρευστο καὶ χωρὶς ἀνάγκης καὶ ἄτρωτο. Ἐνῶ τὸ πανάγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔπαθε καὶ τρυπήθηκε μὲ τὰ καρφιᾶ καὶ ἔβγαλε μὲ τὴ λόγχη αἷμα καὶ νερό, καὶ ἀπὸ ζωντανὸς ἔγινε νεκρός.

Φθαρτό λοιπὸν εἶναι κάθετι πὸν ἐπιδέχεται θάνατο καὶ ἀποχωρίζεται τὴ ζωὴ. Φθορά πάλι τῆς φύσεως, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Διονύσιος, εἶναι ἀσθένεια καὶ ἔλλειψη τῶν φυσικῶν συνηθειῶν, ἐνεργειῶν καὶ δυνάμεων. Μερικοὶ μάλιστα εἶπαν, ὅτι τὸ πανάγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ δυνάμει ἦταν φθαρτό, δηλαδή ἐπιδεκτικὸ φθορᾶς, στήν πράξη ὅμως μέσα στὸ μνήμα διατηρήθηκε ἀπὸ τὴ θεότητα τοῦ Λόγου ἀφθαρτό³⁴. Καταφορὰ εἶναι ἡ πλήρης ἀπώλεια, ἐνῶ διαφθορὰ ὅταν μιὰ οὐσία ἔξαφανίζεται ἀπὸ ἄλλη, ὅπως τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ σκουλήκια. Μορφή εἶναι ἡ ὑφὴ τῶν μορίων, δηλαδή ἡ οὐσία, ἐνῶ μόρια τῆς μορφῆς λέγονται οἱ ὑποστάσεις τῆς, δηλαδή τὰ μέρη τῆς.

Σχόλιο. Τὸ ὄνομα ἄνθρωπος στὴ Γραφή χρησιμοποιεῖται μὲ τέσσερις σημασίες. Ἀνθρωπος εἶναι ὁ Θεός καὶ ὁ ἄγγελος καὶ ὁ σατανᾶς καὶ ὁ μέσα μας καὶ ὁ ἔξω ἀπὸ μᾶς ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶο λογικὸ πὸν περπατᾶ ὄρθιο καὶ ἔχει πλατεῖα νύχια, ἢ ζῶο λογικὸ, ὑλικὸ καὶ γελαστικὸ, ἢ ζῶο πὸν ἀποτελεῖ σύγχρονη καὶ ἀπερίγραπτη σύνθεση ἀντίθετων οὐσιῶν, ἢ ζῶο λογικὸ, θνητό, πὸν ἐπι-

34. Βλ. Ὡδὴ ε΄ τοῦ κανόνος τοῦ ὁρθοῦ τοῦ Μ. Σαββάτου. «Ἡ γὰρ σὰρξ σου διαφθορὰν οὐκ οἶδε, Δέσποτα ...».

ται ζῶον κατὰ ἀφορισμὸν τῆς ἀψύχου κτίσεως· λογικόν, κατὰ ἀφορισμὸν τῆς ἀλόγου οὐσίας· θνητόν, κατὰ διορισμὸν τῆς ἀθανάτου τῶν ἀγγέλων ὑπάρξεως· νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ὡς ἐν εἰκόνι Θεοῦ κατὰ χάριν ὑπάρχον. Ἐγγελός ἐστι ζῶον λογικόν, πύρινον, ἄϋπνον.

Περὶ πίστεως.

Τί πίστις, καὶ κατὰ τί εἴρηται πίστις, καὶ ὅσαχῶς ἡ ὀρθὴ πίστις. Πίστις ἐστὶν ἐνδιάθετος ὑπαρξις, πίστις δὲ εἴρηται κατὰ τὸ πείθεσθαι εἰς τι. Διτῶς δὲ νοεῖται ἡ πίστις ἡ ὀρθή. Ἐστι γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς τοῦ κηρύγματος, καὶ ἔστι θεβαιότερα πίστις, «ἡ τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν ὑπόστασις». Καὶ τὴν μὲν ἐξ ἀκοῆς πάντες ἄνθρωποι ἔχειν δύνανται, τὴν δὲ δευτέραν μόνοι οἱ δίκαιοι κέκτηνται.

Ὁρθοδόξια ἐστὶν ἀψευδὴς περὶ Θεοῦ καὶ κτίσεως ὑπόληψις, ἢ ἔννοια περὶ πάντων ἀληθείς, ἢ δόξα τῶν ὄντων καθάπερ εἰσίν.

Περὶ λόγου.

Τί λόγος, καὶ ὅσαχῶς ὁ λόγος, καὶ κατὰ τί εἴρηται λόγος. Εἴρηται μὲν οὖν ὁ λόγος τριχῶς· λόγος ἐνούσιος, ὁ Θεὸς Λόγος, λόγος ἐνδιάθετος, ὁ τῶν ἀγγέλων καὶ ὁ ἐν τῇ ἡμετέρα διανοία λαλῶν λόγος, καὶ ὁ προφορικός τῆς γλώττης. Λόγος δὲ εἴρηται ἐκ τοῦ λέγειν. Λόγος προφορικός ἐστὶν ἄγγελος νοήματος.

Χριστιανός ἐστὶν ἀληθινὸς οἶκος Χριστοῦ λογικός, δι' ἔργων ἀγαθῶν καὶ δογμάτων εὐσεβῶν συνιστάμενος, Αἰρετικός ἐστὶ συκοφάντης καὶ κατήγορος ἀληθείας, ἢ ψευδὴς ὑπόληψις τοῦ μὴ ὄντος. Ἄτρεπτόν ἐστι τὸ ἀεὶ ὡς οὕτως ἔχον. Φυσικόν ἐστὶν ἢ τὸ ἐν τῇ φύσει κείμενον, ἢ τὸ κατὰ κοινήν καὶ καθολικὴν συνήθειαν γινόμενον, ἢ τὸ ἀληθῶς ἀληθὲς γνωριζόμενον. Παρὰ φύσιν ἐστίν, ὃ ὁ Θεὸς οὐχ οὕτω πεποίηκεν, ἢ ὅπερ ὅλως οὐ πεποίηκεν, οἷόν

δέχεται νοῦ καὶ ἐπιστήμη. Λέγεται ζῶο, κατ' ἀντιδιαστολή ἀπὸ τὴν ἄλογη οὐσία, καὶ θνητό, γιὰ νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν ἀθάνατη ὑπαρξή τῶν ἀγγέλων, καὶ ἐπαδεκτικὸ νοῦ καὶ ἐπιστήμης, ἐπειδὴ εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ κατὰ χάρη. Ὁ ἄγγελος εἶναι ζῶο λογικό, πύρινο καὶ αἰ-
πνο.

Γιὰ τὴν πίστη.

Τί εἶναι πίστη, ὡς πρὸς τί λέγεται πίστη, καὶ μὲ πόσες ἔννοιες λέγεται ἡ ὀρθὴ πίστη. Ἡ πίστη εἶναι ἔμφυτη ὑπαρξή, καὶ λέγεται πίστη ἐπειδὴ ἐκφράζει πεποίθησι σὲ κάτι. Ἡ ὀρθὴ πίστη νοεῖται κατὰ δύο ἔννοιες. Γιατί ὑπάρχει πίστη πού στηρίζεται στὴν ἀκοή κάποιου κηρύγματος, καὶ ὑπάρχει πὶὸ σταθερὴ πίστη, πού εἶναι «πραγματικὴ ὑπαρξή τῶν ἀγαθῶν πού ἐλπίζουμε»³⁵. Καὶ τὴν πρώτη βέβαια μποροῦν νὰ τὴν ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν ἀκοή, ἐνῶ τὴ δεύτερη τὴν ἔχουν μόνο οἱ δίκαιοι.

Ὁρθοδοξία εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὴν κτίσι, ἡ ὀρθὴ καὶ ἀληθινὴ ἀντίληψη γιὰ ὅλα, ἡ γνώμη γιὰ τὰ ὄντα ὅπως αὐτὰ εἶναι.

Γιὰ τὸν λόγο.

Τί εἶναι ὁ λόγος, μὲ πόσες σημασίες χρησιμοποιεῖται, καὶ ὡς πρὸς τί ὁ λόγος λέγεται λόγος. Ὁ ὄρος λόγος χρησιμοποιεῖται μὲ τρεῖς σημασίες. Λόγος ὑπαρκτός, πού εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, λόγος ἐνδιάθετος (ἔμφυτος), πού εἶναι ὁ λόγος τῶν ἀγγέλων καὶ ὁ λόγος πού μιλάει στὴ δική μας διάνοια, καὶ ὁ προφορικός λόγος τῆς γλώσσας. Λόγος ὀνομάστηκε ἀπὸ τὸ ρῆμα λέγω. Ὁ προφορικός λόγος ἐξαγγέλλει κάποιο νόημα.

Ὁ Χριστιανὸς εἶναι πραγματικὸς λογικὸς οἶκος τοῦ Χριστοῦ, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀγαθὰ ἔργα καὶ εὐσεβεῖς διδασκαλίες. Ὁ αἰρετικὸς εἶναι συκοφάντης καὶ κατήγορος τῆς ἀλήθειας, ἡ ψεύτικη πίστη ἐκείνου πού δὲν ὑπάρχει. Ἄτρεπτο εἶναι αὐτὸ πού εἶναι πάντοτε ἴδιο. Φυσικὸ εἶναι ἡ αὐτὸ πού βρῖσκεται στὴ φύση, ἡ αὐτὸ πού γίνεται κατὰ κοινὴ καὶ καθολικὴ συνήθεια, ἡ αὐτὸ πού ἀναγνωρίζεται ὡς πραγματικὰ ἀληθινό. Παρὰ φύση εἶναι αὐτὸ πού ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἔκανε ἔτσι, ἡ δὲν τὸ ἔκανε καθόλου, ὅπως εἶναι ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ

ἔστιν ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ θάνατος. Ὑπὲρ φύσιν ἐστὶ ὁ τοῦ κρείττο-
νος οὐ γέγονε μεταποιούμενον. Οἶον, κατὰ φύσιν ὁ γάμος, παρὰ
φύσιν ἡ πορνεία, ὑπὲρ φύσιν ὁ τοῦ Χριστοῦ τόκος.

Θέωσις ἐστὶν ἡ ἐπὶ τὸ κρείττον ὕψωσις, οὐ μὴν φύσεως μείω-
5 σις ἢ μετάστασις. Οἰκονομία ἐστὶν ἐκούσιος μεγέθους συγκατά-
θασις πρὸς σωτηρίαν τινῶν ἐπιτελουμένη· θεωθὲν λέγεται τὸ πρὸς
μείζονα δόξαν ἀνυψωθὲν, οὐ μὴν τῆς οὐκίας φύσεως ἀλλοιωθὲν.
Ἡ σύγκρασις ποτὲ μὲν τὴν ἔνωσιν, ποτὲ δὲ τὴν σύγχυσιν δηλοῖ.
Λύπη ἐστὶν ἔνδεια ὀρέξεως, ὄρεξις δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ
10 μέρους τῆς ψυχῆς κίνησις. «Ἐπιθυμητικὸν» δὲ ἐστὶ τὸ θελητικόν
ὥστε τὴν λύπην τὴν ἐπαινετὴν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ θελητικῷ μέρει
τῆς ψυχῆς ἐκουσίως ἐδέξατο. Λύπη γὰρ κατὰ τὸ λεῖπον εἴρηται.
Τοίνυν ἐν ἀληθείᾳ ἐλυπεῖτο Χριστὸς τὴν ἀπώλειαν Ἰούδα καὶ
Ἰουδαίων καὶ Ἱερουσαλήμ, ἦν καὶ ἐδάκρυσεν ἐν ἀληθινῇ αἰσθή-
15 σει ψυχῆς λυπούμενος, καὶ δεικνὺς τὸ φύσει φιλόανθρωπον.

Ἀδημονία ἐστὶ σκυθρωπή τῆς ψυχῆς διάθεσις, ἐπὶ ἀποτυχία
τινὸς τῶν ποθουμένων γινομένη. Ἐμβρόμησις ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς
τοῦ θυμικοῦ μέρους ἐνέργεια. Δειλία ἐστὶ συστολή ψυχῆς πρὸς
ἑαυτήν, ἐπὶ προσδοκία τινὸς τῶν οὐ ποθουμένων συνισταμένη.
20 Αὐτεξούσιόν ἐστὶ τὸ ἀδέσποτον. Τὸ γὰρ ὑπὸ δεσπότην ὄν, οὐκ
ἔστιν αὐτεξούσιον. Ἡ γὰρ αὐτεξουσιότης κυρίως ἐστὶν ἡ ἀκυρίευ-
τος πρὸς τὸ καταθύμιον ἀνεμπόδιστος κυρίεσις. Αὐτεξουσιότης
ψυχῆς νοεραῆς ἐστὶν ἡ ἀκάλυτος πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν τοῦ ἐπι-
θυμητικοῦ ἡμῶν ῥοπή τε καὶ κίνησις. Ἐνθα δὲ κακίας καὶ ἀρετῆς
25 προσβολὴ οὐ γίνεται, ἐκεῖ οὐδὲ ἡ αὐτεξουσιότης τῆς ψυχῆς γνωρίζ-
εσθαι δύναται. Πῶς γὰρ ἂν καὶ φανήσεται ἡ αὐτεξούσιος προαί-
ρεσις, ἔνθα προσβολὴ ἐναντία οὐχ ὑφίσταται;

Σχόλιον. Σημειωτέον τοὺς παρόντας ὅρους· εἰς Χριστὸν γὰρ
καὶ εἰς τὰ αὐτοῦ συντείνουσι.

30 Μόνος τοίνυν ὁ τοῦ Χριστοῦ νοῦς καὶ ἡ παναγία αὐτοῦ ψυχὴ
ἄδεκτος καὶ ἀγνώριστος πάσης πονηραῆς προσβολῆς γέγονεν.
Μορφὴ γὰρ δούλου ἦν, χαλιναγαγουμένη καὶ δεσποζομένη ὑπὸ

θάνατος. Ὑπερφύση εἶναι αὐτὸ πού μεταβάλλεται καὶ γίνεται ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὸ πού ἔγινε, ὅπως γιὰ παρὰδειγμα, ὁ γάμος εἶναι κατὰ φύση, ἡ πορνεία παρὰ φύση, καὶ ἡ γέννηση τοῦ Χριστοῦ ὑπερφύση.

Θέωση εἶναι ἡ ἀνύψωση πρὸς τὸ ἀνώτερο, χωρὶς ὅμως μείωση ἢ μεταβολὴ τῆς φύσεως. Οἰκονομία εἶναι θεληματικὴ ἐλάττωσις τοῦ μεγέθους πού γίνεται γιὰ τὴ σωτηρίαν κάποιων. Θεωμένο λέγεται αὐτὸ πού ἀνυψώθηκε σὲ μεγαλύτερη δόξα, χωρὶς νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ φύση του. Ἡ σύγκρασις ἄλλοτε φανερώνει τὴν ἔνωση καὶ ἄλλοτε τὴν σύγκυσις. Ἡ λύπη εἶναι ἔλλειψις ὀρεξῆς. Ὁρεξὴ πάλι εἶναι ἡ κίνησις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς. Ἐπιθυμητικὸν εἶναι τὸ θελητικόν. Ὡστε ὁ Χριστὸς τὴν ἀξίειπαινη λύπη τὴ δέχτηκε θεληματικὰ στὸ θελητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς του. Γιατὶ ἡ λύπη λέγεται σὲ σχέση μὲ αὐτὸ πού λείπει. Ὡστε ἀληθινὰ λυπόταν ὁ Χριστὸς γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ Ἰούδα καὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, γιὰ τὴν ὁποία καὶ δάκρυσε λυπούμενος μὲ πραγματικὸ πόνον ψυχῆς, καὶ δείχνοντας τὴ φυσικὴ του ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἀδημονία εἶναι σκυθρωπὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς, πού προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἀποτυχία αὐτοῦ πού ποθοῦμε. Ἡ δυσανασχέτισις εἶναι ἐνέργεια τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς λογικῆς ψυχῆς. Ἡ δειλία εἶναι σφίξιμος τῆς ψυχῆς μέσα της πού προκαλεῖται ὅταν περιμένουμε κάτι ἀνεπιθύμητον. Αὐτεξούσιον εἶναι αὐτὸ πού δὲν βρῖσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία κάποιου· γιατί αὐτὸ πού βρῖσκεται κάτω ἀπὸ κάποιον κύριον δὲν εἶναι αὐτεξούσιον. Καθόσον αὐτεξουσιότητα κυρίως εἶναι ἢ χωρὶς κύριον ἀνεμπόδιστη ὑποταγὴ σὲ αὐτὸ πού διακαῶς ἐπιθυμοῦμε. Αὐτεξουσιότητα τῆς νοερῆς ψυχῆς εἶναι ἢ ἀνεμπόδιστη ῥοπή καὶ κίνησις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μας πρὸς τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν. Καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν προσβάλλεται ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, ἐκεῖ οὔτε καὶ ἡ αὐτεξουσιότητα τῆς ψυχῆς μπορεῖ νὰ ἀναγνωριστεῖ. Πῶς δηλαδὴ θὰ μπορούσε νὰ φανεῖ ἡ αὐτεξούσια προαίρεσις, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀντίθετη προσβολή;

Σχόλιον. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι οἱ ὀρισμοὶ αὐτοὶ ἀναφέρονται στὸν Χριστὸ καὶ στὰ τοῦ Χριστοῦ.

Μόνον λοιπὸν ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ παναγία ψυχὴ του ἦσαν ἀνεπίδεκτη καὶ ἀγνώριστη σὲ κάθε πονηρὴ ἐπίθεσις. Γιατὶ ἦσαν μορφὴ δούλου πού ἀναχαιτιζόταν καὶ ἦσαν κάτω ἀπὸ τὴν κυριότητα

τοῦ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένου αὐτῆ Θεοῦ Λόγου. Διόπερ καὶ ἔλε-
γεν ὁ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοούμενος ἄνθρωπος «Οὐ δύναμαι ἐγὼ
ἀπ' ἑαυτοῦ ποιεῖν οὐδέν». Ὑπὲρ γὰρ τοὺς ὅρους καὶ νόμους τῆς
ἡμετέρας φύσεως ὑποστάς ἀσπόρως, ὡς Θεοῦ σῶμα καὶ ψυχὴ ὢν,
5 τῆ τοῦ Δεσπότη νεύσει ἐτοιμῶς ὑπετάττετο ὡς θεωθεῖς

Ποιότης ἐστὶν ἐνούσιος δύναμις, ὡς τοῦ ὕδατος ἢ ψυχρότης,
καὶ τοῦ πυρὸς ἢ θερμότης, καὶ τοῦ λίθου ἢ σκληρότης, καὶ τῆς γῆς
ἢ ξηρότης. Ποιότης καὶ ἰδιότης καὶ διαφορὰ καὶ ἰδίωμα ἐν καὶ τὸ
αὐτὸ σημαίνει.

10 Τετραμερές ἐστὶ τὸ σῶμα, ἐκ τεσσάρων στοιχείων ὥσπερ τις
κόσμος συνιστάμενον, τριμερῆς δὲ ἢ ψυχὴ ἢ ἐν αὐτῷ, προτυποῦ-
σα τὴν ἁγίαν Τριάδα, ὥσπερ ἐν σώματί τινι μέλλουσιν ἐν τῷ νε-
κρωθέντι κόσμῳ φανερωθῆναι καὶ τοῦτον τῆ θεογνωσίᾳ ζωοποι-
ῆσαι. Τριμερῆ δὲ λέγουσι τὴν ψυχὴν, ἔχουσαν ὥσπερ τινὰ στοι-
15 χεῖα νοερά, τὰ ἑαυτῆς μέρη, δι' ὧν καὶ συνίσταται, τοῦτ' ἐστὶ, τὸ
λογιστικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμικόν, ὅπως διὰ μὲν τοῦ
λογιστικοῦ λογίζεται τὴν ἀρετὴν, διὰ δὲ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἀγαπᾷ
τὸν Θεόν, διὰ δὲ τοῦ θυμικοῦ ὀργίζεται τοῖς δαίμοσιν, ἀνδριζομέ-
νη κατ' αὐτῶν. Ὡσπερ οὖν ἀδύνατον εἶναι σῶμα μὴ ἔχον τὰ τέσ-
20 σαρα στοιχεῖα, οὕτως ἀδύνατον εἶναι ψυχὴν μὴ ἔχουσαν τὰ τρία
μέρη, δι' ὧν καὶ συνίσταται.

Περὶ τοῦ πρὸς τι.

Ἡ φύσις κυρία πηγαία μήτηρ πάντων καὶ ὄντος τίς ἐστίν.
Πάντα δὲ λοιπόν, ὅσα ἐκ τῆς φύσεως προέρχεται τῶν πρὸς τι
25 λέγονται. Αἶ γὰρ ὑποστάσεις καὶ ἡ υἰότης καὶ ἰδιότης καὶ ποιότης
καὶ ἀπλότης καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐκ τῆς φύσεως τὴν αἰτίαν καὶ τὴν
πρόοδον ἔχουσι καὶ κατὰ τοῦτο τῶν «πρὸς τι» λέγονται, τοῦτ' ἐστὶ,
τῶν πρὸς τὴν ῥίζαν τῆς φύσεως ἀποκρεμαμένων, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ἡ
θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια.

30 Κατάφασίς ἐστὶ δόξα, ἥ γον κατηγορία περὶ τίνος λεγομένη

τα τοῦ Θεοῦ Λόγου, πού ἦταν ὑποστατικὰ ἐνωμένος μέ αὐτήν. Γι' αὐτό καί ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος πού συνυπῆρχε μέ τόν Σωτήρα: «Δέν μπορῶ ἐγὼ ἀπό μόνος μου νά κάνω τίποτε»³⁶. Ἐπειδή δηλαδή γεννήθηκε ἀσπόρως, πέρα ἀπό τὰ ὄρια καί τοὺς νόμους τῆς δικῆς μας φύσεως, σάν σῶμα τοῦ Θεοῦ καί ψυχὴ πού ἦταν, ὑποτασσόταν πρόθυμα στοῦ νεῦμα τοῦ Δεσπότη ὡς θεωμένος.

Ἡ ποιότητα εἶναι δύναμη πού ὑπάρχει μέσα στήν οὐσία, ὅπως εἶναι ἡ ψυχρότητα τοῦ νεροῦ, ἡ θερμότητα τῆς φωτιᾶς, ἡ σκληρότητα τῆς πέτρας καί ἡ ξηρότητα τῆς γῆς. Ἡ ποιότητα καί ἡ ιδιότητα καί ἡ διαφορὰ καί τὸ ἰδίωμα σημαίνουν τὸ ἴδιο πράγμα.

Τὸ σῶμα ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα μέρη, ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα, πού εἶναι ἐνωμένα σάν ἓνας κόσμος. Ἡ ψυχὴ μέσα στοῦ σῶμα ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη, προτυπώνοντας τὴν ἁγία Τριάδα, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ φανερωθεῖ σὲ κάποιο σῶμα σὸν νεκρωμένο κόσμο, καί μέ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ νὰ τὸν ζωοποιήσῃ. Καί λένε τριμερῆ τὴν ψυχὴ, ἐπειδὴ ἔχει τὰ μέρη τῆς σάν κάποια νοερὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνίσταται, δηλαδή τὸ λογιστικὸ, τὸ ἐπιθυμητικὸ καί τὸ θυμικὸ, ὥστε μέ τὸ λογιστικὸ νὰ σκέφτεται τὴν ἀρετὴ, μέ τὸ ἐπιθυμητικὸ νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεό, καί μέ τὸ θυμικὸ νὰ ὀργίζεται πρὸς τοὺς δαίμονες καί νὰ ἀνδρώνεται ἐναντίον τους. Ὅπως λοιπὸν δέν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει σῶμα πού δέν ἔχει τὰ τέσσερα στοιχεῖα, ἔτσι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρχει ψυχὴ πού νὰ μὴ ἔχει τὰ τρία μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καί ἀποτελεῖται.

Γιὰ τὸ «πρός τι».

Ἡ φύση εἶναι κάποια κύρια καί πηγαία μητέρα ὅλων τῶν ὄντων. Ὅλα λοιπὸν ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὴ φύση ὀνομάζονται σὲ σχέση πρὸς αὐτήν. Γιατὶ οἱ ὑποστάσεις, ἡ υἰότητα, ἡ ιδιότητα, ἡ ποιότητα, ἡ ἀπλότητα καί ὅλα τὰ ἄλλα, ἔχουν τὴν αἰτία καί τὴν προέλευση ἀπὸ τὴ φύση, καί γι' αὐτὸ παίρνουν τὸ ὄνομά τους σὲ σχέση πρὸς αὐτήν, δηλαδή συγκαταλέγονται μεταξὺ αὐτῶν πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ ρίζα τῆς φύσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καί ἡ θέληση καί ἡ ἐνέργεια.

Ἡ κατάφαση εἶναι γνώμη, δηλαδή κατηγορημα πού λέγεται

36. Ἰω. 5, 30.

οἶον, ὡς ὅτε λέγομεν ὅτι, “Ὁ ποταμὸς ἀνέρχεται ἢ ὁ ἄρχων εἰσέρχεται”. Ἀπόφασις δέ ἐστὶν ἀνατροπὴ τῆς καταφάσεως, οἶον, “ὁ ποταμὸς οὐκ ἀνέρχεται, οὐδὲ ὁ ἄρχων εἰσέρχεται”.

Ἡ κατηγορία οὐ πάντως ἐπὶ κακῶ λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ 5 ἀγαθῶ. Κατηγορία γάρ ἐστὶ πᾶσα περὶ οἴου δὴ ποτε πράγματος ὀριστικὴ ἔμφασις· οἶον, “ὁ Θεὸς ἀγαθὸς φύσει· ὁ διάβολος πανούργος· δολερὸν ἢ ἀλώπηξ· κλεπτικὸν ἢ γαλαῖα”.

Καταχρηστικὸν ἐστὶ πᾶν τὸ μὴ ὀριστικῶς, ἀλλ’ ἐν ἀφελότητι καὶ ἀκακίᾳ εἰρημένον ὑπὸ τινος, ἅτινα οὐδὲ εἰς νόμον ἢ ὄρον ἀνα- 10 φέρεσθαι δύναται· οἶόν ἐστὶ τὸ εἰρημένον, ὅτι «τότε ἐνέπτυσαν εἰς πρόσωπον αὐτοῦ». Οὐ γὰρ παρὰ τοῦτο δυνάμεθα πρόσωπον ἰδικὸν εἶπεῖν τὸ ἅγιον σῶμα αὐτοῦ, ἀλλὰ φύσιν

Περὶ ἐτυμολογίας.

Ἐτυμολογία ἐστὶν ἡ τῆς δυνάμεως τοῦ ὀνόματος ὀρθότης, ἐξ 15 αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ἐρμηνευομένη. Οἶόν τι εἰρήνη, κατὰ τὸ ἡρεμεῖν τὸν νοῦν· ὡσπερ πάλιν ταραχή, διὰ τὸ ῥᾶον χεισθαι· καὶ πλάνη, κατὰ τὸ πλαγιάζειν τὸν νοῦν· σωφροσύνη κατὰ τὰ σῶα φρονεῖν, ἢ διὰ τὸ σῶμα φρουρεῖν ἀπὸ ῥύπου· πορνεία εἴρηται, ὡς πηρωνία, διὰ τὸ πηροῦν τὴν νεότητα, ἢ διὰ τὸ πηροῦν τὸν νοῦν, 20 ἥγουν, ἐκτυφλοῦν, ἢ πάλιν διὰ τὸ πόρωθεν νεύειν ἀγνεῖα, διὰ τὸ ἄγονον ἴστασθαι βίον· ἀγάπη, διὰ τὸ ἄγειν τὸ πᾶν, ἥτοι ἐνοῦν καὶ συνάπτειν πρὸς ὁμόνοιαν· ἀρετὴ ἀρέσκον Θεῷ τι, ἢ ἀρετὴ, ἥτοι ἐραστὴ καὶ φιλητὴ.

Βάπτισμα, “Βάπτισμα”, ἐν ᾧ βάλλεται, ἥγουν πίπτει, τὸ 25 πταῖσμα· ἀγαθόν, τὸ ἅγαν Θεῖον ἢ τὸ ἀγαπᾶν Θεόν· θάνατος, θένωτος, διὰ τὸ τίθεσθαι κατὰ νότου τὸν θνήσκοντα· ἄδης, διὰ τὸ ἄδηλον, ἄδυσ, ἄδηλος δύσις, ἢ ἄδηλος δῆσις· ἄδης· ἀνάστασις, ἄνω στάσις, ἥτοι ἔγερσις· φθορὰ ἐκ τοῦ φθείρεσθαι ῥᾶον, ἥτοι σῆπεσθαι εὐχερῶς· φθίσις γὰρ ἡ σῆψις ἐστὶ· σορός, ἐν ᾧ τὸ σῶμα 30 ῥεῖ, ἥτοι καταρρεῖ· σῶμα, “σῶαιμα”, σῶον αἷμα ἐν τῷ αἷμα· μέλη, ὡς ἵνα εἴπῃς, μέρη· κοινωνία, εἰς κοινὸν ἵεναι τὰ μέρη· σταυρός

γιὰ κάτι, ὅπως ὅταν λέμε, ὅτι ὁ ποταμὸς ἀνεβαίνει, ἢ ὁ ἄρχοντας μπαίνει. Ἀντίθετα, ἀπόφαση εἶναι ἀνατροπὴ τῆς κατάφασης, ὅπως γιὰ παράδειγμα, ὁ ποταμὸς δὲν ἀνεβαίνει, οὔτε ὁ ἄρχοντας μπαίνει.

Ἡ κατηγορία δὲν λέγεται ὅπωςδήποτε μὲ κακὴ ἔννοια, ἀλλὰ καὶ μὲ καλή. Γιατὶ κατηγορία εἶναι κάθε ὀριστικὴ ἔκφραση γιὰ ὁποιοδήποτε πράγμα, ὅπως ὁ Θεὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἀγαθοῦ· ὁ διάβολος εἶναι πανούργος· ἡ ἀλεπού εἶναι ὑπουλη· ἡ γάτα εἶναι κλέφτρα.

Καταχρηστικὸ εἶναι κάθετι πού λέγεται ἀπὸ κάποιον ὄχι ὀριστικά, ἀλλὰ μὲ ἀφέλεια καὶ χωρὶς κακία, τὰ ὁποῖα οὔτε σὲ νόμο, οὔτε σὲ ὄρισμὸ μπορούν νὰ ἀναφέρονται, ὅπως εἶναι αὐτὸ πού εἰπώθηκε· «τὸν ἔφτυσαν στὸ πρόσωπό του»³⁷. Γιατὶ δὲν μπορούμε νὰ ὀνομάσουμε εἰδικὰ πρόσωπο τὸ ἅγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ φύση.

Γιὰ τὴν ἔτυμολογία.

Ἐτυμολογία εἶναι ἡ ὀρθότητα τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος, ἢ ὁποῖα ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ὄνομα. Ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ εἰρήνη, ἀπὸ τὸ ὅτι ἡρεμεῖ τὸν νοῦ· ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ταραχὴ, ἐπειδὴ εὐκόλα χύνεται· καὶ ἡ πλάνη, ἐπειδὴ γέρνει τὸν νοῦ· ἡ σωφροσύνη, ἐπειδὴ φρονεῖ σωστά, ἢ ἐπειδὴ φρουρεῖ τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσία· ἡ πορνεία λέγεται ἔτσι ἀπὸ τὴν πηρωνία, ἐπειδὴ ἀκρωτηριάζει τὸν νοῦ, δηλαδή τὸν τυφλώνει, ἢ ἐπειδὴ κάνει νεῦμα ἀπὸ μακριά· ἡ ἀγνεία, ἐπειδὴ μένει ἡ ζωὴ ἄγονη· ἡ ἀγάπη, ἐπειδὴ ὀδηγεῖ τὰ πάντα, δηλαδή τὰ ἐνώνει καὶ τὰ κάνει νὰ βρισκονται σὲ ὁμόνοια· ἡ ἀρετὴ, κάτι πού ἀρέσει στὸν Θεό, ἢ ἐραστὴ καὶ ἀγαπητή.

Βάπτισμα ἀπὸ τὸ βάπτισμα, αὐτὸ μέσα στὸ ὁποῖο βάλλεται, δηλαδή πέφτει τὸ παῖσμα· ἀγαθό, τὸ πολὺ θεϊκό, ἢ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ· θάνατος, ἀπὸ τὸ θένωτος, ἐπειδὴ τοποθετεῖται ὁ νεκρὸς ἀνάσκελα· ἄδης, ἐπειδὴ εἶναι ἄδηλος (ἄγνωστος), ἄδυσ, ἄδηλη δύση, ἢ ἄδηλο δέσιμο ὁ ἄδης· ἀνάσταση, ἀπὸ τὴν ἄνω στάση, δηλαδή ἡ ἔγερση· φθορᾶ ἀπὸ τὸ φθίρεται κάτι εὐκόλα, δηλαδή σαπίζει εὐκόλα, γιατί φθίση εἶναι ἡ σήψη· σορὸς (σαρκοφάγος, φέρετρο) αὐτὸ ὅπου τὸ σῶμα ρέει, δηλαδή στάζει· σῶμα, σῶαιμα, αἷμα πού σώζει ἀμέσως· μέλη, ὅπως θὰ ἔλεγες μέρη· κοινωνία, ἢ πορεία τῶν μερῶν

37. Ματθ. 26, 67.

σταῦρος, στάσις, καὶ εὖρος, ἤγουν μῆκος καὶ πλάτος· εὖρος γὰρ τὸ πλάτος ἐστίν· θυσιαστήριον, τὸ τὴν θυσίαν τηροῦν· ἱερεῖον τὸ πρόβατον εἴρηται, διὰ τὸ ἴεσθαι, ἤγουν φέρειν τὸ ἔριον· λοιπόν, ἱερεὺς, ὁ τὸ ἱερεῖον εὖων, ἤτοι προσφέρων, ἐκ τούτου οὖν ἐκλήθη
5 ἱερεὺς.

“Ὅσα ὀνόματα ἔχουσι τὸ ἀνά, τὸ ἄνω δηλοῦσιν. Οἶον, ἀναφορά, ἤγουν ἀνωφορὰ [ἄνω φορὰ]· ἀνάστασις, ἀνώστασις [ἄνω στάσις]· ἀνατολή, ἄνω ἐπιτολή τοῦ ἡλίου· ἀναγραφή, ἀνάγνωσις, ἢ ἄνωθεν γνῶσις, καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. Ἀνάβασις, ἀναγκαία, ἢ
10 ἄνωθεν καίνωσις· ἀνάπαυσις, ἀνάλημμα [ἀνάλυμα], ἀναψυχή. Γῆρας, γέρας, ἤγουν τιμή, ἢ ὅτι γῆν ὄρα· λύχνος διὰ τὸ λύειν τὸ νύχτος, ἤγουν τὸ σκοτὸς· λύπη, λείπει, ἐπιλείπει γὰρ συνίσταται· ἄνεμος, ὅτι φυσῶν πάλιν ἀναμένει· ἀρρενικόν, ἐκ τοῦ αἴρειν τὸ νίκος σημεῖον σύσσημον ὃν τοῦ τιθέντος.

15 Κύων, ἐκ τοῦ συχνῶς κύειν κηρός, καιόμενος ῥεῖ, ὥσπερ κέδρος καιόμενος ἰδροῖ. Νεφέλη, διὰ τὸ νόματα ὑφέλλειν. Ἐπίσκοπος ἐπὶ τῷ σκοπεῖν ὦν καρδία, ὡς ἐκ τοῦ κραδαίνεσθαι, ἤτοι ἀπαύστως σαλεύεσθαι· νεφροί, διὰ τὸ ἐν νῶτῳ φέρεσθαι· μετάφρενα, τὰ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς, ἤγουν μετὰ τὰς φρένας ἐν τῇ κεφαλῇ
20 γὰρ φρένες κρανίον, ἐν ᾧ κρέματα ὁ νοῦς, εἴρηται· τράχηλος, τῆς ῥάχης ἡλος· μύσταξ, ἐν ᾧ οἱ μυκτῆρες στάζουσι· μηροί, διὰ τὸν μερισμὸν τοῦ σώματος· ὤμος δέ, διότι ὁμάς ἐστι τοῦ πλάτους καὶ τοῦ μήκους· γόνυ, ὡς εἰς γῆν νεῦον· ἀγκύλη, διὰ τὸ ἄνωθεν αὐτῆς κοῖλον· μάλα, ἐκ τοῦ μαλοῦ τῶν τριχῶν· ὀδόντες, οἱ ἐπὶ ἐδωδῇ
25 ὄντες· χεῖρες, διὰ χεῖσθαι ῥᾶον καὶ διὰ τὸ τὴν χρεῖαν ὑπουργεῖν· πόδες, διὰ τὸ παίειν τὸ ἔδαφος· κοιλία, διὰ τὸ κύειν ταλία· ἔντερα, διὰ τὸ τὰ ἐντὸς ῥεῖν πνεύμων, ὅτι ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμα.

Εἰδέναι μέντοι ἐχρῆν, ὅτι τινὰ ὀνόματά εἰσιν ἀλλόγλωσσα, ἅπερ οὔτε δύνανται ἐτυμολογηθῆναι. Οἶον, «σακελλάριος» συ-
30 ριστί ἐστι· “σάκελλα” γὰρ τὸ δέχεσθαι εἴρηται· Ὅμοίως “λάτος” ῥωμαῖστί εἴρηται· “λάτος” γὰρ πλάτος κέκληται. Δεσπότης δε-

πρὸς τὸ κοινόν· σταυρός, στᾶ εὖρος, στάση καὶ εὖρος, δηλαδή μῆκος καὶ πλάτος, γιατί εὖρος εἶναι τὸ πλάτος· θυσιαστήριο, αὐτὸ ποὺ τηρεῖ (κρατᾶ) τὴ θυσία· ἱερεῖο λέγεται τὸ πρόβατο, ἐπειδὴ φέρνει τὸ ἔριο· ἱερέας, αὐτὸς ποὺ καίει, ποὺ προσφέρει τὸ πρόβατο· ἀπὸ αὐτὸ ὀνομάστηκε ἱερέας.

“Ὅσα ὀνόματα ἔχουν τὴν πρόθεση ἀνά, σημαίνουν τὸ ἐπάνω. Ὅπως ἀναφορά, δηλαδή φορά ἄνω· ἀνάσταση, ἄνω στάση· ἀνατολή, ἐμφάνιση τοῦ ἡλίου ἐπάνω στὸν οὐρανόν· ἀναγραφή, ἀνάγνωσις, ἢ γνώσις ποὺ ἔρχεται ἀπὸ πάνω, καὶ τὰ ὑπόλοιπα τὸ ἴδιο. Ἀνάβασις, ἀναγκαία, ἢ ἀπὸ πάνω ἀνανέωσις· ἀνάπαυσις, ἀνάλημμα, ἀναψυχή· Γῆρας, ἀπὸ τὸ γέρας, δηλαδή τιμή, ἢ ὅτι κοιτάζει πρὸς τὴ γῆ· λύχνος, ἐπειδὴ διαλύει τὸ νύχθος, δηλαδή τὸ σκοτάδι· λύπη, ἀπὸ τὸ λείπει, ἐπειδὴ ὀφείλεται σὲ ἔλλειψη· ἄνεμος, ἐπειδὴ φυσώντας πάλι ἀναμένει· ἄρσενικό, ἀπὸ τὸ ὅτι πετυχαίνει νὰ νικᾷ· σημεῖο, συνώνυμο αὐτοῦ ποὺ τίθεται.

Κύων, ἀπὸ τὸ ὅτι γεννάει συχνά· κερὶ, αὐτὸ ποὺ ὅταν καίεται λιώνει, ὅπως καὶ ὁ κέδρος ποὺ ὅταν καίεται ἰδρώνει. Νεφέλη, ἐπειδὴ σύρει νερό. Ἐπίσκοπος, αὐτὸς ποὺ εἶναι γιὰ νὰ ἐπιβλέπει· καρδιά, ἀπὸ τὸ ὅτι κραδαίνεται, δηλαδή σαλεύεται ἀσταμάτητα· νεφροί, ἐπειδὴ φέρονται στὰ νῶτα· μετάφρενα, τὸ πίσω μέρος τοῦ κεφαλοῦ, δηλαδή μετὰ τὸν ἐγκέφαλο, γιατί στὸ κεφάλι βρίσκεται ὁ ἐγκέφαλος· κρανίον λέγεται αὐτὸ στὸ ὁποῖο κρέμεται ὁ νοῦς· τράχηλος, τὸ καρφὶ τῆς ράχης· μουστάκι, αὐτὸ στὸ ὁποῖο στάζουν τὰ ρουθούνια· μηροί, ἐπειδὴ μοιράζουν τὸ σῶμα· ὦμος, ἐπειδὴ εἶναι ἡ συνάντησις τοῦ πλάτους καὶ τοῦ μήκους· γόνατο, ἐπειδὴ νεύει πρὸς τὴ γῆ· ἀγκύλη, ἔξαιτίας τοῦ κοίλου ποὺ ὑπάρχει πάνω ἀπὸ αὐτήν· μασχάλες, ἔξαιτίας τοῦ μαλλιῦ τῶν τριχῶν· δόντια, αὐτὰ ποὺ εἶναι γιὰ τὴν ἔδωδὴ (τροφή)· χέρια, ἐπειδὴ ἀπλώνονται εὐκόλα καὶ ἐπειδὴ ὑπηρετοῦν τὴν ἀνάγκη· πόδια, ἐπειδὴ παῖουν (χτυποῦν) τὸ ἔδαφος· κοιλία, ἐπειδὴ κυοφορεῖ πολὺ ἔντερα, ἔξαιτίας αὐτῶν ποὺ ρέουν μέσα τους· πνεύμονας, ἐπειδὴ μέσα σ’ αὐτὸν ὑπάρχει τὸ πνεῦμα (ἀέρας).

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε, ὅτι μερικὰ ὀνόματα εἶναι ξενόγλωσσα, τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦν νὰ ἐτυμολογηθοῦν, ὅπως, ὁ σακελλάριος εἶναι λέξις συριακῆ. Γιατὶ σάκελλα λέγεται τὸ δέχομα. Ἐπίσης ἡ λέξις λάτος εἶναι ρωμαϊκῆ καὶ σημαίνει πλάτος. Δεσπότης

σμός τις, διὰ τὸ πάντα περιέχειν καὶ συγκρατεῖν· Κύριος, “κῦ-
 ρος” τὸ κράτος εἴρηται κήρουξ, τῇ κινήσει ῥᾶον ὀξύς ὑψιστος, ὁ
 ἐν τῷ ὑψει ἐστῶς· οὐρανός, ὄρασις ἄνω· σελήνη, σέλας νηπιάζον·
 ἥλιος, διὰ τὸ ἴεσθαι, τὸ “ἔως” γὰρ ἡ ἀνατολή· πλειάς, ἐκ πλειόνων
 5 ἀστέρων οὕσα· ἑωσφόρος, τὴν ἔως φέρεσθαι, ἤγουν ἀνατολήν·
 πωμάριον [πωμάριον] ῥωμαϊστί ἐστὶν ἡ λέξις, “πώμαρα” [πωμά-
 ρια] γὰρ λέγουσι τὰ κηπία· Αἴγυπτος, ἐγγύποτος, ὡς ἐγγίζουσα
 τῷ πόντῳ ἢ τῷ ποταμῷ· Νεῖλος, διὰ τὸ νεάζειν τὴν ὕλην· Βαβυλών,
 Ἑβραία ἡ λέξις, Βαβέλ, τοῦτ' ἐστὶ “σύγχυσις” ἢ “τάραχος”· νυμ-
 10 φίος, ὁ νῦν φιλῶν νύμφην· νοτάριος, ῥωμαῖα ἡ λέξις “νότα” γὰρ
 τὰ γράμματά εἰσι ῥωμαϊστί· νήπιον, νέον πῖον, ἤγουν λιπαρόν·
 νεώτερος, ὁ νέος τῇ ὀράσει· ναύτης, τῆς νηός τις κόρη, κώλυσις
 τοῦ ῥεῖν, ἦτοι πρὸ τοῦ τόκου, ἦτοι πρὸ τῶν αἱμάτων, καὶ ἡ κόρη
 τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὡς τοῦ κύκλου ῥεῖν τὸ δάκρυον· Λέγεται ἐκ τού-
 15 του κολούριον, τὸ κωλύον τὸ ῥέον· Εἴρηται ὀφθαλμός, ὄρασις θο-
 λουμένη· ὠμῶς, ἤγουν χαλεπῶς· σχόλιον εἴρηται, διὰ τὸ κατὰ
 σχολὴν παρατίθεσθαι πρὸς φερτέραν ἐρμηνείαν τῶν δυσνοήτων
 νοημάτων ἢ ῥημάτων.

Μὴ ἀγνοήτω ὁ φιλομαθὴς μηδὲ τοῦτο, λέγω δὴ, ὅτι ὁ φιλοπό-
 20 νως ἐγκύπτων τοῖς προκειμένοις ὄροις, πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν
 δογμάτων ἐν αὐτοῖς προαποκειμένην εὐχερῶς ἐκμανθάνει· Ἰστέον
 ὅτι καὶ αἱ δύο προσηγορίαι τοῦ Χριστοῦ, λέγω δὴ τό, «Θεὸς καὶ
 ἄνθρωπος», ἐνεργητικῶς λέγονται ἐκ τῶν οἰκείων αὐτῶν ἐνερ-
 γειῶν οὕτως ὀνομασθεῖσαι· Καὶ γὰρ τό, «Θεός», οὐ τὴν οὐσίαν τῆς
 25 θεότητος σημαίνει· ἀκατάληπτος γὰρ αὕτη καὶ ἀνώνυμος ἡμῖν
 ἀλλ' ἐκ τῆς θεωρητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας Θεὸς εἴρηται, ὡς φησὶν ὁ
 ἅγιος Διονύσιος, ἢ ἐκ τοῦ θέειν, ἤγουν διατρέχειν καὶ φλογίζειν.
 Ὁμοίως καὶ τό, “ἄνθρωπος”, οὐκ αὐτὴν τὴν φύσιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὸ
 ἄνω θρεῖν τὴν ἅπα, τοῦτ' ἐστὶν ἄνω ὄραν τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἐνέρ-
 30 γειαν· Εἰ οὖν αἱ δύο προσηγορίαι τῶν Χριστοῦ φύσεων ἐκ τῶν οἰκ

σημαίνει κάποιος δεσμός, ἐπειδὴ περιλαμβάνει καὶ συγκρατεῖ τοὺς πάντες. Κύριος, πού προέρχεται ἀπὸ τὸ κῦρος, σημαίνει τὸ κράτος (τὴ δύναμη). Κήρυκας σημαίνει πολὺ γρήγορος στὴν κίνηση. Ὑψιστος εἶναι αὐτὸς πού στέκεται στὰ ὕψη. Οὐρανὸς σημαίνει ὄραση ἄνω. Σελήνη σημαίνει σέλας (φωτεινὸ μετέωρο) πού φέρεται σὰν νήπιο. Ἡλιος λέγεται ἐπειδὴ κινεῖται· γιατί τὸ «ἔως» σημαίνει ἀνατολή. Ἡ πλειάδα (πούλια) λέγεται ἔτσι, ἐπειδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσότερα ἀστέρια. Ὁ ἔωσφόρος, ἀπὸ τὸ ὅτι φέρνει τὴν ἔω, δηλαδὴ τὴν ἀνατολή. Πωμάριο εἶναι λέξη ρωμαϊκὴ· γιατί πώμαρα ὀνομάζουν τοὺς μικροὺς κήπους. Αἴγυπτος ἀπὸ τὸ ἐγγύπτος, ἐπειδὴ εἶναι κοντὰ στὸν πότο, δηλαδὴ στὸν ποταμό. Νεῖλος, ἐπειδὴ ἀνανεώνει τὴν ὕλη. Βαβυλώνα εἶναι λέξη ἑβραϊκὴ, ἀπὸ τὸ Βαβέλ, πού σημαίνει σύγχυση ἢ ταραχὴ. Νυμφίος, αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τὴ νύφη. Νοτάριος, λέξη ρωμαϊκὴ· γιατί νότα στὴ ρωμαϊκὴ γλῶσσα σημαίνει τὰ γραμματα. Νήπιο, νέο πῖον, δηλαδὴ λιπαρό. Νεώτερος, ὁ νέος στὴν ὄραση. Ναύτης, κάποιος ἀπὸ τὸ πλοῖο. Κόρη, ἐμπόδιση τοῦ νὰ ρεεῖ πρὶν ἀπὸ τὴ γέννα, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὰ αἵματα· καὶ ἡ κόρη τοῦ ματιοῦ, ἐπειδὴ τὸ δάκρυ τρέχει ἀπὸ τὸν κύκλο. Ἀπὸ αὐτὸ λέγεται καὶ κολούριον, αὐτὸ πού ἐμποδίζει τὸ δάκρυ πού τρέχει. Λέγεται ὀφθαλμός, ἀπὸ τὸ ὄραση θολουμένη. Ὠμῶς, δηλαδὴ φοβερά. Σχόλιο σημαίνει αὐτὸ πού παρατίθεται κατὰ τὴ σχόλη, γιὰ καλύτερη ἐρμηνεία τῶν δυσνόητων νοημάτων ἢ λέξεων.

Ὁ φιλομαθὴς δὲν πρέπει νὰ ἀγνοεῖ καὶ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς πού μελετᾷ μὲ φιλοπονία στοὺς ὀρισμοὺς πού συζητᾷμε, μαθαίνει εὐκόλα τὴ σημασία τῶν ἀληθειῶν πού ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σ' αὐτούς. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι καὶ οἱ δύο ὀνομασίαι τοῦ Χριστοῦ, ἐννοῶ τὸ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, λέγονται ἐνεργητικά, ἐπειδὴ ὀνομάστηκαν ἔτσι ἀπὸ τίς δικές τους ἐνέργειαι. Γιατί τὸ ὄνομα Θεὸς σημαίνει τὴν οὐσία τῆς θεότητος, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἀκατάληπτη σ' ἐμᾶς καὶ χωρὶς ὄνομα. Ἀλλὰ ὀνομάστηκε Θεὸς ἀπὸ τὴν ἐνέργειά του νὰ βλέπει (νὰ θεᾶται), ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Διονύσιος, ἢ ἀπὸ τὸ ὅτι θέει, δηλαδὴ τρέχει παντοῦ καὶ φλογίζει. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ λέξη ἄνθρωπος δὲν φανερῶνει τὴν ἴδια τὴ φύση του, ἀλλὰ ὅτι ἔχει στραμμένα τὰ μάτια του ἐπάνω, δηλαδὴ ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν ματιῶν του βλέπει πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἐφόσον λοιπὸν τὰ δύο ὀνόματα τῶν φύσεων τοῦ

οικείων ἐνεργειῶν τὰ ὀνόματα ἔχουσι, θάμβος τῆς τῶν αἰρετικῶν
 πηρώσεως, πῶς τὰς οὐσιώδεις αὐτοῦ ἐνεργείας ἀπαρνούμενοι οὐκ
 αἰσχύνονται.

Περὶ τῶν οἰκονομικῶν.

5 Τό, “οἰκονομικῶς” ἐπὶ Χριστοῦ κατὰ τρεῖς δύναται νοεῖσθαι
 τρόπους, τοῦτ' ἔστιν, ἢ ὡς ὅταν λέγωμεν, οἰκονομικῶς ἐθήλασε καὶ
 ἐνηπίασε καὶ ἠϋξῆσεν ὁ Χριστός καὶ ἐκοιμήθη καὶ ἐπέινασε, τοῦτ'
 ἔστι κατὰ τὴν φύσιν τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ. Λέγομεν πάλιν οἰκονο-
 μικῶς καὶ ὅτε γίνεται πράγμα, οὐ πάντως ὀφείλον γενέσθαι, γίνε-
 10 ται δὲ διὰ συγκατάβασιν καὶ σκοπὸν σωτηρίας τινῶν, ὡς ὅτ' ἂν ὁ
 Παῦλος περιέτεμε τὸν Τιμόθεον, δουλόμενος ἐπισπάσασθαι Ἰου-
 δαίους. Διὸ καὶ συνήγγιζεν ἑαυτόν. Καὶ ἡ περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ
 κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον γέγονεν οἰκονομικῶς, ἵνα μὴ φανῆ κατα-
 λύων τὸν νόμον. Ἔστι δὲ πάλιν οἰκονομικόν, ὅτ' ἂν ἦλθεν εἰς τὴν
 15 συκὴν ἀπὸ πρωΐας πεινῶν καὶ ἐξήρανεν αὐτήν καὶ ὅτε ἦλθε πρὸς
 τοὺς μαθητὰς νυκτὸς περιπατῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, διὰ τινὰς οἰκονο-
 μίας ἀποκρύφους. Οἱ οὖν αἰρετικοί, ἀφέντες τὸ κατ' αὐτοὺς τοὺς
 τρόπους νοεῖν τὸ οἰκονομικόν, οἰκονομικόν τὸ ὡς ἐν φαντασίᾳ καὶ
 δοκῆσει γινόμενον λέγουσι.

20 **Σχόλιον.** Ἰστέον, ὡς αἱ σύνθετοι φύσεις, ὡς σύνθετοι πεφύκα-
 σιν εἶναι καὶ εὐδιάλυτοι, ὡς φησὶν ὁ Γρηγόριος, ὅτι “σύνθεσις ἀρ-
 χὴ διαστάσεως”. Διὰ τοῦτο γοῦν τὰ σώματα καὶ ἀνθρώπων καὶ
 ζώων εὐφθάρτα καὶ εὐθνητα τυγχάνει ὡς ἐκ τεσσάρων φύσεων
 στοιχείων συγκεῖμενα καὶ οἶονεὶ στοιχείων προσάλληλα ἐναντίως
 25 ἐχόντων καὶ στασιαζόντων. Τὰ δὲ ἀπλά καὶ ἀσύνθετα τῶν πρα-
 γμάτων εὐδιόκιμα καὶ ἕως τῆς συντελείας ἀκατάλυτα μένει· οἷον
 ψυχὴ ἀνθρώπου, ἥλιος, φῶς, φωστῆρες, ἀήρ, ὕδατα, πῦρ, πνεῦμα,
 καὶ πάντα τὰ ἀπλά καὶ ἐνιαῖα καὶ ἀμιγῆ καὶ ἀσύνθετα. Ὅθεν καὶ
 τὰ φυτὰ καὶ δένδρα, ὡς διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνιστάμενα,
 30 λέγω δὴ γῆς καὶ ὕδατος, ἡλίου [ἡλίου πῦρ], καὶ αἲρος, καὶ αὐτὰ
 οὐκ ἀγήρατα, οὐδὲ ἀφθάρτα οὔτε ἀμάραντα ἕως ἔξω διαμένει,

Χριστοῦ προέρχονται ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες ἐνέργειες, εἶναι νὰ θαυμάζει κανεὶς τὴν τύφλωσιν τῶν αἰρετικῶν, πῶς δὲν ντρέπονται ἄρνούμενοι τὶς οὐσιώδεις ἐνέργειές του.

Γιὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ θεία οἰκονομία.

Ὁ ὅρος οἰκονομία σὲ σχέση μὲ τὸν Χριστὸ μπορεῖ νὰ νοηθεῖ κατὰ τρεῖς τρόπους, δηλαδή ἢ ὅπως ὅταν λέμε ὅτι κατ' οἰκονομία θήλασε καὶ ἔγινε νήπιον καὶ μεγάλωσε ὁ Χριστὸς καὶ κοιμήθηκε καὶ πείνασε, δηλαδή σύμφωνα μὲ τὴ φύσιν τῆς οἰκονομίας του. Λέμε ἐπίσης ὅτι κατ' οἰκονομία συμβαίνει κάτι ποῦ δὲν ἦταν ὁπωσδήποτε ἀπαραίτητο νὰ γίνῃ, ἀλλὰ γίνεται ἀπὸ συγκατάβαση καὶ μὲ σκοπὸ τὴ σωτηρία κάποιων. Ὅπως ὅταν ὁ Παῦλος ὑπέβαλε τὸν Τιμόθεον σὲ περιτομή³⁸, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἰουδαίους. Γι' αὐτὸ καὶ ἐξάγνισε καὶ τὸν ἑαυτοῦ. Καὶ ἡ περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ἔγινε κατ' οἰκονομία, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι καταργεῖ τὸν νόμον. Ἐπίσης κατ' οἰκονομία ἔγινε, ὅταν πῆγε στὴ συκιά τὸ πρῶτον πεινασμένος καὶ τὴν ξέρανε³⁹, καὶ ὅταν πῆγε στοὺς μαθητὲς νύχτα περπατώντας πᾶνω στὰ νερά⁴⁰, σύμφωνα μὲ κάποιες ἀπόκρυφες οἰκονομίαι (θεῖαι ἐνέργειαι). Οἱ αἰρετικοὶ λοιπόν, ἀφήνοντας τὸ νὰ ἐννοοῦν τὴν οἰκονομία μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς, ὀνομάζουν οἰκονομία αὐτὸ ποῦ γίνεται κατὰ φαντασία καὶ φαινομενικῶς.

Σχόλιο. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ὅτι οἱ σύνθετες φύσεις, ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τους σύνθετες, εἶναι καὶ εὐκολοδιάλυτες, ὅπως λέγει ὁ Γρηγόριος, ἐπειδὴ ἡ σύνθεσις εἶναι ἀρχὴ τῆς διάλυσης. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων φθείρονται καὶ πεθαίνουν εὐκόλα, ἐπειδὴ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, τὰ ὅποια κατὰ κάποιο τρόπο εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους καὶ ἐξεγείρονται. Ἀντίθετα τὰ ἀπλά καὶ μὴ σύνθετα πράγματα εὐκόλα μένουσιν γιὰ πολὺ καὶ παραμένουσιν ἄφθαρτα μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου, ὅπως ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἥλιος, τὸ φῶς, τὰ ἄστρα, ὁ ἀέρας, τὸ νερό, ἡ φωτιά, ὁ ἀέρας καὶ ὅλα τὰ ἀπλά καὶ ἐνιαῖα καὶ ἀμιγῆ καὶ ἀσύνθετα. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα, ἐπειδὴ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα στοιχεῖα, δηλαδή ἀπὸ χῶμα, νερό, ἥλιον καὶ ἀέρα, δὲν μένουσιν καὶ αὐτὰ ἀγέραστα, οὔτε ἄφθαρτα, οὔτε ἀμάρα-

38. Πράξ. 16, 3.

39. Ματθ. 21, 19.

40. Μάρκ. 6, 47.

ἀλλὰ θνήσκει καθὰ καὶ τὰ σῶματα, ὥσπερ καὶ ἡ γῆ συνίσταται. Ποίησον δὲ πλίνθον σύνθετον ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, καὶ εὐχερῶς φθείρεται.

Σχόλιον. Ἀνατροπή καὶ καθαίρεσις τοῦ πολυθρυλλήτου προ-
5 βλήματος πάντων τῶν Μονοφυσιτῶν, τοῦ φάσκοντος, ὡς οὐκέτι φύσις ἀνυπόστατος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Ἐρώτησις Ὁρθοδόξου.

Λέγοντες δύο γεννήσεις ἐπὶ Χριστοῦ, τοῦτ' ἔστι τὴν προαιώ-
10 νιον ἐκ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα, καὶ τῶν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρό-
νων ἐκ τῆς Παρθένου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, εἶπατε ἡμῖν εἰ ἔστι τόκος ἀνυπόστατος καὶ λέγομεν ὑμῖν εἰ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος. Κυρίως γὰρ τόκος ἔστι προσθήκη ὑποστάσεως, ἐν ταυτότητι φύσεως. Οὐκοῦν ὥσπερ ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑποστάσει
15 γενόμεναι αἱ δύο γεννήσεις οὐκ ἐποίησαν αὐτὴν προσθήκην ὑπο-
στάσεως, οὕτως οὐδὲ ἐκ τῶν δύο καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένων φύσε-
ων προσθήκην προσώπου ἐδέξατο. Λοιπὸν ἡνίκα ἡμᾶς ἀποροῦσι λέγοντες οἱ αἰρετικοί, ὅτι ἔστι φύσις ἀνυπόστατος, ἀντερωτητέον αὐτοῦς, ἔστι τόκος ἀπρόσωπος; ἔνθα γὰρ καινὸς τόκος, ἐκεῖ καὶ
20 προσθήκη προσώπου γνωρίζεται.

Παρακαλοῦμε δὲ τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ δίδλω, ἐκ παντὸς τρόπου ἀναγινώσκειν καὶ τὰ κατὰ τοὺς τόπους παρακείμενα σχό-
λια. Εἰ δὲ καὶ ὡς εἰκὸς καὶ βραχεῖά τινα σόλοικα ἔχει ἡ δίδλος, συγγνώμην αἰτοῦμεν. Ὁ γὰρ αὐτοσχεδίως ἐπιθέμενος, πολλάκις
25 ἔχων τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐν τοῖς νοήμασιν καὶ σπεύδων ταῦτα σημει-
οῦσθαι, περιφρονεῖ τῶν σολοίκων καὶ τῆς στίξεως.

Ἀναστασίου ἐλαχίστου μοναχοῦ Πόνημα περὶ πίστεως,
ὀρθοδόξου, ἀνθολογηθὲν ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν
καὶ διδασκάλων.

30 Ἀρχὴ τῶν λόγων σου, Χριστέ, ἀλήθεια, μᾶλλον δὲ σὺ αὐτὸς ὁ
Θεὸς Λόγος, ἡ ἀληθὴς ἀλήθεια, ὡς ὄντως ὦν ἐκ τῆς ὑπεραλη-

να, ὅσο μένουν ἔξω, ἀλλὰ πεθαίνουν ὅπως καὶ τὰ σώματα, ἐπειδὴ ἀποτελούνται ἀπὸ χῶμα. Κατασκεύασε πλίνθο σύνθετη ἀπὸ χῶμα καὶ νερό, καὶ καταστρέφεται εὐκόλα.

Σχόλιο. Ἀνατροπὴ καὶ κατάργησις τοῦ πολυθρύλλητου ἰσχυρισμοῦ ὄλων τῶν μονοφυσιτῶν, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἡ φύσις δὲν εἶναι ἀνυπόστατη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Ἑρώτησις Ὁρθοδόξου.

Λέγοντας δυὸ γεννήσεις γιὰ τὸν Χριστό, δηλαδὴ τὴν προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὡς πρὸς τὴ θεότητα, καὶ τὴν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπὸ τὴν Παρθένο, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, πεῖτε μας ἂν ὑπάρχει γέννησις ἀνυπόστατη, καὶ σᾶς λέμε τότε ἂν ὑπάρχει φύσις ἀνυπόστατη. Γιατὶ κυρίως γέννησις εἶναι προσθήκη ὑπόστασις τῆς ἴδιας φύσεως. Λοιπὸν ὅπως στήν μία ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔγιναν οἱ δύο γεννήσεις, χωρὶς νὰ προσθέσουν σ' αὐτὴν ὑπόστασις, ἔτσι οὔτε ἀπὸ τίς δύο φύσεις τίς ἠνωμένες ὑποστατικὰ δέχτηκε προσθήκη προσώπου. Ὅταν λοιπὸν μᾶς ἐρωτοῦν οἱ αἰρετικοὶ λέγοντας μας, Ὑπάρχει φύσις ἀνυπόστατη; Πρέπει νὰ τοὺς ἀντιρωτήσουμε Ὑπάρχει γέννησις ἀπρόσωπη; Γιατί, ὅπου ὑπάρχει καινούργια γέννησις, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ προσθήκη προσώπου.

Παρακαλοῦμε ὅμως ὅσους διαβάζουν τὸ βιβλίον, νὰ διαβάσουν μὲ κάθε τρόπο καὶ τὰ κατὰ τόπους σχόλια ποὺ ὑπάρχουν στὸ περιθώριον. Καὶ ἂν, ὅπως εἶναι φυσικόν, τὸ βιβλίον ἔχει καὶ μερικὰ συντακτικὰ λάθη, ζητᾶμε συγγνώμη. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἐκθέτει τίς ἀπόψεις του πρόχειρα, πολλὰς φορές, ἔχοντας τὸν νοῦ του στὰ νοήματα καὶ σπεύδοντας νὰ τὰ σημειώσῃ, περιφρονεῖ τοὺς σολοικισμοὺς καὶ τὰ λάθη τῆς στίξεως.

Ἀναστασίου ἐλαχίστου μοναχοῦ, σύγγραμμα γιὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ποὺ ἀνθολογήθηκε ἀπὸ τίς ἁγίας Γραφὰς καὶ τοὺς διδασκάλους.

Ἀρχὴ τῶν λόγων σου, Χριστέ, ἀλήθεια, ἡ καλύτερα σὺ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος, ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια, ἐπειδὴ εἶσαι πραγματικὰ γέν-

θοῦς πατρικῆς ἀληθείας γέννημα καὶ ἀλήθεια, καὶ τοῖς τῆς σῆς
 ἀληθείας ἐρασταῖς [ἐργάταις] ἐπαγγελλόμενος ἀποστέλλειν τὸ
 Πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ λέγων· «Ὁ δὲ Παράκλητος, ὃν πέμψω
 ὑμῖν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
 5 ἐκεῖνος ὑμᾶς ὀδηγήσει εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν, ὅπως μὴ ὑμεῖς ἔσεσθε
 οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν τὴν
 ἀλήθειαν». Καὶ γὰρ καὶ οἱ τοὺς φωτοφόρους καὶ πολυτίμους μαρ-
 γαρίτας ἐκ θυθῶν ἀοράτων τοῖς ἀνθρώποις θηρᾶν καὶ ἐμφανίζειν
 βουλόμενοι, γυμνοῦντες ἑαυτοὺς παντὸς περικαλύμματος καὶ ἔλαι-
 10 ον τὸ οἰκεῖον στόμα πληροῦντες, καὶ πνεῦμα ἰκανὸν ἐν τοῖς μυ-
 κτῆρσιν ἐκ τοῦ ἀέρος ἔλκοντες, οὕτως ἑαυτοὺς τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ
 καὶ ζοφώδει θυθῷ παραπέμπουσιν. Δηλοῦντος, ὡς οἶμαι, τοῦ ὑπο-
 δεύματος, ὅτι δεῖ πάντα ἄνθρωπον τὸν τοὺς θυθούς τῶν πνευμα-
 τικῶν ὑδάτων καὶ δογμάτων διερευνᾶν, καὶ τοὺς θεῖους καὶ καθα-
 15 ροὺς μαργαρίτας ἐξ αὐτῶν ἀγρεύειν βουλόμενον, γυμνὸν εἶναι
 παντὸς ἐμπαθοῦς περικαλύμματος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ταῖς
 ῥῖσι τῆς ψυχῆς ἔλκειν καὶ ἔχει, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον, ὅτι «Πνεῦ-
 μα θεῖον τὸ περιόν μοι ἐν ῥισί, πνοή δὲ Παντοκράτορος ἢ διδά-
 σκουσά με», καὶ· «Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἴλκυσα Πνεῦμα»,
 20 ὅπερ ἐστὶ τὸ ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως. Ὅπως ἐπ' αὐτοῖς πληρωθῆ τὸ
 θεῖον λόγιον τὸ φάσκον, ὅτι «Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ
 θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὥσπερ δὴ πάντως καὶ
 ὁ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς θησαυροῦ τῆς καρδίας
 προφέρει τὰ πονηρά». Οὐ γὰρ τοσοῦτος ὁ κίνδυνος τοῖς εἰς θυ-
 25 θοὺς ὑδάτων κατατολμῶσιν, ὅσος τοῖς τὰ πάθη ἔχουσι καὶ διερευν-
 νᾶν τὰ βάθη τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐπιχειροῦσιν· μόνον γὰρ τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, ὡς Θεός, δύναται ἐρευνᾶν τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ».

Διὰ τοῦτο καὶ τις σοφὸς ἔλεγεν, ὅτι Πρῶτον καθαρέτον, καὶ
 τότε τῷ καθαρῷ προσομιλητέον. Εἰ γὰρ ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν
 30 ἑαυτῷ λαλοῦντα καὶ ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀνελθὼν καὶ ἐν παρα-
 δεῖσῳ ἄρρητα ῥήματα μαθῶν, καὶ εἰπὼν ὅτι «Ζῶ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ

41. Ἰω. 16, 13.

42. Ἰωβ 27, 3.

43. Ψαλμ. 118, 131.

νημα καὶ ἀλήθεια τῆς ὑπεραληθινῆς πατρικῆς ἀλήθειας, καὶ στοὺς ἔραστὲς τῆς δικῆς σου ἀλήθειας ὑποσχέθηκες ὅτι θὰ στείλεις τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, λέγοντας· «Ὁ Παράκλητος, τὸν ὁποῖο θὰ σᾶς στείλω στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα μου, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας, ἐκεῖνος θὰ σᾶς ὀδηγήσει σὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια, ὥστε νὰ μὴ εἴσασιτε σεῖς αὐτοὶ ποὺ θὰ μιλάτε, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας ποὺ θὰ μιλάει μέσα σας τὴν ἀλήθεια»⁴¹. Ἄλλωστε καὶ αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ συλλέξουν τὰ λαμπερὰ καὶ πολύτιμα μαργαριτάρια ἀπὸ τοὺς ἀόρατους βυθοὺς, καὶ νὰ τὰ παρουσιάσουν στοὺς ἀνθρώπους, κατεβάζουν τὸν ἑαυτὸ τους στὸν φοβερὸ ἐκεῖνο καὶ σκοτεινὸ βυθό, ἀπογυμνώνοντας τὸν ἀπὸ κάθε περικάλυμμα, γεμίζοντας τὸ στόμα τους λάδι καὶ ρουφώντας ἀρκετὸ ἀέρα μὲ τὰ ρουθούνια τους. Τὸ παράδειγμα αὐτό, ὅπως νομίζω, φανερώνει, ὅτι πρέπει κάθε ἄνθρωπος ποὺ θέλει νὰ ἐρευνήσει προσεκτικὰ τοὺς βυθοὺς τῶν πνευματικῶν ὑδάτων καὶ δογμάτων καὶ νὰ συλλέξει τὰ θεϊκὰ καὶ καθαρὰ μαργαριτάρια ἀπὸ αὐτούς, πρέπει νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε περικάλυμμα πάθους καὶ νὰ ἔλκει καὶ νὰ ἔχει μέσα στὴ μύτη τῆς ψυχῆς του, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο ποὺ λέγει, «Εἶναι φύσημα θεϊκὸ αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει στὰ ρουθούνια μου καὶ πνοὴ τοῦ Παντοκράτορα αὐτῆ ποὺ μὲ διδάσκει»⁴², καὶ «Ἄνοιξα τὸ στόμα μου καὶ εἰσέπνευσα Πνεῦμα»⁴³, ποὺ εἶναι τὸ λάδι τῆς ἀγαλλίασης, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ σ' αὐτοὺς ὁ θεϊκὸς λόγος ποὺ λέγει, «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς του προφέρει λόγια ἀγαθὰ, ὅπως βέβαια καὶ ὁ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἐμπαθῆ θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς του προφέρει ὀπωσδήποτε τὰ κακὰ»⁴⁴. Γιατὶ δὲν εἶναι τόσο μεγάλος ὁ κίνδυνος σ' αὐτοὺς ποὺ τολμοῦν νὰ κατεβοῦν στοὺς βυθοὺς τῶν νερῶν, ὅσος εἶναι σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὰ πάθη καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἐξερευνήσουν τὰ βάθη τῶν ἱερῶν Γραφῶν. Γιατὶ μόνο τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὡς Θεός, μπορεῖ νὰ ἐρευνήσει τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»⁴⁵.

Γι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε· Πρῶτα πρέπει νὰ καθαριστοῦμε καὶ τότε νὰ συνομιλοῦμε μὲ τὸν καθαρὸ. Γιατί, ἐφόσον ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τὸν Χριστὸ νὰ τοῦ μιλάει μέσα του, καὶ ἀνέβηκε μέχρι τὸν τρίτο οὐρανὸ καὶ ἄκουσε στὸν παράδεισο λόγια ποὺ δὲν μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν⁴⁶, καὶ εἶπε, «Δὲν ζῶ ἐγὼ πιά, ἀλλὰ ζεῖ μέσα μου ὁ

44. Ματθ. 12, 35.

45. Α' Κορ. 2, 10.

46. Β' Κορ. 12, 2.

δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός», ἐπιστέλλων τοῖς Κορινθίοις ἔφασκεν, ὅτι «Ἐκ
 μέρους λαλοῦμεν, καὶ ἐκ μέρους γινώσκουμεν», τίς ἐστὶ ὁ δυνάμενος
 λέγειν ὅτι τελείως λαλῶ καὶ τελείως γινώσκω, καὶ μάλιστα τὰ περὶ
 τοῦ ἀκαταλήπτου Θεοῦ; Ἐπεὶ πάλιν τις θεολόγος λαλῶν διὰ
 5 Πνεύματος ἁγίου ἔλεγεν, ὅτιπερ «Ἦνίκα περὶ Θεοῦ λαλῶ φρίττω
 καὶ γλῶτταν καὶ ἀκοήν καὶ διάνοιαν». Τὸ γὰρ περὶ Θεοῦ λαλεῖν
 οὐκ ἀκίνδυνον. Ἄλλὰ ταῦτά τινες μὴ ἐννοοῦντες μήτε ἀνακρίνον-
 τες, οἱ τὰ ἐντὸς τῆς κοιλίας ἑαυτῶν πῶς διοικοῦνται μὴ ἐπιστάμε-
 νοι, ἀλλ' ἐν τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας, καὶ τῷ βορβόρῳ τῶν ἡδονῶν
 10 κατ' ἐμὲ συμφυρόμενοι, καὶ οὐδὲ εἰ ἔστιν ἐν ἀνθρώποις Πνεῦμα
 ἅγιον ἐπιστάμενοι, ἀλλὰ πάντα τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν
 ἡδονῶν ἀδεῶς ἐργαζόμενοι, ἐπὶ κατηλείων τε καὶ χαμαιτυπείων
 καὶ ἀγορῶν καὶ θαλανείων τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια διασύρουσι
 καὶ διαπαίξουσι καὶ βλασφημεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀπίστων παρασκευ-
 15 ἄξουσι, δύο που πολλάκις λεξιείδια ἢ τρία χρησεῖδια καὶ κλεψύ-
 δρια πατρικὰ συλήσαντες καὶ ἐκοστηθίσαντες, καὶ παρ' αὐτὰ ἑαυ-
 τοὺς διδασκάλους, οὐ θεοχειροτονήτους, ἀλλὰ παθοκινήτους προ-
 βαλλόμενοι ἐκ κενοδόξου καὶ φιληδόνου γνώμης, αἰσχροῦ κέρ-
 δους χάριν, πολλάκις ἰουδαϊκῶς ἀπεμπολοῦνται τοῖς χοίροις καὶ
 20 ἀναξίοις τοὺς θεῖους τοῦ Λόγου μαργαρίτας. Καὶ γὰρ ὡς ἔξεστι
 μαθεῖν ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριογράφων,
 αἱ πλείους τῶν αἵρέσεων ἐκ κενοδόξου φιλαρχίας καὶ φιλαργυρίας
 καὶ ἀνθρωπαρεσκειᾶς καὶ ὑπερηφανίας γεγόνασιν. Οὐκ ἂν οὕτως
 ἀποτυφλωθέντες, εἰ διὰ σχολῆς καὶ γυμνασίας καὶ ἀπαθείας τὸ
 25 Πνεῦμα τὸ πανάγιον ἐν ἑαυτοῖς εἰσοικίσαντο. Εἰ γὰρ τὸ «τί προ-
 σεύξασθαι καθ' ὃ δεῖ οὐκ οἶδαμεν», ἐὰν μὴ θεῖον Πνεῦμα κτησώ-
 μεθα, πῶσῳ γε μᾶλλον μυστήρια Θεοῦ ἐρευνᾶν;

Ἄλλὰ πάντως ἐρουσί μοι οἱ κenoὶ θεολόγοι, ὅτιπερ οὐδὲν
 οἴκοθεν λαλοῦμεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ὁσίων Πα-
 30 τέρων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς οὓς κἀγὼ ἐρῶ, ὅτι καὶ
 πάντες οἱ αἵρετικοὶ τοῦτο αὐτὸ λέγουσιν. Ὅθεν ἐκ τῆς ἱερᾶς Γρα-
 φῆς καὶ τῶν διδασκάλων ἡμῖν ἀντιλέγειν δοκοῦσι. Διό, ὡς ἐμοὶ

Χριστός»⁴⁷, γράφοντας στους Κορινθίους ἔλεγε, «ἓνα μέρος μόνο κηρύττουμε καὶ ἓνα μέρος γνωρίζουμε»⁴⁸, ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ λέγει γνωρίζω τέλεια, καὶ μάλιστα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἀκατάληπτο Θεό; Αὐτὰ ἔλεγε καὶ κάποιος ἄλλος θεολόγος μιλώντας φωπιζόμενος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα: «Ὅταν μιλῶ γιὰ τὸν Θεό, τρέμει καὶ ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἀκοή καὶ ὁ νοῦς μου». Γιατὶ δὲν εἶναι χωρὶς κίνδυνο τὸ νὰ μιλᾷς γιὰ τὸν Θεό. Ἀλλὰ μερικοί, μὴ καταλαβαίνοντάς τα οὔτε ἐξετάζοντάς τα αὐτὰ, αὐτοὶ ποὺ δὲ γνωρίζουν πῶς ρυθμίζονται αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν μέσα στὴν κοιλιά τους, ἀλλὰ, κατὰ τὴ γνώμη μου, συμφύρονται μὲ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας καὶ τὸν βουρκο τῶν ἡδονῶν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ἂν ὑπάρχει στους ἀνθρώπους Πνεῦμα ἅγιο, ἀλλὰ κάνοντας ὅλα τὰ θελήματα τῆς σάρκας καὶ τῶν ἡδονῶν χωρὶς φόβο, διασύρουν καὶ ἐμπαίζουν τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ στὰ καπηλειὰ καὶ τὰ πορνεῖα καὶ τὶς ἀγορὲς καὶ τὰ δημόσια λουτρά, καὶ κάνουν νὰ βλαφημούμαστε ἀπὸ τοὺς ἀπιστοὺς, ἔχοντας συλήσει καὶ ἀποστηθήσει πολλὰς φορὲς δυὸ λεξοῦλες, ἢ τρία ρητὰ καὶ λογῦδρια Πατερικά, καὶ μὲ αὐτὰ παρουσιάζοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους ὡς δασκάλους, ὄχι θεοχειροτόνητους, ἀλλὰ παθοκίνητους, ἀπὸ κενόδοξη καὶ φιλήδονη ἰδέα, γιὰ χάρη αἰσχροῦ κέρδους, πωλοῦν πολλὰς φορὲς μὲ τὸν τρόπο τοῦ Ἰούδα τὰ θεϊκὰ μαργαριτάρια τοῦ Λόγου στους χοίρους καὶ ἀνάξιους. Γιατὶ, ὅπως μπορούμε νὰ μάθουμε ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἱστοριογράφους, οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς αἵρέσεις δημιουργήθηκαν ἀπὸ κενόδοξη φιλαρχία καὶ φιλαργυρία καὶ ἀνθρωπαρέσκεια καὶ ὑπερηφάνεια. Δὲν θὰ εἶχαν τόσο πολὺ τυφλωθεῖ, ἂν μὲ μελέτη καὶ ἀσκήση καὶ ἀπάθεια ἐγκαθιστοῦσαν μέσα τους τὸ πανάγιο Πνεῦμα. Γιατὶ, ἂν δὲν γνωρίζουμε πῶς νὰ προσευχηθοῦμε ὅπως πρέπει, ἂν δὲν ἀποκτήσουμε τὸ θεῖο Πνεῦμα, πόσο μᾶλλον δὲν μπορούμε νὰ ἐρευνήσουμε τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ;

Ὅμως θὰ μοῦ ποῦν ὅπωςδήποτε οἱ κενοὶ θεολόγοι, ὅτι δὲν λέμε τίποτε δικό μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρες τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Σ' αὐτοὺς ἐγὼ θὰ πῶ, ὅτι καὶ ὅλοι οἱ αἵρετικοὶ τὸ ἴδιο λένε. Γι' αὐτὸ καὶ νομίζουν ὅτι μᾶς ἀντικρούουν μὲ τὴν ἁγία Γραφή καὶ τοὺς δασκάλους. Γι' αὐτό, ὅπως ἐγὼ πιστεύω, οὔτε τοὺς λόγους τῶν Πατέρων μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ κατανοήσει

47. Γαλ. 2, 22.

48. Α' Κορ. 13, 9.

δοκεῖ, οὐδέ τοὺς τῶν Πατέρων λόγους δυνήσεται ἄνθρωπος ἀπταιστώσ καὶ ἀπλανῶς [ἀμέμπτως] καταλαβεῖν, ἐὰν μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ λαλήσαν ἐν αὐτοῖς ἔνοικον καὶ ὁδηγὸν κτήσεται. Τὸ γὰρ εἰπεῖν τὸν Χριστόν, ὅτι «τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας αὐτὸ ὑμᾶς
5 ὁδηγήσει εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν», εὐδηλον ὅτιπέρ που καὶ τὴν Γραφήν καὶ τοὺς Πατέρας ἐσήμανεν.

**Κεφάλαια, ἅπερ ὀφείλει ἀποβάλλεσθαι καὶ ἀναθεματίζειν
πρὸ τῆς διαλέξεως ὁ ὀρθόδοξος, ἠνίκα μέλλῃ πρὸς Θεοδοσιανούς ἢ Γαϊανίτας συναίρειν περὶ πίστεως λόγον.**

10 Πρωτοτύπως χρῆ ἀναθεματίζειν Νεστόριον καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ, καὶ λοιπὸν καθεξῆς ταῦτα· τὸν μὴ ὁμολογοῦντα φύσει καὶ ὑπὲρ φύσιν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον Μαρίαν, τὸν λέγοντα δύο πρόσωπα ἢ δύο ὑποστάσεις ἐν τῷ Χριστῷ, ἢ δύο φύσεις διηρημένας, τὸν μὴ δεχόμενον τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν τῷ Χρι-
15 στῷ, τὸν μὴ δεχόμενον τὴν φωνὴν τὴν λέγουσαν «μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην», καθὼς ἠρμήνευσεν αὐτὴν ὁ ἅγιος Κύριλλος, τὸν λέγοντα ἢ ἐννοούμενον ἐν Χριστῷ δύο φύσεις ἄρρενος καὶ θήλεος, τὸν λέγοντα ὅτι ἐχωρίσθη ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς ἐν τῷ σταυρῷ, ἢ ἐν τῷ τάφῳ, ἢ ἐν ἄλλῳ
20 οἴῳδῆποτε τόπῳ, τὸν μὴ ὁμολογοῦντα Θεοῦ τὸ σῶμα καὶ Θεοῦ τὸ αἷμα, ὃ μεταλαμβάνομεν. Πολλῷ πλέον δὲ πάντων καὶ πρὸ πάντων χρῆ ἀναθεματίζειν τὸν κηρύττοντα ἢ ἔχοντα νέαν πίστιν, ἢ νέον δόγμα, παρηλλαγμένον τῆς πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ ΤΙΗ Πατέρων, καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ΡΝ καὶ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ
25 πρότερον Σ' ἁγίων Πατέρων· ὡσαύτως καὶ τὸν εὐρόντα ἢ παραλαβόντα ἐκ τῆς συνόδου Χαλκηδόνος νέαν πίστιν παρεκτός τοῦ φρονήματος τῶν ἁγίων Πατέρων, Διονυσίου, Εἰρηναίου, Κλήμεντος, Ἀμβροσίου, Ἰουλίου, Εὐσταθίου, Ἀθανασίου, Βασιλείου, Γρηγορίου, καὶ Γρηγορίου, Ἀμφιλοχίου, Ἰωάννου, Ἐπιφανίου
30 καὶ Θεοφίλου, Πρόκλου, Ἐφραῖμ, Ἰσιδώρου, καὶ τοῦ μακαρίου Πατρὸς καὶ διδασκάλου Κυρίλλου, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶν. Τοὺς γὰρ μὴ ἀκολουθοῦντας τού-

ἄπταιστα καὶ χωρὶς πλάνη (ἄψογα), ἂν δὲν κάνει ἔνοικο καὶ ὁδηγὸ του τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ μίλησε σὲ ἐκείνους. Γιατὶ ὁ Χριστὸς λέγοντας ὅτι «τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας αὐτὸ θὰ μᾶς ὁδηγήσει σ' ὅλη τὴν ἀλήθεια»⁴⁹, εἶναι φανερὸ ὅτι ἐννοοῦσε καὶ τὴ Γραφὴ καὶ τοὺς Πατέρες.

Κεφάλαια τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ ἀπορρίπτει καὶ νὰ ἀναθεματίζει πρὶν ἀπὸ τὴ συζήτηση ὁ ὀρθόδοξος, ὅταν πρόκειται νὰ μιλήσει μὲ Θεοδοσιανούς καὶ Γαϊανῖτες γιὰ τὴν πίστη.

Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ ἀναθεματίζει τὸν Νεστόριο καὶ τὴν πίστη του, καὶ στὴ συνέχεια τὰ ἐξῆς αὐτὸν ποὺ δὲν ὁμολογεῖ τὴν Παρθένο Μαρία Θεοτόκο κατὰ φύση καὶ ὑπὲρ φύση, αὐτὸν ποὺ δέχεται δύο πρόσωπα ἢ δύο ὑποστάσεις στὸν Χριστό, ἢ δύο φύσεις χωρισμένες, αὐτὸν ποὺ δὲν δέχεται τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση στὸν Χριστό, αὐτὸν ποὺ δὲν δέχεται τὴ μαρτυρία ποὺ ὁμολογεῖ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη, ὅπως τὴν ἐρμήνευσε ὁ ἅγιος Κύριλλος, αὐτὸν ποὺ λέγει ἢ ἐννοεῖ στὸν Χριστὸ δύο φύσεις ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ, αὐτὸν ποὺ λέγει, ὅτι χωρίστηκε ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν ἅγια σὰρκα του στὸν σταυρὸ ἢ στὸν τάφο ἢ σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλον τόπο, αὐτὸν ποὺ δὲν ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ αἷμα τοῦ Θεοῦ αὐτὸ ποὺ μεταλαβαίνουμε. Πολὺ περισσότερο ὅμως ἀπὸ ὅλους καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ ἀναθεματίζει ἐκείνον ποὺ κηρύττει ἢ ἔχει νέα πίστη ἢ νέο δόγμα, διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν πίστη τῶν τριακοσίων δεκαοκτῶ Πατέρων τῆς συνόδου τῆς Νικαίας, καὶ τῶν ἑκατὸν πενήντα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν διακοσίων ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐφέσου ἀρχικά. Ἐπίσης καὶ αὐτὸν ποὺ βρῆκε ἢ παρέλαβε ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας νέα πίστη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πίστη τῶν ἁγίων Πατέρων, τοῦ Διονυσίου, τοῦ Εἰρηναίου, τοῦ Κλήμεντος, τοῦ Ἀμβροσίου, τοῦ Ἰουλίου, τοῦ Εὐσταθίου, τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου καὶ Γρηγορίου^{49α}, τοῦ Ἀμφιλοχίου, τοῦ Ἰωάννου, τοῦ Ἐπιφανίου, τοῦ Θεοφίλου, τοῦ Πρόκλου, τοῦ Ἐφραίμ, τοῦ Ἰσιδώρου, καὶ τοῦ μακαρίου πατρὸς καὶ δασκάλου Κυρίλλου, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων Πατέρων ποὺ εἶναι ὁμόφρονες μὲ αὐτούς. Γιατὶ ἐκείνους ποὺ δὲν ἀκολουθοῦν αὐτούς τοὺς ἁγίους

49α. Δηλαδή τοὺς Γρηγόριο Νύσσης καὶ Γρηγόριο Θεολόγο.

τοῖς τοῖς ἁγίοις διδασκάλοις κατακρίτους ἡγούμεθα καὶ ἄλλοτρί-
ους τοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἀναστασίου ἐλαχίστου, πρεσβυτέρου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ,
5 περὶ πίστεως τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ,
πρὸς τὴν ἁγίαν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν Βαβυλῶνι
γραφεῖσαν, αἰτησαμένων τουτὶ τῶν ἐν αὐτῇ φιλοχρί-
στων καὶ ὀρθοδόξων ἡμῶν ἀδελφῶν.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Θεός, καὶ ὁ Θεὸς ἦν ἐν ἀρχῇ, καὶ πρὸ ἀνάρχου
10 ἀρχῆς ἦν αἰεὶ, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται ὁ Θεός. Θεὸν δὲ λέγω τὴν ἁγίαν
καὶ ὁμοούσιον καὶ ἄκτιστον Τριάδα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου
Πνεύματος. Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ αἰεὶ ὢν καὶ πρὸ πάντων προ-
ῶν, ταῖς προαναρχικαῖς αὐτοῦ καὶ παναδήλοις θεοβουλίαις,
πρῶτον τῆς πάσης κτίσεως ἐννοεῖ καὶ ποιεῖ τὰς ἁγίας καὶ ἀγγε-
15 λικὰς δυνάμεις, ὅτε οἶδε καὶ ὅπου οἶδε καὶ ὡς ἂν συνεῖδε καὶ ὡς
μόνος αὐτὸς οἶδεν, ὢν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν τάξιν καὶ τὸν ἀριθμὸν
καὶ τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν ιδέαν μόνος αὐτὸς ὁ τούτων ποιητὴς
γινώσκει Θεός. Ἐκ τούτων δὴ τῶν ἀσωμάτων καὶ ταγμάτων τα-
ξίαρχος εἰς ἀλαξονευθεὶς κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ, ὡς φησι ὁ Ἡ-
20 σαΐας καὶ Ἰεζεκιήλ, οἱ προφῆται, ἀπερρίφη καὶ ἔπεσε σὺν τῷ τά-
γματι αὐτοῦ, ὁ καλούμενος νῦν διάβολος, καὶ οἱ δαίμονες οἱ σὺν
αὐτῷ.

Δημιουργοῦντος οὖν τοῦ Θεοῦ τὸν ὁρῶμενον κόσμον, λέγω
δὴ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ἐνόμιζεν ὁ διάβολος,
25 ὡς φησί τις τῶν διδασκάλων, ὅτι αὐτὸν μέλλει καθιστᾶν ὁ Θεὸς
βασιλέα καὶ κύριον τῆς ὄρατῆς κτίσεως. Ὅτε δὲ εἶδε τὸν Ἀδὰμ
γεγονότα καὶ κατασταθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δεσπόζειν τῶν ἐπὶ τῆς
γῆς, διαπονηθεὶς καὶ φθονήσας τῷ ἀνθρώπῳ ὁ πονηρός, ἠπάτη-
σεν αὐτὸν διὰ τῆς Εὕας καὶ τοῦ ξύλου, εἴτε κατὰ παραχώρησιν
30 Θεοῦ, εἴτε καθ' ἕτερόν τινα τρόπον μυστικώτερον, τῷ Θεῷ ἔγνω-
σται. Οὐ γὰρ δεῖ ἡμᾶς περιεργάζεσθαι τὰ σεσιωπημένα τῇ θείᾳ
Γραφῇ. Λέγω δὴ τὰ περὶ παραδείσου καὶ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως

δασκάλους τούς θεωροῦμε καταδικασμένους και ξένους πρὸς τὸν Χριστό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ἀναστασίου τοῦ ἐλαχίστου, πρεσβυτέρου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, γιὰ τὴν πίστη τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ἁγία καθολικὴ Ἐκκλησία ποὺ γράφτηκε στὴ Βαβυλώνα, ὕστερα ἀπὸ αἴτηση τῶν ἐκεῖ φιλοχρίστων και ὀρθοδόξων ἀδελφῶν μας.

Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Θεός, και ὁ Θεός ὑπῆρχε στὴν ἀρχή, και πρὶν ἀπὸ τὴν χωρὶς ἀρχὴ ἀρχὴ ὑπῆρχε πάντοτε, και ὑπάρχει και θὰ ὑπάρχει, ὁ Θεός. Και Θεὸν ὁμολογῶ τὴν ἁγία και ὁμοούσια και ἄκτιστη Τριάδα τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὸς ὁ Θεός μας, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει πάντοτε, και προὔπῆρχε πρὶν ἀπὸ ὅλα, μὲ τις πρὶν ἀπὸ κάθε ἀρχὴ και ὀλοφάνερες θεϊκὲς του θελήσεις, στὴν ἀρχὴ ὅλης τῆς κτίσεως σκέφθηκε και δημιουργῆσε τις ἅγιες και ἀγγελικὲς δυνάμεις, ὅταν και ὅπου και μὲ ὅποιον τρόπο και ὅπως μόνο αὐτὸς γνώριζε, και τῶν ὁποίων τὴν οὐσία και τὴν τάξη και τὸν ἀριθμὸ και τὴ διαγωγή και τὴν μορφή μόνο αὐτὸς ὁ δημιουργὸς τους Θεός γνωρίζει. Ἀπὸ αὐτὰ ὅμως τὰ ἀσώματα τὰ γαματα ἕνας ταξίαρχος ἀλαζονεύτηκε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὅπως λένε οἱ προφήτες Ἡσαΐας και Ἰεζεκιήλ, και ἀπορρίφθηκε και ἔπεσε μαζί μὲ τὸ τάγμα του, αὐτὸς ποὺ τώρα ὀνομάζεται διάβολος, και οἱ δαίμονες μαζί μὲ αὐτόν.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεός δημιουργοῦσε τὸν κόσμον ποὺ βλέπουμε, ἐννοῶ τὸν οὐρανὸ και τὴ γῆ και ὅσα βρῖσκονται σ' αὐτήν, ὁ διάβολος νόμιζε, ὅπως λέγει κάποιος ἀπὸ τούς δασκάλους, ὅτι αὐτόν πρόκειται νὰ κάνει ὁ Θεός βασιλιὰ και κύριο τῆς ὀρατῆς κτίσεως. Ὅταν ὅμως εἶδε τὸν Ἀδὰμ νὰ γίνεται και νὰ ὀρίζεται ἀπὸ τὸν Θεὸ κυρίαρχος πάνω στὴ γῆ, ἐπειδὴ ταράχτηκε και φθόνησε ὁ πονηρὸς τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἀπάτησε μὲ τὴν Εὔα και μὲ τὸ δένδρο, εἴτε κατὰ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ, εἴτε μὲ κάποιον ἄλλο πιὸ μυστικὸ τρόπο, ποὺ εἶναι γνωστὸς σὸν Θεό. Γιατὶ δὲν πρέπει ἐμεῖς νὰ περιεργαζόμαστε αὐτὰ ποὺ ἀποσιωπᾶ ἡ ἁγία Γραφή. Ἐννοῶ δηλαδὴ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν παράδεισον και τὸ δένδρο τῆς γνώσεως και τούς χιτῶνες

καὶ τῶν χιτῶνων καὶ ἐτέρων τινῶν τοιούτων, μὴ σαφῶς δεδηλωμέ-
 νων ἡμῖν ἐν ταῖς βίβλοις ταῖς ἱεραῖς Ὠπλίσθη τοίνυν, ὡς προεῖ-
 πον, κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπαρχῆς ὁ Σατανᾶς. Εἶτα θα-
 νατοῖ διὰ τοῦ Κάϊν τὸν Ἄβελ· εἶτα ἀποπλαῖ τὸς ἀνθρώπους εἰς
 5 τὰς θυγατέρας τοῦ Κάϊν· λοιπὸν δὲ καὶ εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ χειροποι-
 ῆτα προσκυνεῖν ὡς θεοὺς ἀντὶ Θεοῦ. Διὸ παιδεύει τούτους ὁ Θεὸς
 διὰ κατακλυσμοῦ. Εἶτα φιλανθρωπευθεὶς, ἀνακαινίζει τὸν κόσμον
 διὰ τοῦ σπέρματος τοῦ Νῶε, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ ταῦτα ἐσωφρονίσθη-
 σαν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ περὶ τὰ εἰδῶλα καὶ τὰ κακὰ κατεμαίνοντο.
 10 Λοιπὸν ἀναδείκνυσιν ὁ Θεὸς τινὰς φωστῆρας, τύπους θεοσεβείας
 τυγχάνοντας. Λέγω δὴ τὸς περὶ τὸν μακάριον Ἀβραάμ καὶ
 Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ὁ κόσμος ἐσωφρόνισεν. Εἶτα
 ἐπήγαγε τῇ κτίσει διαφόρους καὶ πολυτρόπους παιδείας ὁ Δεσπό-
 τῆς. Εἶτα δίδωσι γραπτὸν νόμον, σημείους καὶ τέρασι καὶ δυνάμε-
 15 σιν ὀπτανόμενος τῷ Ἰσραήλ, καὶ οὐδ' οὕτως οἱ ἄνθρωποι τῆς πλά-
 νης ἀφίσταντο. Ἀπέστειλε μετὰ νόμον θαυματουργοὺς προφήτας.
 Ἄλλὰ καὶ τούτους οἱ ἄνθρωποι ἀποστραφέντες κατέσφαξαν.

Τέλος δὴ πάντων, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου τῆς ἀρ-
 χαίας βουλῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ γενέσθαι τὸ μυστήριον ὃ προώρισεν ὁ
 20 Θεὸς πρὸ τῶν αἰῶνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ,
 γενόμενον ἐκ γυναικὸς ἀειπαρθένου ἄνευ σπορᾶς ἀνθρώπου,
 «Ὅτε ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη». Ἄλλ'
 οὐδὲ οὕτως ὁ πονηρὸς ἀναισχυντῶν τοῦ τὸν κόσμον ταράττειν
 ἐπαύσατο, ἀλλὰ θᾶπτον ἐνοικήσας εἰς ἴδια σκεύη καὶ ὄργανα ἀν-
 25 θρώπινα, ἀνατρέπειν ὀλοτελῶς τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν ἔσπευ-
 δε. Καὶ πρῶτος Σίμων ὁ Μάγος, ὁ Σαμαρεῖτης, ὁ ἀπὸ Σιθῶν τῆς
 κώμης, ἔφασκε τοῖς ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Πέτρου τοῦ κορυφαίου, ὅτι ψεύ-
 στης καὶ πλάνος ἦν ὁ ἐλθὼν Ἰησοῦς, ἐγὼ δὲ εἰμι ὁ ἀληθὴς Χριστός.
 Εἶτα μετὰ τοῦτον ἀναφανεῖς Κήρινθος καὶ Νικόλαος καὶ Μαρκί-
 30 ων, τὰ ὅμοια τῷ Σίμωνι ἐφαντάζοντο. Ἄλλ' αὐθις ἡ τοῦ Θεοῦ
 ψῆφος ὤλεσε τούτους καὶ τὰς αὐτῶν διδαχάς Ἄλλ' οὐδ' οὕτως ὁ
 πονηρὸς δράκων τοῦ πολέμου τὴν Ἐκκλησίαν ἐπαύσατο. Θᾶπτον
 γὰρ διωγμοὺς ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἀνόμων κατ' αὐτῆς διήγειρεν.

καὶ μερικὰ ἄλλα τέτοια, πού δὲν μᾶς φανερώνονται καθαρὰ στὰ ἱερὰ βιβλία. Ὁπλίσθηκε λοιπόν, ὅπως προανέφερα, ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Σατανᾶς. Ἐπειτα θανάτωσε τὸν Καὶν καὶ τὸν Ἄβελ, ἔπειτα ἀποπλάνησε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὶς θυγατέρες τοῦ Καὶν⁵⁰, καὶ νὰ προσκυνοῦν τὰ εἰδωλα καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους σὰν θεοὺς ἀντὶ τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ τοὺς τιμώρησε ὁ Θεὸς μὲ τὸν κατακλυσμό. Ἐπειτα, φερόμενος φιλάνθρωπα, ἀνακαίνισε τὸν κόσμον μὲ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Νῶε, ὅμως οὔτε καὶ τότε σωφρονίστηκαν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καταλαμβάνονταν ἀπὸ μανία γύρω ἀπὸ τὰ εἰδωλα καὶ τὰ κακὰ. Ἔτσι ὁ Θεὸς ἀνέδειξε μερικοὺς φωστῆρες, πού ἦταν πρότυπα θεοσέβειας, καὶ ἐννοῶ βέβαια τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν μακάριο Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ὁ κόσμος ἔδειξε σωφροσύνη. Μετὰ ἔστειλε στὴν κτίση ὁ Δεσπότης διάφορες τιμωρίες. Ἐπειτα ἔδωσε γραπτὸ νόμο, ἐμφανιζόμενος μὲ διάφορα σημεῖα καὶ ὑπερφυσικὰ συμβάντα καὶ δυνάμεις στὸν Ἰσραήλ. Ὅμως οὔτε ἔτσι οἱ ἄνθρωποι ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὴν πλάνη. Μετὰ τὸν νόμο ἔστειλε προφῆτες θαυματουργοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἀποστράφηκαν καὶ τοὺς κατέσφαξαν.

Στὸ τέλος ὅλων λοιπόν, ὅταν συμπληρώθηκε ὁ χρόνος τῆς ἀρχικῆς ἀπόφασης τοῦ Θεοῦ, νὰ γίνει τὸ μυστήριον πού ὄρισε ὁ Θεὸς προαιώνια γιὰ τὴ δόξα μας, ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱό του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα ἀειπάρθενο χωρὶς σπορά^{50α}, «ὅταν φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους»⁵¹. Ἀλλ' οὔτε καὶ ἔτσι ὁ πονηρός, φερόμενος ἀδιάντροπα, ἔπαψε νὰ ταράζει τὸν κόσμο, καὶ μπαίνοντας μέσα σὲ ἰδιαίτερα ἀνθρώπινα σκεύη καὶ ὄργανα, ἔσπευεσε νὰ ἀνατρέψει ἐξολοκλήρου τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρῶτος ὁ Σίμων ὁ Μάγος, ὁ Σαμαρείτης, ἀπὸ τὸ χωριὸ Σιτθοί, ἔλεγε στοὺς Ρωμαίους, τὴν ἐποχὴ τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου Πέτρου, ὅτι ἦταν ψεύτης καὶ πλάνος ὁ Ἰησοῦς πού ἦρθε, καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀληθινὸς Χριστός. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἐφανίστηκαν ὁ Κήρινθος, ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Μαρκίων, οἱ ὁποῖοι φαντάζονταν τὰ ἴδια μὲ τὸν Σίμωνα. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ ἔξαφάνισε καὶ αὐτοὺς καὶ τὶς διδασχές τους. Ὅμως οὔτε ἔτσι ὁ πονηρός δράκος ἔπαψε νὰ πολεμᾷ τὴν Ἐκκλησία. Γιατὶ γρήγορα κίνησε διωγμοὺς ἀπὸ εἰδωλο-

50α. Γαλ. 4, 4.

51. Βαρούχ 3, 38.

Ἄλλ' ἐκ μέσου τῆ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ γεγονότων, ἐπινοεῖ καὶ τρίτον τινὰ ἀπάτης τρόπον ὁ πολύμορφος ὄφεις. Ἀκούσας γὰρ τοῦ ἐν Εὐαγγελίοις ῥητοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος, ὅτι «ἐὰν ἀπέλθω πρὸς τὸν Πατέρα, ἐρωτήσω αὐτόν, καὶ ἄλλον Παράκλητον
5 πέμψω ὑμῖν», ὑπέσπειρέ τισιν ἀνθρώποις μάγοις τε καὶ γόησι λέγειν ὅτι, Ἐγὼ εἶμι ὁ Παράκλητος, ὃν ὑπέσχετο Χριστὸς ἀποστέλλειν τῷ κόσμῳ. Ἐξ ὧν ἦν Μάνης, ὁ Μανιχαίων ἀρχηγός, καὶ Μοντανός, ὁ ἀπὸ Ἀρδαβαῦ τῆς κώμης, καὶ ἕτεροί τινες. Ὡν
10 τινων καὶ αὐτῶν ἀστοχησάντων, ὡς εἶδεν ὁ ἐχθρὸς ὅτι ἡμέρα καὶ ἡμέρα πλατύνεται καὶ αὖξει τὸ τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα, καὶ οὐκέτι ἰσχύει πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν ἀποκλίνειν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τὰ διάφορα λοιπὸν ζιζάνια κατέσπειρε τῷ κόσμῳ, ὅπως τὴν μάχην καὶ διάστασιν, ἣν ἐν τῇ εἰδωλολατρῷ ἐκέκτηντο, ταύτην ἐν τῇ θεοσεβείᾳ οἱ ἄνθρωποι ἔχωσιν.

15 Ἐκ τούτου δὴ μετὰ χρόνους τινὰς Μάνεντός τε καὶ Μοντανοῦ καὶ Νοδάτου τὴν Ἀρειανὴν ἐκείνην θυμελικὴν ὀρχήστραν, ὁ ταύτης μεσόχορος δαίμων συνεστήσατο, καὶ τοὺς ταύτης μιμολόγους, Ἀπολλινάριον, φάσκοντα ἄψυχον καὶ ἄνουν καὶ ἀτελεῖ ἄνθρωπον ἀνεληφέναι τὸν Χριστόν, καὶ Εὐνόμιον, καὶ τοὺς σὺν
20 αὐτῷ, κτίσμα λέγοντας τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ μίαν φύσιν καὶ θέλησιν καὶ ἐνέργειαν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ δογματίζοντας

Αὕθις δὴ πάλιν μὴ ἀρκούμενος ἐν τούτοις ὁ μισόκαλος, ὀπλί-
ζεται καὶ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ παναγίου διὰ Μακεδονίου τοῦ
25 πνευματομάχου. Ἄλλ' ἢ ἐξ ὕψους δύνამις πάντας ἐκείνους τοὺς πονηροὺς καὶ θεομάχους θήρας ἀπώλεσε, καὶ οὐδαμοῦ σήμερον Ἀρειανῶν ἢ Μακεδονιανῶν μνήμη ἐν κόσμῳ, τῶν τῇ θεότητι πολεμούντων, καὶ ὥσπερ δράκων καιρίαν τινὰ πληγὴν λαβῶν ἡμέρα τῇ ἡμέρα διὰ τῆς ὀδύνης ἀσθενέστερος γίνεται, οὕτω καὶ ὁ
30 διάβολος, διὰ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κροταφισθεὶς, κατὰ πρόσβασιν τοῦ χρόνου καταργούμενος ἀπεδείχθη. Ὅρα γάρ, ἠθέλησεν ἐν πρώτοις εὐθέως διασκεδάσαι τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν. Εἶτα ἠθέλησε διὰ διωγμῶν τὸ κήρυγμα καταργῆσαι, καὶ ἠστούχησεν. ἠθέλησεν ἀντὶ Πνεύματος ἁγί-

λάτρεις (Ἕλληνες) καὶ παράνομους ἐναντίον της. Ἄλλ' ὅταν μὲ τῆ δύναμη τοῦ Χριστοῦ ἔπαυσαν οἱ διωγμοί, τὸ φίδι μὲ τις πολλὰς μορφὰς ἐπινόησε καὶ ἕναν τρίτον τρόπο ἀπάτης. Ἀκούοντας δηλαδὴ τὸ ῥητὸ τοῦ Κυρίου στὰ Εὐαγγέλια πού λέγει, «Ἐὰν ἐγὼ πάω στὸν Πατέρα, θὰ τὸν παρακαλέσω καὶ θὰ σᾶς στείλω ἄλλον Παράκλητο»⁵², διέδωσε κρυφὰ σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους μάγους καὶ γόητες λέγοντας, Ἐγὼ εἶμαι ὁ Παράκλητος, τὸν ὁποῖο ὑποσχέθηκε ὁ Χριστὸς νὰ στείλει στὸν κόσμον, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν ὁ Μάνης, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μανιχαίων, καὶ ὁ Μοντανός, πού καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀρδαβαῦ, καὶ μερικοὶ ἄλλοι. Ὅταν ὅμως μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀπέτυχαν, βλέποντας ὁ ἐχθρὸς, ὅτι μέρα μὲ τῆ μέρα ἀπλώνεται καὶ αὐξάνει τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν μπορεῖ πιά νὰ στρέψει τὸ ἀνθρώπινο γένος πρὸς τὴν εἰδωλολατρία, ἔσπειρε τὰ διάφορα ζιζάνια στὸν κόσμον, γιὰ νὰ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι, οἱ πιστοὶ στὸν Θεό, τὸν πόλεμον καὶ τις διαφορὰς πού εἶχαν καὶ στὴν εἰδωλολατρία.

Ἔτσι λοιπὸν μετὰ ἀπὸ μερικά χρόνια ὁ κορυφαῖος δαίμονας συγκρότησε τὴν Ἀρειανὴ ἐκείνη θυμελικὴ ὀρχήστρα τοῦ Μάνεντος, τοῦ Μοντανοῦ καὶ τοῦ Νοβάτου καὶ τοὺς μίμους της, τὸν Ἀπολλινάριο, πού ἔλεγε ὅτι ὁ Χριστὸς προσέλαβε ἄψυχο καὶ χωρὶς νοῦ καὶ ἀτελεῖ ἄνθρωπο, καὶ τὸν Εὐνόμο καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν κτίσμα τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ δίδασκαν ὅτι ἦταν μία ἡ φύσις καὶ θέλησις καὶ ἐνέργειά του.

Πάλι ὅμως ὁ μισόκαλος (διάβολος), μὴ ἀρκούμενος σ' αὐτά, ὀπλίζεται καὶ ἐναντίον τοῦ παναγίου Πνεύματος, μέσω τοῦ πνευματομάχου Μακεδονίου. Ἀλλὰ ἡ ἐξ ὕψους δύναμη ὅλα ἐκεῖνα τὰ πονηρὰ θηρία πού μάχονταν τὸν Θεὸ τὰ ἐξαφάνισε καὶ πουθενὰ σήμερον στὸν κόσμον δὲν γίνεται λόγος γιὰ τοὺς Ἀρειανούς ἢ τοὺς Μακεδονιανούς πού πολεμοῦσαν τὴν θεότητα, καὶ ὅπως ὁ δράκος ὅταν δεχτεῖ καίριον χτύπημα, ἀπὸ τὸν πόνο μέρα μὲ τῆ μέρα γίνεται πιὸ ἀνίσχυρος, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος, χτυπημένος στὸν κρόταφο μέσω τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἔγινε φανερό ὅτι καταργεῖται. Πρόσεχε δηλαδὴ· θέλησε στὴν ἀρχὴ νὰ διαλύσει εὐθύς ἀμέσως τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν μπόρεσε. Ἐπειτα θέλησε μὲ διωγμοὺς νὰ καταργήσῃ τὸ κήρυγμα καὶ ἀστοχῆσε. Θέλησε ἀντὶ τὸ

52. Ἰω. 14, 16.

γόητας ἄνδρας προσκυνεῖσθαι, καὶ τοῦ σκοποῦ ἐξέπεσε. Προσέ-
 κρουσε τῇ θεότητι τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατησχύνθη. Τότε δὴ λοιπὸν
 ἀδυνατῶν θεότητι πολεμεῖν, ἐπὶ τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ τὸν πόλε-
 μον ἔτρεψε, μετὰ τὴν Ἀρειανικὴν ὀρχήστραν τὴν τῆς διαιρέσεως
 5 χάρυβδιν διορύξας, λέγω δὴ τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ μερίζων ἐκ
 τῆς θεότητος καὶ εἰς δύο τὸν ἓνα κατατέμνων Χριστόν. Ταύτης δὲ
 τῆς διαιρέσεως ἀρχηγοὶ γέγονασι Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας καὶ
 Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ.

Ἐξ ὧν ὥσπερ τις ῥίζα ἐλλεβόρου ἐβλάστησεν ὁ Χαλδαῖος
 10 χοῖρος ὁ Ἀσσύριος Νεστορίος, μέχρι νῦν τὸν ἴδιον βόρβορον τοῖς
 αὐτῷ πειθομένοις καταρραίνων. Καθαιρεθεῖς γὰρ ἀπὸ Κωνσταν-
 τινουπόλεως, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς Μεσοποταμίας [ἐπὶ] ἐνδημήσας κλί-
 ματα, ἐκεῖσε τὸν ἴδιον ἰὸν καὶ τὸν βόρβορον κατέσπειρε, καὶ κεῖθεν
 ὡς ἐκ καναλίσκου τινὸς πᾶσαν μάλιστα τὴν Ἀνατολὴν κατεμίανε.
 15 Καθ' οὗ διὰ πλάτους σύνταγμα πεποιήκαμεν, τὸν δόλον καὶ τὴν
 πανουργίαν αὐτοῦ στηλιτεύσαντες, κακεῖ τοὺς φιλοπόνους παρα-
 πέμπομεν. Εἰδέναι μέντοιγε προσήκει ὡς οὐκ ἔστι σήμερον κα-
 κουρογότερα τῆς Νεστορίου αἰρέσεως δυσχερῶς τὸν ἴδιον ἰὸν
 φανεροῦσα. Καὶ γὰρ αἰσχροῦ κέρδους καὶ δόξης χάριν πολλάκις
 20 ἐν ὑποκρίσει καὶ Θεὸν λέγουσι τὸν Χριστόν, καὶ Θεοτόκον τὴν
 ἁγίαν Παρθένον, καὶ ἀναθεματίζουν Νεστόριον, ἀποβάλλονται
 τὸν λέγοντα δύο πρόσωπα ἐν Χριστῷ. Ὁ μὲν τοι τὸν δόλον αὐτῶν
 ἐλέγξει βουλόμενος τὸν μακάριον Κύριλλον, καὶ τὴν κατ' αὐτὸν
 σύνοδον τὴν κατὰ Νεστορίου προενέγκοι αὐτοῖς, καὶ ἐὰν ταῦτα
 25 εἰλικρινῶς δέξωνται, ἐν τούτοις τὸ ἀπόδεκτον ἔχουσι.

Τοσαῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ Νεστορίου τοῦ δυσ-
 σεβοῦς Ἰουδαιοφρονος καὶ Χαλδαίου Ἀσσυρίου χοίρου. Τοῦτον
 γὰρ ἀποβάλλεται ἡ ἁγία Ἐκκλησία διὰ τὴν τῶν ἐν Χριστῷ φύσε-
 ων δαίρεσιν, ὥσπερ καὶ Σεβῆρον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ διὰ τὴν τῶν
 30 φύσεων σύγχυσιν.

ἅγιο Πνεῦμα νὰ προσκυνοῦνται ἄνθρωποι γόητες, καὶ δὲν πέτυχε τὸν σκοπό του. Προσέκρουσε πάνω στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ καταντροπιάστηκε. Τότε λοιπὸν, μὴ μπορώντας νὰ πολεμήσει τὴ θεότητα, ἔστρεψε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς σαρκας τοῦ Χριστοῦ, φέροντας στὴν ἐπιφάνεια, μετὰ τὴν ἀρειανικὴ ὀρχήστρα, τὴ χάρυβδι τῆς διαιρέσεως. Δηλαδή χωρίζε τὴ σὰρκα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴ θεότητα, καὶ ἔκοβε σὲ δύο μέρη τὸν ἕνα Χριστό. Καὶ αὐτῆς τῆς διαιρέσεως ἀρχηγοὶ ὑπῆρξαν ὁ Θεόδωρος Ἀντιοχείας καὶ ὁ Διόδωρος Ταρσοῦ.

Ἀπὸ αὐτοὺς σὰν κάποια ρίζα ἐλλεβόρου βλάστησε ὁ χοῖρος τῆς Χαλδαίας, ὁ Ἀσσύριος Νεστορίος, ὁ ὁποῖος μέχρι καὶ τώρα περιχύνει μὲ τὸν βοῦρκο του ἐκείνους πού πείθονται σ' αὐτόν. Γιατί, ἀφοῦ καθαιρέθηκε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ πῆγε στὰ μέρη τῆς Μεσοποταμίας, ἔσπειρε ἐκεῖ τὸ δηλητήριο καὶ τὸν βοῦρκο του, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν ἀπὸ κάποιο κανάλι, μόλυνε κυρίως ὀλόκληρη τὴν Ἀνατολή. Ἐναντίον αὐτοῦ συντάξαμε ἐκτεταμένο σύγγραμμα, σιγματίζοντας τὸν δόλο καὶ τὴν πανουργία του, καὶ παραπέμπουμε σ' αὐτὸ τοὺς φιλόπουνους. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε, ὅτι δὲν ὑπάρχει σήμερα πιὸ κακουργα ἀπὸ τὴν αἵρεση τοῦ Νεστορίου, ἐπειδὴ δύσκολα φανερώνει τὸ δηλητήριο τῆς. Γιατὶ γιὰ χάρη αἰσχροῦ κέρδους καὶ δόξας πολλές φορές μὲ ὑποκρισία καὶ Θεὸ ὀνομάζουν τὸν Χριστό, καὶ Θεοτόκο τὴν Παρθένο, καὶ ἀναθεματίζουν τὸν Νεστορίο, καὶ ἀπομακρύνουν ὅποιον λέγει ὅτι ὑπάρχουν δύο πρόσωπα στὸν Χριστό. Αὐτὸς λοιπὸν πού θέλει νὰ ἐλέγξει τὸν δόλο τους, νὰ προβάλλει σ' αὐτοὺς τὸν μακάριο Κύριλλο καὶ τὴν σύμφωνη μὲ αὐτὸν σύνοδο ἐναντίον τοῦ Νεστορίου, καὶ ἐὰν αὐτὰ τὰ δεχθοῦν μὲ εἰλικρίνεια, μὲ αὐτὰ νὰ γίνουν ἀποδεκτοί.

Τόσα λοιπὸν πρὸς τὸ παρὸν γιὰ τὸν Νεστορίο, τὸν ἀσεβῆ ἰουδαϊόφρονα καὶ Χαλδαῖο Ἀσσύριο χοῖρο. Γιατὶ αὐτόν τὸν ἀποκηρύττει ἡ ἅγια Ἐκκλησία ἐξαιτίας τῆς διαίρεσης τῶν φύσεων στὸν Χριστό, ὅπως καὶ τὸν Σεβῆρο καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του, ἐξαιτίας τῆς σύγχυσης τῶν φύσεων.

52. Ἐλλέβορος· βότανο, πού τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι γιὰ τὴ θεραπεία τῆς παραφροσύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῶν ἁγίων συνόδων.

Ἄναγκαῖον δὲ τὸν φιλόπονον καὶ τοῦτο ἐπίστασθαι, φημί δὴ τὸ περὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἕξ [γρ. ε΄.] συνόδων, τὸ τίνας 5 χάριν, κατὰ ποίων αἰρέσεων γεγόνασιν αὐταί, οὐ μὴν δέ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἕτεροι διάφοροι τοπικαὶ πρὸ αὐτῶν τε καὶ μετὰ ταύτας γεγόνασι σύνοδοι ἐν διαφόροις τόποις περὶ διαφόρων κεφαλαίων.

Ἡ μὲν οὖν ἁγία καὶ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν ΤΙΗ Πατέρων ἐν Νικαίᾳ γέγονεν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ 10 βασιλέως κατὰ Ἀρείου τοῦ γενομένου διακόνου πρεσβυτέρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὃν καὶ προανεθεμάτισεν ὁ ἅγιος Πέτρος, ὁ μάρτυς καὶ ἐπίσκοπος, εἰπὼν, Ἄρειος καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν μέλλοντι κεχωρισμένος ἐστὶ ἐκ τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐκήρυττε γὰρ ὁ αὐτὸς Ἄρειος κτίσμα εἶναι τὸν Υἱὸν καὶ 15 Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατέρος πρὸ τῶν αἰώνων. Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος ὁμοούσιον καὶ συνάναρχον ὄρισεν τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. Κατέκρινε δὲ καὶ Σαβέλλιον τὸν Λιβυκόν, φάσκοντα μίαν ὑπόστασιν εἶναι Πατέρος, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τρεῖς ὑποστάσεις κηρύξασα ἢ αὐτῇ 20 θεόφρων σύνοδος, μίαν δὲ οὐσίαν. Ἐξ ἧς μάλιστα ἔστι καταισχυῖναι τοὺς Θεοδοσιανούς καὶ Ἰακωβίτας, ταῦτόν λέγοντας εἶναι τὴν οὐσίαν, ἥτοι φύσιν, καὶ τὴν ὑπόστασιν, καθὼς μέλλομεν δεῖξαι. Ἀπεκήρυξε δὲ καὶ τὴν αἵρεσιν Φωτεινοῦ ἢ ἁγία σύνοδος, τὴν φάσκουσαν ἀπὸ Μαρίας ἔχειν τὴν ἀρχὴν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός 25 κὸς τὸν Χριστόν, καὶ μὴ εἶναι αὐτὸν προαιώνιον κατὰ τὴν ἄκτιστον αὐτοῦ θεότητα.

Ἡ δευτέρα ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ΡΝ ἁγίων Πατέρων γέγονεν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως κατὰ Μακεδονίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως κτίσμα λέγοντος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος, καθελούσα Μακεδόνιον, ὁμοούσιον ἐκήρυξε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσθεῖσα ἐν συμβόλῳ καὶ τό, «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Κύριον καὶ ζωοποιόν», καὶ τὰ ἐξῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Γιὰ τὶς ἁγίες συνόδους.

Εἶναι ἀναγκαῖο ὁμῶς ὁ φιλόπονος νὰ γνωρίζει κι αὐτό· ἐννοῶ βέβαια τὰ σχετικὰ μὲ τὶς ἔξι ἁγίες καὶ οἰκουμενικὲς συνόδους, δηλαδή γιὰ ποῖο λόγο καὶ ἐναντίον ποιῶν αἰρέσεων συνήλθαν αὐτές, καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ ὅτι καὶ διάφορες ἄλλες τοπικὲς σύνοδοι συνήλθαν πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτές σὲ διάφορους τόπους καὶ γιὰ διάφορα θέματα.

Ἡ ἁγία λοιπὸν καὶ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν 318 Πατέρων συνήλθε στὴ Νίκαια ἐπὶ τοῦ ἁγίου βασιλέως Κωνσταντίνου, ἐναντίον τοῦ Ἄρειου, ποὺ ἦταν πρεσβύτερος στὴν Ἀλεξάνδρεια, τὸν ὁποῖο εἶχε ἀναθεματίσει ἀπὸ πρὶν ὁ ἅγιος Πέτρος, ὁ μάρτυρας καὶ ἐπίσκοπος, λέγοντας: “Ὁ Ἄρειος καὶ στὸν κόσμον αὐτὸν καὶ στὸν μέλλοντα εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ”. Γιατὶ ὁ Ἄρειος αὐτὸς κήρυττε ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι κτίσμα, καὶ δὲ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες. Ἡ ἁγία αὐτὴ σύνοδος ὄρισε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὁμοούσιος καὶ συνάναρχος μὲ τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε καὶ δὲν δημιουργήθηκε. Κατέκρινε ἐπίσης καὶ τὸν Σαβέλλιο ἀπὸ τὴ Λιβύη, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι εἶναι μία ἡ ὑπόσταση τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κηρύττοντας ἡ ἴδια θεοσεβῆς σύνοδος τρεῖς ὑποστάσεις καὶ μία οὐσία. Ἀπὸ τὴ σύνοδο αὐτὴ μπορούμε νὰ καταντροπιάσουμε κυρίως τοὺς Θεοδοσιανούς καὶ τοὺς Ἰακωβίτες, οἱ ὁποῖοι λένε ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἡ οὐσία, δηλαδή ἡ φύση, καὶ ἡ ὑπόσταση, ὅπως θὰ ἀποδείξουμε. Ἀποκήρυξε ἀκόμα ἡ ἁγία σύνοδος καὶ τὴν αἵρεση τοῦ Φωτεινοῦ, ἡ ὁποία λέγει ὅτι ἀπὸ τὴ Μαρία ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς ἡ θεότητα καὶ ἡ σὰρκα τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν εἶναι αὐτὸς προαιώνιος ὡς πρὸς τὴν ἀκτιστὴ θεότητα.

Ἡ δευτέρα ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν 150 Πατέρων ποὺ ἔγινε στὴν Κωνσταντινούπολη, συνήλθε ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐναντίον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Μακεδονίου, ὁ ὁποῖος ἔλεγε κτίσμα τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἡ σύνοδος λοιπὸν καθήρεσε τὸν Μακεδόσιο καὶ κήρυξε τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὁμοούσιο μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, προσθέτοντας στὸ σύμβολο τὸ «Καὶ στὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, τὸ Κύριο καὶ ζωοποιό» καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἡ ἅγια σύνοδος τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον Σ ἁγίων Πατέρων γέγονε μετὰ Ν' χρόνους τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ βασιλέως κατὰ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἀνθρωποτόκον κηρύττοντος 5 τὴν παναγίαν Θεοτόκον, λοιπὸν δὲ καὶ διαιροῦντος τὸν Χριστὸν εἰς δύο πρόσωπα ἀσεβῶς καὶ δύο ὑποστάσεις. Ὁν καθελοῦσα ἡ ἅγια σύνοδος, Θεοτόκον κυρίως καὶ ἀληθῶς ὥρισε τὴν πανένδοξον ἁγίαν Παρθένον, μίαν Χριστοῦ σύνθετον ὑπόστασιν εὐσεβῶς διδάσκουσα.

10 Μετὰ οὖν δέκα τινὰς χρόνους ἀνεφύη Εὐτύχιός τις ἀρχιμανδρίτης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξ οὐρανοῦ λέγων κατεληλυθέναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἕτεροσούσιον ἡμῶν αὐτὸ εἶναι, καὶ μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν ὅλον τυγχάνειν. Καθ' οὗ πεποιήκε τοπικὴν σύνοδον ὁ μακάριος Φλαβιανός, ἐπίσκοπος ὢν Κωνσταντινουπόλεως, 15 τότε καθελὼν αὐτόν, καὶ ὀρίσας ὁμοσούσιον ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν δέησιν ἐπιδεδωκῶς τῷ βασιλεῖ ὁ Εὐτύχιος, ἔπεισεν αὐτόν, καὶ μεταστειλόμενος Διόσκορον τὸν πάπαν Ἀλεξανδρείας, ἐποίησε τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ δεύτερον σύνοδον κατὰ Φλαβιανοῦ, τὴν λεγομένην ληστρικὴν, ἐν ἣ κυκλωθεὶς ἀπέθανεν ἐξ αὐτῶν.

20 Δι' οὗ ἡ ἅγια σύνοδος ἡ ἐν Χαλκηδόνι γέγονε, κατὰ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς τῶν αἵρεσιάρχων, μίαν φύσιν λεγόντων τὸν Χριστόν. Ἡ δὲ ἅγια σύνοδος διὰ τὸ τέλειον εἶναι ἐν θεότητι, καὶ τέλειον ὁμοίως ἐν ἀνθρωπότητι τὸν Χριστόν, ἐν δύο αὐτὸν ἠνωμέναις φύσεσιν ἓνα Κύριον ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως ἐκήρυξεν, ἐπι- 25 κυρῶσασα τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου ἣν ἐποίησεν ὁ μακάριος Κύριλλος τῇ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον ἁγία συνόδῳ, εὐφημίσασα καὶ τὸν αὐτὸν μακάριον Κύριλλον καὶ εἰποῦσα, «Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη», ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ βασιλέως.

Μετὰ χρόνους Ρ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου γέγονεν ἐπὶ Ἰου- 30 στινιανοῦ τοῦ βασιλέως ἡ πέμπτη οἰκουμενικὴ σύνοδος κατὰ Ὠριγένους καὶ Διδύμου καὶ Εὐαγρίου τῶν ματαιοφρόνων λεγόντων τὰς ἡμετέρας ψυχὰς μετὰ τῶν δαιμόνων ἐξ οὐρανοῦ καταπεσεῖν εἰς τὰ σώματα ἡμῶν, καὶ ὅτι τέλος ἔχει ἡ κόλασις, καὶ

Ἡ ἅγια σύνοδος τῶν 200 ἁγίων Πατέρων, πού πρῶτα συνήλθε στήν ᾿Εφεσο ἐπὶ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, ἐναντίον τοῦ Νεστορίου, τοῦ ἀσεβοῦς ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος κήρυττε ἀνθρωποτόκο τὴν παναγία Θεοτόκο, καὶ διαιροῦσε τὸν Χριστὸ ἀσεβῶς σὲ δύο πρόσωπα καὶ δύο ὑποστάσεις. Ἡ ἅγια σύνοδος, ἀφοῦ καθαίρεσε αὐτόν, ὄρισε Θεοτόκο κυρίως καὶ ἀληθινὰ τὴν πανένδοξη ἅγια Παρθένο, διδάσκοντας μὲ εὐσέβεια μία σύνθετη ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ λοιπὸν ἀπὸ δέκα χρόνια ἐμφανίστηκε κάποιος Εὐτύχιος, ἀρχιμανδρίτης στήν Κωνσταντινούπολη, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ εἶναι διαφορετικῆς οὐσίας ἀπὸ μᾶς, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ὁλόκληρος εἶναι μία φύση. Ἐναντίον αὐτοῦ συγκάλεσε τοπικὴ σύνοδο ὁ μακάριος Φλαβιανός, πού ἦταν ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πού καθαίρεσε αὐτόν καὶ ὄρισε ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μὲ τὸ δικό μας. Ὅμως ὁ Εὐτύχιος ὑποβάλλοντας αἴτηση στὸν βασιλᾶ τὸν ἔπεισε, καὶ καλώντας τὸν πάπα τῆς Ἀλεξανδρείας Διόσκουρο, συγκάλεσε στήν ᾿Εφεσο γιὰ δευτέρη φορὰ σύνοδο ἐναντίον τοῦ Φλαβιανοῦ, τὴν λεγόμενη ληστρικὴ, στήν ὁποία, ἀφοῦ κυκλώθηκε ἀπὸ αὐτούς, πέθανε.

Γι' αὐτὸν συνήλθε ἡ ἅγια σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας ἐναντίον τῶν αἰρεσιάρχῶν Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν τὸν Χριστὸ μία φύση. Ἡ ἅγια ὅμως σύνοδος, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ ἐξίσου τέλειος ἄνθρωπος, κήρυξε ὅτι ὁ Κύριος ἔχει δύο φύσεις ἐνωμένες, χωρὶς νὰ συγγέονται, οὔτε νὰ διαιροῦνται, ἐπικυρώνοντας τὴν καθαίρεση τοῦ Νεστορίου τὴν ὁποία εἶχε κάνει ὁ μακάριος Κύριλλος στὴ σύνοδο πού εἶχε συγκληθεῖ στήν ᾿Εφεσο προηγουμένως, εὐφημώντας καὶ τὸν ἴδιο τὸν μακάριο Κύριλλο, καὶ λέγοντας “Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη”· συνήλθε ἐπὶ βασιλέως Μαρκιανοῦ.

Μετὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας συνήλθε ἐπὶ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἡ πέμπτη οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐναντίον τοῦ Ὁριγένους καὶ τοῦ Διδύμου καὶ τοῦ Εὐαγρίου τῶν ἀφρόνων, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν ὅτι οἱ δικές μας ψυχές μαζί μὲ τοὺς δαίμονες ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὰ σώματά μας, καὶ ὅτι ἡ κόλαση θὰ ἔχει τέλος, καὶ

ἀποκαθίσταται δι' αὐτῆς πάλιν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ τάξιν τὴν ἀγγελικὴν. Κατέκρινε δὲ ἡ αὐτὴ ἅγια σύνοδος καὶ Σεβῆρον καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ, καὶ πάντα τὸν λέγοντα προϋπάρχειν τὰς ψυχὰς ἡμῶν πρὸ τῶν σωμάτων. Εἰδέναι μέντοιγε χρὴ ὅτι 5 γεγόνασι καὶ ἄλλαι πλεῖσται σύνοδοι τοπικαὶ ἐν διαφόροις χώραις χάριν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κεφαλαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

Πόθεν ἡ μονόφθαλμος Σεβήρου πίστις ἐβλάστησεν.

Ὅσιον λοιπὸν πρὸς τὸ γινώσκειν τὸν φιλόπονον διὰ βραχέων 10 εἰπεῖν, πόθεν ἀπήρξατο καὶ ἡ τὴν σύγχυσιν δογματίζουσα τῶν Μονοφυσιτῶν αἵρεσις, καὶ ἐκ ποίων αἰρέσεων καὶ δρακόντων ἀρχαίων τὸν ἰὸν ἐθήλασε. Ταῖς γὰρ Μανιχαίων καὶ Οὐαλεντίνων καὶ Μαρκιωνιστῶν καὶ Ἀρειανῶν δίβλοισ ἐγκύψας ὁ Εὐτυχής, ὁ καθαιρεθεὶς ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου Χαλκηδόνης, ἐκεῖθεν ἐδιδά- 15 χθη τὴν φαντασίαν καὶ δόκησιν, καὶ τὸ μίαν φύσιν κηρύττειν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ. Εἶτα ἐκ τοῦ Εὐτυχοῦς παρέλαβε τὴν τοιαύτην νόσον ὁ Διόσκορος. Λοιπὸν καθαιρεθέντος καὶ Διοσκόρου ἐν Χαλκηδόνι, ἐσχίσθη ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας. Μετὰ γοῦν χρόνους τινάς 20 γέγονε Τιμόθεος ἐπίσκοπος τῶν Μονοφυσιτῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ εὐθέως κατέγραψε συγγράμματα κατὰ τῆς συνόδου Χαλκηδόνης καὶ τοῦ Τόμου Λέοντος τοῦ Πάπα Ῥώμης. Εἶτα Ἰωάννης ὁ Καισαρεύς ὁ γραμματικὸς ἀπελογήσατο ὑπὲρ τῆς συνόδου, καὶ ἕτεροι πλεῖστοι δι' ἐκθέσεων ἀληθεστάτων.

25 Διωχθέντος οὖν Σεβήρου ἀπὸ Ἀντιοχείας διὰ τὰ πονηρὰ αὐτοῦ διδάγματα, ἅπερ κατὰ τῆς συνόδου Χαλκηδόνης ἐδίδασκε, παραγίνεται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς τὸν φαλεὸν τῶν ὄφειν, τῶν ἐχθρῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐγκύψας τοῖς συντάγμασι τοῦ Καισαρεύς καὶ ἑτέρων τινῶν τῶν συνταττόντων ὑπὲρ τῆς συν- 30 ὁδου διὰ πλειόνων πατρικῶν καὶ γραφικῶν χρήσεων καὶ συστάσεων καὶ ἀποδείξεων, πρῶτον μὲν εὐθέως κατέγραψε κατὰ τοῦ Καισαρεύς Ἰωάννου, καὶ μετὰ τοῦτο ὅπερ Ἀκύλας ἐπὶ τῆς Πα-

θὰ ἀποκατασταθεῖ πάλι ὁ διάβολος στήν ἀρχική ἀγγελική του θέση. Ἡ ἴδια ἀγία σύνοδος καταδίκασε ἐπίσης καί τὸν Σεβῆρο καὶ τὴν πίστη του, καθὼς καὶ τὸν καθένα πού λέγει, ὅτι οἱ ψυχῆς μας ὑπῆρχαν πρὶν ἀπὸ τὰ σῶματά μας. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε ὅτι συγκλήθηκαν καὶ πολλές ἄλλες τοπικὲς σύνοδοι σὲ διάφορες χῶρες γιὰ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Ἐκ τῆς φύτρωσε ἡ μονόφθαλμη πίστη τοῦ Σεβῆρου.

Εἶναι δίκαιο, γιὰ νὰ τὸ ξέρει ὁ φιλόπονος, νὰ ποῦμε ἀπὸ ποῦ ἀρχισε καὶ ἡ αἵρεση τῶν Μονοφυσιτῶν, ἡ ὁποία διδάσκει τὴ σύγχυση, καὶ ἀπὸ ποιὲς αἰρέσεις καὶ δράκοντες παλιούς θήλασε τὸ δηλητήριο. Μελετώντας προσεκτικὰ τὰ βιβλία τῶν Μανιχαίων, Οὐαλεντινιανῶν, Μαρκιωνιστῶν καὶ Ἀρειανῶν ὁ Εὐτυχῆς, πού καθαιρέθηκε ἀπὸ τὴν ἀγία σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ἀπὸ ἐκεῖ διδάχτηκε τὴ φαντασία καὶ τὴ γνώμη καὶ τὸ νὰ κηρύττει μία φύση τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Εὐτυχῆ παρέλαβε αὐτὴ τὴν ἀσθένεια ὁ Διόσκορος. Ὄταν λοιπὸν καθαιρέθηκε καὶ ὁ Διόσκορος στὴ Χαλκηδόνα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀλεξάνδρειας σχίστηκαν. Μετὰ ἀπὸ μερικὰ χρόνια λοιπὸν ἐπίσκοπος τῶν Μονοφυσιτῶν στὴν Ἀλεξάνδρεια ἔγινε ὁ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἔγραψε συγγράμματα ἐναντίον τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας καὶ τοῦ τόμου τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης Λέοντος. Ἐπειτα ὁ Ἰωάννης ὁ Καισαρέας ὁ γραμματικὸς ἀπολογήθηκε ὑπὲρ τῆς συνόδου, καὶ ἄλλοι πάρα πολλοὶ μὲ ἐκθέσεις ἀληθινώτατες.

Ὄταν λοιπὸν διώχτηκε ὁ Σεβῆρος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια, ἕξαιτίας τῶν πονηρῶν ἀντιλήψεών του, τίς ὁποῖες δίδασκε ἐναντίον τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, πῆγε στὴν Ἀλεξάνδρεια, τὴ φωλιά τῶν φιδιῶν, τῶν ἐχθρῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ μελετώντας τὸ σύγγραμμα τοῦ Καισαρέα καὶ μερικῶν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἔγραφαν ὑπὲρ τῆς συνόδου μὲ περισσότερα Πατερικὰ καὶ ἀγιογραφικὰ χωρία, συστάσεις καὶ ἀποδείξεις, στὴν ἀρχὴ ἔγραψε εὐθέως ἐναντίον τοῦ Ἰωάννη τοῦ Καισαρέα, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτό, ἐκεῖνο πού ἔκανε ὁ Ἀκύλας στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, παρερμηνεύοντάς την καὶ διαστρέ-

λαιᾶς Γραφῆς πεποίηκε, παρερμηνεύσας ταύτην καὶ τὰς πλείους
 χρήσεις καὶ μαρτυρίας τὰς περὶ Χριστοῦ διαστρέψας καὶ περικό-
 ψας, καὶ κατ' ἀντιπάθειαν πεπλανημένην ἔκδοσιν πρὸς ἀπώλειαν
 Ἰουδαίοις καταλείψας, τοῦτο αὐτὸ καὶ Σεβῆρος πεποίηκε. Θεωρή-
 5 σας γὰρ ὅτι ἐκ πατρικῶν τῶν ὁσίων διδασκάλων χρήσεων παρέ-
 στησαν ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτοις ἐν ἐνὶ προσώπῳ τὸν Χριστὸν οἱ
 περὶ τῆς συνόδου ἀπολογησάμενοι, ἐπιλαθόμενος ὁ πολὺς οὗτος
 Σεβῆρος, ὅτι «Τὴν κρίσιν πᾶσαν τῷ Χριστῷ δέδωκεν ὁ Πατήρ»,
 ἀρπάζει τὸ τῆς κρίσεως ἐκ τοῦ Χριστοῦ ὡς Ἀντίχριστος ἀξίωμα,
 10 καὶ προκαθέζεται δικαστῆς καὶ κριτῆς τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ
 διδασκάλων, καὶ παραγαγὼν τὰς τούτων χρήσεις, ὅσας μὲν ἠδυνή-
 θη παρερμηνεῦσαι, ταύτας ὠμολόγησε τῶν Πατέρων ἀληθῶς εἶ-
 ναι, ὅσων δὲ πάλιν χρήσεων αἱ βίβλοι σπανίως ἠύρισκοντο, ἢ διὰ
 τὸ ἀπομήκοθεν τῆς αὐτῶν χώρας, ἢ διὰ τὸ ἑτερογλώσσους εἶναι,
 15 ταύτας παρεγράψατο, λέγων ψευδεῖς καὶ νόθους ὑπάρχειν. Ὅσας
 δὲ πάλιν χρήσεις λεγούσας τὰς δύο φύσεις εὔρε Γρηγορίου τε καὶ
 Ἰωάννου καὶ Κυρίλλου καὶ Ἀθανασίου καὶ Ἀμβροσίου καὶ Πρό-
 κλου καὶ τῶν λοιπῶν περιφανῶν διδασκάλων, ὧν αἱ βίβλοι καὶ αἱ
 χρήσεις ἀπαραίτητοί εἰσι διὰ τὸ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αὐ-
 20 τὰς προκειῖσθαι, περὶ τούτων πάλιν ὄρον καὶ ἀπόφασιν ἐξέθετο ὁ
 νομοθέτης καὶ κριτῆς Σεβῆρος, ποτὲ μὲν γράφων πρὸς τὸν λεγόμε-
 νον Νηφάλιον ὅτι συγγνώμην παρέχει τοῖς ἁγίοις Πατράσιν ἐπὶ τῇ
 φωνῇ τῶν δύο φύσεων, ἐπειδὴ φησι κατὰ Ἀρειανῶν ὀπλιζόμενοι
 ἠναγκάσθησαν τῇ φωνῇ τῶν δύο φύσεων χρήσασθαι. Ποτὲ δὲ πᾶ-
 25 λιν ἀναισχυντότερον χρώμενος, οὐδὲ συγγνώμην ἀξιοῖ τοὺς ἁγίους
 Πατέρας, ἀλλ' ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῶν τὴν καθαίρεσιν καὶ ἐκβολὴν τῶν
 θεοπνεύστων αὐτῶν διδαγμάτων ποιεῖται, αὐταῖς ξηραῖς λέξεσιν
 οὕτως ἐκθέμενος, καθὰ ὕστερον πλατύτερον ἐρουῖμεν καὶ δεῖξομεν,
 αὐτὸν φάσκοντα ὅτιπερ ἀπόβλητοί εἰσιν αἱ τῶν ἁγίων Πατέρων
 30 περὶ δύο φύσεων ἠνωμένων ἐν Χριστῷ χρήσεις, κἂν αὐτοῦ Κυρίλ-
 λου ὑπάρχουσι, καὶ ὅτι πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ἐναλλαγὰς τῶν
 αἰρέσεων δεῖ φησι παραλλάττειν καὶ μεταφέρειν τὰ τοῦ Χριστοῦ
 δόγματα. Ὅθεν Ἀρειανῶν φησι λεγόντων μίαν φύσιν ἐν Χριστῷ,
 καλῶς ἐποίησαν οἱ Πατέρες εἰπόντες δύο φύσεις, καὶ συγγνώμην

φοντας καὶ περικόπτοντας τὰ περισσότερα χωρία καὶ τὶς μαρτυρίες γιὰ τὸν Χριστό, καὶ ἀπὸ πλανημένη ἀντιπάθεια ἐγκατέλειψε τὴν ἔκδοσὴ τῆς στοὺς Ἰουδαίους γιὰ νὰ τὴν ἀφανίσουν, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Σεβῆρος. Βλέποντας ὅτι μὲ πατερικὰ χωρία τῶν ἁγίων δασκάλων παρουσίασαν τὸν Χριστό μὲ δύο φύσεις ἀδιαιρέτες στὸ ἓνα πρόσωπό του, ἐκεῖνοι ποὺ ὑπεραμύνθηκαν τῇ σύνοδο, ξεχνώντας ὁ σπουδαῖος αὐτὸς Σεβῆρος ὅτι «τὴν κρίση ὅλη τὴν ἔδωσε ὁ Πατέρας στὸν Υἱό»⁵³, ἀρπάζει τὸ ἀξίωμα τῆς κρίσεως ἀπὸ τὸν Χριστὸ ὡς Ἄντίχριστος, καὶ κάθεται δικαστῆς καὶ κριτῆς τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ δασκάλων, καὶ προσκομίζοντας τὰ χωρία αὐτῶν, ὅσα βέβαια μπόρεσε νὰ παρερμηνεύσει, αὐτὰ ὁμολόγησε ὅτι εἶναι πραγματικὰ τῶν Πατέρων, ἐνῶ ὅσων ρητῶν τὰ βιβλία βρίσκονταν σπάνια, ἢ λόγῳ τῆς μεγάλης ἀπόστασης ἀπὸ τὴ χώρα τους, ἢ ἐπειδὴ ἦταν σὲ ἄλλη γλῶσσα, αὐτὰ τὰ διέγραψε, λέγοντας ὅτι εἶναι ψεύτικα καὶ νόθα. Ὅσα πάλι χωρία βρῆκε νὰ μιλοῦν γιὰ τὶς δύο φύσεις τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Ἰωάννου, τοῦ Κυρίλλου, τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Ἀμβροσίου, τοῦ Πρόκλου καὶ τῶν ἄλλων διακεκριμένων δασκάλων, τῶν ὁποίων τὰ βιβλία καὶ τὰ χωρία εἶναι ἀπαραίτητα, ἐπειδὴ βρίσκονται σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, γι' αὐτὰ ὁ νομοθέτης καὶ κριτῆς Σεβῆρος ἔβγαλε πάλι ὄρισμὸ καὶ ἀπόφαση, ἄλλοτε γράφοντας πρὸς τὸν θεωρούμενο Νηφάλιο, ὅτι συγχωρεῖ τοὺς ἁγίους Πατέρες γιὰ τὴ ψήφιση τῶν δύο φύσεων, ἐπειδὴ, λέγει, ἀμυνόμενοι ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, ἀναγκάστηκαν νὰ μιλήσουν γιὰ τὶς δύο φύσεις. Ἄλλοτε πάλι, φερόμενος μὲ περισσότερη ἀδιαντροπιά, οὔτε συγγνώμης ἀξιώνει τοὺς ἁγίους Πατέρες, ἀλλ' ὅσον ἐξαρτῶταν ἀπὸ αὐτὸν πρότεινε τὴν καθαίρεση καὶ ἀφαίρεση αὐτῶν τῶν θεόπνευστων διδασκαλιῶν, χρησιμοποιώντας τὶς ἴδιες ξερὲς λέξεις ἔτσι, ὅπως θὰ ποῦμε ἐκτενέστερα ὕστερα, καὶ θὰ δείξουμε ὅτι ὁ ἴδιος λέγει νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ βιβλία στὰ χωρία τῶν ἁγίων Πατέρων γιὰ τὶς δύο φύσεις τὶς ἐνωμένες στὸν Χριστό, ἔστω καὶ ἂν εἶναι τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίλλου, καὶ ὅτι ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις καὶ τὶς ἐναλλαγές τῶν αἰρέσεων πρέπει, λέγει, νὰ ἀλλάζουμε καὶ νὰ μετακινοῦμε τὰ δόγματα τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ, λέγει, ὅταν οἱ Ἀρειανοὶ δέχονταν μία φύση στὸν Χριστό, ἔκαναν καλὰ οἱ Πατέρες λέγοντας δύο φύσεις καὶ τοὺς συγχωρῶ. Τώρα

53. Ἰω. 5, 22.

αὐτοῖς δίδωμι. Νεστορίου δὲ λέγοντος δύο φύσεις ἐν Χριστῶ, ἀπό-
 βλητοὶ λοιπὸν εἰσὶν αἱ τῶν Πατέρων φωναί, κἂν αὐτοῦ μακαρίου
 Κυρίλλου εἰσί. Μία γὰρ λοιπὸν φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ ἐστέρη-
 ται τῆς ἐτέρας. Τάχα γὰρ Νεστόριον ἰδοῦσα ἡ παναγία σὰρξ τοῦ
 5 Χριστοῦ ἢ καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένη αὐτῶ ἐχώρισθη, καὶ ἔφυγεν ἐκ
 τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ἀνούσιος καὶ ἀνυπόστατος καὶ ἀφανῆς γέγο-
 νε, καὶ γυμνὸν λοιπὸν τὸν Θεὸν Λόγον κατέλιπε, κατὰ τὴν τοῦ
 Μάνεντος διδασκαλίαν. Ἐκεῖνος γὰρ τοῦτό φησιν ὅτι, «Ἐν τῷ ἡ-
 λίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ», τῆς σαρκὸς ἠνίκα ἀνελαμβάνετο εἰς
 10 οὐρανούς.

Ταῦτα νομοθετήσας ὁ Σεβῆρος, ὡς οἶα τῷ Ἀκύλα, καὶ μαθη-
 τεύσας καὶ τῷ ἰδίῳ ἔθνει τῶν Ἀλεξανδρέων, ὡς τὴν λεγομένην
 παρ' Ἑβραίοις δευτέρωσιν, τὴν περιέχουσαν τῆς ὀρθῆς τῶν ἔβδο-
 μήκοντα ἐρμηνευτῶν τὴν ἀναίρεσιν καὶ τοῦ θείου νόμου κατάλυ-
 15 σιν· καθεσθεῖς οὖν ἐκτίθεται αὐτοῖς βιβλίον τὴν λεγομένην Φιλα-
 λήθη, μᾶλλον δὲ φιλομυθῆ, ἐν ἧ ὡς οἶα κριτὴν ζώντων καὶ νεκρῶν
 ἑαυτὸν χειροτονήσας, πίνακα χρήσεων καὶ Πατέρων συνέταξεν,
 οὓς μὲν θέλει δεξάμενος, οὓς δὲ πάλιν ἐκέλευεν ἐξεωσάμενος Ἦν-
 τινὰ βιβλίον οὕτω δὴ κατέχουσι κατὰ τε Αἴγυπτον καὶ Συρίαν οἳ τε
 20 Ἰακώβου καὶ Σεβήρου καὶ Θεοδοσίου καὶ Τιμοθέου καὶ Διοσκό-
 ρου μαθηταὶ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐχθροί, ὑπὲρ αὐτὸ τὸ κατὰ Ἰω-
 ἀννην θεῖον Εὐαγγέλιον. Καὶ καθάπερ, ὡς πρὸ βραχέως εἶπον, οἱ
 Ἰουδαῖοι παῖδες πάσας τὰς Μωσαϊκὰς καὶ προφητικὰς ἐκδόσεις
 ἀφέντες, τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀκύλα παραδόσει καὶ πλάνῃ στοιχοῦσιν, οὐ-
 25 τω δὴ καὶ οἱ Σεβήρου καὶ Ἰακώβου μαθηταὶ πάσας τὰς Εὐαγγε-
 λικὰς καὶ Γραφικὰς καὶ Πατρικὰς χρήσεις αἰροῦνται μᾶλλον πα-
 ραγράψασθαι καὶ διακρούσασθαι, ἢ τὴν Σεβήρου ἐν τῇ τοιαύτῃ
 βίβλῳ νομοθεσίαν. Κἂν γὰρ αὐτοῖς Πέτρον ἢ Παῦλον παραγάγοις,
 καὶ Εὐστάθιον καὶ Γρηγόριον, κἂν Βασίλειον, κἂν Ἰωάννην, κἂν
 30 Ἀθανάσιον, καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον [αἰοίδιμον] Κύριλλον, κἂν ἄλ-
 λου οἰουδήποτε πατρὸς χρησῖν ἢ σύνταγμα, οὐ πρότερον δέχον-
 ται τοῦτο, ἄχρις ἂν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ Σεβήρου ἐπισκέψωσι (λέγω δὴ
 ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συνταγέντι βιβλίῳ τῷ λεγομένῳ «Φιλαλήθει»), καὶ

ὅμως πού ὁ Νεστόριος δέχεται δύο φύσεις στὸν Χριστό πρέπει νὰ ἀπαλειφθοῦν οἱ γνῶμες τῶν Πατέρων, ἔστω καὶ ἂν εἶναι τοῦ ἴδιου τοῦ μακαρίου Κυρίλλου. Μία λοιπὸν φύση εἶναι ὁ Χριστός, καὶ στερεῖται τὴν ἄλλη. Ἴσως ἡ παναγία σάρκα τοῦ Χριστοῦ, πού ἦταν ὑποστατικᾶ ἐνωμένη μὲ αὐτόν, βλέποντας τὸν Νεστόριο χωρίστηκε καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο, καὶ ἔγινε χωρὶς οὐσία καὶ ὑπόσταση καὶ ἀφανής, καὶ ἐγκατέλειψε γυμνὸ τὸν Θεὸ Λόγο, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Μάνεντος. Γιατὶ ἐκεῖνος λέγει ὅτι «Ἐφησε στὸν ἥλιο τὸ σκῆνωμά του», ὅταν ἡ σάρκα του ἀναλαμβάνονταν στοὺς οὐρανοὺς.

Ἄφοῦ τὰ νομοθέτησε αὐτὰ ὁ Σεβῆρος, ὅπως καὶ ὁ Ἀκύλας, καὶ ἀφοῦ δίδαξε καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἔθνος τῶν Ἀλεξανδρεῶν, ὅπως τὴ λεγόμενη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δευτέρωση, ἣ ὁποία περιέχει τὴν ἀναίρεση τῆς ὀρθῆς μετάφρασης τῶν ἑβδομήκοντα καὶ τὴν κατάργηση τοῦ θείου νόμου, κάθισε λοιπὸν καὶ παρουσίασε σ' αὐτοὺς βιβλίο πού ἔφερε τὸ ὄνομα Φιλαλήθης, ἢ μᾶλλον φιλομυθῆς, στὸ ὁποῖο, σὰν νὰ χειροτόνησε τὸν ἑαυτὸ του κριτὴ ζώντων καὶ νεκρῶν, συνέταξε πίνακα χωρίων καὶ Πατέρων, στὸν ὁποῖο πίνακα αὐτοὺς πού ἤθελε τοὺς δέχτηκε, καὶ ἄλλους διέταξε νὰ ἀπορριφθοῦν. Τὸ βιβλίο αὐτὸ τὸ ἔχουν στὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ Συρία οἱ μαθητὲς τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Σεβήρου, τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ Τιμοθέτου καὶ τοῦ Διοσκόρου, οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνώτερο καὶ ἀπὸ τὸ κατὰ Ἰωάννην θεῖο Εὐαγγέλιο. Καὶ ὅπως τὰ παιδιὰ τῶν Ἑβραίων, πού ἀνέφερα πρὶν ἀπὸ λίγο, ἀφήνοντας ὅλες τις ἐκδόσεις τοῦ Μωυσῆ καὶ τῶν προφητῶν, ἐμμένουν στὴν παράδοση καὶ πλάνη τοῦ Ἀκύλα, ἔτσι καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ Σεβήρου καὶ τοῦ Ἰακώβου προτιμοῦν νὰ διαγράψουν καὶ νὰ ἀποκρούσουν ὅλα τὰ Εὐαγγελικὰ, τὰ Γραφικὰ καὶ τὰ Πατερικὰ χωρία μᾶλλον, παρὰ αὐτὴ τὴ νομοθεσία τοῦ Σεβήρου μέσα στὸ βιβλίο αὐτό. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα τοὺς προβάλλεις τὸν Πέτρο ἢ τὸν Παῦλο, ἢ τὸν Εὐστάθιο, τὸν Γρηγόριο, τὸν Βασίλειο, τὸν Ἰωάννη, τὸν Ἀθανάσιο, ἀκόμα καὶ αὐτὸν τὸν μακάριο Κύριλλο, ἢ ὅποιονδήποτε ἄλλου Πατέρα χωρὶο ἢ σύγγραμμα, δὲν τὸ δέχονται, ἂν προηγουμένως δὲν τὸ παραβάλουν μὲ τὴ νομοθεσία τοῦ Σεβήρου (ἐννοῶ δηλαδὴ τὸ βιβλίο πού συντάχθηκε ἀπὸ αὐτὸν καὶ λέγεται Φιλαλήθης), καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν κρίση, τὴν ἔγκριση καὶ ἀπόφαση

πρὸς τὴν αὐτοῦ κρίσιν καὶ ἐπιτροπὴν καὶ ἀπόφασιν ἢ δέχονται, ἢ ἀπωθοῦνται τὸν διδάσκαλον, καὶ τὴν τούτου φωνὴν διδάσκαλον τῶν διδασκάλων καὶ κριτὴν τῶν θαυματουργῶν καὶ ἑταστὴν καὶ δοκιμαστὴν τῶν Θεοφόρων ἀνδρῶν αὐτὸν καταστήσαντες.

5 Ταῦτα ἡμεῖς οὐκ ἐξ ἀκοῆς γράφομεν, ἀλλ' ἐκ πείρας πολλῆς τυγχάνοντες, καὶ ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν ἑτέροις τόποις εἰδότες τοὺς τὴν μίαν φύσιν ἐν Χριστῷ δογματίζον-
 10 τας, πᾶσαν Γραφικὴν καὶ Πατρικὴν λέξιν κατὰ τὴν νομοθεσίαν Σευήρου ἀνακρίνοντας καὶ ἐρμηνεύοντας. Ἐνομοθέτησε γὰρ αὐ-
 15 τοῖς ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ τῷ καλουμένῳ «Φιλαλήθει», ὅτιπερ σ' τριά-
 κοντα χρήσεις τῶν ἁγίων Πατέρων διέτριψεν ἢ πίστις Χαλκηδόνος ἐν τῇ ἀπολογία, ἢ ἐποίησατο ὑπὲρ αὐτῆς Ἰωάννης ὁ Καισαρεύς,
 ὅπερ καὶ προήγαγεν ἡμῖν ἐν Βαβυλῶνι Ἀθανάσιος ὁ νοτάριος. Ἐπεὶ οὖν πρὸς τὰς χρήσεις τῶν Πατέρων ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ
 20 θνύουσης τὰ ὦτα αὐτῆς, ἐκώφευσαν τὸ οὖς τῆς ἐαυτῶν καρδίας, μη-
 κέτι ἀκούοντες φωνῆς ἐπαδόντων, πάντως φαρμακοῦται φαρμα-
 κευομένη παρὰ σοφοῦ ἢ τούτων παρεμβολή, καὶ παραταττόμενοι
 αὐτοῖς τῇ συνεργείᾳ τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀθετουμένου Χριστοῦ, δι' ἑτέ-
 25 ρου τρόπου, οὗ οὐκ ἐπίστανται, καὶ ἐπιπεσοῦμεθα τοῖς ἄλλοφύλοις
 τῆς ἀληθείας, δι' ἄλλης ὁδοῦ εὐσεβείας, ἧς οὐκ ἐβάδισαν οὐδὲ ἔ-
 γνωσαν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐβλασφή-
 μησαν, μᾶλλον δὲ ἔγνωσαν καὶ ἐκουσίως εἰς αὐτὸν ἠσέβησαν.

Ἰστέον δὲ πρὸ πάντων, καὶ μὴ ἀγνοητέον, ὅτιπερ ἅπαντες, οἱ
 25 μίαν οὐσίαν δογματίζοντες εἶναι τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότη-
 τος τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν
 διδασκῶν παρέλαβον λέγειν τὴν φύσιν πρόσωπον εἶναι, καὶ τὸ πρό-
 σωπον ὁμοίως φύσιν. Μερικὰς γὰρ οὐσίας λέγει ὁ Ἀριστοτέλης
 εἶναι τὰ πρόσωπα. Λοιπὸν τούτῳ τῷ ματαίῳ κανόνι στοιχῶν ὁ
 30 Ἄρειος, εἶπε τρεῖς οὐσίας ἐπὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύ-
 ματος. Τούτῳ τῷ ἀνόμῳ ὄρω καὶ Σευήρος στοιχήσας, ἐκ δύο με-
 ρικῶν οὐσιῶν καὶ ὑποστάσεων ἡμιτόμων, εἶπεν ἀποτελεῖσθαι μίαν
 φύσιν τὸν Χριστόν. Ὡσαύτως καὶ Εὐτυχῆς καὶ Διόσκορος, Τιμό-
 θεός τε καὶ Γαϊανός καὶ Ἰουλιανός, Ἰάκωβος καὶ Πέτρος ὁ Γνα-

αὐτοῦ, ἢ δέχονται ἢ ἀπορρίπτουν τὸν δάσκαλο, καὶ τὰ δικά του (τοῦ Σεβήρου) λόγια τὰ ἔχουν κάνει δάσκαλο τῶν δασκάλων, καὶ κριτὴ τῶν θαυματουργῶν, καὶ ἔξεταστὴ καὶ δοκιμαστὴ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν.

Αὐτὰ ἐμεῖς δὲν τὰ γράφουμε ἐπειδὴ τὰ ἔχουμε ἀκούσει, ἀλλὰ ἀπὸ μεγάλη πείρα, ὅταν ἤμασταν στὴ Συρία, στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ σὲ ἄλλους τόπους, γνωρίζοντας ὅτι αὐτοὶ ποὺ διδάσκουν τὴ μία φύση τοῦ Χριστοῦ, κάθε Γραφικὴ καὶ Πατερικὴ λέξη τὴν ἀνακρίνουν καὶ τὴν ἐρμηνεύουν σύμφωνα μὲ τὴ νομοθεσίαν τοῦ Σεβήρου. Γιατὶ νομοθέτησε σ' αὐτοὺς μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ ποὺ λέγεται Φιλαλήθης, ὅτι 230 χωρία τῶν ἁγίων Πατέρων προέβαλε ἢ πίστη τῆς Χαλκηδόνας στὴν ἀπολογία ποὺ ἔκανε γι' αὐτὴν ὁ Ἰωάννης ὁ Καισαρέας, τὸ ὁποῖο μᾶς ἔδειξε στὴ Βαβυλώνα ὁ Ἀθανάσιος ὁ νοτάριος. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρὸς τὰ χωρία τῶν Πατέρων, σὰν τὸ φίδι ἀσπίδα ποὺ εἶναι κουφὴ καὶ κλείνει τὰ αὐτιά της, βούλωσαν τὸ αὐτὴ τῆς καρδιάς τους, καὶ δὲν ἀκοῦνε πιά τὴ φωνὴ αὐτῶν ποὺ τραγουδοῦν, ὅπως δὴποτε φαρμακώνεται δηλητηριαζόμενὴ ἀπὸ σοφὸν ἢ παράταξή τους, καὶ παρατασσόμενοι (ἐμεῖς) ἐναντίον τους μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ ποὺ αὐτοὶ ἀθετοῦν, μὲ ἄλλον τρόπο, τὸν ὁποῖο δὲν γνωρίζουν, θὰ ἐπιτεθοῦμε στοὺς ἀλλόφυλους τῆς ἀλήθειας ἀπὸ ἄλλον δρόμο εὐσέβειας, τὸν ὁποῖο δὲν βᾶδισαν οὔτε γνώρισαν. Γιατὶ, ἂν τὸν γνώριζαν, δὲν θὰ βλασφημοῦσαν τὸν Κύριον τῆς δόξας, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν γνώρισαν καὶ θεληματικὰ ἀσέβησαν σ' αὐτόν.

Πρέπει νὰ γνωρίζουμε πρὶν ἀπὸ ὅλα καὶ νὰ μὴ ἀγνοοῦμε, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ποὺ διδάσκουν, ὅτι εἶναι μία ἡ οὐσία τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, παρέλαβαν ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὶς ἄλλες ἑλληνικὰς διδασκαλίαις ποὺ λένε ὅτι ἡ φύσις εἶναι πρόσωπο καὶ τὸ πρόσωπο φύσις. Γιατὶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ὅτι τὰ πρόσωπα εἶναι μερικὲς οὐσίαις. Ἀκολουθώντας λοιπὸν αὐτὸν τὸν μάταιον κανόνα ὁ Ἄρειος διέκρινε τρεῖς οὐσίαις στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτὸν τὸν ἄνομον κανόνα ἀκολουθώντας καὶ ὁ Σεβήρος, εἶπε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐπὶ μέρους οὐσίαις καὶ ὑποστάσεις διχοτομημέναις. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Εὐτυχῆς καὶ ὁ Διόσκορος, ὁ Τιμόθεος, ὁ Γαϊανός, ὁ Ἰουλιανός, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Πέτρος ὁ

φύς και Βαρσανούφιος και Θεοδόσιος τὸ δεκακέρατον τῆς πλάνης, οὐκ ἐκ Γραφικῶν και Εὐαγγελικῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν Ἀριστοτελικῶν κατηγοριῶν παρέλαβον τὸ λέγειν, τὴν φύσιν πρόσωπον και οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος.

5 **Σχόλιον.** Καὶ Σαβέλλιος ὁμοίως τὴν φύσιν λέγων ὑπόστασιν, μίαν ὑπόστασιν εἶπεν τῆς ἁγίας Τριάδος

Πάντα δὲ ταῦτα ἠγωνίσαντο καθυδρῖσαι τὴν σύνοδον Χαλκηδόνος βουλόμενοι, ὡς ὄρισαν δύο φύσεις ἀδιαιρέτους τὸν ἕνα και μόνον Χριστὸν τὸν Θεόν, ὅπως ὡς νομίζουσιν ἐλέγξωσιν
10 αὐτὴν δύο πρόσωπα λέγουσαν ἐν Χριστῷ, ὅπως τετραπρόσωπος εὐρεθῆ ἡ ἁγία Τριάς. Δύο μὲν ἔχουσα πρόσωπα Πατὴρ και ἁγίου Πνεύματος, και ἕτερα δύο τὰ τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα μὲν οἱ αἰρετικοί. Ἀλλὰ μὴν καθαιρέσεως και ἐξορισμοῦ γενομένου τῆς ἑλληνικῆς σοφίας ὑπὸ Χριστοῦ, τοῦ ἐν Παύλῳ λαλοῦντος, μηδαμῶς πιστοὶ
15 κατεδεξάμεθα, κατὰ τὰ ἑλληνικὰ και Ἀριστοτελικὰ διδάγματα, τὰ τοῦ Χριστοῦ κηρύττειν δόγματα. Μηδὲ μὴν ὡς Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἀλλ' ὡς Παῦλος ὁ Ταρσεὺς τὸν Χριστὸν καταγγέλλομεν. «Οὐκ ἐν σοφία λόγου, ἵνα μὴ στενωθῆ ὁ σταυρὸς τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ», τοῦ λέγοντος, «ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, ἐπειδὴ ἐμα-
20 ράνθη ἡ σοφία τοῦ αἰῶνος τούτου και οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος δι' αὐτῆς σοφίας τὸν Θεόν». Καί, εὐδόκησε διὰ τῆς ιδιωτείας τῶν μαθητῶν σῶσαι τοὺς εἰς αὐτὸν εὐαγγελικῶς πιστεύοντας οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις· ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου μαρτίου παρὰ τῷ Θεῷ ἔστι, και αὐτὴ και οἱ στοιχοῦντες αὐτῇ.

25 Οὐκοῦν ἡνίκα ἡμῖν τῆς ἀγέλης τοῦ προσηρημένου δεκακεράτου προσπελάσει τις, τοὺς περὶ Χριστοῦ διαγυμνάζων λόγους, μὴ πρότερον αὐτῷ τὴν οἶαν οὖν ἀπολογίαὶν ποιήσωμεν, ἄχρις ἂν διερωτήσωμεν, τό, τί νοεῖ και πῶς ἐρμηνεύει τὴν «φύσιν», και, τί ἔστι φύσις, και τί ὑπάρχει ὑπόστασις, και, τί ἔστιν οὐσία, και τί ὀρίζει
30 τὸ πρόσωπον, και κατὰ ποῖον κανόνα νοεῖ τὸ γένος. Κἂν σοι τοὺς Ἀριστοτελικούς και Ὀμηρικούς ὄρους και νόμους προενέγκῃ λέγων, πρόσωπον εἶναι τὴν φύσιν, ἀπόστηθι λοιπὸν αὐτοῦ και

Γναφεύς, ὁ Βαρσανούφιος καὶ ὁ Θεοδόσιος, τὸ θηρίο τῆς πλάνης μὲ τὰ δέκα κέρατα, ὄχι ἀπὸ Γραφικῆς καὶ Εὐαγγελικῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς Ἀριστοτελικῆς κατηγορίας παρέλαβαν νὰ λένε τὴ φύση πρόσωπο, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη.

Σχόλιο. Καὶ ὁ Σαβέλλιος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο, ἐνῶ ὀνομάζει τὴ φύση ὑπόσταση, δέχεται μία ὑπόσταση τῆς ἁγίας Τριάδας.

Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ὑποστήριξαν, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ κατηγορήσουν τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ἣ ὁποία ὄρισε, ὅτι ὁ ἕνας καὶ μοναδικὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἔχει δύο φύσεις ἀδιαίρετες, μὲ σκοπὸ, ὅπως νομίζουν, νὰ τὴν κατηγορήσουν ὅτι δέχεται δύο πρόσωπα στὸν Χριστό, γιὰ νὰ βρεθεῖ ἔτσι ἡ ἁγία Τριάδα μὲ τέσσερα πρόσωπα. Ἐχοντας δηλαδὴ δύο πρόσωπα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἄλλα δύο τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὰ βέβαια οἱ αἰρετικοί. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἑλληνικὴ σοφία καθαιρέθηκε καὶ ἐκτοπίστηκε ἀπὸ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος μιλοῦσε μέσω τοῦ Παύλου, οἱ πιστοὶ δὲν δεχτήκαμε καθόλου νὰ κηρύττουμε αὐτὰ πού ἀφοροῦν τὸν Χριστὸ σύμφωνα μὲ τὴν ἑλληνικὴ καὶ Ἀριστοτελικὴ διδασκαλία. Οὔτε βέβαια κηρύττουμε τὸν Χριστὸ ὅπως ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἀλλὰ ὅπως ὁ Παῦλος ὁ Ταρσεύς· «ὄχι μὲ ρητορικὴ σοφία, γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴ δύναμή του ὁ σταυρὸς τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ»⁵⁴, ὁ ὁποῖος λέγει· «θὰ ἐξαφανίσω τὴ σοφία τῶν σοφῶν... ἐπειδὴ ξεμωράθηκε ἡ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ, καὶ δὲ γνώρισε ὁ κόσμος μὲ τὴ σοφία αὐτὴ τὸν Θεό»⁵⁵. Καὶ εὐδόκησε ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἀπειρία τῶν μαθητῶν νὰ σώσει ἐκείνους πού πιστεύουν σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο σ' αὐτόν, καὶ ὄχι μὲ πειστικὰ λόγια σοφίας, γιὰ τὴν ἡ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ μωρία⁵⁶, καὶ αὐτὴ καὶ ὅσοι τὴν ἀκολουθοῦν.

Ἐπομένως, ὅταν μᾶς πλησιάζει κάποιος ἀπὸ τὴν ἀγέλη τοῦ θηρίου μὲ τὰ δέκα κέρατα, πού προαναφέρθηκε, ἀσκώντας τοὺς λόγους γιὰ τὸν Χριστό, νὰ μὴ τοῦ κάνουμε καμμιά ἀπολογία πρὶν τὸν ρωτήσουμε τί νομίζει καὶ πῶς ἐρμηνεύει τὴ φύση, καὶ τί εἶναι φύση, καὶ τί εἶναι ὑπόσταση, καὶ τί εἶναι οὐσία, καὶ πῶς ὀρίζει τὸ πρόσωπο καὶ μὲ ποιὸν κανόνα ἐννοεῖ τὸ γένος. Καὶ ἂν σοῦ ἀναφέρει τοὺς ἀριστοτελικούς καὶ ὀμηρικούς ὀρισμούς καὶ νόμους, λέγοντας ὅτι πρόσωπο εἶναι ἡ φύση, ἀπομακρύνσου ἀπὸ αὐτόν καὶ στήσε τον

54. Α΄ Κορ. 1, 17.

55. Ὅπ. π. 19-20.

56. Ὅπ. π. 29.

στησον αὐτὸν κάτω μετὰ τοῦ διαβόλου, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ διαβόλου κατώτερον. Οὔτε γὰρ ὁ διάβολος τολμήσει προτιμῆσαι τὴν Ἑλληνοσοφίαν ὑπὲρ τὴν Μωσαϊκὴν καὶ προφητικὴν, Εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν παράδοσιν.

5 Οὐκοῦν ὅσοι τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐρασταὶ μετὰ τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης πάντα τὰ τοῦ Χριστοῦ κηρύττωμεν δόγματα, κατὰ Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἐρμηνεύσωμεν τὴν οὐσίαν, τὸ γένος, τὴν φύσιν, τὴν ὑπόστασιν, τὸ πρόσωπον, ὅ-
10 πού οὐδεὶς δύναται ἀντειπεῖν. Πρῶτον μὲν, ὅτι κυρία καὶ δέσποινα πάντων τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν Γραφῶν καὶ Πατέρων τυγχάνει. Δεύτερον δέ, ὅτι καὶ ἀνόθευτος καὶ ἀναντίρρητος ὑπάρχει πᾶσα νομικὴ καὶ ἀποστολικὴ φωνή. Τρίτον δὲ λοιπόν, τούτου χάριν ἐκ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀναγκαῖον ὑποδείξει τὰ περὶ
15 φύσεως καὶ ὑποστάσεως καὶ προσώπου καὶ γένους καὶ οὐσίας, ἐπειδὴ τὴν ἐκβολὴν καὶ οἶονεὶ καθαίρεσιν τῶν ἁγίων Πατέρων Σευῆρος πεποιήται, καθὰ εὐθέως ἀποδείξομεν ἐξ ὧν πρὸς Νηφάλιον καὶ ἑτέρους τινὰς οὕτως ἐπήγγειλε λέγων “Εἰ δὲ καὶ ἐρουῖσιν οἱ δι’ ἐναντίας, τοῦτ’ ἔστιν οἱ Χαλκηδόνος, ὅτι καὶ ἡμεῖς προσοίσο-
20 μὲν σοι φωνὰς Πατέρων, ἐν αἷς προφανῶς λέγουσι δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ, ἐγὼ οὕτω πράως καὶ ἀφιλονείκως ἀπολογήσομαι. Δῶμεν κατὰ συγχώρησιν τό, λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις, ὑπὸ μηδενὸς τῶν πάλαι Πατέρων ἀποδοκιμασθέν, ἀλλὰ πάντας, τοῦτ’ ἔστι τοὺς ἁγίους Πατέρας, ὀρθῶς καὶ ἀδιαβλήτως χρήσασθαι τῇ τοιαύτῃ
25 φωνῇ”. Τί οὖν φησι πρὸς τοῦτο, λέγω, ὁ Σευῆρος; “Πολλὰ τῶν ἀδιαβλήτως λεγομένων λέξεων παλαιοῖς Πατράσι μετὰ Νεστόριον οὐκ ἀσφαλεῖς ἐνομίσθησαν”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Ἐπίδειξις, ὅτι ἀπεβάλλετο ὁ δυσσεβὴς Σευῆρος
30 τοὺς ἁγίους Πατέρας.

Καὶ μετὰ βραχέα πάλιν ὁ αὐτὸς φησι. “Καὶ μὴ μοι πάλιν εἴ-
πη, ὡς τῇ λέξει τῶν δύο φύσεών τινες τῶν Πατέρων ἐχρήσαντο.

κάτω μαζί με τὸν διάβολο, ἢ μᾶλλον πιὸ κάτω καὶ ἀπὸ τὸν διάβολο. Γιατὶ οὔτε ὁ διάβολος θὰ τολμήσει νὰ προτιμήσει τὴν ἑλληνικὴ σοφία πάνω ἀπὸ τὴ μωσαϊκὴ καὶ προφητικὴ καὶ εὐαγγελικὴ καὶ ἀποστολικὴ παράδοση.

Λοιπὸν ὅσοι εἴμαστε ἐραστές τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μαζί με τὴν ἁγία καθολικὴ Ἐκκλησία, ἃς κηρύξουμε ὅλα τὰ δόγματα τοῦ Χριστοῦ σύμφωνα με τὴν παράδοση τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ ἃς ἐρμηνεύσουμε τὴν οὐσία, τὸ γένος, τὴ φύση, τὴν ὑπόσταση καὶ τὸ πρόσωπο σύμφωνα με τὸν Μωυσῆ καὶ τοὺς Προφῆτες καὶ τὸ Εὐαγγέλιο, ὅπου κανένας δὲν μπορεῖ νὰ φέρει ἀντίρρηση. Πρῶτον, γιατί εἶναι κυρία καὶ δέσποινα ὅλων τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων. Δεύτερον, ἐπειδὴ καὶ ἀνόθευτη εἶναι καὶ ἀναντίρρητη κάθε μαρτυρία τοῦ νόμου καὶ τῶν ἀποστόλων. Καὶ τρίτον, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποδείξουμε ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη τὰ σχετικὰ μετὰ τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση καὶ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ γένος καὶ τὴν οὐσία, γιὰ τὸν ἐξῆς λόγο· ἐπειδὴ ὁ Σεβῆρος ἀπέρριψε καὶ κατὰ κάποιον τρόπο καθαίρεσε τοὺς ἁγίους Πατέρες, ὅπως θὰ ἀποδείξουμε ἀμέσως, καὶ αὐτὰ πού ἔγραψε στὸν Νηφάλιο καὶ σὲ μερικοὺς ἄλλους λέγοντας, “Κι ἂν ποῦν οἱ ἀντίπαλοι, δηλαδή οἱ ὀπαδοὶ τῆς Χαλκηδόνας, ὅτι καὶ ἐμεῖς θὰ σοῦ παρουσιάσουμε μαρτυρίες Πατέρων στίς ὁποῖες φανερὰ μιλοῦν γιὰ δύο φύσεις στὸν Χριστό, ἐγὼ θὰ τοὺς ἀπαντήσω μετὰ πραότητα καὶ χωρὶς διάθεση γιὰ φιλονεικία.” Ἄς τοὺς συγχωρήσουμε γιὰ τὸ ὅτι μιλοῦν γιὰ δύο φύσεις στὸν Χριστό, πράγμα πού δὲν ἐπιδοκιμάστηκε ἀπὸ κανέναν ἀπὸ τοὺς παλιούς Πατέρες, ἀλλ’ ὅλους, δηλαδή τοὺς ἁγίους Πατέρες, νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσετε σωστὰ καὶ ἀδιάβλητα μετὰ τὰ ἐξῆς λόγια”. Καὶ τί λέγει αὐτὸς γι’ αὐτό, ἐννοῶ ὁ Σεβῆρος; “Πολλές ἀπὸ τίς λέξεις πού λέγονται ἀδιάβλητα ἀπὸ τοὺς παλιούς Πατέρες, μετὰ τὸν Νεστόριο δὲν κρίθηκαν ἀσφαλεῖς”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

**Ἀπόδειξη διὰ τὴν ἀπέρριπτε ὁ ἀσεβὴς Σεβῆρος
τοὺς ἁγίους Πατέρες.**

Καὶ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα λέγει ὁ ἴδιος: “Καὶ νὰ μὴ μοῦ πεῖς πάλι, ὅτι τὴ λέξη τῶν δύο φύσεων τὴ χρησιμοποίησαν μερικοὶ ἀπὸ

Ἐχρήσαντο γὰρ καθ' ἡμᾶς, εἰ καὶ τοῦτο τῷ λόγῳ συγχωρήσομεν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, τῆς νόσου, τῆς Νεστορίου κενοφωνίας, τὰς Ἐκκλησίας ἐπινεμουμένης, ἐπὶ πλέον ἢ λέξις ἀπεδοκίμασθη. Καὶ γὰρ πρὸς τὰς νόσους τὰ φάρμακα, οὐ
 5 δύνανται δὲ αἱ τῶν ἄλλων Πατέρων φωναί, εἰ καὶ εὗρεθεῖεν, ὡς ἐν ὑποθέσει δὲ πάλιν λέγω, κατὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου προφέρεσθαι πρὸς τὴν ἐνσκήψασαν νόσον τὴν θεραπείαν ἐπινοήσαντος. Τὸ πλέον λέγω, κἂν αὐτοῦ Κυρίλλου εἶεν αἱ φωναὶ ὑπ' αὐτοῦ λεχθεῖσαι". Ταῦτα Σευῆρος ἐξέθετο.

10 Ἐμοὶ δὲ τίς ἐδίδου κροτῆσαι τὸν ῥήτορα τοῦτον, ἐφ' οἷς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν σύνοδον Χαλκηδόνης ἄκων εὐηργέτησεν, ὥσπερ οἱ Χριστὸν ξύλω προσηλώσαντες; Αὐτὸ γὰρ τὸ ὁμολογεῖν αὐτὸν εἰρηκότας τοὺς ἁγίους Πατέρας ἀδιαβλήτως ἐν Χριστῷ δύο φύσεις μυρίων ταλάντων οὐκ ᾠνούμεθα, ἢ ἠυρίσκο-
 15 μεν τοιοῦτον συνήγορον κατὰ τῶν μίαν φύσιν ἐν Χριστῷ ὁμολογούντων. Δεύτερον ἕτερον ἡμῖν συνεστήσατο κέρδος, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον Κύριλλον μαρτυρεῖ τὰς δύο ἐν Χριστῷ δογματίσαντα φύσεις. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἠπίστατο, οὐκ ἂν ἔλεγεν, ὅτι "κἂν αὐτοῦ Κυρίλλου εἶεν αἱ φωναὶ ὑπ' αὐτοῦ λεχθεῖσαι".

20 Τρίτον ἡμῖν κέρδος προξενεῖ, ὁ πολὺς οὗτος ῥήτωρ φάσκων, ὅτι πρὸς τὰς νόσους καὶ πρὸς τὰς ἀνακυπτούσας αἱρέσεις δεῖ καὶ τὰ φάρμακα καὶ τὰ δόγματα παρασκευάζειν καὶ μεταλλάττεσθαι. "Καὶ γὰρ οἱ μακάριοι Πατέρες, φησί, πρὸς τὴν Ἀρείου παρατατόμενοι αἵρεσιν μίαν φύσιν λέγουσαν ἐν Χριστῷ, ἀνατρέποντες
 25 ταύτην τὰς δύο σαφῶς ἐπ' αὐτοῦ ὁμολόγησαν φύσεις". Ὅντως, «ὡς γλυκεῖα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου». Ὅρῳ γάρ, ὅτι ἐν τοῖς λόγοις τῶν χειλέων αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός. Εἰ γὰρ δι' αὐτὴν νόσον Ἀρείου τὴν κηρύττουσαν μίαν φύσιν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀνατρέποντες ὡς
 30 δυσσεβὲς τὸ τοιοῦτον δόγμα δύο ἐκήρυξαν φύσεις, πολλῶ πλέον νῦν δι' Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Πέτρον καὶ Τιμόθεον καὶ

τοὺς Πατέρες. Τὴ χρησιμοποίησαν πραγματικά, καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο θὰ τοὺς συγχωρήσουμε. Ὅμως κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀσθένειας τοῦ μακάριου Κυρίλλου, ὅταν ἡ ἀνοησία τοῦ Νεστορίου ξαπλωνόταν στὶς Ἐκκλησίες, ἐνῶ κατόπιν ἡ λέξις ἀποδοκιμάστηκε. Γιατὶ τὰ φάρμακα εἶναι γιὰ τὶς ἀρρώστιες, ἀλλὰ δὲν μποροῦν τὰ λόγια τῶν ἄλλων Πατέρων, ἂν βέβαια βρεθοῦν, τὸ λέγω σὰν ὑπόθεση, νὰ καταφέρονται ἐναντίον τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπινόησε γιὰ νὰ θεραπεύσει τὴν ἀσθένεια πού εἶχε ἐνσκήψει. Τὰ ἐπὶ πλέον λέγω, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι λόγια πού εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριλλο". Αὐτὰ ἀναφέρει ὁ Σεβῆρος.

Ἐμένα ὁμως ποιὸς θὰ μοῦ ἔδινε τὴ δυνατότητα νὰ χειροκροτήσω τὸν ρήτορα αὐτόν, γιατί μὲ αὐτὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλει εὐεργέτησε τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι πού σταύρωσαν τὸν Χριστό; Γιατὶ αὐτό, τὸ ὅτι ὁ ἴδιος δηλαδὴ ὁμολόγησε ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες μίλησαν ἀδιάβλητα γιὰ δύο φύσεις στὸν Χριστό, δὲν θὰ τὸ ἀγοράζαμε οὔτε μὲ δέκα χιλιάδες τάλαντα, ἂν βρῖσκαμε ἓνα τέτοιο συνήγορο ἐναντίον ἐκείνων πού ὁμολογοῦν μία φύση στὸν Χριστό. Δεύτερον, καὶ ἄλλο κέρδος μᾶς προξένησε, γιατί μαρτυρεῖ ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος δίδαξε τὶς δύο φύσεις στὸν Χριστό. Γιατὶ, ἂν αὐτὸ δὲν τὸ γνώριζε, δὲν θὰ ἔλεγε, "ἔστω καὶ ἂν εἶναι λόγια πού εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριλλο".

Τρίτο κέρδος μᾶς προξενεῖ ὁ μέγας αὐτὸς ρήτορας λέγοντας, ὅτι πρέπει τὰ φάρμακα καὶ οἱ διασκαλίες νὰ ἐτοιμάζονται καὶ νὰ προσαρμόζονται ἀνάλογα μὲ τὶς ἀρρώστιες καὶ τὶς αἵρέσεις πού ἀνακύπτουν. "Γιατὶ οἱ μακάριοι Πατέρες, λέγει, ἀντικρούοντας τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου, ἡ ὁποία δεχόταν μία φύση στὸν Χριστό, ὁμολόγησαν τὶς δύο φύσεις σ' αὐτὸν καθαρὰ γιὰ νὰ ἀνατρέψουν τὴ διδασκαλία τοῦ Ἀρείου". Πραγματικά, «εἶναι πολὺ γλυκὰ τὰ λόγια αὐτὰ στὸν λάρυγγά μου, περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸ μέλι στὸ στόμα μου»⁵⁷. Γιατὶ βλέπω ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς πιάστηκε ἀπὸ τὰ λόγια τῶν χειλιῶν του. Γιατὶ, ἂν ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς ἀσθένειας τοῦ Ἀρείου, πού κήρυττε μία φύση στὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ μας, οἱ ἅγιοι Πατέρες μας κήρυξαν δύο φύσεις γιὰ νὰ ἀνατρέψουν τὸ δόγμα αὐτό, πολὺ περισσότερο τώρα, ἐξαιτίας τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ Διοσκόρου, τοῦ Πέτρου, τοῦ Τιμο-

57. Ψαλμ. 118, 103.

Θεοδόσιον καὶ Ἰουλιανὸν καὶ Γαϊανὸν καὶ Βαρσανούφιον καὶ Ἰάκωβον καὶ τὸν σεμνὸν καὶ ἔξαρχον τῆς δεκακεράτου ταύτης ὀρχήστρας Σευῆρον καὶ τοὺς λοιποὺς αἰρεσιάρχας, τοὺς μίαν φύσιν ἀνθρωπικῶς ἐν Χριστῷ δογματίζοντας, εὐλογον καὶ εὐκαιρον, 5 καὶ ἀρμόδιον κηρύττειν ἀδιαιρέτως καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένας ἐν ἐνὶ προσώπῳ Χριστοῦ τὰς δύο φύσεις

Γέλως δὲ ὄντως πλατύς, πῶς λέλυθεν ὁ ῥήτωρ, δι' ὧν εἴρηκεν ἀπαλλάξας παντὸς ἐγκλήματος τὴν Χαλκηδόνας σύνοδον. «Πρὸς γὰρ τὰς νόσους καὶ τὰς ἀνακνιπούσας αἰρέσεις δεῖ κατασκευάζειν 10 καὶ τὰ φάρμακά», φησὶν Καὶ πῶς, ὧ σοφώτατε, οὐ ταύτην ψῆφον φυλάττεις, καὶ ἐπὶ τῷ ἐν Χαλκηδόνι συνεδρεύσαντι, ἀλλὰ πικρὸς κατήγορος ὑπάρχεις; Τῆς γὰρ νόσου τοῦ Εὐτυχοῦς ἀνακνυσάσης, φαντασίαν λέγοντος τὴν σάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐρανόθεν κατελθὸν τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐν σκιά καὶ δοκῆσει ὀφθῆν ἐπὶ τῆς 15 γῆς, καὶ ἑτερούσιον ἡμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνούσιον ὑπάρχον ποῖον φάρμακον ἦν ἀναιρετικὸν τῆς τοιαύτης νόσου, ἀλλ' ἢ τὸ εἰπεῖν οὐσίαν καθυπόστασιν ἡνωμένην τῷ Θεῷ λόγῳ τὴν παναγίαν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ τὴν σάρκα, καὶ ὁμολογεῖν αὐτὸν τέλειον ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι ἐν ἑκατέρᾳ φύσει.

20 Ἐκοτασις δέ με περιέχει, πῶς οὕτως ἀπερυσθριασμένῳ προσώπῳ καὶ γλώττῃ ἀναισχύντῳ οὐκ ἔφριξεν ὄλον τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων Πατέρων καταδικάσας ὁ Σευῆρος καὶ μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου φεισάμενος, ἀλλὰ φάσκων, ὅτι «Μετὰ τὸν καιρὸν Νεστορίου, οὐκ ἀσφαλεῖς ἐκρίθησαν, ἀλλ' ἐσφαλμέναί πάντως αἱ τῶν 25 ἀρχαίων Πατέρων φωναί», αἱ λέγουσαι δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ; Διὸ καὶ ἀπόφασιν καὶ ψῆφον ὁ ὄντως δυσσεβῆς ἐκτίθεται κατὰ τῶν ἀρχαίων Πατέρων, φάσκων ἀργὰς καὶ ἐσφαλμένας εἶναι τὰς τούτων διδαχάς, κἂν “αὐτοῦ Κυρίλλου εἰσὶν αἱ τοιαῦται φωναί”. Ὁ μὲν οὖν Χριστὸς διὰ Παύλου φησὶν, ὅτι τέθεικεν ἐν τῇ Ἐκκλη- 30 σίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ὁ δὲ Ἀντίχριστος καθαιρεῖ καὶ ἐκβάλλει, οὓς ὁ Θεὸς ἔθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Πατέρας καὶ ποιμένας, ὥσπερ τις διδάσκαλος τῶν δι-

θέου, τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοῦ Γαϊανοῦ, τοῦ Βαρσανουφίου, τοῦ Ἰακώβου, καὶ τοῦ σπουδαιοφανοῦς καὶ κορυφαίου αὐτῆς τῆς ὀρχήστρας μὲ τὰ δέκα κέρατα, καὶ τῶν λοιπῶν αἵρεσιάρχων, οἱ ὅποιοι διδάσκουν μία φύση στὸν Χριστό, ὅπως καὶ στὸν ἄνθρωπο, εἶναι εὐλογο καὶ εὐκαιρο καὶ κατάλληλο νὰ κηρύττουμε τὶς δύο φύσεις ἔνωμένες στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἀδιαίρετες καὶ ὑποστατικὰ ἔνωμένες.

Εἶναι πραγματικὰ γιὰ πολὺ γέλιο, πῶς ξέφυγε τὸν ρήτορα, ὅτι μὲ ὅσα εἶπε ἀπάλλαξε ἀπὸ κάθε κατηγορία τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας. Γιατὶ λέγει, “ἀνάλογα μὲ τὶς νόσους καὶ τὶς αἱρέσεις πού ἀνακύπτουν πρέπει νὰ κατασκευάζουμε τὰ φάρμακα”. Καὶ πῶς, σοφώτατε, αὐτὴ τὴ γνώμη δὲν τὴν φυλάγεις καὶ γιὰ ἐκείνους πού συνεδρίασαν στὴ Χαλκηδόνα, ἀλλ’ εἶσαι πικρόχολος κατήγορός τους; Γιατί, ὅταν ἡ νόσος τοῦ Εὐτυχοῦς πού ἀνέκυψε, ἔλεγε ὅτι ἡ σάρκωση τοῦ Χριστοῦ εἶναι κατὰ φαντασίαν, καὶ ὅτι τὸ σῶμα του κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, καὶ παρουσιάστηκε στὴ γῆ ὡς σκιά καὶ φαινομενικὰ, καὶ εἶναι διαφορετικῆς οὐσίας ἀπὸ τὴ δική μας, ἢ καλύτερα εἶναι χωρὶς οὐσία, ποῖο φάρμακο μποροῦσε νὰ θεραπεύσει τὴν ἀσθένεια αὐτὴ, παρὰ τὸ νὰ ποῦν ὅτι εἶναι οὐσία ὑποστατικὴ, ἔνωμένη μὲ τὸν Θεὸ Λόγο ἢ παναγία ψυχὴ του καὶ ἡ σάρκα, καὶ νὰ τὸν ὁμολογοῦν τέλειον Θεὸ καὶ τέλειον ἄνθρωπο ὡς πρὸς κάθε μιὰ φύση;

Μένω κατάπληκτος, πῶς μὲ τόσο ἀνευθυρίαστο πρόσωπο καὶ ἀδιάντροπη γλώσσα, δὲν ἔφριξε καταδικάζοντας ὅλο τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων Πατέρων ὁ Σεβῆρος, καὶ δὲν σεβάστηκε οὔτε τὸν ἴδιο τὸν ἅγιο Κύριλλο, ἀλλὰ λέγει, ὅτι “Μετὰ τὸν καιρὸ τοῦ Νεστορίου, κρίθηκαν ὅτι δὲν εἶναι σωστά, ἀλλὰ ἐσφαλμένα τὰ λόγια τῶν ἀρχαίων Πατέρων”, πού λένε δύο φύσεις στὸν Χριστό. Γι’ αὐτὸ καὶ ἔβγαλε ἀπόφαση καὶ δόγμα ὁ πραγματικὰ ἀσεβῆς ἐναντίον τῶν ἀρχαίων Πατέρων, λέγοντας ὅτι εἶναι ἄχρηστες καὶ ἐσφαλμένες οἱ διδασκαλίαι τους, “ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίλλου τὰ λόγια αὐτά”. Ὁ Χριστὸς βέβαια μὲσω τοῦ Παύλου λέγει, ὅτι τοποθέτησε στὴν Ἐκκλησία πρῶτον ἀποστόλους, δεῦτερον προφῆτες, τρίτον διδασκάλους^{57α}, ὁ Ἄντίχριστος ὁμως καταργεῖ καὶ ἀποβάλλει τοὺς Πατέρες καὶ ποιμένες πού τοποθέτησε ὁ Θεὸς στὴν Ἐκκλησία, σὰν νὰ εἶναι

57α. Ἐφεσ. 4, 11.

δασκάλων ὧν ὁ ῥήτωρ, Σενηῆρος λέγω, ὅτι οὐκ ἔτι ἀσφαλεῖς εἰσιν αἱ τῶν ἁγίων Πατέρων φωναί.

Λοιπὸν σιγησάτω ὁ ἀποστολικὸς Διονύσιος Πανσάσθω Εἰρηναῖος, ὁ τῶν αἵρέσεων πέλυξ. Μὴ λαλείτω Κλήμης τὸ τοῦ Χριστοῦ κλῆμα. Ἦργησεν Ἀύγουστινος, ὁ τῶ οἰκείῳ αἵματι τοῦ μαρτυρίου ἐγγράφως γράψας Χριστοῦ τὰς φύσεις. Οὐδενὸς γὰρ ἐφείσατο οὗτος ὁ πολύσοφος τῶν διδασκάλων ἀντίδικος. Οὐκ ἠσχύνθη τὴν ἄθλησιν Εὐσταθίου, οὐκ ἠδέεσθη τὸν θαυματοποιὸν Γρηγόριον, οὐκ ἔφριξε τοὺς Ἀθανασίου ἀγῶνας, οὐ Βασιλείου τὴν πολιτείαν διεισδράπη, ἣν καὶ δαίμονες ἔφριξαν, οὐ Γρηγορίου ἐτίμησεν, οὐς ἠσχύνθησαν Ἕλληνες, οὐκ Ἐπιφανίῳ τιμὴν ἀπένεμεν, ἐξ οὗ ἐπτοήθησαν πνεύματα, οὐκ Ἀμφιλοχίου, οὐκ Ἀμβροσίου, οὐκ Ἐφραὶμ τοῦ παναρέτου, οὐ Πρόκλου, οὐκ αὐτοῦ Κυρίλλου τῆς σφραγίδος τῶν Πατέρων ἐφείσατο, οὐδ' ἄλλου τινὸς Πατρός, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν οὐκ ἐμνήσθημεν, ἀλλὰ τὴν πάντων ἐκδολὴν ἐποίησατο φάσκων, ὅτι «Ἐως μὲν τοῦ καιροῦ Νεστορίου ἐν δύο φύσεσι ὁ Χριστὸς ἐγνωρίζετο, κατὰ τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων φωνάς, μετὰ δὲ Νεστόριον μία φύσις γέγονεν ὁ Χριστός». Καὶ βλάσφημοί εἰσιν αἱ τῶν ἀρχαίων Πατέρων φωναί αἱ τὸ πρὶν δύο φύσεις εἰποῦσαι Χριστόν. Σεληνιακῆ τάξει καὶ ψήφῳ ὁ σεληνιαζόμενος Σενηῆρος ὑποβάλλων τὸν Χριστόν, ποτὲ μὲν αὐτὸν λειψοφωτοῦντα, ποτὲ δὲ πάλιν πληροσέληνον ὄντα φανταζόμενος, καὶ νῦν μὲν διφυῆ, νῦν δὲ μονοφυῆ γινόμενον καὶ ἀλλοιούμενον κατὰ τὴν τῶν λαγωῶν τάξιν, ἵνα τι καὶ βλάσφημον εἶπω, ἢ κατὰ τὴν τῶν ἐγκυμονουσῶν γυναικῶν, νῦν μὲν δύο ψυχὰς ἐχούσας, νῦν δὲ πάλιν μετὰ τὸν τόκον ἐν μιᾷ ψυχῇ γνωριζομένων.

Εὐλογον δὲ οἶμαι καὶ ἐν τούτῳ τὸ κακοῦργον καὶ ψευδὲς διελέγξαι τοῦ ἐξάρχου Σενήρου τῆς δεκακεράτου ὀρχήστρας, καὶ δεῖξαι, ὅτι περὶ πρὸ Νεστορίου γεγονάσι οἱ τῆς διαιρέσεως ἀρχηγοὶ καὶ αἵρεσιάρχαι, οἱ εἰς δύο μερίζοντες τὸν Χριστόν καὶ ψιλὸν ἄνθρωπον αὐτὸν λέγοντες, ὧν ῥίζα μὲν καὶ κεφαλὴ τυγχάνει ὁ Ἀρτέμων, ὡς ἔξεστι γνῶναι ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσεβίου

δάσκαλος τῶν δασκάλων ὁ ρήτορας Σεβήρος, λέγοντας, ὅτι δὲν εἶναι πιά σωστὲς οἱ διδασκαλίαι τῶν ἁγίων Πατέρων.

Ἄς σιωπήσει πλέον ὁ ἀποστολικὸς Διονύσιος, ἃς παύσει ὁ Εἰρηναῖος, ὁ πέλεκυς τῶν αἱρέσεων, ἃς μὴ μιλάει ὁ Κλήμης, τὸ κλῆμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀχρηστεύτηκε ὁ Αὐγουστῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ αἷμα τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἐπιβεβαίωσε ἐγγράφως τὶς φύσεις τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ κανέναν δὲν σεβάστηκε ὁ πολύσοφος αὐτὸς ἀντίδικος τῶν δασκάλων. Δὲν ντράπηκε τὴν ἄθληση τοῦ Εὐσταθίου, δὲν σεβάστηκε τὸν θαυματουργὸ Γρηγόριο, δὲν φοβήθηκε τοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἀθανασίου, δὲν ντράπηκε τὴ ζωὴ τοῦ Βασιλείου, τὴν ὁποία ἔτρεμαν ἀκόμα καὶ οἱ δαίμονες, δὲν τίμησε τοὺς Γρηγορίους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔνοιωσαν ντροπὴ οἱ Ἕλληνες, δὲν ἀπένειμε τιμὴ στὸν Ἐπιφάνιο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο φοβήθηκαν τὰ πνεύματα, δὲν εὐλαβήθηκε τὸν Ἰωάννη, τὸν ὁποῖο φοβήθηκαν καὶ βασιλεῖς, δὲν σεβάστηκε τὸν Ἀμβρόσιο, οὔτε τὸν πανάρετο Ἐφραίμ, οὔτε τὸν Πρόκλο, οὔτε τὸν ἴδιο τὸν Κύριλλο, τὴν ἐπισφράγιση τῶν Πατέρων. Δὲν σεβάστηκε κανέναν ἄλλο ἀπὸ τοὺς Πατέρες πού ἀναφέραμε καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πού δὲν ἀναφέραμε, ἀλλὰ τοὺς ἀπέρριψε ὅλους λέγοντας, ὅτι “μέχρι τὸν καιρὸ τοῦ Νεστορίου ὁ Χριστὸς ἀναγνωριζόταν μὲ δύο φύσεις, σύμφωνα μὲ τὶς διδασκαλίαι τῶν ἁγίων Πατέρων, μετὰ ἀπὸ τὸν Νεστόριο ὅμως ὁ Χριστὸς ἔγινε μία φύση, καὶ οἱ διδασκαλίαι τῶν ἀρχαίων Πατέρων, πού εἶπαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε δύο φύσεις, εἶναι βλάσφημες. Μὲ σεληνιακὴ τάξη καὶ ἀπόφαση ὁ σεληνιαζόμενος Σεβήρος παρουσιάζει τὸν Χριστό, ἄλλοτε νὰ στερεῖται φωτὸς, καὶ ἄλλοτε πάλι τὸν φαντάζεται σὰν γεμάτη σελήνη, καὶ ἄλλοτε αὐτὸς (ὁ Χριστὸς) γίνεται μὲ δύο φύσεις, ἄλλοτε μὲ μία, καὶ μεταμορφώνεται σύμφωνα μὲ τὴν τάξη τῶν λαγῶν, γιὰ νὰ μὴ πῶ καὶ τίποτε βλάσφημο, ἢ σὰν τὶς ἐγκυμονοῦσες γυναῖκες, οἱ ὁποῖες τὴ μᾶ ἔχουν δύο ψυχές, καὶ μετὰ τὴν γέννα ἐμφανίζονται μὲ μία ψυχὴ.

Νομίζω πὼς εἶναι εὐλόγο νὰ ἐλέγξω καὶ σ' αὐτὸ τὴν κακότητα καὶ τὸ ψέμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρχήστρας μὲ τὰ δέκα κέρατα Σεβήρου, καὶ νὰ δείξω, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸν Νεστόριο εἶχαν ἐμφανιστεῖ οἱ ἀρχηγοὶ καὶ αἰρεσιάρχες τῆς διαιρέσεως, οἱ ὁποῖοι χώριζαν τὸν Χριστὸ στὰ δύο, καὶ τὸν ὀνόμαζαν ἀπλὸν ἄνθρωπο, τῶν ὁποίων ρίζα καὶ κεφαλὴ εἶναι ὁ Ἀρτέμων, ὅπως μπορούμε νὰ μάθουμε ἀπὸ τὴν ἐκ-

τοῦ Παμφίλου πρὸ τῆς ἁγίας τῆς ἐν Νικαῖα γενομένης. Εἶτα μετὰ τὸν Ἀρτέμωνα, Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς καὶ Διόδωρος δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχεὺς γέγονασι κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀρειανῶν, σύγχρονοι τῶν μακαρίων Γρηγορίων καὶ Ἀθανασίου καὶ Βασίλειου τυγχάνοντες καὶ τὸν Χριστὸν κακῶς εἰς δύο μερίζοντες, ἐξ ὧν τὰ μυρία δόγματα τῆς διαιρέσεως ἤντησε Νεστορίος, καθὰ μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἅγιος Πρόκλος καὶ ὁ μακάριος Κύριλλος.

Σχόλιον. Ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον εὐρήσει ὁ φιλομαθής, ὅτι παρέστησεν ἡ σύνοδος σύμφωνα τὰ δόγματα Νεστορίου καὶ τὰ τοῦ Σαμοσατέως Παύλου, πρὸ ρξ' ἐτῶν γενομένου καὶ διαιροῦντος τὸν Χριστὸν κακῶς.

Λεγέτω μοι λοιπὸν ὁ φιλόσοφος Σευῆρος πῶς οἱ μακάριοι Πατέρες σύγχρονοι Θεοδώρου καὶ Διοδώρου ὄντες τῶν αἰρεσιαρχῶν δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ εἰρήκασιν. Καὶ γὰρ ὁ Σαμωσατεὺς καὶ οἱ περὶ Θεόδωρον καὶ Διόδωρον, δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις, καὶ ψιλὸν ἄνθρωπον πρὸ Νεστορίου τὸν Χριστὸν ἐβλασφήμησαν. Ὡστε οὐ πρὸς τοὺς καιροὺς σεληνιακῶς τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ οἱ Πατέρες ἐδογματίσαν, ἵνα μὴ δίκην χαμαιλέοντος διαφόρους ιδέας, καὶ μορφὰς καὶ σχήματα, αὐτὸν ἀνταλλάττοντας φανταστικῶς εἴπωσιν. Ἦκουσαν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· «Ἴδετε, ἴδετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι». Ἀλλ' ὁ σεμνὸς οὗτος δέκαρχος Σευῆρος ταῦτα οὐ συνῆκεν· διό φησιν ὅτι «Κατὰ τὸν καιρὸν Νεστορίου αἱ τῶν ἁγίων ἀρχαίων Πατέρων φωναὶ ἀπεδοκιμάσθησαν καὶ ἀπεβλήθησαν». Τίνος ταύτας ἀποδοκιμάσαντος καὶ παραλογισαμένου, εἰπέ μοι, ὦ σοφώτατε; Οὔτε γὰρ τι τοιοῦτον ὁ θεῖος Κύριλλος ἔφησεν, ἀλλὰ καὶ Πατέρας ἑαυτοῦ τούτους ἀναγορεύει, καὶ ταῖς αὐτῶν διδασκαλίαις ἀκολουθεῖν ὁμολογεῖ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ κατὰ Νεστορίου χρήσεις Πατέρων παρήγαγε, δύο φύσεις ἐν ἐνὶ προσώπῳ τὸν Χριστὸν κηρυττούσας. Ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου ἡ λέγουσα, ὅτι ἑκατέρα φύσις ἐστὶ ἐν Χριστῷ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ μεγάλως ἐπαινεῖ Πρόκλον τὸν σύγχρονον αὐτοῦ. Λέγει γὰρ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ συμβόλου

κλησιαστική ιστορία τοῦ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, ἡ ὁποία γράφηκε πρὶν ἀπὸ τὴν ἅγια σύνοδο τῆς Νικαίας. Ἐπειτα, μετὰ τὸν Ἀρτέμωνα, ἐφανίστηκαν ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, καὶ ὁ Διοδῶρος καὶ ὁ Θεοδῶρος ὁ Ἀντιοχεύς, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀρειανῶν, σύγχρονοι τῶν μακαρίων Γρηγορίων, Ἀθανασίου καὶ Βασιλείου, οἱ ὅποιοι διαιροῦσαν τὸν Χριστὸ κακῶς σὲ δύο μέρη. Ἀπὸ αὐτοὺς ἀντλησε τὰ μύρια δόγματα τῆς διαιρέσεως ὁ Νεστορίος, ὅπως μαρτυροῦν καὶ ὁ ἅγιος Πρόκλος καὶ ὁ μακάριος Κύριλλος.

Σχόλιο. Στὴν ἅγια Σύνοδο τῆς Ἐφέσου θὰ βρεῖ ὁ φιλομαθὴς γιὰ πρώτη φορά, ὅτι ἡ σύνοδος παρουσίασε πῶς ἡ διδασκαλία τοῦ Νεστορίου εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ποὺ ἔζησε πρὶν ἑκατὸν ἐξήντα χρόνια καὶ διαιροῦσε τὸν Χριστὸ κακῶς.

Ἄς μοῦ πεῖ λοιπὸν ὁ φιλόσοφος Σεβῆρος πῶς οἱ μακάριοι Πατέρες, ποὺ ἦταν σύγχρονοι τῶν αἰρεσιαρχῶν Θεοδώρου καὶ Διοδώρου, μίλησαν γιὰ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὁ Σαμοσατεύς καὶ οἱ ὄπαδοί τοῦ Θεοδώρου καὶ τοῦ Διοδώρου βλασφήμησαν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις καὶ ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος πρὶν ἀπὸ τὸν Νεστορίο. Ὡστε οἱ Πατέρες δὲν δογματίσαν τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Χριστὸ ἀνάλογα μὲ τοὺς καιροὺς, ὅπως ἡ σελήνη, γιὰ νὰ μὴ ποῦν ὅτι σὰν χαμαιλέοντας ἀντάλλαξε διάφορες ὄψεις καὶ μορφές καὶ σχήματα, κατὰ τρόπον φανταστικὸ. Γιατί τὸν ἄκουσαν νὰ λέγει· «Κοιτᾶξτε καὶ προσέξτε καλά· ἐγὼ εἶμαι καὶ δὲν ἔχω ἀλλοιωθεῖ»⁵⁸. Ἀλλὰ ὁ ὑπερήφανος αὐτὸς δέκαρχος Σεβῆρος αὐτὰ δὲν τὰ κατάλαβε· γι' αὐτὸ λέγει· «Κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ Νεστορίου οἱ γινῶμες τῶν ἀρχαίων ἀγίων Πατέρων ἀποδοκιμάστηκαν καὶ ἀπορρίφθηκαν». Πές μου, σοφώτατε, ποιὸς τὶς ἀποδοκίμασε καὶ παραλογίστηκε; Γιατί, οὔτε ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπε κάτι τέτοιο. Ἀντίθετα, καὶ πατέρες του τοὺς ἀνακηρύττει, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἀκολουθεῖ τὶς διδασκαλίες τους, καὶ στὴν ἴδια τὴν ἅγια σύνοδο ἐναντίον τοῦ Νεστορίου παρουσίασε χωρὶα Πατέρων ποὺ κήρυτταν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε δύο φύσεις σὲ ἓνα πρόσωπο. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνο τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου ποὺ λέγει, ὅτι κάθε μὰ φύση ὑπάρχει στὸν Χριστό. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ ἐπαινεῖ πολὺ τὸν σύγχρονό του Πρόκλο. Γιατί λέγει στὴν ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου τὰ ἑξῆς· Αὐτὰ πιστεύει μαζὶ μὲ

58. Μαλαχ. 3, 6.

οὕτως· Ταῦτα φρονεῖ μεθ' ἡμῶν ὁ φιλόχριστος τῶν ἁγίων Πατέρων χορός. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ νυνὶ τὸν τῆς ἁγίας Κωνσταντινουπολιτῶν κοσμήσας θρόνον, ὀσιώτατος καὶ θεοσεβέστατος ἀδελφὸς συνεπίσκοπος Πρόκλος. Ταῦτα μὲν ὁ θεῖος Κύριλλός φησιν.

5 Ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ Σευήρου βοήσας ἐρῶ· Τί ποιεῖς, ὦ μακάριε Κύριλλε, ἐπαινῶν Πρόκλον μετὰ τὸν καιρὸν Νεστορίου λέγοντα περὶ Χριστοῦ, ὡς “Εκεῖνος ἀφθάρτως ἐγενήθη, ὁ καὶ θνητῶν κεκλεισμένων ἀκωλύτως εἰσελθών; οὗτος συζυγίαν τῶν φύσεων ὁ Θωμᾶς ἑωρακῶς ἐκέκραγε λέγων «ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου»”. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός, εἰς τὸ «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν», οὕτω φησὶν· “Καὶ τὰς φύσεις τῷ λόγῳ διέλε, καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ μυστηρίου θεολόγησον”. Τοῦ αὐτοῦ Πρόκλου “Καὶ ἔστιν εἷς Υἱός, οὐ τῶν φύσεων εἰς δύο ὑποστάσεις διαιρουμένων, ἀλλὰ τῆς φρικτῆς οἰκονομίας τὰς δύο φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἔνωσάσης”. Ταῦτα Πρόκλου κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Νεστορίου διδάσκοντος ὁ θεῖος Κύριλλος, σύμφρονα καὶ ἁγιώτατον αὐτὸν καὶ ὅσιον εἶναι ὁμολογεῖ καὶ ἐπαινεῖ δύο φύσεις προφανῶς ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντα.

Λοιπὸν παρακαλούμενος ὁ νομοθέτης Σευήρος δεῖξαι ἡμῖν, τίς ὁ ἀποδοκμιάσας τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων περὶ δύο φύσεων φωνάς, καὶ τίς τῶν Πατέρων ἐδίδαξεν αὐτὸν λέγειν, ὅτι πρὸς τὰς νόσους καὶ τὰς ἀνακυπτούσας τῶν αἱρέσεων δεῖ παραλλάττειν καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ δόγματα, καὶ νῦν μὲν διφυῆ, νῦν δὲ μονοφυῆ; Εἶτα ἄλλης αἱρέσεως ὀφθείσης, φθαρτὸν τὸν Χριστὸν χρῆ λέγειν, εἶτα πάλιν ἄφθαρτον, εἶτα μονοπρόσωπον, εἶτα διπρόσωπον, εἶτα μονογενῆ, εἶτα διγενῆ· καὶ οὕτως ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος φέρειν καὶ μεταφέρειν τὸν Χριστὸν ὥσπερ τινὰ σφαιρᾶν ὑπὸ παιδῶν σφαιριζομένην καὶ ῥαπιζομένην.

Καὶ οὐκ αἰσχύνεται ὁ ῥήτωρ οὗτος ταῦτα νομοθετῶν, ἀλλὰ καὶ λογισμοὺς καὶ ὑποδείγματα ἐκτίθεται ἐν τοῖς ἐξῆς, τοῦ αὐτοῦ λόγου φάσκων οὕτως· “Οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἄριστος ἰατρός, φησὶν, λοιμώδους ἀσθενείας καταλαβούσης πόλιν τινά, τὴν τοῦ ὕδατος πόσιν μὴ ἀπαγορεύσειεν δύναταί τις παρελθὼν εἰς μέσον λέγειν αὐ-

σᾶς καὶ ἡ φιλόχριστη χορεία τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀκόμα καὶ αὐτὸς πού τῶρα κόσμησε τὸν θρόνο τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τῶν Κωνσταντινοπολιτῶν, ὁ ὀσιώτατος καὶ θεοσεβέστατος ἀδελφὸς συνεπίσκοπος Πρόκλος. Αὐτὰ βέβαια λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος.

Ἐγὼ ὁμως θὰ πῶ φωνάζοντας πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ Σεβήρου· Τί κάνεις, μακάριε Κύριλλε, ἐπαινώντας τὸν Πρόκλο, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν καιρὸ τοῦ Νεστορίου λέγει γιὰ τὸν Χριστό, ὅτι «Ἐκεῖνος γεννήθηκε μὲ τρόπο ἄφθαρτο, ἐκεῖνος πού μπῆκε μέσα ἀνεμπόδιστα ἐνῶ οἱ πόρτες ἦταν κλειστές; καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θωμᾶς βλέποντας σ' αὐτὸν δύο φύσεις φώναξε λέγοντας· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου»⁵⁹. Καὶ ὁ ἴδιος πάλι ἀναπτύσσοντας τὸ χωρίο, «Τὸ παιδί γεννήθηκε γιὰ μᾶς»⁶⁰, λέγει τὰ ἐξῆς· «Καὶ τίς φύσεις τοῦ Λόγου διαίρεσε, καὶ τὴν ἔνωση τοῦ μυστηρίου θεολόγησε». Τοῦ ἰδίου τοῦ Πρόκλου· «Καὶ εἶναι ἓνας Υἱός, χωρὶς οἱ φύσεις νὰ διαιροῦνται σὲ δύο ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἡ ἐκπληκτικὴ οἰκονομία ἔνωσε τίς δύο φύσεις σὲ μὴ ὑπόσταση». Ἐνῶ αὐτὰ δίδασκε ὁ Πρόκλος τὴν ἐποχὴ τοῦ Νεστορίου, ὁ θεῖος Κύριλλος ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι ὁμόφρονος καὶ ἁγιώτατος καὶ ὄσιος, καὶ τὸν ἐπαινεῖ, ἐνῶ λέγει φανερὰ δύο φύσεις στὸν Χριστό.

Λοιπὸν παρακαλοῦμε ὁ νομοθέτης Σεβήρος νὰ μᾶς δείξει ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού ἀποδοκίμασε τίς γνῶμες τῶν ἁγίων Πατέρων γιὰ τίς δύο φύσεις, καὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς Πατέρες τὸν δίδαξε νὰ λέγει, ὅτι πρέπει σύμφωνα μὲ τίς ἀσθένειες καὶ τίς αἰρέσεις πού ἐμφανίζονται νὰ παραλλάσσουμε τὰ δόγματα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄλλοτε νὰ λέμε ὅτι ἔχει δύο φύσεις καὶ ἄλλοτε μία, κι ἔπειτα, ὅταν ἐμφανισθεῖ ἄλλη αἴρεση, ὅτι πρέπει νὰ λέμε τὸν Χριστό φθαρτόν, καὶ ἔπειτα πάλι ἄφθαρτον, ἔπειτα μονοπρόσωπον, καὶ ἔπειτα διπρόσωπον, ἔπειτα μονογενῆ καὶ ἔπειτα διγενῆ, καὶ ἔτσι μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ κόσμου νὰ ἄγουμε καὶ νὰ φέρουμε τὸν Χριστό, σάν μὴ σφαῖρα πού παίζεται καὶ χτυπιέται ἀπὸ τὰ παιδιά.

Καὶ δὲν ντρέπεται αὐτὸς ὁ ρήτορας νομοθετώντας τα αὐτὰ, ἀλλὰ παραθέτει καὶ συλλογισμοὺς καὶ παραδείγματα στὴ συνέχεια τοῦ ἰδίου λόγου του λέγοντας τὰ ἐξῆς· “Γιατὶ κανένα ἄριστο γιατρό, λέγει, ὅταν κάποια πόλη τὴν καταλάβει λοιμώδης ἀσθένεια, μπορεῖ κανεὶς νὰ θγεῖ στὴ μέση καὶ νὰ τὸν ἐμποδίσει νὰ ἀπαγορεύσει τὴν

59. Ἰω. 20, 28.

60. Ἦσ. 9, 6.

τῶ· Καὶ μὴν οἱ τῶν πατέρων ἡμῶν ἰατροὶ τὸ ὕδωρ πίνειν ἐπέτρεπον”. Ὁ δὲ λέγει ἐνταῦθα ὁ Σευῆρος τοιοῦτόν ἐστιν ὡς τῆς νόσου Νεστορίου καταλαβούσης, ἐγὼ ὁ ἄριστος καὶ μόνος σοφὸς ἰατρὸς ἐπιτρέπω μηκέτι πίνειν ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς τῆς τῶν Πατέρων
 5 διδασκαλίας τῆς λεγούσης ἐν Χριστῶ τὰς δύο φύσεις κἂν οἱ τῶν ἁγίων Πατέρων ἰατροὶ ἐπιτρέπωσιν ἡμῖν τῶ τοιούτῳ ζωοποιῶ χρήσασθαι ὕδατι. Πρὸς ὃν, ὡσανεὶ παρόντα, εἶπομι ἅν· Καὶ μὴν, ὦ ἄνθρωπε, ὁ μακάριος Κύριλλος ἀπεδέξατο τοὺς ἁγίους Πατέρας, τοὺς δύο εἰρηκότας ἐν Χριστῶ φύσεις, ὡς πρὸ βραχέως ἀπέδειξα,
 10 καὶ μάλιστα Παῦλον τὸν Ἐμέσης ἐλθόντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ προσώπου πασῶν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐπισκόπων. Ὁθεν καὶ ἐπ’ ἄμβωνος ἀνελθόντος ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ καὶ κηρύξαντος ἐπὶ Χριστοῦ δύο ἠνωμένας φύσεις ἐν μιᾷ ὑποστάσει, ὑπερηυφράνθη ὁ μακάριος Κύριλλος, καὶ φησιν· «Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ. Ἴδου ἠντλήσαμεν ὕδωρ ζωῆς ἐξ ἁγίας πηγῆς τοῦ ὁσίου Πατρὸς Παύλου, ὃς διεσάφησεν ἡμῖν τὸ μέγα τῆς ἀληθείας μυστήριον». Ἴδου ὕδωρ ζωῆς ὀνομάζει ὁ θεῖος Κύριλλος τὴν τῶν δύο φύσεων φωνήν, ἐξ οὗ ἡμᾶς κωλύει πίνειν ὁ σοφιστὴς ἰατρὸς Σευῆρος.

20 **Σχόλιον.** Εὐρήσεις τὰ ἀκόλουθα τῆς χρήσεως Σευῆρου καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτὴν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ τετραδίου, ὅπου ὁ ἀστερίσκος.

Ταῦτά μου εἰρηκότος, παρελθὼν εἰς μέσον ὁ Σευῆρός φησιν
 “Ἀλλὰ διὰ τοῦτο σὺν τοῖς λοιποῖς Πατράσι καὶ τὰς Κυρίλλου
 25 ἀπέρριψα διδαχάς, εἰπὼν ἀπροσδέκτους ταύτας εἶναι μετὰ Νεστόριον, κἂν αὐτοῦ Κυρίλλου τυγχάνωσι φωναί, ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ στόματος εἰρημέναι”. Καὶ ποίῳ λοιπὸν προσώπῳ ἢ παρρησίᾳ δύναται κεχρηῆσθαι ὡς νομίζει καθ’ ἡμῶν ταῖς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου φωναῖς, προφέρων ἡμῖν ἄνω καὶ κάτω, καὶ κάτω καὶ ἄνω τὴν ὑπ’ αὐτοῦ
 30 εἰρημένην χρῆσιν, «τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσεως σεσαρκωμένης»; “Ἄλλ’ οὐ ταύτην τὴν φωνήν”, φησὶν ὁ Σευῆρος, «ἀπεδαλόμην, ἀλλὰ τὰς ἄλλας τὰς λεγούσας δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ”.

πόση τοῦ νεροῦ, λέγοντάς του· “Ὁμως οἱ γιατροὶ τῶν πατέρων μας ἐπέτρεπαν νὰ πίνουν νερό”. Αὐτό δηλαδή πὸν λέγει ὁ Σεβήρος σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ἐπειδὴ διαδόθηκε ἡ ἀσθένεια τοῦ Νεστορίου, ἐγὼ ὁ ἄριστος καὶ μόνος σοφὸς γιατρὸς σᾶς ἐπιτρέπω νὰ μὴ πίνετε τὸ νερὸ τῆς ζωῆς τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων, ἡ ὁποία δέχεται τις δύο φύσεις στὸν Χριστό, ἔστω καὶ ἂν οἱ γιατροὶ τῶν ἁγίων Πατέρων μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ χρησιμοποιοῦμε αὐτὸ τὸ ζωογόνο νερό. Σ’ αὐτόν, σὰν νὰ εἶναι παρών, θὰ ἔλεγα· Καὶ ὅμως, ἄνθρωπέ μου, ὁ μακάριος Κύριλλος ἀποδέχτηκε τοὺς ἁγίους Πατέρες, πὸν μίλησαν γιὰ τις δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀπέδειξα πρὶν ἀπὸ λίγο, καὶ μάλιστα τὸν ἐπίσκοπο Ἐμέσης Παῦλο, ὁ ὁποῖος πῆγε στὴν Ἀλεξάνδρεια ὡς ἐκπρόσωπος ὅλων τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐπισκόπων. Γι’ αὐτὸ καὶ ὅταν ἀνέβηκε στὸν ἄμβωνα στὴν ἐκκλησία τῆς Ἀλεξάνδρειας καὶ κήρυξε γιὰ τὸν Χριστό δύο φύσεις ἐνωμένες μὲ μὴ ὑπόσταση, ὁ μακάριος Κύριλλος εὐχαριστήθηκε πάρα πολὺ καὶ εἶπε· “« Ἄς εὐφρανθοῦν οἱ οὐρανοί, καὶ ἄς δοκιμάζει ἀγαλλίαση ἡ γῆ»⁶¹. Νά, ἀντλήσαμε νερὸ τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἅγια πηγὴ τοῦ ὁσίου πατέρα Παύλου, ὁ ὁποῖος ἀποσαφήνισε τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς ἀλήθειας”. Νά, ὁ θεῖος Κύριλλος ὀνομάζει νερὸ ζωῆς τὴ διδασκαλία τῶν δύο φύσεων, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μᾶς ἐμποδίζει νὰ πίνουμε ὁ σοφιστὴς γιατρὸς Σεβήρος.

Σχόλιο. Τῆ συνέχεια ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Σεβήρου καὶ τὴν ἀνατροπὴ θὰ τὰ βρεῖς στὸ κεφάλαιον τοῦ τετραδίου ὅπου παραπέμπει ὁ ἀστερίσκος.

“Ὅταν τὰ εἶπα αὐτὰ, μπαίνοντας στὴ μέση ὁ Σεβήρος εἶπε· “Γι’ αὐτὸ ἄλλωστε μαζὶ μὲ τοὺς λοιποὺς Πατέρες ἀπέρριψα καὶ τις διδασκαλίες τοῦ Κυρίλλου, λέγοντας ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτες μετὰ τὸν Νεστόριον, ἔστω καὶ ἂν εἶναι διδασκαλίες τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίλλου, πὸν εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἴδιου”. Καὶ μὲ ποῖο πρόσωπο καὶ ποιά παρησιία μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ, ὅπως νομίζει, ἐναντίον μας τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, προφέροντάς μας διαρκῶς καὶ ἀκαταπαύστως τὸ χωρίον πὸν εἰπώθηκε ἀπὸ αὐτόν «τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένης»; Δὲν ἀπέρριψα, λέγει ὁ Σεβήρος, αὐτὸ τὸ χωρίον, ἀλλὰ τὰ ἄλλα πὸν ἀναφέρουν δύο φύσεις στὸν Χρι-

61. Ψαλμ. 95, 11.

Καλῶς ἐμαθήτευσε τοῖς Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων διδασκάλοις ὁ Σενῆρος, ἐκ μέρους τὰς Γραφὰς δεχόμενος, μέρος δὲ τούτων ἀποβαλλόμενος, καθὰ ποιούσι καὶ οἱ Μανιχαίων παῖδες.

Πλήν, εἰ κατὰ τὰς νόσους τῶν γινομένων αἰρέσεων δεῖ παρα-
5 λάττειν τὰ δόγματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ἀπόβλητος γέγονε διὰ Νεστορίον ἢ φωνή, ἢ φάσκουσα, «μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην», διὰ τὰς δέκα αἰρέσεις τοῦ δεκακεράτου τοῦ προειρημένου, σύγχυσιν καὶ φαντασίαν καὶ ἄρησιν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ κηρύττοντος.

10 Λοιπὸν τί πάθω ἢ τί πράξω, οἴμοι, οὐ γινώσκω. “Διὰ γὰρ τὴν Νεστορίου νόσον”, φησὶν, “ἀπεδοκιμάσθησαν καὶ ἀπόβλητοι γέγοναν αἱ δύο φύσεις Χριστοῦ”. Πάλιν τε δι’ Εὐτυχεῖα καὶ Διόσκορον καὶ Θεοδόσιον ἀποδοκιμασθήσεται ἡ φωνὴ ἢ μίαν φύσιν φάσκουσα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, καὶ ἔσται λοι-
15 πὸν κενὸν τὸ κήρυγμα καὶ ματαία ἢ πίστις, καὶ οἰχθήσεται ἡ εὐσέβεια, γενομένη πανταπώλεια.

Ἐπεὶ οὖν νέος νῦν τις λέγων, ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἀντίχριστος ἀνεδείχθη ὁ Σενῆρος, καὶ καθαίρει-
σιν ἐποιήσατο τῶν ἁγίων Πατέρων, φέρε, ἐκ προφητικῆς καὶ
20 Εὐαγγελικῆς Γραφῆς τὸ δεκακέρατον αὐτοῦ συντρίψωμεν, παριστῶντες ὅτι ἕτερόν τι ἔστι φύσις, καὶ ἕτερον τὸ πρόσωπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἀπόδειξις ἐκ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης,
ὅτι οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

25 Προκαθημένου τοῦ βασιλέως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, ἐν τῇ ἁγίᾳ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ὁρθοδόξῳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ καὶ παρεστῶτων αὐτῷ τῶν ἀνωτάτων πασῶν ἀγγελικῶν Δυνάμεων συμπαρόντων τε τῶν ἐξ αἰῶνος ἁγίων πατριαρχῶν καὶ προφητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν καὶ ἀποστό-
30 λων, μετὰ χειρᾶς τὰς ἱεράς καὶ θείας τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης δέλτους ἐπιφερομένων, πρῶτος ὡς πρῶτος τὸ πρῶτον τοῦ

στό. Μαθήτευσε καλά στους δασκάλους τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων ὁ Σεβῆρος, ἀφοῦ ἓνα μέρος ἀπὸ τῆς Γραφῆς τὸ δέχεται, καὶ ἄλλο μέρος τὸ ἀπορρίπτει, ὅπως κάνουν καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῶν Μανιχαίων.

Ὡστόσο, ἐὰν σύμφωνα μὲ τῆς ἀσθένειας τῶν αἱρέσεων ποὺ ἐμφανίζονται πρέπει νὰ τροποποιοῦμε τὰ δόγματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀλήθειας, τότε ἀπορρίφθηκε, ἕξαιτίας τοῦ Νεστορίου, καὶ τὸ χωρίο ποὺ λέγει «μὴ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη», ἕξαιτίας τῶν δέκα αἱρέσεων τοῦ θηρίου μὲ τὰ δέκα κέρατα ποὺ προαναφέρθηκε, ποὺ κηρύττει σύγχυση καὶ φαντασία καὶ ἄρνηση τῆς ἀνθρωπότητας τοῦ Χριστοῦ.

Λοιπὸν, ἀλλοίμονο, δὲν ξέρω τί νὰ κάνω καὶ πῶς νὰ ἐνεργήσω! Γιατὶ λέγει, “Ἐξαιτίας τῆς ἀσθένειας τοῦ Νεστορίου ἀποδοκιμάστηκαν καὶ ἀπορρίφθηκαν οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ”. Καὶ πάλι, ἕξαιτίας τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ Διοσκόρου καὶ τοῦ Θεοδοσίου θὰ ἀποδοκιμαστεῖ ἡ φωνὴ ποὺ λέγει μὴ φύση τῆς θεότητας καὶ τῆς ἀνθρωπότητάς του. Ἔτσι θὰ γίνῃ χωρὶς περιεχόμενο τὸ κήρυγμα καὶ μάταιη ἢ πίστη, καὶ θὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ εὐσέβεια, κυριευόμενα τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀπώλεια.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Σεβῆρος ἀναδείχθηκε ἓνας νέος Ἀντίχριστος, λέγοντας, “Μοῦ δόθηκε κάθε ἐξουσία στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ”, καὶ καθαίρεσε τοὺς ἁγίους Πατέρες, ἔμπρὸς ἃς συντρίψουμε τὸ δεκακέρατο αὐτὸ θηρίο, ἀποδεικνύοντας, ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύση, καὶ ἄλλο τὸ πρόσωπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

**Ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη,
ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο.**

Ἐνῶ προΐστατο ὁ βασιλιὰς Χριστὸς ὁ Θεὸς καθισμένος σὲ θρόνο ψηλὸ καὶ ὑπερυψωμένο, στὴν ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας, καὶ στέκονταν γύρω του ὅλες οἱ ἀνώτατες ἀγγελικὲς Δυνάμεις, καὶ ἦταν παρόντες οἱ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἅγιοι πατριάρχες, προφῆτες, εὐαγγελιστὲς καὶ ἀπόστολοι, κρατῶντας στὰ χέρια τους τῆς ἱερῆς καὶ θεῖας δέλτους τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, πρῶτος ὁ Μωυσῆς, ὡς πρῶτος, κρατῶντας τὸ

νόμου διβλίον Μωσῆς εἰς μέσον παρελθὼν καὶ ἀναπτύξας, τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, οὐκ Ἀριστοτελικῶς, ἀλλὰ θεολογικῶς, τὰ περὶ γένους, ἤγουν φύσεως, ἐκδιδάσκει λέγων· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ 5 καθ' ὁμοιότητα». Καὶ πάλιν μετὰ βραχέα· «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος, καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὰ κήτη τὰ μεγάλα, καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζώων ἐρπετῶν, ἃ ἐξήγαγε τὰ ὕδατα, κατὰ γένη αὐτῶν. Καὶ πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν κατὰ 10 γένος». Καὶ αὖθις «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζώσαν κατὰ γένος, τετράποδα, ἐρπετὰ, καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος, καὶ πάντα τὰ ἐρπετὰ τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν».

Ἴδου δεσποτικάι καὶ θεῖαι φωναί, τὰς διαφόρους τῶν πρα- 15 γμάτων ὑπάρξεις, τῶν τε ἐμψύχων, τῶν τε ἀψύχων, τῶν τε πτηνῶν, τῶν τε νηκτῶν, τῶν τε ἐρπετῶν διάφορα γένη, ἥτοι φύσεις, προσηγόρευσε θεολογικῶς. Ἄλλ' οὐ διάφορα πρόσωπα Ἀριστοτελικῶς καὶ Ὀμηρικῶς ὡσανεὶ διδάσκων ἡμᾶς ὁ τῶν ὄλων Δημιουργός, ὅτι ἄλλο γένος, ἥτοι φύσις τῶν ἐρπετῶν, καὶ ἄλλο γένος καὶ φύσις 20 τῶν θηρίων, καὶ ἄλλο γένος, ἥτοι φύσις ἀνθρώπων, καὶ ἕτερον γένος, ἥτοι φύσις δαμόνων, καθά φησιν ὁ Χριστὸς περὶ αὐτῶν, ὅτι «Τὸ γένος τοῦτο οὐκ ἐξέρχεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία». Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος, τὸ ὁμοούσιον ἡμῶν καὶ Χριστοῦ τὸ κατὰ σάρκα διδάσκων τοὺς Ἀθηναίων φιλοσόφους, φησὶν· «Τοῦ γὰρ καὶ γέ- 25 νος ἐσμέν». Ἄλλ' ἴσως καὶ πρὸς Μωσέα καὶ Παῦλον ἀνανεύει Σευῆρος, μὴ καταδεχόμενος γένος λέγειν τὴν φύσιν. Οὐκοῦν δυσωπεῖ αὐτὸν δι' ἡμῶν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀδελφός Ἰάκωβος ἐν τῇ Καθολικῇ αὐτοῦ Ἐπιστολῇ, ὡς τοῦ Θεοῦ ἀδελφός, ἀδελφὰ καὶ σύμφρονα τοῦ Θεοῦ φθεγγόμενος. Ἄπερ γὰρ ὁ Θεός διὰ Μωσέως «γέννη» 30 ὠνόμασεν, ταῦτα καὶ Ἰάκωβος «φύσεις» προσηγόρευσε, λέγων· «Πᾶσα φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίαν δεδάμασται καὶ δαμάζεται τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει». Ἴδου σαφῶς ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀδελφός τὰ διάφορα γένη, διαφόρους φύσεις προσηγόρευσε. Ὅθεν καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων Πατέρων χορὸς τὰ ἕτερούσια

62. Γεν. 1, 11.

63. Γεν. 1, 20-21.

64. Γεν. 1, 24-25.

πρῶτο βιβλίο τοῦ νόμου, ἐρχόμενος στή μέση καί ἀνοίγοντάς το διδάσκει τήν ἀγία Ἐκκλησία, ὄχι ἀριστοτελικά, ἀλλά θεολογικά, τὰ σχετικά μέ τό γένος, δηλαδή γιά τή φύση· «Καί εἶπε ὁ Θεός· ἄς φυτρώσουν ἀπό τή γῆ χλόη καί θάμνοι, πού τό κάθε εἶδος ἀπό αὐτά θά ἔχει τό δικό του σπέρμα»⁶². Καί πάλι λίγο παρακάτω· «Καί εἶπε ὁ Θεός· Ἄς βγάλουν τὰ νερά τῶν θαλασσῶν ἔρπετά καί ψάρια κατὰ γένος, καί πτηνά πού νά πετοῦν μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς. Καί ἔκανε ὁ Θεός τὰ κήτη τὰ μεγάλα, καί κάθε εἶδους ἔρπετά, τὰ ὁποῖα ἔβγαλαν τὰ νερά κατὰ εἶδος, καθὼς καί πτηνά φτερωτά κατὰ εἶδος»⁶³. Καί πάλι· «Καί εἶπε ὁ Θεός· ἄς βγάλει ἡ γῆ ζῶα διαφόρων εἰδῶν, τετράποδα καί ἔρπετά καί θηρία τῆς ξηρᾶς, τό καθένα κατὰ τό εἶδος του, καί ἔγινε ἔτσι. Καί δημιούργησε ὁ Θεός τὰ κτήνη κατὰ τό εἶδος τους, καί ὅλα τὰ ἔρπετά τῆς γῆς κατὰ τό εἶδος τους»⁶⁴.

Νά δεσποτικά καί θεῖα λόγια, τὰ ὁποῖα τίς διάφορες ὑπάρξεις καί τῶν ἔμψυχων, καί τῶν ἄψυχων, καί τῶν πτηνῶν, καί τῶν ψαριῶν, καί τῶν ἔρπετῶν, τὰ διάφορα εἶδη, ἤτοι φύσεις, τὰ ὀνόμασε θεολογικά. Ὁχι ὅμως διάφορα πρόσωπα ἀριστοτελικά καί ὁμηρικά, σάν νά ἤθελε νά μᾶς διδάξει ὁ Δημιουργός τῶν ὅλων, ὅτι ἄλλο εἶναι τό γένος, δηλαδή οἱ φύσεις τῶν ἔρπετῶν, καί ἄλλο τό γένος καί ἡ φύση τῶν θηρίων, καί ἄλλο τό γένος, δηλαδή ἡ φύση, τῶν ἀνθρώπων, καί ἄλλο τό γένος, δηλαδή ἡ φύση τῶν δαιμόνων, σύμφωνα μέ ὅσα λέγει γι' αὐτά ὁ Χριστός· «Τό γένος αὐτό δέν βγαίνει, παρὰ μόνο μέ προσευχή καί νηστεία»⁶⁵. Γι' αὐτό καί ὁ Παῦλος διδάσκοντας στοὺς Ἀθηναίους φιλοσόφους τό ὁμοούσιο κατὰ σάρκα ἀνάμεσα σέ μᾶς καί τόν Χριστό, λέγει· «Εἴμαστε γένος αὐτοῦ»⁶⁶. Ἴσως ὅμως ὁ Σεβήρος ἀντιλέγει καί στόν Μωυσῆ καί στόν Παῦλο, μὴ δεχόμενος νά πεῖ γένος τῆ φύση. Ὁμως τόν καταντροπιάζει μέσω ἡμῶν ὁ ἀδελφός τοῦ Θεοῦ Ἰάκωβος στήν Καθολική του Ἐπιστολή, ὁ ὁποῖος, ὡς ἀδελφός τοῦ Θεοῦ, λέγει λόγια ἀδελφικά καί ὁμόφρονα μέ τόν Θεό. Γιατί αὐτά πού ὁ Θεός, μέσω τοῦ Μωυσέως, τὰ ὀνόμασε γένη, τὰ ἴδια καί ὁ Ἰάκωβος τὰ ὀνομάζει φύσεις, λέγοντας· «Κάθε φύση θηρίων καί πτηνῶν, καί ἔρπετῶν καί θαλασσίων, δαμάζεται ἀπό τήν ἀνθρώπινη φύση»⁶⁷. Νά πού καθαρά ὁ ἀδελφός τοῦ Κυρίου τά διάφορα γένη τὰ ὀνομάζει διάφορες φύσεις. Ἔτσι καί ὅλη ἡ χορεία τῶν ἀγίων Πατέ-

65. Μάρκ. 9, 29.

66. Πράξ. 17, 28.

67. Ἰακ. 3, 7.

καὶ ἑτεροφυῆ, ἑτερογενῆ οἶδεν ὀνομάζειν. Οὐκοῦν οἱ μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες εἶναι τὸν Χριστόν, ἤγουν ἓν γένος ἐκ παντὸς τρόπου, ἢ τὴν θεότητα συγγενῆ τῆς σαρκὸς λέγουσι τραπεῖσαν εἰς κτίσμα, ἢ τὴν σάρκα πάλιν συγγενῆ καὶ ὁμοούσιον γε-
5 νομένην τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅπερ τῶν ἀμηχάνων καὶ ἀδυνάτων ἐστίν. Εἰ δὲ οὐχ ὁμοούσιον τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἕτερα πάντως καὶ ἕτερα φύσις ἐν Χριστῷ, καθὰ ὁ πάνσοφος Κύριλλος ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν πρὸς Εὐλόγιον ἐσήμανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὄντα.

10 **Σχόλιον.** Κύριλλος ἐν τῷ «Θησαυρῷ», τὰ ἑτερογενῆ λέγει εἶναι, καὶ Γρηγόριος ἐν τῷ Λόγῳ τῶν Θεοφανίων, εἰς τὸ «Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμός», συγγένειαν μεμαρτυρουμένην εἶπεν τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὸν Θεὸν Λόγον, ὥσπερ καὶ ὁ Γαβριὴλ φησὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον «Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενῆς σου». Ἀλλὰ μὴν μὲν τὸ
15 πέρουσι ἐχέτω ἐνθάδε. Λοιπὸν δὲ ἐπὶ τὰ ἐξῆς ἰτέον.

Μετὰ γὰρ Μωσέα εἰς μέσον παρελθὼν τοῦ θειοτάτου καὶ δεσποτικοῦ ἀκροατηρίου τῆς τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων πανηγύρεως Σολομῶν, ὁ πάνσοφος, πρῶτος καὶ αὐτὸς τηλαυγῶς ἡμῖν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τὸν περὶ φύσεως ἐξετίθετο λόγον, ἐν
20 τῇ παρ' αὐτοῦ ἐκτεθείσῃ «Σοφία» φάσκων «Μάταιοι πάντες ἄνθρωποι φύσει, οἱ ἔχοντες ἀγνωσίαν Θεοῦ». Τί ἐστι, «φύσει», τοῦτ' ἐστίν, ἐν ἀληθείᾳ; Φύσις γὰρ ἐστίν, ὡς αἱ θεόπνευστοι διαγγέλλουσι Γραφαί, ἢ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια. Ἀντιστρέφω διὰ τοὺς ἄφρονας τὸν λόγον τοῦ Σολομῶντος καὶ λέγω «Μάταιοι πάντες ἄν-
25 θρωποι προσώπων οἱ ἔχοντες ἀγνωσίαν Θεοῦ». Ἀλλ' οὐχ ἀρμόζει ὄλως τὸ λέγειν, «μάταιοι προσώπων», ἀλλὰ «μάταιοι φύσει». Ὡστε οὐκ ἐστὶ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον. Καὶ εἴρηται μὲν ἡμῖν περὶ τούτου καὶ ἐν τῷ τόμῳ τῷ Ἀπολογητικῷ πρὸς τὸν λαόν, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ ἔλκους καὶ σηπεδόνας χρονίας λα-
30 λῶ καὶ σύριγγος, νομῆν καὶ δυσωδίαν ποιήσαντος, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ὑπονόμοις καὶ διώρουξιν τῆς ἄμμου καὶ κονιορτοῦ τοῦ ἐμπλησμένων τῶν θελονάμων (θολανόμων) καὶ Αἰγυπτιακῶν χώ-

ρων, αὐτὰ πού εἶναι ἄλλης οὐσίας καὶ ἄλλης φύσεως, συνηθίζει νὰ τὰ ὀνομάζει διαφορετικὰ γένη. Ἐπομένως αὐτοὶ πού λένε ὅτι ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωση εἶναι μία φύση, δηλαδή ἓνα γένος, μὲ κάθε τρόπο, ἢ λένε τὴ θεότητα συγγενῆ τῆς σάρκας πού μεταβλήθηκε σὲ κτίσμα, ἢ ὅτι ἡ σάρκα ἔγινε συγγενῆς καὶ ὁμοούσια μὲ τὴν ἅγια Τριάδα, πρᾶγμα πού εἶναι ἀκατόρθωτο καὶ ἀδύνατον. Ἐάν πάλι δὲν εἶναι ὁμοούσιο τὸ σῶμα μὲ τὸν Λόγο, εἶναι ὅπωςδήποτε διαφορετικὴ ἢ μία φύση καὶ διαφορετικὴ ἢ ἄλλη φύση στὸν Χριστό, ὅπως δήλωσε ὁ πάνσοφος Κύριλλος ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν πρὸς τὸν Εὐλόγιο πού βρισκόταν στὴν Κωνσταντινούπολη.

Σχόλιο. Ὁ Κύριλλος στὸ βιβλίο του «Θησαυρὸς», λέγει ὅτι εἶναι διαφορετικοῦ γένους, καὶ ὁ Γρηγόριος στὸν λόγο τῶν Θεοφανίων, στὸ «Πάλιν Ἰησοῦς ὁ δικός μου» μαρτυρεῖ ὅτι ἔχουν συγγένεια τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὁ Θεὸς Λόγος, ὅπως καὶ ὁ Γαβριὴλ λέγει στὴ Θεοτόκο· «Καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἡ συγγενῆς σου». Ἀλλὰ τὰ περασμένα ἄς σταματήσουν ἐδῶ, καὶ ἄς πᾶμε παρακάτω.

Μετὰ τὸν Μωυσῆ λοιπὸν, ἐρχόμενος στὸ μέσον τοῦ θειοτάτου καὶ δεσποτικοῦ ἀκροατηρίου τῆς πανηγυρικῆς συνέλευσης τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων ὁ πάνσοφος Σολομών, πρῶτος καὶ αὐτὸς μὲ σαφήνεια μᾶς κάνει λόγο γιὰ τὴ φύση στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, στὴ Σοφία πού γράφτηκε ἀπὸ αὐτόν, λέγοντας· «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού δὲν ἔχουν γνώση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνόητοι ἐκ φύσεως»⁶⁹. Τί σημαίνει «ἐκ φύσεως»; Σημαίνει ἀληθινά. Γιατὶ φύση, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ θεόπνευστες Γραφές, εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων. Ἀντιστρέφω, γιὰ χάρη τῶν ἀφρόνων, τὰ λόγια τοῦ Σολομώντα καὶ λέγω· «Ἀνόητοι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι στὸ πρόσωπο, αὐτοὶ πού ἔχουν ἄγνοια τοῦ Θεοῦ». Ὅμως δὲν ταιριάζει καθόλου νὰ ποῦμε «ἀνόητοι στὸ πρόσωπο», ἀλλὰ «ἀνόητοι στὴ φύση». Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Καὶ λέγεται βέβαια σὲ μᾶς γιὰ αὐτὸ καὶ στὸν Ἀπολογητικὸ τόμο πρὸς τὸν λαό, καὶ δὲν τὸ ξέχασα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ μιλῶ γιὰ ἔλκος καὶ χρόνια σαπίλα καὶ σήραγκα, πού παρουσίασε διάβρωση καὶ δυσωδία, καὶ μάλιστα στοὺς ὑπονόμεους καὶ τὶς διώρυγες τῆς ἄμμου, καὶ σκόνη μὲ τὴν ὁποία εἶναι γεμάτοι οἱ ἀμμόλοφοι καὶ οἱ αἰγυπτιακοὶ χῶροι, δὲν θὰ διστάσω νὰ μιλήσω πάλι γιὰ

69. Σοφ. Σολ. 13, 1.

ρων, οὐκ ὀκνητέον πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν εἰπεῖν, καὶ μάλιστα ἵνα, τὰς ἀντιστροφὰς τῶν λέξεων ποιήσαντες ἐκ τῆς ἱερῆς Γραφῆς, τοὺς ἄφρονας πείσωμεν, ὅτι οὐκ ἔστι ταυτὸν «φύσις» καὶ «πρόσωπον». Οὐκοῦν ἀναλάβωμεν πάλιν τὴν τοῦ μακαρίου Ἰακώβου φωνὴν διὰ 5 τὴν ἀντιστροφήν τῆς λέξεως «Πᾶσα φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δεδάμασται καὶ δαμάζεται τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει». Οὐκ εἶπεν «τῷ ἀνθρωπίνῳ προσώπῳ»: οὐδὲ γὰρ ἐν πρόσωπόν ἐστιν ἡ ἀνθρωπότης, ἀλλὰ μυρία πρόσωπα, φύσις δὲ μία· καὶ διὰ τοῦτό φησι, «τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει».

10 Ταῦτά μου λέγοντος, ὁ θεῖος ῥήτωρ τῆς οἰκουμένης Παῦλος τὴν πρὸς Ῥωμαίους φέρων Ἐπιστολὴν εἰς μέσον ἦλθεν, ἐν ᾗ ἡμᾶς διδάσκει λέγων, ὅτ' ἂν γὰρ «ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου τελούσι». Τί ἐστι φύσει, εἰ μὴ ἐν ἀληθείᾳ; Ἀντιστρέψωμεν τὴν φωνήν, καὶ εἴπωμεν, ὅτ' ἂν γὰρ «ἔθνη, τὰ μὴ νόμον ἔχοντα», 15 προσώπῳ τὰ τοῦ νόμου τελούσιν. Ἄλλ' οὐδαμῶς οὐδ' ὄλως ἀρμόζει τὸ λεγόμενον. Ὡστε οὐκ ἔστιν ἡ φύσις πρόσωπον. Πάλιν γὰρ λέγει, ὅτι «κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελούσα», τοῦτ' ἐστιν ἡ τῶν ἐθνῶν ἀκροβυστία ἐν ἀληθείᾳ τὸν νόμον τελούσα, κατακρίνει σε τὸν διὰ περιτομῆς παραβάτην τοῦ νόμου.

20 Σχόλιον. Οὐδεὶς ἐκ φύσεως τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ποιεῖ, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως ἐπεὶ, εἰ ἐκ φύσεως ἦν ἡ ποίησις τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, πάντες ἐδικαιοῦντο. Ὡστε καὶ ἐνταῦθα τὸ «φύσει», ἀντὶ τοῦ «ἐν ἀληθείᾳ» εἴρηται.

Καὶ πάλιν «Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν» κατὰ φύσιν «κλάδων οὐκ ἐ- 25 φείσατο», τοῦτ' ἐστι τῶν κατὰ ἀλήθειαν συνουσιωμένων ἐν τῇ ῥίζῃ, οὐδέ σου φείσεται τοῦ ἀρνούμενου τὴν ἀλήθειαν. Ἀντιστρέψωμεν πάλιν τὴν λέξιν διὰ τοὺς στρεβλοὺς καὶ εἴπωμεν· Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ πρόσωπον κλάδων οὐκ ἐφείσατο. Ποῖον «πρόσωπον», εἶπέ μοι, ἢ ποῦ ὄλως ἔχει λόγον ἢ ἀκολουθίαν τὸ λεγόμενον; Οὐκ- 30 οὔν οὐκ ἔστιν ἡ φύσις πρόσωπον. Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἀγριελαίου, τοῦτ' ἐστιν ἐκ τῆς κατὰ ἀλήθειαν ἀπιστίας ἐξεκόπης, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὔτοι

τὰ ἴδια, καὶ μάλιστα κάνοντας ἀντιστροφή τῶν λέξεων τῆς ἀγίας Γραφῆς, γιὰ νὰ πείσουμε τοὺς ἀνόητους, ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Ἄς πάρουμε λοιπὸν καὶ πάλι τὰ λόγια τοῦ μακαρίου Ἰακώβου γιὰ τὴν ἀντιστροφή τῆς λέξεως· «Ὅλη ἡ φύση τῶν θηρίων καὶ τῶν πτηνῶν, τῶν ἐρπετῶν καὶ τῶν θαλασσινῶν ἔχει δαμαστέϊ καὶ δαμάζεται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση»⁷⁰. Δὲν εἶπε “ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο”, οὔτε ἄλλωστε ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἓνα πρόσωπο, ἀλλὰ μυριάδες πρόσωπα, ἐνῶ ἡ φύση εἶναι μία, καὶ γι' αὐτὸ λέγει· «ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση».

Ἐνῶ ὅμως ἔλεγα αὐτά, ἦρθε στὴ μέση ὁ θεῖος ρήτορας τῆς οἰκουμένης, ὁ Παῦλος, φέρνοντας τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή, στὴν ὁποία μᾶς διδάσκει λέγοντας· «Ὅταν οἱ ἔθνη, πού δὲν ἔχουν νόμο, ἐφαρμόζουν ἐκ φύσεως τὶς διατάξεις τοῦ νόμου»⁷¹. Τί σημαίνει «ἐκ φύσεως», ἂν ὄχι ἀληθινά; Ἄς ἀντικαταστήσουμε τὴ λέξη, καὶ ἄς ποῦμε· «Ὅταν οἱ ἔθνη, πού δὲν ἔχουν νόμο», ἐφαρμόζουν μὲ τὸ πρόσωπο τὶς διατάξεις τοῦ νόμου. Ἀλλὰ πουθενὰ καὶ γενικὰ δὲν ταιριάζει αὐτὸ νὰ λεχθεῖ. Ὡστε ἡ φύση δὲν εἶναι πρόσωπο. Γιατὶ καὶ πάλι λέγει· «θὰ σὲ καταδικάσει ὁ ἐκ φύσεως ἀπερίτμητος, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει τὸν νόμο»⁷², δηλαδή ὁ ἀπερίτμητος ἔθνικός, πού ἐφαρμόζει ἀληθινὰ τὸν νόμο, θὰ καταδικάσει ἐσένα πού παραβαίνεις τὸν νόμο ἂν καὶ εἶσαι περιτμημένος.

Σχόλιο. Κανένας δὲν ἐφαρμόζει τὸν νόμο ἐκ φύσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν προαίρεσή του. Γιατὶ, ἂν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἦταν ἐκ φύσεως, τότε θὰ δικαιώνονταν ὅλοι. Ὡστε καὶ ἐδῶ τὸ «ἐκ φύσεως» λέγεται ἀντὶ τοῦ «ἀληθινά».

Καὶ πάλι· «Γιατὶ, ἂν ὁ Θεὸς δὲν λυπήθηκε» τοὺς κατὰ φύση «κλάδους»⁷³, δηλαδή αὐτοὺς πού εἶναι ἀληθινὰ ἐνωμένοι οὐσιαστικὰ μὲ τὴ ρίζα, οὔτε ἐσένα, πού ἀρνεῖσαι τὴν ἀλήθεια, θὰ σὲ λυπηθεῖ. Ἄς ἀντικαταστήσουμε πάλι τὴ λέξη, ἐξαιτίας τῶν στραβῶν, καὶ ἄς ποῦμε· “Γιατὶ, ἂν ὁ Θεὸς δὲν λυπήθηκε τοὺς κατὰ πρόσωπο κλάδους”. Ποιὸ πρόσωπο, πές μου, ἢ ποῦ γενικὰ ἔχει θέση ἢ σχέση αὐτὸς ὁ λόγος; Ἐπομένως ἡ φύση δὲν εἶναι πρόσωπο. Γιατὶ, ἂν ἐσὺ ἀποσπᾶσθηκες ἀπὸ τὴν κατὰ φύση ἄγρια ἐλιά, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἀπιστία, καὶ μπολιάστηκες παρὰ φύση στὴν ἡμερὴ ἐλιά, πόσο περισ-

70. Ἰακ. 3,7.

71. Ρωμ. 2,14.

72. Ρωμ. 2,27.

73. Ρωμ. 11,21.

οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισησονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ· Ἀγριέλαιον τὴν ἀπιστίαν εἶπεν. Οὐδεὶς δὲ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἄπιστος, ἀλλὰ κατὰ προαίρεσιν. Ὡστε καὶ ἐνταῦθα, ἀντὶ ἀληθείας κεῖται τό, «φύσει».

Ταῦτά μου εἰρηκότος καὶ σπεύδοντος ἐφ' ἑτέρας ἀποδείξεις, 5 πρὸς τὸ γραφικῶς παραστήσαι, ὅτι οὐκ ἔστι ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, κατέσχε μου τῆς χειρὸς πάλιν ὁ ἱερός ἀπόστολος τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἐπιδούς, ἐν ἧ' πάλιν σαφῶς ἡμᾶς διδάσκει, ὅτι οὐδὲν ἕτερον σημαίνει ἢ φύσις, εἰ μὴ αὐτὴν τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν. Ἐν οἷς ἐγκαλῶν τισὶ γυναιξὶν ἀκατακα- 10 λύπτῳ τῇ κεφαλῇ προσευχόμεναις, φησὶν· «Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε· πρέπον ἐστὶ γυναικᾶ ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι· Οὐδὲ αὐτὴ ἢ φύσις διδάσκει ὑμᾶς», τοῦτ' ἔστιν, οὐδὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· Ἄρα, ἐὰν ἀντιστρέψωμεν καὶ εἴπωμεν ἀντὶ τῆς «φύσεως», ὅτι «οὐδὲ αὐτὴ ἢ ὑπόστασις διδάσκει ὑμᾶς», ἔχει ὅλως νόστον ἢ ἀκο- 15 λουθίαν τὸ λεγόμενον; Οὐδαμῶς. Ὡστε οὐκ ἔστι ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον καὶ ὑπόστασις.

Ἄλλ' οἱ ἕξαρχοὶ τοῦ δεκακεράτου ῥήτορες ταῦτα οὐδαμῶς διενεθήσαν, οὐ Μωσέως, οὐ Σολομῶντος, οὐ τοῦ Χριστοῦ, οὐκ Ἰακώβου, οὐ Παύλου εἰς τοὺς περὶ φύσεως καὶ ὑποστάσεως καὶ 20 προσώπου λόγους μνεῖαν ἐποίησαντο. Εἰ γὰρ ταῦτα ἀναγνόντες ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν τῆς δόξης Κύριον ἐβλασφήμησαν, φάσκοντες, Οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος. Ἀλλὰ ταυτὸν ἐστὶ ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον.

Λοιπὸν ἢ σύνοδος Χαλκηδόνας, μᾶλλον δὲ καὶ οἱ ἅγιοι Πατέ- 25 ρες, δύο φύσεις ἀδιαιρέτους εἰπόντες ἐν Χριστῷ, δύο πάντως καὶ πρόσωπα ἐπ' αὐτοῦ κατὰ Νεστόριον εὐρίσκονται λέγοντες καὶ τούτου χάριν Σευῆρος ὁ δίκαιος κριτῆς τὴν αὐτῶν καθαίρεσιν ἐποίησατο. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἢ φύσις πρόσωπον, ἱκανῶς ὁ λόγος ἐκ Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀπέδειξε. Λοιπὸν ἀκό- 30 λουθον ἀντιστρέψαι τὴν τάξιν καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς καὶ θείας Γραφῆς παραστήσαι, ὅτι οὐδὲ τὸ πρόσωπον δυνατόν ἐστι φύσιν προσαγορεύεσθαι. Λοιπὸν ὅσοι ἄφρονες ταυτὸν λέγετε τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον, τῶν λεγομένων νουνεχῶς ἀκούσατε.

σότερο αὐτοὶ ποὺ κατὰ φύσιν θὰ μπολιαστοῦν στὴν κατὰ φύσιν ἐλιά; Ἐπιπλέον ἐννοοῦσε τὴν ἀπιστία. Κανένας ὅμως δὲν εἶναι κατὰ φύσιν ἀπιστος, ἀλλὰ κατὰ προαίρεση. Ὡστε καὶ ἐδῶ τὸ «ἐκ φύσεως» λέγεται ἀντὶ τῆς ἀλήθειας.

Ἐπιπλέον τὰ εἶπα αὐτὰ καὶ προχωροῦσα γιὰ ἄλλες ἀποδείξεις, γιὰ νὰ παρουσιάσω ἀπὸ τὴν Γραφή ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύσιν καὶ πρόσωπο, μοῦ ἐπίασε πάλι τὸ χέρι ὁ ἱερός ἀπόστολος, δίνοντάς μου τὴν πρώτη πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή του, στὴν ὁποία πάλι διδάσκει καθαρά, ὅτι ἡ φύσιν δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων. Μαζὶ μὲ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα κατηγορεῖ μερικὲς γυναῖκες ποὺ προσεύχονταν μὲ ἀκάλυπτο τὸ κεφάλι, λέγει: «Κρίνετε μόνοι σας εἶναι πρέπον νὰ προσεύχεται στὸν Θεὸ γυναῖκα χωρὶς κάλυμμα; Οὔτε ἡ ἴδια ἡ φύσιν δὲν σᾶς διδάσκει;»⁷⁴, δηλαδή οὔτε ἡ ἴδια ἡ πραγματικότητα; Ἄρα, ἂν ἀντικαταστήσουμε τίς λέξεις καὶ ἀντὶ τῆς φύσεως ποῦμε, «Οὔτε ἡ ἴδια ἡ ὑπόσταση δὲν σᾶς διδάσκει», ἔχει καθόλου ἀντιστροφή ἢ ἀκολουθία ὁ λόγος αὐτός; Καθόλου. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύσιν, πρόσωπο καὶ ὑπόσταση.

Ἄλλὰ οἱ ἐπικεφαλῆς τοῦ δεκακέρατου θηρίου ρήτορες, αὐτὰ δὲν τὰ σκεφτήκαν καθόλου, οὔτε στοὺς λόγους τους γιὰ τὴ φύσιν καὶ τὴν ὑπόσταση καὶ τὸ πρόσωπο ἔκαναν ἀναφορὰ στὸν Μωυσῆ, στὸν Σολομώντα, οὔτε στὸν Χριστό, οὔτε στὸν Ἰάκωβο, οὔτε στὸν Παῦλο. Γιατί, ἂν αὐτὰ τὰ διάβαζαν καὶ τὰ γνώριζαν, δὲ θὰ βλασφημοῦσαν τὸν Κύριο τῆς δόξας λέγοντας, Δὲν ὑπάρχει φύσιν ἀπρόσωπη, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο φύσιν καὶ πρόσωπο.

Λοιπὸν ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας, ἢ μᾶλλον καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες, λέγοντας δύο φύσεις ἀδιαίρετες στὸν Χριστό, κατὰ τὸν Νεστόριο ἐννοοῦν ὁπωσδήποτε καὶ δύο πρόσωπα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Σεβήρος, ὁ δίκαιος κριτής, ἔκανε τὴν καθαίρεσή τους. Ὅτι ὅμως ἡ φύσιν δὲν εἶναι πρόσωπο, τὸ ἀπέδειξε ἱκανοποιητικὰ ὁ λόγος ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Στὴ συνέχεια ἄς ἀντιστρέψουμε τὴ θέση τῶν λέξεων καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Γραφή νὰ παρουσιάσουμε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ πρόσωπο νὰ ὀνομάζεται φύσιν. Ὅσοι λοιπὸν ἀνόητοι λέτε ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύσιν καὶ τὸ πρόσωπο, ἀκοῦστε αὐτὰ ποὺ λέγονται μὲ πολλὴ σύνεση.

74. Α΄ Κορ. 11, 13-19.

*Κατ' ἐρώτησιν δὲ καὶ ἀπόκρισιν ἀναγνωστέον
τὰ ἀκόλουθα.*

Καταρασάμενος ὁ Θεὸς τὸν Κάϊν, πᾶσαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων κατηράσατο, ἢ ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν; Πρόσδηλον, ὅτι μόνον τὸ τοῦ ἡμαρτηκότος πρόσωπον. Ὡστε οὐ ταυτὸν πρόσωπον καὶ φύσις.

Εἰπὼν ὁ Νῶε πρὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν στηλιτεύσαντα αὐτοῦ τὴν γύμνωσιν, ὅτι «Ἐπικατάρατος καὶ παῖς οἰκέτης ἔσται Χαναάν», πότερον τὴν κοινὴν φύσιν τῶν τριῶν υἱῶν κατηράσατο, ἢ ἓν 10 ἐκ τῶν τριῶν προσώπων; Εὐδὴλον ὅτι μόνον τὸ τοῦ Χάμ πρόσωπον. Ὡστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

Μετενεχθέντος τοῦ Ἐνώχ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πᾶσα ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων μετηνέχθη, ἢ ἓν καὶ μόνον πρόσωπον; Δῆλον ὅτι μόνον τὸ τοῦ Ἐνώχ πρόσωπον. Ὡστε οὐκ ἔστιν ἡ φύσις πρόσωπον.

15 Ὅμοίως καὶ ὁ Χριστὸς καταρασάμενος τὸν Ἰούδαν, οὐ πᾶσαν τὴν φύσιν τῶν ἀποστόλων κατηράσατο, ἀλλ' ἓν πρόσωπον. Καὶ ὅπερ μὴ δόξαμεν μύθους διηγείσθαι τοῖς ἀντιδίκους, φέρε δὴ ἐπ' αὐτὴν τὴν κυρίως προσωπολεξίαν, τὴν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ τυγχάνουσαν, περὶ Θεοῦ χωρήσωμεν.

20 Γέγραπται γάρ, ὅτι μετὰ τὴν παράδοξον ἐκείνην παλαιίστραν, φησὶν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, ἐκάλεσε τὸν τόπον ἐκεῖνον «εἶδος Θεοῦ». «Εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ». Λεγέτω μοι νῦν ὁ φιλόσοφος Σενηῆρος, ὁ ταυτὸν λέγων εἶναι τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον· ἄρα δυνατόν ἦν τοῦ Ἰακώβ 25 ἀντὶ τοῦ, «Εἶδον Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον», εἰπεῖν, «Εἶδον Θεόν, «φύσιν» πρὸς «φύσιν», καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ»; Οὐδαμῶς. Ὡστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

Δέχου ὁ Ἰακωβίτης καὶ ἕτερον παρὰ Ἰακώβ λίθον σφενδονίτην. Εἶπε γὰρ πρὸς Ἡσαῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅτι «Εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὡς ἂν τις ἴδοι πρόσωπον Θεοῦ». Ἴδου πάλιν πρόσωπον εἶπεν. Ἀδύνατον γὰρ ἦν αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὡς ἂν τις ἴδοι φύσιν Θεοῦ. Ὡστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

75. Γεν. 4, 11.

76. Γεν. 10, 25.

77. Γεν. 5, 22.

Πρέπει νὰ ἀναγνωστοῦν καὶ τὰ παρακάτω,
ποὺ ἀποτελοῦν ἐρώτηση καὶ ἀπάντησι.

“Ὅταν ὁ Θεὸς καταράσθηκε τὸν Κάϊν⁷⁵, καταράσθηκε ὅλη τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἓνα πρόσωπο καὶ μιὰ ὑπόστασι; Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι καταράσθηκε μόνο τὸ πρόσωπο ποὺ ἀμάρτησε. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο καὶ ἡ φύσι.

Λέγοντας ὁ Νῶε στὸν γιό του ποὺ σιγμάπισε τὴ γυμνότητά του, ὅτι «ὁ Χαναάν θὰ εἶναι καταραμένος καὶ δούλος τῶν δούλων»⁷⁶, ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· καταράσθηκε τὴν κοινὴ φύσι καὶ τῶν τριῶν υἱῶν του, ἢ ἓνα ἀπὸ τὰ τρία πρόσωπα; Εἶναι φανερό ὅτι καταράσθηκε μόνο τὸ πρόσωπο τοῦ Χάμ. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύσι καὶ πρόσωπο.

“Ὅταν μετατέθηκε ὁ Ἐνώχ ἀπὸ τὸν Θεό⁷⁷, μετατέθηκε ὀλόκληρη ἡ φύσι τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἓνα καὶ μόνο πρόσωπο; Εἶναι φανερό ὅτι μόνο τὸ πρόσωπο τοῦ Ἐνώχ. Ὡστε ἡ φύσι δὲν εἶναι πρόσωπο.

Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Χριστός, ὅταν καταράσθηκε τὸν Ἰούδα, δὲν καταράσθηκε ὅλη τὴ φύσι τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ ἓνα πρόσωπο. Καὶ γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε ὅτι διηγούμεσθε μύθους στοὺς ἀντιδίκους μας, ἄς προχωρήσουμε στὴν κυρίως ἀναφορὰ τῆς λέξεως πρόσωπο, ποὺ ὑπάρχει στὴν ἀγία Γραφή γιὰ τὸν Θεό.

Γιατὶ εἶναι γραμμένο, ὅτι μετὰ ἀπὸ τὴν παράδοξι ἐκείνη πάλη, λέγει ὁ θεόπνευστος Ἰακώβ, ὄνόμασε τὸν τόπο ἐκεῖνο, εἶδος Θεοῦ· Γιατὶ λέγει· «εἶδα τὸν Θεὸ πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, καὶ σώθηκε ἡ ψυχὴ μου»⁷⁸. Ἄς μοῦ πεῖ τώρα ὁ φιλόσοφος Σεβῆρος, αὐτὸς ποὺ λέγει ὅτι εἶναι ταυτόσημα ἡ φύσι καὶ τὸ πρόσωπο· ἄραγε ἦταν δυνατόν στὸν Ἰακώβ ἀντὶ τοῦ, «εἶδα τὸν Θεὸ πρόσωπο πρὸς πρόσωπο», νὰ πεῖ, “εἶδα τὸν Θεὸ φύσι πρὸς φύσι, καὶ σώθηκε ἡ ψυχὴ μου”; Καθόλου. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύσι καὶ πρόσωπο.

Δέξου σὺ ὁ Ἰακωβίτης ἀπὸ τὸν Ἰακώβ καὶ ἄλλη πέτρα μὲ τὴ σφενδόνα. Γιατὶ εἶπε στὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφό του, «εἶδα τὸ πρόσωπό σου, ὅπως βλέπει κανεὶς τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ»⁷⁹. Νὰ καὶ πάλι ἀνέφερε τὴ λέξι «πρόσωπο». Γιατὶ ἦταν ἀδύνατο σ’ αὐτὸν νὰ πεῖ, “εἶδα τὸ πρόσωπό σου, ὅπως βλέπει κανεὶς τὴ φύσι τοῦ Θεοῦ”. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύσι καὶ πρόσωπο.

78. Γεν. 32, 30.

79. Γεν. 33, 10.

Εἴρηται πάλιν ἐν τῇ Ἐξόδῳ, ὅτι εἶδον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωσέως, ὅτι δεδόξασται, καὶ περιέθηκαν αὐτῷ κάλυμμα. Καλύψαντες οὖν τὸ πρόσωπον Μωσέως, ἄρα τὴν φύσιν πᾶσαν αὐτοῦ ἐκάλυψαν, ἤγουν ὅλον τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ; Οὐδαμῶς 5 ὥστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

Καὶ πάλιν, ὅτε λέγει ἐπὶ τῆς θάτου, ὅτι «Καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ Μωσῆς. Ἠύλαβεῖτο γάρ»· ἀδύνατον γὰρ εἶπεῖν, ὅτι «Καὶ ἀπέστρεψε Μωσῆς τὴν φύσιν αὐτοῦ»· ὥστε οὐκέτι ταυτὸν ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον.

10 Καὶ ὅτ' ἂν λέγει ὁ προφήτης πρὸς Θεόν, «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα», οὐ δύναται εἶπεῖν, «Ἐπίφανον τὴν φύσιν σου, καὶ σωθησόμεθα»· ὥστε οὐ ταυτὸν ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον.

Ἄλλὰ μὴν οὔτε πάλιν προσευχόμενος καὶ φάσκων τῷ Κυρίῳ 15 ὅτι «Ἐξεξήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου», ἠδύνατο εἶπεῖν, ὅτι, «Ἐξεξήτησέ σε ἢ φύσις μου. Οὔτε γὰρ ἢ φύσις τῶν ἀνθρώπων τότε ἐξεξήτηται τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ Δαυὶδ· ὥστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

Καὶ πάλιν λέγων πρὸς Θεόν, ὅτι «Ἐγὼ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου», οὐκ ἠδύνατο ἀνταλλάξει τὴν φωνὴν καὶ εἶπεῖν· Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι τῇ φύσει σου. Ἀδύνατον γὰρ τοῦτο. Οὐκοῦν οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

Καὶ Ἡσαΐας δὲ λέγων ὅτι, «Τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπτυσμάτων», οὐκ ἠδύνατο εἶπεῖν, ὅτι Τὴν φύσιν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπτυσμάτων· ὥστε οὐ ταυτὸν 25 φύσις καὶ πρόσωπον. Ἄλλ' οὐδὲ ὅτ' ἂν λέγει ὅτι, «Ἔστησα τὸ πρόσωπόν μου ὡσπερ πέτραν στερεάν», ἠδύνατο εἶπεῖν, τὴν φύσιν μου. ὥστε οὐκέτι ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, ὡς Σενῆρος ληρωδεῖ.

Ταῦτα λέγων, οὐ τὴν φύσιν μὲν τοῦ Θεοῦ λέγω ἀοράτην, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ ὄρατόν. Ἄπαγε τῆς ἀτοπίας! Ἀλλὰ μόνον βούλομαι δεῖξαι τοῖς αἰρετικοῖς τὴν διαφορὰν τῆς φωνῆς. Καὶ ὅτι, οὐ πάντως ἔνθα ὀνομάζεται φύσις, δύναται καὶ πρόσωπον ὀνομάζεσθαι· οὔτε πάλιν, ἔνθα πρόσωπον λέγεται, δύναται τὸ αὐτὸ ἐκ παντὸς τρόπου καὶ φύσις προσαγορεύεσθαι. Καὶ τοῦτο εὐθέ-

Λέγεται ἐπίσης στήν ᾽Εξοδο, ὅτι εἶδαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ τὸ πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ, ὅτι ἔλαμπε, καὶ τὸ σκέπασαν μὲ κάλυμμα⁸⁰. Καλύπτοντας λοιπὸν τὸ πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ, ἄραγε κάλυψαν ὅλη τὴ φύση του, δηλαδή ὅλο τὸ γένος τοῦ Ἰσραήλ; Καθόλου. ᾽Ωστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο.

Καὶ πάλι, ὅταν λέγει στήν περίπτωσι τῆς βάτου, «Καὶ γύρισε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό του ὁ Μωυσῆς, γιατί φοβόταν»⁸¹, ἦταν ἀδύνατον νὰ πεῖ, «Καὶ γύρισε ἄλλοῦ ὁ Μωυσῆς τὴ φύση του». ᾽Ωστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο.

Καὶ ὅταν λέγει ὁ προφήτης στὸν Θεό, «Φανέρωσέ μας τὸ πρόσωπό σου καὶ θὰ σωθοῦμε»⁸², δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ, «Φανέρωσέ μας τὴ φύση σου καὶ θὰ σωθοῦμε». ᾽Ωστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο.

Ἄλλὰ βέβαια οὔτε πάλι ὅταν προσευχόταν καὶ ἔλεγε στὸν Κύριο, «Σὲ ζήτησε τὸ πρόσωπό μου»⁸³, μποροῦσε νὰ πεῖ, «Σὲ ζήτησε ἡ φύση μου». Γιατὶ τότε δὲν ζητοῦσε ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων τὸν Θεό, ἀλλὰ ὁ Δαβίδ. ᾽Ωστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο.

Καὶ ὅταν πάλι ἔλεγε στὸν Θεό, «Ἐγὼ θὰ παρουσιασθῶ στὸ πρόσωπό σου μὲ δικαιοσύνη»⁸⁴, δὲν μποροῦσε νὰ ἀντικαταστήσει τὴ λέξη καὶ νὰ πεῖ, «Ἐγὼ θὰ ἐμφανισθῶ μὲ δικαιοσύνη στὴ φύση σου», γιατί αὐτὸ ἦταν ἀδύνατον. Ἄρα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο.

Καὶ ὁ Ἡσαΐας ὅταν λέγει, «Δὲν γύρισα ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό μου ἀπὸ τὴ ντροπὴ τῶν φτυσμάτων»⁸⁵, δὲν μποροῦσε νὰ πεῖ, «Δὲν γύρισα ἄλλοῦ τὴ φύση μου ἀπὸ τὴ ντροπὴ τῶν φτυσμάτων». ᾽Ωστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο. Ἄλλὰ οὔτε ὅταν λέγει, «Ἐστησα τὸ πρόσωπό μου σὰν πέτρα στερεά»⁸⁶, μποροῦσε νὰ πεῖ, «τὴ φύση μου». ᾽Ωστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο, ὅπως παραμιλάει ὁ Σεβήρος.

Λέγοντας αὐτά, δὲν ἐννοῶ ὅτι ἡ φύση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀόρατη, ἐνῶ τὸ πρόσωπό του ὄρατό. Μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ ἀτόπημα αὐτό! Ἄλλὰ θέλω μόνο νὰ δείξω στοὺς αἵρετικούς τὴ διαφορὰ τῆς λέξεως, καὶ ὅτι ὄχι ὅπωςδήποτε, ὅπου ἀναφέρεται φύση, μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται καὶ τὸ πρόσωπο. Οὔτε πάλι, ὅπου ἀναφέρεται τὸ πρόσωπο, εἶναι δυνατόν σὲ κάθε περίπτωσι νὰ ὀνομάζεται καὶ φύση. Καὶ αὐτὸ θὰ

83. Ψαλμ. 26, 8.

84. Ψαλμ. 16, 15.

85. Ἦσ. 50, 6.

86. Ἦσ. 50, 7.

ως καὶ ἐξ εὐαγγελικῆς καὶ ἀποστολικῆς, ἀλλ' οὐχ Ἑλληνικῆς παραδόσεως ἀποδείξαι πειράσομαι.

Φησὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρὸς τινὰς «Ὁραῖτε, μὴ καταφρονήσατε ἑνὸς τῶν ἐλαχίστων τούτων λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου ἐν οὐρανοῖς». Εἰ δὲ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, ἀντιστρέφω τὴν φωνὴν καὶ λέγω Ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντός βλέπουσι τὴν φύσιν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον τοῦτο καὶ παντελῶς ἀμήχανον, καθὼς αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος διδάσκει ἡμᾶς λέγων ὅτι, «Τὸν Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο». Εἰπὼν δὲ ὅτι «Οὐδεὶς Θεὸν ἑώρακεν», οὐ περὶ ἀνθρώπων μόνον τοῦτο εἶρηκεν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων. Λοιπὸν λεγέτω Ἀκέφαλος, πῶς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς οἱ ἄγγελοι βλέποντες, τὴν φύσιν οὐ βλέπουσιν, εἰ ἄρα ταυτὸν ἐστὶ, καθὰ φάσκετε, ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον;

Ἄκουσον πάλιν καὶ Παύλου τοῦτο σαφῶς διδάσκοντος, καὶ ἀπόθου τὸ πολυθρύλλητόν σου ληρώδημα, τὸ φάσκον, ταυτὸν ὑπάρχειν τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον. Λέγει γοῦν πρὸς Κορινθίους περὶ τῶν καθαρῶν τῆ καρδία, ὅτι «Νῦν μὲν ὁρῶσι τὸν Θεὸν ὡς ἐσώπτρω καὶ αἰνίγματι, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι πρόσωπον πρὸς πρόσωπον». Εἰπέ μοι λοιπὸν νῦν, ὁ λέγων ταυτὸν εἶναι τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον ἄρα δυνατόν ἐστὶν ἀντιστρέφαι τὴν φωνὴν καὶ εἰπεῖν, Τότε δὲ «φύσιν πρὸς φύσιν» ὄψονται οἱ δίκαιοι τὸν Θεόν; Ἄπαγε. Αὐτὸς γὰρ Παῦλος ὁ θεῖος προσμαρτυρεῖ περὶ Θεοῦ λέγων «Ὅν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὔτε ἰδεῖν δύναται». Ὡστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

Καὶ ἄλλας δὲ μυριάς τοιαύτας παραστάσεις ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, προσωπολογησάσας μὲν ὡς ἐν εἰκόνι τινὶ καὶ ὀπτασίᾳ τὸν Θεόν, οὐδαμοῦ δὲ αὐτὸν φυσιολογησάσας Οὔτε γὰρ εὐρήσεις ἐν πάσῃ τῇ Παλαιᾷ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ ἢ οὐσίαν Θεοῦ δηλωθεῖσαν ἢ λεγομένην, ἀλλὰ πάντες οἱ ὀπτασίαν Θεοῦ τοῦ ἀοράτου τυπικῶς καὶ σκιωδῶς θεωρήσαντες, προσωπικὴν

87. Ματθ. 18, 10.

88. Ἰω. 1, 18.

ἐπιχειρήσω νὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ καὶ ἀποστολική, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση.

Λέγει λοιπὸν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σὲ κάποιους· «Προσέχετε νὰ μὴ περιφρονήσετε κανένα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μικροὺς, γιὰτὶ σᾶς λέγω, ὅτι οἱ ἄγγελοί τους στοὺς οὐρανοὺς βλέπουν πάντοτε τὸ πρόσωπο τοῦ Πατέρα μου»⁸⁷. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο, ἀντιστρέφω τὴ λέξη καὶ λέγω· “Οἱ ἄγγελοί τους βλέπουν πάντοτε τὴ φύση τοῦ Πατέρα μου πὺ εἶναι στοὺς οὐρανοὺς”. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατον καὶ ἐντελῶς ἀκατόρθωτον, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος μᾶς διδάσκει λέγοντας, «Τὸν Θεὸ δὲν τὸν εἶδε κανένας ποτέ. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, πὺ βρίσκεται στοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα, ἐκεῖνος τὸν ἔκανε γνωστὸ»⁸⁸. Καὶ λέγοντας ὅτι «κανένας δὲν εἶδε τὸν Θεὸ» δὲν τὸ εἶπε μόνο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀγγέλους. Λοιπὸν ἄς πεῖ ὁ Ἀκέφαλος, πῶς οἱ ἄγγελοι, πὺ βλέπουν τὸ πρόσωπο τοῦ Πατέρα, δὲν βλέπουν τὴ φύση του, ἐὰν φυσικά, ὅπως λέτε, εἶναι τὸ ἴδιο ἢ φύση μὲ τὸ πρόσωπο.

Ἦ ακουσε ἐπίσης καὶ τὸν Παῦλο, ὁ ὁποῖος διδάσκει τὸ ἴδιο καθαρά, καὶ ἄφησε τὸ πολυθρύλλητο παραλήρημά σου, πὺ λέγει, ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Λέγει λοιπὸν πρὸς τοὺς Κορινθίους γιὰ τοὺς καθαρὸς στὴν καρδιά, ὅτι «τώρα βλέπουν τὸν Θεὸ σὰν μέσα σὲ καθρέφτη καὶ ἀμυδρά, ἐνῶ στὸν μελλοντικὸ αἰῶνα θὰ τὸν βλέπουν πρόσωπο μὲ πρόσωπο»^{88α}. Πές μου λοιπὸν τώρα, σὺ πὺ λές ὅτι εἶναι ἴδιο πρᾶγμα ἢ φύση καὶ τὸ πρόσωπο, εἶναι ἄραγε δυνατὸν νὰ ἀντικαταστήσουμε τὴ λέξη καὶ νὰ ποῦμε, “τότε ὅμως θὰ τὸν δοῦν φύση μὲ φύση” οἱ δίκαιοι τὸν Θεό; Ἦ Κάθε ἄλλο· γιὰτὶ ὁ ἴδιος ὁ θεῖος Παῦλος ἐπιβεβαιώνει γιὰ τὸν Θεό, λέγοντας· «Αὐτὸν δὲν τὸν εἶδε κανένας ἄνθρωπος, οὔτε μπορεῖ νὰ τὸν δεῖ»⁸⁹. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο.

Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ βροῦμε στὴν ἁγία Γραφή καὶ μῦριες ἄλλες τέτοιες ἐκφράσεις, οἱ ὁποῖες περιγράφουν σὰν σὲ εἰκόνα καὶ ὀπτασία τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, πουθενὰ ὅμως δὲν περιγράφουν τὴ φύση του. Γιατὶ δὲ θὰ βρεῖς σ' ὅλη τὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη νὰ ἀποκαλύπτεται ἢ νὰ ἀναφέρεται ἢ οὐσία τοῦ Θεοῦ. Ὅμως ὅλοι, ὅσοι ἔφτασαν σὲ ὀπτασία τοῦ ἀόρατου Θεοῦ τυπικὰ καὶ σκιωδῶς,

88α. Α' Κορ. 13, 12.

89. Α' Τιμ. 6, 16.

θέαν, ἀλλ' οὐ φυσικὴν οὐσίαν Θεοῦ ἐωράκασιν. Ὡσπερ ὁ Δα-νιήλ, Παλαιὸν ἡμερῶν πρόσωπον, καὶ ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἕτερον πρόσωπον «ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ»· καὶ Ἡ-σαΐας ἐν εἴδει καὶ σχήματι τυπικῶ ἀνθρωπίνου προσώπου ὄπτασίαν 5 εἶδεν, «τὸν Κύριον καθήμενον ἐπηρμένου», οὐ τὴν θεϊαν φύ-σιν ὁρῶντες, ἀλλ' ὡς ἐν εἴδει τινὶ καθ' ὃ ἠδύναντο βλέπειν, καὶ καθ' ὃ ἐχώρουν ὄπτανομένου αὐτῆς ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι τοῦ ἀοράτου καὶ ἀσχηματίστου Θεοῦ. Εἰ δὲ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, πῶς οὐκ εἶπεν πρὸς Θεὸν ὁ προφήτης, “Μὴ ἀποστρέψῃς τὴν φύ-σιν 10 σου ἀπ' ἐμοῦ”, ἀλλά, «Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ»; Καὶ πάλιν, «Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε». Καὶ ἀπλῶς ἐν μυρίοις τόποις ἡ θεία Γραφή πρόσωπον Θεοῦ ὀνομάζουσα, οὐδαμοῦ φύσιν Θεοῦ προσηγόρευσεν. Ὡστε πρόδηλον, ὅτι οὐκ ἔστι ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον.

15 Ἀλλὰ καταχρηστικῶς, φησί, καὶ καθ' ὃ δυνάμεθα ἀκοῦσαι, ἡ θεία Γραφή πρόσωπον ἐπὶ Θεοῦ προσηγόρευσεν, ὥσπερ καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ ὦτα καὶ πτέρυγας καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, ἐπεὶ ἀσώματον τὸ Θεῖον καὶ ἀπρόσωπον καὶ ἀσχημάτιστον. Ταῦτα τοῦ αἰρετικοῦ ἀντιλέγοντος, συντίθημι τῷ 20 λόγῳ. Ἀλλ' ἐκεῖνο πάλιν ἀντερωτῶ, ὅτι Καὶ πῶς ἐν μυρίοις τόποις ἡ θεία Γραφή καταχρηστικῶς καὶ ἀλληγορικῶς εἰποῦσα πρόσωπον ἐπὶ Θεοῦ, φύσιν ἢ οὐσίαν οὐδαμῶς ἐπ' αὐτοῦ εἶρηκεν, οὐδὲ καταχρηστικῶς, οὔτε ἀλληγορικῶς, οὐδὲ συμβολικῶς, εἰ ἄρα, ὡς φατε, ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον; Ὡστε παντί που δῆλον, ὅτι οὐκ 25 ἔστι ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, καθὰ διὰ πλάτους ἐκ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς, ἀπεδείξαμεν.

Εἰ δὲ καὶ ζητεῖς λέγων, Καὶ τίνος χάριν οἱ μακάριοι προφητῆται διὰ πάσης τῆς θείας Γραφῆς προσώπου Θεοῦ ἐπιφάνειαν καὶ παρουσίαν ἐπεζήτην καὶ ἠϋχοντο καὶ προσεδόκουν, οὐ φύσεως, 30 ἀκουσον περὶ τούτου λόγον πατρικὸν ὁμοῦ τε καὶ πιστόν, καὶ μὴ ἀντεῖπη. Γνόντες γὰρ δι' ἐνεργείας Πνεύματος ἁγίου οἱ μακάριοι προφητῆται καὶ πατριάρχαι, ὅτι οὐ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως τῆς ἁγίας Τριάδος τὸ ὀλοτελὲς πλήρωμα, τῶν τριῶν προσώπων, Πατρὸς

90. Δαν. 7,9 καὶ 13.

91. Ἦσ. 6,1-2.

εἶδαν τὸ πρόσωπο καὶ ὄχι τὴ φυσικὴ οὐσία τοῦ Θεοῦ. “Ὅπως ὁ Δαυὶδ τὸν εἶδε ὡς πρόσωπο ἠλικιωμένο, καὶ ὡς ἄλλο πρόσωπο, ὡς Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου «ποῦ ἐρχόταν μὲ τὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ»⁹⁰. Καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶδε ὀπτασίᾳ μὲ πρόσωπο καὶ τυπικὸ σχῆμα ἀνθρώπινου προσώπου «τὸν Κύριο νὰ κάθεται σὲ θρόνο ὑπερυψωμένο»⁹¹, χωρὶς νὰ βλέπουν τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σὰν ἓνα πρόσωπο ποῦ μπορούσαν νὰ δοῦν, καὶ μὲ σχῆμα ἀνθρώπινο, ὅσο μπορούσαν νὰ χωρέσουν τὸν ἀόρατο καὶ ἀσχημάτιστο Θεό. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἴδιο πρᾶγμα φύση καὶ πρόσωπο, γιατί ὁ προφήτης δὲν εἶπε στὸν Θεό, “Μὴ γυρίζεις ἄλλοῦ τὴ φύση σου ἀπὸ μένα”, ἀλλὰ, «Μὴ γυρίζεις ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ μένα»⁹²; Καὶ πάλι· «Σημειώθηκε σὲ μᾶς, Κύριε, τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου»⁹³. Καὶ γενικὰ, σὲ μύρια σημεῖα ἢ ἅγια Γραφή, ἀναφέροντας τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, πουθενὰ δὲν ἀνέφερε τὴ φύση τοῦ Θεοῦ. Ὡστε εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα φύση καὶ πρόσωπο.

Ὅμως, λέγει, ἡ ἅγια Γραφή καταχρηστικὰ, καὶ ὅσο μπορούμε νὰ ἀκούσουμε, ἀνέφερε πρόσωπο στὸν Θεό, ὅπως καὶ χέρια καὶ πόδια καὶ αὐτιά καὶ φτερά καὶ μάτια καὶ στόμα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι ἀσώματος καὶ ἀπρόσωπος καὶ ἀσχημάτιστος. Σ’ αὐτὰ ποῦ λέγει ὁ αἰρετικὸς ἀντιλέγοντας συμφωνῶ. Ἄλλὰ τὸν ἐρωτῶ καὶ πάλι τὸ ἐξῆς· Καὶ πῶς, ἐνῶ ἡ θεία Γραφή σὲ μύρια σημεῖα ἀναφέροντας καταχρηστικὰ καὶ ἀλληγορικὰ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, πουθενὰ δὲν μίλησε γιὰ φύση καὶ οὐσία αὐτοῦ, οὔτε καταχρηστικὰ οὔτε ἀλληγορικὰ οὔτε συμβολικὰ, ἂν, ὅπως λέτε, εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο; Ὡστε στὸν καθένα εἶναι φανερό, ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο, ὅπως ἀποδείξαμε ἐκτεταμένα ἀπὸ τὴν ἅγια Γραφή, τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινή.

Ἐὰν ὅμως ρωτᾶς λέγοντας, Γιὰ ποιὸν λόγο οἱ μακάριοι προφῆτες σ’ ὅλη τὴν ἅγια Γραφή ζητοῦσαν τὴ φανέρωση καὶ παρουσία τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ εὔχονταν καὶ περίμεναν αὐτήν, καὶ ὄχι τὴ φύση του, ἀκουσε γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ λόγο πατερικὸ καὶ ταυτόχρονα ἀξιόπιστο, καὶ μὴ ἀντιμιλήσεις. Ἐπειδὴ οἱ μακάριοι προφῆτες καὶ πατριάρχες γνώριζαν μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανισθεῖ στὴ γῆ τὸ κοινὸ τῆς φύσεως τῆς ἁγίας

92. Ψαλμ. 26, 9. 118, 135. 50, 13.

93. Ψαλμ. 4, 7.

καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ γῆς ἐπιφαίνεσθαι καὶ σαρκουῖσθαι μέλλει ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, ἀλλὰ τὸ ἐν πρόσωπον, τοῦτ' ἔστιν ὁ Θεὸς Λόγος, τούτου χάριν, οὐ τὴν τριαδικὴν οὐσίαν Θεοῦ ἐπιδημῆσαι ἔλεγον, ἀλλὰ προσώπου Θεοῦ ἐπιφάνειαν ἐκήρυττον καὶ προσηύχοντο· ὡσανεὶ σαφῶς καὶ ἀριδῆλως τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπὶ γῆς παρουσίαν ἐπιζητοῦντες καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντες «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα». Καί, «Ἐξεζήτησέ σε το πρόσωπόν μου τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ζητήσω». Καί, «Ἐπίφαναί τὸ πρόσωπον αὐτοῦ 10 ἐφ' ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ ἐλέησαι ἡμᾶς». Καὶ πάλιν· «Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου», τοῦτ' ἔστιν, ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασας. Ἰδικοῦ προσώπου Θεοῦ, ἥγουν τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος παρουσίαν οἱ προφήται κηρύττοντες, τοῦτ' ἔστι τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ οὐ φύσεως κοινῆς. Καὶ εἰ δεῖ σαφέστερον εἰπεῖν, ἐνουσίου 15 προσώπου Θεοῦ παρουσίαν καταγγέλλουσι, καὶ οὐ τρισυποστάτου Τριάδος ὀλικὴν τριπρόσωπον σάρκωσιν. Ὡστε οὐ ταυτὸν ἢ φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον, ὡς μυριάκις εἶπον.

Ταῦτα δέ μου ἐκ τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῶν προφητῶν λέγοντος, φοβοῦμαι καὶ ἀγωνιῶ καὶ τρέμω, μὴ πως δριμυχθεῖς ὑπὸ τῶν 20 τοιούτων ἐλέγχων ὁ Σευῆρος, τῆς σοροῦ ἐκ νεκρῶν ἀναπηδήσας καὶ τὸ δεκακέρατον αὐτοῦ συγκαλέσας καὶ σύνοδον ποιησάμενος, τὴν ἐκβολὴν καὶ ἀποστροφὴν Χριστοῦ τε καὶ Μωσέως καὶ Παύλου καὶ τῶν προφητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν ποιήσεται, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν διδασκάλων πεποιήκε καὶ νομοθετήσῃ λέγων, ὅτι ἕως μὲν τῶν 25 καιρῶν Νεστορίου πισταὶ καὶ βέβαιαι ὑπῆρχον αἱ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν προφητῶν καὶ Ἀποστόλων φωναί. Ἀπὸ δὲ τῶν καιρῶν Νεστορίου ἀπεδοκιμάσθησαν καὶ οὐκ ἔτι ἀσφαλῆς ἔστιν ἡ Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, μὴ λέγουσα ταυτὸν τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον. Πρὸς γὰρ τὰς ἀνακυπτούσας αἰρέσεις χρὴ παραλλάττειν καὶ 30 μεταστρέφειν τὰς θείας Γραφὰς καὶ τοὺς Πατέρας, καὶ νῦν μὲν δέχεσθαι, νῦν δὲ ἀπορρίπτειν αὐτάς.

Ταῦτα δὲ ποιεῖ ὁ Σευῆρος στενωθεῖς, καὶ ἀπορήσας δι' οἴου

Τριάδας, τὸ ὄλο πλήρωμα τῶν τριῶν προσώπων, τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πρόκειται νὰ σαρκωθεῖ κατὰ τοὺς ἔσχατους χρόνους, ἀλλὰ μόνο ἓνα πρόσωπο, δηλαδή ὁ Θεὸς Λόγος, γι' αὐτὸ ἔλεγαν ὅτι δὲν θὰ ἐρχόταν στὸν κόσμον ἡ τριαδικὴ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κήρυτταν τὴν ἐμφάνιση τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ προσεύχονταν, σὰν νὰ ἐπιζητοῦσαν καθαρὰ καὶ ὀλοφάνερα τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τὴν παρουσία του στὴ γῆ λέγοντας σ' αὐτόν· «Φανέρωσε μας τὸ πρόσωπό σου καὶ θὰ σωθοῦμε»⁹⁴, καί, «Σὲ ἀναζήτησε τὸ πρόσωπό μου. Θὰ ζητήσω τὸ πρόσωπό σου, Κύριε»⁹⁵, καί, «Εἶθε νὰ φανερώσει τὸ πρόσωπό του σὲ μᾶς ὁ Θεὸς καὶ νὰ μᾶς ἐλέησει»⁹⁶, καὶ πάλι· «Φανέρωσε τὸ πρόσωπό σου στὸν δούλο σου»⁹⁷, δηλαδή στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔπλασες. Δηλαδή οἱ προφῆτες κηρύττουν τὸ εἰδικὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τὴν παρουσία τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδας, δηλαδή τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ὄχι τὴν κοινὴ φύση τῆς θεότητος. Καὶ ἂν πρέπει νὰ μιλήσω καθαρότερα, ἐξαγγέλλουν τὴν παρουσία τοῦ ἐνούσιου προσώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι τὴν ὑλικὴν τριπρόσωπη ἐνσάρκωση τῆς τρισυπόστατης Τριάδας. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο, ὅπως εἶπα μῦριες φορές.

Καθὼς τὰ ἀναφέρω αὐτὰ ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς καὶ τοὺς προφῆτες, φοβᾶμαι καὶ ἀγωνιῶ καὶ τρέμω, μήπως ἀγριέψει ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐλέγχους ὁ Σεβῆρος καί, ἀναπηδώντας ἀπὸ τῆς σορῆς τῶν νεκρῶν, συγκαλέσει τὸ δεκακέρατο τέρας του καί, κάνοντας σύνοδο, προκαλέσει τὴν ἐκδίωξη καὶ ἀποστροφή τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Μωυσῆ καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν εὐαγγελιστῶν, ὅπως ἔκανε καὶ μὲ τοὺς δασκάλους, καὶ νομοθετήσει λέγοντας, ὅτι μέχρι τὶς ἡμέρες τοῦ Νεστορίου οἱ διδασκαλίαι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων ἦσαν ἀξιόπιστες καὶ ἀναμφίβολες, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Νεστορίου ἀποδοκιμάστηκαν καὶ δὲν εἶναι πλέον ἀσφαλεῖς ἢ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἐπειδὴ δὲν λένε ὅτι εἶναι ἴδιο πρᾶγμα ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Γιατὶ πρέπει νὰ τὶς ἀλλάζουμε καὶ νὰ τὶς τροποποιουῦμετις ἅγιες Γραφές καὶ τοὺς Πατέρες ἀνάλογα μὲ τὶς αἱρέσεις ποὺ ἀνακύπτουν, καὶ ἄλλοτε νὰ τὶς δεχόμαστε, ἄλλοτε πάλι νὰ τὶς ἀπορρίπτουμε.

Αὐτὰ ὅμως τὰ κάνει ὁ Σεβῆρος ἐπειδὴ στριμώχτηκε καὶ δὲν

96. Ψαλμ. 66, 2.

97. Ψαλμ. 30, 17.

προσώπου ἀκυρώσει τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων περὶ τῶν δύο φύσεων Χριστοῦ φωνάς. Λοιπὸν δὲ μήτε νοῶν ἀποστολικῶς, ἀλλὰ ἐλληνικῶς τὴν φύσιν. Εἰ γὰρ ἠκολούθησε Παύλω, καθάπερ ἡ ἁγία Ἐκκλησία, οὐδὲν ἕτερον εἶχεν εἰπεῖν τὴν φύσιν εἶναι, εἰ μὴ τὴν τοῦ
 5 πράγματος ἀλήθειαν. Ἐπεὶ πῶς νοήσωμεν τὸ λεγόμενον τῷ Ἀποστόλῳ, ὅτι «Καὶ ἡμεῖν ποτε τέκνα φύσει ὀργῆς»; Τί ἐστὶ «φύσει ὀργῆς», εἰ μὴ ἐν ἀληθείᾳ ὀργῆς; Καὶ ἡδυνάμην περὶ τούτου καὶ ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων πιστῶσαι τὴν φωνήν, ὅτι οὐδὲν ἕτερον σημαίνει ἡ φύσις, εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φοβοῦμαι, μὴ εἴπη μοι Σευῆ-
 10 ρος, ὅτι ἐπὶ Νεστορίου ἀπεδοκιμάσθη καὶ αὐτὴ ἡ φωνή. Πλὴν φέρε ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ θράσματος τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου παραστήσωμεν αὐτὸν τὸν φωστῆρα, καὶ τοῦ χοροῦ τῶν Πατέρων ἀοίδιμον τὸν μακάριον Κύριλλον, τὴν φύσιν ἀλήθειαν εἶναι διδάσκοντος ἀποστολικῶς. Ὅθεν καὶ φαίνεται ἐν διαφόροις τό-
 15 ποις εἰρηκῶς φυσικὴν γέννησιν ἐπὶ Χριστοῦ καὶ φυσικὴν ἔνωσιν, ἐν οἷς ἐπιλαβομένου Θεοδωρήτου τῶν τοιούτων φωνῶν, ἐρμηνεύει ἑαυτὸν ὁ θεόφρων Κύριλλος ἐν ταῖς ἀπολογίαις τῶν δώδεκα ἀναθεματισμῶν, φάσκων, ὅτι φυσικὸν τὸ ἀληθινὸν εἶναι εἶρηκεν ἀποστολικῶς.

20 Καὶ πᾶσα δὲ ἡ Αἰγυπτίων καὶ Ἀλεξανδρέων μάλιστα συνήθεια, φυσικὰ τὰ «ἀληθῆ τῶν πραγμάτων» ὀνομάζει. Ὅθεν καὶ ἀληθεύων ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἐν ταῖς διαλέξεσί φησιν, ὅτι φυσικά σοι λέγω, τοῦτ' ἐστίν, ἀληθινά. Ἐρα δυνάμεθα ἀντιστρέψαι τὴν τοιαύτην φωνήν καὶ εἰπεῖν, ὅτι Προσωπικά σοι λέγω; Οὐδα-
 25 μῶς. Οὔτε γὰρ ἔχει ὅλως ἀκολουθίαν τὸ ῥῆμα. Ὡστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ τὸ πρόσωπον. Καὶ μὴ γελᾶσης τὰ λεγόμενα. Ἐξ Ἀποστολικῆς γὰρ παραδόσεως «ἀλήθειαν» εἶναι τὴν «φύσιν» παρέλαβον ὀνομάζειν, Καὶ οὐ ταυτὸν εἶναι τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον. Ἐπεὶ εἶπέ μοι σύ.

30 Ἴδου κατηράσατο ὁ μακάριος Πέτρος ὁ μάρτυς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸν μαρὸν Ἄρειον, λέγων «Ἄρειος καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κεχωρισμένος ἔσται τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ». Λοιπὸν ἡ κατάρα αὐτῆ, εἶπέ μοι, εἰς ἓν πρόσωπον συντείνει, ἢ εἰς τὸ κοινὸν τῆς φύσεως; Πρόδηλον, ὅτι εἰς τὸ τοῦ Ἀρείου καὶ μόνον πρόσω-

ἤξερε μὲ ποιὸ πρόσωπο θὰ ἀκυρώσει τὶς διδασκαλίαι τῶν ἁγίων Πατέρων γιὰ τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἐννοεῖ τὴ φύση ἀποστολικά, ἀλλὰ ἑλληνικά. Γιατί, ἂν ἀκολουθοῦσε τὸν Παῦλο, ὅπως ἡ ἁγία Ἐκκλησία, δὲν θὰ χρειαζόταν νὰ πεῖ τίποτε ἄλλο ὅτι εἶναι ἡ φύση, παρὰ μόνον ἡ ἀλήθεια τοῦ πράγματος. Γιατί, πῶς ἄλλιῶς νὰ κατανοήσουμε αὐτὸ πού λέγεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο, «Κάποτε ἤμασταν παιδιὰ τῆς ὀργῆς ἀπὸ τὴ φύση μας»⁹⁸; Τί ἄλλο σημαίνει «φύσει παιδιὰ ὀργῆς», παρὰ “ἀληθινὰ παιδιὰ ὀργῆς”; Καὶ θὰ μπορούσα γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες νὰ πιστοποιήσω τὴ διδασκαλία, ὅτι ἡ φύση δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ τὴν ἀλήθεια, φοβᾶμαι ὅμως μήπως μοῦ πεῖ ὁ Σεβῆρος, ὅτι ἐπὶ Νεστορίου ἀποδοκιμάστηκε καὶ αὐτὴ ἡ διδασκαλία. Πλὴν ὅμως ἔλα στὸν ἴδιο χρόνο καὶ τὴν ἀναταραχὴ τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου νὰ παρουσιάσουμε τὸν ἴδιο τὸν διακεκριμένο φωστήρα τῆς χορείας τῶν Πατέρων, τὸν μακάριο Κύριλλο, ὁ ὁποῖος κατὰ τρόπο ἀποστολικὸ διδάσκει ὅτι ἡ φύση εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ καὶ παρουσιάζεται σὲ διάφορα σημεῖα νὰ ἔχει μιλήσει γιὰ φυσικὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, καὶ φυσικὴ ἔνωση. Στὶς διδασκαλίαι πού περιλαμβάνει ὁ Θεοδώρητος, ὁ εὐσεβὴς Κύριλλος ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτό του στὶς ἀπολογίαι τῶν δώδεκα ἀναθεματισμῶν, λέγοντας κατὰ τρόπο ἀποστολικῶ, ὅτι φυσικὸ εἶναι τὸ ἀληθινὸ.

Ἄλλὰ καὶ ὅλη ἡ συνήθεια τῶν Αἰγυπτίων καὶ μάλιστα τῶν Ἀλεξανδρέων, ὀνομάζει φυσικὰ τὰ ἀληθινὰ πράγματα. Ἔτσι βεβαιώνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο στὶς συζητήσεις τοὺς λέγει, “σοῦ μιλῶ φυσικά”, δηλαδὴ ἀληθινά. Ἄραγε μπορούμε νὰ ἀντικαταστήσουμε αὐτὴ τὴ λέξη καὶ νὰ ποῦμε, “σοῦ μιλῶ προσωπικά”; Μὲ κανένα τρόπο. Γιατί δὲν ἔχει καμμιά σχέση ἡ λέξη. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Καὶ νὰ μὴ γελάσεις μὲ αὐτὰ πού λέγονται. Γιατί ἀπὸ ἀποστολικὴ παράδοση παρέλαβαν νὰ ὀνομάζουν τὴ φύση ἀλήθεια, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Ἄλλὰ πὲς μου ἐσύ.

Καταράστηκε ὁ μακάριος Πέτρος, πού μαρτύρησε στὴν Ἀλεξάνδρεια, τὸν μολυσμένο Ἄρειο, λέγοντας, «Ὁ Ἄρειος καὶ στὸν τωρινὸ κόσμον καὶ στὸν μελλοντικὸ νὰ εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ». Πὲς μου λοιπόν, ἡ κατάρα αὐτὴ ἀπευθύνεται σὲ ἕνα πρόσωπο, ἢ στὸ κοινὸ τῆς φύσεως; Εἶναι φανερὸ ὅτι ἀπευθύνεται μόνον

98. Ἐφ. 2, 3.

πον. Ὡντως κοινωνοὶ τῆς τοιαύτης κατάρας τυγχάνετε ὁμοίως, καὶ πάσης ἑτέρας κατάρας δοθείσης προσώπῳ ἑλληνικῷ ἢ αἰρετικῷ. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἔχει ὁ λόγος ἐν ἀληθείᾳ· οὔτε γὰρ ἐὰν λεπτρωθῆ ἐν πρόσωπον ἀνθρώπου, δύνασαι λέγειν, ὅτι ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐλεπτρώθη. Οὔτε πάλιν, ὅτε κατεκλύσθη ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τὸ κοινὸν τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων, δυνατὸν εἶπεῖν, ὅτι πρόσωπον τοῦ δεῖνος τοῦ ἀνθρώπου κατεκλύσθη. Οὔτε πάλιν ἐὰν ἐρημωθῆ οὐσία κτήτορος, δύνασαι εἶπεῖν, ὅτι τὸ πρόσωπον, ὡς πολλάκις εἶπον, τὸ ἰδικὸν σημαίνει· ἡ δὲ φύσις τὸ καθολικὸν καὶ τὴν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν, καθὼς παρεστήσαμεν, ἐκ νομικῆς καὶ προφητικῆς καὶ Δεσποτικῆς καὶ εὐαγγελικῆς καὶ ἀποστολικῆς καὶ διδασκαλικῆς καὶ δημιουργικῆς παραδόσεως. Καὶ τούτῳ τῷ κανόνι ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία στοιχοῦσα λέγει, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ δύο ἡνωμένας καθ' ὑπόστασιν φύσεις, ἧγουν δύο ἀληθῆ πράγματα, θεότητα 15 λέγω καὶ ἀνθρωπότητα ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως.

Εἰ οὖν, καθὼς ὁ λόγος πολυτρόπως καὶ πολυμερῶς ἀπέδειξεν, ἡ φύσις ἀλήθειά ἐστιν, μανθανέτωσαν πάντες οἱ μὴ λέγοντες φύσιν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ὥσπερ καὶ τὴν θεότητα αὐτοῦ, ὅτι περ οὐ λέγουσιν ἀλήθειαν τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ψυχὴν. 20 Εἰ δὲ ἀλήθειά ἐστι, πρόδηλον, ὅτι φύσις ἐστίν. Εἰ δὲ οὐκ ἔστι φύσις, οὐκ ἔστιν ἀλήθεια. Εἰ δὲ ἐν ἀληθείᾳ ἄνθρωπος γέγονε, φύσει ἄνθρωπός ἐστι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Χριστός, καὶ φύσει Θεός, φύσει ἄκτιστος καὶ φύσει κτιστός ὁ αὐτός, τοῦτ' ἐστὶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀληθείᾳ. Μὴ ἀρνήσῃ τὴν φύσιν τῆς σαρκός, ὃ αἰρετικέ· ἐπεὶ τὴν ἀλήθειαν ἠρνήσω. Ἡ ἀλήθεια γὰρ ἐστὶν ἡ φύσις ἐὰν μονότροπον ἔχη τὴν φύσιν ὁ Χριστός, μονοτρόπως ἐστὶν ἀληθής, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ψευδής· εἰ δὲ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ἀληθής ἐστι, πρόδηλον ὅτι τὰς δύο ἔχει ἀληθεῖς φύσεις, ὅτι ἡ φύσις ἀλήθειά ἐστιν.

30 Ὡπερ δὲ πεπόνθασιν οἱ μιαιοί, Ἄρειος λέγω καὶ Σαβέλλιος, ἐπὶ τοῦ Τριαδικοῦ λόγου, ταυτὸν καὶ Νεστόριος καὶ Σευῆρος ἐπὶ τοῦ τῆς οἰκονομίας λόγου πεπόνθασιν. Σαβέλλιος μὲν γὰρ σύγχυσιν φανταζόμενος ἐπὶ τῆς θεότητος, μίαν ὑπόστασιν Πατρὸς καὶ τοῦ

στό πρόσωπο τοῦ Ἀρείου. Πραγματικά εἶστε μέτοχοι ἐξίσου αὐτῆς τῆς κατάρως, καὶ κάθε ἄλλης κατάρως πού δόθηκε σέ πρόσωπο ἑλληνικό ἢ αἵρετικό. Ὅμως ὁ λόγος δέν εἶναι ἔτσι στήν πραγματικότητα. Γιατί, οὔτε ἂν λερωθεῖ ἓνα πρόσωπο ἀνθρώπου, μπορεῖς νά λές ὅτι λερωθῆκε ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων, οὔτε πάλι, ὅταν κατακλύστηκε κατὰ τόν κατακλυσμό ὅλη ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων, μποροῦμε νά ποῦμε, ὅτι κατακλύστηκε τὸ πρόσωπο τοῦ τὰδε ἀνθρώπου. Οὔτε πάλι ἂν ἐρημωθεῖ ἡ οὐσία τοῦ ἰδιοκτήτη, μπορεῖς νά πεῖς, ὅτι σημαίνει, ὅπως πολλές φορές εἶπα, τὸ ἰδιαίτερο πρόσωπο. Ἐνῶ ἡ φύση σημαίνει τὸ καθολικό καὶ τὴν ἀλήθεια τοῦ πράγματος, ὅπως τὴν παρουσιάσαμε ἀπὸ τὴ νομική καὶ προφητική καὶ δεσποτική καὶ εὐαγγελική καὶ ἀποστολική καὶ διδασκαλική καὶ δημιουργική παράδοση, καὶ ἀκολουθώντας τὸν κανόνα αὐτὸν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία λέγει, ὅτι στὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ ὑπάρχουν ἐνωμένες ὑποστατικά δύο φύσεις, δηλαδή δύο ἀληθινὰ πράγματα, ἐννοῶ ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα, χωρὶς νά συγχέονται καὶ νά διαιροῦνται.

Ἐφόσον λοιπόν, ὅπως ἀπέδειξε ὁ λόγος μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη, ἡ φύση σημαίνει ἀλήθεια, ἃς μάθουν ὅλοι αὐτοὶ πού δέν λένε φύση τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ τὴ θεότητα του, ὅτι δέν λένε ἀλήθεια τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ψυχὴ. Ἐνῶ ἐὰν εἶναι ἀλήθεια, εἶναι φανερό ὅτι εἶναι φύση. Ἄν πάλι δέν εἶναι φύση, δέν εἶναι ἀλήθεια. Ἐὰν ὅμως πραγματικά ἔγινε ἄνθρωπος, εἶναι κατὰ φύση ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν ἔνωση ὁ Χριστὸς, καὶ κατὰ φύση Θεός, ὁ ἴδιος κατὰ φύση ἄκτιστος καὶ κατὰ φύση Θεός, δηλαδή ἀληθινὰ καὶ ἀληθινὰ. Νὰ μὴ ἀρνεῖσαι τὴ φύση τῆς σάρκας, αἵρετικέ, γιατί ἀρνεῖσαι τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ φύση. Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἔχει μόνο κατὰ ἓνα τρόπο τὴ φύση, μόνο κατὰ ἓνα τρόπο εἶναι ἀληθινός, ἐνῶ κατὰ τὸν ἄλλο τρόπο εἶναι ψεύτικος. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀληθινός καὶ ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι φανερό ὅτι ἔχει καὶ τις δύο φύσεις ἀληθινές, γιατί ἡ φύση εἶναι ἀλήθεια.

Καὶ αὐτὸ πού ἔπαθαν οἱ μαροῖ, ἐννοῶ ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Σαβέλλιος, ὡς πρὸς τὸν λόγο γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα, τὸ ἴδιο ἔπαθαν καὶ οἱ Νεστόριος καὶ Σεβήρος ὡς πρὸς τὸν λόγο γιὰ τὴν οἰκονομία. Γιατὶ ὁ Σαβέλλιος, φανταζόμενος σύγχυση στὴ θεότητα, δίδασκε μία ὑπό-

Υίου καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔλεγεν, Ἄρειος δὲ πάλιν ὁ μαρός, πολεμεῖν Σαβελλίω δοκῶν, τρεῖς οὐσίας ἑτερογενεῖς ἐπὶ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος ἔφασκεν. Ἡ δὲ ἁγία Ἐκκλησία, τὴν βασιλικὴν τοῦ Θεοῦ ὁδὸν ἐκλεξαμένη, ἀπεβάλετο τὴν Σαβελλίου σύγχυσιν καὶ 5 Ἄρειου διαίρεσιν· τρία μὲν τὰ πρόσωπα, καὶ οὐχ ἓν πρόσωπον, τὴν ἁγίαν Τριάδα λέγουσα, μίαν δὲ τὴν οὐσίαν αὐτῶν, καὶ οὐ τρεῖς οὐσίας εὐσεβῶς ὀρίζουσα.

Οὕτω πάλιν καὶ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς δύο πρόσωπα ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζοντος, Σευήρου δὲ δυστυχοῦς μίαν φύσιν τὸν 10 Χριστὸν φάσκοντος ἢ ἁγία Ἐκκλησία ὁμοίως ἀπεβάλετο, καὶ τὴν Νεστορίου διαίρεσιν ἓν πρόσωπον τὸν Χριστὸν κηρύττουσα· ὡσαύτως καὶ τὴν Σευήρου σύγχυσιν, δύο ἠνωμένου καθ' ὑπόστασιν φύσεις, ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως τὸν ἓνα καὶ μόνον Χριστόν, Υἱόν, Κύριον, Ἰησοῦν ἐκδιδάσκουσα, μυσαττομένη ἐπ' ἴσης καὶ 15 τὴν Σευήρου σύγχυσιν καὶ τὴν Νεστορίου τοῦ ἄσεβοῦς διαίρεσιν.

Ἡ μὲν οὖν καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, οὐκ Ἀριστοτελικῶς καὶ Ἑλληνικῶς τὸν Χριστὸν δογματίζει, ἀλλ', ὡς πολλάκις εἶπον, εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστολικῶς, οὐκ «ἐν πειθοῖς «Πυθαγορικῆς» σοφίας λόγοις, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ». Ὁ 20 μὲν γὰρ Ἀριστοτέλης φύσιν εἶναι λέγει, ἀρχὴν κινήσεως καὶ ἡρεμίας, ἢ δὲ εὐσεβῆς τῶν ἀποστόλων παράδοσις οὔτε ἀρχὴν κινήσεως, οὔτε ἡρεμίαν, ἤγουν τέλος, ὁμολογεῖ ἐπὶ τῆς θείας φύσεως Διὸ φύσιν λέγει ἢ εὐαγγελικὴ παράδοσις αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ πεφυκὸς καὶ ὑπάρχον ἐν ἀληθείᾳ. Τὸ γὰρ μὴ ὂν ἐν ἀληθείᾳ καὶ οὐσία, εὐδη- 25 λον ὅτι ἐν δοκῆσει καὶ φαντασίᾳ λέγεται μὲν, οὐχ ὑπάρχει δέ. Καὶ ἤδη μὲν περὶ τούτου ἀπεδείξαμεν κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν, ἔκ τε Γραφικῶν καὶ φυσικῶν καὶ πραγματικῶν παραστάσεων, ὅτι ἕτερόν ἐστιν ἢ φύσις, καὶ ἕτερον ἢ ὑπόστασις, ἢτοι πρόσωπον. Ἀλλ' ἀντιλέξει πάντως ταῖς ἡμετέραις γνώμαις καὶ τοῖς παραδείγμασιν ὁ δι' 30 ἐναντίας, νομίσας ἡμᾶς ἀπορεῖν διδασκαλιῶν περὶ τούτου παραστάσεων, καὶ τούτου χάριν οὐκείοις λογισμοῖς λοιπὸν ἐξ ἀπορίας χρησαμένους Οὐκοῦν, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ὁδὸν Σευήρου βαδίσωμεν, τὸν χορὸν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τὰς τούτων φωνὰς

σταση τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Ἄρειος πάλι ὁ βδελυρός, νομίζοντας ὅτι πολεμᾷ τὸν Σαβέλλιο, δίδασκε τρεῖς οὐσίες διαφοροτικοῦ γένους στήν ὁμοούσια Τριάδα. Ἐνῶ ἡ ἁγία Ἐκκλησία, ἔχοντας ἐκλέξει τὴ βασιλικὴ ὁδὸ τοῦ Θεοῦ, ἀπέρριψε τὴν σύγχυση τοῦ Σαβελλίου καὶ τὴ διαίρεση τοῦ Ἄρειου, λέγοντας τρία πρόσωπα, καὶ ὄχι ἓνα πρόσωπο, τὴν ἁγία Τριάδα, καὶ ὀρίζοντας μὲ εὐσέβεια τὴν οὐσία τους μία, καὶ ὄχι τρεῖς οὐσίες.

Ἔτσι πάλι, ἐνῶ ὁ ἀσεβὴς Νεστορίος δίδασκε δύο πρόσωπα στὸν Χριστό, καὶ ὁ δυστυχὴς Σεβήρος ἔλεγε μία φύση στὸν Χριστό, ἡ ἁγία Ἐκκλησία ἀπέρριψε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὴ διαίρεση τοῦ Νεστορίου, κηρύττοντας ἓνα πρόσωπο τὸν Χριστό, καθὼς καὶ τὴ σύγχυση τοῦ Σεβήρου, διδάσκοντας ἐνωμένες ὑποστατικὰ τὶς δύο φύσεις κατὰ τρόπο ἀσύγχυτο καὶ ἀδιαίρετο στὸν ἓνα καὶ μόνο Χριστό, Υἱὸ καὶ Κύριο Ἰησοῦ, καὶ βδελυσσόμενη ἐξίσου καὶ τὴ σύγχυση τοῦ Σεβήρου, καὶ τὴ διαίρεση τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου.

Ἡ καθολικὴ λοιπὸν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ δὲν δογματίζει τὸν Χριστὸ μὲ τρόπο ἀριστοτελικὸ καὶ ἑλληνικὸ, ἀλλὰ, ὅπως εἶπα πολλές φορές, εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ, ὄχι «μὲ πειστικούς τῆς πυθαγορικῆς σοφίας λόγους, γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴ δύναμή του ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ»⁹⁹. Γιατὶ ὁ Ἄριστοτέλης λέγει ὅτι ἡ φύση εἶναι ἀρχὴ τῆς κίνησης καὶ τῆς ἡρεμίας, ἐνῶ ἡ εὐσεβὴς παράδοση τῶν Ἀποστόλων οὔτε ἀρχὴ κίνησης, οὔτε ἡρεμία, δηλαδή τέλος, ὁμολογεῖ στὴ θεία φύση. Γι' αὐτὸ φύση ἢ εὐαγγελικὴ παράδοση λέγει ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα ποὺ εἶναι φυσικὸ καὶ ἀληθινὸ. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ δὲν ὑπάρχει ἀληθινὰ καὶ οὐσιαστικὰ, εἶναι φανερὸ ὅτι λέγεται φαινομενικὰ καὶ φανταστικὰ, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει. Καὶ ἤδη γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἀποδείξαμε, ὅσο ἦταν δυνατόν σ' ἐμᾶς, μὲ Γραφικὰ καὶ φυσικὰ καὶ πραγματικὰ ἐπιχειρήματα, ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύση καὶ ἄλλο ἡ ὑπόσταση, δηλαδή τὸ πρόσωπο. Ἀλλὰ θὰ προβάλλει ἀντιλογίες ὅπωςδὴποτε στὶς δικές μας γνῶμες καὶ στὰ παραδείγματα ὁ ἀντίδικός μας, νομίζοντας ὅτι ἐμεῖς στερούμαστε διδασκαλικῶν ἐπιχειρημάτων γιὰ τὸ θέμα αὐτό, καὶ λόγῳ τῆς ἔλλειψης αὐτῆς χρησιμοποίησαμε δικούς μας συλλογισμούς. Λοιπὸν, γιὰ νὰ μὴ ἀκολουθήσουμε καὶ ἐμεῖς τὸν ἴδιο δρόμο τοῦ Σεβήρου, παραλείποντας καὶ ἀνατρέποντας τὴ χο-

99. Α' Κορ. 1, 17.

ἀπωθούμενοι καὶ ἀνατρέποντες, φέρε, καὶ Πατρικῶς ὁμοῦ τε καὶ
 συνοδικῶς ἀποδείξωμεν, ὅτι ἕτερον μὲν ἔστι τὸ κοινὸν τῆς φύσεως
 ἐκάστης τῶν ὄντων ὑπάρξεως ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἕτερον δὲ πάλιν
 τὸ ἰδικὸν τῆς προσωπικῆς ὑποστάσεως. Ποιήσομαι δὲ τὴν τοι-
 5 αὐτὴν παράστασιν οὐκ ἐξ ἑνὸς τινος ἁγίου στόματος, οὔτε ἐξ ἑκα-
 τόν, ἀλλ' ἐκ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ Πατέρων, ἐν οἷς πλεῖστοι
 μὲν γεγόνασι Χριστοῦ μάρτυρες, πλεῖστοι δὲ σημειοφόροι. Ἴσως τὸ
 τοσοῦτον πλῆθος αἰδεσθεῖς ὁ Σευῆρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, παύσσονται
 λοιδοροῦντες ἡμᾶς.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ φύσεως καὶ ὑποστάσεως ἐκ τῆς ἁγίας συνόδου
 τῆς ἐν Νικαίᾳ.

Ἄνεφν ποτὲ δυάς τις πονηρὰ ζιζανιόσπορος αἵρεσιαρχῶν, ὡς-
 περ τις Ἄννας καὶ Καϊάφας, ἢ Πιλᾶτος καὶ Ἡρώδης εἰς Θεὸν βλα-
 15 σφημούντων, Ἄρειος λέγων καὶ Σαβέλλιος, οἱ Σευῆρου διδάσκαλοι,
 ταυτὸν λέγοντες καὶ αὐτοὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον· ὁ μὲν
 Σαβέλλιος ἐν πρόσωπον καὶ μίαν οὐσίαν λέγων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριά-
 δος, ὁ δὲ Ἄρειος τρία πρόσωπα καὶ τρεῖς οὐσίας, ἀμφότεροι ταυ-
 τὸν λέγοντες εἶναι τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον. Ἐὼν τὴν ἀσέβειαν
 20 καὶ τὸ τοιοῦτον φρόνημα ἀνατρέπουσα ἡ ἁγία καὶ μακαρία πρω-
 τότοκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν ἐν Νικαίᾳ
 τῆ Πατέρων τῶν ἀοιδίμων, διδάσκουσα σαφῶς ἡμᾶς, ὅτι ἕτερόν
 ἔστιν ἡ οὐσία, ἢτοι ἡ φύσις, καὶ ἕτερον ἡ ὑπόστασις. Οὕτω βοᾷ·

“Τοὺς δὲ λέγοντας, Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ
 25 πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο ἢ ἐξ ἐτέρας
 ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τρεπτὸν
 ἢ ἀλλοιωτόν, τούτους ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστο-
 λικὴ Ἐκκλησία”.

Παρέστωσαν λοιπὸν κατάκριτοι, ὡς κατάδικοι, τῇ ἁγίᾳ καὶ
 30 μακαρίᾳ ταύτῃ συνόδῳ δίκας εἰσπραττόμενοι, καὶ ὄλον τὸ συνέ-
 δριον τῆς δεκακεράτου αὐτῶν ματαιότητος, οἱ ταυτὸν λέγοντες
 εἶναι τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, ἢτοι πρόσωπον. Ἴδου γὰρ ὁ
 χορὸς ὁ ἀγγελικὸς τῶν ἁγίων Πατέρων ἕτερόν τι διδάσκει τὴν

ρεία τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τὶς διδασκαλίες τους, ὡς ἀποδείξουμε καὶ μὲ τοὺς Πατέρες καὶ τὶς Συνόδους, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τὸ κοινὸ τῆς φύσεως κάθε ὑπαρξῆς τῶν ὄντων στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, καὶ ἄλλο ἐπίσης τὸ ἰδιαίτερο τῆς προσωπικῆς ὑπόστασης. Καὶ θὰ κἀνω τὴν παρουσίαση αὐτὴν ὄχι μόνον ἀπὸ ἓνα ἅγιο στόμα, οὔτε ἀπὸ ἓκατό, ἀλλὰ ἀπὸ τριακόσιους δεκαοκτῶ Πατέρες, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔγιναν μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάρα πολλοὶ καὶ θαυματουργοί. Ἴσως ἔτσι ὁ Σεβῆρος καὶ οἱ ὄπαδοί του, σεβόμενοι τὸ τόσο μεγάλο πλῆθος, πάψουν νὰ μᾶς κατηγοροῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Γιὰ τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση
ἀπὸ τὴν ἁγία σύνοδο τῆς Νικαίας.

Ἐμφανίστηκε κάποτε κάποια πονηρὴ δυάδα αἵρεσιάρχῶν, ἣ ὁποία ἔσπερνε ζιζάνια, σὰν ἄλλος Ἄννας καὶ Καϊάφας, ἢ Πιλᾶτος καὶ Ἡρώδης, πού βλασφημοῦσαν τὸν Θεό, ἐννοῶ ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Σαβέλλιος, οἱ δάσκαλοι τοῦ Σεβῆρου, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Ὁ Σαβέλλιος δίδασκε ὅτι εἶναι ἓνα πρόσωπο καὶ μία οὐσία ἡ ἁγία Τριάδα, ἐνῶ ὁ Ἄρειος τρία πρόσωπα καὶ τρεῖς οὐσίες, ἰσχυριζόμενοι καὶ οἱ δύο ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Τὴν ἀσέβεια αὐτῶν καὶ τὴν πίστη τους ἀνατρέποντάς τὴν ἡ ἁγία καὶ μακαρία πρωτότοκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν 318 ἀειμνήστων Πατέρων στὴ Νίκαια, διδάσκοντάς μας καθαρά, ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ οὐσία, δηλαδή ἡ φύση, καὶ ἄλλο ἡ ὑπόσταση, λέγει τὰ ἑξῆς:

«Αὐτοὺς πού λένε, ὅτι ὑπῆρχε ἐποχὴ καὶ τὴν ὁποία δὲν ὑπῆρχε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι πρὶν γεννηθεῖ δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὅτι δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸ μηδὲν ἢ ἀπὸ ἄλλη ὑπόσταση ἢ οὐσία, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι τρεπτός ἢ μεταβλητός, αὐτοὺς τοὺς ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία».

Ἄς παρουσιαστοῦν λοιπὸν ἀξιοκατάκριτοι, ὡς κατάδικοι, στὴν ἁγία καὶ μακαρία αὐτὴ σύνοδο, γιὰ νὰ δικαστοῦν, καὶ ὅλο τὸ συνέδριο τῆς δεκακέρατης ματαιότητάς τους, αὐτοὶ πού λένε ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση, δηλαδή τὸ πρόσωπο. Γιατὶ ὀρίστε, ὁ ἀγγελικὸς χορὸς τῶν ἁγίων Πατέρων διδάσκει ὅτι ἄλλο πρᾶγ-

οὐσίαν εἶναι, καὶ ἕτερον τὴν ὑπόστασιν. Οὐ γὰρ εἶπον, ὅτι τοὺς λέγοντας ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ἤγουν οὐσίας, ἀλλὰ “τοὺς δὲ λέγοντας ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας”, σαφῶς ἡμᾶς διδάσκοντες, ἕτερόν τι εἶναι τὴν ὑπόστασιν, καὶ ἕτερον τὴν οὐσίαν. Καὶ οὐκ ἔστησαν μέχρι τούτου τὸν λόγον, ἀλλὰ τοῦ διπλασιασμοῦ κυροῦντες καὶ θεβαιοῦντες αὐτήν, καὶ φασὶ πάλιν· «Πατέρα γὰρ οἶδαμεν τὸν Πατέρα, καὶ Υἱὸν τὸν Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἅγιον Πνεῦμα», μίαν οὐσίαν, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις. Καὶ οὐκ εἶπον τρεῖς οὐσίας, ἤτοι τρεῖς ὑποστάσεις. Οὐκ εἶπον τρεῖς φύσεις καὶ τρία πρόσωπα, ὡς περ οἱ ἄφρονες λέγουσιν, ἀλλὰ μίαν οὐσίαν, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις· ἄλλο λέγοντες εἶναι τὴν οὐσίαν, καὶ ἕτερον τὴν ὑπόστασιν. Ἴδου ἡ κρηπίς τῆς τῶν Πατέρων πίστεως· ἰδου ἡ ρίζα καὶ ἀρχὴ καὶ θεμέλιον τῆς εὐσεβείας, ἰδου οἱ φωστῆρες καὶ κήρυκες τῆς ἀληθείας, ἰδου οἱ ἄσειστοι ἀκαταγώνιστοι στύλοι καὶ πρόμαχοι, ἰδου οἱ πνευματοφόροι καὶ προφητικοὶ καὶ ἰσάγγελοι ἄνδρες ἕτερόν τι λέγουσι τὴν φύσιν, καὶ ἕτερον τὴν ὑπόστασιν. Καὶ τίς ἐστὶ λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ τὸν τοιοῦτον κανόνα καὶ ὄρον καὶ νόμον ἀνατρέψαι δυνάμενος; Ἐγὼ γὰρ πείθομαι καὶ οὕτω πιστεύω, παρεῖναι ἐν τῇ ἀγία ἐκείνῃ συνόδῳ ἄνδρας θεοφόρους, προφητικὸν καὶ ἀποστολικὸν παρὰ Θεῶ μέτρον καὶ πολιτείαν ἔχοντας, καὶ ἐξὸν μετὰ πάσης παρρησίας κἀκεῖνοις λέγειν, ὅτι «Εἰ καὶ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσεται τὴν Ἐκκλησίαν παρ’ ὃ εὐηγγελισάμεθα καὶ ἐκηρύξαμεν αὐτῇ, ἀνάθεμα ἔστω καὶ αὐτὸς καὶ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ».

25 Λοιπὸν θαρσεῖτω ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίους συνηγόρους καὶ σύμφρονας ἔχουσα, ἕτερον λέγοντας εἶναι τὴν φύσιν, καὶ ἕτερον τὴν ὑπόστασιν. Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσιν, οὔτε ἀνατρέψουσι τὸν τοιοῦτον ὄρον καὶ νόμον. Ὡστε ὡς ἐνώπιον Θεοῦ ἀπροσωπολήπτως καὶ ἀπροσωπο-
30 παθῶς λέγω, ὅτι τοῖς ὀρθῶς νοοῦσι κατὰ Σενήρου καὶ Διοσκόρου καὶ πάντων τῶν λεγόντων τὴν φύσιν ὑπόστασιν καὶ πρόσωπον, εὐρίσκεται γενομένη ἡ ἀγία σύνοδος ἢ ἐν Νικαίᾳ, οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ κατὰ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς καὶ αὐτὸς γὰρ ὁμοίως τῷ Σενήρῳ πρόσωπον λέγει τὴν φύσιν. Εἰ δὲ ἡ φύσις πρόσωπόν

μα εἶναι ἡ οὐσία καὶ ἄλλο ἢ ὑπόστασις. Γιατὶ δὲν εἶπαν, Αὐτοὺς ποὺ λένε ἀπὸ ἄλλη ὑπόστασις, δηλαδή οὐσία, ἀλλά, Αὐτοὺς ποὺ λένε ἀπὸ ἄλλη ὑπόστασις ἢ οὐσία, διδάσκοντάς μας καθαρά, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ὑπόστασις καὶ ἄλλο ἢ οὐσία. Καὶ δὲν σταμάτησαν τὸν λόγο μέχρι ἐδῶ, ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνουν τὰ ἴδια λόγια, ἐπικυρώνοντας καὶ βεβαιώνοντας τα μὲ τὸν διπλασιασμό, καὶ λένε πάλι· «Γιατὶ Πατέρα γνωρίζουμε τὸν Πατέρα, καὶ Υἱὸ τὸν Υἱό, καὶ ἅγιο Πνεῦμα τὸ ἅγιο Πνεῦμα», μία οὐσία, καὶ τρεῖς ὑποστάσεις. Καὶ δὲν εἶπαν τρεῖς οὐσίες, δηλαδή τρεῖς ὑποστάσεις. Δὲν εἶπαν τρεῖς φύσεις καὶ τρία πρόσωπα, ὅπως λένε οἱ ἀνόητοι, ἀλλὰ μία οὐσία καὶ τρεῖς ὑποστάσεις, λέγοντας ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ οὐσία καὶ ἄλλο ἢ ὑπόστασις. Νὰ ἡ βάση τῆς πίστεως τῶν Πατέρων· νὰ ἡ ρίζα καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ θεμέλιο τῆς εὐσέβειας· νὰ οἱ φωστῆρες καὶ κήρυκες τῆς ἀλήθειας· νὰ οἱ ἀμετακίνητοι καὶ ἀκαταγώνιστοι στύλοι καὶ ὑπερασπιστές· νὰ οἱ πνευματοφόροι καὶ προφητικοὶ καὶ ἰσαγγελοὶ ἄνδρες, ποὺ λένε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύσις, καὶ ἄλλο ἢ ὑπόστασις. Καὶ ποιὸς εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνατρέψει αὐτὸν τὸν κανόνα καὶ ὄρο καὶ νόμο; Γιατὶ ἐγὼ πείθομαι καὶ ἔτσι πιστεύω, ὅτι στὴν ἁγία ἐκείνη σύνοδο ἦταν παρόντες ἄνδρες θεοφόροι, ἔχοντας προφητικὸ ἀπὸ τὸν Θεὸ μέτρο καὶ πολιτεία, καὶ μποροῦσαν καὶ ἐκεῖνοι νὰ λένε μὲ ὄλο τὸ θάρρος· «Ἀκόμα καὶ ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἂν κηρύξει στὴν Ἐκκλησία διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι διδάξαμε καὶ κηρύξαμε ἐμεῖς σ' αὐτήν, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος καὶ αὐτὸς καὶ τὸ κήρυγμά του»¹.

Λοιπὸν, ἄς πάρει θάρρος ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, ἔχοντας τριακόσιους δέκα ὀκτὼ ἁγίους συνηγόρους καὶ ὁμόφρονες, οἱ ὅποιοι λένε, ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύσις καὶ ἄλλο ἢ ὑπόστασις. Γιατὶ οὔτε οἱ πύλες τοῦ ἄδη θὰ νικήσουν, οὔτε θὰ ἀνατρέψουν αὐτὸν τὸν ὄρο καὶ τὸν νόμο. Ὡστε λοιπὸν, εὐρισκόμενος μπροστὰ στὸν Θεὸ χωρὶς προσωποληψία καὶ προσωποπάθεια λέγω, ὅτι ἡ ἁγία σύνοδος τῆς Νικαίας ἔγινε, γι' αὐτοὺς ποὺ κατανοοῦν σωστὰ, ἐναντίον τοῦ Σεβήρου καὶ τοῦ Διοσκόρου καὶ ὅλων ἐκείνων ποὺ λένε τῇ φύσει ὑπόστασις καὶ πρόσωπο. Καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου. Γιατὶ καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Σεβῆρος, ὀνομάζει πρόσωπο τῇ φύσει. Ἄν ὅμως ἡ φύσις εἶναι πρόσωπο, τότε ἀδίκῃ καθαίρεσε τὸν Σαβέλ-

1. Γαλ. 1, 8.

ἔστιν, ἀκαίρως καθεῖλε Σαβέλλιον ἢ ἀγία τῶν ἐν Νικαία σύνοδος, ἐν πρόσωπον λέγοντα ἐπὶ τῆς μιᾶς οὐσίας τῆς ἀγίας Τριάδος. Εἰ ἢ φύσις πρόσωπόν ἐστι, καὶ τὸ πρόσωπον φύσις, πῶς ἀνεθεματίσθη Ἄρειος, τρεῖς φύσεις λέγων ἐπὶ τῶν τριῶν προσώπων τῆς θεότη-
 5 τος; Εἰ ἢ φύσις πρόσωπον δηλοῖ, εὐαγγελίζομαι Σευῆρον καὶ Θεο-
 δόσιον χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ αὐτῶν τῷ λέγοντι, ἐκ δύο ὑποστάσεων τὸν Χριστόν· εὐρεθήσονται γὰρ πάντως καὶ ἐκ
 δύο προσώπων λέγοντες αὐτόν, εἴπερ ταυτὸν ἐστὶν ἢ φύσις καὶ τὸ
 πρόσωπον. Λοιπὸν πῶς δυνήσονται ἐγκαλεῖν Νεστορίῳ, τὰ αὐτὰ
 10 Νεστορίῳ φρονοῦντες; Εἰ γὰρ ἐκ δύο προσώπων ἐστὶν ὁ Χριστός,
 πρόδηλον, ὅτι προϋπέστη ἐν τῇ μήτρᾳ τὸ τοῦ ἀνθρώπου πρόσωπον
 καὶ εἴθ' οὕτως ἠνώθη εἰς αὐτὸ τὸ τῆς θεότητος πρόσωπον τοῦ Θε-
 οῦ Λόγου. Εἰ ἐκ δύο φύσεων προσωπικῶν ὁ Χριστός, ἰδοὺ τὸ ἐν
 πρόσωπον Θεὸς Λόγος προσαγορεύεται.

15 Λεγέτωσαν ἡμῖν λοιπὸν οἱ ταυτὸν λέγοντες τὴν φύσιν καὶ τὸ
 πρόσωπον, τὴν προσηγορίαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄλλου προσώπου
 τοῦ Χριστοῦ. Οὐ γὰρ ἔστιν ἀνώνυμον πώποτε πρόσωπον. Εἰ εἰλι-
 κρινῶς καὶ ἀπροσπαθῶς ταυτὸν φάσκετε φύσιν καὶ πρόσωπον,
 κατάθεσθε λέγειν ἐν πρόσωπον ἐπὶ μιᾶς οὐσίας τῆς θεότητος, καὶ
 20 τῆς μάχης πανσώμεθα. Εἰ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φύσεων εἰσι καὶ
 τὰ πρόσωπα, εἴπατε τρεῖς φύσεις ἐπὶ τῶν τριῶν τῆς Τριάδος προ-
 σώπων, καὶ οὐκέτι ὑμῖν διοχλήσομεν. Λέγοντες ὁμοούσιον τῷ
 Πατρὶ τὸν Χριστόν κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ
 τὴν ἀνθρωπότητα, εἰ ταυτὸν ἐστὶν ἢ οὐσία καὶ τὸ πρόσωπον, εἴπα-
 25 τε αὐτὸν ὁμοπρόσωπον τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμο-
 πρόσωπον ἡμῶν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τὸν πόλεμον παύσο-
 μεν. Εἰ ταυτὸν ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον, πολλὰ δὲ καὶ ἀναρίθμητα
 τὰ τῶν ἀνθρώπων πρόσωπα, εἴπατε πολλὰς καὶ τὰς φύσεις ἡμῶν,
 καὶ σιγῶμεν τοῦ μάχεσθαι. Στῆθί μοι μικρόν, ὧ αἵρετικέ, καὶ δέχου
 30 ὡς ὁ Γολιάθ Δαυιδικὰς λιθοβολίστρας. Ἐκ δύο ὑποστάσεων, ἦτοι
 προσώπων, ὁμολογῶν τὸν Χριστόν, Σευῆρος πρόδηλον, ὅτι ἐκ
 θεότητος καὶ ἐξ ἀνθρωπότητος αὐτὸν συντεθέντα λέγεις· αὗται
 γὰρ εἰσιν, ἃς προσαγορεύεις ὑποστάσεις, τοῦτ' ἐστὶν ἢ θεότης

λιο ἡ ἅγια σύνοδος τῆς Νικαίας, ἐπειδὴ ἔλεγε ὅτι εἶναι ἓνα τὸ πρόσωπο τῆς ἁγίας Τριάδας. Ἐὰν ἡ φύση εἶναι πρόσωπο καὶ τὸ πρόσωπο φύση, τότε γιατί ἀναθεματίστηκε ὁ Ἄρειος πού δεχόταν τρεῖς φύσεις στὰ τρία πρόσωπα τῆς θεότητος; Ἐὰν ἡ φύση σημαίνει πρόσωπο, τότε προσφέρνω στὸν Σεβῆρο καὶ τὸν Θεοδόσιο μεγάλη χαρὰ, ἡ ὁποία θὰ εἶναι γιὰ ὅλους τοὺς ὁπαδούς τους, πού δέχονται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε δύο ὑποστάσεις. Γιατί θὰ βρεθοῦν καὶ ἄλλοι πού θὰ λένε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο πρόσωπα, ἐὰν φυσικὰ εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Λοιπὸν πῶς θὰ μπορέσουν νὰ κατηγορήσουν τὸν Νεστόριο, ὅταν πιστεύουν τὰ ἴδια μὲ τὸν Νεστόριο; Γιατί, ἂν ὁ Χριστὸς ἔχει δύο πρόσωπα, εἶναι φανερό ὅτι προϋπήρχε μέσα στὴ μήτρα τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔπειτα ἐνώθηκε σ' αὐτὸ καὶ τὸ πρόσωπο τῆς θεότητος, δηλαδή τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο προσωπικῆς φύσεις, νά, τὸ ἓνα πρόσωπο ὀνομάζεται Θεὸς Λόγος.

Ἄς μᾶς ποῦν λοιπὸν αὐτοὶ πού λένε, ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο, τὴν προσηγορίαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄλλου προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Γιατί δὲν ὑπάρχει ποτὲ πρόσωπο ἀνώνυμο. Ἐὰν ἰσχυρίζεστε μὲ εἰλικρίνεια καὶ χωρὶς πάθος ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πρῶγμα φύση καὶ πρόσωπο, παύσετε νὰ λέτε ὅτι εἶναι ἓνα τὸ πρόσωπο τῆς μιᾶς οὐσίας τῆς θεότητος, καὶ θὰ σταματήσουμε τὴ μάχην. Ἐὰν ἀνάλογα πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν φύσεων εἶναι καὶ τὰ πρόσωπα, δεχθεῖτε τρεῖς φύσεις στὰ τρία πρόσωπα τῆς θεότητος, καὶ δὲν θὰ σᾶς ξαναενοχλήσουμε. Λέγοντας ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα, καὶ ὁμοούσιος μὲ μᾶς ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἐὰν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ οὐσία καὶ τὸ πρόσωπο, πῆς τὸν ὁμοπρόσωπο τοῦ Πατέρα κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοπρόσωπο μὲ μᾶς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ θὰ παύσουμε τὸν πόλεμο. Ἐὰν εἶναι ἴδια ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο, καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων εἶναι πολλὰ καὶ ἀναρίθμητα, πῆστε καὶ πολλὰς τὶς φύσεις μας, καὶ θὰ σταματήσουμε νὰ σᾶς μαχόμαστε. Στάσου λίγο, σὲ παρακαλῶ, αἰρετικέ, καὶ δέξου ὅπως ὁ Γολιάθ τὰ λιθοβολήματα τοῦ Δαβὶδ. Ὁμολογώντας ὁ Σεβῆρος ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο ὑποστάσεις, δηλαδή πρόσωπα, εἶναι φανερό ὅτι ἐννοεῖς πῶς εἶναι σύνθετος ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, γιατί αὐτὲς εἶναι ἐκεῖνες πού ὀνομάζεις ὑποστάσεις, δηλαδή ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρω-

καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Ὅτι ἂν οὖν λέγῃς αὐτόν, τοῦτ' ἔστι τὸν Χριστόν, τέλειον εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, πρόδηλον, ὅτι ἐν δύο ὑποστάσεσιν, ἤγουν προσώποις, ἐλέγχῃ ὁμολογῶν αὐτόν, εἴ γε ἡ φύσις καὶ ἡ ὑπόστασις καὶ τὸ πρόσωπον ἔν τι ὑπάρχουσιν, ὡς νομοθετεῖς.

Ἀπόφθεγμα Ὁρθοδόξου πρὸς Θεοδοσιανόν.

Ἀρκεῖ τοῖς εὐφρονοῦσι τὸ εἰπεῖν Χριστόν τέλειον ἐκ θεότητος καὶ ἐξ ἀνθρωπότητος· τὰς γὰρ δύο φύσεις σημαίνει τὸ ῥῆμα. Τοῦ δὲ αἵρετικοῦ εἰπόντος, ὅτι τὸ μᾶλλον ἐκ δύο φύσεων αὐτόν εἶναι δηλοῖ τὸ ἐκ θεότητος καὶ ἐξ ἀνθρωπότητος, μειδιάσας ὁ ὀρθόδοξος εἶπεν· Οὐκοῦν, ὦ βέλτιστε, τὸ ἐν θεότητι καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον αὐτόν εἶναι, τό, ἐν δύο φύσεσιν αὐτοῦ σαφῶς παρίστησι. Καὶ ὅπως μὴ δόξωμεν τοῖς ἐναντίοις οἴκοθεν φθέγγεσθαι, τοὺς ἁγίους Πατέρας εἰς μέσον καλέσωμεν, ἕτερον λέγοντες τὴν φύσιν, καὶ ἕτερον εἶναι τὸ πρόσωπον. Οὐκ οἶδα μὲν πῶς, τὴν καθαίρεσιν τὴν παρὰ Σευήρου δειλιάσαντες, οὐκέτι λοιπὸν τὴν τῶν δύο φύσεων φωνὴν προφέρειν τολμήσωσιν. Προθήσω δὲ πρῶτον, ὡς πρόκριτον, τὸν θεσπέσιον Κύριλλον, ἐπειδὴ, ὡς οἴονται, ἐξ αὐτοῦ ἡμᾶς πολεμεῖν δοκιμάζουσιν. Ἐφη γὰρ πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς τοιαύδε σαφῶς «Τὰς δε εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας, τὰς μὲν κοινοποιούντας ὡς ἐπὶ ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων». Ἴδου σαφῶς ὁ πατὴρ οὐ ταυτὸν λέγει τὴν φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον.

Σχόλιον. Ἰστέον, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ ὁ ἅγιος Κύριλλος εἶπεν, ἑτέραν καὶ ἑτέραν φύσιν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλ' ἀπελογήσατο, φησί, πρὸς Εὐλόγιον ὁ Κύριλλος περὶ τῆς τοιαύτης φωνῆς· Τίς ἡ ἀπολογία, εἰπέ μοι, ὦ αἵρετικέ; Εἰ μὲν γὰρ ἀπέστη τῆς πρὸς Ἀνατολικοὺς κοινωνίας μετὰ τὴν τοιαύτην φωνὴν ὁ θαυμάσιος Κύριλλος, δεῖξον ἄλλ' οὐ δεῖξεις τοῦτο. Οὐκοῦν κοινωνικὸς γεγονὼς τῶν ὁμολογούντων ἠνωμένας δύο φύσεις, πρόδηλον, ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ αὐτὸς ἐφρόνει. Πλήν δεδόσθω, ὅτι ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῶν φωνῆς ἀπελογήσατο. Μὴ καὶ Πρόκλον ἠρνή-

πότητα. "Όταν λοιπὸν λὲς ὅτι αὐτός, δηλαδή ὁ Χριστός, εἶναι τέλειος κατὰ τὴ θεότητα μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ τέλειος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι φανερό, ὅτι ἔλέγχεσαι πῶς τὸν ὁμολογεῖς μὲ δύο ὑποστάσεις, δηλαδή πρόσωπα, ἐφόσον ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόστασις καὶ τὸ πρόσωπο εἶναι ἓνα πράγμα, ὅπως νομοθετεῖς.

Λόγος Ὁρθοδόξου πρὸς Θεοδοσιανόν.

Εἶναι ἀρκετὸ σ' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν σωστὰ νὰ λένε τὸν Χριστὸ ὅτι εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος; Γιατὶ ὁ λόγος αὐτὸς σημαίνει τὶς δύο φύσεις. Καὶ ὅταν ὁ αἵρετικὸς εἶπε πῶς, τὸ ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, φανερῶνει ὅτι εἶναι ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, χαμογέλασε ὁ ὀρθόδοξος καὶ εἶπε· Λοιπὸν, ἀγαπητέ, τὸ ὅτι εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, δείχνει καθαρὰ ὅτι ἔχει δύο φύσεις. Καὶ γιὰ νὰ μὴ δώσουμε τὴν ἐντύπωση, ὅτι μιλάμε μὲ τοὺς ἀντίδικους μὲ δική μας κρίση, ἅς καλέσουμε ἀνέμεσά μας τοὺς ἁγίους Πατέρες, οἱ ὅποιοι λένε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύσις καὶ ἄλλο τὸ πρόσωπο. Δὲν γνωρίζω βέβαια πῶς, φοβούμενοι τὴν καθαίρεση ἀπὸ τὸν Σεβήρο, δὲν θὰ τολμήσουν πιά νὰ προφέρουν τὴ φράση τῶν δύο φύσεων. Καὶ θὰ βάλω πρῶτον σὰν πρόκριτο τὸν θεόπνευστο Κύριλλο, ἐπειδὴ, ὅπως νομίζουν, ἀπὸ αὐτὸν ἐπιχειροῦν νὰ μᾶς πολεμήσουν. Εἶπε λοιπὸν στοὺς Ἀνατολικούς καθαρὰ τὰ ἑξῆς· «Τὰ εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ λόγια γιὰ τὸν Κύριο γνωρίζουμε ὅτι οἱ θεολόγοι ἄνδρες ἄλλα τὰ ἀναφέρουν ὡς κοινὰ σὲ ἓνα πρόσωπο, καὶ ἄλλα τὰ διαιροῦν σὲ δύο φύσεις». Νὰ λοιπὸν καθαρὰ ὁ πατέρας λέγει ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύσις καὶ τὸ πρόσωπο.

Σχόλιο. Πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ὅτι καὶ σ' αὐτὴν τὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Εὐλόγιο ὁ ἅγιος Κύριλλος εἶπε, ὅτι εἶναι διαφορετικὴ ἡ φύσις τῆς θεότητος καὶ τῆς σάρκας τοῦ Χριστοῦ.

"Όμως ἀπολογήθηκε, λέγει, στὸν Εὐλόγιο ὁ Κύριλλος γι' αὐτὴ του τὴν ὁμολογία. Πές μου, αἵρετικέ, ποιά εἶναι ἡ ἀπολογία; Γιατί, ἂν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ κοινωνία μὲ τοὺς Ἀνατολικούς μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ διατύπωση, ἀπόδειξέ το. Ἀλλὰ δὲ θὰ μπορέσεις νὰ τὸ ἀποδείξεις. Ἄρα, ἀφοῦ ἔγινε δεκτὸς σὲ κοινωνία μὲ αὐτοὺς ποὺ ὁμολογοῦσαν ἐνωμένες τὶς δύο φύσεις, εἶναι φανερὸ ὅτι πίστευε καὶ αὐτὸς τὰ ἴδια. Ὡστόσο ἅς δεχτοῦμε σὰν δεδομένο ὅτι ἀπολογήθηκε γιὰ τὴ διατύ-

σατο, παντί τε καὶ προφανῶς δύο φύσεις κηρύττοντα; Μὴ καὶ Ἀμβρόσιον ἐξέώσατο τῆς φωνῆς τῶν δύο φύσεων δειδάσκοντα, οὐ καὶ τὰς χρήσεις ἐν τῇ Ἐφεσίων συνόδῳ προήνεγκε; Μὴ καὶ Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην ἀπώσατο, περὶ δύο φύσεων πρὸς αὐτὸν ἐπιστείλαντα, ὃν καὶ πατέρα αὐτοῦ ἀναγορεύει ὁ ἱερός Κύριλλος. Πλὴν οὐ μόνον ἐν τῇ πρὸς Ἀνατολικούς ἐπιστολῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πρὸς Ἑρμείαν ἐρωτήσαντα, εἰ ἕτερόν ἐστιν ἡ φύσις, καὶ ἄλλο ἢ ὑπόστασις, οὕτω σαφῶς λέγει ὁ πατήρ· «Ναὶ ἕτερον, καὶ πολὺ γε τὸ διάφορον καὶ τὸ διὰ μέσου χωροῦν».

10 Ὡσαύτως καὶ ὁ θεόφρων Βασίλειος πρὸς Ἀμφιλόχιον λέγει, ὅτι «Ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν παρὰ τὴν οὐσίαν ἢ ὑπόστασις, ὅσην ἔχει τὸ ἰδικὸν παρὰ τὸ κοινόν». Διόπερ τοῦτο παραλαβὼν ὁ ἱερός Ἀμφιλόχιος, φησὶ περὶ Χριστοῦ· «Διττὸς τὴν οὐσίαν, οὐ διττὸς τὴν ὑπόστασιν». Ταύτην γοῦν τὴν χρῆσιν Ἀμφιλοχίου παρή-
15 γαγεν ὁ θεοφάντωρ Κύριλλος ἐν Ἐφέσῳ κατὰ Νεστορίου τοῦ ἀσεβοῦς. Ὁμοίως καὶ πρὸς Σέλευκον τὸν υἱὸν Τραιανοῦ τῇ αὐτῇ φωνῇ Ἀμφιλόχιος κέχρηται λέγων «Εἰ ἐν πρόσωπον συντελοῦσιν αἱ διτταὶ φύσεις».

Ἀκούεις συμφωνίας Πατέρων καὶ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου,
20 ἕτερον λεγόντων τὴν φύσιν, καὶ ἕτερον τὸ πρόσωπον; Καὶ πῶς λοιπὸν οὐ παύεσθε τιθυρίζοντες μάτην καὶ λέγοντες, Οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος, ἀλλὰ ταυτόν ἐστι φύσις καὶ πρόσωπον; Ἐκ ποίου τῶν Πατέρων τοῦτο παρέλαβες; δεῖξον. Ἀλλ' οὐκ ἰσχύσεις δεῖξαι, εἰ μὴ Ἄρειον καὶ Σαβέλλιον καὶ Νεστόριον, λέγοντας, «Ταυτόν ἐστι φύ-
25 σις καὶ πρόσωπον». Διόπερ ἀνατρέποντες τὸ τοιοῦτον δόγμα πάντες οἱ μακάριοι Πατέρες, καὶ μάλιστα οἱ περὶ Ἀμβρόσιον καὶ Γρηγόριον καὶ Ἀθανάσιον, ἐν τρισὶ προσώποις, ἤγουν ὑποστάσεσι, μίαν φύσιν Θεοῦ κηρύττουσι, καὶ οὐ τρεῖς οὐσίας, ἀλλὰ μίαν, καθ' ἣ ἐδίδαξεν ἡ μακαρία σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ τῶν τῆς Πατέρων τῶν
30 θεοφόρων. Ἀλλ' οἱ σοφοὶ οὗτοι καὶ καινοὶ ῥήτορες ἡρετίσαντο μυρίοις κρημνοῖς καὶ βλασφημίαις ἑαυτοὺς καταρρίψαι, ὅπως, ὡς νομίζουσι, καθυβρίσωσι τὴν ἁγίαν σύνοδον Χαλκηδόνης καὶ τὴν καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν.

πωση του ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν. Μήπως ἀρνήθηκε καὶ τὸν Πρόκλο, ὁ ὁποῖος κήρυττε φανερὰ δύο φύσεις; Μήπως καὶ τὸν Ἀμβρόσιο τὸν ἀπέρριψε ἐπειδὴ δίδασκε τὴν ὑπαρξὴ τῶν δύο φύσεων, τοῦ ὁποῖου μάλιστα τὰ χωρία τὰ παρουσίασε καὶ στὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου; Μήπως ἀπομάκρυνε καὶ τὸν Ἰσίδωρο τὸν Πηλουσιώτη, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔστειλε ἐπιστολὴ γιὰ τὶς δύο φύσεις, τὸν ὁποῖο μάλιστα ὁ ἅγιος Κύριλλος τὸν προσφωνεῖ καὶ πατέρα του; Ἀντίθετα, ὄχι μόνο στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὰ πού ἔγραψε στὸν Ἑρμεία, πού τὸν ρώτησε, ἂν εἶναι ἄλλο ἢ φύση καὶ ἄλλο ἢ ὑπόσταση, ὁ πατέρας αὐτὸς μὲ μεγάλη σαφήνεια ἀπάντησε· «Ναί, ἄλλο καὶ πολὺ διαφορετικὸ εἶναι αὐτὸ πού τὰ χωρίζει».

Ἐπίσης καὶ ὁ θεόφρων Βασίλειος λέγει πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον· «Τόση διαφορὰ ἔχει ἀπὸ τὴν οὐσία ἢ ὑπόσταση, ὅση ἔχει τὸ ἰδιαίτερο ἀπὸ τὸ κοινόν». Γι' αὐτό, παίρνοντάς το αὐτὸ ὁ ἱερός Ἀμφιλόχιος, λέγει γιὰ τὸν Χριστό· «Εἶναι διπλὸς στὴν οὐσία, ἀλλ' ὄχι διπλὸς στὴν ὑπόσταση». Αὕτῃ λοιπὸν τὴ γνώμη τοῦ Ἀμφιλοχίου παρουσίασε ὁ θεολόγος Κύριλλος στὴν Ἐφεσο κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου. Καὶ πρὸς τὸν Σέλευκο, υἱὸ τοῦ Τραϊανοῦ, ὁ Ἀμφιλόχιος χρησιμοποιεῖ τὴν ἴδια ἄποψη, λέγοντας· «Σὲ ἓνα πρόσωπο συντελοῦν οἱ δύο φύσεις».

Ἀκοῦς τὶς συμφωνίες τῶν Πατέρων καὶ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, οἱ ὁποῖοι λένε, ὅτι ἄλλο εἶναι ἢ φύση καὶ ἄλλο τὸ πρόσωπο; Γιατί λοιπὸν δὲν παύετε νὰ μωρολογεῖτε ἄδικα καὶ νὰ λέτε, Δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα ἢ φύση καὶ τὸ πρόσωπο; Δεῖξε ἀπὸ ποιὸν ἀπὸ τοὺς Πατέρες τὸ πῆρες αὐτό; Ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσεις νὰ τὸ δείξεις, παρὰ μόνο τὸν Ἀρειο, τὸν Σαβέλλιο καὶ τὸν Νεστόριο, οἱ ὁποῖοι λένε, ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ φύση καὶ τὸ πρόσωπο. Γι' αὐτό, ἀνατρέποντας αὐτὸ τὸ δόγμα ὅλοι οἱ μακάριοι Πατέρες, καὶ ἰδιαίτερα οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Ἀμβρόσιο, τὸν Γρηγόριο καὶ τὸν Ἀθανάσιο, οἱ ὁποῖοι κηρύττουν μία φύση τοῦ Θεοῦ σὲ τρία πρόσωπα, δηλαδὴ ὑποστάσεις, καὶ ὄχι τρεῖς οὐσίες, ἀλλὰ μία οὐσία, ὅπως δίδαξε ἡ μακαρία σύνοδος τῆς Νικαίας τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων. Ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ καὶ καινούργιοι ρήτορες προτίμησαν νὰ ρίξουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς σὲ μύριους γκρεμοὺς καὶ βλασφημίες, γιὰ νὰ συκοφαντήσουν, ὅπως νομίζουν, τὴν ἁγία σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, καὶ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Εἰ δὲ θούλει, ἐρῶ σοι κεφαλαιωδεστέρως, ὅσοι κατὰ τὸν ὄρον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας Ἀριστοτελικῆς λέγουσι τὰς φύσεις ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα, οὐ δύνανται οὔτε ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τρεῖς ὑποστάσεις εἶπεῖν, ἵνα μὴ τρεῖς φύσεις εὐρεθῶσιν, ὡς ὁ Ἄρει-
 5 ος, λέγοντες οὔτε μὴν πάλιν δυνατὸν αὐτοῖς δύο ὁμολογεῖν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ φύσεις, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶσι καὶ δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις ὁμολογεῖν Νεστοριανῶς ἐπ' αὐτῷ. Ἀπὸ γὰρ Ἀριστοτέλους παρέλαβε καὶ ὁ Νεστόριος λέγειν τὰς φύσεις ὑποστάσεις. Ἡ δὲ ἁγία Ἐκκλησία, ἀποφυγοῦσα τὰς Ἀριστοτελικὰς καὶ Ἑλληνι-
 10 κὰς ματαιολογίας, εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστολικῶς, ὡς πρὸ βραχέως εἴρηται, τὰ περὶ Χριστοῦ πιστεύουσα, οὐ λέγει ταυτὸν τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν.

Ἄλλὰ τί πρὸς τοῦτο πάντως οἱ ἀπὸ Σενήρου λέξουσιν; Ἴσως γὰρ ἐροῦσιν, ὅτιπερ «Ἐπὶ τοῦ Τριαδικοῦ λόγου οὐ ταυτὸν φύσις
 15 καὶ ὑπόστασις, ἐπὶ δὲ τῆς σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνός τῆς ἁγίας Τριάδος, ταυτὸν ἢ φύσις ἐστὶ καὶ τὸ πρόσωπον, ἢ γουν ἢ ὑπόστασις». Οὐκ ἔνι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος. Ταῦτα αὐτῶν λεγόντων, δέχομαι προθύμως τὸν λόγον καὶ ἀσπάζομαι ὑπτίαις χερσὶ τὸν τοιοῦτον ὄρον, οὐκ ἀπορρίπτω, ἀλλὰ στοιχῶ. Τί οὖν ἐντεῦθεν
 20 αὐτοῖς ἀσεβὲς τίκτεται; καὶ εἰς ποῖα θάραθρα ἀπωλείας καὶ βλασφημίας περιπίπτουσιν; Ἄκουσον ὁ πιστὸς διηγήσεώς τινος καὶ δραματοουργίας παρ' ἡμῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα γενομένης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῖς Θεοδοσιανοῖς καὶ Γαϊανίταις, δισχυριζομένοις ἡμῖν ἐκεῖσε, ὅτι ταυτὸν ἐστὶν ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τῆς οἰκονο-
 25 μίας τοῦ Χριστοῦ. Προσθήσω γὰρ λοιπὸν καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο πρὸς εἶδησιν τῶν προϊσταμένων τῆς εὐσεβοῦς πίστεως τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ὁ σκοπός, ὃν ἐδογματίσαμεν πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους
 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

30

Χρήσεις τινὲς ἐμφέρονται ἐν τισὶ βίβλοις λέγουσαι τὰς φύσεις ὑποστάσεις, ἐπιγεγραμμένοι εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Εἴτε οὖν κατὰ ἀλήθειαν αὐτοῦ τυγχάνωσιν, εἴτε ἑτέρου τινός, με-

“Αν ὅμως θέλεις, θὰ σοῦ πῶ πιὸ συνοπτικά, πῶς ὅσοι λένε τὶς φύσεις ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, δὲν μποροῦν οὔτε στὴν ἅγια Τριάδα νὰ ποῦν τρεῖς ὑποστάσεις, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν ὅτι δέχονται τρεῖς φύσεις, σὰν τὸν Ἄρειο, οὔτε πάλι εἶναι σ’ αὐτοὺς δυνατὸν νὰ ὁμολογοῦν στὸν Χριστὸ δύο φύσεις, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκαστοῦν νὰ ὁμολογήσουν γι’ αὐτὸν καὶ δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις, ὅπως ὁ Νεστόριος. Γιατὶ ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη παρέλαβε καὶ ὁ Νεστόριος νὰ λέγει τὶς φύσεις ὑποστάσεις. Ἡ ἅγια Ἐκκλησία ὅμως, ἀφοῦ ἀπέφυγε τὶς Ἀριστοτελικές καὶ ἑλληνικὲς κενολογίες, πιστεύοντας εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ, ὅπως εἰπώθηκε πρὶν ἀπὸ λίγο, τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Χριστό, δὲν δέχεται ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση.

Ἄλλὰ τί θὰ ποῦνε ὅπωςδὴποτε σ’ αὐτὸ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σεβήρου; Ἴσως βέβαια ποῦν, ὅτι «στὴν ἅγια Τριάδα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση. Στὴ σάρκωση ὅμως τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδας, εἶναι ἴδια ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο, δηλαδὴ ἡ ὑπόσταση. Γιατὶ, δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη. Λέγοντάς τα αὐτοὶ αὐτὰ δέχομαι πρόθυμα τὸν λόγο, καὶ ἀσπάζομαι μὲ ἀπλωμένα τὰ χέρια τὸν ὀρισμὸ αὐτόν. Δὲν τὸν ἀπορρίπτω, ἀλλὰ συμφωνῶ. Τί τὸ ἀσεβὲς λοιπὸν γεννιέται ἀπὸ ἐδῶ γι’ αὐτούς, καὶ σὲ ποιά βάραθρα ἀπώλειας καὶ βλασφημίας πέφτουν;” Ἀκουσε σὺ ὁ πιστὸς μὴ διήγηση καὶ δραματολογία ποὺ ἔγινε ἀπὸ μᾶς γι’ αὐτὰ στὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ τοὺς Θεοδοσιανούς καὶ Γαϊανῖτες, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονταν σ’ ἐμᾶς ἐκεῖ, ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ τὸ πρόσωπο στὴν οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ θὰ προσθέσω καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ πληροφορήσω τοὺς προῖσταμένους τῆς εὐσεβοῦς πίστεως τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο συζητήσαμε δογματικὰ μὲ τοὺς ἑτερόδοξους στὴν Ἀλεξάνδρεια.

Περιλαμβάνονται κάποια χωρία σὲ μερικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα λένε τὶς φύσεις ὑποστάσεις καὶ φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Εἴτε λοιπὸν εἶναι πραγματικὰ δικά του, εἴτε ἀνήκουν σὲ κάποιον

τὰ ταῦτα ζητήσομεν. Καὶ γὰρ καὶ ἑτέρας τινὰς δογματικὰς φωνὰς τοῦ αὐτοῦ Κυρίλλου ζητήσαντες, ἐν ταῖς βίβλοις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νενοθευμένας καὶ διεστραμμένας αὐτὰς εὐρήκαμεν, μάρτυς Κύριος ὁ Θεός. Ὅμως, ὡς προεῖπον, πάντων τῶν διδασκάλων, ἕτερον τι λεγόντων εἶναι τὴν φύσιν, καὶ ἕτερον τὴν ὑπόστασιν, φέρονται τινες βίβλοι τοῦ ἁγίου Κυρίλλου λέγουσαι τὰς φύσεις ὑποστάσεις. Οἱ γοῦν ἀπὸ Σενήρου καὶ Θεοδοσίου, Γαϊανοῦ τε καὶ Διοσκόρου καὶ πάντων τῶν μίαν Χριστοῦ φύσιν ὁμολογούντων, παρορῶντες ὅλον τὸ πλῆθος καὶ πλάτος τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐν ἐκείναις ταῖς χρήσεσιν ἀποκρέμανται ταῖς λεγούσαις, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τὰς φύσεις ὑποστάσεις, ὅπως δι' αὐτῶν, ὡς νομίζουσιν, ἐλέγχωσιν ἡμᾶς, τοὺς δύο ἐν Χριστῷ λέγοντας ἡνωμένας φύσεις, ὡς καὶ δύο ὑποστάσεις ἐν αὐτῷ λέγοντας, ἧτοι πρόσωπα.

15 Γενόμενος γοῦν, ὡς προεῖπον, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἰδὼν τὸν μάταιον αὐτῶν σκοπὸν, ὅτι οὐδὲν κατὰ Θεόν, ἀλλὰ πρὸς ἀντιπάθειαν τῆς Ἐκκλησίας ὄρω, ἀκούσας προφήτου τινὸς λέγοντος τό, «μετὰ στρεβλοῦ διαστρέφειν», ἐν ὑποκρίσει τινὸς εὐσεβοῦς πανουργίας, κατ' ἰδίαν λέγω πρὸς τοὺς αἰρετικούς, ὡς ἡ ἀλήθεια
20 μαρτυρεῖ, τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν, οὔτε ἐν οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ γῆς γνωρισθῆναι, ἢ πάλιν ὀνομασθῆναι φύσιν, ἐὰν μὴ πάντως ἔχη καὶ πρόσωπον. Ἀλλὰ τί ἔχωμεν ποιῆσαι, ὅτι συνηθείᾳ παρέδραμε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ λέγειν δύο φύσεις ἐν Χριστῷ, ἐν δὲ πρόσωπον; Πλὴν ἐὰν μὴ ἀναγκάζετέ με ἀναθεματίσαι ἐπίσκοπον ἢ σύνοδον, συν-
25 πογράψωμεν κοινῶς, ὀρίζοντες, ὅτι, ἔνθα ὠνομάσθη φύσις, πάντως ὅτι καὶ πρόσωπον σημαίνει· οὐκ ἔστι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος. Καὶ τοῦτο ὑπογραφόντων ἡμῶν, κρατεῖτε καὶ ὑμεῖς τὸ ἴσον τοῦ συνδοκτικοῦ στοιχήματος, καὶ ἴσως γινεταί τις οἰκονομία, καὶ ἐνοῦνται αἱ ἅγιοι Ἐκκλησίαι.

30 Ἀγνοήσαντες οὖν τὸ πανοῦργον τοῦ δράματος, μᾶλλον δὲ ὑπὸ Θεοῦ τυφλωθέντες, ὑπέγραψαν, ὅτι ἔνθα ὠνομάσθη φύσις ἐν Χριστῷ, πάντως ὅτι καὶ πρόσωπον σημαίνει· οὐκ ἔστι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος ἢ ἀνυπόστατος. Πρὸ γοῦν τῆς τοιαύτης δραματοποιίας καὶ ὑπογραφῆς ἡμῶν προσυλλέξας βίβλους ἐκ διαφόρων προσώπων,

ἄλλον, θὰ συζητήσουμε μετὰ ἀπὸ αὐτά. Γιατὶ καὶ μερικὰ ἄλλα δογματικὰ χωρία τοῦ ἰδίου Κυρίλλου, πού ἐρευνήσαμε σὲ βιβλία στὴν Ἑλεξάνδρεια, τὰ βρήκαμε, μάρτυς μου ὁ Κύριος καὶ Θεός, νοθευμένα καὶ παραποιημένα. Ὅμως, ὅπως εἶπα πρὶν, ἐνῶ ὅλοι οἱ δάσκαλοι λένε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύση καὶ ἄλλο ἡ ὑπόσταση, κυκλοφοροῦν μερικὰ βιβλία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου πού ὀνομάζουν τὶς φύσεις ὑποστάσεις. Οἱ ὄπαδοὶ λοιπὸν τοῦ Σεβήρου, τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ Γαϊαννοῦ καὶ τοῦ Διοσκόρου καὶ ὄλων ἐκείνων πού ὁμολογοῦν μία φύση τοῦ Χριστοῦ, παραβλέποντας ὅλο τὸ πλῆθος καὶ τὸ πλάτος τῶν ἁγίων Πατέρων, κρέμονται ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ χωρία πού λένε, ἐκπροσωπώντας δὴθεν τὸν ἅγιο Κύριλλο, τὶς φύσεις ὑποστάσεις, μὲ σκοπὸ μέσω αὐτῶν, ὅπως νομίζουν, νὰ ἐλέγχουν ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι λέμε δύο ἐνωμένες στὸν Χριστὸ φύσεις, ὅπως καὶ δύο ὑποστάσεις σ' αὐτόν, δηλαδὴ πρόσωπα.

Πηγαίνοντας λοιπὸν, ὅπως προανέφερα, στὴν Ἑλεξάνδρεια καὶ βλέποντας τὸν μάταιο σκοπὸ τους, νὰ μὴ γίνεταὶ δηλαδὴ τίποτε κατὰ Θεόν, ἀλλὰ ὅλα νὰ γίνονται ἀπὸ ἀντιπάθεια πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ἀκούοντας κάποιον προφήτη πού λέγει, «μὲ τὸν διεστραμμένο νὰ γίνεσαι διεστραμμένος»², ὑποκρινόμενος κάποια εὐσεβῆ πανουργία, εἶπα κατ' ἰδίαν στοὺς αἰρετικούς, ὅτι ἡ ἀλήθεια βεβαιώνει, πὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβεῖ, οὔτε στὸν οὐρανὸ, οὔτε στὴ γῆ νὰ βρεθεῖ ἢ νὰ ὀνομαστεῖ φύση χωρὶς νὰ ἔχει πρόσωπο. Ὅμως τί πρέπει νὰ κάνουμε πού στὴν Ἐκκλησία διαδόθηκε συνήθεια νὰ λένε δύο φύσεις στὸν Χριστό, καὶ ἓνα πρόσωπο; Ἐὰν λοιπὸν δὲν μὲ ἀναγκάσετε νὰ ἀναθεματίσω ἐπίσκοπο ἢ σύνοδο, νὰ συνυπογράψουμε μαζί, ὀρίζοντας ὅτι, ὅπου ἀναφέρεται φύση, σημαίνει ὅπωςδήποτε καὶ πρόσωπο· γιατί δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη. Καὶ ἀφοῦ τὸ ὑπογράψουμε αὐτὸ, θὰ κρατήσετε ἑσεῖς ἓνα ἀντίγραφο τοῦ συμφωνητικοῦ, καὶ ἴσως γίνεαι κάποια οἰκονομία καὶ ἐνωθοῦν οἱ ἅγιες Ἐκκλησίες.

Ἄγνοώντας λοιπὸν τὴν πονηρία τοῦ πράγματος, ἢ μᾶλλον τυφλωμένοι ἀπὸ τὸν Θεό, ὑπέγραψαν, ὅτι ὅπου ἀναφέρεται γιὰ τὸν Χριστὸ φύση, ὅπωςδήποτε σημαίνει καὶ πρόσωπο. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη ἢ ἀνυπόστατη. Ὅμως πρὶν ἀπὸ αὐτὴ τὴ σκηνοθεσία καὶ ὑπογραφή εἶχα συγκεντρώσει βιβλία ἀπὸ διάφορα πρόσωπα,

2. Ψαλμ. 17, 27.

τάς δὲ πλείους ἐξ αὐτῶν τῶν Θεοδοσιανῶν, καὶ παρεξενέγκας τὰς
 χρήσεις τῶν ἁγίων Πατέρων, τὰς ὀνομαζούσας φύσιν τὴν σάρκα
 τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταύτας ἐν τόμῳ καθαρογραφήσας, καὶ δὴ μετὰ
 μίαν ἡμέραν δημοσίως ἐπὶ τῶν πρωτευόντων καὶ τὴν πόλιν διοι-
 5 κούντων συνηθροίσθημεν, καὶ πολὺς λαὸς τῆς τε καθολικῆς Ἐκ-
 κλησίας ὁ κληρὸς, καὶ πάσης ἑτέρας πίστεως καὶ κοινωνίας, Θεο-
 δοσιανῶν τε καὶ Γαϊανιτῶν καὶ Σεμιδαλιτῶν. Εἶτα ὑπαναγινώσκε-
 ται τὸ ἔγγραφον τὸ λέγον, ὅτι πᾶσα φύσις ὀνομαζομένη ἐν Χριστῷ,
 πρόσωπον σημαίνει, καὶ ἐξενέγκας τὰς δίδλους αὐτῶν, ὑπανέγνω
 10 ἐπὶ πάντων τὰς ὑποτεταγμένας χρήσεις καὶ πρό γε πάντων τὰς τοῦ
 ἁγίου Κυρίλλου, εἰς ὃν μάλιστα καὶ ἀποκρέμασθαι νομίζουσι.

**Του μακαρίου Κυρίλλου, πάπα Ἀλεξανδρείας,
 ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς γραφείσης.**

«Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φω-
 15 νάς, ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας, τὰς μὲν κοινοποιούντας, ὡς ἐπὶ
 ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων». Λέγω εὐ-
 θέως πρὸς αὐτούς, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων, τοῦτ' ἔστι, δύο προσώπων
 οὐκ ἓνι γὰρ φύσις μὴ σημαίνουσα πρόσωπον, καθὼς ὑπεγράψαμεν.

**Τοῦ αὐτοῦ θεοσόφου Κυρίλλου
 20 ἐκ τῆς πρὸς Σούκκενσον ἐπιστολῆς.**

«Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἔννοιαν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μόνον ὁ-
 ρᾶσθαι τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς, τίνα τρόπον ἐνηνθρώπησεν ὁ
 Ἐμμανουήλ, δύο τὰ φύσεις εἶναί φαμεν, ἦγουν, δύο τὰ πρόσωπα
 Χριστοῦ· οὐκέτι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος Ἄλλ' ἔνθα ὀνομάσθη φύ-
 25 σις ἐκ παντὸς τρόπου, ὅτι τὸ πρόσωπον σημαίνει. Αὕτη ἡ χρῆσις
 διεστραμμένη κεῖται ἐν πάσαις ταῖς δίδλοις Ἀλεξανδρείας

**Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου θεόφρονος Κυρίλλου
 πρὸς τὸν αὐτὸν Σούκκενσον.**

«Ὁρθότατα δὲ καὶ πάννυ συνετῶς ἢ σὴ τελειότης τὸν περὶ
 30 τοῦ σωτηρίου πάθους ἐκτίθεται λόγον· οὐκ αὐτὸν τὸν μονογενῆ
 τοῦ Θεοῦ Λόγον, καθ' ὃ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, παθεῖν εἰς ἰδίαν

τὰ περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Θεοδοσιανούς, καὶ βγάζοντας τὰ χωρία τῶν ἁγίων πατέρων, πὺν ὄνομαζαν φύση τῆ σάρκα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀφοῦ τὰ καθαρόγραψα σὲ τόμο, καὶ μάλιστα μετὰ ἀπὸ μία μέρα, συγκεντρωθήκαμε δημοσίως μπροστὰ στοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς διοικητὲς τῆς πόλεως, καὶ κάθε ἄλλου δόγματος καὶ κοινωνίας, Θεοδοσιανούς καὶ Γαϊανῖτες καὶ Σεμδαλίτες. Ἐπειτα ἀναγνώστηκε τὸ ἔγγραφο πὺν ἔλεγε, ὅτι κάθε φύση πὺν ἀποδίδεται στὸν Χριστὸ σημαίνει πρόσωπο. Βγάζοντας τότε τὰ βιβλία τους, διάβασα μπροστὰ σὲ ὅλους τὰ παρακάτω χωρία, καὶ πρὸ πάντων τὰ χωρία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, στὸν ὁποῖο μάλιστα νομίζουν ὅτι στηρίζονται.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, πάπα Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του πὺν γράφτηκε πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς.

«Γνωρίζουμε ὅτι οἱ θεολόγοι ἄνδρες τὶς εὐαγγελικὲς καὶ ἀποστολικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸν Κύριο, ἄλλες τὶς ἀναφέρουν ὡς κοινές, ἐπειδὴ ἀναφέρονται σὲ ἓνα πρόσωπο, καὶ ἄλλες τὶς διαχωρίζουν, ἐπειδὴ ἀναφέρονται σὲ δύο φύσεις». Καὶ λέγω εὐθέως σ' αὐτούς, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων, δηλαδὴ δύο προσώπων· γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει φύση πὺν νὰ μὴ σημαίνει πρόσωπο, ὅπως ὑπογράψαμε.

**Τοῦ ἰδίου σοφοῦ στὰ θεῖα Κυρίλλου,
ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Σούκκενσο.**

«Λοιπὸν, ὅσο μπορούμε νὰ κατανοήσουμε καὶ νὰ δοῦμε μὲ τὰ μάτια τῆς διάνοιάς μας, μὲ ποιὸν τρόπο ἐνανθρώπησε ὁ Ἐμμανουήλ, λέμε ὅτι εἶναι δύο οἱ φύσεις», δηλαδὴ δύο τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη. Ἀλλὰ ὅπου ἀναφέρεται φύση μὲ κάθε τρόπο, σημαίνει τὸ πρόσωπο. Αὕτῃ ἡ μαρτυρία παραποιημένη ὑπάρχει σὲ ὅλα τὰ βιβλία τῆς Ἀλεξάνδρειας.

**Τοῦ ἰδίου θεόφρονος Κυρίλλου,
πρὸς τὸν ἴδιο Σούκκενσο.**

«Ὁρθότατα καὶ μὲ πολλὴ σύνεση ἡ τελειότητά σου ἐκθέτει τὸν λόγο γιὰ τὸ σωτήριο πάθος, ἰσχυριζόμενη ὅτι ὁ ἴδιος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐφόσον νοεῖται καὶ εἶναι Θεός, δὲν ἔπαθε στὴ δική

φύσιν τὰ σώματος δισχυριζομένην, παθεῖν δὲ μᾶλλον τῇ χοϊκῇ φύσει», τοῦτ' ἔστι τῷ χοϊκῷ αὐτοῦ προσώπῳ. Οὐκ ἔστι γὰρ φύσις μὴ δηλοῦσα πρόσωπον.

Τοῦ αὐτοῦ ὁσίου πατρὸς Κυρίλλου.

5 «Ἐγὼ τὸ συγκεκριμένον ἐπὶ Χριστοῦ οὐ παραδέχομαι· ἡ γὰρ κροᾶσις ἀφανισμὸν τῶν φύσεων ἐργάζεται», ἤγουν τῶν προσώπων Χριστοῦ. Οὐκέτι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος.

Τοῦ αὐτοῦ μακαρίου Κυρίλλου.

«Οὐ γὰρ δήπου ὥσπερ τινὰ ἀνάχυσιν γεγενῆσθαι τὰς φύσεις 10 φαμέν». Ἴδου πάλιν φύσεις ὁ πατήρ λέγει, τοῦτ' ἔστι πρόσωπα, ἐν Χριστῷ, κατὰ τὸν ὄρον ὃν ὑπεγράψατε.

Τοῦ αὐτοῦ μακαρίου Κυρίλλου.

«Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις», ἤγουν αἱ ὑποστάσεις, τοῦτ' ἔστι τὰ πρόσωπα Χριστοῦ. Ταύτην τὴν χρῆσιν παραγαγών, 15 ἠρώτησα Ἀθανάσιον ἐν Βαβυλῶνι λέγων· Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἤγουν αἱ ὑποστάσεις, τίνος; Λέγει πρὸς με· Αἱ τοῦ Χριστοῦ. Πρὸς ὃν ἐγὼ γελάσας μέγα καὶ κροτήσας τῇ χειρὶ, λέγω· Καὶ τί λοιπὸν ἐγκαλεῖτε τῇ συνόδῳ Χαλκηδόνης, λεγούση δύο φύσεις ἠνωμένας ἐν τῷ Χριστῷ, δύο ὑμεῖς ὑποστάσεις λέγοντες ἐν 20 αὐτῷ ὡς Νεστόριος;

Τοῦ αὐτοῦ πανσόφου Κυρίλλου.

«Διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συνηνεγμένοι φύσεις, εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν Χριστός». Πάλιν φύσεις διαφόρους ὠνόμασεν ὁ διδάσκαλος δῆλον, ὅτι πρόσωπα ἐν Χριστῷ διάφορα ἐσή- 25 μανεν, ὡς ὑμῖν δοκεῖ.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πρὸς βασιλίδας.

«Οὐ διαιρετέον οὖν τὸν ἕνα Χριστὸν Κύριον Ἰησοῦν εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν Ἰησοῦν εἶναί φαμεν, τὴν τῶν φύσεων εἰδότες διαφορὰν, καὶ 30 ἀσυνχύτους ἀλλήλαις τηροῦντες αὐτάς».

του φύση τὰ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὰ ἔπαθε μᾶλλον στήν ἀνθρώπινη φύση», δηλαδή στοῦ ἀνθρώπινου προσώπου του, γιατί δὲν ὑπάρχει φύση πού νά μὴ σημαίνει πρόσωπο.

Τοῦ ἰδίου ὁσίου πατρὸς Κυρίλλου.

«Ἐγὼ δὲν παραδέχομαι τὴν ἀνάμιξη στὸν Χριστό, γιατί ἡ ἀνάμιξη ἔξαφανίζει τίς φύσεις», δηλαδή τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ. Γιατί δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη.

Τοῦ ἰδίου μακαρίου Κυρίλλου.

«Γιατί δὲν λέμε βέβαια, ὅτι οἱ φύσεις ἔγιναν σὰν μιὰ ἔκχυση». Νά πάλι ὁ πατέρας ἀναφέρει φύσεις, δηλαδή πρόσωπα, στὸν Χριστό, σύμφωνα μὲ τὸν ὄρο πού ὑπογράψατε.

Τοῦ ἰδίου ἀειμνήστου Κυρίλλου, ἀπὸ τὰ Σχόλια.

«Οἱ φύσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες», ἤτοι οἱ ὑποστάσεις, δηλαδή τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ. Παρουσιάζοντας αὐτὴ τὴ μαρτυρία, ρώτησα τὸν Ἀθανάσιο στὴ Βαβυλώνα, λέγοντάς του· Τίνος ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις; Μοῦ λέγει· Οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐγὼ γελώντας δυνατὰ καὶ χτυπώντας τον μὲ τὸ χέρι εἶπα· Καί γιατί κατηγορεῖτε τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας πού λέγει δύο φύσεις ἐνωμένες στὸν Χριστό, ἀφοῦ σεῖς λέτε δύο ὑποστάσεις σ' αὐτόν, ὅπως ὁ Νεστόριος;

Τοῦ ἰδίου πάνσοφου Κυρίλλου.

«Εἶναι βέβαια διαφορετικὲς οἱ φύσεις πού συναθροίστηκαν πρὸς ἔνωση, ὅμως ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς πού προέρχεται καὶ ἀπὸ τίς δύο». Πάλι ὁ δάσκαλος ἀναφέρει φύσεις διαφορετικὲς· δηλαδή δήλωσε διαφορετικὰ πρόσωπα στὸν Χριστό, ὅπως πιστεύετε ἐσεῖς.

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸ βιβλίον του Πρὸς τίς βασίλισσες.

«Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ διαιροῦμε τὸν ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, σὲ ἄνθρωπο χωριστά, καὶ σὲ Θεὸ χωριστά, ἀλλὰ λέμε ὅτι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἀναγνωρίζοντας τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων, καὶ τηρώντας αὐτὲς μεταξύ τους ἀσύγχυτες».

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Νεστορίου.

«Οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένων διὰ τὴν ἔνωσιν». Ἴδου διὰ πλάτος ὁ πατὴρ φύσεις ὁμολογεῖ ἐν Χριστῷ, τοῦτ' ἔστι πρόσωπα, ὡς ὑμεῖς φατε· οὐκ ἔστι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος. Οὐ μόνος δὲ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, ἀλλὰ δὴ καὶ πάντες οἱ λοιποὶ Πατέρες, οἱ λέγοντες ἐν Χριστῷ Θεῷ ἡμῶν διαφόρους φύσεις, ἐλέγχονται τὰ Νεστορίου φρονοῦντες κατὰ τὴν καινὴν νομοθεσίαν ὑμῶν, τὴν λέγουσαν, ὅτι ἔνθα φύσεις ὀνομάζονται, ἐκεῖ πάντως καὶ πρόσωπα σημαίνονται· οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι 10 φύσις ἀπρόσωπος.

Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου.

«Φυλάξωμεν τὴν διαφορὰν θεότητος καὶ σαρκός. Εἷς γὰρ ἐν ἑκατέρᾳ λαλεῖ Χριστός· ἐπειδὴ ἑκατέρᾳ φύσις ἐστὶν ἐν αὐτῷ», τοῦτ' ἔστιν, ἑκάτερον καὶ διάφορον πρόσωπον. Ἐνθα γὰρ ὀνο- 15 μάζεται φύσις, πρόσωπον δηλοῖ. Καὶ τί λοιπόν, εἰπέ μοι, ταύτην τὴν χρῆσιν παρήγαγεν ὁ ἅγιος Κύριλλος ἐν τῇ κατὰ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς συνόδῳ, εἴπερ αἱ διάφοροι φύσεις, διάφορα πρόσωπα δηλοῦσιν; Καὶ μετὰ βραχέα ἐν τῇ αὐτῇ χρήσει φησὶν ὁ Ἀμβρόσιος· «Ὡς Θεός, λαλεῖ τὰ θεῖα Χριστός· ἐπειδὴ Λόγος 20 ἐστίν, ὡς ἄνθρωπος λαλεῖ τὰ ἀνθρώπινα, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐμῇ οὐσίᾳ λαλεῖ»· τοῦτ' ἔστιν, Ἐν τῷ ἐμῷ τῆς σαρκὸς προσώπῳ, εἴ γε ἡ φύσις πρόσωπον σημαίνει.

Τοῦ ἡδυτάτου φωστῆρος Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης ἐκ τῶν κατ' Εὐνομίου.

25 «Ποία φύσις Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται, καὶ ποία ἐξ αἰδίου δοξάζεται;».

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

«Πῶς οὖν μία αἱ δύο φύσεις εἰσὶ;» τοῦτ' ἔστι, τὰ δύο πρόσωπα. Οὐκέτι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος.

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸν λόγο του ἐναντίον τοῦ Νεστορίου.

«Ὅχι ὅτι ἀναιρεῖται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἕξαιτίας τῆς ἔνωσής τους». Νὰ πὺν σὲ πλάτος ὁ πατέρας ὁμολογεῖ φύσεις στὸν Χριστό, δηλαδὴ πρόσωπα, ὅπως λέτε ἐσεῖς. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη. Καὶ ὅχι μόνο ὁ ἅγιος Κύριλλος, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι Πατέρες, πὺν δέχονται διαφορετικὲς φύσεις στὸν Χριστὸ τὸν Θεό μας, ἐλέγχονται ὅτι φρονοῦν αὐτὰ πὺν φρονεῖ καὶ ὁ Νεστόριος, σύμφωνα μὲ τὴν καινούργια νομοθεσία σας, ἡ ὁποία λέγει, ὅτι ὅπου γίνεται λόγος γιὰ φύσεις, ἐκεῖ ὁπωσδήποτε ἐξυπακούονται καὶ πρόσωπα· γιατί δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη.

Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου.

«Ἄς διαφυλάξουμε τὴ διαφορὰ τῆς θεότητος καὶ τῆς σάρκατος. Γιατὶ στὴν κάθε μὰ μιλάει ἓνας Χριστός, ἐπειδὴ ἡ κάθε φύση ἀπὸ αὐτὲς ὑπάρχει σ' αὐτόν», δηλαδὴ κάθε διαφορετικὸ πρόσωπο. Γιατὶ, ὅπου ἀναφέρεται φύση, σημαίνει πρόσωπο. Τότε λοιπὸν, πὲς μου, γιατί αὐτὴ τὴ μαρτυρία τὴν παρουσίασε ὁ ἅγιος Κύριλλος στὴ σύνοδο ἐναντίον τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου, ἐὰν οἱ διαφορετικὲς φύσεις φανερώνουν διαφορετικὰ πρόσωπα; Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα, στὸ ἴδιο ἀπόσπασμα λέγει ὁ Ἀμβρόσιος· «Ὁ Χριστός ὡς Θεὸς κηρύττει τὰ θεϊκὰ, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος, καὶ ὡς ἄνθρωπος λέγει τὰ ἀνθρώπινα, ἐπειδὴ ὁμιλεῖ στὴ δικὴ μου οὐσία», δηλαδὴ στὸ δικὸ μου πρόσωπο τῆς σάρκατος, ἐφόσον βέβαια ἡ φύση σημαίνει πρόσωπο.

Τοῦ γλυκύτατου φωστήρα Γρηγορίου, ἐπισκόπου Νύσσης, ἀπὸ τὸν λόγο του κατὰ τοῦ Εὐνομίου.

«Ποιὰ φύση τοῦ Χριστοῦ ραπίζεται κατὰ τὸ πάθος, καὶ ποιὰ δοξάζεται αἰώνια;».

Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸν ἴδιο λόγο.

«Πὺς λοιπὸν οἱ δύο φύσεις εἶναι μία;». Δηλαδὴ τὰ δύο πρόσωπα. Γιατὶ ἡ φύση δὲν εἶναι πια ἀπρόσωπη.

Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου Νύσσης.

«Ὁ τοίνυν Χριστὸς δύο ὑπάρχων φύσεις, καὶ ἐν αὐταῖς τέλει-ος γνωριζόμενος». Ἴδου πάλιν δυνάδα προσώπων διὰ τῶν δύο φύσεων λέγει.

5 *Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τό· «Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες».*

«Τεσσαράκοντα γὰρ ἡμέρας ἀπόσιτος ὁ Χριστὸς διαμείνας, ὕστερον ἐπέινασεν. Ἐδίδου γὰρ τῇ φύσει καιρὸν τινα, ὅτε ἠθούλετο ἐνεργῆσαι τὰ ἑαυτῆς». Φύσιν δὲ ὀνομάζων τὸ σῶμα καὶ νῦν, 10 πρόσωπον σημαίνει. Καθὰ πάλιν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος δυνάδα προσώπων κατὰ τὸν ὑμέτερον ὅρον φαίνεται λέγων ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν οὕτως «Φύσεις μὲν γὰρ δύο Θεὸς καὶ ἄνθρωπος». Ὁμοίως καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὁ Χρυσόστομος ἐν τῷ λόγῳ, τῷ εἰς τὴν Ἀνάληψίν φησιν «Πρὸς ποίαν φύσιν εἶπεν ὁ 15 Θεός, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου”; Πρὸς ἐκείνην τὴν ἀκούσασαν, “Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση”». Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῷ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον «Θεόν», λέγει, «τὸν Χριστὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ κρυπτόμενον φύσει». Εἰπὼν οὖν ὁ Πατὴρ φύσιν τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, ἐν ταῖς δύο χρήσεσι, πάντως, ὅτι καὶ πρόσωπον 20 αὐτὸ εἶπεν, εἴ γε οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος

Ὁμοίως καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὴν Θεοτόκον λέγει περὶ Χριστοῦ, ὅτι «ἐκεῖνος ἀφθάρτως ἐγεννήθη, ὁ καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀκωλύτως εἰσελθών, οὗ τὴν συζυγίαν τῶν φύσεων ὁ Θωμᾶς ἑωρακῶς ἐκέκραγε λέγων “Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου”». Ἴδου συζυγία φύσεων, τοῦτ' ἔστι τῶν προσώπων, ἐπειδὴ οὐκ ἐνι φύσις ἀπρόσωπος. Καὶ ὁ θεοφόρος Ἐφραὶμ εἰς τὸν λόγον τοῦ μαργαρίτου λέγει, ὅτι «Τῶν δύο φύσεων μετέχει ὁ μαργαρίτης ὁ ἀτίμητος», τοῦτ' ἔστιν ὁ Χριστὸς. Καὶ πάλιν λέγει «Διττὴν ἔχει τὴν φύσιν, ἵνα μὴ τὰς δύο ἀπολέσῃ. Οὔτε γὰρ ἡ- 30 μίθεος κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ἡμιάνθρωπος ἀνῆλθεν ἐν οὐρανοῖς». Ἴδου φύσεις, ἥτοι πρόσωπα, καὶ ὁ δίκαιος εἶρηκεν Ἐφραὶμ, κατὰ τὴν ἡμετέραν ὑπογραφὴν. Ὁμοίως καὶ ὁ μακάριος Ἀμφιλόχιός φησι περὶ Χριστοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῷ πρὸς Σέλευκον ἕγγονον

Τοῦ ἰδίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης.

«Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἔχει δύο φύσεις, καὶ εἶναι τέλειος σ' αὐτές». Νὰ πάλι ἀναφέρει δύο πρόσωπα μὲ τις δύο φύσεις.

**Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸ λόγο στό·
«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες».**

«Ἀφοῦ γιὰ σαράντα μέρες ὁ Χριστὸς ἔμεινε νηστικός, ὕστερα πείνασε³. Γιατὶ ἔδινε στὴ φύση κάποιον καιρὸ νὰ κάνει τὰ δικά της ὅταν ἤθελε». Λέγοντας φύση τὸ σῶμα καὶ τώρα, σημαίνει τὸ πρόσωπο. Ὅπως καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐπίσης φαίνεται νὰ ἀναφέρει δύο πρόσωπα στὸν Χριστό, σύμφωνα μὲ τὸ δικό σας ὄρισμό, ὅταν λέγει τὰ ἑξῆς· «Οἱ φύσεις δηλαδὴ εἶναι δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος». Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ὁ Χρυσόστομος στὸν λόγο του, στὴν Ἀνάληψη, λέγει· «Σὲ ποιά φύση εἶπε ὁ Θεός, Κάθισε στὰ δεξιὰ μου;»⁴. Καὶ πάλι ὁ ἴδιος στὸ πρῶτο βιβλίο του στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, λέγει· «Ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς πὺ κρύβεται μέσα σὲ ἀνθρώπινη φύση». Λέγοντας λοιπὸν ὁ πατέρας φύση τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ στὰ δύο χωρία, ὅπωςδήποτε ὀνόμασε αὐτὸ τὸ ἴδιον καὶ πρόσωπο, ἐφόσον βέβαια δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη.

Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Πρόκλος Κωνσταντινουπόλεως, στὸν λόγο του πρὸς τὴν Θεοτόκο λέγει γιὰ τὸν Χριστό· «Ἐκεῖνος γεννήθηκε κατὰ τρόπο ἀφθαρτο, ἐκεῖνος πὺ καὶ ὅταν οἱ πόρτες ἦταν κλειστὲς μπῆκε μέσα χωρὶς νὰ ἐμποδιστεῖ, τοῦ ὁποῖοι τις δύο φύσεις ὁ Θωμᾶς βλέποντάς τις φώναξε λέγοντας· ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου⁶». Νὰ συνένωση φύσεων, δηλαδὴ προσώπων, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη. Καὶ ὁ θεοφόρος Ἐφραίμ στὸν λόγο τοῦ μαργαρίτη λέγει· «Στις δύο φύσεις συμμετέχει ὁ ἀτίμητος μαργαρίτης», δηλαδὴ ὁ Χριστός». Καὶ ἄλλοῦ πάλι λέγει· «Ἔχει διπλὴ φύση, γιὰ νὰ μὴ χάσει καὶ τις δύο. Γιατὶ οὔτε ἡμίθεος κατέβηκε στὴ γῆ, οὔτε ἡμιάνθρωπος ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς». Νὰ φύσεις, δηλαδὴ πρόσωπα, ἀναφέρει καὶ ὁ δίκαιος Ἐφραίμ, σύμφωνα μὲ τὴ δική μας ὑπογραφή. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ μακάριος Ἀμφιλόχιος λέγει γιὰ τὸν Χριστό στὸν λόγο του πρὸς

3. Ματθ. 4, 3.
5. Γεν. 3, 19.

4. Ψαλμ. 109, 1.
6. Ἰω. 20, 28.

Τραϊανου· «Ἐπειδὴ εἰς ἓν πρόσωπον συντρέχουσιν αἱ δύο φύσεις». Καὶ ὁ τῶν Πηλουσιωτῶν δὲ κατακοσμήσας Ἰσιδωρος Ἐκκλησίαν ἐπιστέλλει διδάσκων ὡς πατὴρ υἱὸν τὸν πάνσοφον Κύριλλον καὶ λέγων «Πάση φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, μὴ που μίαν φύσιν μετὰ
5 τὴν σάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ. δέξῃ· ἢ γὰρ εἰς μίαν συγκατάθεσις, ἑκατέρας ἐστὶν ἄρησις». Καὶ μάλιστα ἔχων περὶ τούτου πλείστας ἀποδείξεις τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου, ἀνδρὸς ὑπερφυῶς τὰ θεῖα ἐμβατεύσαντος. Ἴδου καὶ Ἀμφιλόχιος καὶ Ἰσιδωρος δύο εἰρηκότες φύσεις, δύο, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, ἐδήλωσαν πρόσωπα ἐν Χριστῷ.
10 Καὶ ὅπως πλατύτερον τὴν Ἀμφιλοχίου πρὸς Σέλευκον εἶπωμεν χρῆσιν, οὕτως ἔχει περὶ Χριστοῦ. «Ἡ ληφθεῖσα πάσχει φύσις, ἢ δὲ λαβοῦσα ἀπαθὴς μένει. Οἰκειοῦται δὲ ὁ Θεὸς Λόγος ἀπαθῶς τὰ τοῦ ἰδίου ναοῦ, σταυρόν, φημί, καὶ θάνατον, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα περὶ αὐτὸν οἰκονομεῖται καὶ θεωρεῖται· οἰκειοῦται δὲ τὰ τοῦ ἰδίου ναοῦ,
15 ἐπειδὴ εἰς ἓν πρόσωπον συντελοῦσιν αἱ διτταὶ φύσεις». Ἴδου ἐν πρόσωπον ὁ πατὴρ εἶπεν τὰς δύο φύσεις εὐαγγελικῶς. Ὡστε οὐ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον Ἑλληνικῶς.

Τοῦ αὐτοῦ Ἀμφιλοχίου ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι
«Ὁ Πατὴρ μου μείζων μου ἐστίν».

20 **Σχόλιον.** Ἀρκοῦσι τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ τῆς Πατέρες, καὶ οἱ σ' οἱ ἐν Ἐφέσῳ μαρτυροῦντες, ὅτι οὐ ταυτὸν ἢ φύσις καὶ ἢ ὑπόστασις.

«Διάκρινον λοιπὸν τὰς φύσεις, τὴν τε τοῦ Θεοῦ, τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου· οὔτε γὰρ κατ' οἰκείωσιν ἐκ Θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος,
25 οὔτε κατὰ προκοπὴν ἐξ ἀνθρώπου Θεός».

Ὅρα πάλιν φύσεις ὁμολογοῦντα τὸν διδάσκαλον ἐν Χριστῷ, καὶ οὐ πρόσωπα. Εἰ δὲ ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, πῶς παραγαγὼν αὐτοῦ τὴν χρῆσιν ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν τῇ Ἐφεσίων συνόδῳ, τὴν δύο φύσεις λέγουσαν, ἐν δὲ πρόσωπον ἐν Χριστῷ,
30 ἐπήγαγε λέγων πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον οὕτως «Ὁρᾶτε τοίνυν πῶς οἱ θεσπέσιοι Πατέρες ὁμοούσιον τὸν Χριστὸν εἰρήκασιν τῷ

τὸν Σέλευκο, τὸν ἐγγονὸ τοῦ Τραϊανοῦ· «Ἐπειδὴ σὲ ἓνα πρόσωπο συνυπάρχουν οἱ δύο φύσεις». Καὶ ὁ Ἰσίδωρος ποὺ κόσμησε τὴν Ἐκκλησία τῶν Πηλουσιωτῶν, σὲ ἐπιστολῇ του διδάσκοντας ὡς πατέρας τὸν γιό του, τὸν πάνσοφο Κύριλλο, λέγει· «Μὲ κάθε ἀσφάλεια κράτησε τὴν καρδιὰ σου, μήπως δεχτεῖ μία φύση τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴ σάρκωση, γιατί ἡ συγκατάθεση σὲ μία, ἀποτελεῖ ἄρνηση καὶ τῆς μᾶς καὶ τῆς ἄλλης». Ἐχοντας μάλιστα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ πάρα πολλές ἀποδείξεις τοῦ ἁγίου πατέρα μας Ἀθανασίου, ἑνὸς ἀνδρα ὁ ὁποῖος κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ εἰσχώρησε στὰ θεῖα. Ὁρίστε καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, λέγοντας δύο φύσεις, δήλωσαν, ὅπως σεῖς νομίζετε, δύο πρόσωπα στὸν Χριστό. Καὶ ὅπως εἶπαμε ἀναλυτικώτερα ἢ μαρτυρία τοῦ Ἀμφιλοχίου πρὸς τὸν Σέλευκο ἔχει γιὰ τὸν Χριστὸ ὡς ἑξῆς· «Καὶ ὑφίσταται ὁ Θεὸς Λόγος ἀπαθῶς τὰ τοῦ ναοῦ του, ἐννοῶ τὸν σταυρὸ καὶ τὸν θάνατο καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα κατ' οἰκονομία χρειάζονται καὶ φαίνονται γύρω ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δέχεται τὰ πάθη τοῦ δικοῦ του ναοῦ, ἐπειδὴ οἱ δύο φύσεις συνενώνονται σὲ ἓνα πρόσωπο». Νά, ἓνα πρόσωπο ὀνόμασε ὁ πατέρας τις δύο φύσεις εὐαγγελικὰ. Ὡστε δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο, ὅπως λένε οἱ Ἕλληνες.

**Τοῦ ἰδίου Ἀμφιλοχίου, ἀπὸ τὸν λόγο του,
«Ὁ Πατέρας μου εἶναι ἀνώτερός μου»⁷.**

Σχόλιο. Γιὰ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία ἀρκοῦν οἱ 318 Πατέρες, καὶ οἱ 200 τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου, οἱ ὁποῖοι βεβαιώνουν, ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα ἢ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση.

«Νὰ ξεχωρίζεις λοιπὸν τις φύσεις, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκείνην τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί οὔτε μὲ οἰκείωση ἀπὸ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος, οὔτε προοδευτικὰ ἀπὸ ἄνθρωπος ἔγινε Θεός».

Πρόσεξε πάλι ὅτι ὁ δάσκαλος ὁμολογεῖ στὸν Χριστὸ φύσεις καὶ ὄχι πρόσωπα. Ἄν λοιπὸν φύση καὶ πρόσωπο εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα, τότε πῶς παρουσιάζοντας τὴ δική του ἀπόδειξη ὁ μακάριος Κύριλλος στὴ σύνοδο τῶν Ἐφεσίων, ἢ ὁποῖα ἀναφέρει δύο φύσεις, ἀλλὰ ἓνα πρόσωπο στὸν Χριστό, πρόσθεσε πρὸς τὴν ἁγία σύνοδο καὶ τὰ

7. Ἰω. 14, 28

Πατρι κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα διπλοῦν τὴν οὐσίαν, ἤτοι τὴν φύσιν, οὐ διπλοῦν τὴν ὑπόστασιν, ἤτοι τὸ πρόσωπον». Ἴδου καὶ ἡ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, ἡ τοῦ θεολόγου Κυρίλλου γλῶσσα ἐπὶ συνόδου διακοσίων 5 ἁγίων Πατέρων, ἕτερον εἶπε τὴν φύσιν παρὰ τὸ πρόσωπον.

Σχόλιον. Διὰ τοῦτο ὀκνῶ πιστεῦσαι, ὅτι Κύριλλος ὁ ἐπὶ συνόδου εἰπὼν, ἄλλο τὴν φύσιν, καὶ ἕτερον τὴν ὑπόστασιν, εἶπε τὰς φύσεις ὑποστάσεις, ἵνα μὴ ἑαυτῷ εὐρεθῆ ἑναντιούμενος.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τό, «Λύσατε τὸν ναόν».

10 «Καὶ λέλνται ὁ τοῦ σώματος ναὸς, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐν τῇ τριημέρῳ ταφῇ, βουλομένου αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἀνέστησεν αὐτὸν καὶ ἠνώθη αὐτῷ ἀρρήτῳ καὶ ἀφράστῳ λόγῳ, οὐ κεκραμένος ἐν αὐτῷ ἢ ἀποσεσαρκωμένος, ἀλλ' ἀποσώζων ἐν αὐτῷ τῶν δύο φύσεων τὴν ἕτερουσίαν ἀσύγχυτον ιδιότητα».

15 **Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Εὐλόγιον, ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν, εἰπόντων δύο φύσεις ἐν Χριστῷ.**

«Εἰ δὲ οὐχ ὁμοούσιον τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἕτερα πάντως καὶ ἕτερα φύσεις», τοῦτ' ἔστιν, Καὶ ἕτερον πρόσωπον, ὡς λέγετε. Ἀλλ' ἐπιστομίζει ὑμᾶς καὶ ὁ θεῖος Πρόκλος τοιαῦτα γράφων· Καὶ ἔστι 20 εἷς Υἱός, οὐ τῶν φύσεων εἰς δύο ὑποστάσεις διηρημένων, ἀλλὰ τῆς φρικτῆς οἰκονομίας εἰς μίαν ὑπόστασιν τὰς φύσεις ἐνωσάσης».

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς τό, ὅτι «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν», οὕτω φησίν.

25 «Καὶ τὰς φύσεις τῷ λόγῳ δέλε, καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ μυστηρίου θεολόγησον». Ἀντιστρέψατε λοιπὸν ὑμεῖς τὴν τοῦ διδασκά-

8. Ἰω. 2, 19.

ἔξῃς· «Προσέξτε λοιπὸν πῶς οἱ θεόπνευστοι Πατέρες εἶπαν τὸν Χριστὸ ὁμοούσιο μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα, καὶ τὸν ἴδιο ὁμοούσιο μὲ μᾶς, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Διπλὸ ὡς πρὸς τὴν οὐσία, δηλαδή τὴ φύση, ὄχι ὅμως διπλὸ κατὰ τὴν ὑπόστασι, δηλαδή τὸ πρόσωπο». Νὰ καὶ ἡ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, ἡ γλώσσα τοῦ θεολόγου Κυρίλλου, σὲ σύνοδο διακοσίων ἁγίων Πατέρων, εἶπε ὅτι εἶναι διαφορετικὴ ἡ φύση ἀπὸ τὸ πρόσωπο.

Σχόλιο. Γι' αὐτὸ διστάζω νὰ πιστέψω, ὅτι ὁ Κύριλλος, αὐτὸς ποῦ στὴ σύνοδο εἶπε ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύση καὶ ἄλλο τὸ πρόσωπο, χαρακτηρίσει τις φύσεις ὑποστάσεις, γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖ ἀντίθετος πρὸς τὸν ἑαυτό του.

Τοῦ ἰδίου, στό· «Γκρεμίστε τὸν ναὸ»⁸.

«Καὶ γκρεμίστηκε μὲ τὴ θέλησή του κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πάθους μὲ τὴν τριήμερη ταφὴ ὁ ναὸς τοῦ σώματός του, καὶ πάλι τὸν ἀνέστησε, καὶ ἐνώθηκε μὲ τὸν ἀνέκφραστο καὶ ἀπερίγραπτο Λόγο, ὄχι ἀναμιγμένος μέσα σ' αὐτὸν ἢ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴ σάρκα, ἀλλὰ διατηρώντας σ' αὐτὸν ἀσύγχυτη τὴν ἑτερούσια ἰδιαιτερότητα τῶν δύο φύσεων».

Τοῦ ἰδίου, πρὸς τὸν Εὐλόγιο, ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν Ἀνατολικῶν, ποῦ μίλησαν γιὰ δύο φύσεις στὸν Χριστό.

«Ἐὰν ὅμως δὲν εἶναι ὁμοούσιο τὸ σῶμα μὲ τὸν Λόγο, ὅπωςδήποτε ἢ κάθε μία φύση εἶναι διαφορετικὴ», δηλαδή καὶ διαφορετικὸ πρόσωπο, ὅπως λέτε. Ἀλλὰ σᾶς ἀποστομώνει καὶ ὁ θεῖος Πρόκλος γράφοντας τὰ ἔξῃς· «Καὶ ὑπάρχει ἓνας Υἱός, χωρὶς οἱ φύσεις νὰ διαιροῦνται σὲ δύο ὑποστάσεις, γιὰτὶ ἡ ὑπερφυσικὴ οἰκονομία ἔνωσε τις φύσεις σὲ μιὰ ὑπόστασι».

Καὶ πάλι ὁ ἴδιος στό, «Γεννήθηκε παιδί γιὰ μᾶς»⁹, λέγει τὰ ἔξῃς·

«Καὶ τις φύσεις μὲ τὸν λόγο διαίρεσέ τις, καὶ τὴν ἔνωσι τοῦ μυστηρίου κήρυξέ τὴν θεολογικά». Ἀντικαταστήστε λοιπὸν σεις τὰ

9. Ἦσ. 9, 6.

λου φωνήν, καὶ εἶπατε περὶ Χριστοῦ· «Καὶ τὰ πρόσωπα τῷ λόγῳ
δίελε, καὶ τὴν ἔνωσιν θεολόγησον».

Τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου ἐκ λόγου τοῦ κατὰ Οὐαλεντίνων.

«Ὡσπερ ἡ κιβωτὸς κεχρυσωμένη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν χρυσίῳ
5 καθαρῶ ἦν, οὕτω καὶ τὸ Χριστοῦ σῶμα καθαρὸν ἦν καὶ διαυγές,
ἔσωθεν μὲν τῷ Λόγῳ κοσμούμενον, ἔξωθεν δὲ τῷ Πνεύματι φρου-
ρούμενον, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων τὸ περιφανές τῶν φύσεων δειχθῇ».

*Ἄντιόχου, ἐπισκόπου Πτολεμαίδος,
εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.*

«Μὴ συγχύσης τὰς φύσεις, καὶ οὐ ναρκήσης περὶ τὴν οἰκο-
10 νομίαν». Ἴδού, κατὰ τὸν ὑμέτερον ὅρον καὶ νόμον, καὶ ὁ θεὸς Εἰ-
ρηναῖος καὶ Ἄντιόχος διάφορα πρόσωπα, ἧτοι φύσεις, ἐν Χρι-
στῷ ἐδογματίσαν, εἴ γε οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος

Σχόλιον: Ἐπειδὴ δὲ φιλόψογον τὸ τῶν αἰρετικῶν γένος, ἰστέ-
ον ὅτι ἐν ἐρήμῳ καθήμενοι ἡμεῖς καὶ ἀποροῦντες τῶν διδασκα-
15 λικῶν βίβλων, ἀπὸ στήθους τὰς χρήσεις ἐγράψαμεν, καὶ παρακα-
λοῦμεν τοὺς εὐποροῦντας ἀνοθεύτους τὰς πατρικὰς βίβλους, εἴ τι
περισσὸν παράκειται ἐν ταῖς παρούσαις χρήσεσι, τοῦτο ἐπιδιορ-
θῶσασθαι. Οὐ γὰρ ἐκούσιόν τινα προσθήκην ἢ ὑφαίρεσιν πε-
ποιήμεθα· μάρτυς ὁ Κύριος.

20 Ταύτας δὴ καὶ ἑτέρας πλείους φωνὰς τῶν ἁγίων Πατέρων
κατὰ τὸν γραφέντα τύπον προαγαγόντων ἡμῶν καὶ ἐρμηνευόν-
των, ὅτι ἡ φύσις πρόσωπὸν ἐστὶ, καὶ λοιπὸν κατὰ τοῦτον ὑμῶν τὸν
νόμον ἅπαντες οἱ μακάριοι Πατέρες τὰ Νεστορίου φρονοῦντες ἐ-
λέγχονται, ὡς δύο πρόσωπα ἐν Χριστῷ φάσκοντες, ἔμειναν ἄ-
25 παντες οἱ δι' ἐναντίας ἐνεοί, ἐσίγησαν, ἐφμώθησαν, ἐξέστησαν,
κατεπλάγησαν, ἠπόρησαν. Οὐ γὰρ ἐλάλησαν, ἠλλοιώθησαν, ὅτι
ἠσύχασαν παντὸς τοῦ λαοῦ τῆς ἐκκλησίας οἴονεὶ κροτοῦντος καὶ
πρὸς ἅπαντας αὐτοὺς λέγοντος· «Εἴ ἡ φύσις πρόσωπὸν ἐστὶ,
ἄρον, καῦσον τοὺς ἁγίους Πατέρας, δύο φύσεις εἰρηκότας ἐν τῷ

λόγια τοῦ δασκάλου, καὶ πεῖτε γιὰ τὸν Χριστό· “Καὶ τὰ πρόσωπα διαίρεσέ τα μὲ τὸν λόγο, καὶ τὴν ἔνωσή του δέξου τὴν θεολογικά”.

**Τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου, ἀπὸ τὸν λόγο του ἐναντίον
τῶν Βαλεντινιανῶν.**

«Ὅπως ἡ κιβωτὸς ἦταν χρυσαμένῃ ἀπὸ μέσα καὶ ἀπὸ ἔξω μὲ καθαρὸ χρυσάφι, ἔτσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν καθαρὸ καὶ διαιυγές, ἔσωτερικὰ στολισμένο μὲ τὸν Λόγο, καὶ ἔξωτερικὰ φρουρούμενο μὲ τὸ Πνεῦμα, γιὰ νὰ φανεῖ καὶ μὲ τὰ δύο τὸ περίοπτο τῶν φύσεων».

**Ἄντιόχου, ἐπισκόπου Πτολεμαίδος,
στὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ.**

«Νὰ μὴ συγγείεις τίς φύσεις καὶ δὲν θὰ ναρκωθεῖς σχετικὰ μὲ τὴν οἰκονομία». Νὰ, σύμφωνα μὲ τὸν δικό σας ὄρο καὶ νόμο, καὶ ὁ θεῖος Εἰρηναῖος καὶ ὁ Ἄντιοχος δογματίσαν διαφορετικὰ πρόσωπα, δηλαδή φύσεις, στὸν Χριστό, ἐφόσον δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη.

Σχόλιο. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ αἵρετικοὶ ἀρέσκονται σὶς κατηγορίες, πρέπει νὰ γνωρίζουν, ὅτι ἐμεῖς, διαμένοντας στὴν ἔρημο καὶ μὴ ἔχοντας τὰ βιβλία τῶν δασκάλων, τὰ ρητὰ τὰ γράψαμε ἀπὸ μνήμης. Παρακαλοῦμε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνόθευτα πατερικὰ βιβλία, ἂν ὑπάρχει κάτι περιττὸ σὰ χωρία ποὺ παρατίθενται ἐδῶ, νὰ τὸ διορθώσουν. Γιατὶ δὲν κάναμε καμμιά θεληματικὴ προσθήκη ἢ ἀφαίρεση· μάρτυς ὁ Κύριος.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἐμεῖς παρουσιάσαμε αὐτὲς καὶ ἄλλες περισσότερες μαρτυρίες τῶν ἁγίων Πατέρων, σύμφωνα μὲ τὴ μορφή ποὺ γράφθηκαν, καὶ ἐξηγήσαμε, ὅτι ἡ φύση εἶναι πρόσωπο, καὶ ὅτι σύμφωνα μὲ τὸν νόμο σας ὅλοι οἱ μακάριοι Πατέρες ἐμφανίζονται νὰ φρονοῦν αὐτὰ ποὺ διδάσκει ὁ Νεστόριος, ἐπειδὴ λένε ὅτι στὸν Χριστὸ ὑπῆρχαν δύο πρόσωπα, ὅλοι οἱ ἀντίθετοι ἔμειναν βουβοί, σιώπησαν, φιμώθηκαν, συνταράχτηκαν, ἐξεπλάγησαν, ἀπόρησαν. Δὲν μίλησαν, ἀλλοιώθηκαν, γιατί ἠσύχασαν. Ὅλο τὸ πλῆθος τῆς Ἐκκλησίας ἔμοιαζε νὰ ἐπικροτεῖ καὶ νὰ λέγει πρὸς ὅλους αὐτοὺς· «Ἐὰν ἡ φύση εἶναι πρόσωπο, πάρε, κάψε τοὺς ἁγίους Πατέρες ποὺ μίλησαν γιὰ δύο

Χριστῶ». Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἡ φύσις πρόσωπον, «ἀνέγκλητός ἐστιν ἡ σύνοδος Χαλκηδόνας, δύο εἰποῦσα ἠνωμένας φύσεις ἐν μιᾷ ὑποστάσει Χριστοῦ». Καὶ πάλιν, τὴν αὐτὴν φωνὴν ὁ ὄχλος ἀναλαμβάνων τῇ Ἀλεξανδρέων ἰδιωτικῇ διαλέκτῳ ἐπιχωριάζων ἔκραξεν
 5 “Εἰ ἡ φύσις πρόσωπον δηλοῖ, ἄρον, καῦσον πρὸ πάντων τὸν ἅγιον Κύριλλον, τὸν λέγοντα, «Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ Χριστοῦ φύσεις». Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἡ φύσις πρόσωπον, μάτην φλυαρεῖτε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, φάσκοντες τὴν φύσιν πρόσωπον”. Ταῦτα βοῶντες ἐπὶ ὥρας ἱκανὰς καὶ προλόγιν (πρόλογον) ἀξιόκουστον ἐτύπωσαν
 10 οἱ αὐτόθι λέγοντες «Δὸς τῷ Θεοδοσιανῶ καὶ Γαϊανίτῃ εἴ τι ζητεῖ, καὶ εὐθέως ἀπόλλυται», τοῦτ’ ἔστι, Κατάθου αὐτῶ, ὅτι ἡ φύσις πρόσωπον σημαίνει, καὶ διὰ ταύτης τῆς φωνῆς καταισχύνεται ἀναγκαζόμενος ἢ τοὺς ἁγίους Πατέρας Νεστοριανοὺς ἀποδειῖσαι, ἢ τὴν σύνοδον Χαλκηδόνας ἀνέγκλητον ὁμολογήσαι, κηρύξασαν δύο
 15 φύσεις καθ’ ὑπόστασιν ἠνωμένας ἐν Χριστῶ.

Ἑτέρα διάλεξις.

Μέχρι τούτων ταύτης διαλέξεως, πλὴν πάλιν τὴν ἐαυτῶν γνώμην συνιστᾶν βουλόμενοι, καθ’ ἑτέραν κάθοδον συνήχθησαν εἰς διάλεξιν ὁμοίως ἐν τῇ φαυριστῇ τῇ δημοσίᾳ. Ἐν ᾧ συλλόγῳ συνήλθεν καὶ ὁ πολὺς αὐτῶν καὶ μέγας, ὡσπερ τις λεγόμενος τῶν δαναῶ (Δαναῶν) πρόμαχος Ἰωάννης ὁ μοναχός, ὁ λεγόμενος τοῦ Ζυγᾶ, ὁ τοῦ ὀκτῶ καὶ δεκάτου. Παρῆν δὲ σὺν αὐτῶ καὶ Γρηγόριος ὁ Νυστάζων, ὁ Συρραγύπτιος τὸν νοῦν, εἶτα καὶ ὁ δῆμος σὺν τῷ κλήρῳ.
 Ἦν γὰρ ἀπὸ συνταγῆς καὶ προδηλώματος τὸ τοιοῦτον συνέδριον.
 25 Εἶτα τὰ ἀπὸ τύπου αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἄπορα, ἵνα μὴ λέγω ἄκυρα καὶ ψυχρὰ προβλήματα, ὡς «Οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος, οὐδὲ ἀπρόσωπος». Ἴδου γὰρ ὁ μακάριος Κύριλλος φάσκει ἐν διαφόροις τόποις, τὰς φύσεις ὑποστάσεις εἶναι. Διόπερ ἐλέγχεται ἡ σύνοδος Χαλκηδόνας δύο ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα εἰποῦσα ἐν τῷ ἐνὶ Χρι-
 30 στῶ, ὀρίσασα, ἐν αὐτῶ λέγειν δύο φύσεις

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Πρὸς δὴ ταῦτα πάλιν ἡμεῖς ἐν πανουργίας τρόπῳ πρὸς αὐτοὺς ἀποκριθέντες εἰρήκαμεν Ἡμῖν φοβερόν καθέστη-

φύσεις στὸν Χριστό». Ἐὰν πάλι δὲν εἶναι ἡ φύση πρόσωπο, «εἶναι ἄψογη ἢ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας πὺ εἶπε δύο φύσεις ἐνωμένες σὲ μιὰ ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ». Καὶ πάλι ὁ ὄχλος ἐπαναλαμβάνοντας τὰ ἴδια λόγια στὴν τοπικὴ ἰδιωτικὴ διάλεκτο τῶν Ἀλεξανδρέων, φώναζε· “Ἐὰν ἡ φύση σημαίνει πρόσωπο, πάρε, κάψε πρὶν ἀπὸ ὅλους τὸν ἅγιο Κύριλλο, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι «οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἔμειναν ἀσύγχυτες». Ἄν ὁμως ἡ φύση δὲν εἶναι πρόσωπο, ἄδικα φλυαρεῖτε ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, λέγοντας τῇ φύση πρόσωπο”. Φωνάζοντάς τα αὐτὰ γιὰ ἀρκετὲς ὥρες, διατύπωσαν καὶ πρόταση σημαντικὴ οἱ ἐντόπιοι, λέγοντας· «Δῶσε στὸν Θεοδοσιανὸ καὶ στὸν Γαϊανίτη αὐτὸ πὺ ζητᾶ καὶ ἀμέσως θὰ χαθεῖ»· «δηλαδή, βεβαίωσε τον ὅτι ἡ φύση σημαίνει πρόσωπο, καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια θὰ καταντραπεῖ, ἀναγκαζόμενος ἢ τοὺς ἁγίους Πατέρες νὰ τοὺς ἀποδείξει Νεστοριανούς, ἢ νὰ ὁμολογήσει ἀμεμπτῇ τῇ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ἢ ὁποῖα κήρυξε δύο φύσεις στὸν Χριστό ἐνωμένες ὑποστατικά.

Ἄλλη συζήτηση.

Μέχρις ἐδῶ ἡ διάλεξη αὐτῇ. Ὅμως, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ σχηματίσουν τῇ δικῇ τους γνώμη, σὲ ἄλλη κάθοδο συγκεντρώθηκαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο στὴ δημόσια φαυρικὴ¹⁰ γιὰ συζήτηση. Στὴ σύναξη αὐτῇ προσῆλθε καὶ κάποιος μεγάλος καὶ σπουδαῖος, ὅπως λεγόταν ὑπεραπιστῆς τῶν Δαναῶν, ὁ μοναχὸς Ἰωάννης, πὺ ἐπιλεγόταν τοῦ δεκάτου ὀγδόου Ζυγᾶ. Μαζὶ μὲ αὐτὸν ἦταν παρὼν καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Νυστάζων, ὁ Συρο-αιγύπτιος στὰ μυαλά, καὶ ὁ λαὸς μαζὶ μὲ τὸν κληρο. Γιατὶ ἡ συγκέντρωση αὐτῇ ἦταν προκαθορισμένη καὶ μὲ προειδοποίηση. Ἐπειτα οἱ τυπικὲς ἀπορίες πρὸς ἐμᾶς, γιὰ νὰ μὴ πῶ τὰ ἄκυρα καὶ ψυχρὰ προβλήματα, ὅπως «δὲν ὑπάρχει φύση ἀνυπόστατη, οὔτε ἀπρόσωπη». Γιατί, νὰ ὁ μακάριος Κύριλλος λέγει σὲ διάφορα μέρη, ὅτι οἱ φύσεις εἶναι ὑποστάσεις. Γι’ αὐτὸ κατηγορεῖται ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας, ἢ ὁποῖα, λέγοντας δύο ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα στὸν ἕνα Χριστό, ὅρισε νὰ λέμε σ’ αὐτὸν δύο φύσεις.

Ἐπιπλέον. Σ’ αὐτὰ λοιπὸν ἐμεῖς πάλι μὲ πονηρὸ τρόπο ἀπαντήσαμε καὶ εἶπαμε σ’ αὐτούς· Εἶναι φοβερὸ γιὰ μᾶς νὰ πιστεύουμε, ὅτι ὁ

10. Πιθανῶς δημόσιος τόπος συνάθροισης κάποιας κατηγορίας πολιτῶν.

κε πιστεύειν, ὅτιπερ ὁ τρισμακάριος καὶ ὄντως Θεοφόρος Κύριλλος ἐκήρυξε τὰς φύσεις, ὑποστάσεις εἶναι ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ· πρῶτον μὲν τῇ τάξει· ὅτι ἐναντία ἐστὶν ἡ τοιαύτη φωνὴ τῇ ἁγία συνόδῳ τῇ ἐν Νικαίᾳ, ἕτερόν τι λεγούσῃ τὴν φύσιν, καὶ ἕτερον τὴν 5 ὑπόστασιν. Δεύτερον δέ, ὅτι πῶς ἐπὶ τὸν καιρὸν Νεστορίου, ὁ τούτου τὴν καθαίρεσιν ποιήσας Κύριλλος, διὰ τὸ λέγειν αὐτὸν δύο ἐν Χριστῷ ὑποστάσεις, αὐτὸς κἂν ἐν ὀνείροις ὑποστάσεις ἐν Χριστῷ εἶχε κηρύξαι· Τρίτον, ὅτι τὰς χρήσεις, ἃς παρήγαγεν ὁ αὐτὸς ἅγιος Κύριλλος ἐν τῇ Ἐφεσίων συνόδῳ ἐκ διαφόρων Πατέρων, δι' οὐδὲν 10 ἕτερον αὐτὸς προήνεγκεν, εἰ μὴ διὰ τὸ λέγειν αὐτὰς μίαν Χριστοῦ τὴν ὑπόστασιν

Τέταρτον, ὅτι μίαν ὑπόστασιν ὁ Θεοδώρητος κηρύττων ἐν τῷ Χριστῷ, πάντως ἐπιλαθέσθαι εἶχε τῆς φωνῆς τῶν ὑποστάσεων ἐν ταῖς Κατηγορίαις, αἷς ἐποιήσατο κατὰ τῶν δώδεκα ἀναθεμάτων 15 τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Ὡσαύτως καὶ ἐν ταῖς Ἀπολογίαις ἐρμηνεύσαι εἶχε τὴν τοιαύτην φωνὴν ὁ διδάσκαλος καὶ εἰπεῖν, ποίῳ σκοπῷ λέγει τὰς «ὑποστάσεις». Ἄλλ' οὐδενὸς τοιούτου ἐμνημόνευσεν, οὐδὲ εὐρίσκομεν. Πέμπτον, ὅτι, εἰ κατεδέξατο ὁ ἅγιος Κύριλλος εἰπεῖν ἐπὶ Νεστορίου τὰς φύσεις ὑποστάσεις, οὐκ ἀπέσχιζε Νεστό- 20 ριον. Ἐκτον, ὅτι καθ' ὃ ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσιῶν, ἀπέχει ἡ τῶν δύο ὑποστάσεων φωνή, τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσεως τῆς σεσαρκωμένης

Ἑβδομον, ὅτι ἡ φωνὴ τῶν ὑποστάσεων ἀνατρέπει τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν. Πῶς γὰρ δυνατὸν ἐκ δύο ὑποστάσεων γενέσθαι 25 σύνδρομον καθ' ὑπόστασιν οὐσιῶν ἔνωσιν; Ὀγδοον, ὅτι οὔτε εἰρήκασιν οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐκ δύο ὑποστάσεων, ἤγουν προσώπων, εἶναι τὸν Χριστόν. Ἐνατον, ὅτι, ἐὰν ἐκ δύο ὑποστάσεών ἐστὶν ὁ Χριστός, οὐκέτι τρισυπόστατός ἐστιν ἡ ἁγία Τριάς, ἀλλὰ τετρα- πρόσωπος, ἔχουσα δύο μὲν ὑποστάσεις τὰς τοῦ Χριστοῦ, ἑτέρας δέ 30 δύο, τὴν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Δέκατον δέ, τὸ πάντων μεῖζον, δόλον ἔχει· ὅτι αὐτὸς ὁ θεόφρων Κύριλλος πρόσωπα εἶναι τὰς ὑποστάσεις λέγει ἐπὶ Χριστοῦ. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ τετάρτῳ ἀναθεματισμῷ τῶν δέκα, ὅτι, «Εἴ τις προ- σώποις δυσίν, ἤγουν ὑποστάσεις, διαιρεῖ τὸν Χριστόν, ἀνάθεμα

τρισμακάριστος και πραγματικά θεοφόρος Κύριλλος κήρυξε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι ὑποστάσεις στὸν Χριστὸ τὸν Θεό. Πρῶτον ὡς πρὸς τὴν τάξη· γιατί αὐτὴ ἡ γνώμη εἶναι ἀντίθετη μὲ τὴν ἁγία σύνοδο τῆς Νικαίας, ἡ ὁποία λέγει, ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ φύση καὶ ἄλλο ἡ ὑπόσταση. Δεύτερον, πῶς τὸν καιρὸ τοῦ Νεστορίου, ὁ Κύριλλος πού προκάλεσε τὴν καθαίρεση αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἔλεγε δύο ὑποστάσεις στὸν Χριστό, αὐτός (ὁ Κύριλλος) οὔτε σὰ ὄνειρά του εἶχε κηρύξει ὑποστάσεις στὸν Χριστό. Τρίτον, γιατί τὰ χωρία πού προσκόμισε ὁ ἴδιος ἅγιος Κύριλλος στὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου ἀπὸ διαφόρους Πατέρες, δὲν τὰ προσκόμισε γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο ἐπειδὴ αὐτὰ μιλοῦσαν γιὰ μία ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ.

Τέταρτον, γιατί ὁ Θεοδώρητος, κηρύττοντας μία ὑπόσταση στὸν Χριστό, ὅπωςδήποτε μπορούσε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν ὄρο τῶν ὑποστάσεων ἀπὸ τὶς κατηγορίες πού εἶχε διατυπώσει ἐναντίον τῶν δώδεκα ἀναθεμάτων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Ἐπίσης καὶ στὶς Ἀπολογίες μπορούσε νὰ ἐξηγήσῃ ὁ δάσκαλος τὴ λέξη αὐτὴ καὶ νὰ πει, μὲ ποιὸν σκοπὸ ἀναφέρει τὶς ὑποστάσεις. Ἀλλὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν βρίσκουμε. Πέμπτον, γιατί, ἂν καταδέχτηκε ὁ ἅγιος Κύριλλος νὰ ὀνομάσῃ ἐπὶ Νεστορίου τὶς φύσεις ὑποστάσεις, δὲν θὰ ἀπέκοπτε τὸν Νεστόριο. Ἐκτον, γιατί, ὅσο ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τὴ δύση, ἀπέχει καὶ ἡ διδασκαλία τῶν δύο ὑποστάσεων ἀπὸ τὴ μία σαρκωμένη φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Ἐβδομο, ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία τῶν ὑποστάσεων ἀνατρέπει τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση. Γιατί, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ συνάντηση δύο ὑποστάσεων σὲ ὑποστατικὴ ἔνωση οὐσιῶν; Ὁγδοον, γιατί οἱ ἅγιοι Πατέρες δὲν εἶπαν ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὑποστάσεις, δηλαδὴ πρόσωπα. Ἐνατον, γιατί, ἂν ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὑποστάσεις, τότε ἡ ἁγία Τριάδα δὲν εἶναι τρισυπόστατη, ἀλλὰ τετραπρόσωπη, ἔχοντας δύο ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλες δύο, τὴν ὑπόσταση τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ δέκατον, τὸ πιὸ σπουδαῖο· ἔχει δόλο· γιατί ὁ ἴδιος ὁ θεόφρωνας Κύριλλος πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ λέγει ὅτι εἶναι οἱ ὑποστάσεις. Γιατί λέγει στὸν τέταρτο ἀναθεματισμὸ τῶν δέκα· «Ὁποῖος διαιρεῖ τὸν Χριστό σὲ δύο πρόσωπα, δηλαδὴ ὑποστάσεις, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος». Ἐπίσης καὶ

ἔστω». Ὁμοίως καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ φησὶν ὁ αὐτός, δι-
τὸν εἶναι τὸν Χριστὸν τὴν οὐσίαν, οὐ διπλοῦν τὴν ὑπόστασιν, ἦτοι
τὸ πρόσωπον. Ἴδου πρόσωπον νοεῖ τὴν ὑπόστασιν.

Καὶ πῶς λοιπόν, ὧ ἄνδρες, πρόσωπα λέγων τὰς ὑποστάσεις,
5 ἡδύνατο λέγειν τὰς φύσεις ὑποστάσεις, καὶ ὅτι ἀσύγχυτοι μεμενή-
κασιν αἱ φύσεις, ἦγουν αἱ ὑποστάσεις Χριστοῦ; Καὶ οὐκ εἶρηκεν
ἐνταῦθα, ὅτι ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἦγουν ὑποστάσεις.
Οὐκοῦν, εἰ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν μετὰ τὴν ἔνωσιν αἱ ὑποστάσεις,
πάντως ὅτι καὶ ὑπάρχουσιν. Εἰ δὲ ὑπάρχουσι, πρόδηλον, ὅτι γνω-
10 ρίζονται πάντως, ὅτι καὶ ἀριθμοῦνται. Εἰ δὲ οὐκ ἀριθμοῦνται, δῆ-
λον ὅτι οὐκ ὑπάρχουσιν. Εἰ δὲ οὐκ ὑπάρχουσιν, οὐδὲ ἀσύγχυτοι με-
μενήκασιν αἱ φύσεις, ἦγουν ὑποστάσεις. Εἰ δὲ μεμενήκασιν, εἰς τὸν
αἰῶνα μένουσιν.

Εἰ δὲ λέγετέ μοι οἱ Σενήρου, ὅτι οὐ προσωπικὰς ὑποστάσεις
15 εἶπεν ὁ θεόσοφος Κύριλλος, ἀλλ' ὑπάρξεις νοεῖ τὰς ὑποστάσεις,
ἦγουν ὑφιστάμενα καὶ ἀληθῆ πρόγματα, τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀν-
θρωπότητα λέγων τοῦ Χριστοῦ, ἡδυνάμην μὲν πρὸς τούτῳ ἀντι-
θεῖναι καὶ εἰπεῖν, ὅτι τοῦ διδασκάλου πρόσωπα λέγοντος τὰς ὑπο-
στάσεις εἶναι, ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τῶν δώδεκα ὡς πρὸς βραχέ-
20 ως εἶπεν, ἀκόλουθον μᾶλλον καὶ ἀναγκαιότερον ἦν τῷ ὄρῳ καὶ τῇ
φωνῇ τοῦ διδασκάλου στοιχεῖν ὑπὲρ τὰς ὑμετέρας ἀλληγορίας.
Πλήν, ἵνα μὴ δόξωμεν τοῦ στύλου τῆς πίστεως καὶ φωστῆρος κα-
τηγορεῖν, δεδόσθω, κατὰ τὸν ὑμέτερον ὄρον, ὅτι ὑπάρξεις τὰς Χρι-
στοῦ ὑποστάσεις ὁ πάνσοφος εἶρηκε πατήρ. Οὐκοῦν, ὑμῶν μὴ
25 καταδεχομένων μήτε φύσιν μήτε ὑπόστασιν ὁμολογεῖν τὴν σάρκα
τοῦ Χριστοῦ, εὐδῆλον, ὅτι ἀνύπαρκτον αὐτὴν φάσκετε καὶ ἀνυπό-
στατον καὶ ἀνούσιον εἶναι.

Καὶ ἀποστραφεῖς καὶ ἀποβλέψας πρὸς Ἰωάννην τὸν μονάζον-
τα λέγω· Τί λέγεις πρὸς ταῦτα, ὧ φιλόσοφε; Ἀσύγχυτοι μεμενήκα-
30 σιν αἱ Χριστοῦ ὑποστάσεις ὁ θεόφρων Κύριλλος δοᾷ, ὡς μαρτυ-
ρεῖς, καὶ σὺ οὐδὲ φύσεις καταδέχῃ ἀσυγχύτους μεμενηκέναι ἐν
Χριστῷ; Τὰς ὑποστάσεις δέχῃ, καὶ τὰς φύσεις ἀρνήσῃ; Ὅντως
γέλωσ τὰ καθ' ὑμᾶς καὶ μῦθος πλατύς. Ἐρωτῶμεν ὑμᾶς λέγοντες,
ὅτι "Τίνος ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις;" καὶ ἀποκρίνε-
35 σθε ἀφόβως λέγοντες, "Αἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ". Καὶ ἐπὶ

στη σύνοδο τῆς Ἐφέσου ὁ ἴδιος λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο οὐσίες καὶ ὄχι δύο ὑποστάσεις, δηλαδή πρόσωπα. Νὰ πού πρόσωπο ἐννοεῖ τὴν ὑπόστασι.

Πῶς λοιπόν, ἄνδρες, λέγοντας πρόσωπα τὶς ὑποστάσεις, μποροῦσε νὰ λέγει τὶς φύσεις ὑποστάσεις, καὶ ὅτι ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ; Καὶ δὲν εἶπε ἐδῶ, ὅτι ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις. Ἐπομένως, ἂν οἱ ὑποστάσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες μετὰ τὴν ἔνωση, ὅπως δὴποτε καὶ ὑπάρχουν. Καὶ ἂν ὑπάρχουν, εἶναι φανερό ὅτι ὅπως δὴποτε ἀναγνωρίζονται καὶ ἀριθμοῦνται. Ἄν ὅμως δὲν ἀριθμοῦνται, εἶναι φανερό ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Καὶ ἂν δὲν ὑπάρχουν, οὔτε ἀσύγχυτες ἔμειναν οἱ φύσεις, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις. Καὶ ἐὰν ἔμειναν, μένουν στοὺς αἰῶνες.

Ἐὰν πάλι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σεβήρου μοῦ πεῖτε, ὅτι ὁ θεόσοφος Κύριλλος δὲν εἶπε προσωπικὲς ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἐννοεῖ ὡς ὑπάρξεις τὶς ὑποστάσεις, δηλαδή ὡς πράγματα πού ὑπάρχουν καὶ εἶναι ἀληθινά, ἀναφερόμενος στὴ θεότητα καὶ στὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, θὰ μποροῦσα βέβαια σ' αὐτὸ νὰ ἀντιπαραθέσω καὶ νὰ πῶ, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ δάσκαλος πρόσωπα λέγει ὅτι εἶναι οἱ ὑποστάσεις, στὸ τέταρτο κεφάλαιο τῶν δώδεκα ἀναθεματισμῶν, ὅπως εἶπε πρὶν ὀπὸ λίγο, εἶναι μᾶλλον ἐπόμενο καὶ ἀναγκαιότερο στὸν ὄρο καὶ στὴ γνώμη τοῦ δασκάλου νὰ βαδίζει πάνω ἀπὸ τὶς δικές σας ἀλληγορίες. Ἀλλά, γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε ὅτι κατηγοροῦμε τὸν στύλο τῆς πίστεως καὶ φωστήρα, ἃς δεχθοῦμε, ὅτι ὁ πάνσοφος πατέρας ὀνόμασε τὶς ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ ὑπάρξεις σύμφωνα μὲ τὸν δικό σας ὄρο. Λοιπόν, ἐπειδὴ ἐσεῖς δὲν καταδέχεστε οὔτε φύση οὔτε ὑπόστασι νὰ ὀμολογήσετε τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι λέτε πῶς εἶναι ἀνύπαρκτη καὶ ἀνυπόστατη καὶ ἀνούσια.

Γυρίζοντας τότε καὶ βλέποντας πρὸς τὸν μοναχὸ Ἰωάννη τοῦ εἶπα· Τί λὲς σχετικὰ μ' αὐτὰ, φιλόσοφε; Οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ ἔμειναν ἀσύγχυτες, φωνάζει ὁ θεόφρονος Κύριλλος, ὅπως βεβαιῶνεις, καὶ σὺ δὲν παραδέχεσαι οὔτε ὅτι οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἔμειναν ἀσύγχυτες; Δέχεσαι τὶς ὑποστάσεις, καὶ ἀρνεῖσαι τὶς φύσεις; Πραγματικὰ εἶναι γιὰ γέλια τὰ δικά σας καὶ μεγάλος μῦθος. Σᾶς ρωτοῦμε λέγοντας, “Τίνος οἱ ὑποστάσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες”, καὶ ἀπαντᾶτε ἄφοβα λέγοντας, “Οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ”. Καὶ ὅταν ἀκοῦτε

ἡμῶν ἀκούσητε λεγόντων, ὅτι ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις
 τοῦ Χριστοῦ ἀγανακτεῖτε, βλασφημεῖτε, ἀνακράζετε, ἀποπηδάτε,
 καὶ μυρία κακὰ ποιεῖτε; Ὅντως πάλιν λέγω, σκηνηῆς ἀπάσης καὶ
 ὀρχήστρας καὶ θυμελικῶν ἑταιριδῶν καταγελαστότερα τὰ καθ'
 5 ὑμᾶς τὰς Χριστοῦ ὑποστάσεις ὁμολογεῖτε, τὰς δὲ τούτου φύσεις
 ἀρνεῖσθε. Τὰς ὑποστάσεις προφανῶς κηρύττετε, τὰς δὲ φύσεις δι'
 ἡμᾶς ἀποκρύπτετε. Τὴν ἀδιάβλητον φωνὴν ἀπωθεῖσθε, καὶ τὴν
 εὐδιάβλητον οἰκειοῦσθε. Εἰ γὰρ ἔστιν ὅλως δυνατὸν ἀδιαβλήτως
 εἰπεῖν ἐν Χριστῷ δύο ὑποστάσεις, πολλῶ πλέον κουφότερον καὶ
 10 ἀδιαβλητότερόν ἐστιν εἰπεῖν δύο φύσεις. Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν, ὡς λέγετε,
 φύσις ἀπρόσωπος, πολλῶ πλέον οὐκ ἔστιν ὑπόστασις ἀπρόσωπος,
 ὡς καὶ Κυρίλλῳ δοκεῖ. Εἰ δὲ ἀνέγκλητοί ἐστε λέγοντες ἐν Χριστῷ
 ὑποστάσεις, ἐπὶ πλείῳ ἔσμεν ἄμεμπτοι οἱ λέγοντες φύσεις. Ὑμεῖς
 μὲν γὰρ ἓνα συνήγορον τῶν ὑποστάσεων ἔχετε, ἡμεῖς τε τοὺς τῆ'
 15 ἁγίους Πατέρας καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς διδασκάλους λέγοντας
 ἐν Χριστῷ δύο φύσεις, ἀλλ' οὐ δύο ὑποστάσεις. Εἰ δὲ τὰ Νεστορίου
 φρονοῦμεν οἱ λέγοντες ἠνωμένας ἐν Χριστῷ δύο φύσεις, πολλῶ
 πλέον ὑμεῖς οἱ φάσκοντες δύο ὑποστάσεις. Εἰ δὲ δυνατὸν ἔστιν
 εὐσεβῶς νοεῖν καὶ ἐρμηνεύειν τὰς ὑποστάσεις, πολλῶ μᾶλλον δυ-
 20 νατὸν ἐρμηνευθῆναι εὐσεβῶς δύο φύσεις. Ἐκ μὲν γὰρ δύο φύσεων
 δυνατὸν συντεθῆναι μίαν ὑπόστασιν, ὥσπερ σύγκειται ἄνθρωπος
 ἐκ δὲ δύο χαρακτηριστικῶν ὑποστάσεων οὐ δυνατὸν ἔνωσιν καθ'
 ὑπόστασιν γενέσθαι.

Ὡστε, ὡς ἀληθῶς, ἐν τούτῳ ἀποφράττεται τὰ τῶν λοιδορούν-
 25 των τὴν σύνοδον Χαλκηδόνης καὶ ἡμᾶς στόματα, ὅτιπερ, ὡς ὑμεῖς
 λέγετε, Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου λεγόντων τὰς φύσεις ὑποστά-
 σεις, ἀπέφυγεν ἡ σύνοδος καὶ ἡμεῖς τὰς δύο εἰπεῖν ὑποστάσεις. Εἰ
 γὰρ φύσεις λεγόντων ἡμῶν ἠνωμένας ἐν Χριστῷ καθ' ὑπόστασιν,
 τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κακὰ καταχέετε ἡμῶν, ὡς τὰ Νεστορίου φρο-
 30 νούντων, ὅποια καὶ ὅσα κακὰ ἐμέλλετε ποιεῖν, εἰ ἠκούσατε τῆς
 Χαλκηδόνης ἢ τοῦ Λέοντος ἢ τινος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἡ-
 μῶν λέγοντος διαφόρους ὑποστάσεις τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι ἀσύγχυ-
 τοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἤγουν αἱ δύο ὑποστάσεις αὐτοῦ; Ταῦτά

ἑμᾶς νὰ λέμε, ὅτι ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἀγανακτεῖτε, βλασφημεῖτε, κραυγάζετε, ἀποσκιρτᾶτε καὶ κᾶνετε μύρια κακά; Πραγματικά, ἐπαναλαμβάνω, τὰ καμώματά σας εἶναι πιὸ καταγέλαστα ἀπὸ κάθε σκηνὴ καὶ ὀρχήστρα καὶ ἀπὸ τὶς ἑταῖρες τῶν ἀρχαίων θεάτρων. Ὁμολογεῖτε τὶς ὑποστάσεις, καὶ ἀρνεῖστε τὶς φύσεις του. Κηρύττετε φανερὰ τὶς ὑποστάσεις, καὶ ἕξαιτίας μας ἀποκρύπτετε τὶς φύσεις. Ἀπορρίπτετε τὴν ἀδιάβλητη γνῶμη, καὶ ἀποδέχεσθε τὴ διαβλητὴ. Γιατί, ἂν εἶναι ὅπωςδήποτε δυνατόν νὰ ποῦμε γιὰ τὸν Χριστὸ ἀδιάβλητα δύο ὑποστάσεις, πολὺ πιὸ εὐκολο καὶ πιὸ ἀδιάβλητο εἶναι νὰ ποῦμε δύο φύσεις. Ἄν πάλι, ὅπως λέτε, δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη, πολὺ περισσότερο δὲν ὑπάρχει ἀπρόσωπη ὑπόστασις, ὅπως πιστεύει ὁ Κύριλλος. Καὶ ἂν εἴστε ἀπαλλαγμένοι κατηγορίας δεχόμενοι ὑποστάσεις στὸν Χριστό, πολὺ περισσότερο εἴμαστε ἄμεμπτοι ἡμεῖς πού δεχόμαστε φύσεις. Γιατί ἔσεῖς ἔχετε μόνον ἓνα συνήγορο τῶν ὑποστάσεων, ἐνῶ ἡμεῖς ἔχουμε καὶ τοὺς 318 ἁγίους Πατέρες καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους δασκάλους, οἱ ὁποῖοι δέχονται δύο φύσεις στὸν Χριστό, ἀλλὰ ὄχι δύο ὑποστάσεις. Καὶ ἐὰν πιστεύουμε τὴ διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου ἡμεῖς πού δεχόμαστε ἐνωμένες στὸν Χριστὸ δύο φύσεις, πολὺ περισσότερο σεῖς πού λέτε δύο ὑποστάσεις. Καὶ ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ κατανοοῦμε καὶ νὰ ἐρμηνεύσουμε τὶς ὑποστάσεις μὲ εὐσέβεια, πολὺ περισσότερο εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευτοῦν εὐσεβῶς οἱ δύο φύσεις. Γιατί ἀπὸ τὶς δύο φύσεις μπορεῖ νὰ συντεθεῖ μιὰ ὑπόστασις, ὅπως εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ ἀπὸ δύο χαρακτηριστικὰς ὑποστάσεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἕνωσις ὑποστατικὴ.

Ὡστε, πραγματικά, μὲ αὐτὸ βουλώνονται τὰ στόματα αὐτῶν πού ἐμπαίζουν τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας καὶ ἡμᾶς, ἐπειδὴ, ὅπως λέτε, ἐνῶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος λένε τὶς φύσεις ὑποστάσεις, ἡ σύνοδος καὶ ἡμεῖς ἀποφύγαμε νὰ δεχτοῦμε τὶς δύο ὑποστάσεις. Γιατί, ἂν, ἐπειδὴ ἡμεῖς δεχόμαστε ἐνωμένους ὑποστατικὰς φύσεις στὸν Χριστό, ἕξαπολύετε ἐναντίον μας τέτοια καὶ τόσα κακά, ἐπειδὴ τάχα πιστεύουμε τὰ τοῦ Νεστορίου, ποιά καὶ πόσο μεγάλα κακά ἐπρόκειτο νὰ κάνετε, ἂν ἀκούατε τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας ἢ τὸν Λέοντα ἢ κάποιον ἀπὸ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησίαν μας νὰ ὁμολογεῖ διάφορες ὑποστάσεις στὸν Χριστό, καὶ ὅτι ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις, δηλαδὴ οἱ

μου καὶ ἕτερα πλείονα εἰπόντος ἐν τῷ συνεδρίῳ, ἀποκριθεὶς ὁ τοῦ Ζυγᾶ Ἰωάννης ὁ μοναχὸς εἶπεν·

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. «Οὐ λέγομεν ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ δύο ὑποστάσεις, οὔτε σημαίνομεν τῆς διαόδου τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ ἀδιορί-
5 στως φαμέν, ὅτι ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἤγουν αἱ ὑπο-
στάσεις».

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ταῦτα αὐτοῦ εἰρηκότος, μειδιῶν τὰ πρόσωπα λέγω πρὸς αὐτόν· Εἶθε δύο ἐλέγετε ὑποστάσεις, καὶ μὴ πολλάς τὸ γὰρ μὴ εἰπεῖν ἀριθμὸν, ἀλλὰ ἀορίστως λέγειν ὑμᾶς, Ἀσύγχυτοι με-
10 μενήκασιν αἱ φύσεις, ἤγουν αἱ ὑποστάσεις, οὐ μόνον ἐπὶ δύο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλειόνων φύσεων καὶ ὑποστάσεων νοεῖται καὶ λέγεται.

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. Εἶτα ὁ Ἰωάννης πρὸς ταῦτα· «Τῶν ἁγίων Πατέρων ἐστὶν ἡ τοιαύτη φωνὴ Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀποβαλέσθαι αὐτήν».

15 Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Πρὸς τοῦτο ἀποκριθεὶς εἶπον· Τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν τῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας κρείττον τι προβλεψαμένου καὶ πραγματευσαμένου, ἵνα οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων ἁγιώτατοι πρόεδροι τὴν τοιαύτην εἴπωσι φωνήν, διὰ τοὺς νῦν ἐμφωλεύσαν-
20 τας ἐν αὐτῇ τῆς παντοίας συγχύσεως δράκοντας. Ὅμως ἐν τοῖς ὁ-
πλοῖς, ἐν οἷς δοκοῦσιν ἡμᾶς πολεμεῖν, ἐν αὐτοῖς ὥσπερ ὁ Γολιάθ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ ἀναιροῦνται.

Βουλόμενοι δὲ Νεστοριανοὺς δεῖξαι τοὺς λέγοντας ἐν Χριστῷ δύο φύσεις, διὰ τῆς φωνῆς τῆς λεγούσης τὰς φύσεις ὑποστάσεις, λελήθασιν κατὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ καθ' ἑαυτῶν συνωθοῦντες
25 τὸ ξίφος. Λεγόντων γὰρ ὑμῶν τὰς φύσεις ὑποστάσεις, λέγοντος δὲ τοῦ θεολόγου Κυρίλλου πρόσωπα εἶναι τὰς ὑποστάσεις, οὐδὲν ἕτερον ἐλέγχεσθε λέγοντες, ἀλλ' ἢ ὅτι ἀσύγχυτα μεμενήκασι τὰ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπα. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀοίδιμον Κύ-
ριλλον χαλεπῶς ἐνουδρίζετε, λέγοντες πρόσωπον εἶναι τὴν φύσιν. Εἰ
30 γὰρ πρόσωπον ἢ φύσις σημαίνει, πῶς νοήσωμεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ τὴν πρὸς Σούκκενσον λέγουσαν, «Δύο τὰς φύσεις εἶναί φαμεν», εἰ μὴ, ὅτι δύο τὰ πρόσωπα Χριστοῦ εἶναί φαμεν, εἴ γε ἡ φύσις πρόσω-
πὸν ἐστίν;

Εἶτα πάλιν ὁ Ἰωάννης ὁ αἰρετικὸς πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο· Ἐκ

ὑποστάσεις του; Ὅταν εἶπα αὐτά, καὶ ἄλλα περισσότερα στὸ συνέδριο, ἀπαντώντας ὁ μοναχὸς Ἰωάννης τοῦ Ζυγᾶ, εἶπε:

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. «Δὲν λέμε, Ἐμειναν ἀσύγχυτες οἱ δύο ὑποστάσεις, οὔτε δηλώνουμε τὸν ἀριθμὸ δύο, ἀλλὰ λέμε ἀόριστα, ὅτι οἱ φύσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις».

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὅταν ἐκεῖνος εἶπε αὐτά, μειδιώντας γιὰ τὰ πρόσωπα, τοῦ εἶπα: Μακάρι νὰ λέγατε δύο ὑποστάσεις καὶ ὄχι πολλές. Γιατὶ τὸ νὰ μὴ ἀναφέρετε ἀριθμὸ, ἀλλὰ νὰ λέτε ἀόριστα, Ἐμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις, αὐτὸ ὄχι μόνο σὲ δύο, ἀλλὰ καὶ σὲ περισσότερες φύσεις καὶ ὑποστάσεις νοεῖται καὶ λέγεται.

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. Ἐπειτα ὁ Ἰωάννης ἀπάντησε σ' αὐτά: «Αὕτῃ ἡ διδασκαλία εἶναι τῶν ἁγίων Πατέρων Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου, καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀπορρίψει».

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ἀπαντώντας σ' αὐτά εἶπα: Ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς πὺν ἀνήκουσε στὴν καθολικὴ Ἐκκλησία προέβλεψε καὶ πραγματοποίησε κάτι ἀνώτερο, ὥστε οἱ ἁγιώτατοι πρόεδροι τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων νὰ κάνουν αὕτῃ τὴ διδασκαλία, ἐξαιτίας τῶν δρακόντων τῆς κάθε εἴδους σύγχυσης πὺν τώρα φωλιάζουν σ' αὐτήν. Ὅμως, μὲ τὰ ὅπλα πὺν νομίζουν ὅτι μᾶς πολεμοῦν, μὲ τὰ ἴδια φονεύονται, ὅπως ὁ Γολιάθ ἀπὸ τὸν Δαβίδ.

Καὶ θέλοντας νὰ ἀποδείξουν ὅτι εἶναι Νεστοριανοί, αὐτοὶ πὺν δέχονται στὸν Χριστὸ δύο φύσεις, μὲ τὴ διδασκαλία πὺν λέγει τις φύσεις ὑποστάσεις, δὲν κατάλαβαν ὅτι σπρώχνουν τὸ ξίφος ἐναντίον τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἐναντίον τους. Γιατὶ, ὅταν σεῖς ὀνομάζετε τις φύσεις ὑποστάσεις, καὶ ὁ θεολόγος Κύριλλος λέγει, ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι πρόσωπα, παρουσιάζεστε νὰ μὴ λέτε τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ ἔμειναν ἀσύγχυτα. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ βρίζετε φοβερὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἀείμνηστο Κύριλλο, λέγοντας ὅτι ἡ φύση εἶναι πρόσωπο. Γιατὶ, ἂν ἡ φύση σημαίνει πρόσωπο, πῶς θὰ ἐννοήσουμε τὰ λόγια του πρὸς τὸν Σούκκενσο, πὺν λένε, «ἐμεῖς λέμε ὅτι εἶναι δύο οἱ φύσεις», ἂν ὄχι, ὅτι λέμε πῶς τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ εἶναι δύο, ἐφόσον ἡ φύση εἶναι πρόσωπο;

Ἐπειτα πάλι ὁ αἰρετικὸς Ἰωάννης ἀπάντησε τὰ ἐξῆς: Ὁ μακά-

δύο φύσεων, ἤγουν ὑποστάσεων ὁ μακάριος Κύριλλος εὐσεβῶς ὁμολογεῖ τὸν ἕνα καὶ μόνον Χριστὸν ὑπάρχειν.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Πρὸς ὃν πάλιν ἔφην ἐγώ· Εἰ μὲν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου εἰσὶν αἱ τοιαῦται φωναί, καθὼς καὶ ἤδη προεῖπον, μόνῃ 5 ἔγνωσται Θεῷ· ἐν ἐνὶ μὲν γὰρ τόπῳ λέγει, «ἐκ δύο σαρκουῦσθαι ὑποστάσεων τὸν Χριστόν», ἐν ἑτέροις δὲ τριάκοντα φέρονται ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ χρήσεις μὴ λέγουσαι, τό, «ἐκ δύο», ἀλλὰ ποτὲ μὲν λέγουσαι, «Τύπος ἂν εἶεν ἡ κιβωτὸς τῶν τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσε- 10 ων», ποτὲ δέ, «Εἴ τις μετὰ τὴν ἄφραστον ἔνωσιν διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις», καθ' ἃ καὶ ἐν τοῖς Σχολίοις αὐτοῦ φησιν οὕτως «Ὅτι δὲ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἤγουν αἱ ὑποστάσεις, ἐντεῦθεν ἐπιστάμεθα». Τὸ γὰρ τοι χρυσιῶ ἐπηλειμμένον τὸ ξύλον, μεμνήκην ὅπερ ἦν καὶ καταπλουτεῖ μὲν τὸ ξύλον τοῦ χρυσίου τὴν δόξαν, 15 πλὴν οὐκ ἀπέστη τοῦ εἶναι ξύλον. Ταῦτα ἐγὼ ἀκούων φρίττω, εἴ γε ὁ λέγων πρόσωπα εἶναι τὰς ὑποστάσεις, κατεδέξατο ὅλως κἂν ἐν ὀνειρίοις λέγειν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ διαφόρους ὑποστάσεις.

Ἄλλ', «Οὐ λέγει», φησί, «προσωπικὰς ὑποστάσεις ὁ Κύριλλος». Ἄλλ' οὐδὲ ἐγώ, οὐδὲ ἡ σύνοδος Χαλκηδόνης προσωπικὰς τὰς φύσεις, ἀλλ' ὥσπερ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὑπάρξεις νοεῖ τὰς ὑπο- 20 στάσεις, τοῦτ' ἔστιν ὑφιστάμενα πράγματα, οὕτω καὶ γὰρ ὄντα καὶ πεφυκότα πράγματα τὰς φύσεις λέγω. Ὡσπερ γὰρ σὺ τὴν ὑπόστασιν ὑφεστὸς νοεῖς, οὕτω καὶ γὰρ τὴν φύσιν τὸ πεφυκός.

Ἄλλὰ τάχα τοῦτο βούλεσθε πρὸς ἡμᾶς εἰπεῖν, ὅτι αἱ μὲν φύ- 25 σεις καὶ ὑποστάσεις, ὡς εἶπεν ὁ ἅγιος Κύριλλος, ὑπάρξεις σημαίνουσι καὶ ἀνέγκλητός ἐστιν, αἱ δὲ φύσεις, ὡς ἡ Χαλκηδόνης σύνοδος ἐπὶ Χριστοῦ κηρύττει, φύσεις τινὲς ἀνέμων φυσῶντων ἢ καμῆλων καὶ ἡμιόνων φυσικὰ μόρια τυγχάνουσι. Ταῦτα μυκτηρίζων ἐμβριθῶς πρὸς Ἰωάννην τὸν Νυστάζοντα εἶπον, καὶ ἀποστραφεῖς πρὸς τὸν λαὸν τῆς ἐκκλησίας εἶπον· Μὰ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, ἀκού- 30 οντες ὑποστάσεις ἐν Χριστῷ οἱ ἀπὸ Σενήρον, νομίζω, ὑποστάσεις τινῶν κτημάτων ἐννοούμενοι, τούτου χάριν ἀφόβως καὶ ἀπαρτηρήτως αὐτὰς κηρύττουσι καὶ ὁμολογοῦσιν. Ἐὰν δὲ ἀκούσωσι φύσιν, αἰσχρὰ τινα καὶ ἄτοπα νομίζουσι ταύτας εἶναι τὰ μόρια τὰ

11. Ἀναφέρονται στὴν κιβωτὸ τῆς Διαθήκης, ὅπως φαίνεται ἀμέσως παρα-

ριος Κύριλλος μὲ εὐσέβεια ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ ἓνας καὶ μοναδικὸς Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις, δηλαδὴ ὑποστάσεις.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Σ' αὐτὸν ἐγὼ εἶπα πάλι· Ἄν αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὅπως ἤδη εἶπα προηγουμένως, μόνο στὸν Θεὸ εἶναι γνωστὸ. Γιατὶ σὲ ἓνα μόνο σημεῖο λέγει, ὅτι «ἀπὸ δύο ὑποστάσεις σαρκώθηκε ὁ Χριστός». Ὅμως σὲ ἄλλα τριάντα σημεῖα φέρονται μὲ τὸ ὄνομά του χωρὶα ποὺ δὲν ἀναφέρουν τὸ «ἀπὸ δύο», ἀλλὰ ἄλλοτε λένε, «Προτύπωση τῶν ὑποστάσεων τοῦ Χριστοῦ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἡ κιβωτός»¹¹, ἄλλοτε πάλι, «Ἐὰν κανεῖς μετὰ τὴν ἀπερίγραπτη ἔνωση διαιρεῖ τις ὑποστάσεις»· ὅπως καὶ στὰ σχόλιά του λέγει τὰ ἐξῆς· «Ὅτι ὅμως ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις, δηλαδὴ οἱ ὑποστάσεις, τὸ γνωρίζουμε ἀπὸ ἐδῶ»· γιατί τὸ ξύλο ποὺ ἦταν ἐπιχρυσωμένο, ἔμεινε ὅπως ἦταν· καὶ παίρνει βέβαια τὸ ξύλο τὴ δόξα τοῦ χρυσοῦ, ὡστόσο ὅμως δὲν παύει νὰ εἶναι ξύλο. Ἀκούοντάς τα αὐτὰ ἐγὼ ἔφριξα, ἂν βέβαια αὐτὸς ποὺ λέγει ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι πρόσωπα, καταδέχτηκε γενικά, ἔστω καὶ στὰ ὄνειρά του, νὰ πεῖ ὅτι στὸν Χριστὸ τὸν Θεὸ ὑπάρχουν διάφορες ὑποστάσεις.

Ἄλλὰ, λέγει, «ὁ Κύριλλος δὲν ἀναφέρει προσωπικὲς ὑποστάσεις». Οὔτε ἐγὼ, οὔτε ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας ἐννοοῦμε τις φύσεις προσωπικὲς, ἀλλὰ ὅπως ὁ θεῖος Κύριλλος ἐννοεῖ τις ὑποστάσεις ὑπάρξεις, δηλαδὴ πράγματα ποὺ ὑπάρχουν, ἔτσι καὶ ἐγὼ λέγω, ὅτι οἱ φύσεις εἶναι ὄντα καὶ πράγματα ὑπαρκτά. Γιατί, ὅπως ἐσὺ ἐννοεῖς τὴν ὑπόσταση κάτι τὸ ὑπαρκτό, ἔτσι καὶ ἐγὼ τὴ φύση, ὡς κάτι ποὺ ὑπάρχει ἀπὸ τὴ φύση του.

Ἄλλ' ἴσως θέλετε νὰ μᾶς πεῖτε, ὅτι οἱ φύσεις καὶ ὑποστάσεις, τις ὁποῖες εἶπε ὁ ἅγιος Κύριλλος, σημαίνουν ὑπάρξεις, καὶ εἶναι ἀπαλλαγμένος κατηγορίας, ἐνῶ οἱ φύσεις, τις ὁποῖες κηρύττει ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας στὸν Χριστό, εἶναι κάποια φυσήματα ἀνέμων ποὺ φυσοῦν, ἢ καμήλων καὶ ἡμιόνων φυσικὰ μόρια. Αὐτὰ εἶπα στὸν Ἰωάννη τὸν Νυστάζοντα, καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν λαὸ τῆς ἐκκλησίας εἶπα· Μὰ τὴν ἀγάπη σας, ἀκούοντας οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Σεβήρου ὑποστάσεις στὸν Χριστό, νομίζω πὼς ἐννοοῦν ὑποστάσεις κάποιων κτημάτων, καὶ γι' αὐτὸ τις κηρύττουν καὶ τις ὁμολογοῦν χωρὶς φόβο καὶ ἐπιπόλαια. Ὅταν πάλι ἀκοῦνε φύση, νομίζουν ὅτι αὐτὲς εἶναι

κάτω, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὴν κατασκευὴ τῆς κιβωτοῦ.

συνουσιαστικά τῶν σωμάτων τῶν ἀνθρωπίνων καὶ γυναικείων, καὶ τούτου χάριν τὴν τοιαύτην φωνὴν ἀποφεύγουσιν ὡσανεὶ Σαρακηνοῖς μαθητεύσαντες. Κάκεινοι γὰρ ἀκούοντες Θεοῦ τόκον, καὶ γέννησιν Θεοῦ, εὐθέως γάμους καὶ σποράν καὶ σαρκικὴν συν-
5 ἀφειαν ἐννοοῦμενοι βλασφημοῦσιν. Ἐπεὶ, εἰ μὴ τοῦτο καὶ οἱ Σενήρου ἐννοοῦνται, πῶς ὀνομάζοντες τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πλείστας καὶ διαφόρους προσηγορίας, πτωχὰς ὄντως καὶ Θεοῦ ἀναξίας, καὶ ἀλλοτρίας ὁμοίως καὶ ἀγγέλῳ, μόνην τὴν τῆς φύσεως προσηγορίαν ἐπ' αὐτοῦ παραιτοῦνται εἰπεῖν;

10 "Ὁρα γοῦν Λέγουσι τὸ σῶμα Κυρίου θνητόν, λέγουσιν αὐτὸ φθαρτόν, λέγουσιν αὐτὸ παθητόν, ῥευστόν, ὑλικόν, νεκρόν, χοϊκόν, ἔμπεινον, ἔνδιψον, ἔγκοπον· αἱ προσηγορίαι, ὡς προεῖπον, οὐδ' ἐπ' ἀγγέλων, οὐδ' ἐπὶ τῶν πνευμάτων δύνανται λέγεσθαι· μόνον δὲ φύσιν, ἥτοι ἀλήθειαν, παραιτοῦνται ὀνομάζειν αὐτό. Καὶ τί λέγω
15 τὰ προειρημένα ὀνόματα, καὶ μὴ μᾶλλον τὰ τραχύτερα; Ὁμολογοῦσι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς σαρκὸς γενόμενον κατάραν, καὶ γενόμενον ἁμαρτίαν, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, ὁμολογοῦσιν αὐτὸν πειρασθέντα τεσσαράκοντα ἡμέρας ὑπὸ τοῦ διαβόλου, φύσιν δέ, ἥτοι ἀλήθειαν, λέγειν οὐκ ἀνέχονται. Ἐρωτῶμεν αὐτοὺς λέγοντες· Ποία φύσις
20 Χριστοῦ ἠὔξησε, ποία ἐνεκρώθη, ποία ἐρραπίσθη, ποία ἐκοπίασεν, ποία ἐδάκρυσεν, καὶ ἀπλῶς, πάντα τὰ πτωχὰ ῥήματά τε καὶ πράγματα τοῦ Χριστοῦ ἐρωτῶμενοι παρ' ἡμῶν, ὅτι Κατὰ ποίαν φύσιν ἐπράχθησαν καὶ ἐρρέθησαν; ἀποκρίνονται λέγοντες, ὅτι κατὰ τὴν σάρκα, ὅτι κατὰ τὸ χοϊκόν, κατὰ τὸ ὀρώμενον, κατὰ τὸ πρόσλημμα,
25 κατὰ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ταύτας καὶ ἄλλας μυρίας προσηγορίας ὀνομάζοντες τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, φύσιν αὐτὴν ὁμολογεῖν οὐκ ἀνέχονται, καίπερ, ὡς προεῖπον, λέγοντες αὐτὴν ὑπόστασιν. Εἶδες πῶρῳσιν ἀνθρώπων;

Οἱ δι' ἐναντίας εἶπον, ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, φησί, τὸ σῶμα τοῦ
30 Χριστοῦ φύσιν, ἐξ ἀνάγκης πάσης εὕρισκόμεθα, ὡς ἡ σύνοδος Χαλκηδόνας, ὁμολογοῦντες δύο φύσεις ἐν αὐτῷ, ἤγουν δύο πρόσωπα· οὐκ ἔστι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος Τουναντίον, ὧ ἄνδρες, εἶπον, Οὐκ ἔστιν ὑπόστασις ἀπρόσωπος. Ἄπαντες γὰρ οἱ Πατέρες, καὶ ἐπὶ τοῦ Τριαδικοῦ λόγου, καὶ ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ, τὴν ὑπό-
35 στασιν πρόσωπον εἶναι φάσκουσιν. Εἰ δὲ κατὰ ὑμέτερον Σενήρου

κάποια αἰσχροῦ καὶ ἄτοπα, τὰ μόρια συνουσίας τῶν ἀνθρωπίνων καὶ γυναικείων σωμάτων, καὶ γι' αὐτὸ ἀποφεύγουν νὰ προφέρουν τὴ λέξη, σὰν νὰ μαθήτευσαν σὲ Σαρακηνοῦς. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνοι, ἀκούοντας τόκο καὶ γέννηση Θεοῦ, ἀμέσως βλασφημοῦν, νομίζοντας ὅτι πρόκειται γιὰ γάμους καὶ σπορὰ καὶ σαρκικὴ ἐπαφή. Γιατὶ, ἂν δὲν ἐννοοῦν αὐτὸ καὶ οἱ ὄπαδοι τοῦ Σεβήρου, πῶς, ἐνῶ δίνουν στὸ σῶμα τοῦ Κυρίου πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα, φτωχὰ πραγματικὰ καὶ ἀνάξια γιὰ Θεό, καὶ ξένα ἀκόμα καὶ γιὰ ἄγγελο, μόνο τὴ λέξη φύση ἀποφεύγουν νὰ ποῦν γι' αὐτόν;

Πρόσεχε λοιπόν· Ὀνομάζουν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου θνητό, τὸ λένε φθαρτό, τὸ λένε παθητό, ρευστό, ὑλικό, νεκρό, χωματένιο, ποῦ πεινᾷ ποῦ διψᾷ, ποῦ κουράζεται, ὀνόματα πού, ὅπως εἶπα, οὔτε γιὰ ἀγγέλους, οὔτε γιὰ τὰ πνεύματα μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν, καὶ μόνο φύση, δηλαδή ἀλήθεια, ἀποφεύγουν νὰ τὸ ὀνομάσουν. Ἄλλὰ γιατί λέγω τὰ ὀνόματα πού προαναφέρθηκαν καὶ δὲν ἀναφέρω μᾶλλον τὰ πῶς σκληρά; Ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ τὴ σάρκα ἔγινε κατάρρα¹² καὶ ἁμαρτία, ὅπως λέγει ἡ Γραφή. Ὁμολογοῦν ὅτι ὑποβλήθηκε σὲ πειρασμοὺς ἐπὶ σαράντα μέρες ἀπὸ τὸν διάβολο¹³, ἀλλὰ φύση, δηλαδή ἀλήθεια, δὲν ἀνέχονται νὰ τὸν ποῦν. Τοὺς ρωτᾶμε λοιπόν· Ποιὰ φύση τοῦ Χριστοῦ μεγάλωσε, ποιὰ νεκρώθηκε, ποιὰ ραπίστηκε, ποιὰ κοπίασε, ποιὰ δάκρυσε; Καὶ γενικὰ ὅταν ρωτοῦνται ἀπὸ μᾶς μὲ ποιὰ φύση ἔγιναν καὶ εἰπώθηκαν ὅλα τὰ φτωχὰ λόγια καὶ πράγματα τοῦ Χριστοῦ, ἀπαντοῦν καὶ λένε, ὅτι ἔγιναν μὲ τὴν σάρκα, μὲ τὸ χῶμα, μὲ αὐτὸ ποῦ φαινόταν, μὲ τὸ πρόσλημμα, μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐνῶ λοιπὸν ἀποδίδουν αὐτὲς καὶ μύριες ἄλλες ὀνομασίαι στὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἀνέχονται νὰ τὴν ὀνομάσουν φύση, ἂν καί, ὅπως προεῖπα, τὴν ὀνομάζουν ὑπόσταση. Εἶδες πῶρῳση ἀνθρώπων;

Καὶ οἱ ἀντίδικοι ἀπάντησαν· Ἐὰν ποῦμε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ φύση, θὰ βρεθοῦμε ἀναγκαστικὰ, ὅπως ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας, νὰ ὁμολογοῦμε δύο φύσεις σ' αὐτόν, δηλαδή δύο πρόσωπα, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη. Ἀντίθετα, ἀνθρώποι, εἶπα· δὲν ὑπάρχει ὑπόσταση ἀπρόσωπη. Γιατὶ, ὅλοι οἱ Πατέρες, καὶ στὸ λόγο γιὰ τὴν Τριάδα καὶ στὴν θεία οἰκονομία, λένε ὅτι εἶναι πρόσωπο. Ἄν ὅμως, σύμφωνα μὲ τὸν δικό σας νόμο τοῦ Σεβήρου, αὐτὸς ποῦ λέγει

12. Γαλ. 3, 13.

13. Ματθ. 4, 1 ἔ.

νόμον, ὁ λέγων τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ φύσιν, τὰ Νεστορίου φρο-
 νεῖ, ὡς δύο φύσεις καὶ πρόσωπα λέγων ἐπ' αὐτοῦ, εὐρεθήσονται
 πάντες πάλιν οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀπόβλητοι, ὡς Νεστορίου σύμφρο-
 νες. Ἄπας γὰρ αὐτῶν ὁ χορὸς φύσιν προφανῶς τὴν τοῦ Χριστοῦ
 5 ἐκήρυξεν ἀνθρωπότητα. Καὶ πρῶτος αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ
 ἀπόστολος καὶ φωστήρ τοῦ κόσμου, μορφήν γὰρ δούλου καλεῖ τὸν
 κατὰ τὸν Σωτῆρα ἄνθρωπον, ἡ δὲ μορφή, φύσις ἐστίν, ὡς φησιν
 τῶν ἁγίων διδασκάλων χορὸς Ὡσαύτως καὶ Διονύσιος, ὁ Παύλου
 φοιτητής, ἐν τῇ πρὸς Γαῖανὸν ἐπιστολῇ, οὐσίαν ὀνομάζει τὴν τοῦ
 10 Χριστοῦ ἀνθρωπότητα. Ὁμοίως καὶ Εἰρηναῖος ὁ ἀποστολικὸς
 σχεδὸν συνόμιλος, ὡς ἐν ταῖς ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν χρήσεσιν. Εἰ δὲ
 δυσσεβὲς καὶ Νεστοριανὸν καὶ ἀπόβλητον τυγχάνει, τὸ ὀνομάζειν
 φύσιν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, καθήρηται, πάλιν λέγω, καὶ
 ἀποδέβληται ὑφ' ὑμῶν πᾶσα ἡ τῶν ἁγίων πληθὺς, καὶ ἀρχαὶ καὶ
 15 ἄπρακτοι παρ' ὑμῖν αἱ τούτων διδασκαλίαι.

Σχόλιον. Ἐκ τῆς εἰς τὴν Ἀνάληψιν. Ψεύστης λοιπὸν Ἰωάν-
 νης ὁ Κωνσταντινουπόλεως λέγων, «Θεὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ κρυπτό-
 μενον φύσει, καὶ ὅτι ἡ φύσις ἡ ἀκούσασα ἐπὶ γῆς, ὅτι “Γῆ εἶ, καὶ εἰς
 γῆν ἀπελεύσῃ”, αὕτη ἤκουσεν ἐν οὐρανοῖς “Κάθου ἐκ δεξιῶν
 20 μου”». Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησιν, ὅτι «Ἡ φύσις, δι' ἣν τὸ Χερουθὶμ
 ἐφύλαττε τὸν παράδεισον, αὕτη ἐπάνω τῷ Χερουθὶμ γέγονε σή-
 μερον». Εἰ δὲ ἀσεβὲς τὸ ὀνομάζειν, κατὰ τὴν ἔνωσιν, φύσιν τὴν
 ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ἐλέγχεσθε προφανῶς ἀναθεματίζοντες
 τοὺς ἁγίους Πατέρας.

25 **Σχόλιον.** (Πρὸς Εὐνόμιον). Ἀμβρόσιον μὲν λέγοντα, ὅτι «Ἐν
 τῇ ἐμῇ οὐσίᾳ λαλεῖ ὁ Χριστός», Γρηγόριον δὲ φάσκοντα, «Ποία
 φύσις ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται;» καὶ ὅτι «Ἐδίδον καιρὸν ὁ Χρι-
 στὸς τῇ φύσει τοῦ σώματος ἐνεργῆσαι τὰ ἑαυτῆς», λοιπὸν δὲ
 καθαιρεῖτε καὶ Ἀθανάσιον, διὰ τὸ φάσκειν ἐν τοῖς κατὰ Ἀρει-
 30 ανῶν, «Τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ ἰδίᾳ φύσει τὰ πάθη ὑπομεῖναι».
 Ποίῳ δ' ἐπιτιμίῳ ἄρα καταδικάσετε Βασίλειον λέγοντα ἐν τῷ Περι
 νηστείας λόγῳ, περὶ Χριστοῦ, ὅτι «Ἐπανιῶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς
 τροφῆς ἤψατο, τὴν φύσιν τοῦ σώματος τοῦ ἀναστάντος πιστούμε-

τῆ σάρκα τοῦ Χριστοῦ φύση, πιστεύει τῆ διδασκαλία τοῦ Νεστορίου, ἀφοῦ λέγει δύο φύσεις καὶ πρόσωπα σ' αὐτόν, τότε θὰ βρεθοῦν ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀπόβλητοι, ὡς ὁμόφρονες τοῦ Νεστορίου. Γιατὶ ὅλος ὁ χορὸς αὐτῶν κήρυξε φανερὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ πρῶτος ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ ἀπόστολος καὶ φωστήρας τοῦ κόσμου, ἀφοῦ ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπο Σωτήρα «μορφή δούλου». Καὶ ἡ μορφή εἶναι φύση, ὅπως λέγει ὁ χορὸς τῶν ἁγίων δασκάλων. Ἐπίσης καὶ ὁ Διονύσιος, ὁ φοιτητὴς τοῦ Παύλου, στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Γαϊανό, ὀνομάζει οὐσία τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Εἰρηναῖος, ὁ σχεδὸν συνόμιλος τῶν Ἀποστόλων, ὅπως ἀποδείξαμε μὲ τὰ προηγούμενα χωρία. Ἄν λοιπὸν εἶναι ἀσεβὲς καὶ νεστοριανὸ καὶ ἀπορριπτέο τὸ νὰ ὀνομάζουμε φύση τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, καθαιρέθηκε, ἐπαναλαμβάνω, καὶ ἀποβλήθηκε ἀπὸ σᾶς ὅλο τὸ πλῆθος, καὶ εἶναι ἄχρηστες καὶ ἀνώφελες σὲ σᾶς οἱ διδασκαλίαι τους.

Σχόλιο. Ἀπὸ τὸν λόγο στὴν Ἀνάληψη. Εἶναι ψεύτης λοιπὸν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης πού λέγει, «Θεὸς κρυμμένος σὲ ἀνθρώπινη φύση», καὶ ὅτι, ἡ φύση πού ἄκουσε πάνω στὴ γῆ, «Εἶσαι γῆ, καὶ στὴ γῆ θὰ ἐπιστρέψεις»¹⁴, ἡ ἴδια ἄκουσε στοὺς οὐρανοὺς: «Κάθισε στὰ δεξιὰ μου»¹⁵. Καὶ ὁ ἴδιος πάλι λέγει: «Ἡ φύση, γιὰ τὴν ὁποία τὸ Χερουδίμ φύλαγε τὸν παράδεισο, αὐτὴ σήμερα ἔγινε ἀνώτερη ἀπὸ τὸ Χερουδίμ». Ἄν λοιπὸν εἶναι ἀσεβὲς τὸ νὰ λέμε φύση τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἔνωση, ἀποδεικνύεστε φανερὰ ὅτι ἀναθεματίζετε τοὺς ἁγίους Πατέρες.

Σχόλιο. (Πρὸς τὸν Εὐνόμο). Τὸν Ἀμβρόσιο πού λέγει, ὅτι «στὴ δική μου οὐσία ὁμιλεῖ ὁ Χριστός», καὶ τὸν Γρηγόριο πού ἐρωτᾷ, «Ποιὰ φύση ραπίζεται κατὰ τὸ πάθος;», καὶ ὅτι «Ἐδινε εὐκαιρία ὁ Χριστός στὴ φύση τοῦ σώματος νὰ κάνει τὰ δικά του». Λοιπὸν, καθαιρεῖτε καὶ τὸν Ἀθανάσιο, ἐπειδὴ λέγει στὰ κατὰ Ἀρειανῶν, «Ἡ σάρκα τοῦ Χριστοῦ ὑπέμεινε τὰ πάθη στὴν ἴδια τῆς τῆ φύση». Καὶ μὲ ποιὸ ἐπιτίμιο ἄραγε θὰ καταδικάσετε τὸν Βασίλειο, πού λέγει στὸν λόγο του *Περὶ νηστείας* γιὰ τὸν Χριστό, «Ἐπιστρέφοντας στοὺς οὐρανοὺς ἔφαγε, βεβαιώνοντας τὴ φύση τοῦ ἀναστημένου σώματος», μὲ τὸν ὁποῖο συμφωνεῖ ἐπίσης ὁ Ἀθανάσιος, στὸ λόγο του *Περὶ*

14. Γεν. 3, 19.

15. Ψαλμ. 109, 1.

νος», ὥτινι συμφωνεῖ πάλιν Ἀθανάσιος ἐν τῷ Περί ἐνανθρωπήσεως λόγῳ, φάσκων περὶ Χριστοῦ· «Τὸ μὲν οὖν σῶμα κοινὸν ἔχον τοῖς πᾶσι τὴν φύσιν. Σῶμα γὰρ ἦν ἀνθρώπινον». Καθὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ Λόγῳ τῶν Θεοφανίων φησὶ περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος, ὅτι «Καὶ ἐπέινασε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἐδάκρυσε νόμῳ φύσεως». Σύμφωνα δὲ πάλιν καὶ Ἀμβρόσιος περὶ τοῦ πάθους Χριστοῦ φάσκει πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα λέγων· «Καὶ γὰρ ἑκατέρας μετέχει φύσεως, τοῦτ' ἔστιν ἀνθρωπίνης καὶ θείας. Ἐν γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὸ πάθος ὑπέμεινε». Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Περί ἐνανθρωπήσεως λόγῳ φησὶ· Καθ' ἃ συμφωνεῖ καὶ ὁ Νυσσεὺς λέγων· «Ποία φύσις ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται;».

Ἐπισφραγίσω δὲ τὰ εἰρημένα δὲ τὰ εἰρημένα, ὥσπερ τινὶ βασιλικῷ δακτυλίῳ καὶ χαρακτῆρι, τῷ ἀοιδίμῳ Κυρίλλῳ· ὅμως οἶδα ὅτι καὶ αὐτὸν κατὰ τὴν Σενήρου κέλευσιν ἀπωθεῖσθε «φύσιν» ὀνομάζοντα τὸ σῶμα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Γράφει γὰρ πρὸς Σούκκενσον, «παθεῖν αὐτὸν καὶ σταυρωθῆναι τῇ χοϊκῇ φύσει». Καὶ πάλιν φησὶν πρὸς τὸν αὐτόν, ὅτι «Οὐ μεταπεφοίτηκεν ἢ τῆς σαρκὸς φύσις εἰς τὴν τοῦ Λόγου φύσιν». Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ φησὶ· «Ἀμοιρήσειεν μῶμου παντὸς τὸ εἰδέναί, ὡς ἕτερα μὲν ἔστι κατ' ἰδίαν φύσιν ἢ σὰρξ παρά γε τὸν Θεὸν Λόγον». Ὁμοίως καὶ πρὸς Εὐλόγιον φάσκει, ὅτι «Ἐὰν μὴ ὁμοούσιον ὑπάρχει τὸ σῶμα τῷ Θεῷ Λόγῳ, ἕτερα πάντως καὶ ἕτερα φύσις ἐστὶ· καθὼς ταῦτα πάντα καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται». Λέγων δὲ ὁ πατήρ, ἕτεραν καὶ ἕτεραν φύσιν ἐν Χριστῷ, πρόδηλον, ὅτι τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἐπίσης φύσιν προσαγορεύει. Ὡσαύτως καὶ ὅτε λέγει, «Δύο τὰς φύσεις εἶναί φαμεν», πρόδηλον, ὅτι τὴν σάρκα λέγει τὴν μίαν τούτων, καθὰ καὶ ὁ θεῖος Ἐφραίμ καὶ Ἰσίδωρος καὶ Πρόκλος καὶ Ἀττικὸς καὶ πάντες οἱ λοιποὶ Πατέρες, οἱ λέγοντες ἐν Χριστῷ διαφόρους φύσεις, τὸ σῶμα αὐτοῦ λέγουσι τὴν μίαν τούτων. Καὶ πῶς οὕτως ὡμῶς καὶ ἀπειθῶς ἐνίστασθε λέγοντες, ὅτι ἀδύνατον τὴν τοῦ Κυρίου ἀνθρωπότητα προσαγορεύεσθαι φύσιν;

Πρὸς ταῦτα Ἰωάννης καὶ Γρηγόριος ὁ Νυστάζων εἶπον· «Πρὸ μὲν τῆς ἐνώσεως ὁμολογοῦμεν τὰς δύο φύσεις, μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν, μία φύσις ἐστὶν ὁ Χριστὸς σεσαρκωμένη». Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπον πρὸς αὐτοὺς· «Ὑπολαμβάνω ὅτι μετὰ τὴν ἄρρητον ἔνωσιν τοῦ Χρι-

Περὶ ἐνανθρωπήσεως, λέγοντας γιὰ τὸν Χριστό· «Τὸ σῶμα του ἦταν κοινὸ σὲ ὅλα ὡς πρὸς τὴν φύση. Γιατὶ ἦταν σῶμα ἀνθρώπινο». Ὅπως λέγει καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος στὸν λόγο τῶν Θεοφανίων γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου· «Καὶ πείνασε καὶ δίψασε καὶ δάκρυσε κατὰ τὸν νόμο τῆς φύσεως». Σύμφωνα μὲ αὐτὰ εἶναι καὶ ὅσα λέγει ὁ Ἀμβρόσιος γιὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ στὸν βασιλιὰ Γρατιανό· «Γιατὶ μετέχει καὶ τὶς δύο φύσεις, τὴν ἀνθρώπινη καὶ τὴ θεϊκὴ. Καθόσον στὴν ἀνθρώπινη φύση ὑπέστη τὸ πάθος». Καὶ πάλι ὁ ἴδιος στὸν λόγο του *Περὶ ἐνανθρωπήσεως* λέγει· Ὅπως συμφωνεῖ καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης λέγοντας· «Ποιὰ φύση ραπίζεται κατὰ τὸ πάθος;».

Καὶ θὰ ἐπισφραγίσω αὐτὰ πού εἰπώθηκαν μὲ ἓνα, κατὰ κάποιον τρόπο, βασιλικὸ δαχτυλίδι καὶ εἰκόνα, μὲ τὸν ἀείμνηστο Κύριλλο· ὅμως γνωρίζω ὅτι καὶ αὐτὸν κατ' ἐντολὴν τοῦ Σεβήρου τὸν περιφρονεῖτε, ἐπειδὴ ὀνομάζει φύση τὸ σῶμα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Γιατὶ γράφει στὸν Σούκκενσο· «ἔπαθε αὐτὸς (ὁ Χριστὸς) καὶ σταυρώθηκε κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση του». Καὶ πάλι ὁ ἴδιος λέγει πρὸς τὸν ἴδιο· «Δὲν μεταπήδησε ἡ φύση τῆς σάρκας στὴ φύση τοῦ Λόγου». Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο πάλι λέγει· «Εἶναι ἀπαλλαγμένο κάθε κατηγορίας τὸ νὰ ἀναγνωρίζουμε, ὅτι ἡ σάρκα εἶναι ἄλλη φύση, ξεχωριστὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο». Ἐπίσης καὶ στὸν Εὐλόγιο λέγει· «Ἐὰν δὲν εἶναι ὁμοούσιο τὸ σῶμα μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, ὅπωςδήποτε εἶναι διαφορετικὴ φύση, ὅπως ἔχουν εἰπωθεῖ ὅλα αὐτὰ προηγουμένως». Λέγοντας ὁ πατέρας ἄλλη καὶ ἄλλη φύση στὸν Χριστό, εἶναι φανερό, ὅτι ὀνομάζει φύση καὶ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης καὶ ὅταν λέγει, «Λέμε ὅτι εἶναι δύο οἱ φύσεις», εἶναι φανερό ὅτι ἡ μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ σάρκα, ὅπως καὶ ὁ θεῖος Ἐφραὶμ καὶ ὁ Ἰσίδωρος καὶ ὁ Πρόκλος καὶ ὁ Ἀττικὸς καὶ ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι Πατέρες, οἱ ὅποιοι, λέγοντας στὸν Χριστὸ διαφορετικὲς φύσεις, λένε ὅτι μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι τὸ σῶμα. Πῶς λοιπὸν ἀντιδρᾶτε τόσο ὠμὰ καὶ ἀπειθαρχα, λέγοντας ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀνομάσουμε τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου φύση;

Σ' αὐτὰ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Νυστάζων εἶπαν· Πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση ὁμολογοῦμε τὶς δύο φύσεις, μετὰ τὴν ἔνωση ὅμως ὁ Χριστὸς ἦταν μία φύση σαρκωμένη». Καὶ ἀπαντώντας τοὺς εἶπα· «Ὑποθέτω ὅτι μετὰ τὴν ἀπερίγραπτη ἔνωση τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία

στοῦ τὴν ἐν Ναζαρετ γενομένην ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ μετὰ τὸν τόκον, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ τὴν ἐν τῷ θρόνῳ τῷ Χερουδικῷ, συναθροίσας τὸ δεκακέρατον αὐτοῦ καὶ ὑμᾶς ὁ Σευῆρος, ἑτέραν δευτέραν ἔνωσιν ἐποίησε τῷ Χριστῷ, καὶ τούτου
 5 χάριν παρέδωκεν ὑμῖν λέγων, ὅτι, μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἦν αὐτὸς ἐποιήσατο ἐν Χριστῷ, μηκέτι προσαγορεύεσθαι φύσιν τὸ σῶμα αὐτοῦ, μήτε ὁμολογεῖν ἐν αὐτῷ δύο ἠνωμένας φύσεις. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἐποίησεν, ἰδοὺ πάντες οἱ μακάριοι Πατέρες, καθῶς προαποδέδεικται, μετὰ τὴν ἐν Ναζαρετ ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰρήκασι τὰς δύο
 10 φύσεις ἐπ' αὐτοῦ· οἱ μὲν ἐν τῷ τόκῳ τῷ ἐν Βηθλεέμ, οἱ δὲ ἐν τῇ ἀπαντῇ τοῦ Συμεών, οἱ δὲ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἄλλοι, καθὰ Κύριλλος, ὁραπισθῆναι, παθεῖν αὐτὸν ἔφησαν τῇ χοικῇ φύσει. Πρόκλος ἐν τῇ ψηλαφήσει τῆς πλευρᾶς τῇ ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ συζυγίαν κηρύττει Χριστοῦ φύσεων. Βασίλειος ἐν τῇ τροφῇ, ἧ μετὰ τὴν ἀνάστασιν,
 15 φύσιν ὀνομάζει τὸ Δεσποτικὸν σῶμα. Ἰωάννης ἐν τῷ θρόνῳ τῷ Χερουδικῷ, μετὰ τὴν ἁγίαν ἐν οὐρανοῖς ἀνάληψιν, ὁμοίως φύσιν προσηγόρευσε ἡμετέραν ἐν Χριστῷ, ἀκούσασαν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου». Ὅπου δὲ τὸ πανάγιον σῶμα «φύσις» ὀνομάζεται, πρόδηλον, ὅτι δύο φύσεις ἐν Χριστῷ γνωρίζονται. Οὐκ-
 20 οὔν, ὡς εἶπον, δευτέραν τινὰ ἔνωσιν ὁ νομοθέτης ὑμῶν ἐν Χριστῷ πεποίηκε Σευῆρος μετὰ τὴν ἁγίαν ἀνάληψιν. Καὶ τούτου χάριν ἐνομοθέτησεν ὑμῖν, μὴ λέγειν ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν δύο φύσεις.

ΟΙ ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ. Ἄλλὰ Κυρίλλου ἐστὶ ἡ φωνὴ ἢ λέγουσα, ὅτι
 25 «Μετὰ τὴν ἔνωσιν μία φύσις σεσαρκωμένη ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ διὰ τοῦτο οὐ λέγομεν ἐπ' αὐτοῦ δύο φύσεις». Ταῦτα Ἰωάννου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἑτεροδόξων εἰπόντων, ἐβόησα λαμπρᾶ καὶ περιχαρεῖ τῇ φωνῇ καὶ εἶπον· Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη, καθὰ καὶ ἡ σύνοδος Χαλκηδόνης εἶρηκε. Καὶ γὰρ οὐδεὶς τῶν ἁγίων Πατέρων
 30 τὸ πανάγιον καὶ ἀμείωτον καὶ αἰώνιον καὶ ἀνεξάλειπτον τῶν Χριστοῦ φύσεων εἶρηκεν, ὡς θεοφάντωρ Κύριλλος. Οἱ μὲν γὰρ μακάριοι Πατέρες τὸν ἀριθμὸν εἰρήκασιν, ὁ δὲ τρισμακάριος Κύριλλος μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τὴν ἀνεξάλειπτον καὶ τηρουμένην ἀεὶ τῶν φύσεων τοῦ Κυρίου διαμονὴν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Εἰς μὲν γὰρ τό,

ἔγινε στή Ναζαρετ στή μήτρα τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καί μετὰ τή γέννηση, καί μετὰ τήν ἀνάληψή του στόν Χερουβικό θρόνο, συγκεντρώνοντας ὁ Σεβῆρος τὸ δεκακέρατο συνέδριό του καί σᾶς, ἔκανε δεύτερη ἔνωση στόν Χριστό. Καί γι' αὐτὸ σᾶς παρέδωσε λέγοντας, ὅτι μετὰ τήν ἔνωση πού ὁ ἴδιος ἔκανε στόν Χριστό, νὰ μὴ ὀνομάζεται πιά φύση τὸ σῶμα του, οὔτε νὰ γίνονται ἀποδεκτὲς σ' αὐτὸν δύο ἔνωμένες φύσεις. Γιατί, ἂν δὲν τὸ ἔκανε αὐτό, νά, ὅλοι οἱ μακάριοι Πατέρες, ὅπως ἀποδείχτηκε προηγουμένως, μετὰ τήν ἔνωση τοῦ Χριστοῦ στή Ναζαρετ μίλησαν γιὰ δύο φύσεις σ' αὐτόν, ἄλλοι κατὰ τή γέννηση στή Βηθλεέμ, ἄλλοι κατὰ τή συνάντηση μὲ τὸν Συμεών, ἄλλοι κατὰ τὸ βάπτισμα, ἄλλοι, ὅπως ὁ Κύριλλος, εἶπαν ὅτι ραπίσθηκε καί ἔπαθε κατὰ τήν ἀνθρώπινη φύση. Ὁ Πρόκλος κατὰ τήν ψηλάφηση τῆς πλευρᾶς του ἀπὸ τὸν Θωμᾶ κηρύττει ἔνωση τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Βασίλειος ὀνομάζει φύση τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ φαγητὸ πού ἔφαγε μετὰ τήν ἀνάσταση. Ὁ Ἰωάννης ὀνόμασε φύση τὴ δική μας φύση στόν Χριστό μετὰ τήν ἀνάληψη στοὺς οὐρανοὺς καί τήν ἀνοδὸν του στόν Χερουβικό θρόνο, ὅταν ἄκουσε ἀπὸ τὸν Πατέρα, «Κάθισε στὰ δεξιὰ μου»^{15α}. Ὅπου τὸ πανάγιο σῶμα ὀνομάζεται φύση, εἶναι φανερὸ ὅτι ἀναγνωρίζονται στόν Χριστό δύο φύσεις. Λοιπόν, ὅπως εἶπα, ὁ νομοθέτης σας Σεβῆρος ἔκανε μιὰ δεύτερη ἔνωση στόν Χριστό μετὰ τήν Ἀνάληψη, καί γι' αὐτὸ νομοθέτησε σὲ σᾶς νὰ μὴ δέχεστε στόν Χριστό δύο φύσεις μετὰ τήν ἔνωση.

ΟΙ ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ. “Ὁμως ἡ διδασκαλία, «Μετὰ τήν ἔνωση ὁ Χριστὸς εἶναι μία φύση σαρκωμένη», εἶναι τοῦ Κυρίλλου, καί γι' αὐτὸ δὲν δεχόμεστε σ' αὐτόν δύο φύσεις”. Ὅταν ὁ Ἰωάννης καί οἱ ἑτερόδοξοι πού ἦταν μαζί του εἶπαν αὐτὰ, φώναξα μὲ εὐκρινῆ καί χαρούμενη φωνή καί εἶπα· Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Κυρίλλου, ὅπως εἶπε ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας. Γιατὶ κανένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες δὲν διατύπωσε τὸ πανάγιο καί ἀμείωτο καί αἰώνιο καί ἀνεξάλειπτο τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ὁ θεοφάντορας Κύριλλος. Γιατὶ οἱ μακάριοι Πατέρες ἀνέφεραν μόνο τὸν ἀριθμὸ, ἐνῶ ὁ τρισμακάριστος Κύριλλος μετὰ τὸν ἀριθμὸ εἶπε καί τὴν ἀνεξάλειπτη καί διατηρούμενη πάντοτε διαμονὴ τῶν φύσεων τοῦ Κυρίου μετὰ τήν ἔνωση. Γιατὶ ἐρμηνεύοντας τὸ «γκρεμίστε τὸν ναὸ αὐτόν»^{15β}, εἶπε, ὅτι «ὁ Χριστὸς

15α. Ψαλμ. 109, 1.

15β. Ἰω. 2, 19.

«Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον», εἶπεν, «Χριστὸν ὑποσώζοντα ἐν ἑαυτῶ τῶν δύο φύσεων τῶν ἑτερουσιῶν ἀσύγχυτον τὴν ἰδιότητα». Πρὸς Σούκκενσον δὲ πάλιν φησί· «Δύο τὰς φύσεις εἶναί φαμεν». Καὶ πάλιν πρὸς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ φησί περὶ τῶν Χριστοῦ δύο 5 φύσεων οὕτως· «Καὶ οὐ δήπου φαμὲν ἀνάχυσιν ὥσπερ τινὰ συμβῆναι περὶ τὰς φύσεις, ὡς μεταστῆναι μὲν τὴν τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὴν ἀνθρώπου τυχόν· ἀλλ' οὐδ' αὐτὴν ἀνθρωπίνην εἰς τὴν αὐτοῦ νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὄρω, πεπράχθαι φαμὲν τὴν ἔνωσιν. Ὁμοίως καὶ ἐν ἕκτῳ 10 τόμῳ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας, ταῖς αὐταῖς ξηραῖς πάλιν κέχρηται φωναῖς λέγων· «Οὐκ ἀνάχυσιν τινα τὴν τῶν εἰς ἀλλήλας τῶν φύσεων πεπράχθαι φαμὲν, μενούσης δὲ μᾶλλον ἑκατέρας, τοῦτο ὅπερ ἐστίν». Καθάπερ καὶ ἐν τοῖς σχολίοις ἐξέθετο, φησίν, ὅτι ἀσύγχυτοι μεμενήκασι αἱ φύσεις. Εὖ σοι γένοιτο, φωστήρ καὶ πυρσὲ καὶ στυ- 15 λε τῆς ἀληθείας Κύριλλε. Ὡς Κυρίλλου, πάλιν λέγω, αἰωνία ἡ μνήμη, μὴ συγχωροῦντος ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀληθείας πλανηθῆναι, ἀλλὰ τὸ ἀμείωτον καὶ αἰώνιον τῶν Χριστοῦ οὐσιῶν ἡμᾶς παιδεύοντος, καὶ πάλιν πρὸς τὰς βασιλίδας ἐπιστέλλοντος, «τὴν τῶν φύσεων εἰδέναι διαφορὰν, καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις φυλάττειν αὐτάς». Ὑ- 20 μεῖς μὲν οὖν, ὧ ἄνδρες, μίαν τινὰ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου παρερμηνεύοντες χρῆσιν, φάσκετε, αὐτὸν μίαν λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσιν. Ἴδου δὲ ὡς κήρυξ τῆς εὐσεβείας, ἄνω καὶ κάτω φυλάττεσθαι καὶ σώζεσθαι καὶ γνωρίζεσθαι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ ἀριθμεῖσθαι, ὁμολογεῖ ἐν Χριστῷ τὰς δύο φύσεις. Προσέχετε, 25 παρακαλῶ, μετὰ ἀκριβείας ταῖς τοῦ Πατρὸς φωναῖς.

Εἶπεν, σώζεσθαι ἐν Χριστῷ τῶν δύο φύσεων, τῶν ἑτερουσιῶν τὴν ἰδιότητα ἀσύγχυτον. Ὁμοίως πάλιν εἶπεν· Δύο τὰς φύσεις εἶναί φαμεν. Εἶπεν, νοουμένην καὶ ὑπάρχουσαν ἑκατέραν αὐτῶν ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὄρω. Εἶπεν, μένειν ἑκατέραν φύσιν ἐν Χριστῷ 30 τοῦτο, ὅπερ ἐστίν. Εἶπεν, ὅτι ἀσύγχυτοι μεμενήκασι αἱ Χριστοῦ φύσεις ἢ γοῦν ὑποστάσεις. Πρὸς τούτοις πᾶσι παραγγέλλει λέγων, τὴν τῶν φύσεων εἰδέναι διαφορὰν, καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις τηρεῖν αὐτάς. Ὁ μὲν οὖν θεορήτωρ Κύριλλος, ὡς ἀποδέδεικται, ἐξ-αχῶς ἡμᾶς ἐνταῦθα τὴν ἀμείωτον καὶ ἐνάριθμον ὑπαρξιν τῶν δύο

διασώζει στὸν ἑαυτό του τὴν ἀσύγχυτη ἰδιαιτερότητα τῶν δύο ἑτερούσιων φύσεων», ἐνῶ στὸν Σούκκενσο πάλι λέγει· «λέμε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι δύο». Καὶ πάλι στὴν ἐρμηνεία τῆς πρὸς Ἑβραίους λέγει γιὰ τὶς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ τὰ ἑξῆς· «Καὶ βέβαια δὲν ἐννοοῦμε ὅτι ἔγινε κάποια σύγχυση σχετικὰ μὲ τὶς φύσεις, ὥστε νὰ μεταφερθεῖ ἡ φύση τοῦ Λόγου ἐνδεχομένως στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ ἀνθρώπινη πρὸς τὴ δική του, ἀλλὰ λέμε ὅτι ἡ ἔνωση ἔγινε ἐνῶ ἡ κάθε μία ἐννοεῖται καὶ ὑπάρχει στὰ ὅρια τῆς δικῆς τῆς φύσεως. Ἐπίσης καὶ στὸν ἕκτο τόμο τῆς ἴδιας ἐρμηνείας χρησιμοποιεῖ τὶς ἴδιες ξηρὲς λέξεις λέγοντας· «δὲν ἔγινε καμμιά σύγχυση τῶν φύσεων μεταξύ τους, ἀλλὰ ἔμεινε ἡ κάθε μία αὐτὸ ποὺ ἦταν», ὅπως ἐξέθεσε αὐτὸ καὶ στὰ σχόλια, ὅπου λέγει, ὅτι οἱ φύσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες. Εἶθε νὰ εἶσαι καλά, φωστήρα καὶ πυρσὲ καὶ στυλε τῆς ἀλήθειας Κυρίλλε. Πραγματικὰ, λέγω καὶ πάλι, ἡ μνήμη τοῦ Κυρίλλου νὰ εἶναι αἰώνια, ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ μᾶς διδάσκει τὰ ἀμείωτο καὶ αἰώνιο τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ, γράφοντας καὶ πάλι στὶς βασιλίτσες· «Νὰ γνωρίζετε τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ νὰ τὶς φυλάγετε ἀσύγχυτες μεταξύ τους». Σεῖς λοιπὸν, ἄνθρωποι, παρερμηνεύοντας μία μόνο φράση τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, λέτε ὅτι αὐτὸς δέχεται μόνο μία φύση τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωση. Νὰ ὅμως ποὺ ὡς κήρυκας τῆς εὐσέβειας ὁμολογεῖ, ὅτι καὶ στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ φυλάγονται καὶ σώζονται καὶ γνωρίζονται καὶ μετὰ τὴν ἔνωση καὶ ἀριθμοῦνται στὸν Χριστὸ οἱ δύο φύσεις. Παρακαλῶ, προσέχετε μὲ ἀκρίβεια τὰ λόγια τοῦ Πατέρα.

Εἶπε ὅτι στὸν Χριστὸ σώζεται ἡ ἰδιαιτερότητα τῶν δύο ἑτερούσιων φύσεων ἀσύγχυτη. Εἶπε ἐπίσης πάλι, «Λέμε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι δύο». Εἶπε ὅτι ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς νοεῖται καὶ ὑπάρχει μέσα στὰ ὅρια τῆς δικῆς τῆς φύσεως. Εἶπε ὅτι ἡ κάθε μία φύση στὸν Χριστὸ μένει αὐτὸ ποὺ εἶναι. Εἶπε ὅτι ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις. Ἀκόμα παραγγέλλει σὲ ὅλους καὶ λέγει, νὰ γνωρίζουν τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ νὰ τὶς τηροῦν ἀσύγχυτες μεταξύ τους. Ὁ θεολόγος λοιπὸν Κύριλλος, ὅπως ἀποδείχτηκε, μὲ ἕξι τρόπους μᾶς διδάσκει ἐδῶ τὴν ἀμείωτη καὶ ἀριθμητικὴ ὑπαρξὴ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, λέγοντας ὅτι αὐτὲς σώζονται, λέγοντας ὅτι αὐτὲς εἶναι, λέγοντας ὅτι αὐτὲς ὑπάρχουν, λέγοντας ὅτι

Χριστοῦ διδάσκει φύσεων, λέγων αὐτάς ὑπάρχειν, λέγων αὐτάς μένειν ἐν αὐτῷ. Εἶτα εἶπεν αὐτάς καὶ ἀσυγχύτους διασώζεσθαι, καὶ αὐθις καὶ παραγγέλλει καὶ τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων εἰδέναι καὶ ἀσυγχύτους αὐτάς φυλάττειν. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ διδάσκαλος

5 Λοιπὸν ἐν τῇ ὑμετέρα καὶ τοῦ δικαιοκρίτου δικαστοῦ καὶ νομοθέτου Σευήρου φιλανθρωπία ἐστὶ τὸ ἀποφήνασθαι περὶ Χριστοῦ τὸν ὄρον τοῦ χρόνου καὶ τὴν προθεσίαν, καὶ εἰπεῖν ἡμῖν, ἕως πόσων ἐτῶν ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν ἐν αὐτῷ αἱ δύο φύσεις, καὶ ἕως πόσων μηνῶν δύο τὰς φύσεις ἐν αὐτῷ εἶναί φαμεν, καὶ ἕως
10 ποίου καιροῦ δέον ἐστὶ τὴν τῶν φύσεων εἰδέναι διαφορὰν, καὶ ἕως ποίων ἡμερῶν ἀποσώζει ἐν ἑαυτῷ τῶν δύο φύσεων τῶν ἑτερουσίων ἀσύγχυτον τὴν ιδιότητα, καὶ ἕως ποίας παρουσίας δεῖ τὴν τῶν φύσεων Χριστοῦ εἰδέναι διαφορὰν καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις φυλάττειν αὐτάς. Ταῦτα ἡμῶν διερωτώντων ἤδη πρὸ πολλοῦ τοῦ χρό-
15 νου, ὁ δικαστὴς Σευῆρος τὴν ἀπόκρισιν καὶ τὴν ἀπόφασιν κατὰ Χριστοῦ ἐξέθετο, λέγων ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασιν·

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. Ἐως τῶν χρόνων Νεστορίου ἀσύγχυτοι ὑπῆρχον αἱ φύσεις, ἀπὸ δὲ Νεστορίου φυρμὸς καὶ μείωσις τῶν φύσεων γέγονεν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν τῆς συνόδου Χαλκηδόνης
20 ψεύστης ἐστὶ Κύριλλος ὁ εἰπὼν, «Δύο τὰς φύσεις Χριστοῦ εἶναί φαμεν». Ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Τόμου Λέοντος, οὐκ ἔτι ἀποσώζει Χριστὸς ἀσύγχυτον τὴν τῶν ἑτερουσίων ιδιότητα. Ἐξ ἧς καθηρέθη Διόσκορος οὐκέτι δεῖ εἰδέναι ἐν Χριστῷ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν, καὶ ἀσυγχύτους τηρεῖν αὐτάς· πρὸς γὰρ ἀνακυπτούσας αἰ-
25 ρέσεις δεῖ παραλλάττειν καὶ τὴν πίστιν, καὶ παραγράφεσθαι τὰ τῶν θείων Γραφῶν καὶ Πατέρων διδάγματα.

Ἀχθομένων οὖν καὶ λίαν δομιυτομένων ἐπὶ τοῖς λεγομένοις Ἰωάννου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἑτεροδόξων, εἶπον πάλιν πρὸς αὐτούς· Οὕτως ἐστίν, ὡς ἐνώπιον Κυρίου, ὅτι τῇ παραινέσει καὶ νουθεσίᾳ
30 πειθόμενοι Σευήρου, τῇ ἐπιτρεπούσῃ ὑμῖν παραγράφεσθαι μετὰ τὸν καιρὸν Νεστορίου τὰς φωνὰς τῶν ἁγίων Πατέρων, κὰν αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τυχάνουσι, δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγουσαι, τούτου χάριν οὐ δέχεσθε τὰς τῶν Πατέρων χρήσεις, ἀλλ' ἡρετίσασθε καὶ αὐτὰ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια σχεδὸν διεκρούσασθε, καὶ
35 πᾶσαν Παλαιὰν καὶ Καινὴν καὶ Πατρικὴν Γραφὴν στοιχήσαντες

αὐτὲς μένουσιν ὁ αὐτόν. Ἐπειτα εἶπε ὅτι αὐτὲς παραμένουσιν ἀσύγχυτες, καὶ πάλιν, καὶ παραγγέλλει νὰ γνωρίζουμε καὶ τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ νὰ τις διατηροῦμε ἀσύγχυτες. Καὶ αὐτὰ βέβαια λέγει ὁ δάσκαλος.

Λοιπὸν στή δική σας καὶ στοῦ δικαιοκρίτη δικαστῆ καὶ νομοθέτη Σεβήρου τὴ φιλανθρωπία ἐναπομένει νὰ ἀποφανθεῖτε γιὰ τὰ ὅρια τοῦ χρόνου καὶ τὴν προθεσμίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ μᾶς πεῖτε μέχρι πόσων ἐτῶν ἔμειναν ἀσύγχυτες ὁ αὐτόν οἱ δύο φύσεις καὶ μέχρι πόσων μηνῶν οἱ φύσεις ὁ αὐτόν εἶναι δύο, καὶ μέχρι ποῖόν καιρὸν πρέπει νὰ γνωρίζουμε τὴ διαφορὰ, καὶ μέχρι πόσες μέρες διασώζει στὸν ἑαυτό του τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν ἑτερούσιων δύο φύσεων ἀσύγχυτη, καὶ μέχρι ποῖα παρουσία πρέπει νὰ γνωρίζουμε τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ νὰ τις διατηροῦμε ἀσύγχυτες μεταξύ τους. Καὶ ἐνῶ ἔμεις τὰ ρωτούσαμε αὐτὰ ἀπὸ πολὺν ἤδη χρόνον, ὁ δικαστὴς Σεβήρος ἔβγαλε τὴν ἀπάντησιν καὶ τὴν ἀπόφασιν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, λέγοντας στὰ συγγράμματά του.

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. Μέχρι τὰ χρόνια τοῦ Νεστορίου οἱ φύσεις ἦσαν ἀσύγχυτες, ἀπὸ τὸν Νεστόριον ὅμως ἐγένετο ἀνάμιξις καὶ μείωσις τῶν φύσεων. Ἀπὸ τις μέρες πάλιν τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας εἶναι ψεύτης ὁ Κύριλλος ποὺ εἶπε, «Λέμε ὅτι οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ εἶναι δύο». Ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Τόμου τοῦ Λέοντος ὁ Χριστὸς δὲν διατηρεῖ ἀσύγχυτη τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν ἑτερούσιων. Ἀπὸ τότε ποὺ καθαιρέθη ὁ Διόσκορος δὲν πρέπει νὰ δεχόμεσθα τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ νὰ τις τηροῦμε ἀσύγχυτες. Γιατὶ πρέπει, ἀνάλογα μὲ τις αἱρέσεις ποὺ ἐμφανίζονται, νὰ μεταβάλλουμε καὶ τὴν πίστην, καὶ νὰ διαγράψουμε τις διδασκαλίας τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δυσανασχετούσαμε καὶ ἐρεθιζόμεσθα μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ Ἰωάννη καὶ τῶν ἑτεροδόξων ποὺ ἦσαν μὲ τὸ μέρος του, εἶπα πάλιν ὁ αὐτούς. Ἔτσι εἶναι, μάρτυς μου ὁ Κύριος, ὅτι πειθόμενοι στήν παραίνεσιν καὶ νουθεσίαν τοῦ Σεβήρου, ἡ ὁποία μᾶς ἐπιτρέπει νὰ διαγράψουμε μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νεστορίου τὰ χωρία τῶν ἁγίων Πατέρων, ἔστω καὶ ἂν εἶναι τοῦ ἰδίου τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ποὺ λένε δύο φύσεις στὸν Χριστόν, γιὰ χάριν του δὲν δέχεσθα τὰ χωρία τῶν Πατέρων, ἀλλὰ προσιμᾶτε ἀκόμα καὶ τὰ ἴδια τὰ Εὐαγγέλια σχεδὸν νὰ τὰ ἀποφεύγετε, καὶ κάθε Παλαιὰ καὶ Καινὴ καὶ Πατερικὴ Γραφή,

ὥσπερ νέῳ τινὶ Ἀκύλα τῷ Σενήρῳ. Ἐπεὶ τίς ἐξ ὑμῶν οὐ γινώσκει κατὰ πᾶσαν ἀκριβείαν, ὅτι εἶπον οἱ Πατέρες δύο φύσεις ἀμείωτους ἐν Χριστῷ διαμένειν; Τίς ἐξ ὑμῶν οὐ μαρτυρεῖ, ὅτι τοῦ ἁγίου Κυριλλοῦ εἰσὶν αἱ εἰρημέναι χρήσεις, αἱ φάσκουσαι, εἶναι καὶ διαμένειν καὶ γνωρίζεσθαι καὶ μὴ συγχεῖσθαι καὶ ἀριθμεῖσθαι ἐν ἐνὶ προσώπῳ δύο ἀδιαιρέτους ἐν Χριστῷ φύσεις; Τίς ἐξ ὑμῶν οὐκ οἶδεν, ὅτι οὐ ταυτὸν ἐστὶ φύσις καὶ πρόσωπον; Ἴδου γὰρ μυρία μὲν πρόσωπα ὑπάρχουμεν ἐνταῦθα, μία δὲ φύσις ἐσμέν πάντες.

Τούτων δὲ καὶ ἐτέρων πλειόνων ἐν τῷ συνεδρίῳ εἰρημένων, ἐκ 10 παλαιᾶς καὶ διαφόρου πείρας ὑπάρχων, ὅτι ἄνω καὶ κάτω τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ σχολάζουσιν οἱ τὰ Σενήρου φρονοῦντες, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὰς αὐτοῦ χρήσεις φέρουσι, τῶν δὲ λοιπῶν μακαρίων Πατέρων οὐ πλείστην παρέχουσι, πρὸ μικρῶν ἡμερῶν τῆς διαλέξεως ἀκούσας, ὅτι τοὺς ἀκρέμονας καὶ ἐξάρχους αὐτῶν μετεστεύλαν- 15 το, λέγω δὴ Ἰωάννην καὶ Γρηγόριον, οἱ Θεοδοσιανοὶ πρὸς τὸ ἡμῖν παρατάξασθαι, καθεσθεῖς συντέταχα Τόμον δογματικὸν ὡς ἐξ ὀνόματος Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ φονευθέντος ὑπὸ Διοσκόρου, διὰ τὸ ὁμολογεῖν ἐν Χριστῷ δύο ἡνωμένας ἀδιαιρέτως φύσεις ἐν μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει. Ἐν Τόμῳ, τὸν 20 μὲν σκοπὸν καὶ τὸ φρόνημα τῶν ἁγίων Πατέρων μετὰ πολλῆς τινὸς τῆς ἀκριβείας ἐφύλαξα, μικρὸν δὲ τὰς αὐτῶν ῥήσεις δι' ἐτέρων τινῶν ἰσοδυνάμων λέξεων ὑπαλλάξας τέθεικα. Οἷον, ἀντὶ «μορφῆς, οὐσίαν», καὶ ἀντὶ «χοϊκοῦ, γηγενές», καὶ ἀντὶ «πάθους, σταυρόν», πρὸς τὸ δεῖξαι πᾶσιν, ὅτι ἐχθρωδῶς καὶ ἀντιπαθῶς, ἀλλ' οὐ 25 φιλαλήθως ἐναντιοῦνται τῇ συνόδῳ Χαλκηδόνης, καὶ τῷ μακαρίῳ Φλαβιανῷ, καὶ τῷ Τόμῳ τοῦ ἁγίου Λέοντος. Ἐγίνωσκον γάρ, ὅτι ἀλόγως, εἰ μόνον ἀκούσωσι τὸ ὄνομα Φλαβιανοῦ, ἢ τοῦ Λέοντος ἐν τῷ Τόμῳ, ἀναθεματίζουσιν αὐτόν, μὴ ἀνακρίνοντες, εἰ ὀρθὴ ἢ διεστραμμένη ὑπάρχει ἢ ἔκθεσις ἐν αὐτῷ. Εἶπον οὖν πάλιν πρὸς 30 αὐτούς· Ἐὰν ἀρέσκη ὑμῖν, ἵνα μὴ πολλὰ εἴπωμεν καὶ ἀκούσωμεν, ἰδοὺ ἢ πίστις ἡμῶν καὶ τῆς συνόδου Χαλκηδόνης· δέξασθε καὶ ἀνάγνωτε, καὶ ἢ στοιχήσατε ἢ ἀναθεματίσατε. Εἶχε δὲ ὁ Τόμος οὕτως

ἀκολουθώντας σάν κάποιον νέο Ἀκύλα τὸν Σεβήρο. Γιατὶ ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν γνωρίζει μὲ κάθε ἀκρίβεια, πὼς οἱ Πατέρες εἶπαν, ὅτι στὸν Χριστὸ ὑπάρχουν δύο φύσεις ἀμείωτες; Ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν βεβαιώνει, ὅτι εἶναι τοῦ ἀγίου Κυρίλλου τὰ χωρία πού ἀναφέρθηκαν, τὰ ὅποια λένε, ὅτι εἶναι καὶ διαμένουν καὶ γνωρίζονται καὶ δὲν συγχέονται καὶ ἀριθμοῦνται στὸ ἓνα πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις ἀδιαιρέτες; Ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν γνωρίζει ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο φύση καὶ πρόσωπο; Γιατὶ νά, ἐδῶ εἴμαστε μύρια πρόσωπα, ἀλλὰ ὅλοι εἴμαστε μία φύση.

Ἐφοῦ εἰπώθηκαν αὐτὰ καὶ περισσότερα στὸ συνέδριο, ἀπὸ παλιὰ καὶ διάφορη πείρα πού εἶχα, ὅτι οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Σεβήρου ἀσχολοῦνται διαρκῶς καὶ μὲ κάθε τρόπο μὲ τὸν μακάριο Κύριλλο, καὶ παρουσιάζουν συνεχῶς τὶς μαρτυρίες αὐτοῦ, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους μακάριους Πατέρες δὲν παρουσιάζουν πολλές, ἀκούοντας λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴ διάλεξη, ὅτι οἱ Θεοδοσιανοὶ ἔστειλαν καὶ κάλεσαν τοὺς πλέον δυνατοὺς καὶ ἀρχηγούς τους, ἐννοῶ τὸν Ἰωάννη καὶ τὸν Γρηγόριο, γιὰ νὰ ἀντιταχθοῦν σὲ μᾶς, κάθισα καὶ συνέταξα τόμο δογματικὸ, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανοῦ, ὁ ὁποῖος φονεύθηκε ἀπὸ τὸν Διόσκορο, ἐπειδὴ ὁμολογοῦσε στὸν Χριστὸ δύο φύσεις ἐνωμένες ἀδιαιρέτα σὲ μιὰ σύνθετη ὑπόσταση. Στὸν τόμο τήρησα βέβαια μὲ μεγάλη ἀκρίβεια τὸν σκοπὸ καὶ τὴν πίστη τῶν ἀγίων Πατέρων, ὅμως τὰ χωρία τους τὰ χρησιμοποίησα ἀλλάζοντάς τα μὲ κάποιες ἰσοδύναμες λέξεις. Ὅπως γιὰ παράδειγμα, ἀντὶ μορφῆς, ἔβαλα οὐσία, ἀντὶ χοϊκοῦ, γηγενές, καὶ ἀντὶ πάθους, σταυρόν, γιὰ νὰ ἀποδείξω σὲ ὅλους, ὅτι ἐναντιώνονται στὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας καὶ στὸν μακάριο Φλαβιανὸ καὶ στὸν Τόμο τοῦ ἀγίου Λέοντος μὲ ἐχθρότητα καὶ ἀντιπάθεια. Γιατὶ γνώριζα ὅτι χωρὶς λόγο, καὶ μόνο ἂν ἀκούσουν τὸ ὄνομα τοῦ Φλαβιανοῦ ἢ τοῦ Λέοντος στὸν Τόμο, θὰ τὸν ἀναθεματίσουν, χωρὶς νὰ ἐξετάσουν ἂν ἢ ἔκθεση τῆς πίστεως σ' αὐτὸν εἶναι ὀρθὴ ἢ διαστρεβλωμένη. Εἶπα λοιπὸν πάλι σ' αὐτούς Ἐὰν σᾶς ἀρέσει, γιὰ νὰ μὴ ποῦμε καὶ ἀκούσουμε πολλά, νὰ ἢ πίστη ἢ δική μας καὶ τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας. Πάρτε τὴν καὶ διαβάστε τὴν, καὶ ἢ συμφωνήστε, ἢ ἀναθεματίστε τὴν. Καὶ ὁ τόμος εἶχε ὡς ἑξῆς.

Φλαβιανού, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,
ἐκ τοῦ Τόμου τοῦ δογματικοῦ, οὗ ἔγραψε πρὸς Λέοντα, τὸν
πάπαν Ῥώμης, περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας Χριστοῦ,
τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν Θεοῦ.

5 «Ὁ Λόγος», φησί, «σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Ἔτερον δέ τι ἢ σκηνή, καὶ ἄλλο τὸ κατασκηνοῦν. Οὐ λέγω, ἄλλος καὶ ἄλλος, ὡς ἐπὶ δύο προσώπων, ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. Πᾶσα μὲν γὰρ εὐαγγελικὴ καὶ ἀποστολικὴ παραίνεσις καὶ μαρτυρία περὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ εἰς δύο διαιρεῖται τρόπους· πῆ
10 μὲν τὸ μοναδικὸν αὐτοῦ δηλοῦσα πρόσωπον, πῆ δὲ τὰς δύο αὐτοῦ σαφῶς μαρτυροῦσα φύσεις. Καὶ γὰρ ἦν καὶ ἔστι διπλοῦς ὁ εἷς καὶ μόνος Ἰησοῦς καὶ Χριστός, καὶ διπλοῦς ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος, οὐ πρὸ τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀφραστον ἔνωσιν, τέλειος ὁ αὐτός, ὥσπερ ἐν θεότητι, οὕτως καὶ ἐν ἀνθρωπότητι. Εἰ γὰρ ἦν ἀπλοῦς,
15 πῶς πάσχειν καὶ θνήσκειν ἠδύνατο; πῶς τύπτεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι, εἰ μὴ τῇ τοῦ σώματος παθητῇ καὶ γηγενεῖ φύσει; Ὡσπερ γὰρ ὁμοούσιος ὢν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τέλειός ἐστιν ἐκ τελείου Θεός, οὕτω καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὑπάρχων, τέλειος τυγχάνει ἄνθρωπος

Σχόλιον. Ταῦτα ἐκτιθέμεθα, ἵνα τῷ αὐτῷ τρόπῳ κέχρηται οἱ
20 φιλόπονοι κατὰ τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος οἶδεν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ χρῆσασθαι. Διὸ καὶ ἔλεγε πρὸς τινὰς, ὅτι, «Δόλω ἡμᾶς ἔλαβον».

Σχόλιον. Γρηγορίου Θεολόγου εἰς τὰ Θεοφάνια, καὶ Κυρίλλου Ἱερουσολύμων, ὡσαύτως καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ
25 πρώτῳ λόγῳ, τῷ «Εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα». Γρηγορίου Νύσσης «Κατὰ Εὐνομίου», καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «Πρὸς Σούκκενσον», ἐκ τοῦ προσφωνητικοῦ Παύλου ἐπισκόπου Ἐμέσης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἣ χρησίς ἐστιν, ἦν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου εἶπεν «Ὁ γὰρ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὢν, μορφήν δούλου ἔλαβε δι' ἡμᾶς», ἣ δὲ
30 μορφή τοῦ Θεοῦ οὐσίαν σημαίνει Θεοῦ, ὥσπερ καὶ ἡ μορφή τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἀνθρωπίνην δηλοῖ. Γρηγορίου Νύσσης «Κατὰ Εὐνομιανῶν»· «Αἱ μὲν οὖν πληγαὶ καὶ ὁ σταυρός καὶ ὁ θάνατός

Φλαβιανού, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,
ἀπὸ τὸν δογματικὸ Τόμο, τὸν ὁποῖο ἔγραψε πρὸς τὸν Λέοντα,
τὸν πάπα τῆς Ρώμης, γιὰ τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας.

«Ὁ Λόγος», λέγει, «ἔγινε σάρκα καὶ ἔμεινε μεταξύ μας»¹⁶. Ὅμως εἶναι ἄλλο πρᾶγμα ἢ σκηνὴ καὶ ἄλλο αὐτὸ ποῦ διαμένει μέσα σ' αὐτή. Δὲν λέω ἄλλος καὶ ἄλλος, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ δύο πρόσωπα, ἀλλὰ ἄλλο καὶ ἄλλο, ὡς δύο φύσεων. Γιατὶ κάθε εὐαγγελικὴ καὶ ἀποστολικὴ παραίνεση καὶ μαρτυρία γιὰ τὸν Ἐμμανουήλ, διαιρεῖται σὲ δύο τρόπους. Ἄλλοτε δηλώνοντας τὸ μοναδικὸ πρόσωπό του, ἄλλοῦ πάλι μαρτυρώντας καθαρὰ τὶς δύο φύσεις του. Γιατὶ καὶ ἦταν καὶ εἶναι διπλὸς ὁ ἓνας καὶ μόνος Ἰησοῦς καὶ Χριστὸς, καὶ διπλὸς εἶναι ὁ λόγος γι' αὐτόν, ὄχι πρὶν τὴν ἔνωση, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπερίγραπτη ἔνωση, τέλειος ὁ ἴδιος, ὅπως στὴ θεότητα, ἔτσι καὶ στὴν ἀνθρωπότητα. Γιατὶ, ἂν ἦταν ἀπλός, πῶς ἦταν δυνατὸν νὰ πάσχει καὶ νὰ πεθαίνει; Πῶς ἦταν δυνατὸν νὰ δέχεται χτυπήματα καὶ νὰ ραπίζεται, ἂν δὲν εἶχε τὴν παθητὴ καὶ γήινη φύση τοῦ σώματος; Γιατὶ, ὅπως ὄντας ὁμοούσιος μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, εἶναι τέλειος ἀπὸ τέλειο Θεό, ἔτσι καὶ ὄντας ὁμοούσιος μὲ μᾶς, εἶναι τέλειος ἄνθρωπος.

Σχόλιο. Αὐτὰ τὰ ἐκθέτουμε, γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο οἱ φιλόπονοι ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων, γιατί καὶ ὁ μακάριος Παῦλος χρησιμοποιοῦσε τὸν ἴδιο τρόπο. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε σὲ κά-ποιους· «Σᾶς κέρδισα μὲ δόλο»¹⁷.

Σχόλιο. Γρηγορίου Θεολόγου στὸ Λόγο στὰ Θεοφάνια, καὶ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, ἐπίσης καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας στὸν πρῶτο λόγο του *Στὴν ἅγια Τριάδα*, Γρηγορίου Νύσσης, *Κατὰ Εὐνομίου*, καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Πρὸς Σούκκενσον*, ἀπὸ τὸν προσφωνητικὸν λόγον τοῦ Παύλου, ἐπισκόπου Ἐμέσης, στὴν Ἀλεξάνδρεια, τοῦ ὁποῖου τὸ χωρίο εἶναι αὐτὸ ποῦ εἶπε ἐπὶ Κυρίλλου· «Γιατὶ αὐτὸς ποῦ ὑπάρχει μὲ μορφή Θεοῦ, ἔλαβε μορφή ἀνθρώπου γιὰ χάρη μας»^{17α}. Ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ σημαίνει οὐσία τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἡ μορφή τοῦ ἀνθρώπου φανερώνει φύση ἀνθρώπινη. Γρηγορίου Νύσσης, *Κατὰ Εὐνομιανῶν* «Τὰ χτυπήματα λοιπὸν καὶ ὁ σταυρὸς

16. Ἱω. 1, 14.

17. Β' Κορ. 12, 16.

17α. Φιλίπ. 2, 6-7.

ἔστι τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ ἔστιν ὁ Δεσπότης ὁ Θεὸς Λόγος, ἡ δὲ δόξα καὶ τὸ κράτος ἔστι τοῦ Δεσπότη, περὶ ὃν ἔστιν ὁ δούλος, τοῦτ' ἔστιν ὁ ἄνθρωπος». Γρηγόριος, «Κατὰ Εὐνομίου». «Εἰ οὖν καὶ ἀπαθές ἔστι περὶ τὸ θεῖον, τὰ δὲ πάθη περὶ τὸ ἀνθρώπινον, πῶς ἂν
5 τις τῶν εὐφρονούντων μίαν λέξειεν τὰς δύο αὐτοῦ φύσεις;».

Τοῦ ἀγίου Ἐφραίμ εἰς τὸν Μαργαρίτην «Εἰ δὲ μία εἰσίν, ἄρα ἂν ἡμίθεος ἔσαρκώθη Θεὸς καὶ ἡμιφυῆς ἀνελήφθη ἄνθρωπος». Ἄλλ' οὐχ οὕτως διδάσκει τῆς εὐσεβείας ὁ θεσμός, ὃν διεκρούσατο Εὐτυχῆς ὁ ἀρχιμανδρίτης, μίαν κηρύττων φύσιν τῆς ἀκτίστου θεό-
10 τητος καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ πᾶς τῶν ἀγίων Πατέρων χορὸς διπτὸν τὴν οὐσίαν εἶναι, ἤτοι τὴν φύσιν, ὁμολογεῖ τὸν Χριστόν, οὐ διπτὸν δὲ τὴν ὑπόστασιν, ἤτοι τὸ πρόσωπον.

Ἀμφιλοχίου, πρὸς Σούκκενσον Κυρούλλου, Πρόκλου.

Ἀμφιλοχίου· «Εἰς ἓν γὰρ πρόσωπον, καθὼς καὶ ἡ ὑμετέρα
15 διδάσκει ἀγιωσύνη, συνέδραμον αἱ δύο φύσεις, ἄσπερ καὶ εἶναι καὶ σφίζεσθαι ἀτρέπτως καὶ ἀδιαιρέτως ἐν Χριστῷ ὁμολογοῦμεν».

Πρόκλου· «Ἔστι γὰρ εἷς καὶ μόνος μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, οὐ τῶν φύσεων αὐτοῦ εἰς δυάδα ὑποστάσεων τεμνομένων, ἀλλὰ τοῦ ἀρρήτου Λόγου εἰς μίαν ὑπόστασιν ἐνώσαντος, ἐν-
20 δοθεν κοσμουμένου τοῦ παναγίου σώματος, διὰ τοῦ θείου Λόγου, ἔξωθεν δὲ τῷ Πνεύματι φρουρουμένου, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων τὸ περιφανές τῶν φύσεων δειχθῆ· οὕτω γὰρ καὶ ἐσθίειν αὐτὸν φαμεν, οὐ πρὸ τοῦ πάθους μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὴν φύσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ πιστούμενος». Εἰ δὲ τὸ σῶμα, εἰς ὃ οἱ αἵρετικοὶ
25 διαμφιδάλλουσι, φύσις καὶ οὐσία προσαγορεύεται, εὐδηλον λοιπὸν φυλάττεσθαι ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ ἑκατέραν φύσιν, τοῦτ' ἔστι, τὴν θεϊαν τε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην· καὶ ἐν μὲν τῇ θεία λαλεῖν αὐτὸν τὰ θεοπρεπῆ, ἐν δὲ τῇ ἡμετέρα πάλιν φθέγγεσθαι αὐτὸν τὰ ἀνθρώπινα καὶ πτωχά, οὐ φυρμόν τινα, οὐ σύγχυσιν, οὐ διαίρεσιν περὶ τὰς
30 φύσεις ἔχοντα, ἀλλ' ἓνα Υἱὸν καὶ Χριστόν καὶ Κύριον καὶ Σωτῆρα ὑπάρχοντα τοῖς εὐσεβῶς πιστεύειν εἰς αὐτὸν βουλομένοις.

Ταῦτα δὴ τοῦ Τόμου περιέχοντος καὶ ἀναγνωσθέντος, ἐδδελύξαντο, ἀπῶσαντο, ἀνεθεμάτισαν τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα, ὅτε

καὶ ὁ θάνατος εἶναι τοῦ ἀνθρώπου, σὸν ὅποιο ὑπάρχει ὁ Δεσπότης Θεὸς Λόγος, ἐνῶ ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἶναι τοῦ Δεσπότη, γύρω ἀπὸ τὸν ὅποιο εἶναι ὁ δοῦλος, δηλαδὴ ὁ ἀνθρώπος». Γρηγόριος, *Κατὰ Εὐνομίου* «Ἐὰν λοιπὸν καὶ ἀπαθὴς εἶναι ὡς πρὸς τὴν θείαν φύσιν, καὶ τὰ πάθη τὰ ὑπέστη ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, πῶς θὰ μπορούσε κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι λογικοὶ νὰ πεῖ μία τις δύο φύσεις του;».

Τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ, ἀπὸ τὸν λόγο σὸν Μαργαρίτη· «Ἐὰν λοιπὸν εἶναι μία, ἄρα σαρκώθηκε μισὸς Θεός, καὶ ἀνελήφθη μισὸς ἀνθρώπος». Ἀλλὰ δὲν διδάσκει ἔτσι ὁ νόμος τῆς πίστεως, τὸν ὅποιο ἀπέκρουσε ὁ ἀρχιμανδρίτης Εὐτυχῆς, κηρύττοντας μία φύσιν τῆς ἀκτιστῆς θεότητος καὶ τῆς δικῆς μας τῆς ἀνθρώπινος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν ἁγίων Πατέρων ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι διπλὸς στὴν οὐσία, δηλαδὴ κατὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ὄχι διπλὸς ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν, δηλαδὴ τὸ πρόσωπον.

Ἀμφιλοχίου, Κυρίλλου πρὸς Σούκκενσον, Πρόκλου.

Ἀμφιλοχίου· «Ὁμολογοῦμε, ὅτι σὲ ἓνα πρόσωπον, ὅπως διδάσκει καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐνώθησαν οἱ δύο φύσεις, οἱ ὅποιες καὶ ὑπάρχουν καὶ σώζονται ἀμετάβλητα καὶ ἀδιαίρετα σὸν Χριστό.

Πρόκλου· «ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνος μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς οἱ φύσεις του νὰ διαιροῦνται σὲ δύο ὑποστάσεις, ἀλλὰ ὁ ἀπερίγραπτος Λόγος τις ἔνωσε σὲ μία ὑπόστασιν, ὥστε ἐσωτερικὰ τὸ πανάγιον σῶμα νὰ κοσμεῖται μὲ τὸν θεῖον Λόγον, καὶ ἐξωτερικὰ νὰ φρουρεῖται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, γιὰ νὰ φανερωθοῦν ἀπὸ τὰ δύο περίλαμπρα οἱ φύσεις. Ἔτσι λοιπὸν λέμε, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ τρώει, ὄχι μόνον πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, πιστοποιώντας τὴν φύσιν τοῦ σώματός του». Ἐὰν λοιπὸν τὸ σῶμα, γιὰ τὸ ὅποιο οἱ αἵρετικοὶ διατυπώνουν ἀμφιβολίες, ὀνομάζεται φύσιν καὶ οὐσία, εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι σὸν ἓνα Χριστό διαφυλάσσεται ἡ κάθε μία φύσιν, δηλαδὴ ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινον. Μὲ τὴν θείαν λέγει ὁ Χριστὸς αὐτὰ ποὺ ταιριάζουν σὸν Θεό, ἐνῶ μὲ τὴν δικὴν μας λέγει τὰ ἀνθρώπινα καὶ φτωχὰ, χωρὶς νὰ δημιουργεῖται σύγχυσις οὔτε διαίρεσις σχετικὰ μὲ τις φύσεις, ἀλλὰ ὄντας ἓνας Υἱὸς καὶ Χριστὸς καὶ Κύριος καὶ Σωτήρας αὐτῶν ποὺ θέλουν νὰ πιστεύουν σ' αὐτὸν μὲ εὐσέβεια.

Ὅταν λοιπὸν ἀναγνώστηκε ὁ Τόμος ποὺ τὰ περιεῖχε αὐτὰ, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Γρηγόριος ταραχτήκαν, ἀποδοκίμασαν καὶ ἀναθεμά-

Ἰωάννης καὶ Γρηγόριος, καὶ μετὰ τὸ καταράσασθαι καὶ ἀναθεματίσαι, προσηγάγομεν εἰς μέσον τὰς βίβλους τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐξ ὧν ὑπῆρχον πᾶσαι αἱ χρήσεις αἱ ἐν τῷ Τόμῳ ὑπάρχουσαι, εἶχομεν γὰρ αὐτὰς αὐτόθι μετὰ χειρᾶς ἠντρεπισμένας καὶ ἐκάστης χρήσεως ὡς τὸν ἔλεγχον δεδηλωμένον. Καὶ ὅτε ἀπεδείξαμεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν βίβλων, ὅτι οὐ Φλαβιανόν, ἀλλὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας καταράσαντο καὶ ἀνεθεμάτισαν, ἀνέστη ὁ λεπτός δῆμος ἐσχάτως ἀτιμάζων καὶ σχεδὸν λιθοβολῆσαι αὐτοὺς θέλων. Οὗτος ὁ θρί-αμβος καὶ ἡ αἰσχίνη, ἦν καὶ Ἰωάννης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δημοσίως ἔπαθον.

10 Πρὸς τὸ εἰδέναι τοὺς φιλοπόνους καλὸν καὶ τοῦτο παρασημειώσασθαι ἐνταῦθα. Διηγοῦντο τοίνυν ἡμῖν οἱ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὅτι, μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ μακαρίου Εὐλογίου τοῦ πάπα, γέγονέν τις Αὐγουστάλιος ἐνταῦθα Σεηριανός, καὶ ἐπὶ ἰκανοὺς χρόνους ἔσχε ἰδ' καλλιγράφους σύμφρονας αὐτοῦ, κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ καθεζομένους καὶ φαρσεύοντας τὰς βίβλους τῶν δογμάτων τῶν Πατέρων, καὶ μάλιστα τὰς τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ἐν οἷς ἐλθόντων ἡμῶν εἰς τὴν πρὸς «Σούκκενσον» χρῆσιν, τὴν λέγουσαν, ὅτι «Δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμεν», οὐχ εὔρομεν αὐτὴν ὀρθῶς κεμένην, ἐν οἷα δήποτε βίβλω ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀλλ' αἱ μὲν εἶχον, «Δύο φύσεις ἠνῶσθαι φαμεν», αἱ δὲ πάλιν, «Δύο τὰς φύσεις ἐννοεῖσθαι φαμεν». Καὶ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ἡμῶν ὄντων, ἐξήγαγεν ἡμῖν ὁ κύριος Ἰσίδωρος ὁ διβλιοφύλαξ τοῦ πατριαρχείου βίβλον ἔχουσαν ἀνόθευτον τὴν τοιαύτην χρῆσιν. Ὁμοίως καὶ τὴν τοῦ μακαρίου Ἀμβροσίου διέστρεψαν ἀντὶ γὰρ τοῦ, «Φυλάξωμεν 25 τὴν διαφορὰν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός», «Φυλάξωμεν τὴν διαφορὰν τῆς ἀναγνώσεως».

Πάλιν τε τὴν τοῦ μακαρίου Πρόκλου τὴν περὶ Χριστοῦ φάσκουσαν, ὅτι «Ἐκεῖνος ἀφθάρτως ἐγεννήθη, ὁ καὶ θυρῶν κεκλεισμένων ἀκολύτως εἰσελθών, οὐ τὴν συζυγίαν τῶν φύσεων ὁ Θεὸς μᾶς ἑωρακώς», ἀντὶ τοῦ «ἀφθάρτως» διὰ τοῦ ὡς γραφομένου, οἱ Γαϊανῖται «ἄφθαρτος» λέγουσι. Καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ὁμολογούμενον τὸ ἄρθρον, τὸ φάσκον, «οὐ τὴν συζυγίαν τῶν φύσεων», τοῦτ

τισαν αὐτὰ πού ἦταν γραμμένα σ' αὐτόν. Ὅταν ὅμως μετὰ τὶς κατάρξεις καὶ τοὺς ἀναθεματισμοὺς φέραμε στὴ μέση τὰ βιβλία τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονταν ὅλα τὰ ἀποσπάσματα πού περιλαμβάνονταν στὸν Τόμο, γιατί τὰ εἶχαμε ἐκεῖ τακτοποιημένα μετὰ τὰ χέρια μας καὶ σημειωμένο τὸν ἔλεγχο κάθε ἀποσπάσματος. Καὶ ὅταν ἀποδείξαμε ἀπὸ τὰ δικά τους βιβλία, ὅτι δὲν καταράστηκαν καὶ ἀναθεμάτισαν τὸν Φλαβιανό, ἀλλὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες, σηκώθηκε ὁ εὐαίσθητος λαὸς ἐκφράζοντας τὴν χειρότερη περιφρόνησή του καὶ θέλοντας σχεδὸν νὰ τοὺς λιθοβολήσει. Αὐτὸς ἦταν ὁ θρίαμβος καὶ ὁ καταντροπιασμός πού ἔπαθαν ὁ Ἰωάννης καὶ οἱ ὄπαδοί του δημόσια.

Εἶναι καλό, γιὰ νὰ τὸ γνωρίζουν οἱ φιλόπονοι, νὰ σημειώσω ἐδῶ καὶ τοῦτο. Μᾶς διηγήθηκαν λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅτι μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ πάπα Εὐλογίου¹⁸ ἦρθε κάποιος Αὐγουστάλιος ἐδῶ, ὄπαδός τοῦ Σεθήρου, καὶ ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια εἶχε δεκατέσσερις καλλιγράφους ὁμόφρονές του, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐξουσιοδότησή του κάθονταν καὶ παραποιοῦσαν τὰ βιβλία τῶν δογμάτων τῶν Πατέρων, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, στὰ ὁποῖα, ὅταν φτάσαμε στὸ ἀπόσπασμα τῆς πρὸς τὸν Σούκκενσον ἐπιστολῆς, πού ἔλεγε, «Λέμε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι δύο», δὲν τὸ βρήκαμε σωστὰ γραμμένο σὲ κανένα βιβλίον στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἀλλὰ ἄλλα εἶχαν, «λέμε ὅτι δύο φύσεις ἐνώθηκαν», καὶ ἄλλα πάλι, «λέμε ὅτι οἱ φύσεις νοοῦνται δύο». Καὶ καθὼς βρισκόμασταν σὲ μεγάλη δυσφορία, μᾶς ἔβγαλε ὁ κύριος Ἰσίδωρος, ὁ βιβλιοφύλακας τοῦ Πατριαρχείου, βιβλίον πού εἶχε ἀνόθευτο τὸ ἀπόσπασμα αὐτό. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο παραποίησαν καὶ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ μακαρίου Ἀμβροσίου. Ἀντὶ δηλαδή τοῦ, «Ἄς φυλάξουμε αὐτὴ τὴ διαφορὰ τῆς θεότητος καὶ τῆς σάρκας», ἔγραψαν «Ἄς φυλάξουμε τὴ διαφορὰ τῆς ἀνάγνωσης».

Ἐπίσης καὶ στὴ μαρτυρία τοῦ Προκλου, πού λέγει γιὰ τὸν Χριστό, ὅτι «Ἐκεῖνος γεννήθηκε μὲ τρόπο ἄφθαρτο, ἐκεῖνος πού μπήκε ἐνῶ οἱ πόρτες ἦταν κλειστές, τοῦ ὁποίου τὶς δύο φύσεις ὁ Θωμᾶς βλέποντας», ἀντὶ τοῦ «ἄφθάρτως» πού γράφεται μὲ -ως, οἱ Γαϊανῖτες λένε «ἄφθαρτος». Καὶ ἀντὶ νὰ ποῦν τὸ ἄρθρο (ἀντωνυμία) οὗ,

18. Τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας.

ἔστι τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνο πάλιν ἀρνητικὸν αὐτὸ φάσκουσι λέγοντες, «οὐ τὴν συζυγίαν», ὁ Θωμᾶς ἑωρακῶς, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁμοίως, εἰς τὸ, «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερω αὐτόν», τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων λέγουσι ναὸν τοῦ Χριστοῦ, σκορ-
5 πισθέντα, φησὶν, καὶ πάλιν συναχθέντα. Ἐν οἷς ἀναισχύντῳ στόματι οὐκ ἠρρυθρίασαν λέγειν, ὅτι συνέφερε τοῖς Χαλκηδονίταις λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ δύο ὑποστάσεις, καὶ μὴ λέγειν δύο φύσεις. Ἡ γὰρ «φύσις», φασί, «πολλῶν ὑποστάσεών» ἐστὶ δηλωτικὴ.

Ταῦτα αὐτῶν γλωσσαλογούντων, λέγω πρὸς αὐτούς· Εἶτα ὑμεῖς
10 οὐκ ὁμολογεῖτε οὐδὲ μίαν φύσιν ὅλως ἐν τῷ Χριστῷ; Οἱ αἵρετικοὶ λέγουσι· Ναὶ ὁμολογοῦμεν μίαν φύσιν ἐν αὐτῷ, καθὰ διδάσκουσιν οἱ Πατέρες. Ταῦτα αὐτῶν ὁμολογούντων, ἔφην μεγάλη τῇ φωνῇ· Ὡστε καὶ ὑμεῖς ἐλέγχεσθε ἐν αὐτῇ τῇ μιᾷ φύσει τοῦ Χριστοῦ, διαφόρους ὑποστάσεις ὁμολογοῦντες ἐν αὐτῷ· εἴ γε κατὰ τὸν τρόπον,
15 ὃν εἰρήκατε, διαφορῶν ὑποστάσεων ὑπάρχει ἡ φύσις σημαντικὴ.

**Ἄλλος πάλιν τρόπος, δι' οὗ συνήραμεν πρὸς τοὺς αὐτοὺς
Θεοδοσιανούς, κατὰ παρουσίαν τοῦ Αὐγουσταλίου,
ἐπὶ δημοσίας ἀκοῆς καὶ τῆς πόλεως.**

Ἰκανῶς τοίνυν καὶ ἀναμφιδόλως καταισχυθέντων τῶν αἵρε-
20 τικῶν τῆς γεγεννημένης αὐτοῖς ὑφ' ἡμῶν δραματουργίας, καὶ μηκέτι ὅλως ἐχόντων πρόσωπον διαῖραι τὸ στόμα αὐτῶν πρὸς τοὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀποστείλλαντες ἐν Αἰγύπτῳ, μεταστέλλονταί τινες ἐπισκόπους, οὓς ἐδόκουν Γραφικούς ὑπάρχειν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Κυνοπολίτης, οἵτινες παραγενόμενοι πρὸς τὸν Αὐγουστάλιον
25 ἐπηρώτων αὐτὸν ἐπιζητοῦντες ἡμῖν διαλεχθῆναι περὶ Χριστοῦ, καὶ ἀποστείλας, μετεστείλατο ἡμᾶς γνησίως ἐν τῷ πραιτωρίῳ. Οἱ δὲ παραγενόμενοι, ἀπήγγειλαν ἡμῖν, ὡς ὅτι ἐπίσκοποι τινες παρεγένοντο Θεοδοσιανοί, ἐπιζητοῦντες περὶ πίστεως συναῖραι λόγον μεθ' ἡμῶν ἐπὶ τοῦ Αὐγουσταλίου. Παραγενομένων οὖν ἡμῶν καὶ
30 καθεσθέντων, λέγει ὁ Αὐγουστάλιος· Ἀκούσαντες οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι τὰ κινηθέντα μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Θεοδοσιανῶν, παρεγένοντο ἐπιζητοῦντες διαλεχθῆναι ἐπὶ τῇ ὁσιότητι ὑμῶν. Εἶτα

πὸν ὁμολογεῖται καὶ λέγει, «τοῦ ὁποίου τις δύο φύσεις», δηλαδή τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔκαναν ἀρνητικὸ μόριον, λέγοντας, «ὁ Θωμᾶς δὲν εἶδε τις δύο φύσεις» καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐπίσης στό· «γκρεμίστε τὸν ναὸ αὐτὸν καὶ σὲ τρεῖς μέρες θὰ τὸν κτίσω», ναὸ ὀνομάζουσαν τὸν χορὸ τῶν Ἀποστόλων, ὁ ὁποῖος σκορπίστηκε, λένε, καὶ πάλι συγκεντρώθηκε. Καὶ δὲν δὲν κοκκίνισαν νὰ λένε γιὰ ὅλα αὐτὰ μὲ ἀδιάντροπο στόμα, ὅτι συνέφερε τοὺς Χαλκηδόνιους νὰ δέχονται στὸν Χριστὸ δύο ὑποστάσεις καὶ ὄχι δύο φύσεις. Γιατὶ ἡ φύση, λένε, εἶναι δηλωτικὴ πολλῶν ὑποστάσεων.

Ἐνῶ ἐκεῖνοι φλυαροῦσαν αὐτά, τοὺς εἶπα· Σεῖς δηλαδή δὲν ὁμολογεῖτε καμμιά τελείως φύση στὸν Χριστό; Οἱ αἵρετικοὶ ἀπάντησαν· Ναί, ὁμολογοῦμε μία φύση σ' αὐτόν, ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες. Καὶ ἐνῶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσαν αὐτά, εἶπα μὲ δυνατὴ φωνή· Ὡστε λοιπὸν καὶ σεῖς ἐλέγχετε, ὅτι ὁμολογεῖτε σ' αὐτὴ τὴ μία φύση τοῦ Χριστοῦ τὴν ὑπαρξὴ διαφόρων ὑποστάσεων σ' αὐτόν, ἐφόσον μὲ τὸν τρόπο πὸν εἶπατε ἡ φύση σημαίνει διάφορες ὑποστάσεις.

Ἄλλος πάλι τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖο συζητήσαμε μὲ τοὺς ἴδιους Θεοδοσιανούς, μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Αὐγουσταλίου, σὲ δημόσια ἀκρόαση καὶ τῆς πόλεως.

Ἐπειδὴ οἱ αἵρετικοὶ ντροπιάστηκαν ἀρκετὰ καὶ ἀναμφίβολα, κατὰ τὴ σκηνοθεσίαν πὸν ἔγινε ἀπὸ μᾶς σ' αὐτούς, καὶ μὴ ἔχοντας τὴν τόλμη νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα τοὺς σ' αὐτούς πὸν εἶχαν προσκαλέσει ἀπὸ τὴν καθολικὴ Ἐκκλησίαν στὴν Αἴγυπτον, ἔστειλαν καὶ κάλεσαν μερικοὺς ἐπισκόπους, πὸν νόμιζαν ὅτι ἦσαν εἰδικοί τῆς ἀγίας Γραφῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ Κυνοπολίτης. Αὐτοὶ ὅταν πῆγαν στὸν Αὐγουστάλιον, τὸν παρακάλεσαν ζητώντας νὰ συζητήσουν μαζί μας γιὰ τὸν Χριστό, καὶ ἔστειλε καὶ μᾶς κάλεσε ἐπίσημα στὸ πραιτώριον. Ἐκεῖ μᾶς ἀνήγγειλαν ὅτι ἦρθαν μερικοὶ Θεοδοσιανοὶ ἐπίσκοποι, πὸν θέλουν νὰ συζητήσουν μαζί μας γιὰ τὴν πίστη, παρουσίαν τοῦ Αὐγουσταλίου. Ὅταν λοιπὸν προσήλθαμε καὶ καθίσαμε, εἶπε ὁ Αὐγουστάλιος· Οἱ ἐπίσκοποι αὐτοὶ ἀκούοντας τὰ ὅσα ἔγιναν μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Θεοδοσιανῶν, ἦρθαν ἐδῶ ζητώντας νὰ συζητήσουν μὲ τὴν ὁσιότητά σας. Στὴ συνέχεια, ὅταν ὁ ἄρχοντας εἶπε αὐτά,

ταῦτα τοῦ ἄρχοντος εἰρηκότος, ἤρξαντο λαλεῖν οἱ ἐπίσκοποι καὶ κατεγκαλεῖν μοι, ὡς δῆθεν ταράξαντι τὴν πόλιν καὶ τὸν λαὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν. Λέγω πρὸς αὐτοὺς πρᾶξαι καὶ μειδιῶση φωνῇ· Καλόγηροι Πατέρες, ἐωράκατέ μέ ποτε ἢ συνετύχετε πρὸς
5 με ἢ ἀκηκόατε τῆς πίστεώς μου ἢ τοῦ φρονήματός μου ἐκ τοῦ στόματός μου; Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν· Οὐχί. Οὐκοῦν, Πατέρες, εἶπον, ἀκούσατε τὴν πίστιν μου, καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν, ὅτι πάνυ ὑμῖν ἐμοί.

Ταῦτα δὲ εἶπον, βουλόμενος πᾶσι φανερωῶσαι καὶ στηλιτεῦσαι
10 τὸν ἰὸν τὸν ἐγκεκρυμμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ λαβὼν χάριτην καὶ καλαμᾶριν παρὰ τῶν παρεστῶτων νοταρίων, τῷ Αὔγουσταλίῳ ἔγραψα οὕτως· Ἐγὼ Ἀναστάσιος, μοναχὸς ἀγίους ὄρους Σινᾶ, ὁμολογῶ, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος, γεννηθεὶς ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, αὐτὸς ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ ἔπαθε καὶ
15 ἀνέστη. Ταῦτα ἔγραψα μὴ ὀνομάσας μῆτε σάρκα, μῆτε ἐπιδημίαν, μῆτε ἐνανθρώπησιν, εἰ μὴ μόνον γυμνὴν τὴν θεότητα τοῦ Θεοῦ Λόγου. Εἶτα ἀναστάς, ἐπέδωκα αὐτοῖς. Ἀνέγνων, ἐπήνεσαν, ἐστοίχησαν. Ὡς γοῦν εἶδον αὐτοὺς ἐπαινέσαντας, λέγω· Ἐὰν οἶδα, ὅτι οὕτω φρονεῖτε, ὑπογράψατε, καὶ εὐθέως συγκοινωνῶ ὑμῖν. Ἦν
20 γὰρ Κυριακὴ τῶν ἡμερῶν, ὡσεὶ ὥρα τρίτη. Ἐδέξαντο καὶ ὑπέγραψαν. Καὶ λαβὼν τὸν χάριτην μετὰ τὴν ὑπογραφήν, πλησιάσας τῷ δοκοῦντι εἶναι σοφωτέρῳ αὐτῶν, καὶ ἠρέμα τῇ χειρὶ ἀψάμενος τοῦ πάγωνος αὐτοῦ, εἶπον· «Χριστοῦ παθόντος σαρκί», ὃ Θεοπασχίτα, καὶ οὐ θεότητι, σαρκὶ παθόντος κατὰ τὴν Πέτρου τοῦ ἀποστόλου
25 θεολογίαν, καὶ οὐ θεότητι παθόντος κατὰ τὴν Σενήρου βλασφημίαν, καθὼς νῦν ὑπεγράψατε. Βουλόμενος γὰρ γυμνώσαι πᾶσι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ ὑμῶν βλασφημίαν, γυμνὴν θεότητα τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔγραψα ἐν τῇ τοῦ χάριτος ὑπαγορίᾳ, οὔτε σαρκὸς μνημονεύσας, οὔτε ἐνανθρωπήσεως, οὔτε τόκου τοῦ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου.
30 Ὡς γοῦν ταῦτα ἀκήκοαν, ὡσπερ ἐκ μέθης ἀνανήψαντες, πολλὰ ἠγωνίσαντο τὸν τοιοῦτον χάριτην ἀναλαβεῖν παρ' ἐμοῦ. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ πάντων ἐβόων, ὅτιπερ, Οὐ δίδωμι τοῦτον ἕως ἂν προσενέγκω αὐτὸν τῷ Χριστῷ καθ' ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

ἄρχισαν οἱ ἐπίσκοποι νὰ μιλοῦν καὶ νὰ μὲ κατηγοροῦν, ὅτι δῆθεν τάραξα τὴν πόλιν καὶ τὸν λαὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τους. Εἶπα σ' αὐτοὺς μὲ ἤρεμην καὶ χαμογελαστὴ φωνή· Καλόγηροι Πατέρες, μὲ εἶδατέ ποτε, ἢ ἦρθατε σὲ μένα, ἢ ἀκούσατε τὴν πίστην, ἢ τὸ φρόνημά μου ἀπὸ τὸ στόμα μου; Καὶ ἐκεῖνοι ἀπαντώντας εἶπαν· Ὁχι. Λοιπὸν, Πατέρες, εἶπα, ἀκούστε τὴν πίστην μου καὶ ἐλπίζω στὸν Θεό, ὅτι θὰ σᾶς ἀρέσει πολὺ καὶ δὲ θὰ βρεῖτε καμμιά αἰτία σὲ μένα. Καὶ τὰ εἶπα αὐτά, θέλοντας νὰ ἀνακαλύψω σὲ ὅλους καὶ νὰ στηλιτεύσω τὸ δηλητήριο πού ἦταν κρυμμένο στὴν καρδιά τους. Παίροντας τότε χαρτὶ καὶ καλαμάρι ἀπὸ τοὺς παραβρισκόμενους γραμματεῖς, ἔγραψα στὸν Αὐγουστάλιον τὰ ἑξῆς· Ἐγὼ ὁ Ἀναστάσιος, μοναχὸς τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, ὁμολογῶ, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες, ὁ ἴδιος σταυρώθηκε καὶ θάφτηκε καὶ ἔπαθε καὶ ἀναστήθηκε. Αὐτὰ τὰ ἔγραψα χωρὶς νὰ ἀναφέρω οὔτε σάρκα, οὔτε ἐρχομό, οὔτε ἐνανθρώπηση, παρὰ μόνον γυμνὴ τὴ θεότητα τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἐπειτα σηκώθηκα, τὸ ἔδωσα σ' αὐτοὺς, τὸ διάβασαν, τὸ ἐπαίνεσαν, συμφώνησαν. Ὅταν λοιπὸν τοὺς εἶδα νὰ μὲ ἐπαινοῦν, εἶπα· Ἄν κατάλαβα, ὅτι ἔτσι πιστεύετε, ὑπογράψτε, καὶ ἀμέσως θὰ κοινωνήσω μαζί σας. Γιατὶ ἦταν Κυριακή, περίπου τρίτη ὥρα. Δέχτηκαν καὶ ὑπέγραψαν. Καὶ παίροντας τὸ χαρτὶ μετὰ τὴν ὑπογραφήν, πλησίασα ἐκεῖνον πού φαινόταν νὰ εἶναι ὁ πιὸ σοφὸς ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ πιάνοντας ἤρεμα τὸ γένι του, εἶπα· «Ὁ Χριστὸς ἔπαθε ὡς πρὸς τὴν σάρκα»¹⁹, Θεοπασχίτη, καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὴν θεότητα. Ἐπαθε ὡς πρὸς τὴν σάρκα, σύμφωνα μὲ τὴν θεολογίαν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ δὲν ἔπαθε ὡς πρὸς τὴν θεότητα, σύμφωνα μὲ τὴν βλασφημίαν τοῦ Σεβήρου, ὅπως τώρα ὑπογράψατε. Γιατί, θέλοντας νὰ ἀποκαλύψω σὲ ὅλους τὴν βλασφημίαν πού κρύβεται στὴν ψυχὴ σας, ἔγραψα ἀπλή θεότητα τοῦ Θεοῦ Λόγου στὴν ὑπαγόρευση, χωρὶς νὰ ἀναφέρω οὔτε σάρκα, οὔτε ἐνανθρώπηση, οὔτε γέννησιν ἀπὸ τὴν ἁγίαν Παρθένον. Μόλις λοιπὸν ἀκούσαν αὐτά, σὰν νὰ συνῆλθαν ἀπὸ μέθη, προσπάθησαν πολὺ νὰ πάρουν αὐτὸ τὸ χαρτὶ ἀπὸ μένα. Καὶ ἐγὼ παρουσία ὄλων φώναζα· Δὲν σᾶς τὸ δίνω μέχρι πού νὰ τὸ προσκομίσω στὸν Χριστὸ ἐναντίον σας τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.

19. Α' Πέτρο. 4, 1.

Ἔτερος πάλιν σκοπὸς διαλέξεως, ὃν συνήραμεν πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἑτεροδόξους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, λέγω δὴ πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον καὶ λογογράφον τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν, τὸν λεγόμενον Κλειδοποιόν.

5 Συγκαθεζομένων ἡμῶν ἐν τῷ σημειογραφείῳ τοῦ Καισαρίου, ὁμοίως τὰ ἀπὸ τύπου προβλήματα αὐτῶν ἔλεγον πρὸς ἡμᾶς, ὡς «Οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος». Λοιπὸν, δύο φύσεις εἰποῦσα ἢ σύνοδος Χαλκηδόνας ἐν αὐτῷ, ἐξ ἀνάγκης πάσης εὐρίσκεται καὶ δύο ὑποστάσεις, ἧγουν πρόσωπα, λέγουσα ἐν Χριστῷ, καὶ οὐκέτι
10 τρία πρόσωπα, ἧτοι τρεῖς ὑποστάσεις, εὐρίσκεσθε λέγοντες ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ τέσσαρας. Πρὸς ταῦτα πάλιν ἡμεῖς· Τί γὰρ παραβλάπτεται ἢ ἀλήθεια, κἂν εἴπωμεν δύο ὑποστάσεις ἐν τῷ Χριστῷ; οὐκ ἔστι γὰρ πρόσωπον ἢ ὑπόστασις. Ἀγνοήσαντες οὖν τὸν ἡμέτερον σκοπὸν πάλιν, ὅτι ὡς κακούργοις πανούργως καὶ οὐ
15 κατὰ ἀλήθειαν λέγομεν ταῦτα, ἐνίσταντο ἀγανακτοῦντες, καὶ χρήσεις πλείστας καὶ μαρτυρίας προφέροντες ἐκ τινῶν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου. Ὅτι αἱ ὑποστάσεις πρόσωπά εἰσι καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ ἐπὶ τοῦ Λόγου τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας.

20 Ὅτε οὖν ἱκανῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐνστάσεως ἐκύρωσαν καὶ ὤρισαν πρόσωπα εἶναι ἐκ παντὸς τρόπου τὰς ὑποστάσεις, τότε λέγω πρὸς αὐτούς· Ὅντως ἐὰν πρόσωπα δηλοῦσιν αἱ ὑποστάσεις, τῷ ἁγίῳ Κυρίλλῳ προσκρούετε, Νεστοριανὸν αὐτὸν καὶ ἐναντοὺς δεικνύντες, φάσκοντα, Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ Χριστοῦ ὑπο-
25 στάσεις, ἧτοι ἀσύγχυτα ὑπάρχουσι τοῦ Χριστοῦ τὰ πρόσωπα. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, «μεμενήκασι», τὴν αἰώνιον αὐτῶν καὶ ἀσύγχυτον καὶ ἐνύπαρκτον διαμονὴν παρίστησι· τὸ γὰρ παράδοξον, ὅτι οὐκ εἶπεν, «ἀδιαίρετοι» μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις, ἀλλ' «ἀσύγχυτοι», τοῦτ' ἔστιν, εὐδηλοὶ καὶ εὐσύνοπτοι καὶ γνωριζόμενοι καὶ ἀρι-
30 θμούμενοι καὶ διαμένουσαι. Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν ὅρον λοιπὸν καὶ τὸν νόμον, ἠνίκα λέγετε, ἐκ δύο ὑποστάσεων τὸν Χριστὸν συντεθέντα, ἐκ δύο προσώπων συνετέθη, δῆλον, ὅτι προδιεπλάσθη ἡ σὰρξ καὶ τότε ἐνέκησεν εἰς αὐτὴν ὁ Θεὸς Λόγος. Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως, τί μάχετε Νεστορίῳ τὰ Νεστορίου φρονοῦντες; Ὅντως ὁ

Ἄλλος πάλι σκοπὸς τῆς συζήτησης ποῦ κάναμε μὲ τοὺς ἴδιους ἑτεροδόξους στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἐννοῶ δηλαδὴ τὸν πρεσβύτερο Γεώργιο καὶ τὸν λογογράφου τῆς Ἐκκλησίας τους, τὸν λεγόμενο Κλειδοποιό.

Καθὼς καθόμασταν στὸ γραφεῖο τοῦ Καισάρου, ἔλεγαν τὰ προβλήματα τους ποῦ προκαλοῦν σὲ μᾶς ἑξαιτίας τοῦ τύπου, «Δὲν ὑπάρχει φύση ἀνυπόστατη». Λοιπὸν, λέγοντας ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας δύο φύσεις στὸν Χριστὸ, ἀναγκαστικὰ ἐμφανίζεται νὰ δέχεται καὶ δύο ὑποστάσεις, δηλαδὴ πρόσωπα, καὶ ἔτσι βρίσκεστε νὰ δέχεστε στὴν ἁγία Τριάδα ὄχι τρία πρόσωπα, δηλαδὴ τρεῖς ὑποστάσεις, ἀλλὰ τέσσερα. Σ' αὐτὰ πάλι ἐμεῖς ἀπαντήσαμε· Σὲ τί παραβλάπτεται ἡ ἀλήθεια, ἂν ποῦμε δύο ὑποστάσεις στὸν Χριστὸ; Γιατὶ ἡ ὑπόσταση δὲν εἶναι πρόσωπο. Ἀγνοώντας λοιπὸν πάλι τὸν σκοπὸ μας, ὅτι τὰ λέμε αὐτὰ ὡς πρὸς κακούργους μὲ δολιότητα καὶ ὄχι ἀληθινά, ἀντιδρουσαν ἀγανακτισμένοι, καὶ προσκόμιζαν πολλὰ μαρτυρίες ἀπὸ μερικοὺς ἁγίους Πατέρες, καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν μακάριο Κύριλλο, ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι πρόσωπα καὶ στὴν ἁγία Τριάδα, καὶ στὸ μυστήριον τῆς ἑνσαρκῆς οἰκονομίας τοῦ Λόγου.

Ὅταν λοιπὸν βεβαίωσαν ἱκανοποιητικὰ καὶ μὲ πολλὴ ἔνστασι, καὶ ὄρισαν ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι ὅπωςδήποτε πρόσωπα, τότε τοὺς εἶπα· Ἄν πραγματικὰ οἱ ὑποστάσεις σημαίνουν πρόσωπα, τότε προσκρούετε στὸν ἅγιο Κύριλλο, ἀποδεικνύοντας, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ σεῖς εἴστε Νεστοριανοί, διότι λέγει ὅτι οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ ἔμειναν ἀσύγχυτες, δηλαδὴ ὅτι τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀσύγχυτα. Γιατὶ λέγοντας, «ἔχουν μείνει», παρουσιάζει τὴν αἰώνια καὶ ἀσύγχυτη καὶ ὑπαρκτὴ παραμονή τους. Γιατὶ τὸ παράδοξο εἶναι, ὅτι δὲν εἶπε, παρέμειναν οἱ ὑποστάσεις «ἀδιαίρετες», ἀλλ' εἶπε «ἀσύγχυτες», δηλαδὴ ὀλοφάνερες, καὶ εὐκόλα ὄρατὲς καὶ γνωστὲς καὶ ἀριθμούμενες καὶ διατηρούμενες. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτὸν τὸν ὄρο καὶ τὸν νόμο, ὅταν λέτε, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι σύνθετος ἀπὸ δύο ὑποστάσεις, σχηματίσθηκε ἀπὸ δύο πρόσωπα, δηλαδὴ πλάστηκε πρῶτα ἡ σάρκα, καὶ τότε κατοίκησε μέσα σ' αὐτὴν ὁ Θεὸς Λόγος. Ἄν λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, τότε γιατί πολεμᾶτε τὸν Νεστόριο, ἀφοῦ πιστεύετε αὐτὰ ποῦ διδάσκει ὁ Νεστόριος; Πραγματικὰ, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ πα-

οὐρανός καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ ὄροι οὗτοι οὐ παρελεύσονται· ὅτι, ἐὰν ἡ ὑπόστασις πρόσωπον δηλοῖ, ἀδύνατόν ἐστιν λέγειν, ὅτι ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ Χριστοῦ ὑποστάσεις. Καί, «Εἴ τις μετὰ τὴν ἄχραντον ἔνωσιν διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις», καί, «Τύπος 5 ἡμῖν ἔσται ἡ κιβωτός τῶν τοῦ Χριστοῦ φύσεων, ἧγουν ὑποστάσεων». Χρήσεις γὰρ εἰσιν αὐταί, ὡς λέγετε, τοῦ ἁγίου Κυριλλου, καὶ ἄλλαι πλεῖσται λέγουσαι ἐν Χριστῷ «ὑποστάσεις». Μέχρι τούτου τὰ τῆς διαλέξεως διὰ τούτου τοῦ τρόπου συντομωτέως οἱ αἵρετικοὶ αἰσχύνονται.

10 **Περὶ τῆς φωνῆς τῆς λεγούσης, «μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην», ἣν ἄνω καὶ κάτω προφέρουσιν οἱ αἵρετικοί.**

Αὐτοῦ μὲν δὴ λέγω τοῦ πανσόφου Κυριλλου ἐρμηνεύσαντος τὴν προκειμένην αὐτοῦ φωνήν, περιττόν τι λογίζομαι ἀμφιδάλλειν 15 περὶ αὐτῆς πλὴν καθὼς ὁ αὐτὸς μακάριος Κύριλλος πρὸς Σούκκενσον ἡμᾶς γράφων διδάσκει, οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ διὰ τοῦ εἰπεῖν «σεσαρκωμένην», εἰ μὴ τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῶν φύσιν. Ὅπερ μαθόντες ἠνίκα λέγει πρὸς ἡμᾶς οἱ δι' ἐναντίας, «μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην», εἶπε πρὸς αὐτόν· Τίς γὰρ τῶν εὖ φρονούντων 20 δύναται ὅλως εἰπεῖν, δύο φύσεις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένας; ἐπεὶ εὐρεθήσονται τέσσαρες φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ. Ἄλλ' οὐχ οὕτως, μὴ γένοιτο. Οὐκοῦν τὸ εἰπεῖν «μίαν φύσιν σεσαρκωμένην», ἐρμηνεύει ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ὁ αὐτὸς σοφώτατος πατὴρ λέγων, «μίαν Χριστοῦ φύσιν σεσαρκωμένην», ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι ἐν πρόσωπον 25 τῆς ἁγίας Τριάδος σεσαρκωμένον. «Ὁ Λόγος γὰρ σὰρξ ἐγενετο», ὡς φησιν ὁ εὐαγγελιστής. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, τοῦ πατρὸς «μίαν φύσιν σεσαρκωμένην» λέγοντος, τί δήποτε μὴ ἀρκεῖσθε τῇ τοιαύτῃ φωνῇ, ἀλλὰ καινοτομεῖτε τὸν διδάσκαλον, λέγοντες. Μία φύσις ὁ Χριστός· φύσις γὰρ Χριστοῦ μόνῃ θεότης, εἰ καὶ σεσαρκω- 30 ται. Ποίου τῶν Πατέρων ταῦτα ἠκούσατε λέγοντος; Τίς τῶν διδασκάλων μίαν φύσιν εἶρηκεν, ἧγουν ἐν γένος εἶναι τὴν θεότητα καὶ τὴν σάρκα τοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν; Πῶς δὲ ὅλως δυνατόν γενέσθαι

ρέλθουν, ἐνῶ οἱ ὄροι αὐτοὶ δὲν θὰ παρέλθουν· ὅτι δηλαδή, ἐὰν ἡ ὑπόστασις σημαίνει πρόσωπο, εἶναι ἀδύνατο νὰ λέμε, ὅτι οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ ἔμειναν ἀσύγχυτες. Καὶ «Ἐὰν κάποιος μετὰ τὴν ἀχραντὴ ἔνωση διαιρεῖ τίς ὑποστάσεις», καὶ «Προτύπωση γιὰ μᾶς τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τῶν ὑποστάσεων, εἶναι ἡ κιβωτὸς τῆς Διαθήκης». Γιατί, ὅπως λέτε, αὐτὲς εἶναι μαρτυρίες τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, καὶ ἄλλες πολλὲς ποὺ ἀναφέρουν στὸν Χριστὸ ὑποστάσεις. Μέχρις ἐδῶ τὰ τῆς διαλέξεως. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν οἱ αἰρετικοὶ ντροπιάζονται πρὸ γρήγορα.

Γιὰ τὴ μαρτυρία ποὺ ἀναφέρει «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη», τὴν ὁποία οἱ αἰρετικοὶ προβάλλουν διαρκῶς.

Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ πάνσοφος Κύριλλος ἐξήγησε τὴν προκείμενη μαρτυρία του, νομίζω πῶς εἶναι περιττό νὰ ἀμφιβάλλει κανεὶς γι' αὐτήν. Ὡστόσο, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Κύριλλος μᾶς διδάσκει γράφοντας στὸν Σούκκενσο, δὲν δηλώνει τίποτε ἄλλο ὅταν λέγει «σαρκωμένη», παρὰ τὴ δική μας ἀνθρώπινη φύσις. Μαθαίνοντάς το αὐτό, ὅταν λέγει σὲ μᾶς ὁ ἀντίθετος «μία τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσις σαρκωμένη», πέστε του· Ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι λογικοὶ μπορεῖ νὰ πεῖ γενικὰ δύο φύσεις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένες; Γιατὶ τότε θὰ βρεθοῦν τέσσερις φύσεις στὸν Χριστό. Ἄλλὰ ὄχι ἔτσι, μὴ γένοιτο. Ἐπομένως τὴ ρήσις «μὴ φύσις σαρκωμένη», τὴν ἐρμηνεύει σὲ ἄλλο σημεῖο ὁ ἴδιος σοφώτατος πατέρας, λέγοντας, «μία φύσις τοῦ Χριστοῦ σαρκωμένη», ἀντὶ νὰ πεῖ “ἓνα πρόσωπο τῆς ἁγίας Τριάδας σαρκωμένο”. Διότι «ὁ Λόγος σαρκώθηκε»²⁰, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστῆς²⁰. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, λέγοντας ὁ πατέρας (Κύριλλος) «μία φύσις σαρκωμένη», γιατί δὲν ἀρκεῖστε σ' αὐτὴ τὴ διατύπωση, ἀλλὰ ἀλλάζετε τὰ λόγια τοῦ δασκάλου, λέγοντας, “μία φύσις ὁ Χριστός”; γιατί μόνη φύσις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ θεότητα, ἔστω καὶ ἂν σαρκώθηκε. Ποιὸν ἀπὸ τοὺς Πατέρες ἀκούσατε νὰ τὰ λέγει αὐτά; Ποιὸς ἀπὸ τοὺς δασκάλους εἶπε ὅτι εἶναι μία φύσις, δηλαδή ἓνα γένος, ἡ θεότητα καὶ ἡ σάρκα μετὰ τὴν ἔνωση; Πῶς γενικὰ εἶναι δυ-

20. Ἰω. 1, 14.

Χριστοῦ ὁμοφυές, τὸ κτιστὸν καὶ τὸ ἄκτιστον; Ὅπου γὰρ μία φύσις λέγεται, ἐκεῖ πάντως ἐν γένος καθέστηκεν, ἢ ὅλον κτιστὸν ὑπάρχον, ἢ ὅλον ἄκτιστον. Εἰ οὖν μία φύσις ὁ Χριστός, πάντως ἡμιγενῆς ὁ ἄνθρωπος, καθὼς οἱ τῶν Μανιχαίων μῦθοι διδάσκουσιν. Εἰ δὲ οὐχ ὁμοούσιον τὸ σῶμα τῷ Θεῷ Λόγῳ, ἀλλὰ τετραούσιον πάντως, ὅτι ἕτερα καὶ ἕτερα φύσις ἐστὶ, καθὰ ὁ θεῖος Κύριλλος πρὸς Εὐλόγιόν φησι. Τέλειος γὰρ ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι ὁ Χριστός, κατὰ τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων εὐσεβεῖς παραδόσεις.

10 Ταῦτα τὰ ὄπλα, ᾧ πρόμαχοι τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀληθείας φυλάξετε ἐν καιρῷ πολέμου. Καὶ ὀπηνίκα τῆς ἀγέλης ἐκείνων τῶν λύκων προσπελάσαι τις, τοὺς ψυχροὺς ἐκείνους προσάγων περὶ Χριστοῦ μύθους, καὶ φαντασίαν καὶ δόκησιν τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας ποιούμενος, καὶ λέγων, ὅτι λεπταῖς τισιν ἐν-
15 νοίαις, ἧτοι νοῦ φαντασίαις, νοοῦμεν τὸν Χριστὸν ἐκ δύο φύσεων μίαν φύσιν σεσαρκωμένην· μετὰ γὰρ τὴν ἔνωσιν οὐκέτι εἰσὶ δύο φύσεις. Ἐθεώθη γὰρ ἡ σὰρξ καὶ ἀνεκράθη ὥσπερ σταγὼν ὄξους ἐν τῷ πελάγει, καὶ τοιαύτη γέγονεν, οἷον καὶ τὸ θεῶσαν αὐτήν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ γένηται Λόγος. Ἡ γὰρ
20 θέλησις θεότητος μόνη, ὥσπερ καὶ οὐσία μόνη τοῦ Λόγου, καὶ οὐ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ, μία προσκνητή, καὶ μία ἀπροσκνητος. Τὰ καλῶς μὲν τοῖς Πατράσι λεγόμενα, κακῶς δὲ τοῖς αἰρετικοῖς ἐρμηνευόμενα, ὅτ' ἂν δὴ τούτους καὶ τοὺς τοιούτους τῆς δοκίσεως καὶ φαντασίας προφέρουσι λόγους, ἐννοήθητι τοῦ Σολο-
25 μῶντος λέγοντος, ὅτι «Ἀποκρίνου τῷ ἄφρονι πρὸς τὴν ἀφροσύνην». Καὶ εἶπε καὶ σύ· «Ἀσύγχυτοι μεμενήκασι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν αἱ Χριστοῦ ὑποστάσεις. Καὶ εἴ τις μετὰ τὴν ἔνωσιν διαιρεῖ τὰς Χριστοῦ ὑποστάσεις, ἀνάθεμα ἔστω», καθὰ φησιν ὁ θεόσοφος Κύριλλος. «Τύπος γὰρ ἐστὶν ἢ ἐν τῷ νόμῳ κιβωτὸς τῶν Χριστοῦ
30 ὑποστάσεων». Τί δὲ εἰσὶν αἱ ὑποστάσεις; Πρόδηλον, ὅτι πρόσωπα, καθὼς πάλιν ὁ αὐτὸς διδάσκει θεῖος Κύριλλος καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων Πατέρων χορὸς. Οὕτω κατὰ τῶν ἐναντίων, διὰ τῶν ἐναν-

νατὸν νὰ γίνει τὸ κτιστὸ καὶ τὸ ἄκτιστο τοῦ Χριστοῦ μιᾶς φύσεως, Γιατί, ἐκεῖ ὅπου γίνεται λόγος γιὰ μιὰ φύση, ἐκεῖ ὑπάρχει ἓνα γένος, τὸ ὁποῖο ἢ εἶναι ὅλο κτιστὸ, ἢ ὅλο ἄκτιστο. Ἄν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι μία φύση, ὅπωςδὴποτε ὁ ἄνθρωπος εἶναι μισὸ γένος, ὅπως διδάσκουν οἱ μῦθοι τῶν Μανιχαίων. Καὶ ἂν τὸ σῶμα δὲν εἶναι ὁμοούσιο μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, τότε εἶναι ὅπωςδὴποτε τετραούσιο, γιατί κάθε φύση εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος στὸν Εὐλόγιο. Γιατί ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος στὴ θεότητα, καὶ τέλειος στὴν ἀνθρωπότητα, σύμφωνα μὲ τὶς εὐσεβεῖς παραδόσεις τῶν Πατέρων.

Αὐτὰ τὰ ὄπλα φυλάξτε, πρόμαχοι τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀλήθειας, στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου, καὶ ὅταν πλησιάσει κάποιος ἀπὸ τὴν ἀγέλη ἐκείνων τῶν λύκων, προβάλλοντας τοὺς ψυχροὺς ἐκείνους μύθους γιὰ τὸν Χριστὸ, καὶ μετατρέπει τὸν λόγο τῆς θείας οἰκονομίας σὲ φαντασία, θεωρώντας τὴν φαινομαινική, καὶ λέγει ὅτι μὲ κάποιες λεπτὲς ἔννοιες, δηλαδὴ φαντασίες τοῦ νοῦ, νοοῦμε τὸν Χριστό, πὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, μία φύση σαρκωμένη. Γιατί μετὰ τὴν ἔνωση δὲν εἶναι δύο φύσεις. Γιατί ἡ σὰρκα θεώθηκε, καὶ ἀναμίχθηκε σὰν μιὰ σταγόνα ξύδι στὸ πέλαγος, καὶ ἔγινε τέτοια, ὅπως εἶναι καὶ ἐκεῖνο πὺ τὴν θέωσε. Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα, γιὰ νὰ γίνει καὶ ἡ σὰρκα Λόγος. Γιατί ἡ θέληση τῆς θεότητας εἶναι μία, ὅπως μία εἶναι καὶ ἡ οὐσία τοῦ Λόγου, καὶ δὲν ὑπάρχουν δύο φύσεις στὸν Χριστό, μία προσκυνητὴ καὶ μία ἀπροσκύνητη. Αὐτὰ πὺ λέγονται βέβαια καλῶς ἀπὸ τοὺς Πατέρες, ἀλλὰ ἐρμηνεύονται κακῶς ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς, ὅταν δηλαδὴ προφέρουν αὐτοὺς καὶ τοὺς παρόμοιους φαινομενικούς καὶ τῆς φαντασίας λόγους, σκέψου τὸν Σολομώντα πὺ λέγει: «Στὸν ἀνόητο νὰ ἀπαντᾷς ἀνάλογα μὲ τὴν ἀνοησία του»²¹. Καὶ λέγε καὶ σύ: «Ἀσύγχυτες ἔμειναν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσή τους οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅποιος μετὰ τὴν ἔνωση διαιρεῖ τὶς ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος», ὅπως λέγει ὁ θεόσοφος Κύριλλος. «Γιατί προτύπωση τῶν ὑποστάσεων τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ κιβωτὸς τοῦ νόμου. Τί εἶναι ὅμως οἱ ὑποστάσεις; Εἶναι φανερό, ὅτι εἶναι πρόσωπα, ὅπως ἐπίσης διδάσκει ὁ ἴδιος θεῖος Κύριλλος, καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν ἁγίων Πατέρων. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν

21. Παροιμ. 26, 5.

τίων ὁ πιστὸς ἐναντιώθητι. Οὕτως αὐτοὺς πολέμησον. Ἐν τούτοις ὄπλοις σφάξον μοι τὸν μιαρὸν Σευῆρον. Ἐν τούτοις κατάβαλε Διόσκορον. Ἐν τούτοις πάταξον Θεοδόσιον καὶ Γάϊον καὶ Ἰουλιανὸν καὶ ὅλον τὸ δεκακέρατον αὐτῶν, τῶν μίαν ἐπὶ Χριστοῦ δογματιζόντων φύσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Ἐν ᾧ σημαίνει ὁ ποιητής, πόθεν ἐρρέθησαν τῷ διδασκάλῳ αἱ δύο φύσεις.

Ὅπως δὲ μή τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἢ μεθ' ἡμᾶς δόξη μανέντας τὰ
 10 Νεστορίου φρονεῖν, καὶ δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις ἐν Χριστῷ
 ὁμολογεῖν ἀσεβῶς, ἀναγκαῖον τὸ εἰπεῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐρρέθη ἡ
 τοιαύτη φωνή. Ἡ τῶν Ἄφρων καὶ Ῥωμαίων καὶ Δυτικῶν γλῶττα
 κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τοῦ τοῦ κηρύγματος, οὕτω δογμα-
 τικῶν λέξεων καὶ βάθους πειρᾶν ἔχουσα, ὡς ἐθνικὴ καὶ βάρβαρος,
 15 οὐκ ἠνύπορει διαστεῖλαι τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἐκ τῆς ὑποστάσε-
 ως, ἀλλὰ ταυτὸν ἔφασκε τὴν οὐσίαν τῇ ὑποστάσει, ὑπαρξίν τὰς ἀμ-
 φοτέρας λέξεις ὀνομάζουσα, καὶ ὅλως ὑπόστασιν εἰπεῖν μὴ εὐ-
 ποροῦσα, ἀλλὰ τρεῖς ὑπαρξεις τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριά-
 δος λέγουσα. Ἡ δὲ ὑπαρξις δύναται, τρόπῳ τινί, καὶ ἀντὶ οὐσίας
 20 καὶ ἀντὶ ὑποστάσεως λαμβάνεσθαι. Ὑπαρξις μὲν, ὡς ὑπάρχουσα,
 οὐσία δέ, ὡς οὐσα, ὑπόστασις δὲ πάλιν, ὡς ὑφεστῶσα.

Ἀποροῦντες, ὡς προεῖπον, οἱ Δυτικοὶ εἰπεῖν τρεῖς ὑποστάσεις
 ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἔλεγον τρεῖς οὐσίας. Ἐκ τούτου τινὲς ἔτε-
 ραι χῶραι, τὴν Ἑλληνίδα γλῶσσαν καλῶς ἐπιστάμεναι καὶ τὰς λέ-
 25 ξεις τὰ δογματικὰς διαστέλλειν δυνάμεναι, διεμάχοντο ἐπὶ τοῦ
 μακαρίου Ἀθανασίου πρὸς τοὺς Δυτικούς, φάσκοντες αὐτοῖς, ὡς
 οὐ χρὴ τρεῖς οὐσίας λέγειν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. Οἱ Δυτικοὶ πάλιν
 ἀγνοοῦντες εἰπεῖν ὑπόστασιν, δισχυρίζοντο τρεῖς λέγειν οὐ-
 σίας, ἵνα μὴ ἀνούσιον, φησίν, εὐρεθῶμεν λέγοντες, ἥγουν ἀνύπαρ-
 30 πτον, τὸν Πατέρα ἢ τὸν Υἱὸν ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Μεγάλῃς οὖν ἐν-
 στάσεως καὶ σχίσματος τυγχάνοντος, ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, ὡς

οὐ ὁ πιστὸς νὰ ἀντιμετωπίζεις τοὺς ἀντίθετους μὲ τὰ ἀντίθετα. Ἔτσι πολέμησέ τους. Μὲ αὐτὰ τὰ ὄπλα σφάξε, σὲ παρακαλῶ, τὸν σιχαμερὸ Σεβῆρο. Μὲ αὐτὰ νίκησε τὸν Διόσκορο. Μὲ αὐτὰ χτύπησε σκληρὰ τὸν Θεοδόσιο, τὸν Γάιο, τὸν Ἰουλιανὸ καὶ ὄλο τὸ δωδεκακέρατο θηρίο αὐτῶν ποὺ διδάσκουν μία φύση στὸν Χριστό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Στὸ ὁποῖο ὁ συγγραφέας ἐξηγεῖ βάσει ποιοῦ ὁ δάσκαλος διατύπωσε τὴ διδασκαλία τῶν δύο φύσεων.

Γιὰ νὰ μὴ νομίσει ὅμως κάποιος ἀπὸ τοὺς δικούς μας ἢ ἀπὸ τοὺς μετὰ ἀπὸ μᾶς, ὅτι τρελλαθήκαμε πιστεύοντας τὴ διδασκαλία τοῦ Νεστορίου, καὶ ὁμολογοῦμε μὲ ἀσέβεια δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις στὸν Χριστό, εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε τὴν αἰτία ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε αὕτὴ ἡ διατύπωση. Ἡ γλῶσσα τῶν Ἀφρικανῶν, τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Δυτικῶν ἔχοντας κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος τέτοια γνώση δογματικῶν λέξεων καὶ τοῦ βάθους τους, σὰν ἐθνικὴ καὶ βάρβαρη ποὺ ἦταν, δὲν μποροῦσε νὰ διαχωρίσει τὴν οὐσία καὶ τὴ φύση ἀπὸ τὴν ὑπόσταση, ἀλλὰ ἔλεγε ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ οὐσία μὲ τὴν ὑπόσταση, ὀνομάζοντας καὶ τὶς δύο λέξεις “ὑπαρξη”, καὶ μὴ μπορώντας γενικᾶ νὰ πεῖ ὑπόσταση, ἔλεγε τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδας τρεῖς ὑπάρξεις. Ἡ ὑπαρξη δηλαδὴ μπορεῖ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ χρησιμοποιηθεῖ καὶ ἀντὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑπόστασης. Ὑπαρξη φυσικὰ ἐπειδὴ ὑπάρχει, οὐσία ἐπειδὴ εἶναι, καὶ ὑπόσταση πάλι ἐπειδὴ ὑφίσταται.

Ἄδυνατώντας, ὅπως προανέφερα, οἱ Δυτικοὶ νὰ ποῦν τρεῖς ὑποστάσεις στὴν ἁγία Τριάδα, ἔλεγαν τρεῖς οὐσίες. Γι’ αὐτὸ μερικὲς ἄλλες χῶρες, ποὺ γνώριζαν καλὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ μποροῦσαν νὰ διαχωρίσουν τὶς δογματικὲς λέξεις, μάχονταν ἐπὶ μακαρίου Ἀθανασίου μὲ τοὺς Δυτικούς, λέγοντας σ’ αὐτούς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λένε τρεῖς οὐσίες στὴν ἁγία Τριάδα. Οἱ Δυτικοὶ πάλι, μὴ μπορώντας νὰ ποῦν ὑπόσταση, ἰσχυρίζονταν ὅτι ἔλεγαν τρεῖς οὐσίες, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν, ὅτι δέχονται ἀνούσιο, δηλαδὴ ἀνύπαρκτο, τὸν Πατέρα ἢ τὸν Υἱὸ ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπῆρχε μεγάλη ἔνσταση καὶ σχίσμα, ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, σὰν υἱὸς τῆς εἰρήνης

υἱὸς εἰρήνης Θεοῦ, ὠκονόμησε τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει τῆ
 θείᾳ ἐμπνεύσει, καὶ συγκαλεσάμενος ἀμφότερα τὰ μέρη, καὶ ἀνα-
 κρίνας καὶ γνούς, ὅτι τὸ ἐν φρονοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ στενὸν τῆς
 γλώττης οἱ Δυτικοὶ διαμάχονται, εἰρήνευσε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ
 5 γράφων πρὸς τοὺς Ἄφρους, συγκαταβάσει τῆς ἀπορίας αὐτῶν
 χρώμενος, εἶπε τὴν οὐσίαν ὑπόστασιν. Εἶπερ οὖν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου
 εἰσὶν αἱ χρήσεις, αἱ λέγουσαι τὰς φύσεις ὑποστάσεις, ἐντεῦθεν
 τοῦτο ἔλαβε. Ταῦτα μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος
 εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Ὁμοίως καὶ ὁ κύριος
 10 Εὐλόγιος, ὁ πάπας Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸν Τόμον Λέοντος Ἐγὼ δὲ
 πρὸς τοὺς αἰρετικούς πάλιν λέγω, ὅτι τὰ σπανίως καὶ ἐξ ἀνάγκης
 λεγόμενα, οὐδὲ εἰς νόμον γίνονται, οὔτε εἰς πρόκριμα τῆ Ἐκκλη-
 σία. Πλὴν καὶ ἐν τούτῳ ἡ εὐσέβεια Χαλκηδόνος δείκνυται, ὅτι δυ-
 ναμένη εἰπεῖν ὑποστάσεις ἐν Χριστῷ πατρικῶς, οὐδαμοῦ τῆ τοι-
 15 αὐτῆ λέξει ἐχρήσατο, οὔτε ἐκ δύο ὑποστάσεων αὐτὸν εἴρηκεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

*Περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους Χριστοῦ, καὶ ὅτι Θεοπασχίται
 εἰσιν οἱ λέγοντες τό, «Ἅγιος ἀθάνατος, ὁ σταυρωθεὶς
 καὶ παθὼν».*

20 Ὅρος ἄριστος ἀνδρῶν πανσοφωτάτων τυγχάνει λέγων· Αἱ
 πραγματικαὶ ἀντιρρήσεις καὶ παραστάσεις ἰσχυρότεραι καὶ πι-
 στότεραι καὶ κραταιότεραι καθ' ὑπερβολὴν τυγχάνουσι τῶν ῥημα-
 τικῶν λέξεων τε καὶ βιβλικῶν ῥήσεων. Αἱ μὲν γὰρ πραγματικαὶ
 παραστάσεις οὐδαμῶς παραγραφῆναι ἢ ῥαδιουργηθῆναι δύναν-
 25 ται, αἱ δὲ ῥηματικαὶ τῶν δέλτων ἐκθέσεις πολλάκις ὑπὸ ἀνδρῶν κα-
 κοφρόνων προσθήκας καὶ ὑφαιρέσεις πάσχουσιν. Ὡς ἔξεστι μα-
 θεῖν τὸν φιλόπονον, καθὼς καὶ ἤδη προεῖπον, ἐκ πολλῶν ἀντιγρά-
 φων οὐ μόνον δογματικῶν, ἀλλὰ καὶ Μωσαϊκῶν καὶ προφητικῶν
 παρηλλαγμένων. Καὶ γοῦν κατὰ τὸν ἐφετικὸν χρόνον διάφορα τεύ-
 30 χη ψηλαφήσας Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, οὐχ εὔρον ὅλως ἐν αὐτοῖς
 τὰ τριάκοντα ἀργύρια τῆς τιμῆς τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὴν πρᾶσιν τοῦ
 ἀγροῦ τοῦ κεραμέως.

τοῦ Θεοῦ, διατύπωσε ἀπὸ θεία ἔμπνευση τὰ λόγια του μὲ κρίση, καὶ ἀφοῦ συγκάλωσε καὶ τὰ δύο μέρη καὶ τὰ ἀνέκρινε καὶ εἶδε ὅτι πιστεύουν τὸ ἴδιο πρᾶγμα, καὶ ὅτι οἱ Δυτικοὶ μάχονται ἕξαιτίας τῆς στενότητος τῆς γλώσσας, εἰρήνευσε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ γράφοντας πρὸς τοὺς Ἀφρικανούς, χρησιμοποιοῦντας συγκατάβαση λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τους, εἶπε τὴν οὐσία ὑπόστασις. Ἐν λοιπὸν εἶναι τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τὰ χωρία ποὺ λένε τὶς φύσεις ὑποστάσεις, ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός τὰ ἔλαβε. Αὐτὰ μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὸν ἐπιτάφιο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπίσης καὶ ὁ κύριος Εὐλόγιος, ὁ πάπας τῆς Ἀλεξάνδρειας, στὸν Τόμο τοῦ Λέοντος. Καὶ ἐγὼ λέγω πάλι στοὺς αἰρετικούς, ὅτι αὐτὰ ποὺ λέγονται σπάνια καὶ ἀπὸ ἀνάγκη, οὔτε νόμος γίνονται, οὔτε ἀποτελοῦν ἐκ τῶν προτέρων κρίση τῆς Ἐκκλησίας. Ὡστόσο καὶ μὲ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἡ πίστη τῆς Χαλκηδόνας, ὅτι, ἐνῶ μπορούσε πατερικὰ νὰ πεῖ ὑποστάσεις στὸν Χριστό, πουθενὰ δὲν χρησιμοποίησε τὴ λέξη αὐτή, οὔτε εἶπε ὅτι εἶναι σύνθετος ἀπὸ δύο ὑποστάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Γιὰ τὸ σωτήριο πάθος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι εἶναι Θεοπασχίτες ὅσοι λένε τὸ «Ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς ποὺ σταυρώθηκε καὶ ἔπαθε».

Εἶναι ὀρισμὸς ἄριστος πολὺ σοφῶν ἀνδρῶν αὐτὸς ποὺ λέγει: Οἱ πραγματικὲς ἀντιρρήσεις καὶ παραστάσεις εἶναι ἰσχυρότερες καὶ πιστότερες καὶ ὑπερβολικὰ δυνατώτερες ἀπὸ τὶς συγκεκριμένους λέξεις καὶ τὰ βιβλικὰ χωρία. Γιατὶ οἱ πραγματικὲς παραστάσεις μὲ κανένα τρόπο δὲν μποροῦν νὰ παραγραφοῦν ἢ νὰ γίνουν ἀντικείμενο σκευωρίας, ἐνῶ οἱ ρητὲς ἐκθέσεις τῶν δέλτων πολλὰς φορὲς δέχονται προσθήκες καὶ ἀφαιρέσεις ἀπὸ κακόπιστους ἀνθρώπους, ὅπως μπορεῖ νὰ μάθει ὁ φιλόπρονος, ὅπως ἤδη προανέφερα, ἀπὸ πολλὰ παραποιημένα ἀντίγραφα, ὄχι μόνον δογματικά, ἀλλὰ καὶ τοῦ Μωυσῆ καὶ τῶν προφητῶν. Καὶ πραγματικὰ κατὰ τὸν φετεινὸ χρόνον, ἐρευνῶντας διάφορα τεύχη τοῦ προφήτη Ἰερεμία, δὲν βρῆκα καθόλου σ' αὐτὰ τὰ τριάντα ἀργύρια τῆς τιμῆς τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὴν πώληση τοῦ ἀγροῦ τοῦ κεραμέως.

Εἰ οὖν αὐτῆς (τῆς) ἱεραῆς Γραφῆς οὐκ ἐφείσαντο οἱ κακόπι-
στοι, πόσω καὶ μᾶλλον τῶν διδασκαλικῶν λόγων, καθὼς καὶ ἐν τοῖς
ἐμπροσθεν πλατύτερον εἰρήκαμεν; Οὐκοῦν διὰ πραγμάτων μᾶλλον
ἰσχυροτέρως καταισχύνονται οἱ αἵρετικοὶ καὶ ἄπιστοι· διαλεγόμε-
5 κων γὰρ ἡμῶν πάλιν πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους καὶ
τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶδομεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ σκοποῦ τῶν
χρήσεων, ἃν προέφερον, ἀγωνιζομένους παθητὸν δεῖξαι καὶ τὸν
Θεὸν Λόγον, καὶ θνητὸν μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός, οὐκέτι λοι-
πὸν διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ διὰ πραγματικῶν σχημάτων καὶ ὑποδει-
10 γμάτων πρὸς αὐτοὺς ἐχρησάμεθα, ἐν πυξίῳ τινὶ διαχαράξαντες τὴν
τοῦ Δεσπότητος σταύρωσιν, καὶ τινὰ ἐπιγραφὴν ἦντινα μετὰ τὰς
χρήσεις διαγράψομεν.

**Χρήσεις ἐκ πολλῶν ὀλίγαι, ἃς προφέρουσι Θεοδοσιανοὶ
καὶ Γαϊανῖται, ἀγωνιζόμενοι παθητὸν σὺν τῇ σαρκὶ
15 δεῖξαι καὶ τὸν ἐν αὐτῇ Θεὸν Λόγον.**

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους.

«Ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, ἣν οὐδεὶς τῶν
ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν
Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν».

20 Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

«Ἐάσατε μμητὴν γενέσθαι τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ μου».

Ἰουλίου ἐπισκόπου Ῥώμης.

«Ἰουδαῖοι τὸ σῶμα σταυροῦντες, τὸν Λόγον ἐσταύρωσαν».
Πρὸς ταύτην τὴν χρῆσιν ἀπεκρίθην εὐθέως λέγων αὐτοῖς· Εἰ τὸ
25 σῶμα σταυροῦντες Ἰουδαῖοι, τὸν Λόγον ἀπέκτειναν, οὐκ ἦν Τριάς
ἢ Τριάς, ἀλλὰ δυὰς ἐν οὐρανῷ, ἄχρις ἂν ἀνέστη ὁ Θεὸς Λόγος ἐκ
νεκρῶν τριήμερος».

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

«Μὴ πού τὸν λογισμὸν ὀκλάσης, αἷμα Θεοῦ καὶ πάθος ἀ-
30 κούων».

Ἄν λοιπὸν δὲν σεβάσθησαν οὔτε τὴν ἴδια τὴν ἁγία Γραφή οἱ κακόπιστοι, πόσο μᾶλλον δὲ θὰ σεβαστοῦν οὔτε τὰ πατερικὰ λόγια, ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως εὐρύτερα; Ἐπομένως οἱ αἵρετικοὶ καὶ ἄπιστοι καπαντροπιάζονται περισσότερο μὲ τὰ πράγματα. Γιατί, καθὼς συζητούσαμε πάλι μὲ αὐτοὺς γιὰ τὸ σῶμα τοῦ σωτήριου πάθους καὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν τοὺς εἶδαμε ἀπὸ τὸν σκοπὸ τῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα παρουσίαζαν, νὰ ἀγωνίζονται νὰ ἀποδείξουν παθητὸν καὶ τὸν Θεὸ Λόγο, καὶ θνητὸν μαζὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν σάρκα του, δὲν τοὺς ἀντιμετωπήσαμε πιά μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ πραγματικὰ σχήματα καὶ παραδείγματα, χαράζοντας σὲ μιὰ ξύλινη πινακίδα τὴν σταύρωση τοῦ Δεσπότη, καὶ μιὰ ἐπιγραφή, τὴν ὁποῖα θὰ περιγράψουμε μετὰ τὰ χωρία.

Λίγες ἀπὸ τὶς πολλὰς μαρτυρίες, τὶς ὁποῖες προβάλλουν οἱ Θεοδοσιανοὶ καὶ Γαϊανῖτες, ἀγωνιζόμενοι νὰ ἀποδείξουν ὅτι εἶναι παθητὸς μαζὶ μὲ τὴν σάρκα καὶ ὁ ἴδιος ὁ μέσα σ' αὐτὴν Θεὸς Λόγος.

Ἐκ τῆν ἐπιστολῆ πρὸς Κορινθίους.

«Ἄλλὰ κηρύττουμε μυστικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖα κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ δὲν γνώρισε. Γιατί, ἂν τὴν γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξης»²².

Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου, ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

«Ἀφῆστε με νὰ γίνω μιμητὴς τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ μου».

Ἰουλίου, ἐπισκόπου Ρώμης.

«Οἱ Ἰουδαῖοι, σταυρώνοντας τὸ σῶμα, σταύρωσαν τὸν Λόγο». Σ' αὐτὴ τὴ μαρτυρία ἀπάντησα ἀμέσως ἐγὼ σ' αὐτούς: Ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι, σταυρώνοντας τὸ σῶμα, σκότωσαν τὸν Λόγο, τότε ἡ Τριάδα δὲν θὰ ἦταν στὸν οὐρανὸ Τριάδα, ἀλλὰ δυάδα, μέχρι πὺ ἀναστήθηκε ὁ Θεὸς Λόγος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μετὰ τρεῖς μέρες».

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

«Νὰ μὴ λυγίσει ὁ λογισμὸς σου, ἀκούοντας αἷμα Θεοῦ καὶ πάθος».

22. Α' Κορ. 2, 7-8.

*Μελίτωνος, ἐπισκόπου Σάρδεων, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸ πάθος.
«Ὁ Θεὸς πέπονθεν ὑπὸ δεξιᾶς Ἰσραηλίτιδος».*

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου.

«Ὀλίγαι ῥανίδες αἵματος Θεοῦ, κόσμον ὅλον ἠγίασαν».

5 *Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου κατὰ Νεστορίου.*

«Θεοῦ τὸ πάθος, Θεοῦ ὁ σταυρός, Θεοῦ ὁ θάνατος, Θεοῦ ἡ ἀνάστασις».

*Συνηγορεῖν δὲ τῇ αὐτῇ θεοπασχία φάσκουσι καὶ τὴν φωνὴν
Γρηγορίου τὴν φάσκουσαν, ὅτι «Ὁ ἀρνούμενος τὴν Χριστοῦ θεό-
10 τητα» τετάχθω μετὰ τῶν θεοκτόνων Ἰουδαίων Διὸ καὶ ὁ πᾶς αὐ-
τῶν σκοπὸς τοῦ Τρισαγίου ὕμνου, ὁ φάσκων, «Ἅγιος ἀθάνατος, ὁ
σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν», οὐδὲν ἕτερον σημαίνει, εἰ μὴ, «Ἅγιος
ἀθάνατος ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ παθὼν καὶ ἀποθανὼν δι' ἡμᾶς». Τὸ γὰρ
Θεὸν Λόγον λέγουσιν ἀθάνατον, καθ' ἃ καὶ ἔστιν ἀθάνατος. Ὁ-
15 μοίως καὶ τὴν φωνὴν τὴν λέγουσαν, Θεοῦ τὸ πάθος, μετὰ πάσης
εὐλαβείας νοεῖν χρή· ἐπεὶ δύναται τις, κακοθελῆς ὢν, καὶ ἐπὶ Θεοῦ
καὶ Πατρὸς ταύτην διαλέγεσθαι, ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμα-
τος Θεὸς γὰρ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθάπερ καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ
Υἱός.*

20 *Ὡς γοῦν ταύτας καὶ ἑτέρας πλείους παρήγαγον ἡμῖν χρήσεις,
παθητὴν, ὡς προεῖπον, ἀγωνιζόμενοι δεῖξαι τὴν θεότητα τοῦ Χρι-
στοῦ, οἳ τε τὰ Σενήρου καὶ Γαῖου καὶ Θεοδοσίου φρονοῦντες, βου-
λόμενοι τὸν δόλον καὶ τὸν ἰὸν τὸν κεκρυμμένον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν
στηλιτεῦσαι, οὐκέτι ῥηματικῶς καὶ γραφικῶς πρὸς αὐτοὺς παρε-
25 ταξάμεθα, ἀλλὰ πραγματικῶς διὰ παραδείγματος καὶ σχήματος
ἐνυποστάτου, ἐν ᾧ καὶ ἱκανῶς καταιοχνηθέντες ἐνετρόπησαν.*

*Ὡς γὰρ προεῖπον, ἐν
πυξίῳ τινὶ διαχαρά-
ξαντες τὴν τοῦ Δεσπό-
30 του σταύρωσιν, μετὰ
καὶ ἐπιγραφῆς τινος ἐξ-
ετυπώσαμεν, καὶ τὸν*

*δάκτυλον ἐπιτιθέντες,
διερωτῶμεν αὐτούς·
(ἦν ἡ ἐπιγραφή· «Θεοῦ
Λόγος ἐν σταυρῷ, καὶ
ψυχὴ λογικὴ, καὶ σῶ-
μα»).*

Μελίτωνος, ἐπισκόπου Σάρδεων, ἀπὸ τὸν λόγο του στὸ πάθος.
«Ὁ Θεὸς ἔπαθε ἀπὸ ἰσραηλιτικὸ χέρι».

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου.

«Λίγες σταγόνες αἵματος τοῦ Θεοῦ ἁγίασαν ὅλον τὸν κόσμον».

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, Κατὰ τοῦ Νεστορίου.

«Τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ πάθος, τοῦ Θεοῦ ὁ σταυρός, τοῦ Θεοῦ ὁ θάνατος, τοῦ Θεοῦ ἡ ἀνάσταση».

Λένε ὅτι σ' αὐτὴ τῇ θεοπασχίᾳ συνηγορεῖ καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Γρηγορίου πού λέγει, ὅτι «αὐτὸς πού ἀρνεῖται τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ», ἔχει ταχθεῖ μὲ τοὺς Ἰουδαίους πού σκοτώσαν τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλος ὁ σκοπὸς τοῦ Τρισάγιου ὕμνου, πού λέγει, «ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς πού σταυρώθηκε γιὰ μᾶς», δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτὸ, «ἅγιος ἀθάνατος, ὁ Θεὸς Λόγος, πού ἔπαθε καὶ πέθανε γιὰ μᾶς». Γιατὶ τὸν Θεὸ Λόγο ὀνομάζουν ἀθάνατο, ὅπως καὶ εἶναι ἀθάνατος. Ἐπίσης καὶ τῇ ῥήσῃ πού λέγει, ὅτι τὸ πάθος εἶναι τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ τὸ νοοῦμε μὲ κάθε εὐλάβεια. Ἐπειδὴ μπορεῖ κάποιος, πού εἶναι κακοθελητής, νὰ τὸ ἀποδώσει καὶ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἀλλὰ καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα, γιατί καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι Θεός, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός.

Ὅταν λοιπὸν μᾶς παρουσίασαν αὐτὲς καὶ ἄλλες περισσότερες μαρτυρίες, ἀγωνιζόμενοι, ὅπως εἶπα προηγουμένως, νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Χριστοῦ εἶναι παθητή, αὐτοὶ πού πιστεύουν τὶς διδασκαλίες τοῦ Σεβήρου, τοῦ Γαῖου καὶ τοῦ Θεοδοσίου, θέλοντας νὰ στηλιτεύσουμε τὸν δόλο καὶ τὸ δηλητήριο πού ἦταν κρυμμένο μέσα στὴν ψυχὴ τους, δὲν ἀντιπαραταχθήκαμε σ' αὐτοὺς μὲ λόγια καὶ γραφικὰ χωρία, ἀλλὰ πραγματικὰ μὲ παράδειγμα καὶ σχῆμα πραγματικό. Μὲ αὐτὸ ντράπηκαν καὶ καταισχύνθηκαν πάρα πολύ.

Γιατί, ὅπως προανέφερα, σὲ κάποια ξύλινη πινακίδα χαράξαμε τὴ σταύρωση τοῦ Κυρίου, καὶ γράψαμε μαζί καὶ κάποια ἐπιγραφή καὶ,

βάζοντας τὸ δάχτυλό μας, τοὺς ρωτήσαμε (Ἡ ἐπιγραφή ἔλεγε: «Θεοῦ Λόγος στὸν σταυρὸ καὶ ψυχὴ λογικὴ καὶ σῶμα»).

Σχόλιον. Ἐξορκίζομεν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μεταγρά-
φοντα τὸ διβλίον, ἵνα τὸν αὐτὸν τύπον ποιήσῃ τῆς σταυρώσεως
Τούτου τὸν τύπον προθέμενοι, ἠρωτήσαμεν αὐτούς· Ἰδοὺ ὁ Χρι-
στός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἀνελλιπής καὶ ἀδιαίρετος ἐν τῷ
5 σταυρῷ, τοῦτ' ἔστιν, ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένη
αὐτῷ ψυχὴ λογικὴ καὶ τὸ σῶμα. Ποῖον τῶν τριῶν τούτων ἀπέθανε
καὶ ἐνεκρώθη καὶ ἀργὸν καὶ ἀκίνητον γέγονε; Πρόσχεσ μετ' ἀκρι-
βείας Οὐκ εἶπόν σοι, ποῖον ἐσταυρώθη, ἀλλά, ποῖον ἐκ τῶν τριῶν
τούτων τῶν ἐν Χριστῷ ἀπέθανε καὶ ἐνεκρώθη τριήμερον.

10 Ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἐρωτηθέντες, ὁμοῦ καὶ ἐσχάτως αἰσχυρθέντες
οἱ αἵρετικοί, λέγουσι· Τὸ σῶμα ἀπέθανε τὸ τοῦ Χριστοῦ· Λέγομεν
πάλιν πρὸς αὐτούς· Μὴ ἀπέθανεν ἢ ἔπαθεν ἢ ἐνεκρώθη ἢ ψυχὴ
αὐτοῦ; Λέγουσιν ἐκεῖνοι· Μὴ γένοιτο. Τότε διαπαίζοντες καὶ
μυκτηρίζοντες αὐτούς εἶπαμεν· Εἶτα, αἰσχύνεσθε, ὅτι τὴν ψυχὴν
15 αὐτοῦ, τὴν πισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, λέγετε ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον, τὸν
δὲ κτίσαντα αὐτὴν Θεὸν Λόγον λέγετε, «Ἅγιος ἀθάνατος, ὁ πα-
θὼν καὶ ἀποθανὼν δι' ἡμᾶς», ὑπὲρ τὰ κτίσματα καθυβρίζοντες τὸν
Κτίστην; Λέγετε τοὺς ἀγγέλους ἀθανάτους, λέγετε καὶ τοὺς δαίμο-
νας ἀπαθεῖς καὶ ἀθανάτους, καὶ οὐκ αἰσχύνεσθε, πάλιν λέγω, τὸν
20 τούτων ποιητὴν, τὸν φύσει μόνον ὄντα ἀπαθῆ, παθητὸν καὶ θνη-
τὸν, καὶ θνητὸν προσαγορεύοντες, ὑπὲρ τὰ κτίσματα τὸν Κτίστην
ἀτιμάζοντες; Καὶ πρόσχεσ ὃ λέγω· Πέντε τινὰ ὑπῆρχον ἐν τῷ σταυ-
ρῷ προσηλουμένου τοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῷ. Ἦν ὁ ἥλιος, ὅστις καὶ
πρῶτος τοὺς ἥλους καὶ τὴν λόγχην ἐδέξατο, καὶ ἔμεινεν ἀχώριστος
25 τοῦ σταυροῦ καὶ ἀπαθῆς ἐκ τῶν ἥλων. Ἦν καὶ τὸ πανάγιον Χρι-
στοῦ σῶμα. Ἦν καὶ ἡ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ. Ἦν καὶ ὁ Θεὸς Λόγος
Ἦν καὶ τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ. Τὰ τέσσαρα τούτων πιστά, ὃ δὲ
Θεὸς Λόγος ἄκτιστος καὶ κτίστης αὐτῶν. Διεφυλάχθη τὰ δύο κτί-
σματα ἀπαθῆ, λέγω δὴ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ παναγία αὐτοῦ ψυχὴ. Καὶ
30 πῶς λοιπὸν ἢ θεότης αὐτοῦ ἀποθνήσκειν ἢ δύνατο; Ὡστε κατὰ
δύο μὲν τρόπους ἀθάνατος ὁ Χριστός, καθ' ἓνα δὲ τρόπον θνητός,
ἤγουν τῇ σαρκί. Οὐκοῦν οἱ πιστοὶ παρὰ σοὶ κρίνονται, ὧ Ἀκέφαλε,
Πέτρος καὶ Παῦλος, οἱ στύλοι καὶ κορυφαῖοι καὶ φωστῆρες τῆς
οἰκουμένης καὶ τῆς πίστεως πρόκριτοι κήρυκες; Μηκέτι κατὰ

Σχόλιο. Ἐξορκίζουμε στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν ποὺ ἀντιγράφει τὸ βιβλίον, νὰ ζωγραφίσει τὸν ἴδιον τύπον τῆς σταύρωσης. Αὐτὸν τὸν τύπον παρουσιάζοντάς τον, τοὺς ρωτήσαμε· Νὰ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ τοῦ λείπει τίποτε καὶ ἀδιαίρετος ἐπάνω στὸν σταυρὸ, δηλαδὴ ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ ὑποστατικὰ ἐνωμένη μετ' αὐτὸν λογικὴ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Ποιὸ ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία πέθανε καὶ νεκρώθηκε καὶ ἔγινε ἀργὸ καὶ ἀκίνητο; Πρόσεχε μετ' ἀκριβείας· Δὲν σοῦ εἶπα ποιὸ σταυρώθηκε, ἀλλὰ ποιὸ ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ ποὺ ὑπῆρχαν στὸν Χριστὸ πέθανε καὶ νεκρώθηκε γιὰ τρεῖς μέρες.

Ὅταν ρωτήθηκαν αὐτὰ ἀπὸ μᾶς, οἱ αἵρετικοὶ κατατροπιασμένοι ταυτόχρονα σὲ ἕσχατο βαθμὸν, εἶπαν· Πέθανε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Τοὺς ρωτήσαμε καὶ πάλι· Μήπως πέθανε ἢ ἔπαθε ἢ νεκρώθηκε ἢ ψυχὴ του; Ἐκεῖνοι ἀπάντησαν· Μὴ γένοιτο. Τότε περιπαίζοντας καὶ χλευάζοντας τοὺς εἶπαμε· Δὲν ντρέπεστε βέβαια τὴν ψυχὴν του, ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ αὐτὸν, νὰ τὴν λέτε ἀπαθὴ καὶ ἀθάνατη, καὶ τὸν Θεὸ Λόγον ποὺ τὴν ἔπλασε τὸν λέτε, «Ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς ποὺ ἔπαθε καὶ πέθανε γιὰ μᾶς», βρίζοντας περισσότερο τὸν Κτίστη ἀπὸ τὰ κτίσματα; Λέτε τοὺς ἀγγέλους ἀθάνατους καὶ ἀπαθεῖς. Λέτε τὶς ψυχὰς μας ἀθάνατες. Λέτε καὶ τοὺς δαίμονες ἀπαθεῖς καὶ ἀθανάτους, καὶ δὲν ντρέπεστε, ἐπαναλαμβάνω, τὸν δημιουργὸν τους, τὸν μόνον ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν του ἀπαθὴς, νὰ τὸν ἀποκαλεῖτε παθητὸν καὶ θνητὸν, ἀτιμάζοντας τὸν Κτίστη περισσότερο ἀπὸ τὰ κτίσματα; Καὶ πρόσεχε αὐτὸ ποὺ λέγω· Πέντε πράγματα ὑπῆρχαν στὸν σταυρὸ, ὅταν καρφωνόταν ὁ Χριστὸς σ' αὐτόν. Ἦταν ὁ ἥλιος, ποὺ πρῶτος δέχτηκε τὰ καρφιά καὶ τὴ λόγχην, καὶ ἔμεινε ἀχώριστος ἀπὸ τὸν σταυρὸ καὶ ἀπαθὴς ἀπὸ τὰ καρφιά. Ἦταν καὶ τὸ πανάγιον σῶμα του. Ἦταν καὶ ἡ ἁγία ψυχὴ του. Ἦταν καὶ ὁ Θεὸς Λόγος. Ἦταν καὶ τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ. Τὰ τέσσαρα ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν κτιστά, ἐνῶ ὁ Θεὸς Λόγος ἀκτιστος καὶ κτίστης αὐτῶν. Τὰ δύο κτίσματα διαφυλάχτηκαν ἀπαθῆ, ἐννοῶ δηλαδὴ ὁ ἥλιος καὶ ἡ παναγία ψυχὴ του. Καὶ πῶς λοιπὸν μποροῦσε ἡ θεότητά του νὰ πεθάνει; Ὡστε λοιπὸν μετ' δύο τρόπους ὁ Χριστὸς εἶναι ἀθάνατος, καὶ μετ' ἓνα τρόπο θνητὸς, δηλαδὴ μετ' τὴν σάρκα. Καὶ οἱ πιστοὶ λοιπὸν κρίνονται ἀπὸ σένα, Ἀκέφαλε, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, οἱ στύλοι καὶ κορυφαῖοι καὶ φωστῆρες τῆς οἰκουμένης καὶ οἱ διακεκριμένοι κήρυκες τῆς πίστεως; Νὰ μὴ ψάλ-

Πέτρον τὸν σὸν Κναφέα ψάλλε τό, «Ἅγιος ἀθάνατος ὁ παθῶν Θεὸς Λόγος», ἀλλὰ κατὰ Πέτρον τὸν ἀλιέα λέγε· «Χριστοῦ παθόντος σαρκὶ ὑπὲρ ἡμῶν». Μηκέτι κατὰ Παῦλον τὸν Σαμοσατέα, ἀλλὰ κατὰ Παῦλον τὸν Ταρσέα Χριστὸν κήρυττε θαναωθέντα μὲν σαρκί, 5 ζωοποιηθέντα δὲ Πνεύματι. Σαρκὶ θνητῇ, καὶ οὐ Πνεύματι τῷ ἀθανάτῳ, Χριστὸς τέθηκεν. Οἱ δὲ ψάλλοντες τό, «Ἅγιος ἀθάνατος, ὁ σταυρωθεὶς καὶ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν», ἢ τὸν Θεὸν Λόγον τὸν ἀθάνατον θανατωθέντα λέγουσιν, ἢ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν ἀθάνατον. Ἄλλ' ἐλέγχει αὐτοὺς ὁ τοῦ Χριστοῦ τάφος, οὐ Θεὸν Λόγον 10 νεκρωθέντα ἔχων, οὔτε ψυχὴν νοερὰν θανατωθεῖσαν, ἀλλὰ σῶμα ἔνθεον νεκρόν.

Τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων, ὀπηνίκα ἀκούσης, ὅτι «Ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώθη», ἢ ὅτι «Ὁ Θεὸς πέπονθεν ὑπὸ δεξιᾶς Ἰσραηλίτιδος», ἢ, «Ἐάσατέ με μιμητὴν γενέσθαι τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ 15 ἡμῶν», ἢ «ῥανίδες αἵματος Θεοῦ», ἢ «Θεοῦ θάνατον καὶ ταφὴν καὶ σταυρόν», μηδαμῶς τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσει τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατον λογίση, ἀλλὰ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένη αὐτῷ σαρκί. Ὡσπερ γὰρ θεολογεῖται ἡ σὰρξ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν Λόγον ἄρητον καὶ ἀδιαίρετον ἔνωσιν, οὕτω πολλάκις ἀνθρωπολογεῖται καὶ 20 παθολογεῖται καὶ θανατολογεῖται καὶ ὁ ἐν αὐτῇ Θεὸς Λόγος οἰκειούμενος τὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς πάθη οἰκονομικῶς πως καὶ συγκαταβατιῶς, μένων αὐτὸς ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος φυσικῶς καὶ ἀληθῶς ὡς Θεός. Καὶ ὥσπερ ἐὰν λαβὼν ῥομφαίαν καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ καμίνῳ τῶν παιδῶν, ἔσφαξας Ἀζαρίαν, οὐδαμῶς τὴν τοῦ πυρὸς 25 φύσιν ἔβλαπτες ἢ ἐχώριζες ἐκ τοῦ σώματος, οὕτω καὶ τῆς σαρκὸς Χριστοῦ παθούσης, ἀχώριστος καὶ ἀπαθὴς ἦν ὁ Θεὸς Λόγος ἐν αὐτῇ.

Οὐ μόνον δὲ εἰς τὸν περὶ τοῦ πάθους Χριστοῦ λόγον συμβάλλεται ἡμῖν τὸ προκειμένον τοῦ σταυροῦ ἐκτύπωμα καὶ ὑπόδειγμα 30 καὶ ἐπίγραμμα τῶν τριῶν προσηγοριῶν, λέγω δὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς νοερῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦ παναγίου σώματος, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς τῶν ἐναντίων πρὸς ἡμᾶς προβλήμασι καὶ διαστρέμμασι. Πάλιν γὰρ ἠνίκα τὰ χρησεΐδια καὶ κλεψύδρια

λεις ποτέ πιά σύμφωνα με τὸν δικό σου Πέτρο τὸν Κναφέα, τὸ «Ἅγιος ἀθάνατος ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ ἔπαθε», ἀλλὰ σύμφωνα με τὸν Πέτρο τὸν ψαρᾶ νὰ λές, «ὁ Χριστὸς ἔπαθε σαρκικά γιὰ μᾶς». Ποτέ σύμφωνα με τὸν Παῦλο τὸν Σαμοσατέα, ἀλλὰ σύμφωνα με τὸν Παῦλο τὸν Ταρσέα κήρυττε ὅτι ὁ Χριστὸς πέθανε βέβαια σαρκικά, ἀλλὰ ζωοποιήθηκε με τὸ Πνεῦμα. Ὁ Χριστὸς πέθανε με τὴ θνητὴ σάρκα, καὶ ὄχι με τὸ ἀθάνατο πνεῦμα. Καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ψάλλουν τό, «Ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς ποῦ σταυρώθηκε καὶ ἔπαθε γιὰ μᾶς», ἢ λένε ὅτι ὁ ἀθάνατος Θεὸς Λόγος θανατώθηκε, ἢ ἡ ἀθάνατη ψυχὴ του. Ὅμως τοὺς διαψεύδει ὁ τάφος τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κατέχει ὄχι τὸν Θεὸν Λόγο νεκρωμένο, οὔτε τὴ νοερὴ ψυχὴ θανατωμένη, ἀλλὰ τὸ ἔνθεο σῶμα νεκρό.

Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, ὅταν ἀκοῦς ὅτι «ὁ Κύριος τῆς δόξας σταυρώθηκε», ἢ ὅτι «ὁ Θεὸς ἔπαθε ἀπὸ τὰ ἰσραηλιτικὰ χέρια», ἢ «ἀφήστε με νὰ γίνω μιμητὴς τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ μας», ἢ «σταγόνες αἵματος τοῦ Θεοῦ», ἢ «θάνατο τοῦ Θεοῦ καὶ ταφὴ καὶ σταυρό», νὰ μὴ σκεφτεῖς καθόλου ὅτι τὰ πάθη καὶ ὁ θάνατος ἔγιναν στὴ φύση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ στὴ σάρκα, ποῦ εἶναι ὑποστατικὰ ἐνωμένη με αὐτόν. Γιατί, ὅπως ἡ σάρκα ἐξαιτίας τῆς ἀπερίγραπτης καὶ ἀδιάσπαστης ἔνωσής της με τὸν Θεὸ Λόγο ὀνομάζεται Θεός, ἔτσι πολλές φορές ὀνομάζεται ἄνθρωπος, καὶ λέγεται ὅτι ἔπαθε καὶ θανατώθηκε καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ εἶναι ἐνωμένος με αὐτήν, κάνοντας δικὰ του, κατ' οἰκονομία καὶ συγκατάβαση, τὰ πάθη τῆς σάρκας του, ἐνῶ ὁ ἴδιος μένει ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος φυσικά καὶ ἀληθινὰ ὡς Θεός. Καὶ ὅπως ἂν ἔπαιρνες ξίφος καί, μπαίνοντας μέσα στὴν κάμνο τῶν παιδῶν, ἔσφαζες τὸν Ἀζαρία, δὲν θὰ ἔβλαπτες καθόλου τὴ φύση τῆς φωτιᾶς, οὔτε θὰ τὴν χωρίζες ἀπὸ τὸ σῶμα του, ἔτσι καὶ ὅταν ἔπαθε ἡ σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ὁ Θεὸς Λόγος ἔμεινε σ' αὐτήν ἀχώριστος καὶ ἀπαθὴς.

Καὶ δὲν μᾶς βοηθᾷ μόνο στὸν λόγο γιὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ τὸ προκείμενο ἐκτύπωμα καὶ δεῖγμα τοῦ σταυροῦ, καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῶν τριῶν ὀνομάτων, δηλαδή τοῦ Θεοῦ Λόγου, τῆς νοερῆς ψυχῆς του, καὶ τοῦ πανάγιου σώματός του, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα προβλήματα καὶ τὶς διαστρεβλώσεις τῶν ἀντιπάλων μας. Γιατί καὶ ὅταν μᾶς προέβαλλαν τὰ μικρὰ ἀποσπάσματα καὶ τὶς κλεψύδρες καὶ τὶς

προεβάλλοντο, καὶ τὰς λεπτὰς ἐννοίας περὶ Χριστοῦ, ἤτοι νοῦ φαν-
 τασίας καὶ τὰς δοκῆσεις καὶ κράσεις καὶ συγχύσεις καὶ συμπλοκὰς
 καὶ τὰς ἀρνήσεις τῶν ἁγίων Πατέρων τὰς Σηνηροπαραδότους καὶ
 τὰ τῆς σταγόνοσ τοῦ ὄξουσ καὶ τοῦ πελάγουσ παραδείγματα· καὶ
 5 ἀπλῶσ ἐν πάσαισ αὐτῶν ταῖσ προτάσεσι, ταῖσ ἀρνούμεναισ τὸ εἶ-
 πεῖν ἐπὶ Χριστοῦ δύο ἠνωμένας ἀδιαιρέτωσ φύσεισ, ἡμεῖσ τὸν προ-
 κείμενον τίμιον σταυρὸν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τρισώνυμον ἐπιγραφὴν
 κατ' αὐτῶν εἰσ τρόποιον ἀήττητον προβαλλόμεθα διακωμωδοῦν-
 τεσ αὐτοῦσ καὶ τερετίζοντεσ καὶ τὸν δάκτυλον ἡμῶν εἰσ ἐκάστην
 10 τῶν τριῶν προσηγοριῶν ἐπιτιθέντεσ, καὶ διερωτῶντεσ αὐτοῦσ καὶ
 λέγοντεσ· Τί φατε ἡμῖν, ὧ οὔτοι «προφασιζόμενοι προφάσεισ ἐν
 ἁμαρτίαισ», σπήλαιον σκοτεινὸν καὶ δύσβατον, λαβύρινθον λεξει-
 δίων προφέρετε λέγοντεσ, ὅτι «Μετὰ τὴν ἄρρητον ἔνωσιν ἐθεώθη ἡ
 σὰρξ, καὶ οὐκέτι λέγεται φύσισ; Τοιαύτη γὰρ γέγονεν, οἷοσ καὶ ὁ
 15 θεώσασ αὐτὴν Θεὸσ Λόγοσ καὶ λοιπὸν οὐκέτι ἐστὶν ἐν τοῖσ ἰδίοισ
 ἰδιώμασι, ἀλλὰ τῇ τοῦ κρείττονοσ ἐκνικήσει μία φύσισ τὸ πᾶν τοῦ
 Χριστοῦ γέγονε· συνανεκράθη γὰρ τὸ σῶμα τῷ πελάγει τῆσ θεότη-
 τοσ. Διὸ καὶ τοῦτο τῇ θεώσει Θεὸσ γέγονε.

Σχόλιον. Κατ' ἐρώτησιν ἀναγνωστέον τὸ καταβατόν.

20 Τί ἡμῖν τούτοσ καὶ τοῦσ τοιοῦτοσ ἄνω καὶ κάτω περισύρετε
 λόγουσ, καλῶσ μὲν τοῖσ ἁγίοισ Πατράσιν εἰρημένουσ, κακῶσ δὲ ὑφ'
 ὑμῶν νοουμένουσ; Ἐμβλέψατε δὴ εἰσ τὸν προκείμενον τοῦ σταυροῦ
 τύπον καὶ εἰσ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῷ τρισώνυμον ἐπιγραφὴν, καὶ
 εἶπατε ἡμῖν, μὴ γέγονεν ὁ Θεὸσ Λόγοσ ὁμοούσιοσ τῇ σαρκὶ μετὰ
 25 τὴν ἔνωσιν; Μὴ ἀπέστη ἡ νοερὰ ψυχὴ τοῦ εἶναι ψυχὴ; Μὴ γέγονε
 τὸ σῶμα ὁμοούσιον τῷ Λόγω; Μὴ ἐστερήθη ἐν τῶν τριῶν τούτων
 τῆσ οἰκείασ ἰδιότητοσ; Μὴ γέγονε τὸ σῶμα Χριστοῦ ἀπερίγραπτον;
 Μὴ γέγονε θνητὴ ἡ νοερὰ αὐτοῦ ψυχὴ; Μὴ γέγονε παθητόσ καὶ
 ῥευστόσ ὁ Θεὸσ Λόγοσ; Οὐδαμῶσ. Οὐκοῦν, εἰ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν
 30 ἄτρεπτα καὶ ἀσύγχυτα πάντα τὰ ἐν Χριστῷ μεμενήκασι, πῶσ τὰ
 δύο ἀθάνατα, καὶ τὸ θνητὸν αὐτοῦ σῶμα μία φύσισ λέγεσθαι δύ-
 νανται;

Ἐρώτησισ πρὸσ τοῦσ αὐτοῦσ ἐλέγχουσα τὴν θεοπασχίαν αὐ-
 τῶν. Ὅν λέγετε σταυρωθέντα, τοῦτον λέγετε καὶ ἀποθανόντα ἢ οὐ;

λεπτές ἔννοιες γιά τόν Χριστό, δηλαδή τίς φαντασίες τοῦ νοῦ καί τή φαινομενική παρουσία καί τίς ἀναμίξεις καί συγχύσεις καί συμπλοκές καί τίς ἀρνήσεις τῶν ἁγίων Πατέρων τίς παραδομένες ἀπό τόν Σεβήρο, καί τὰ παραδείγματα τῆς σταγόνας τοῦ ξυδιοῦ καί τοῦ πελάγους, καί γενικά σέ ὅλες τίς προτάσεις τους, πού ἀρνοῦνταν νά ὁμολογήσουν στόν Χριστό δύο φύσεις ἐνωμένες ἀδιαίρετα, ἐμεῖς προβάλαμε ἐναντίον τους, ὡς τρόπαιο ἀνίκητο, αὐτόν τόν τίμιο σταυρό καί τήν ἐπιγραφή πάνω σ' αὐτόν τῶν τριῶν ὀνομάτων, γελοιοποιώντας τους, καί σιγοτραγουδώντας καί βάζοντας τὸ δάχτυλό μας σέ κᾶθε μία ἀπό τίς τρεῖς ὀνομασίες καί ρωτώντας τους, λέγαμε· Γιατί μᾶς λέτε, ἄνθρωποι μας, «προφασιζόμενοι προφάσεις ἀμαρτωλές»²³, σπήλαιο σκοτεινὸ καί δύσβατο, λαβύρινθο ἀπὸ μικρὲς λεξοῦλες ἀναφέρετε, λέγοντας ὅτι «μετὰ τὴν ἀπερίγραπτη ἔνωση θεώθηκε ἡ σάρκα», καί δὲν λέγεται πιά φύση; Γιατί ἔγινε τέτοια, ὅπως ἦταν καί ὁ Θεὸς Λόγος πού τὴ θέωσε, καί δὲν ἔχει πιά τὰ δικά της ιδιώματα, ἀλλὰ μὲ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ ἀνωτέρου, ὅλος ὁ Χριστὸς ἔγινε μία φύση· γιατί ἀναμίχθηκε τὸ σῶμα μὲ τὸ πέλαγος τῆς θεότητος. Γι' αὐτὸ μὲ τὴ θέωση ἔγινε καί τὸ σῶμα Θεός.

Σχόλιο. Ἡ παρακάτω παράγραφος νὰ διαβαστεῖ κατὰ ἐρώτηση.

Γιατί μᾶς παρουσιάζετε διαρκῶς αὐτοὺς τοὺς λόγους, πού ἔχουν βέβαια καλῶς εἰπωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες, ἀλλὰ κατανοοῦνται κακῶς ἀπὸ σᾶς; Κοιτᾶξτε λοιπὸν στόν παρουσιαζόμενο τύπο τοῦ σταυροῦ, καί τὴν ἐπιγραφή τοῦ Χριστοῦ πάνω σ' αὐτόν μὲ τὰ τρία ὀνόματα, καί πεῖτε μας· Μήπως ὁ Θεὸς Λόγος ἔγινε ὁμοούσιος μὲ τὴ σάρκα μετὰ τὴν ἔνωση; Μήπως ἔπαψε ἡ νοερὴ ψυχὴ του νά εἶναι ψυχὴ; Μήπως τὸ σῶμα ἔγινε ὁμοούσιο μὲ τὸν Λόγο; Μήπως στερήθηκε ἓνα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ ὀνόματα τὴν ιδιότητά του; Μήπως τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἔγινε ἀπερίγραπτο; Μήπως ἔγινε θνητὴ ἡ νοερὴ ψυχὴ του; Μήπως ἔγινε παθητὸς καί ρευστὸς ὁ Θεὸς Λόγος; Καθόλου. Τότε λοιπὸν, ἐφόσον καί μετὰ τὴν ἔνωση ἔμειναν ὅλα τὰ τοῦ Χριστοῦ ἀμετάβλητα καί ἀσύγχυτα, πῶς μποροῦν νά λέγονται καί τὰ δύο ἀθάνατα, καί τὸ θνητὸ σῶμα του μία φύση;

Ἐρώτηση πρὸς τοὺς ἴδιους, ἡ ὁποία ἐλέγχει τὴν θεοπασχία τους.
 “Ὅταν λέτε ὅτι αὐτὸς σταυρώθηκε, λέτε καί ὅτι πέθανε, ἢ ὄχι;

23. Ψαλμ. 140, 4.

ΟΙ ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ. Ναί, Εἷς ὁ Χριστός, καὶ οὐ δύο.

*Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Καλῶς. Λέγοντες οὖν, «Ἅγιος ἀθάνατος, ὁ σταυρωθεὶς καὶ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀποθανών», τίνα λέγετε ἀθάνατον ἀποθανόντα; Κἂν γὰρ τὸν Θεὸν Λόγον εἶπητε, κακῶς
5 λέγετε· οὐ γὰρ ἦν ἀθάνατος ἢ σὰρξ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Κἂν δὲ πάλιν τὴν πᾶσαν ὁλότητα τοῦ Χριστοῦ εἶπητε, «Ἅγιος ἀθάνατος ὁ παθών», καὶ οὕτω κακῶς λέγετε· τὸ γὰρ, «ἀθάνατος», οὐχ ἀρμόζει ἐπὶ τοῦ σώματος, ὡς ἤδη προεἶπον. Ὁ δὲ θάνατος ἀλλότριός ἐστι τοῦ ἀθανάτου Λόγου καὶ τῆς συναθανάτου αὐτοῦ ψυχῆς, ὥστε κατὰ
10 πάντα τρόπον βλάβος ὁ τοιοῦτος ὑμῶν ὕμνος σὺν ὑμῖν καὶ τοῦ ποιήσαντος αὐτόν*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

*Ἀνάκρισις, ἥτοι συζήτησις καὶ γυμνασία Ὁρθοδόξου καὶ Ἀκεφάλου περὶ τινων χρήσεων, ὧν προφέρουσι ἐκ
15 τῶν ἁγίων Πατέρων πᾶσαι αἱρέσεις, αἱ ἀθετεῖν βουλόμεναι τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ, λέγω δὴ, αἱ ἀπὸ Οὐάλεντος καὶ Μάνεντος καὶ Μαρκίωνος καὶ καθεξῆς, ἕως Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου καὶ Σευήρου καὶ Θεοδοσίου καὶ Γαϊανοῦ, τῶν μίαν λεγόντων φύσιν τῆς
20 σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἐμμανουήλ.*

*Πρὸ μέντοι τῆς τοιαύτης διασκέψεως ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι, εἰ μὲν αἱρετικῶν τινων ἀνδρῶν εἰσι προσθῆκαι τοιαῦται λέξεις, μόνη ἔγνωται τῷ Θεῷ. Εὐρίσκομεν γὰρ τοὺς αὐτοὺς ἁγίους Πατέρας ἐν ἑτέροις τόποις ἀσύμφωνα καὶ ἐναντία τῶν τοιούτων χρήσεων
25 εἰρηκότας ῥήματα. Εἰ δὲ καί, ὡς εἶκός, τινὲς ἐκ τῶν τοιούτων λέξεων πατρικαί εἰσιν, ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι τοῖς μὲν ἁγίοις Πατράσιν ἢ καταχρηστικῶς πως καὶ ἀπονήρως ἐν ἀκακία ἐρρέθησαν, ἢ κατὰ σκοπὸν τμητικὸν τῆς ἁγίας ψυχῆς καὶ σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ ἐνοήθησαν, ὡς οἱ ἀπαρνούμενοι τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον,
30 οὐ κατὰ τὸν σκοπὸν τῶν ἁγίων Πατέρων ἐρμηνεύουσιν. Ἄλλ' ἐπ' ἀρνήσει τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας αὐτὰς ἐκλαμβάνουσι μίαν φάσκοντες γεγονέναι φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος μετὰ τὴν ἄφρα-*

ΟΙ ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ. Ναί, Γιατί ἓνας εἶναι ὁ Χριστός καὶ ὄχι δύο.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Καλῶς. Λέγοντας λοιπόν, «Ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς ποὺ σταυρώθηκε καὶ ἔπαθε γιὰ μᾶς καὶ πέθανε», ποιὸν λέτε ἀθάνατον, ἀφοῦ πέθανε; Γιατί, ἂν πεῖτε τὸν Θεὸ Λόγο, κακῶς τὸν λέτε, γιατί δὲν ἦταν ἀθάνατη ἢ σάρκα πάνω στὸν σταυρό. Ἐάν πάλι λέτε ὅλον τὸν Χριστὸ «Ἅγιος ἀθάνατος αὐτὸς ποὺ ἔπαθε», καὶ πάλι κακῶς τὸν λέτε, γιατί τὸ ἀθάνατος δὲν ταιριάζει στὸ σῶμα, ὅπως εἶπα ἤδη πιὸ πρὶν. Ἄλλὰ καὶ ὁ θάνατος εἶναι ξένος πρὸς τὸν ἀθάνατο Λόγο καὶ τὴν ἀθάνατη μαζὶ μὲ αὐτὸν ψυχὴ του. Ὡστε μὲ κάθε τρόπο εἶναι βλάσφημος αὐτὸς ὁ ὕμνος σας, μαζὶ μὲ σᾶς καὶ τὸν ποιητὴ του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Ἀνάκριση, δηλαδή συζήτηση καὶ ἄσκηση Ὁρθοδόξου καὶ Ἀκεφάλου, γιὰ κάποιες μαρτυρίες, τίς ὁποῖες ἐπικαλοῦνται ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες ὅλες οἱ αἱρέσεις, οἱ ὁποῖες θέλουν νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ἔνσαρκο οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή αὐτὲς ποὺ ἐμφανίστηκαν ἀπὸ τὸν Οὐάλεντα καὶ τὸν Μάνεντα καὶ τὸν Μαρκίωνα καὶ ἐξῆς, μέχρι τὸν Εὐτυχῆ, τὸν Διόσκορο, τὸν Σεβῆρο, τὸν Θεοδόσιο καὶ τὸν Γαϊανό, οἱ ὁποῖοι λένε, ὅτι μία εἶναι ἡ φύση τῆς σάρκα καὶ τῆς θότητας τοῦ Ἐμμανουήλ.

Πρὶν ἀπὸ τὴ συζήτηση αὐτὴ θὰ ποῦμε τὸ ἐξῆς Ἐάν οἱ φράσεις αὐτὲς εἶναι προσθήκες κάποιων αἱρετικῶν ἀνδρῶν, μόνο στὸν Θεὸ αὐτὸ εἶναι γνωστό. Γιατί βλέπουμε τοὺς ἴδιους ἁγίους Πατέρες, σὲ ἄλλες περιπτώσεις νὰ ἔχουν πεῖ λόγια ἀντίθετα καὶ ἀσύμφωνα μὲ τὰ ἀποσπάσματα αὐτά. Ἐάν πάλι, ὅπως εἶναι φυσικό, μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς τίς λέξεις εἶναι τῶν Πατέρων, θὰ ποῦμε τὸ ἐξῆς ὅτι, ἢ εἰπώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες κατὰ κάποιον τρόπο καταχρηστικό καὶ ἀπονήρευτο μὲ ἀκακία, ἢ χρησιμοποιήθηκαν μὲ τιμητικὸ γιὰ τὴν ἁγία ψυχὴ καὶ τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ σκοπὸ, τίς ὁποῖες ὅμως αὐτοὶ ποὺ ἀρνοῦνται τὸν λόγο τῆς ἐνανθρώπησης, τίς ἐρμηνεύουν ὄχι σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸ τῶν Πατέρων, ἀλλὰ τίς χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ἀρνηση τῆς ἀνθρώπινης οὐσίας, λέγοντας ὅτι ἔγινε μία φύση ἢ σάρκα καὶ ἢ θεότητα μετὰ τὴν ἀνέκφραστη ἔνωση, ἐπει-

τον ἔνωσιν, ὡς οἶα τῆς ἁγίας σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς συγκράσεως μεταβληθείσης εἰς θεότητος φύσιν, προφέροντες ἡμῖν τὴν τοῦ μακαρίου Γρηγορίου φωνήν, τὴν φάσκουσαν περὶ τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος, ὅτι «Καὶ τοῦτο τῇ θεώσει Θεός» ὁμοίως καὶ 5 τὸν μακάριον Κύριλλον λέγοντα, «Θεοῦ ὁ σταυρός, Θεοῦ τὸ πάθος, Θεοῦ ὁ θάνατος, Θεοῦ ἡ ἀνάστασις», καὶ ἄλλα πλεῖστα τοιαῦτα Ἀγνοοῦσι δὲ οἱ τάλανες καὶ ἀπαύδεντοι, ὅτι οὐ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἐνώσει καὶ θεώσει τοῖς ἁγίοις Πατράσιν αἱ τοιαῦται εἴρηνται φωναί. Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ θεῖος Γρηγόριος τὸ σῶμα τῇ φύσει Θεόν, ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τοῦτό φησιν, τῇ θεώσει Θεός, ὡς ἂν τις 10 εἴποι, ὅτι καὶ ὁ σίδηρος τῇ πρὸς τὸ πῦρ ἐνώσει ἀπαστροφῶν τῇ πυρώσει πῦρ λέγεται, οὐ μέντοι καὶ τῇ φύσει. Οὐ γὰρ ἀπέστη τοῦ σίδηρος εἶναι. Οὕτω καὶ ὁ πάνσοφος Κύριλλος πάλιν, οὐκ εἴρηκεν, ὅτι θεότητος ὁ θάνατος, οὐδὲ θεότητος τὸ πάθος, ἐπεὶ ἄρα ἂν 15 παθητὸν καὶ θνητὸν ἐποίει τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ἀλλὰ «Θεοῦ τὸ πάθος» εἶπεν. Δύναται γάρ, ὡς ἤδη προεῖρηται, εὐσεβεῖ σκοπῶ λέγεσθαι Θεός, διὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν, καὶ ὁ «Κυριακὸς ἄνθρωπος», εἴ γε καὶ ἄνθρωποι ψιλοί, καὶ μὴ ἠνωμένοι θεότητι, ὠνομάσθησαν «θεοί». Οὐ δύναται δὲ «θεότης» καλεῖσθαι κτιστὸν 20 ὑπάρχον τὸ πανάγιον σῶμα, ἵνα μὴ φανῶμεν ὁμοούσιον λέγοντες κτίσματι τὴν θεότητα τῆς ἁγίας Τριάδος Ὅθεν Θεὸν μὲν λέγομεν πολλάκις καὶ ὅλον τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν, οὐ λέγομεν δὲ αὐτὸν ὅλον θεότητα, ἀλλὰ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, διὰ τὸ διάφορον τῶν φύσεων.

25 Καὶ ὅπως πάλιν τὸν περὶ τοῦ πάθους Χριστοῦ καὶ τοῦ Τρισαγίου αὐτοῦ ὕμνου ἀναλάβω τὸν λόγον, διερωτητέον καὶ ἀπορητέον αὐτούς, ψαλλόντων καὶ λεγόντων ὑμῶν, «Ἅγιος ἀθάνατος, ὁ σταυρωθεὶς καὶ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν», πόθεν δῆλον, ὅτι περὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λέγετε; Εἰ μὲν γὰρ ἐλέγετε, «Ἅγιος ἀθάνατος ὁ 30 σταυρωθεὶς σαρκὶ ὑπὲρ ἡμῶν», εὐδὴλον, ὅτι εἰς τὸν σαρκωθέντα Χριστὸν τὸν ὕμνον ἀναφέρετε, μὴ ὀνομαζόντων δὲ ὑμῶν ὅλως σάρκα ἢ σῶμα ἢ ἐνανθρώπησιν ἐπὶ τοῦ τοιούτου ὕμνου, ἀλλὰ λεγόντων ξηρᾷ τῇ λέξει, «Ἅγιος ἀθάνατος ὁ σταυρωθεὶς», δύναται τις εὐλόγως ἐπιλαβέσθαι ὑμῶν καὶ εἰπεῖν, ὡς οὐ τὸν Χριστὸν λέγε-

δὴ ἡ ἅγια σάρκα τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἔνωση μεταβλήθηκε σὲ φύση τῆς θεότητος, προβάλλοντάς μας τὴ μαρτυρία τοῦ μακαρίου Γρηγορίου, ἡ ὁποία λέγει· «Καὶ αὐτὸ μὲ τὴ θέωση ἔγινε Θεός». Ἐπίσης καὶ τὸν μακάριο Κύριλλο, ὁ ὁποῖος λέγει· «Τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ σταυρός, τοῦ Θεοῦ τὸ πάθος, τοῦ Θεοῦ ὁ θάνατος, τοῦ Θεοῦ ἡ ἀνάστασις», καὶ ἄλλα τέτοια πάρα πολλά. Καὶ ἀγνοοῦν οἱ ταλαίπωροι καὶ ἀπαίδευτοι, ὅτι οἱ μαρτυρίες αὐτῆς τῶν ἁγίων Πατέρων ἀναφέρονται ὄχι στὴ φύση, ἀλλὰ στὴν ἔνωση καὶ θέωση. Γιατὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος δὲν εἶπε τὸ σῶμα Θεὸν κατὰ φύση, ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ, λέγει, μὲ τὴ θέωση ἔγινε Θεός, ὅπως θὰ ἔλεγε κάποιος, ὅτι καὶ τὸ σίδερο μὲ τὴν ἔνωσίν του μὲ τὴ φωτιά, ἀστράφτοντας ἀπὸ τὴν πύρωση, λέγεται φωτιά, ὄχι ὁμως κατὰ φύση. Γιατὶ δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι σίδηρο. Ἔτσι καὶ ὁ πάνσοφος Κύριλλος, δὲν εἶπε ὅτι ὁ θάνατος εἶναι τῆς θεότητος, οὔτε τὸ πάθος τῆς θεότητος, ἐπειδὴ ἔτσι θὰ ἔκανε παθητὸ καὶ θνητὸ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ἀλλὰ εἶπε τοῦ Θεοῦ τὸ πάθος. Γιατὶ μπορεῖ, ὁμως ἤδη εἰπώθηκε προηγουμένως, γιὰ εὐσεβῆ σκοπὸ νὰ λέγεται Θεός, ἐξαιτίας τῆς ἄκρας ἔνωσης, καὶ Κυριακὸς ἄνθρωπος, ἐφόσον καὶ ἄπλοιοι ἄνθρωποι, χωρὶς νὰ εἶναι ἔνωμένοι μὲ τὴ θεότητα, ὀνομάστηκαν θεοί. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομάζεται θεότητα τὸ πανάγιο σῶμα ποῦ εἶναι κτιστὸ, γιὰ νὰ μὴ φανοῦμε, ὅτι λέμε ὁμοούσια τὴν ἅγια Τριάδα μὲ κτίσμα. Γι' αὐτὸ Θεὸ λέμε πολλές φορές καὶ ὅλο τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ, λόγῳ τῆς ἄκρας ἐνώσεως, ἀλλὰ δὲν λέμε ὅλον αὐτὸν θεότητα, ἀλλὰ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων.

Καὶ γιὰ νὰ ἀναλάβω πάλι τὸν λόγο γιὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν τρισάγιο ὕμνου του, πρέπει νὰ τοὺς ρωτήσω καὶ νὰ τοὺς ἐκφράσω τὴν ἀπορία μου· ὅταν ψάλλετε καὶ λέτε, «Ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς ποῦ σταυρώθηκε καὶ ἔπαθε γιὰ μᾶς», ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι τὸ λέτε γιὰ τὸν Χριστὸ αὐτό; Γιατί, ἂν λέγατε, «Ἅγιος ἀθάνατος, αὐτὸς ποῦ σαρκώθηκε γιὰ μᾶς», εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ ἀναφέρατε τὸν ὕμνον στὸν Χριστὸ. Ἀφοῦ ὁμως δὲν ἀναφέρετε στὸν ὕμνον αὐτὸν καθόλου σάρκα ἢ σῶμα ἢ ἐνανθρώπησις, ἀλλὰ λέτε μὲ ξηρὴ φράσις, «Ἅγιος ἀθάνατος αὐτὸς ποῦ σταυρώθηκε», μπορεῖ κάποιος δικαιολογημένα νὰ σᾶς κατηγορήσει καὶ νὰ πεῖ, ὅτι δὲν ἐννοεῖτε ὅτι σταυρώθηκε ὁ

τε σταυρωθέντα, ἀλλὰ τὸν ἀθάνατον Πατέρα καὶ Θεόν, ἢ τὸ ἀθάνατον Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τοῦ γὰρ σώματος θνητοῦ ὄντος, καὶ οὐκ ἀθανάτου ἐν τῷ σταυρῷ, πρόδηλοί ἐστε ἐκ παντὸς τρόπου, ὅτι ἢ τὸν ἀθάνατον Πατέρα, ἢ τὸν ἀθάνατον Θεὸν Λόγον, ἢ τὸ ἀθάνατον Πνεῦμα ἅγιον λέγετε σταυρωθέντα καὶ παθόντα καὶ θανόντα.

ΑΚΕΦΑΛΟΣ. Καὶ πῶς πάλιν εὐρίσκομεν τὸν μακάριον Ἀθανάσιον πρὸς Ἰουβενιανὸν τὸν βασιλέα γράφοντα, ὅτι «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ γένηται Λόγος»; Εἰ οὖν Λόγος γέγονε καὶ ἡ σὰρξ, πῶς δυνατόν τοῦ λοιποῦ δύο λέγειν φύσεις;

10 **Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ.** Καθὼς προείρηκα, καὶ πάλιν ἐρῶ, ὅτι περὶ ἐγὼ ἀμφίβολον ἔχω τὴν γνώμην, εἰ ὅλως τῶν ἁγίων πατέρων εἰσὶν αἱ τοιαῦται φωναί. Καὶ ἵνα ἀποτολμήσας εἶπω, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εἶρηκε τὴν προκειμένην χρῆσιν, ἀδύνατόν τι καὶ οὐδαμῶς γινόμενον εἶρηκεν. Καὶ τοῦτο αὐτὸς ὁ μακάριος Ἀθανάσιος
15 καὶ Κύριλλος φάσκουσι λέγοντες, ὅτι ἀδύνατον καὶ παντελῶς ἀμήχανον, τὴν σὰρκα εἰς τὴν τοῦ Λόγου μεταστῆναι φύσιν. Πῶς γὰρ δυνατόν, τὴν μετὰ μυριάς γενεάς καὶ χρόνους ὑπὸ τοῦ προαιωνίου Θεοῦ Λόγου κτισθεῖσαν, γενέσθαι ὁμοφυῆ καὶ συγγενῆ τοῦ ἀκτίστου Θεοῦ Λόγου; Εἰ δὲ «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», ἵνα καὶ ἡ
20 σὰρξ γένηται Λόγος, πρόδηλον λοιπόν, ὅτι καὶ ἐν τοῖς τοῦ Λόγου ιδιώμασι χρῆ ὁμολογεῖν τὴν σὰρκα, τοῦτ' ἔστιν, ἀπερίγραπτον καὶ ἀκτιστον καὶ ἄναρχον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ συναϊδίον τῷ Πατρὶ. Εἰ δὲ οὐδὲν τούτων δυνατόν λέγειν εἶναι τὴν ἁγίαν σὰρκα τοῦ Χριστοῦ, πρόδηλον, ὅτι οὐ γέγονε Λόγος ἢ σὰρξ. Εἰ δὲ οὐ γέγονε
25 Λόγος, ὥσπερ οὖν οὐδὲ γέγονεν, ἐψεύσατο ὁ λέγων, ὅτι «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ γένηται Λόγος». Καὶ μὴ μοι εἶπη ὁ Ἀκέφαλος, ὅτι οὐ τῇ φύσει εἶπεν ὁ διδάσκαλος γενέσθαι τὴν σὰρκα Λόγον, ἀλλὰ τῇ δόξῃ· πρὸς γὰρ τοῦτο δύναμαί σοι καὶ γὰρ εἶπειν, ὅτι τῇ δόξῃ πάντες ἄνθρωποι δύνανται θεοὶ γενέσθαι, κατὰ
30 τό, «Ἐγὼ εἶπον, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες»· πλὴν ὅτι οὐδὲ κεῖται ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ διδασκάλου, ὅτι «τῇ δόξῃ», ἀλλ' οὕτως ἀπολύτως, ὅτι «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ γένηται Λόγος».

Χριστός, ἀλλὰ ὁ ἀθάνατος Πατέρας καὶ Θεός, ἢ τὸ ἀθάνατο ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί, ἐπειδὴ τὸ σῶμα πάνω στὸν σταυρὸ εἶναι θνητό, καὶ ὄχι ἀθάνατο, εἶναι φανερό με κάθε τρόπο, ὅτι ἢ τὸν ἀθάνατο Πατέρα, ἢ τὸν ἀθάνατο Θεὸν Λόγο, ἢ τὸ ἀθάνατο ἅγιο Πνεῦμα λέτε ὅτι σταυρώθηκε καὶ ἔπαθε καὶ πέθανε.

ΑΚΕΦΑΛΟΣ. Τότε γιατί βρίσκουμε τὸν μακάριο Ἀθανάσιο νὰ γράφει στὸν βασιλιᾶ Ἰουδιανό, ὅτι «ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα γιὰ νὰ γίνει καὶ ἡ σὰρκα Λόγος»; Ἐφόσον λοιπὸν καὶ ἡ σὰρκα ἔγινε Λόγος, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λέμε στὸ ἐξῆς δύο φύσεις;

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὅπως εἶπα προηγουμένως, καὶ πάλι θὰ τὸ ξαναπῶ, ὅτι ἐγὼ ἀμφιβάλλω ἂν γενικὰ οἱ μαρτυρίες αὐτὲς εἶναι τῶν ἁγίων Πατέρων. Καὶ τολμῶ νὰ πῶ, ἀκόμα καὶ ἂν ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ εἶπε τὴν ὑπὸ συζήτηση μαρτυρία, εἶπε κάτι ἀδύνατο, ποὺ δὲν γίνεται με κανένα τρόπο. Καὶ αὐτὸ τὸ λένε ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος, λέγοντας, ὅτι εἶναι ἀδύνατον καὶ ἐντελῶς ἀκατόρθωτο ἡ σὰρκα νὰ μεταπηδήσει στὴ φύση τοῦ Λόγου. Γιατί πῶς εἶναι δυνατόν αὐτὴ ποὺ πλάστηκε ὕστερα ἀπὸ μύριες γενεὲς καὶ χρόνια ἀπὸ τὸν προαιώνιο Θεό, νὰ γίνει τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τοῦ αὐτοῦ γένους με τὸν ἄκτιστο Θεὸ Λόγο; Καὶ ἔφόσον «ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα»²⁴, γιὰ νὰ γίνει καὶ ἡ σὰρκα Λόγος, εἶναι φανερό λοιπὸν, ὅτι πρέπει νὰ ὁμολογοῦμε τὴ σὰρκα καὶ με τὰ ἰδιώματα τοῦ Λόγου, δηλαδή ἀπερίγραπτη καὶ ἄκτιστη καὶ χωρὶς ἀρχὴ καὶ ἀσχημάτιστη καὶ συναιώνια με τὸν Πατέρα. Ἐφόσον ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ἡ ἁγία σὰρκα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι φανερό ὅτι ἡ σὰρκα δὲν ἔγινε Λόγος. Καὶ ἂν δὲν ἔγινε Λόγος, ὅπως βέβαια καὶ δὲν ἔγινε, εἶπε ψέματα ἐκεῖνος ποὺ λέγει, «Ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα, γιὰ νὰ γίνει καὶ ἡ σὰρκα Λόγος». Καὶ νὰ μὴ μοῦ πεῖ ὁ Ἀκέφαλος, ὅτι ὁ δάσκαλος δὲν εἶπε ὅτι ἡ σὰρκα θὰ γίνει Λόγος ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ δόξα. Γιατί ὡς πρὸς αὐτὸ μπορῶ καὶ ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ, ὅτι ὡς πρὸς τὴ δόξα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μποροῦν νὰ γίνουν θεοί, σύμφωνα με τό, «Ἐγὼ εἶπα, ὅλοι εἶστε θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»²⁵. Πλὴν ὅμως στὸ βιβλίον τοῦ δασκάλου δὲν ἀναφέρεται ὡς πρὸς τὴ δόξα, ἀλλὰ κατὰ τρόπο ἀπόλυτο· «Ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα, γιὰ νὰ γίνει καὶ ἡ σὰρκα Λόγος».

24. Ἰω. 1, 14.

25. Ψαλμ. 31, 6. Ἰω. 10, 15

Οὐ ταύτην δὲ μόνην τὴν χρῆσιν προφέρουσιν, ὡς τοῦ ἁγίου
 Ἀθανασίου, ἀλλὰ καὶ ἕτεραν τινὰ φάσκουσιν, «Χριστὸν σαρκω-
 θέντα δίχα ἁμαρτίας καὶ σαρκικῶν θελημάτων. Ἡ γὰρ θέλησις,
 φησὶν, θεότητος, μόνη, ὡσπερ καὶ οὐσία μόνη τοῦ Λόγου». Ταῦτα
 5 τίς εἴρηκεν, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἐκεῖνο δὲ ἐπίσταμαι καὶ κηρύττω, ὅτι
 πᾶς ἄνθρωπος μόνην οὐσίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου κηρύττων ἐν τῷ
 Χριστῷ, οὐκ ἔχει τινὰ κληρον, οὐδὲ μέρος ἐν Χριστῷ, ὡς ἀρνησά-
 μενος τὸ ἡμέτερον φύραμα καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς φύσιν, ἣν ἀνέλαβεν
 ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας. Εἰ γὰρ θεότης ἐστὶ
 10 μόνη ἐν τῷ Χριστῷ, τί ἐγκαλοῦμεν τοῖς λέγουσιν Μανιχαίοις, ὅτι
 ἐν σκιᾷ καὶ δοκῆσει καὶ φαντασίᾳ ἦν ἡ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν
 τῷ ἡλίῳ ἀνερχόμενος, ἀπέθετο καὶ αὐτὸ τὸ σκιῶδες σῶμα, ὃ περιέ-
 κειτο ἐν φαντασίᾳ; Οἴστισι, λέγω δὴ Μανιχαίοις, γνησίως μαθη-
 τεύσας ὁ σεμνὸς Τιμόθεος, τὴν αὐτὴν αὐτοῖς βαδίζει καὶ συνοδεύ-
 15 εἰ τῆς πλάνης τρίβον, φάσκων, ὅτι «Φύσις τοῦ Χριστοῦ μόνη θεό-
 τητος ἐστίν, εἰ καὶ σεσάρκωται». Πρὸς ὃν τις εὐκαίρως ἂν τὴν τοιαύ-
 την αὐτοῦ ἀναλαμβάνομενος φωνήν, ἀνταποκριθῆσεται λέγων·
 Εἰ φύσις Χριστοῦ μόνη θεότης ἐστίν, ἀκόλουθον λοιπὸν λέγειν,
 ὅτι γέννησις Χριστοῦ μόνης θεότητος, καὶ αὔξησης Χριστοῦ μόνης
 20 θεότητος, νηπιότης Χριστοῦ μόνης θεότητός ἐστι, σπαργάνωσις
 Χριστοῦ μόνης θεότητος, ψηλάφησις Χριστοῦ μόνης θεότητος,
 πείνα καὶ δίψα καὶ κόπος καὶ ἀγωνία καὶ πτύσμα καὶ αἷμα καὶ
 δάκρυον Χριστοῦ μόνης θεότητος, σταύρωσις Χριστοῦ μόνης θεό-
 τητος. Καὶ ποῖος, εἰπέ μοι, ἄνθρωπος ἢ δαίμων τοιοῦτόν τι τολμή-
 25 σει εἰπεῖν; Οὐκοῦν ἀσεβεῖ Τιμόθεος λέγων, «Φύσις τοῦ Χριστοῦ
 μόνη θεότης ἐστὶ καὶ μετὰ σάρκωσιν». Εἰ γὰρ μόνη θεότης ἐστὶν ὁ
 Χριστός, ἢ δὲ θεότης ἀόρατός ἐστι καὶ ἀψηλάφητος καὶ ἄθυτος
 καὶ ἀμέλιστος καὶ ἄβρωτος, πρόδηλός ἐστιν ὁ Τιμόθεος ἀρνούμε-
 νος, ὡσπερ οἱ Ἰουδαῖοι, τὴν θυσίαν καὶ κοινωνίαν τῶν ἁγίων μυ-
 30 στηρίων, καὶ μὴ πιστεύων μήτε ὁμολογῶν ἐν ἀληθείᾳ σῶμα καὶ
 αἷμα ὄρατόν καὶ κτιστόν καὶ γηγενὲς Χριστοῦ εἶναι, ὃ προσφέρων
 μεταδίδωσι τῷ λαῷ λέγων· «Σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
 καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Εἰ γὰρ φύσιν Χριστοῦ μόνην

“Ὅμως δὲν ἀναφέρουν μόνο αὐτὴ τὴ μαρτυρία ὅτι εἶναι τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, ἀλλὰ καὶ κάποια ἄλλη πού λέγει· “Ὁ Χριστὸς σαρκώθηκε χωρὶς ἁμαρτία καὶ σαρκικὰ θελήματα. Γιατὶ ἡ θέληση”, λέγει, “εἶναι μόνο τῆς θεότητος, ὅπως καὶ ἡ οὐσία μόνο τοῦ Λόγου”. Ποιὸς τὰ εἶπε αὐτὰ δὲν μπορῶ νὰ πῶ. Ὅμως γνωρίζω καλὰ καὶ κηρύττω, ὅτι κάθε ἄνθρωπος πού κηρύττει ὅτι τὸν Χριστὸ ὑπῆρχε μόνο ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ Λόγου, δὲν ἔχει καμμιά κληρονομία, οὔτε μερίδιο τὸν Χριστό, ἐπειδὴ ἀρνήθηκε τὸ δικό μας φύραμα καὶ τὴ δική μας φύση, τὴν ὁποία ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ Θεοτόκο Μαρία. Γιατί, ἂν τὸν Χριστὸ ὑπάρχει μόνο θεότητα, γιατί κατηγοροῦμε τοὺς Μανιχαίους πού λένε, ὅτι ἡ σὰρκα τοῦ Χριστοῦ ἦταν φαινομενικὴ καὶ φαντασία, καὶ ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸν ἥλιο, ἐγκατέλειψε καὶ αὐτὸ τὸ σκιῶδες σῶμα, τὸ ὁποῖο φοροῦσε φαινομενικά; Σ’ αὐτούς, δηλαδὴ τοὺς Μανιχαίους, μαθήτευσε καὶ ὁ ἀλαζονικὸς Τιμόθεος, καὶ συμβαδίζει μαζὶ μὲ αὐτούς τὸν ἴδιο δρόμο τῆς πλάνης, λέγοντας· «Ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο θεότητα, ἔστω καὶ ἂν σαρκώθηκε». Σ’ αὐτὸν, ἐπαναλαμβάνοντας κανεὶς εὐκαιριακὰ τὰ ἴδια τὰ λόγια του, θὰ μποροῦσε νὰ ἀπαντήσῃ· Ἐὰν ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο ἡ θεότητα, εἶναι φυσικὸ νὰ λέμε ὅτι ἡ γέννηση τοῦ Χριστοῦ ἦταν γέννηση μόνο τῆς θεότητος, καὶ ἡ αὔξηση τοῦ Χριστοῦ μόνο τῆς θεότητος, καὶ ἡ νηπιακὴ ἡλικία τοῦ Χριστοῦ μόνο τῆς θεότητος εἶναι, καὶ ἡ σπαργάνωση τοῦ Χριστοῦ μόνο τῆς θεότητος, καὶ ἡ ψηλάφηση τοῦ Χριστοῦ μόνο τῆς θεότητος, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, ἡ ἀγωνία, τὸ φτύσιμο, τὸ αἷμα καὶ τὰ δάκρυα τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο τῆς θεότητος, καὶ ἡ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ μόνο τῆς θεότητος. Καὶ ποιὸς ἄνθρωπος ἢ δαίμονας, πὲς μου, θὰ τολμοῦσε νὰ πεῖ κάτι τέτοιο; Λοιπὸν ὁ Τιμόθεος ἀσεβεῖ λέγοντας, «Φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο ἡ θεότητα, καὶ μετὰ τὴ σάρκωση». Γιατί, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι μόνο θεότητα, καὶ ἡ θεότητα εἶναι ἀόρατη καὶ ἀνέπαφη καὶ ἀθυσίαστη καὶ ἀδιαίρετη καὶ ἀφάγωτη, εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Τιμόθεος ἀρνούμενος, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, τὴ θυσία καὶ κοινωνία τῶν ἁγίων μυστηρίων, καὶ μὴ πιστεύοντας, οὔτε ὁμολογώντας ὅτι εἶναι ἀληθινὸ σῶμα καὶ ὄρατό αἷμα, καὶ κτιστὸ καὶ γήϊνο τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο προσφέροντάς το τὸ μεταδίδει τὸν λαὸ λέγοντας· «Σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ». Γιατί,

θεότητα εἶναι λέγει, ἀλλότριον δὲ θείας φύσεως τὸ κρατεῖσθαι καὶ κλαῖσθαι καὶ μερίζεσθαι καὶ θρύβεσθαι καὶ ἐκχεῖσθαι καὶ κενου-
σθαι καὶ μεταβάλλεσθαι καὶ ὑπὸ ὀδόντων κατατέμνεσθαι, εἰς ἓν ἐκ
τῶν ὀποτέρων βόθρων ὁ Τιμόθεος πίπτει ἢ παθητὸν καὶ ῥευστὸν
5 λέγων τὸ Θεῖον, ἢ ἀρνούμενος τὸ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ὅπερ
προσάγει καὶ ἐσθίει ἐπὶ τῆς μυστικῆς θυσίας καὶ μεταδίδωσι λέ-
γων τῷ λαῷ· «Σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».
Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν μᾶλλον πρὸς τὸν μεταλαμβάνοντα λέγειν· «Θε-
ότης μόνη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Λοιπὸν μῦθος
10 παρὰ τῷ Τιμοθέῳ ὁ τῆς σαρκώσεως λόγος

Ἄλλ' ἄπαγε. Ἡ γὰρ σὰρξ οὐκ ἔστι θεότης, καθὰ ὁ τρισμακά-
ριος Ἀθανάσιός φησιν, ὡδὲ πως λέγων· «Οὐ γὰρ ἦν τὸ σῶμα ὁ
Λόγος, ἀλλὰ σῶμα ἦν τοῦ Λόγου». Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς τὸ διάφο-
ρον τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ κηρύττων, κατεγκαλεῖ τισι βωῶν
15 «Ποῖος ἄδης ἠρεύξατο τὴν φωνήν, τὴν λέγουσαν, ὁμοούσιον εἶναι
τὸ σῶμα καὶ τὸν Θεὸν Λόγον; Εἰ δὲ οὐχ ὁμοούσιον, ἕτερα πάντως
καὶ ἕτερα φύσις ἐστί, καθ' ἣ ὁ πάνσοφος Κύριλλος πρὸς Εὐλόγιον
τὸν οἰκειὸν αὐτοῦ τοποποιὸν εἴρηκεν ὄντα ἐν Κωνσταντινουπόλει.
Εἰ δὲ ἕτερα καὶ ἕτερα φύσις ὁραῖται ἐν Χριστῷ, οὐκ ἔστιν ἡ οὐσία
20 αὐτοῦ μόνη τοῦ Λόγου. Εἰ δὲ οὐκ ἔστι μόνη τοῦ Λόγου ἢ Χριστοῦ
φύσις, ψεύστης ἐστὶ Τιμόθεος λέγων, ὅτι φύσις Χριστοῦ μόνη θεό-
της, εἰ καὶ σαρκαῶται».

Ὁ ἑτερόδοξός φησιν, οὐκ ἀπαρνούμενος ὁ Τιμόθεος ἢ Σευῆ-
ρος τὴν σάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ, μίαν φύσιν ἐπ' αὐτοῦ κηρύττου-
25 σιν, ἀλλὰ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐπόμενοι· ὁ μὲν γὰρ μακάριος
Γρηγόριος ὁ Θεολόγος φησὶν, ὅτι ὁμόθεον γέγονε τὸ σῶμα τῷ
Θεῷ Λόγῳ, καὶ τοιοῦτον ἀπετελέσθη, οἷον καὶ τὸ θεῶσαν αὐτό. Ὁ
δὲ θεόσοφος Νυσσαεὺς καὶ ὑποδείγματι κέχρηται ἐπὶ τῇ θεώσει
καὶ μεταστοιχειώσει τοῦ παναγίου σώματος τοῦ Χριστοῦ φάσκων,
30 ὅτι «Καθάπερ σταγῶν ὄξους βληθεῖσα ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάτ-
της, οὐκέτι ἐστὶν ἐν τοῖς ἰδίῳις τοῦ ὄξους ἰδιώμασιν, ἀλλὰ μετεποι-
ήθη καὶ συνεκράθη εἰς τοῦ πελάγους τῶν ὑδάτων ἰδιώμα· οὕτω δὴ
καὶ τὸ πανάγιον ἐκεῖνο σῶμα συνανακραθὲν τῇ θεότητι, οὐκέτι
ἐστὶν ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς ἰδιώμασιν».

ἂν λέγει ὅτι φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο ἡ θεότητα, καὶ εἶναι ξένο πρὸς τὴν θείαν φύσιν τὸ νὰ κρατιέται, νὰ κόβεται, νὰ μοιράζεται, νὰ τρίβεται, νὰ χύνεται, νὰ ἀδειάζεται, νὰ μεταβάλλεται καὶ νὰ κομματιάζεται ἀπὸ τὰ δόντια, ὁ Τιμόθεος πέφτει σὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο βόθρους· ἢ λέγει τὸ Θεῖο παθητὸ καὶ ρευστό, ἢ ἀρνεῖται τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο προσφέρει καὶ τρώει κατὰ τὴν μυστικὴν θυσίαν καὶ μεταδίδει στὸν λαόν, λέγοντας· «Σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ». Γιατί, θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ λέγει σ' αὐτὸν πὺν κοινωνεῖ· «Θεότητα μόνη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἐπομένως ὁ λόγος τῆς σάρκωσης εἶναι γιὰ τὸν Τιμόθεον μῦθος.

Ἄλλὰ μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη. Γιατί ἡ σάρκα δὲν εἶναι θεότητα, ὅπως ἀποφαίνεται ὁ τρισμακάριστος Ἀθανάσιος, λέγοντας τὰ ἐξῆς· «Δὲν ἦταν τὸ σῶμα ὁ Λόγος, ἀλλὰ ἦταν σῶμα τοῦ Λόγου». Καὶ ἄλλοῦ πάλι ὁ ἴδιος κηρύττοντας τὴν διαφορὰ τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ, κατηγορεῖ κάποιους φωνάζοντας· «Ποιὸς ἄδης ἔβγαλε φωνή, πὺν λέγει ὅτι τὸ σῶμα καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοούσια; Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἶναι ὁμοούσια, ὅπωςδὴποτε εἶναι διαφορετικὴ ἢ μία φύση ἀπὸ τὴν ἄλλην, ὅπως εἶπε ὁ πάνσοφος Κύριλλος στὸν Εὐλόγιο, τὸν τοποτηρητὴν του, ὅταν ἦταν στὴν Κωνσταντινούπολη. Καὶ ἔὰν ἢ μία φύση ἐμφανίζεται διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλην στὸν Χριστό, οὐσία του δὲν εἶναι μόνο ἡ οὐσία τοῦ Λόγου. Καὶ ἔὰν φύση τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι μόνο ἡ τοῦ Λόγου, εἶναι ψεύτης ὁ Τιμόθεος πὺν λέγει, ὅτι φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο ἡ θεότητα, ἂν καὶ σταυρώθηκε».

Ἄλλο ἑτερόδοξος λέγει, ὅτι ὁ Τιμόθεος ἢ ὁ Σεβῆρος, χωρὶς νὰ ἀπαρνοῦνται τὴν σάρκωση τοῦ Χριστοῦ, κηρύττουν ὅτι ἔχει μόνο μία φύση. Ἄλλὰ ἀκολουθώντας τοὺς ἁγίους Πατέρες βλέπουμε, ὅτι ὁ μακάριος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει, ὅτι τὸ σῶμα ἔγινε ὁμοθεο μὲ τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἔγινε τέτοιο πὺν εἶναι καὶ ἐκεῖνο πὺν τὸ θέωσε. Ὁ θεόσοφος πάλι Γρηγόριος Νύσσης χρησιμοποιοῖ καὶ παράδειγμα γιὰ τὴν θέωση καὶ μεταστοιχείωση τοῦ πανάγιου σώματος τοῦ Χριστοῦ λέγοντας· «Ὅπως μία σταγόνα ξυδιοῦ πὺν ρίχνεται στὸ πέλαγος τῆς θάλασσας δὲν διατηρεῖ τὰ δικὰ του ἰδιώματα τοῦ ξυδιοῦ, ἀλλὰ μεταποιεῖται καὶ ἀναμιγνύεται μὲ τὰ ἰδιώματα τῶν ὑδάτων τοῦ πελάγους, ἔτσι καὶ τὸ πανάγιον ἐκεῖνο σῶμα, ἔχοντας ἀναμιχθεῖ μὲ τὴν θεότητα, δὲν παραμένει πιά μὲ τὰ ἰδιώματα τῆς σάρκας».

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Τὴν αὐτὴν πάλιν γνώμην σοῦ ἡμῖν προβαλλομένου, λέγω δὴ τὴν ἀναίρεσιν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς τοῖς ἤδη προειρημένοις χρήσασθαι καὶ νῦν ῥήμασιν. Εἰ γὰρ τοιοῦτον γέγονε τὸ ἅγιον σῶμα, οἷος ὁ θεώσας αὐτὸ Θεὸς 5 Λόγος, καὶ οὐκ ἔτι ἐστὶν ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ιδιώμασι, πρόδηλον λοιπὸν, ὅτι οὐκέτι ἐστὶ περιγραπτὸν, οὐκέτι ἐστὶ μεταβατικόν, οὐκέτι ἐστὶν ἐκπορευτὸν, οὐκέτι ἐστὶ ψηλαφητὸν, οὐκέτι ἐστὶν ὄρατόν, οὐκέτι σχῆμα ἀνθρώπου ἔχει Χριστός, οὐκέτι χεῖρας, οὐκέτι πόδας, οὐκέτι σῶμα, οὐκέτι πλευρᾶν· καὶ πῶς λέγει, 10 «Ὁψονται, εἰς ὃν διεκέντησαν»; Εἰ γὰρ οὐκέτι ἐστὶ τὸ σῶμα Χριστοῦ ἐν οἷῳ δὴ ποτε ἀνθρωπίνῳ ιδιώματι, ἀλλὰ μετεστοιχειώθη εἰς τὰ τοῦ πελάγου τῆς θεότητος ιδιώματα, πῶς λέγει τοῖς μαθηταῖς μετὰ τὴν τριήμερον αὐτοῦ ἔγερσιν καὶ πρὸς ἀφθαρσίαν τοῦ σώματος μεταποιήσιν, «Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα 15 σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα»; Πῶς τοὺς τύπους τῶν ἡλῶν ἐψηλάφησεν ὁ Θωμᾶς, περὶ ὧν φησιν ὁ αὐτὸς Νυσσαεὺς οὕτως, «Σκόπησον, ὅσον εἰσέδν τὸ δόρυ ἐν τῇ πλευρᾷ, ὥστε καὶ χεῖρα ὅλην μαθητοῦ πρὸς ψηλάφησιν δέξασθαι», ᾧ συμφωνεῖ καὶ ὁ θεόσοφος Ἐπιφάνιος λέγων, «Εἰπέ, Μαρκίων, πῶς ἢ 20 κλάσις τοῦ ἄρτου γέγονεν; ἐν φαντασίᾳ ἢ σώματος ἐνεργοῦντος ὀγκηροῦ;».

Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα διαπορεῖ λέγων ὁ δι' ἐναντίας, ὅτι, Καὶ πῶς τινες τῶν Πατέρων φάσκουσι, ὥσπερ καὶ ὁ Νυσσαεὺς, μηκέτι εἶναι τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις αὐτῆς ιδιώμασι, 25 μανθανέτω ὁ ἀπαιδευτός, ὅτι οὐ καθ' ὃ αὐτὸς ὑπολαμβάνει, οἱ ἅγιοι Πατέρες τὰς τοιαύτας φωνὰς εἰρήκασιν, ἀλλὰ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· Ἐν ἀρχῇ ποτε τότε ἀφθαρτός καὶ ἀθάνατος ὑπὸ Θεοῦ γεγωνὸς ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῆς ἁμαρτίας γέγονε φθαρτός καὶ θνητός καὶ ὑλικὸς καὶ ῥευστός καὶ θροτός καὶ πολυπαθῆς καὶ ἔλλυπος καὶ ἔγκοπος καὶ ἔνδακρος καὶ ὑπνηλός. Σαρκοθεὶς οὖν ὁ 30 Θεὸς Λόγος καὶ λαβὼν τὸ ἡμέτερον φύραμα, ἀνεκάθαρε καὶ ἠλευθέρωσεν αὐτὸ πάντων τῶν προσγενομένων αὐτῷ διὰ τῆς ἁμαρτίας ιδιωμάτων καὶ παθημάτων. Ὅτ' ἂν οὖν ἀκούσης διδασκάλου λέγοντος, μηκέτι εἶναι τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς τῆς

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ἐφοῦ λοιπὸν μᾶς προβάλλεις τὴν ἴδια πάλι γνώμη, ἐννοῶ τὴν ἄρνηση τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιοῦμε πάλι τὰ λόγια ποὺ ἤδη εἶπαμε προηγουμένως. Γιατί, ἂν τὸ ἅγιο σῶμα ἔγινε τέτοιο ποὺ εἶναι καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ τὸ θέωσε, καὶ δὲν ἔχει πιά τὰ ιδιώματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, εἶναι ὀλοφάνερο τότε, ὅτι δὲν μπορεῖ πιά νὰ περιγραφεῖ, οὔτε νὰ μεταβεῖ, οὔτε νὰ ἐκπορευτεῖ, οὔτε νὰ ψηλαφηθεῖ, οὔτε εἶναι ὄρατό, οὔτε ἔχει σχῆμα ἀνθρώπου ὁ Χριστός, οὔτε χέρια, οὔτε πόδια, οὔτε σῶμα, οὔτε πλευρά. Καὶ πῶς τότε λέγει, «Θὰ δοῦν αὐτὸν ποὺ κέντησαν»²⁶; Γιατί, ἐὰν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει ὁποιοδήποτε ἀνθρώπινο ἰδίωμα, ἀλλὰ μεταστοιχειώθηκε στὰ ιδιώματα τοῦ πελάγους τῆς θεότητος, γιατί λέγει στοὺς μαθητὲς του μετὰ τὴν τριήμερη ἀνάστασή του καὶ τὴ μεταβολή του στὴν ἀφθαρσία τοῦ σώματος, «Ψηλαφήστε με καὶ δεῖτε, ὅτι δὲν ἔχει τὸ πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστά, ὅπως βλέπετε ὅτι ἐγὼ ἔχω»²⁷; Πῶς ὁ Θωμᾶς ψηλάφησε τὰ σημάδια τῶν καρφιῶν²⁸, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ὁ Γρηγόριος Νύσσης λέγει τὰ ἑξῆς· «Κοίταξε πόσο εἰσχώρησε τὸ δόρου στὴν πλευρά, ὥστε νὰ δεχτεῖ καὶ ὀλόκληρο χέρι μαθητοῦ γιὰ ψηλάφηση», μὲ τὸν ὁποῖο συμφωνεῖ καὶ ὁ θεόσοφος Ἐπιφάνιος, ὁ ὁποῖος λέγει· «Πές, Μαρκίωνα, πῶς ἔγινε τὸ τεμάχισμα τοῦ ἄρτου; Κατὰ φαντασίαν, ἢ μὲ σῶμα ποὺ εἶχε ὄγκο καὶ ἐνεργοῦσε;».

Ἐὰν ὅμως ὁ ἀντίδικός μας ἀπορεῖ γι' αὐτὰ λέγοντας, Καὶ πῶς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρες λένε, ὅπως καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ὅτι δὲν εἶχε πιά ἢ σάρκα τοῦ Κυρίου τὰ ἀνθρώπινά της ιδιώματα; ἄς μάθει ὁ ἀπαίδευτος, ὅτι οἱ ἅγιοι Πατέρες δὲν διατύπωσαν αὐτὲς τὶς γνώμες, ὅπως ὑποψιάζεται αὐτός, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο. Ἐνῶ ὁ ἀνθρώπος κάποτε στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας πλάστηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος, ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας ἔγινε φθαρτὸς καὶ θνητὸς καὶ ὑλικὸς καὶ ρευστὸς, καὶ θνητὸς καὶ ὑποκείμενος σὲ διάφορα πάθη καὶ σὲ λύπη καὶ σὲ κόπους καὶ σὲ δάκρυα καὶ σὲ ὕπνο. Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς Λόγος σαρκώθηκε καὶ ἔλαβε τὸ δικό μας φύραμα, τὸ καθάρισε καὶ τὸ ἐλευθέρωσε ἀπὸ ὅλα τὰ ιδιώματα καὶ παθήματα ποὺ τοῦ προκλήθηκαν λόγῳ τῆς ἁμαρτίας. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσεις κάποιον δάσκαλο νὰ λέγει, ὅτι ἢ σάρκα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει πιά

26. Ζαχ. 12, 10.

27. Λουκᾶ 24, 39.

28. Ἰω. 20, 24 ἔ.

σαρκὸς ἰδιώμασιν, οὕτω νόησον, ὅτι οὐκέτι ἐστὶν ὁ κατ' αὐτόν· νοούμενος ἄνθρωπος ἐν τοῖς διὰ τῆς ἁμαρτίας προσγενομένοις τῷ ἡμετέρῳ σώματι φθαρτοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ μετεστοιχειώθη διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς θεότητος καὶ τῆς τριημέρου ἐγέρσεως τὸ πανά-
 5 γιον αὐτοῦ σῶμα ἐπὶ τὸ κρεῖττον, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἐν τοῖς προτέ-
 ροις ἰδιώμασιν. Οὐκέτι ἐστὶ θνητόν, οὐδὲ φθαρτόν, οὐδὲ ῥευστόν,
 οὐδὲ ἔγκοπον, οὔτε ἐνδεές, ἀλλὰ μετεποιήθη ἀπὸ θνητοῦ εἰς ἀθά-
 νατον, ἀπὸ φθαρτοῦ εἰς ἀφθαρτον, καὶ γέγονε τὸ ὑλικὸν αἶνιον, τὸ
 10 σαρκικὸν πνευματικόν, τὸ παθητὸν ἀπαθές, τὸ ῥευστόν ἄρευστον,
 τὸ ἔμπεινον ἄπεινον, τὸ ἐνυδρον ἄνυδρον, τὸ ἐνδεές ἀνενδεές, τὸ
 παχυμερές λεπτομερές, τὸ πρόσκαιρον αἰώνιον· οὐ μέντοι καὶ ἀπε-
 ρίγραπτον, οὐδὲ ἀσχημάτιστον, οὔτε ἀμετάστατον, οὔτε ἀψηλά-
 φητον, οὔτε ἀόρατον, οὔτε ἄκτιστον, οὔτε ἀναρχον· ταῦτα γὰρ μό-
 νης θεότητός εἰσιν ἰδιώματα.

15 Οὐκοῦν ὁ εὐσεβῆς καὶ ὀρθόδοξος τῶν Πατέρων λόγος οὐκ
 οἶδε νῦν τὸ πανάγιον Χριστοῦ σῶμα ἐν τοῖς παρεισάκτοις διὰ τῆς
 παρακοῆς φυσικοῖς ἡμῶν ἰδιώμασιν, ἀλλὰ τοῖς πρὸ τῆς ἁμαρτίας
 θεοκτίστοις τοῦ Ἀδάμ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν πράγμασιν.
 Οὕτως εὐσεβῶς νοητέον καὶ ἐκκληπτέον τὰς τῶν Πατέρων φωνὰς
 20 Ὅσον μὲν γὰρ ἦν δυνατὸν καὶ δεκτικὸν τὸ πανάγιον σῶμα, μετέ-
 βαλεν ἐκ τῆς καθ' ὑπόστασιν αὐτῷ ἠνωμένης τοῦ λόγου θεότητος,
 ἵνα τὸ μοναδικὸν τοῦ προσώπου Χριστοῦ μάθωμεν· τινῶν δὲ καὶ
 ἀμέτοχον γέγονεν, ἵνα τὸ διάφορον διδαχθῶμεν τῶν φύσεων. Καὶ
 διὰ τοῦτο, εἰ καὶ ἠνώθη τῷ ἀπεριγράπτῳ Θεῷ Λόγῳ ἢ σὰρξ, οὐ
 25 γέγονεν ἀπερίγραπτος, οὔτε αἰδιος, εἰ καὶ τῷ αἰδίῳ γέγονε σύζυ-
 γος, οὔτε μὴν ἀόρατος, εἰ καὶ τὸν ἀόρατον ἔνδον φέρει, οὔτε μὴν
 ἀσχημάτιστος, εἰ καὶ ἐν ἀσχηματίστῳ τὴν ὑπαρξιν ἔλαβεν, οὔτε
 ἄκτιστος, εἰ καὶ ἐξ ἀκτίστου εἰς κτίσιν ἦλθεν, καὶ τοῦτον ἐν ἑαυτῇ
 ἀδιάστατον ἔχει.

30 Εἰ δὲ ξηραῖς καὶ ἀβασανίστοις προσέχεις ταῖς γραφικαῖς καὶ
 διδασκαλικάς φωναῖς, πολλαῖς καὶ ὀλεθρίαῖς ἀτοπίαις περιπί-
 πτεις, καὶ τοῦτο εὐθέως ἐκ τῆς προκειμένης τοῦ πανσόφου Γρηγο-
 ρίου φωνῆς ἀποδείξω. Ἴδου ὡς σταγόνα ὄξους τὴν ἡμετέραν φύ-
 σιν ἔφησεν ἀνακραθεῖσαν τῷ πελάγει τῆς θαλάττης Εὐδῆλον, ὅτι

τὰ ἰδιώματα τῆς σάρκας, νὰ τὸ ἐννοεῖς αὐτὸ ὡς ἐξῆς· ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ποὺ νοεῖται ὅτι ὑπάρχει σ' αὐτὸν δὲν εἶναι μὲ τὰ φθαρτὰ πράγματα ποὺ προστέθηκαν στὸ δικό μας σῶμα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ μεταστοιχειώθηκε μὲ τὴν ἔνωση τῆς θεότητος καὶ τὴν τριήμερη ἀνάσταση τὸ πανάγιο σῶμα τοῦ πρὸς τὸ καλύτερο, καὶ δὲν ἔχει πιά τὰ προηγούμενα ἰδιώματα. Δὲν εἶναι πιά θνητό, οὔτε φθαρτό, οὔτε ρευστό, οὔτε κατάκοπο, οὔτε ἔχει ἀνάγκες, ἀλλὰ μεταποιήθηκε ἀπὸ θνητὸ σὲ ἀθάνατο, ἀπὸ φθαρτὸ σὲ ἀφθαρτο, καὶ ἔγινε τὸ ὑλικὸ ἄϋλο, τὸ σαρκικὸ πνευματικόν, τὸ παθητὸ ἀπαθές, τὸ ρευστὸ ἄρρευστο, τὸ ὑποκείμενο σὲ πεῖνα μὴ ὑποκείμενο σὲ πεῖνα, τὸ ἔχον ἀνάγκη ἀπὸ νερὸ μὴ ἔχον ἀνάγκη ἀπὸ νερό, τὸ ὑποκείμενο σὲ ἀνάγκες μὴ ὑποκείμενο σὲ ἀνάγκες, τὸ παχὺ λεπτόν, τὸ πρόσκαιρο αἰώνιο, ἀλλὰ ὄχι καὶ ἀπερίγραπτο, οὔτε ἀσχημάτιστο, οὔτε ἀμετακίνητο, οὔτε ἀψηλάφητο, οὔτε ἀόρατο, οὔτε ἀκτιστο, οὔτε ἀναρχο. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι ἰδιώματα μόνο τῆς θεότητος.

Λοιπὸν ὁ εὐσεβὴς καὶ ὀρθόδοξος λόγος τῶν Πατέρων δὲν ἀναγνωρίζει τὸ πανάγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ τώρα μὲ τὰ παρείσακτα μέσω τῆς παρακοῆς φυσικὰ ἰδιώματά μας, ἀλλὰ μὲ τὴν θεόκτιστη κατάσταση τοῦ Ἀδάμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι μὲ εὐσέβεια πρέπει νὰ κατανοοῦμε καὶ νὰ ἐρμηνεύουμε τὶς μαρτυρίες τῶν Πατέρων. Γιατί, ὅσο ἦταν δυνατὸ καὶ δεκτικὸ τὸ πανάγιο σῶμα τὸ μετέβαλε μὲ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου ποὺ ἦταν ὑποστατικὰ ἐνωμένη μαζί του, γιὰ νὰ μάθουμε τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, καὶ μάλιστα ἀπὸ μερικὰ ἰδιώματά μας ἔμεινε καὶ ἀμέτοχο, γιὰ νὰ διδαχθοῦμε τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων. Καὶ γι' αὐτό, ἂν καὶ ἐνώθηκε ἡ σάρκα μὲ τὸν ἀπερίγραπτο Λόγο, δὲν ἔγινε ἀπερίγραπτη, οὔτε αἰώνια, ἂν καὶ ἔγινε σύζυγος μὲ τὸν αἰώνιο, οὔτε καὶ ἀόρατη, ἂν καὶ μέσα της φέρει τὸν ἀόρατο, οὔτε καὶ ἀσχημάτιστη, ἂν καὶ ἀπὸ ἀσχημάτιστον ἔλαβε τὴν ὑπαρξὴ της, οὔτε ἀκτιστη, ἂν καὶ ἀπὸ ἀκτιστον κτίστηκε, καὶ τὸν ἔχει αὐτὸν μέσα της ἀχώριστον.

Ἄν ὅμως μελετᾷς τὶς μαρτυρίες τῆς Γραφῆς καὶ τῶν δασκάλων ξερὰ καὶ ἀβασάνιστα, πέφτεις σὲ πολλὰ καὶ ὀλέθρια ἀτοπήματα, καὶ αὐτὸ θὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω ἀμέσως μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ πάνσοφου Γρηγορίου ποὺ συζητᾷμε. Νά, παρομοίωσε τὴ δικὴ μας φύση σὰν σταγόνα ποὺ διαλύθηκε στὸ πέλαγος τῆς θάλασσας. Εἶναι ὀλοφάνε-

ἀόρατος λοιπὸν καὶ ἀνύπαρκτος καὶ ἀψηλάφητος γίνεται. Εἰ οὖν
 τὸ Κυριακὸν σῶμα τῇ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς θεότητος ἐνώσει ἀόρα-
 τον γέγονεν, ἀόρατον δὲ φύσει καὶ ἀψηλάφητον ὑπάρχει καὶ τὸ
 τῆς θεότητος πέλαγος, ἄρα ἂν φαντασία λοιπὸν καὶ δόκησις εὗρε-
 5 θήσεται πᾶσα ἢ ἐπὶ γῆς διαγωγή τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐκ
 Παρθένου γεννήσεως καὶ καθεξῆς μέχρι τῆς αὐτοῦ εἰς οὐρανοὺς
 ἀναλήψεως. Οὐκοῦν οὐ συγχύσει πραγμάτων, ἀλλὰ παραβολῇ
 ὑποδειγμάτων ὁ θεῖος Γρηγόριος τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ὄξους καὶ
 τῆς θαλάττης ἐχρήσατο, τὸ εὐτελὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως πρὸς τὸ
 10 ἄπειρον μέγεθος τοῦ ἀκαταλήπτου πελάγους τῆς θεότητος ἐνδει-
 κνύμενος. Οὐ γὰρ ἂν σύγκρασιν καὶ ἀφανισμόν κηρύττειν ἔμελλε
 τῶν Χριστοῦ φύσεων ὁ πρὸς Εὐνόμιον λέγων, ὅτι «Ποία φύσις
 Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ πάθους ῥαπίζεται καὶ ποία ἐξ αἰδίου δοξάζε-
 ται;». Φανερὰ γὰρ ταῦτά φησιν ὁ πατήρ, κἂν μὴ τις ἐρμηνεύσει τῶ
 15 λόγῳ, ὅτι αἱ μὲν ὕδρεις τοῦ δούλου εἰσὶν ἐν ᾧ ὁ Δεσπότης, ἡ δὲ
 τιμὴ τοῦ Δεσπότη, περὶ ὃν ὁ δούλος Ταῦτα ὁ διδάσκαλος λέγων,
 καὶ δούλον ὀνομάσας τὴν σάρκα, ἤγουν τὴν μορφήν τοῦ δούλου,
 πῶς λοιπὸν αὐτὴν ἀφανισθεῖσαν καὶ συγχυθεῖσαν ὡς σταγόνα
 ὄξους ἐν πελάγει ἠδύνατο λέγειν; Ὡστε οὐ πρὸς σύγχυσιν, ἀλλὰ
 20 πρὸς ἄκραν ἐνωσιν τὸ ὑπόδειγμα αὐτοῦ ὄρα.

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ πρὸς ταῦτα. Οὐκ ἀπαρνούμενοι οἱ Πατέρες
 τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα, τὰς τοιαύτας εἰρήκασι φωνάς, ἀλλὰ τῇ
 τοῦ κρείττονος ἐκνικήσει καὶ θεῶσει, ὅθεν καὶ ὁ ἀποστολικὸς
 πατήρ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, πάντα τὰ ἀνθρώπινα καὶ φυ-
 25 σικὰ καὶ ἀδιάβλητα ἡμῶν ὑπὲρ φύσιν, καὶ οὐ κατὰ φύσιν λέγει
 εἶναι ἐν τῷ Χριστῷ. Φηοὶ γὰρ ἐν ταῖς θεολογικαῖς αὐτοῦ στοιχειώ-
 σεσι, ὡς ἐξ Ἱεροθέου τοῦ ἀγιωτάτου, οὕτω περὶ Χριστοῦ. «Τὸ δὲ
 πάντων καινόν, καινότατον, ὅτι ἐν τοῖς φυσικοῖς ἡμῶν ὑπὲρ φύσιν
 ἦν, ἐν τοῖς κατ' οὐσίαν ὑπερούσιος, πάντα τὰ ἡμῶν ἐξ ἡμῶν ὑπὲρ
 30 ἡμᾶς ὑπερέχων». Ὅθεν καὶ πρὸς Γάϊον ἐπιστέλλων ὁ αὐτὸς πα-
 τὴρ φάσκει, ὅτι «Οὐ κατὰ ἄνθρωπον ὁ Χριστὸς ἐνήργει τὰ ἀν-
 θρώπινα καὶ φυσικὰ ἡμῶν πράγματα, ἀλλ' ὑπὲρ ἄνθρωπον λοι-
 πὸν τὰ ἀνθρώπινα ἔπραττεν».

ρο λοιπόν, ὅτι εἶναι ἀόρατη καὶ ἀνύπαρκτη καὶ ἀψηλάφητη. Ἐν λοιπόν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μέσω τῆς ἐνώσεώς του μετὰ τὸ πέλαγος τῆς θεότητος ἐγένετο ἀόρατο, ὅμως ἀόρατο ἀπὸ τῆ φύσεως του καὶ ἀψηλάφητο εἶναι καὶ τὸ πέλαγος τῆς θεότητος, ἄρα ὅλη ἡ διαγωγὴ τοῦ Χριστοῦ πάνω στὴ γῆ θὰ βρεθεῖ νὰ εἶναι φανταστικὴ καὶ φαινομενικὴ, ἀπὸ τῆ γέννησίν του ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ ἕξῃς, μέχρι τὴν ἀνάληψίν του στοὺς οὐρανοὺς. Ἄρα ὁ θεὸς Γρηγόριος χρησιμοποίησε τὸ παράδειγμα τοῦ ξυδιοῦ καὶ τῆς θάλασσας ὄχι γιὰ νὰ προκαλέσει σύγχυσι τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μετὰ τὴν παραβολὴ τῶν παραδειγμάτων νὰ παρουσιάσει τὴν εὐτέλειαν τῆς δικῆς μας φύσεως, σὲ σύγκρισιν μετὰ τὸ ἀπειρο μέγεθος τῆς θεότητος. Γιατὶ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ κηρύξει τὴν ἀνάμιξιν καὶ τὸν ἀφανισμό τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ποὺ στὸν Εὐνόμιον λέγει· «Ποιὰ φύσις τοῦ Χριστοῦ ραπίζεται κατὰ τὸ πάθος, καὶ ποιὰ δοξάζεται ἀπὸ τὸν αἰώνιον;». Γιατὶ αὐτὰ εἶναι φανερά, λέγει ὁ Πατέρας, ἔστω καὶ ἂν κάποιος δὲν ἐρμηνεύσει τὰ λόγια του, ὅτι οἱ ὕβρεις ἀναφέρονται στὸν δοῦλο, μέσα στὸν ὁποῖο εἶναι ὁ Δεσπότης, ἐνῶ ἡ τιμὴ ἀναφέρεται στὸν Δεσπότη, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει ὁ δοῦλος. Λέγοντας αὐτὰ ὁ δάσκαλος καὶ ὀνομάζοντας τὴν σάρκα δοῦλο, δηλαδὴ τὴ μορφὴ τοῦ δούλου, πῶς μποροῦσε νὰ τὴν χαρακτηρίσει ἀφανισμένη καὶ διαλυμένη σὰν σταγόνα ξυδιοῦ μέσα σὲ πέλαγος; Ὡστε δὲν τὰ ἀναφέρει γιὰ νὰ προκαλέσει σύγχυσι, ἀλλὰ τὸ παράδειγμά του ἀφορᾷ στὴν ἀπόλυτη ἔνωσι τῶν δύο φύσεων.

Ὁ Αἰρετικὸς εἶπε σ' αὐτὰ. Οἱ Πατέρες διατύπωσαν αὐτὲς τὶς γνώμες χωρὶς νὰ ἀρνοῦνται τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ γιὰ νὰ τονίσουν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνωτέρου καὶ τὴν θέωσιν, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀποστολικὸς Πατέρας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει, ὅτι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα καὶ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη μας τὰ ἔχει ὁ Χριστὸς ὑπερφυσικὰ καὶ ὄχι κατὰ φύσιν. Γιατὶ λέγει στὶς θεολογικὰς του στοιχειώσεις, σὰν μετὰ λόγια τοῦ ἁγιωτάτου Ἱεροθέου, τὰ ἕξῃς γιὰ τὸν Χριστό· «Τὸ πρὸ θαυμαστὸ ἀπὸ ὅλα, τὸ παραδοξότατο, εἶναι, ὅτι ὡς πρὸς τὰ δικὰ μας φυσικὰ ἦταν πάνω ἀπὸ τὴ φύσιν, στὰ οὐσιαστικὰ ἦταν ὑπερούσιος, σὲ ὅλα τὰ δικὰ μας ὑπερεῖχε ἀπὸ τὰ δικὰ μας», γι' αὐτὸ καὶ σὲ ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Γάϊο ὁ ἴδιος Πατέρας λέγει· «ὁ Χριστὸς τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ φυσικὰ μας πράγματα δὲν τὰ ἐνεργοῦσε ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ πάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον».

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ἐν πάσαις μὲν ταῖς θείαις καὶ ἱεραῖς Γραφαῖς καὶ ἀναγνώσει τῆς θείας εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ δέεται ὁ ἄνθρωπος, πολλῶ πλέον δὲ ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ ῥήμασί τε καὶ κηρύγμασιν. Ἄλλ' οἱ αἰρετικῶν παῖδες εἰκόασιν μονοφθάλμοις τισὶν 5 ἀνθρώποις, τὰ μὲν τῶν Πατέρων καθορῶντες, τὰ δὲ παρορῶντες. Ὁ γὰρ Πατὴρ οὕτως εἰπὼν, ὅτι πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπὲρ ἡμᾶς εἶχεν ὁ Χριστός, ὁ αὐτὸς πάλιν εἶρηκεν, ἐν τῷ περὶ ἐνώσεως καὶ διακρίσεως κεφαλαίῳ, ὅτι ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων ἐσαρκώθη, ὅπερ παχύ τι ῥῆμα καὶ τοῖς ἰδιώταις βαρὺ καταφαίνεται, ὡς μὴ ῥηθὲν 10 ὑφ' ἑτέρου τινὸς τῶν διδασκάλων. Οὐκοῦν ἐχρῆν πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ῥήματα εὐσεβῶς ἐκλαμβάνειν. Εἰ γὰρ οὐδὲν τῶν καθ' ἡμᾶς φυσικῶν εἶχε καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν ὁ Χριστός, ἀλλὰ πάντα ὑπὲρ ἡμᾶς, ψεύδεται Παῦλος λέγων, αὐτὸν γενόμενον ἄνθρωπον ἐκ σπέρματος Δαυὶδ τὸ κατὰ σάρκα ἄσπύρως, καὶ «πρὸς τὰ παιδία κεκοι- 15 νωνηκέναι σαρκὸς καὶ αἵματος», καὶ «πεπειραμένον κατὰ πάντα τρόπον καθ' ἡμᾶς, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας».

Σχόλιον. Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, δοκεῖ μοι, ἔνθεν ἔλαβεν ὁ Διονύσιος τὴν φωνήν, ὡς Παύλου γενόμενος μαθητής.

20 Εἰ οὖν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γέγονεν ἄνθρωπος, καθ' ἡμᾶς ἦν, εἴ γε πεπειράται τῶν ἡμετέρων δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας, ὡς Παῦλος νομοθετεῖ. Εἰ δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρωπίνοις, οὐ κατὰ ἄνθρωπον, ἀλλ' ὑπὲρ ἄνθρωπον ἦν, πῶς δυνατὸν λέγειν αὐτὸν ὁμοούσιον ἡμῶν εἶναι κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα; Ὁμοουσιότης γὰρ 25 κυρίως ἐστὶν ἢ τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων τοῦ ὁμοφυοῦς ἀπαράλλακτος ταυτότης. Οὐκοῦν οὐκ ἀπαρνούμενος ὁ Διονύσιος τὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς ὁμοούσιον, καθάπερ οἱ αἰρετικοὶ νομίζετε, εἶρηκε τό, «Ἐν πᾶσι τοῖς φυσικοῖς ἡμῶν, ὑπὲρ φύσιν αὐτῶν εἶναι, καὶ οὐ κατὰ ἄνθρωπον ἐνεργεῖν τὰ ἀνθρώπινα», 30 ἀλλὰ δι' ὅτι οὐκ ἀπὸ σποράς, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ σὺν τῷ Θεῷ Λόγῳ καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ μήτρᾳ ὑπέστη τὸ ἀνθρώπινον ἡμῶν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τέλειον φύραμα· καὶ λοιπὸν σὺν

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Σὲ ὅλες βέβαια τὶς ἅγιες καὶ ἱερὲς Γραφὲς καὶ ἀναγνώσεις ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται τὴν εὐλάβεια καὶ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, πολὺ περισσότερο ὅμως στὰ λόγια καὶ κηρύγματα γιὰ τὸν Θεό. Ὅμως οἱ ὀπαδοὶ τῶν αἰρετικῶν μοιάζουν μὲ μονόφθαλμους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἄλλα τῶν Πατέρων τὰ προσέχουν καὶ ἄλλα τὰ παραβλέπουν. Γιατὶ ὁ πατέρας ποὺ εἶπε, ὅτι ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ δικὰ μας τὰ εἶχε ἀνώτερα ἀπὸ μᾶς, ὁ ἴδιος ἐπίσης εἶπε στὸ κεφάλαιο Περὶ ἐνώσεως καὶ διακρίσεως, ὅτι σαρκώθηκε ἀπὸ τὰ παρθενικὰ αἵματα, πρῶγμα ποὺ φαίνεται νὰ εἶναι βαρὺς λόγος ἀκόμα καὶ στοὺς ἀδαιεῖς, ἐπειδὴ δὲν εἰπώθηκε ἀπὸ κανέναν ἄλλον ἀπὸ τοὺς δασκάλους. Πρέπει λοιπὸν ὅλα τὰ λόγια τοῦ πατέρα νὰ τὰ ἐρμηνεύουμε μὲ εὐλάβεια. Γιατί, ἂν Χριστὸς δὲν εἶχε τίποτε ἀπὸ τὰ δικὰ μας φυσικὰ γνωρίσματα ἴδιο μὲ μᾶς, ἀλλὰ ὅλα τὰ εἶχε πάνω ἀπὸ μᾶς, τότε ὁ Παῦλος ψεύδεται ὅταν λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, ὡς πρὸς τὴ σάρκα²⁷, ἀσπόρως, καὶ «εἶχε σάρκα καὶ αἷμα ὅπως τὰ παιδιὰ»²⁸ καὶ «δοκιμάστηκε σὲ ὅλα ὅπως καὶ ἐμεῖς, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία»²⁹.

Σχόλιο. Νομίζω ὅτι τὸ χωρίο, «Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιὰ εἶχαν σάρκα καὶ αἷμα» ὁ Διονύσιος τὸ πῆρε ἀπὸ τὸν Παῦλο, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε μαθητής.

Ἐὰν λοιπὸν ἔγινε ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἦταν σὰν ἐμᾶς, ἔστω καὶ ἂν δοκίμασε ὅλα τὰ δικὰ μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὅπως νομοθετεῖ ὁ Παῦλος. Ἄν ὅμως σὲ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα δὲν ἦταν σὰν ἄνθρωπος, ἀλλὰ πάνω ἀπὸ ἄνθρωπο, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λέμε, ὅτι εἶναι ὁμοούσιος ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση; Γιατὶ ὁμοουσιότης κυρίως εἶναι ἡ ἀπαράλλακτη ταυτότητα τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων αὐτοῦ ποὺ ἀνήκει στὴν ἴδια φύση. Ὡστε λοιπὸν ὁ Διονύσιος, χωρὶς νὰ ἀρνεῖται τὸ ὁμοούσιο τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐμᾶς, ὅπως νομίζετε σεῖς οἱ αἰρετικοί, εἶπε τό, «σὲ ὅλα τὰ φυσικὰ μας ιδιώματα εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ φύση τους καὶ δὲν ἐκτελεῖ τὰ ἀνθρώπινα σὰν ἄνθρωπος», ὅμως ἐπειδὴ δὲν γεννήθηκε μὲ σπορᾶ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο, καὶ μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι μέσα στὴ μήτρα ὑπέστη τὸ τέλειο ἀνθρώπινο μεῖγμα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ἐτσι, ἐπειδὴ ἔλαβε ὑπόστασι μαζὶ μὲ τὸν Θεό,

27. Ρωμ. 1, 3.

28. Ἐβρ. 2, 14.

29. Ἐβρ. 4, 15.

Θεῶ ὑποστάν και ἔνθεον και σύνθεον γεγονός, οὐ ψιλάνθρωπα
 εἶχε τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ «θεανδρικῶς» μὲν και ἀδιαστάτως τυγ-
 χάνοντα ἐν τῷ μοναδικῷ προσώπῳ Χριστοῦ. Ὅμως φυλάττοντα
 ἀσύγχυτον ἑκατέρων τὴν οἰκείαν ιδιότητα και δηλοῦντα σαφῶς,
 5 ὅτι τὰ μὲν τῶν φυσικῶν και ἀδιαβλήτων ἡμῶν πραγμάτων ὁ Χρι-
 στος ἐν τῇ οἰκείᾳ σαρκώσει πεποίηκεν ὑπὲρ ἄνθρωπον, τὰ δὲ κατὰ
 ἄνθρωπον και κατὰ τὸν νόμον τὸν κοινὸν τῆς ἡμῶν φύσεως τινὰ
 δὲ πάλιν και ταπεινότερος τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἐν τῇ οἰκείᾳ
 σαρκὶ διεπράξατο, ἵνα τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμφράξῃ στόματα. Τὸ
 10 γὰρ ὀφθῆναι τὸ εἶδος Χριστοῦ ἐν τῷ σταυρῷ ἄτιμον και «ἐκλεῖπον
 ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων», ὡς φησιν ὁ Ἡσαίας, και πάλιν,
 τὸ ὀφθῆναι ἄγγελον ἐνισχύοντα αὐτόν, και τὸ πρὸ τῶν ληστῶν
 τελευτῆσαι αὐτὸν ἐκ τῆς ὀδύνης τῶν ἥλων ἐκουσίως, και τὸ μάλω-
 πας και τύπους τραυμάτων δεῖξαι ἐν ἀφθάρτῳ σώματι, και τὸ ἐν
 15 εὐτελεστάτῃ μορφῇ κηπωροῦ ὄρασθαι φύσιν ἀθανάτου και πνευ-
 ματικοῦ σώματος, και τὸ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συναυλίζε-
 σθαι και ἐσθίειν και πίνειν και συνδιαιτᾶσθαι βροτοῖς και φθαρ-
 τοῖς ἀνθρώποις, τὴν ἄχραντον ἐκείνην και ἔνθεον και ἀνευδεῆ και
 αἴθρον και ἀθάνατον τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος, μετὰ τὴν ἀνάστα-
 20 σιν, φύσιν, ὄντως πᾶν πτωχείας τινὸς και συγκαταβάσεως και
 εὐτελείας και ταπεινώσεως μὴ ἀρμοζούσης τῇ ἀθανάτῳ φύσει,
 τοῦ παναγίου ἐκείνου σώματος Χριστοῦ τυγχάνει. Ταῦτα γὰρ
 ἅπαντα οὐκ εἰσιν ὑπὲρ ἄνθρωπον, ἀλλὰ και μᾶλλον πτωχότερα
 τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως. Οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ἐκ νεκρῶν ἐν τῇ
 25 ἀναστάσει ἐγειρόμενος, τοῦ λοιποῦ ἐσθίει και πίνει βρωσιν
 ἰχθύων ὀπτιῶν, ἢ ἀπὸ μελισσίου κηρίον. Οὐδεὶς δίκαιος, οὔτε δὲ
 ἁμαρτωλὸς ἀνίσταται ἔχων ἐν τῷ σώματι μάλωπας και οὐλὰς και
 τραυμάτων τύπους. Οὐδεὶς δίκαιος ἐν εὐτελεστάτῃ μορφῇ κη-
 πωροῦ ἐκ νεκρῶν ἀνίσταται, εἴ γε τότε οἱ δίκαιοι λάμπουσιν ὡς ὁ
 30 ἥλιος.

Εἰ δὲ λέγει μοι ὁ αἰρετικός, ὅτι οἰκονομικῶς ταῦτα Χριστὸς πε-
 ποίηκε πρὸς πίστωσιν τῶν μαθητῶν, και εἰς νόμον οὐκ ἀναφέρον-
 ται, καὶ γὰρ σοι εὐθέως ἐρῶ, ὅτι οἰκονομικῶς κατηῆλθε και ἐσαρκώθη,

30. Ἡσ. 53, 2 ἔ.

31. Λουκᾶ 22, 43.

32. ΛΟυκᾶ 23, 39-40.

καὶ ἔγινε ἔνθεο καὶ σύνθεο, δὲν εἶχε τὰ ἀνθρώπινα ἀπλῶς ἀνθρώπινα, ἀλλὰ θεανθρώπινα καὶ ἀχώριστα στὸ μοναδικὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὅμως φύλασσε ἀσύγχυτη τὴν ἰδιότητα καὶ τῶν δύο καὶ ἔδειχνε καθαρά, ὅτι τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιὰβλητα δικά μας πράγματα ὁ Χριστὸς τὰ ἔκανε μὲ τὴ σάρκωσή του πάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἐνῶ τὰ ἄλλα τὰ ἔκανε ὡς ἄνθρωπος καὶ σύμφωνα μὲ τὸν κοινὸ νόμο τῆς δικῆς μας φύσεως. Καὶ μερικὰ μάλιστα ἀπὸ τὰ δικά μας πράγματα τὰ ἔκανε καὶ πιὸ ταπεινωτικὰ στὴ δική του σάρκα, γιὰ νὰ φράξει τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν. Πράγματι, τὸ νὰ ἐμφανίζεται τὸ πρόσωπό του πάνω στὸν σταυρὸ περιφρονημένο, χωρὶς τιμὴ καὶ δόξα καὶ «ὑπολειπόμενο ὡς πρὸς τὴν ὠραιότητα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων»³⁰, ὅπως λέγει ὁ Ἡσαΐας, καὶ ἐπίσης τὸ ὅτι ἐμφανίστηκε ἄγγελος πού τὸν ἐνίσχυε³¹, καὶ τὸ ὅτι αὐτὸς πέθανε πρὶν ἀπὸ τοὺς ληστῆς³² ἀπὸ τὸν πόνο τῶν καρφιῶν μὲ τὴ θέλησή του, καὶ τὸ νὰ δείχνει τὰ χτυπήματα καὶ τὰ σημάδια τῶν τραυμάτων στὸ ἄφθαρτο σῶμα³³, καὶ τὸ ὅτι ἐμφανίστηκε μὲ τὴν εὐτελέστατη μορφή κηπουροῦ³⁴ ἢ φύση τοῦ ἀθάνατου καὶ πνευματικοῦ σώματος, καὶ τὸ ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασι ἐπὶ σαράντα μέρες συναναστρεφόταν³⁵ καὶ ἔτρωγε καὶ ἔπινε καὶ συμβίωνε μὲ θνητοὺς καὶ φθαρτοὺς ἀνθρώπους ἢ ἄχραντη ἐκείνη καὶ ἔνθεος καὶ ἀνευδεῆς καὶ ἀϋλη καὶ ἀθάνατη φύση τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, εἶναι πραγματικὰ δεῖγμα μεγάλης φτώχειας καὶ συγκατάβασης καὶ εὐτέλειας καὶ ταπείνωσης, πού δὲν ταίριαζε στὴν ἀθάνατη φύση τοῦ πανάγιου ἐκείνου σώματος τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι πάνω ἀπὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ μᾶλλον κατώτερα καὶ ἀπὸ τὴ δική μας φύση. Γιατὶ κανένας ἄνθρωπος πού θὰ σηκωθεί ἀπὸ τοὺς νεκροὺς κατὰ τὴν ἀνάστασι δὲν θὰ πίνει στὸ ἔξῃς καὶ θὰ τρώγει ψητὰ ψάρια, ἢ κηρήθρα ἀπὸ μελίσι. Κανένας δίκαιος οὔτε καὶ ἁμαρτωλὸς δὲν ἀνασταίνεται ἔχοντας στὸ σῶμά του χτυπήματα ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μὲ εὐτελέστατη μορφή κηπουροῦ, ἀφοῦ τότε οἱ δίκαιοι θὰ λάμπουν σὰν τὸν ἥλιο.

Καὶ ἐὰν ὁ αἰρετικὸς μοῦ πεῖ, ὅτι αὐτὰ ὁ Χριστὸς τὰ ἔκανε κατ' οἰκονομία γιὰ νὰ βεβαιώσει τοὺς μαθητές, καὶ δὲν ἀναφέρονται στὸν νόμο, τότε καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ ἀμέσως, ὅτι κατ' οἰκονομία κατέβηκε καὶ σαρκώθηκε, καὶ ἄρα πρέπει νὰ μὴ λέγεται ἀληθινὴ ἢ κατ' οἰκο-

33. Ἰω. 20, 24 ἐ.

34. Ἰω. 20, 15.

35. Πράξ. 1, 3-4.

θη, καὶ λοιπὸν μὴ λεγέσθω ἀληθῆς ἡ οἰκονομικὴ αὐτοῦ ἐνανθρώπησις. Ἐφεύρεμα γάρ ἐστι τοῦτο πρῶτον τοῦ Μάνεντος. Τὸ γὰρ «οἰκονομικῶς», ἀντὶ τοῦ «φαντασιωδῶς» ἐφεῦρεν ὁ Μάνης.

Δειξάντων τοίνυν ἡμῶν, ὅτι τινὰ ὁ Χριστὸς καὶ εὐτελεστέρως
 5 τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκουσίως διεπράξατο, καίπερ Θεὸς ἀληθῆς ὑπάρχων, ἀναγκαῖον λοιπὸν εἶπεῖν, καὶ ἅπερ καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν κατὰ τὸν νόμον τῆς φύσεως πεποιήκε, καὶ πάλιν ἅπερ ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐν τοῖς φυσικοῖς ἡμῶν ὡς Θεὸς καὶ ποιητῆς τῆς φύσεως ἐξειργάσατο, καινοτομήσας τοὺς ὅρους καὶ τοὺς νόμους
 10 καὶ τὴν τάξιν τῆς ἀνθρωπίνης ἡμῶν φύσεως καὶ ὑπάρξεως. Τὸ μὲν οὖν ἄνθρωπον ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς παναγίας Παρθένου, τοῦτο ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ θεία ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἐνέργεια, τὸ δὲ κατὰ πρόσδασιν ἐννεαμηνιαῖον αὔξειν καὶ ἐξογκοῦσθαι τὸ βρέφος καὶ τὴν κοιλίαν τῆς Θεοτόκου Μαρίας, τοῦτο καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς ἡμετέρας φύσεως
 15 φυσικὴ τις καὶ κοινὴ κνήσεως γαστροῦ καὶ σώματος αὐξητικὴ ἐνέργεια. Πάλιν τε τὸ φυλάξαι σώας τὰς σφραγιδας τῆς παρθενίας μετὰ τόκον, τοῦτο θεότητος ἔργον ὑπὲρ ἡμᾶς, τὸ δὲ προελθεῖν καὶ χωρισθῆναι τῆς μήτρας, τοῦτο καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν πεποιήκεν ὁ Χριστὸς, βρέφος ἀληθῶς γενόμενος καὶ τεχθεὶς καὶ Θεὸς σεσαρκω-
 20 μένος. Διὸ εὐθέως ἔδειξεν ὡς Θεὸς παρθενικούς μαζοὺς ὑπὲρ φύσιν γαλακτορροοῦντας, προσέδραμε τῶν μαζῶν νηπιοπρεπῶς κλαυθμυριζόμενος κατὰ τὸν νόμον τῆς νηπιαζούσης ἡμῶν φύσεως, καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν ἀπαράλλακτον τὴν περιτομὴν καὶ ἐκβολὴν ἐποιήσατο τῆς σαρκός.

25 Εἰ γὰρ λέγετε, ἀληθεύειν Παῦλον, τὸν φάσκοντα περὶ Χριστοῦ, ὅτι πεπειράται πάντων τῶν ἡμετέρων κατὰ πάντα τρόπον, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας, πάντως ὅτι διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων ἦλθεν, ἵνα πάντα θεώσῃ καὶ ἀγιάσῃ ὡς Θεὸς τῇ ἐνώσει. Οὐκοῦν Θεὸς σεσαρκωμένος ὢν, ἐξ αὐτῆς ἄκρας ἐνώσεως ὁ Χριστὸς, ἐτα-
 30 πείνωσεν ἑαυτὸν ἐκουσίως, καὶ διὰ πάντων τῶν ταπεινῶν καὶ πτωχῶν ἰδιωμάτων τῆς μορφῆς ἐμοῦ τοῦ δούλου ἐν κόσμῳ ἐφανερώθη, μὴ ἐκπεσῶν τοῦ εἶναι Θεός. Ἐκουσίως καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν πεποιήκε τῶν ἐννεαμηνιαῖον χρόνον ἐν μήτρᾳ, καθ' ὁμοιότητα ἀνθρώπων σμικροπρεπὲς νήπιον ἐτέχθη, καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν τὴν
 35 ὄρεξιν τοῦ μητρικοῦ γάλακτος καὶ τὸν μαζὸν ἐπεζήτησεν ἐκου-

νομία ἐνανθρώπησι. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἐφεύρεσι τοῦ Μάνεντος, ὁ ὁποῖος τὸ οἰκονομικῶς τὸ ἐρμηνεύει μὲ δική του ἐφεύρεσι φανταστικῶς.

Ἐφοῦ λοιπὸν ἀποδείξαμε ὅτι ὁ Χριστὸς μερικὰ πράγματα ἀπὸ τὰ δικὰ μας θεληματικὰ τὰ ἔκανε πιὸ ταπεινωτικά, ἂν καὶ ἦταν Θεὸς ἀληθινός, εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἀναφέρουμε καὶ ἐκεῖνα ποῦ ἔκανε ὅμοια μὲ μᾶς, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς φύσεως. Ἐπίσης, ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ φυσικὰ μας, ποῦ εἶναι πάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ πάνω ἀπὸ τὴ φύσιν μας, τὰ ἔκανε ὡς Θεὸς καὶ δημιουργὸς τῆς φύσεως, ἐπιφέροντας μεταβολὰς στοὺς ὅρους καὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν τάξιν τῆς φύσεως καὶ ὑπάρξεώς μας. Τὸ νὰ γίνῃ δηλαδὴ ἄνθρωπος στὴ μήτρα τῆς παναγίας Παρθένου, αὐτὸ εἶναι πάνω ἀπὸ μᾶς καὶ πραγματικὴ θεϊκὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τὸ νὰ μεγαλώνῃ καὶ νὰ διογκώνεται τὸ βρέφος στὴν κοιλίαν τῆς Θεοτόκου Μαρίας ἐπὶ ἐνιαὶ μῆνες, αὐτὸ εἶναι σύμφωνα μὲ τὰ δικὰ μας, καὶ τῆς δικῆς μας φύσεως μὴ φυσικὴ καὶ κοινὴ ἐνέργεια κύησης τῆς κοιλίας καὶ αὔξησι τοῦ σώματος. Ἐπίσης τὸ νὰ φυλάξῃ ἀπειραχτες τὶς σφραγίδες τῆς παρθενίας μὲ τὴ γέννησι, αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς θεότητος πάνω ἀπὸ μᾶς, ἐνῶ τὸ νὰ θγεῖ καὶ νὰ χωριστεῖ ἀπὸ τὴ μήτρα, αὐτὸ ὁ Χριστὸς τὸ ἔκανε ὅμοια μὲ μᾶς, μὲ τὸ νὰ γίνῃ πραγματικὰ βρέφος καὶ νὰ γεννηθεῖ, καὶ Θεὸς σαρκωμένος. Γι' αὐτὸ ἀμέσως ἔδειξε ὡς Θεὸς τοὺς παρθενικοὺς μαστοὺς νὰ τρέχουν γάλα κατὰ τρόπο ὑπερφυσικόν, πῆγε στοὺς μαστοὺς σὰν νήπιον κλαυθμυρίζοντας, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τῆς νηπιακῆς φύσεώς μας, καὶ ὅμοια καὶ ἀπαράλλακτα μὲ μᾶς ἔκανε τὴν περιτομὴν καὶ ἀποβολὴν τῆς σάρκα.

Ἄν λοιπὸν λέτε, ὅτι λέγει ἀλήθεια ὁ Παῦλος γιὰ τὸν Χριστόν, ὅτι δοκίμασε ὅλα τὰ δικὰ μας μὲ κάθε τρόπο, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὅπως δὴποτε δέχεσθε, ὅτι ἦρθε μὲ σκοπὸν μέσω τῶν δικῶν μας νὰ θεώσῃ καὶ νὰ ἀγιάσῃ τὰ πάντα ὡς Θεὸς μὲ τὴν ἔνωσιν. Ἔτσι, ἐνῶ ἦταν Θεὸς σαρκωμένος, μὲ αὐτὴ τὴν ἀπόλυτην ἔνωσιν ὁ Χριστὸς ταπεινώσῃ θεληματικὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ μέσα ἀπὸ ὅλα τὰ ταπεινὰ καὶ φτωχὰ ἰδιώματα τῆς μορφῆς ἐμοῦ τοῦ δούλου φανερώθηκε στὸν κόσμον, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι Θεός. Θεληματικὰ ὅμοια μὲ μᾶς ἔμεινε γιὰ ἐνιαὶ μῆνες στὴ μήτρα, καὶ γεννήθηκε ὅμοια μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀσήμαντον νήπιον. Ὅμοια μὲ μᾶς θεληματικὰ ὀρέχθηκε τὸ

σίως, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, ὡς νήπιος, μετὰ χρόνον τοῦ τόκου
 τὰ νηπιώδη ψελλίσματα προεβάλλετο ἐκ τοῦ στόματος. Καθ' ὁμοι-
 ότητα ἡμῶν κατὰ βραχὺ μετὰ τὸν νηπιώδη συρτικὸν ἐπὶ τοῦ ἐδά-
 φους περίπατον χειροκρατούμενος, τὸ περιπατεῖν καὶ λαλεῖν ὑπὸ
 5 τῆς μητρὸς ἐδιδάσκετο. Καθ' ἡμᾶς τὴν τῶν τριχῶν καὶ ὀνύχων
 ἔκφυσιν κατὰ μικρὸν προεβάλλετο, καθ' ἡμᾶς τὴν αὔξησιν καὶ τὴν
 περιγραφὴν καὶ τὴν παχύτητα τοῦ σώματος εἶχεν. Οὐχ ὑπὲρ ἡμᾶς
 τὴν αὔξησιν τῆς ἡλικίας ἐποιήσατο, οὐδὲ τᾶλλα τὰ τοῦ σώματος,
 ἵνα μὴ φαντασία καὶ δόκησις νομισθῆ αὐτοῦ ἢ σάρκωσις. Οὐ
 10 ξένην, οὐδὲ ὑπὲρ ἀνθρώπων εἶχε τὴν τοῦ σώματος διάπλασιν, οὐχ
 ὑπὲρ ἀνθρώπων εἶχεν τὸ τῶν μελῶν σχῆμα. Μορφὴν γὰρ δούλου ὁ
 Δεσπότης περιέκειτο· οὐκοῦν καὶ σῶμα δούλου καὶ τὸ παχυμερές
 τοῦ δούλου καὶ τὸ θνητὸν τοῦ δούλου καὶ τὰς ἐκκρίσεις τοῦ δού-
 λου, τὰς δι' ὀφθαλμῶν καὶ διὰ στόματος καὶ ῥινῶν καὶ ιδρώτων
 15 καὶ τῶν δύο τῶν καθ' ἡμᾶς μελῶν, τῶν βρώσεων καὶ πόσεων ἐκκρι-
 τικῶν. Οὐ γὰρ τὸ ὑγιὲς καὶ ἄφθαρτον σῶμα ἐνεδύσατο, τὸ πρὸ τῆς
 ἐκπτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ γὰρ ὑγιὲς καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνα-
 τον ἰατρείας οὐκ ἔχρησεν. Οὐκοῦν τὸ νοσησαν καὶ παρατραπέν-
 μου σαρκίον ὁ Θεὸς Λόγος ἔλαβε, τὸ φθαρτὸν, τὸ ῥευστὸν, τὸ πα-
 20 χυμερές, τὸ ἐνδεές, τὸ θνητὸν, τὸ παθητὸν, τὸ ἔμπεινον, τὸ ἐνδιψον,
 τὸ ἔγκοπον, ὅπως τούτων πάντων αὐτὸ ἐλευθερώσῃ.

Λοιπὸν μὴ μοι κακῶς παρερμηνέυε τὰς τῶν Πατέρων καὶ τὰς
 Διονυσίου φωνάς. Εἰ γάρ, ὡς σὺ ὁ αἰρετικὸς νομίζεις, οὐδὲν τῶν
 ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τῶν φυσικῶν λέγω, καθ' ἡμᾶς εἶχεν ἢ
 25 ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς, πρόδηλον λοιπὸν, ὅτι οὐδὲ ὁμοούσιος ἡμῶν
 ἦν κατὰ τὴν σάρκα, οὐδὲ ὁμόσχηνον ἀνθρώπων ἦν αὐτοῦ τὸ σῶ-
 μα, οὐδὲ κατὰ ἀνθρώπων τὰ μέλη, οὔτε καθ' ἡμᾶς ἢ νηπιότης, οὔτε
 ἢ αὔξεις, οὐδὲ ὁ τῆς γαστρὸς τῆς μητρὸς ὄγκος, οὔτε ὁ χρόνος,
 οὔτε ἐν ἀληθείᾳ ἔφυγεν, οὔτε νηπιοπρεπῶς ἠὔξησεν, οὐδ' ἄλλο τι
 30 τῶν θεοκτίστων καὶ ἀδιαβλήτων ἡμῶν κατὰ φύσιν ἐνήργησεν,
 οὔτε ἔσχεν, οὔτε ἔπραξε. Λοιπὸν, οὔτε ὁ ὕπνος αὐτοῦ ἀληθὴς ἐστίν
 ὕπνος, οὔτε ὁ θάνατος ἀληθὴς θάνατος, οὔτε ἢ κέντησις ἀληθὴς
 κέντησις, οὔτε ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀχράντου σώ-
 ματος ἀληθὴς χωρισμὸς, οὔτε ἢ τρησις τῶν μελῶν καὶ τῆς πλευρᾶς
 τομὴ ἀληθὴς ἐστὶ σώματος πληγὴ καὶ τομὴ. Εἰ γὰρ πάντα τὰ καθ'

μητρικὸ γάλα καὶ ἀναζήτησε τὸν μαστό, ὅμοια μὲ τοὺς ἀνθρώπους μετὰ ἀπὸ καιρὸ ἀπὸ τῆ γέννησὸς του ἄρθρωσε τὰ νηπιακὰ ψελλίσματα ἀπὸ τὸ στόμα του, ὅμοια μὲ μᾶς λίγο μετὰ τὸ νηπιακὸ ἀρκούδιασμα στὸ ἔδαφος κρατημένος ἀπὸ τὸ χέρι διδάχτηκε ἀπὸ τὴ μητέρα του νὰ περπατᾷ καὶ νὰ μιλάει, ὅπως καὶ ἡμεῖς σιγὰ-σιγὰ ἔβγαλε τρίχες καὶ νύχια, καὶ ὅμοια μὲ τὰ δικὰ μας εἶχε τὴν αὐξηση, τὸ περίγραμμα καὶ τὸν ὄγκο τοῦ σώματος. Δὲν ψήλωσε περισσότερο ἀπὸ μᾶς στὸ ἀνάστημα, οὔτε στὰ ἄλλα σωματικά, γιὰ νὰ μὴ νομοστῆ ἢ σάρκωσὴ του φανταστικὴ καὶ φαινομενικὴ. Δὲν εἶχε ξένη οὔτε ὑπεράνθρωπη τὴ διάπλαση τοῦ σώματος, οὔτε εἶχε ὑπεράνθρωπο τὸ σχῆμα τῶν μελῶν του. Γιατὶ ὁ Δεσπότης ἔφερε τὴ μορφὴ δούλου, ἄρα καὶ σῶμα δούλου καὶ ὄγκο τοῦ δούλου, καὶ τὴν θνητότητα τοῦ δούλου καὶ τὶς ἐκκρίσεις τοῦ δούλου ἀπὸ τὰ μάτια, τὸ στόμα, τὴ μύτη, καὶ τοὺς ἰδρώτες, καὶ τὰ δύο μέλη μας ποὺ ἀποβάλλουν τὶς τροφές καὶ τὰ πιοτᾶ. Γιατὶ δὲν φόρεσε τὸ ὑγιὲς καὶ ἄφθαρτο σῶμα, τὸ πρὶν ἀπὸ τὴν πώση τοῦ ἀνθρώπου, καθόσον τὸ ὑγιὲς καὶ ἄφθαρτο καὶ ἀθάνατο δὲν εἶχε ἀνάγκη θεραπείας. Ὡστε λοιπὸν ὁ Θεὸς Λόγος ἔλαβε τὸ ἀρρωστημένον καὶ παραστρατημένον σαρκίον μου, τὸ φθαρτό, τὸ ρευστό, τὸ ὀγκῶδες, τὸ φτωχόν, τὸ θνητό, τὸ παθητό, τὸ ὑποκείμενον σὲ πείνα, σὲ δίψα καὶ κόπο, γιὰ νὰ τὸ ἐλευθερώσει ἀπὸ ὅλα αὐτά.

Λοιπὸν μὴ μοῦ παρερμηνεύεις μὲ τρόπο κακὸ τὶς μαρτυρίες τῶν Πατέρων καὶ τοῦ Διονυσίου. Γιατὶ ἂν, ὅπως σὺ ὁ αἰρετικὸς πιστεύεις, κανένα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ δικὰ μας φυσικά, δὲν εἶχε ἢ δὲν ἔκανε ὁ Χριστὸς, εἶναι φανερόν ὅτι οὔτε ὁμοούσιος μὲ μᾶς ἦταν κατὰ σάρκα, οὔτε τὸ σῶμα του εἶχε τὸ ἴδιον σχῆμα μὲ τὸ δικόν μας, οὔτε τὰ μέλη του ἦταν στὰ ἀνθρώπινα μέτρα, οὔτε ἡ νηπιότητά του σὰν τὴ δική μας, οὔτε ἡ αὐξηση, οὔτε ὁ ὄγκος τῆς κοιλιᾶς τῆς μητέρας του, οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε ἀληθινὰ ἔφυγε, οὔτε μεγάλωσε ὅπως πρέπει στὰ νήπια, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ δικὰ μας τὰ θεόκτιστα καὶ ἀδιάβλητα σύμφωνα μὲ τὴ φύση μας ἐνήργησε, οὔτε εἶχε, οὔτε ἔκανε. Ἐπομένως οὔτε ὁ ὕπνος του ἦταν ἀληθινὸς ὕπνος, οὔτε ὁ θάνατος ἦταν ἀληθινὸς θάνατος, οὔτε τὸ τρύπημα τῆς λόγχης ἦταν ἀληθινὸν τρύπημα, οὔτε ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς του ἀπὸ τὸ ἄχραντον σῶμα του ἦταν ἀληθινὸς χωρισμὸς, οὔτε τὸ τρύπημα τῶν μελῶν καὶ ἡ τομὴ τῆς πλευρᾶς ἦταν ἀληθινὴ πληγὴ καὶ τομὴ τοῦ σώματος. Γιατί,

ἡμᾶς ἔπασχε καὶ ἔπραττε, μηδὲν λοιπὸν ἐπ' αὐτοῦ κατὰ νόμον τῆς φύσεως ὄλως εἶπης, μήτε σῶμα, μήτε σχῆμα, μήτε μέλος, μήτε ὕπνον, μήτε μορφήν, μήτε περιγραφὴν σώματος, μήτε θάνατον.

Ἄλλ' οὐχ οὕτως αἱ θεῖαι Γραφαὶ καὶ ὁ Παῦλος νομοθετεῖ.
 5 Ἄκουσον γὰρ αὐτοῦ ἐν πάσαι ταῖς θεοφθόγγοις αὐτοῦ ἐπιστολαῖς, καὶ εὐρήσεις, ὅτι τὸν μὲν ἡμέτερον θάνατον κοίμησιν ὀνομάζει, τὸν δὲ τοῦ Χριστοῦ θάνατον οὐ κοίμησιν, ἀλλὰ θάνατον κυρίως προσαγορεύει. Περὶ μὲν γὰρ ἡμῶν φησὶν, «Οὐ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων», καὶ ὅτι «Πάντες μὲν οὐ
 10 κοιμηθυσόμεθα», καὶ «Οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας», καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα. Περὶ δὲ Χριστοῦ, ὅτι «Ἀπέθανε κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ ὅτι τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλομεν», καὶ ὅτι «Θανατωθεῖς μὲν σαρκί», καὶ ἀπλῶς ἐν διαφόροις τόποις τὸν ἡμέτερον κοίμησιν λέγει, ἵνα σημάνῃ τὴν ἐξ ὕπνου ἡμῶν πάντων ἀνάστασιν,
 15 τὸν δὲ τοῦ Χριστοῦ θάνατον ὀνομάζει, ἵνα τοὺς αἰρετικούς κατασχύνῃ, τοὺς ἐν φαντασίᾳ λέγοντας γενέσθαι τὴν σάρκωσιν καὶ τὰ λοιπὰ ἀνθρώπινα τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο δὲ οὐ Παῦλος ἐλάλησεν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ὁ ἐν αὐτῷ οἰκῶν, αὐτὸς τὸν θάνατον τὸν ἴδιον ὠνόμασεν, ὁ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν πιστωσάμενος ἡμῖν τὸν λόγον τῆς σαρκώσεως διὰ τῆς θρώσεως καὶ τῶν τύπων τῶν ἡλων, ὡς προεῖρηται.

Εἰ οὖν οὐ μόνον καθ' ἡμᾶς τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἔστιν ὅτε πτωχότερος τῶν καθ' ἡμᾶς δείκνυσιν ὁ Χριστὸς ἐν ἑαυτῷ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐκουσίως καὶ οἰκονομικῶς, πῶς δυνατὸν εἶπεῖν, ὅτι οὐδὲν ὄλως τῶν ἀνθρωπίνων ἐνήργησε κατὰ τὴν φύσιν ἐπὶ γῆς, καὶ εἰ δεῖ περὶ τούτου
 25 τοῦ ἀκριθέστερον εἶπεῖν, ἐροῦμεν καὶ ἡμεῖς τῷ θεοσόφῳ Κυριλλῷ ἐπόμενοι. Ἐκεῖνος γὰρ φησιν, ὅτι «Τῶν τοῦ Σωτῆρος φωνῶν αἱ μὲν εἰσι θεοπρεπεῖς, αἱ δὲ ἀνθρωποπρεπεῖς, ἄλλαι δὲ πάλιν μέσην τινὰ ἔχουσαι τάξιν». Οὐκοῦν, εἰ λαλεῖ ὁ Χριστὸς θεϊκῶς, λαλεῖ δὲ καὶ ἀνθρωπικῶς, φθέγγεται δὲ πάλιν καὶ ὁμαδικῶς, τοῦτ' ἔστι θεαν-
 30 δρικῶς, πάντως λοιπὸν ὅτι καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν πράγματα τε καὶ ἐνεργήματα, τὰ μὲν ἐποίει κατὰ τὴν θεότητα, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τὰ δὲ πάλιν κοινῶς κατὰ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ὀλότητα. Θεότητα δὲ λέγω ἀχώριστον σαρκός, καὶ ἀνθρωπότητα ἀδιαίρετον θεότητος. Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, πῶς κατηγορῶν

36. Α' Θεσσ. 4, 13.

37. Α' Κορ. 15, 51.

38. Α' Θεσσ. 4, 14.

ἂν ὅλα τὰ δικά μας τὰ ὑπέφερε καὶ τὰ ἔκανε, δὲν θὰ ἔλεγες τίποτε σ' αὐτὸν σύμφωνο μὲ τὸν νόμο τῆς φύσεως, οὔτε σῶμα, οὔτε σχῆμα, οὔτε μέλος, οὔτε ὕπνο, οὔτε μορφή, οὔτε σχῆμα τοῦ σώματος, οὔτε θάνατο.

Ἄλλὰ οἱ ἅγιες Γραφές καὶ ὁ Παῦλος δὲν νομοθετοῦν ἔτσι. Ἦ ακουσέ τον λοιπὸν σὲ ὅλες τις θεόφθογγες ἐπιστολές του, καὶ θὰ δεῖς, ὅτι τὸν δικό μας θάνατο τὸν ὀνομάζει κοίμησις, ἐνῶ τοῦ Χριστοῦ τὸν θάνατο δὲν τὸν ὀνομάζει κοίμησις, ἀλλὰ κυριολεκτικὰ θάνατο. Πραγματικά γιὰ μᾶς λέγει, «Δὲν θέλουμε, ἀδελφοί, νὰ ἀγνοεῖτε γι' αὐτοὺς ποὺ κοιμήθηκαν»³⁶, καὶ ἄλλα μύρια τέτοια, ἐνῶ γιὰ τὸν Χριστὸ λέγει· «Πέθανε σύμφωνα μὲ τις Γραφές»³⁹, καὶ «Κηρύττουμε τὸ θάνατό του»⁴⁰, καὶ «θανατώθηκε σαρκικά»⁴¹, καὶ γενικὰ σὲ διάφορα σημεῖα τὸ δικό μας θάνατο τὸν ὀνομάζει κοίμησις, γιὰ νὰ δηλώσει τὴν ἀνάστασις ὅλων ἀπὸ τὸν ὕπνο, ἐνῶ τοῦ Χριστοῦ τὸν ὀνομάζει θάνατο, γιὰ νὰ καταντροπιάσει τοὺς αἰρετικούς, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ σάρκωσις καὶ τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα ἰδιώματα ἔγιναν κατὰ φαντασία. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ εἶπε ὁ Παῦλος, ἀλλὰ ὁ Χριστός, ποὺ κατοικοῦσε μέσα του, αὐτὸς ὀνόμασε τὸν δικό του θάνατο, ὁ ὁποῖος καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασις μᾶς βεβαίωσε τὸν λόγο τῆς σάρκωσις μὲ τὸ φαγητὸ καὶ τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιά, ὅπως εἰπώθηκε προηγουμένως.

Ἐὰν λοιπὸν ὄχι μόνο τὰ δικά μας, ἀλλὰ κάποτε δείχνει ὁ Χριστὸς στὸν ἑαυτὸ του τὰ δικά μας ἰδιώματα θεληματικὰ καὶ κατ' οἰκονομία πρὸ φτωχὰ καὶ ἀπὸ τὰ δικά μας, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ποῦμε, ὅτι δὲν ἔκανε ἐντελῶς τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ τὴ φύση πάνω στὴ γῆ, καὶ ἂν πρέπει νὰ μιλήσουμε γι' αὐτὸ μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια, θὰ μιλήσουμε κι' ἐμεῖς ἀκολουθώντας τὸν θεόσοφο Κύριλλο. Γιατὶ ἐκεῖνος λέγει, ὅτι «ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα, ἄλλα ταιριάζουν στὸν ἀνθρώπο, καὶ ἄλλα πάλι ἀναφέρονται σὲ μιὰ μέση κατάστασις». Λοιπὸν, ἂν ὁ Χριστὸς μιλάει θεϊκὰ, μιλάει ὅμως καὶ ἀνθρώπινα· ἐπίσης μιλάει καὶ ὁμαδικὰ, δηλαδή θεανθρώπινα, καὶ ὅπωςδὴποτε ὅλα τὰ δικά του πράγματα καὶ τὶς πράξεις τὰ ἔκανε ὡς Θεός, καὶ ἄλλα ὡς ἀνθρώπος, καὶ ἄλλα πάλι κοινὰ, σύμφωνα μὲ τὴν προσωπικὴ του ὀλότητα. Καὶ τὴ θεότητα βέβαια τὴν ἐννοῶ ἀχώριστη ἀπὸ τὴ σάρκα, ἐνῶ τὴν ἀνθρωπότητα ἀχώριστη ἀπὸ τὴ θεότητα. Καὶ ἀφοῦ αὐτὰ

39. Α' Κορ. 15, 3.

40. Α' Κορ. 11, 26.

41. Α' Πέτρ. 3, 18.

τοῦ Τόμου Λέοντος Τιμόθεος ὁ ὑμέτερος πρόμαχος, οὕτω φησὶν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, «Φύσις γὰρ τοῦ Χριστοῦ μόνη θεότης, εἰ καὶ σεσάρκωται», ὡς ὑμεῖς μίαν φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ δογματίζετε, καὶ ταύτην θείαν;

5 Εἶπατε λοιπὸν ἡμῖν, ὧ σοφοί, αὕτη ἢ μία καὶ τιμία καὶ ἁγία καὶ προσκνητητὴ φύσις, ἣν ὁμολογεῖτε θείαν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τελεία ἐστὶ καὶ σώα καὶ ἀνελλιπὴς μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ ἐν πᾶσιν οἷς ἔπραξεν ὁ Χριστός, ἢ οὐ; Πρὸς ταῦτα ἀποκρίνονται ὁμοθυμαδὸν οἱ τε Σεηρηανοί, οἱ τε Γαϊανῖται,
10 καὶ λέγουσιν «Ναί, τελεία ἐστὶ καὶ ἀνελλιπὴς καὶ ἀμέριστος μετὰ τὴν ἔνωσιν ἢ φύσις τοῦ Χριστοῦ, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, μηδαμῶς μερισμὸν ἢ τομὴν ἢ μείωσιν ὑφισταμένη ἢ διαίρεσιν. Εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ μία ἢ φύσις αὐτοῦ, καὶ οὐ δύο”.

Σχόλιον. Οὕτως ἐρωτήσατε αὐτοὺς καὶ ὑμεῖς, καὶ οὕτως ἀρ-
15 μόσασθαι πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὸν προκειμένον σκοπὸν, τοὺς μὲν Ἰακωβίτας περὶ φύσεως, τοὺς δὲ Ἀρμασίτας περὶ θεανδρικῆς ἐνεργείας.

Ἀπόκρισις ἡμῶν πρὸς αὐτούς. Καὶ γὰρ ὁμολογουμένων ἐστίν, ἐὰν μία φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ αὕτη πᾶσα θεότης γνωρίζεται, ὡς οὐ δύναται ὅλως μείωσιν τινα ἢ ἔλλειψιν ἢ ὑφαίρεσιν ἢ
20 διάζευξιν ἢ ἐλάττωσιν ἢ ἀναπλήρωσιν παθεῖν. Ἡ γὰρ θεία φύσις ἀεὶ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ὁμοίως καὶ ἀνελλιπῶς καὶ ἀμειώτως ἢ αὕτη ὑπάρχει, μῆτε ἔλλειψιν, μῆτε προσθήκην παθεῖν δυναμένη, ἀλλ’ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι ὁμοία καὶ σώα καὶ ἀνελλιπὴς
25 τυγχάνουσα

Εἰ οὖν φύσις Χριστοῦ καὶ ἐνέργεια μία, καὶ αὕτη θεία, ὀφείλει πάντως ὁ Χριστός ἐν παντὶ τόπῳ ὁμοῖος καὶ ἀνελλιπὴς εὐρίσκεισθαι ὡς Θεός. Δεῦρό μοι λοιπὸν, ὧ αἵρετικέ, καὶ ἀμφὶ τῷ ποδὶ ἀκολούθει μοι ἐν τέταρσί τισι τόποις ἐν τῷ πάθει τοῦ Χριστοῦ. Λέγω
30 δὴ, νεκροῦ αὐτοῦ τυγχάνοντος ἐν τῷ μνήματι τοῦ Ἰωσήφ. Εἶτα, ἀπὸ τοῦ μνήματος ἐλθέ μοι ἐπὶ τὸν ἄδην, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄδου ἄγωμεν ἐπὶ τὸν παραδείσον, καὶ ἀπὸ τοῦ παραδείσου πάλιν ἐλθέ ἐκτὸς τοῦ τάφου ἐν τῷ κήπῳ, ἔνθα αὐτὸν ἐθεάσατο ἐν σχήματι κηπουροῦ ἢ Μαγδαληνῆ Μαρία. Εἰ γὰρ μόνη θεότης ἐστὶν ὁ Χριστός, ὡς λέγε-

ἔτσι εἶναι, γιατί ὁ δικός σας ὑπερασπιστής Τιμόθεος, κατηγορώντας τὸν Τόμο τοῦ Λέοντος, λέγει τὰ ἑξῆς γιὰ τὸ σύγγραμμά του, “Ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο ἡ θεότητα, ἃν καὶ σαρκώθηκε”, ὅπως καὶ σεῖς μία φύση διδάσκετε στὸν Χριστὸ καὶ αὐτὴν θεϊκή;

Πεῖτε μας λοιπὸν, σοφοί· αὐτὴ ἡ μία, ἡ τίμα, ἅγια καὶ προσκυνητὴ φύση, τὴν ὁποία ὁμολογεῖτε θεία στὸν Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, εἶναι μετὰ τὴν ἔνωση τέλεια καὶ σώα καὶ χωρὶς ἑλλείψεις σὲ κάθε χρόνο καὶ τόπο καὶ σὲ ὅλα ὅσα ἔκανε ὁ Χριστός, ἢ ὄχι; Σ' αὐτὰ ἀπαντοῦν ὅλοι μαζί οἱ Σεβηριανοὶ καὶ οἱ Γαϊανῖτες καὶ λένε· “Ναί, εἶναι τέλεια καὶ χωρὶς ἑλλείψεις καὶ ἀδιαίρετη μετὰ τὴν ἔνωση ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ σὲ κάθε καιρὸ καὶ τόπο καὶ πράξη, χωρὶς νὰ ὑφίσταται χωρισμὸ ἢ τομὴ ἢ μείωση ἢ διαίρεση. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας, καὶ ἡ φύση του εἶναι μία, καὶ ὄχι δύο”.

Σχόλιο. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ ρωτᾶτε καὶ σεῖς, καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ τὰ ἐφαρμόζετε, ἀνάλογα μὲ τὸν κάθε φορὰ σκοπὸ, στοὺς Ἰακωβῖτες γιὰ τὴ φύση, καὶ στοὺς Ἀρμασιῖτες γιὰ τὶς θεανθρώπινες ἐνέργειες.

Ἀπάντηση δική μας σ' αὐτούς. Εἶναι ὁμολογημένο, ὅτι ἐὰν ὁ Χριστὸς ἔχει μία φύση, αὐτὴ θὰ εἶναι ὁλόκληρη ἡ θεότητα, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ γενικὰ νὰ ὑποστῇ κάποια μείωση ἢ ἑλλειψη ἢ ἀφαίρεση ἢ διαχωρισμὸ ἢ ἐλάττωση ἢ ἀναπλήρωση. Γιατὶ ἡ θεία φύση εἶναι πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες ἴδια, καὶ ὑπάρχει ἀνελλιπῶς καὶ χωρὶς μείωση, μὴ μπορώντας νὰ ὑποστῇ οὔτε ἑλλειψη, οὔτε προσθήκη, ἀλλὰ σὲ κάθε καιρὸ καὶ τόπο καὶ πράγμα εἶναι ἴδια καὶ σώα καὶ χωρὶς νὰ τῆς λείπει τίποτε.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἐνέργεια εἶναι μία, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ θεϊκή, ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς ὀφείλει ὅπωςδὴποτε σὲ κάθε τόπο νὰ εἶναι ὅμοιος καὶ χωρὶς ἑλλειψη. Ἐλα λοιπὸν σὲ παρακαλῶ, αἰρετικέ, καὶ μὲ τὰ δύο πόδια ἀκολούθησέ με στοὺς τέσσερις τρόπους τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Δηλαδή ὅταν ἦταν νεκρὸς στὸ μνήμα τοῦ Ἰωσήφ, ἔπειτα ἀπὸ τὸ μνήμα ἔλα μαζί μου στὸν ἄδη, ἀπὸ τὸν ἄδη ἄς πᾶμε στὸν παράδεισο, καὶ ἀπὸ τὸν παράδεισο ἔλα πάλι ἔξω ἀπὸ τὸν τάφο στὸν κῆπο, ἐκεῖ πού τὸν εἶδε ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ μὲ τὴ μορφή κηπουροῦ^{41α}. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι μόνο θεότητα, ὅπως

41α. Ἰω. 20, 15.

τε, ὁμοίως καὶ ἀνελλιπῆς ἐν παντὶ τόπῳ ὡς Θεὸς εὐρίσκεται· ἀνελλιπές γὰρ τὸ Θεῖον· Καὶ πῶς λοιπὸν ἐν τῷ τάφῳ ἐλλιπῆς ἐστὶ ὁ Χριστός, ψυχῆς νοερᾶς χωρισθείσης ἐξ αὐτοῦ, ἠνίκα εἶπεν, «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθην τὸ πνεῦμά μου»; Κατέλθωμεν καὶ ἐν τῷ ᾄδῃ, καὶ ἴδωμεν ἐκεῖ τὸν Χριστόν, πῶς σκυλεύει τὸ δεσμοτήριον. Ἐρωτήσωμεν τὸν Ἀδὰμ, ἐρωτήσωμεν τὰ σώματα καὶ τὰ στόματα τῶν ἀναστάντων ἁγίων, ὅπως εἴπωσιν ἡμῖν, πῶς ἐώρακαν ἐν τῷ ᾄδῃ Χριστόν· ποίῳ σώματι, ποία φύσει, ποία μορφῇ ἦλθε καὶ κατήλθεν ἐν τοῖς καταχθονίοις· Πῶς ἐν ἴχνεσιν ἀδύσσου περιεπάτησε. Ποία φύσει ἠνοίγησαν φόβῳ πύλαι θανάτου. Ποίαν ιδέαν ἰδόντες οἱ πυλωροὶ τοῦ ᾄδου ἔφριξαν. Ἐρα τὴν θεῖαν φύσιν ἐώρακαν γυμνήν; Ἄπαγε, Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε. Ἀλλὰ τίς ἄρα τὴν σάρκα τοῦ Δεσπότου ἐθεάσατο; Οὐδαμῶς· Αὕτη γὰρ ἔνθεος ἐν τῷ τάφῳ νεκρὰ καὶ ἀκίνητος ἔκειτο. Οὐκοῦν ἐν μὲν τῷ σταυρῷ, καθὼς φησὶν ὁ προφήτης, «εἶδομεν τὸν Χριστόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος σωματικόν, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἄτμιον, ἐκλειπὸν παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων», ἐν δὲ τῷ τάφῳ εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχε ψυχὴν, οὔτε ἀνθρώπου πνεῦμα· Ἐν δὲ τῷ ᾄδῃ εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχε σῶμα, οὔτε αἷμα, οὔτε ὀστέα, οὔτε πάχος, οὔτε ὑλικὸν εἶδος, ἀλλὰ μόνην ψυχὴν νοερὰν ἔνθεον, σώματος κεχωρισμένην. Ἐν δὲ τῷ παραδείσῳ σὺν τῷ ληστῇ, καὶ οὐκ εἶχεν οὔτε ψυχὴν, οὔτε σῶμα, ἀλλὰ μόνη τῇ θεότητι, τῇ πανταχοῦ παρουσίᾳ. Συμπαρῆν τῷ ληστῇ, ὡσπερ καὶ πρότερον τῷ Ἀδὰμ γυμνὸς καὶ ἀσώματος συμπαρῆν ὡς Θεός, ὡς μόνος οἶδεν αὐτός, ὁράμενος αὐτῷ καὶ μένων ἀόρατος. Αὐθὶς τε μετὰ τὴν τριήμερον ταφὴν εἶδομεν Χριστόν ἀναστάντα, καὶ εἰς ἑαυτόν, ὡς Γρηγόριός φησιν, ἐπανελθόντα, καὶ πάλιν σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν, καὶ Θεὸν ἅμα τυγχάνοντα, καὶ τῇ Μαρίᾳ ἐν τῷ κήπῳ πρώτη ὄραθέντα.

30 Τούτων δὴ οὕτως ὑπὸ Χριστοῦ πεπραγμένων τε καὶ τετελεσμένων, παρέστωσαν νῦν οἱ αἰρετικοί, φάσκοντες, ὅτι μία φύσις ὁ Χριστός, καὶ αὕτη πᾶσα θεότης ἐστὶ· Καὶ ἀκουέτωσαν Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου περὶ θείας φύσεως θεολογοῦντος καὶ λέγοντος ὅτι,

λέτε, θὰ βρῖσκεται σὲ κάθε τόπο μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ χωρὶς νὰ τοῦ λείπει τίποτε, γιατί ὁ Θεὸς εἶναι ἀνελλιπής. Τότε ὅμως πῶς στὸν τάφο ὁ Χριστὸς εἶναι ἐλλιπής, ἀφοῦ ἡ νοερὴ ψυχὴ του χωρίστηκε ἀπὸ αὐτόν, ὅταν εἶπε, «Πατέρα, στὰ χέρια σου παραδίνω τὸ πνεῦμα μου»^{41α}; Ἔως κατεβούμε στὸν ἄδη καὶ ἄς δοῦμε τὸν Χριστὸ ἐκεῖ, πῶς λεηλατεῖ τὸ δεσμοτήριο. Ἔως ρωτήσουμε τὸν Ἀδὰμ, ἄς ρωτήσουμε τὰ σώματα καὶ τὰ στόματα τῶν ἁγίων ποὺ ἀναστήθηκαν, νὰ μᾶς ποῦν, πῶς εἶδαν τὸν Χριστὸ στὸν ἄδη. Μὲ ποιὸ σῶμα, μὲ ποιά φύση, μὲ ποιά μορφή πῆγε καὶ κατέβηκε στὰ καταχθόνια. Πῶς περπάτησε τὰ ἴχνη τῆς ἀδύσσου. Σὲ ποιά φύση ἀνοίχτηκαν ἀπὸ φόβο οἱ πύλες τοῦ θανάτου. Ποιά μορφή εἶδαν οἱ θυρωροὶ καὶ τρόμαξαν. Ἔραγε εἶδαν τὴ θεϊκὴ φύση γυμνή; Ἄλλοιμονο. «Τὸν Θεὸ δὲν τὸν εἶδε ποτὲ κανεὶς»⁴². Μήπως ἔραγε κάποιος εἶδε τὴ σάρκα τοῦ Κυρίου; Μὲ κανένα τρόπο. Γιατὶ αὐτὴ θεωμένη βρισκόταν στὸν τάφο νεκρὴ καὶ ἀκίνητη. Καθὼσον στὸ σταυρὸ, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «εἶδαμε τὸν Χριστό, καὶ δὲν εἶχε μορφή σωματικὴ, οὔτε ὠραιότητα, ἀλλὰ τὸ πρόσωπό του ἦταν χωρὶς τιμὴ καὶ δόξα, καὶ ὑπολειπόταν σὲ ἐμφάνιση ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων»^{42α}. Καὶ στὸν τάφο τὸν εἶδαμε καὶ δὲν εἶχε ψυχὴ, οὔτε ἀνθρώπινο πνεῦμα. Στὸν ἄδη πάλι τὸν εἶδαμε καὶ δὲν εἶχε σῶμα, οὔτε αἷμα, οὔτε ὀστᾶ, οὔτε ὄγκο, οὔτε ὑλικὴ μορφή, ἀλλὰ μόνο ψυχὴ νοερὴ θεωμένη, χωρισμένη ἀπὸ τὸ σῶμα. Στὸν παράδεισο πάλι ἦταν μαζὶ μὲ τὸν ληστή καὶ δὲν εἶχε οὔτε ψυχὴ, οὔτε σῶμα, ἀλλὰ ἦταν μόνο μὲ τὴ θεότητα, ἢ ὅποια εἶναι πανταχοῦ παροῦσα. Ἦταν μαζὶ μὲ τὸν ληστή, ὅπως καὶ προηγουμένως μὲ τὸν Ἀδὰμ, γυμνὸς καὶ ἀσώματος. Ἦταν μαζὶ του ὡς Θεός, μὲ τρόπο ποὺ μόνο αὐτὸς γνωρίζει, βλεπόταν ἀπὸ αὐτόν (τὸν ληστή) καὶ ἦταν ἀόρατος. Καὶ πάλι, μετὰ τὴν τριήμερη ταφή, εἶδαμε τὸν Χριστὸ ἀναστημένον, καὶ ὅπως λέγει ὁ Γρηγόριος, νὰ ἔχει ἐπανέλθει καὶ νὰ ἔχει πάλι σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ νοῦ, καὶ νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ Θεός, καὶ νὰ ἐμφανίζεται πρῶτα στὴ Μαρία μέσα στὸν κῆπο.

Ἄφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἐγίναν καὶ τελέστηκαν ἀπὸ τὸν Χριστὸ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἄς ἔρθουν τώρα οἱ αἵρετικοὶ ποὺ λένε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μία φύση, καὶ αὐτὴ εἶναι ὀλόκληρη ἢ θεότητα, καὶ ἄς ἀκούσουν τὸν ἀπόστολο Ἰακώβου νὰ θεολογεῖ γιὰ τὴ θεία φύση καὶ νὰ λέγει·

42. Ἰω. 1, 18.

42α. Ἦσ. 53, 2.

«Οὐκ ἔστι παρὰ τῆς θείας φύσει παραλλαγή». Εἰ οὖν οὐκ ἔστι παρὰ τῆς θείας φύσει οἷα δήποτε παραλλαγή, ἀλλὰ πᾶσα ταυτότης καὶ ἰσότης καὶ ἀνελλιπής καὶ πάγιος τελειότης, ποία, εἶπέ μοι, φύσει Χριστοῦ τὰς τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἀτρέπτως ἐναλλαγὰς λογισώ-
 5 μεθα, τὰς ἐλλείψεις, τὰς ἀναπληρώσεις, τὰς διαστάσεις, τὰς ἀποκαταστάσεις, τὴν τῆς ψυχῆς διαίρεσιν ἀπὸ σώματος, τὴν ἐν τῷ ἄδη μακρὰν ἀναχώρησιν, τὴν πρὸς τὸ ἴδιον ἔνθεον σῶμα αὐτῆς σύνθετον ἔλευσιν; «Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου», περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ προφήτης βοᾷ. Καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος φη-
 10 σὶν, ὅτι «Ἴδετε, ἴδετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι». Εἰ οὖν ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἰδιώμασι μετεποιήθη καὶ ὁ καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένος αὐτῷ ἄνθρωπος, πῶς ἐν μὲν τῷ σταυρῷ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἐν δὲ τῷ τάφῳ ἀτελής ἦν καὶ ἐλλιπής ψυχῆς νοεραῶς, ἐν δὲ τῷ ἄδη ἐλλιπής ἦν σώματος τοῦ ἰδίου ἢ ψυχῆς, ἐν δὲ τῷ
 15 παραδείῳ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους συμπαροῦν ἐκεῖ τῷ ληστῇ; οὐδὲ τὸ σῶμα εἶχεν ἐκεῖ, οὐδὲ τὴν ψυχὴν ἐν ἄδου οὕσαν. Καὶ ἵνα συντόμως εἶπω, ἐὰν δεῖξωσιν ἡμῖν οἱ αἰρετικοί, πάντη ἀνελλιπῆ τὸν Χριστὸν ἐν τῷ τάφῳ καὶ ἐν τῷ ἄδη καὶ ἐν τῷ παραδείῳ μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος ὄντα τῆς ἡμέρας τοῦ πάθους, εὐ-
 20 δηλον ὅτι μία οὐσία καὶ ἐνέργεια, καὶ οὐ δύο ἐστί, καθὰ καὶ προκατέθεντο εἰπόντες, ὅτι περ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι ἀνελλιπῶς παριστοιῶμεν εἶναι τὴν φύσιν τοῦ Χριστοῦ.

Πρὸς οὓς πάλιν τὰ αὐτὰ λέξω· Εἰ μὴ φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ αὕτη θεία, πόσον μέρος αὐτῆς ἔλειψεν, ὅτε ἔκειτο ἐν τῷ τάφῳ
 25 νεκρά; Καὶ εἰ ὅλως δυνατὸν ἔλειψεν ὑπομεῖναι θείαν φύσιν, πόσον μέρος αὐτῆς τάττετε τὴν ψυχὴν καὶ πόσον τὸ σῶμα; Εἰ γὰρ μία οὐσία ὁ Χριστός, πάντως ὅτι τρίτη μοῖρα ταύτης ἐστὶν ὁ Λόγος, καὶ τρίτη τὸ σῶμα, καὶ πάλιν τὸ ἄλλο τρίτον μέρος ἢ ψυχῆς. Διό, ἵνα μὴ ταῖς τοιαύταις ὑμῶν ἀπάταις καὶ φρενοβλαβείαις πε-
 30 ριπέσωμεν, ὁρῶντες ἡμεῖς εἰς τὸν Κυριακὸν ἔνθεον ἄνθρωπον, τὰς τοιαύτας καὶ τοσαύτας ἀτρέπτους ἐναλλαγὰς τε καὶ προλήψεις καὶ ὑφαιρέσεις καὶ μεταστάσεις καὶ προκοπὰς καὶ μορφώσεις καὶ αὐξήσεις καὶ μεταποιήσεις, καὶ βουλόμενοι τὴν θείαν καὶ ἄτρε-

«Στὴ θεία φύση δὲν ὑπάρχει καμμῶ ἀλλαγὴ»⁴³. Ἐὰν λοιπὸν στὴ θεία φύση δὲν ὑπάρχει κανενὸς εἴδους ἀλλαγὴ, ἀλλὰ κάθε ταυτότητα καὶ ἰσότητα καὶ ἀνελλιπὴς καὶ πάγια τελειότητα, πὲς μου, σὲ ποιά φύση τοῦ Χριστοῦ θὰ ἀποδώσουμε τὶς τέτοιες καὶ τόσο πολλὰς ἀμετάβλητες ἐναλλαγές, τὶς ἑλλείψεις καὶ ἀναπληρώσεις, τὶς διαστάσεις, τὶς ἀποκαταστάσεις, τὸν χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, τὴν ἀναχώρηση μακριὰ στὸν ἄδη, τὴν ἐπιστροφή του στὸ δικό του θεωμένο σῶμα; «Σὺ εἶσαι ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς μου καὶ ὁ Θεὸς μου»⁴⁴, φωνάζει γιὰ τὸν Θεὸ Λόγο ὁ προφήτης, ὅπως ἄλλωστε λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος: «Κοιτᾶξτε, κοιτᾶξτε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι καὶ δὲν ἔχω ὑποστῆ ἀλλοίωση»⁴⁵. Ἐὰν λοιπὸν μεταποιήθηκε μὲ τὰ ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ὁ ἐνωμένος ὑποστατικὰ ἄνθρωπος μὲ αὐτόν, πῶς στὸ σταυρὸ δὲν εἶχε μορφὴ οὔτε κάλλος, καὶ στὸν τάφο ἦταν ἀτελής καὶ τοῦ ἔλειπε ἡ νοερὴ ψυχὴ, καὶ στὸν ἄδη ἔλειπε ἀπὸ τὴν ψυχὴ του τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἴδια μέρα τοῦ πάθους βρισκόταν μαζὶ μὲ τὸν ληστὴ στὸν παράδεισο, χωρὶς νὰ ἔχει ἐκεῖ τὸ σῶμα, οὔτε ἡ ψυχὴ του νὰ εἶναι στὸν ἄδη; Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἐὰν μᾶς δείξουν οἱ αἵρετικοὶ τελείως ἀνελλιπῆ τὸν Χριστὸ στὸν τάφο καὶ στὸν ἄδη, καὶ νὰ βρῖσκεται στὸν παράδεισο τὴν ἡμέρα τοῦ πάθους μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα του, τότε θὰ γίνῃ φανερό, ὅτι εἶναι μία φύση καὶ ἐνέργεια, καὶ ὄχι δύο, ὅπως κατέθεσαν στὴν ἀρχή, λέγοντας, ὅτι σὲ κάθε καιρὸ καὶ τόπο καὶ πρᾶγμα παρουσιάζουμε ὅτι βρῖσκεται χωρὶς ἑλλείψεις ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ.

Σ' αὐτοὺς καὶ πάλι θὰ πῶ τὰ ἴδια: Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι μία φύση, καὶ αὐτὴ εἶναι θεία, πόσο μέρος αὐτῆς ἔλειψε ὅταν βρισκόταν στὸ τάφο νεκρὴ; Καὶ ἂν γενικᾶ εἶναι δυνατόν ἡ θεϊκὴ φύση νὰ ὑποστῆ ἑλλειψη, τί ποσοστὸ δίνετε στὴν ψυχὴ καὶ πόσο στὸ σῶμα; Γιατί, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι μία οὐσία, ὅπωςδὴποτε ὁ Λόγος ἀποτελεῖ τὸ ἓνα τρίτο αὐτῆς, τὸ ἄλλο τρίτο εἶναι τὸ σῶμα, καὶ τὸ ἄλλο τρίτο ἡ ψυχὴ. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ μὴ πέσουμε σ' αὐτὲς σας τὶς ἀπάτες καὶ φρενοβλάβειες, βλέποντας ἐμεῖς στὸν θεωμένο ἄνθρωπο τοῦ Κυρίου, αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ τὶς τόσο μεγάλες σταθερὲς ἐναλλαγές καὶ προσλήψεις καὶ ἀφαιρέσεις καὶ μεταστάσεις καὶ προόδους καὶ σχηματισμοὺς καὶ αὐξήσεις καὶ μεταποιήσεις, καὶ θέλοντας νὰ δείξουμε ὅτι ἡ θεία καὶ

43. Ἰακ. 1, 17.

44. Ψαλμ. 43, 5.

45. Μαλαχ. 3, 6.

πτον καὶ ἀναλλοίωτον τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν ἐλευθέραν δεῖξαι πάσης παραλλαγῆς καὶ μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως καὶ νεκρώσεως, τούτου χάριν καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότητα φύσιν, ἡγουν ἀλήθειαν, προσαγορεύομεν, καὶ οὐδέποτε τὴν Σευήρου καὶ Τιμο-
5 θέτου δύσφημον δεξόμεθα φωνήν, τὴν λέγουσαν, ὅτι “φύσις Χριστοῦ μόνη θεότης ἐστίν”.

Ἄλλὰ τί πάλιν ἡμῖν προβάλλονται οἱ σεμνοὶ οὗτοι τῶν αἰρετικῶν ῥήτορες; Φάσκουσι γάρ, ὅτι “Εἰ μὴ θεότης ἐστὶν ὁ Χριστός, πῶς τὸ πνύσμα αὐτοῦ τυφλὸν ἰάσατο; Πῶς τὸ δάκρυον αὐτοῦ τὸν
10 Λάζαρον ἔγειρε; Πῶς ἐπὶ γῆς Σαμαρείτιδος διψήσας οὐκ ἔπιεν; Πῶς μετὰ τὴν νηστείαν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν πεινάσας, οὐκ ἔφαγεν; Ἄλλ’ οὐδὲ ὑπνώσαντα αὐτόν, εἰ μὴ ἅπαξ ἐν τῷ πλοίῳ ἀκηκόαμεν, οὐδὲ πίνοντα, ὡς ἔτυχε, δείκνυσι τὸ Εὐαγγέλιον, ἅπερ ἅπαντα ἀπόδειξις εἰσιν, ὅτι θεία γέγονε καὶ ἡ σὰρξ, καὶ οὐκ ἦν ἐν
15 τοῖς ἀνθρωπίνοις ἰδιώμασι. Καὶ διὰ τοῦτο μία φύσις ὁ Χριστός”.

Ἀπόκρισις Ὁρθοδόξου. Εὐκαιρον ἡμῖν νῦν πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν τό, «⁷ Ω ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, τοῦ πιστεύειν οἷς ἐλάλησαν περὶ Χριστοῦ ἀπόστολοι καὶ προφῆται». Βουλόμενοι γάρ, ὡς νομίζετε, θεότητα δεῖξαι ὅλον τὸν Χριστόν, αὐτῇ τῇ θεότητι αὐτοῦ
20 καθάπερ Μανιχαῖοι καὶ Ἀρειανοὶ προσκρούετε, παθητὴν αὐτὴν καὶ τρεπτὴν ὡς τὰ κτίσματα δεικνύντες. Ἀμέλει γοῦν ὁ θεῖος καὶ πάνσοφος ἐν διδασκάλοις Μελίτων, ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως Χριστοῦ λόγῳ τρίτῳ, λίαν ἐπιμέμφεται ἐξηγητὴν τὸν βουλόμενον ἐκ τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ὑπὸ Χριστοῦ πραχθέντων παραστῆσαι ἢ
25 πιστώσασθαι τὸ ἀληθὲς τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἢ τῶν φυσικῶν καὶ ἀναμαρτήτων αὐτοῦ πραγμάτων, λέγω δὴ πείνης, δίψης, ὕπνου, δακρύου, πνύσματος, ἰδρωτός, ἐκκρίσεως τῆς διὰ ῥινὸς καὶ ἐκκρίσεως καὶ ἀποβολῆς τῆς φθειρομένης καὶ πεττομένης θρώσεως καὶ πόσεως φυσικῶς. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῶν
30 κατὰ ψυχὴν ὁμοίως ἀδιαβλήτων καὶ φυσικῶν ἡμῖν ὄντων, τοῦτ’ ἐστὶ τῆς λύπης καὶ ἀγωνίας καὶ ἀθυμίας. Φησὶ γάρ κατὰ Μαρκίανος συντάττων ὁ θεόσοφος Μελίτων. Ἀπηνεῖτο γάρ καὶ ὁ Μαρ-

46. Ἰω. 9, 6.

47. Ἰω. 11, 33 ἐ.

48. Ἰω. 4, 7 ἐ.

ἀμετάβλητη καὶ ἀναλλοίωτη φύση τοῦ Θεοῦ λόγου εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε παραλλαγή καὶ μεταβολή καὶ ἀλλοίωση καὶ νέκρωση, γι' αὐτὸ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ τὴν ὀνομάζουμε φύση, δηλαδή ἀλήθεια, καὶ ποτὲ δὲν θὰ δεχτοῦμε τὴ βλάβη διδασκαλία τοῦ Σεβήρου καὶ Τιμοθέου, ἣ ὁποία λέγει ὅτι “μόνη φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ θεότητα”.

Ἄλλὰ τί μᾶς προβάλλουν πάλι αὐτοὶ οἱ σπουδαιοφανεῖς ρήτορες τῶν αἰρετικῶν; Γιατὶ ἰσχυρίζονται ὅτι “Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι θεότητα, τότε πῶς τὸ φτύσιμό του θεράπευσε τὸν τυφλό;⁴⁶ Πῶς τὸ δάκρυ του ἀνάστησε τὸν Λάζαρο⁴⁷; Πῶς στὴ γῆ τῆς Σαμαρείτιδας, ἐνῶ διψοῦσε, δὲν ἤπιε⁴⁸; Πῶς μετὰ τὴ νηστεία τῶν σαράντα ἡμερῶν, ἐνῶ πείνασε, δὲν ἔφαγε;⁴⁹ Ἄλλ' οὔτε ἀκούσαμε ὅτι αὐτὸς κοιμήθηκε, παρὰ μόνο μιὰ φορὰ στὸ πλοῖο⁵⁰, οὔτε ἀναφέρει τὸ Εὐαγγέλιο ὅτι ἔτυχέ ποτὲ νὰ πιεῖ. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπόδειξη, ὅτι ἡ σὰρκα του θεώθηκε, καὶ δὲν εἶχε ἀνθρώπινα ιδιώματα. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε μία φύση”.

Ἀπάντηση τοῦ Ὁρθοδόξου. Εἶναι κατάλληλη στιγμή νὰ πῶ τώρα σὲ σᾶς· «³ Ὡ ἀνόητοι καὶ βραδύνουσι στὸ νὰ πιστεύετε σ' ὅλα ὅσα εἶπαν γιὰ τὸν Χριστὸ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆτες⁵¹. Γιατί, θέλοντας, ὅπως νομίζετε, νὰ ἀποδείξετε ὅτι ὁλος ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, προσκρούετε στὴν ἴδια τὴ θεότητά του, ὅπως καὶ οἱ Μανιχαῖοι καὶ οἱ Ἀρειανοί, δείχνοντας ὅτι αὐτὴ εἶναι παθητὴ καὶ μεταβλητὴ, ὅπως τὰ κτίσματα. Ὅριστε λοιπὸν ὁ θεῖος καὶ πάνσοφος μεταξὺ τῶν δασκάλων Μελίτων, στὸν τρίτο λόγο του γιὰ τὴ σάρκωση τοῦ Χριστοῦ, κατηγορεῖ πολὺ τὸν ἐρμηνευτὴ πού θέλει ἀπὸ αὐτὰ πού ἔγιναν μετὰ τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὸν Χριστὸ, νὰ παρουσιάσει ἢ νὰ διαπιστώσει τὴν ἀλήθεια τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματός του, ἢ τῶν φυσικῶν καὶ ἀναμάρτητων πραγμάτων, καὶ ἐννοῶ τὴν πείνα, τὴ δίψα, τὸν ὕπνο, τὸ δάκρυ, τὸ φτύσιμο, τὸν ἰδρώτα τὴν ἔκκριση ἀπὸ τὴ μύτη καὶ τὴν ἔκκριση καὶ ἀποβολὴ τῆς τροφῆς πού φθείρεται καὶ πετιέται, καὶ ἀπὸ τὴν πόση κατὰ τρόπο φυσικὸ. Καὶ ὄχι μόνο ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα πού σὲ μᾶς εἶναι ἐπίσης ἀδιάβλητα καὶ φυσικὰ ιδιώματα τῆς ψυχῆς, δηλαδή τὴ λύπη, τὴν ἀγωνία καὶ λιποψυχία. Γιατὶ ὁ θεόσοφος Μελίτων λέγει γράφοντας ἐναντίον τοῦ Μαρκίανος· γιατί ἀρνιόταν καὶ

49. Ματθ. 4, 1 ἐ. 50. Ματθ. 8, 23-27 καὶ Μάρκ. 4, 36-39. 51. Λουκᾶ 24, 25.

κίων, καθάπερ Σευῆρός τε καὶ Γαϊανός, τὴν ἔνσαρκον Χριστοῦ οἰκονομίαν, τὰς αὐτὰς προτάσεις καὶ χρήσεις εὐαγγελικάς, ὥσπερ καὶ νῦν οὗτοι πρὸς ἡμᾶς οἱ Μαρκίωνος τοῦ Ποντικοῦ μαθηταί. Πρὸς ὃν λίαν ἐχεφρόνως ὁ Μελίτων ἀπεκρίνατο φάσκων· «Ὡς 5 οὐδὲ μία ἀνάγκη τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ἐξ ὧν μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Χριστὸς ἔπραξε, παριστᾶν τὸ ἀληθὲς καὶ ἀφάνταστον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ σώματος τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὰ γὰρ μετὰ τὸ βάπτισμα, φησὶν, ὑπὸ Χριστοῦ πραχθέντα, καὶ μάλιστα τὰ σημεῖα, τὴν αὐτοῦ κεκρυμμένην ἐν σαρκὶ θεότητα ἐδήλουν καὶ ἐπι- 10 στοῦντο τῷ κόσμῳ. Θεὸς γὰρ ὢν ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, τὰς δύο αὐτοῦ οὐσίας ἐπιστῶσατο ἡμῖν· τὴν μὲν θεότητα αὐτοῦ διὰ τῶν σημείων ἐν τῇ τριετία τῇ μετὰ τὸ βάπτισμα, τὴν δὲ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ἐν τοῖς τριάκοντα χρόνοις τοῖς πρὸ τοῦ βαπτίσματος. Ἐν οἷς διὰ τὸ ἀτελές, τὸ κατὰ σάρκα ἀπέκρουθε τὰ σημεῖα 15 τῆς αὐτοῦ θεότητος, καίπερ Θεὸς ἀληθὴς προαιώνιος ὑπάρχων.

Σχόλιον. Σημειωτέον, ὅτι ψευδῆ εἰσι καὶ ἀπόβλητα τὰ λεγόμενα παιδικὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὐ πεποιήκε σημεῖον προφανῶς ἐν ἀνθρώποις ἐπὶ γῆς, ὡς φησι τὸ Εὐαγγέλιον πρὸ τοῦ σημείου τοῦ οἴνου τοῦ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας ἐν τῷ γάμῳ μετὰ τὸ 20 αὐτοῦ βάπτισμα. Ἀλλὰ πᾶσαν ὅλην τὴν τριακονταετηρίδα καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν κατὰ πάντα τρόπον ἐδίωξε καὶ διῆξε, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας, καθ' ἣ Παῦλος μαρτυρεῖ, καίπερ Θεὸς ὢν ἀληθὴς καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σάρκωσιν.

Εἰ οὖν πεπειράται ὁ Χριστὸς πάντων τῶν ἡμετέρων κατὰ 25 πάντα τρόπον ἐπὶ τριάκοντα χρόνους, ὡς φησιν ὁ Παῦλος, μανθανέτωσαν οἱ αἵρετικοί, ὅτι τεχθεὶς ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ἐκουσίως, φωνῇ μετὰ κλαυθμοῦ νηπιοπρεπῶς ἐδάκρυσεν ὡς ἄνθρωπος. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς αὐτοῦ τοῦ ἐν-αυσιαίου καὶ διετοῦς καὶ τριετοῦς νηπιάζοντος χρόνου, Ἰησοῦς ὁ 30 πεπειραμένος κατὰ πάντα τρόπον καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν, μυριάκις ἔκλαυσε τὸν φυσικὸν καὶ νηπιώδη κλαυθμόν. Μυριάκις ἐπείνασε καὶ ἐδίψησε καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιεν. Ἐκουσίως κατὰ τὴν τῆς φύσεως τῶν παίδων πείναν καὶ δίψαν ἐσθίων καὶ πίνων. Μυριάκις ὑπνώσε

ὁ Μαρκίων, ὅπως ὁ Σεβῆρος καὶ ὁ Γαϊανός, τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ, προβάλλοντας τὶς ἴδιες προτάσεις καὶ εὐαγγελικῆς ρήσεις, τὶς ὁποῖες τώρα προβάλλουν καὶ αὐτοὶ σὲ μᾶς, οἱ μαθητὲς τοῦ Μαρκίωνος τοῦ ποντικοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖο μὲ πολλή μυαλωσύνη ὁ Μελίτων ἀποκρίθηκε λέγοντας· «Γι' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν νοῦ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀνάγκη νὰ ἀποδείξουμε, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔκανε ὁ Χριστὸς μετὰ τὸ βάπτισμα, τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ ἀφάνταστο τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τῆς ὁμοίας μὲ τὴ δική μας ἀνθρώπινης φύσεως. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ ἔγιναν μετὰ τὸ βάπτισμα, λέγει, ἀπὸ τὸν Χριστό, καὶ ἰδιαίτερα τὰ θαύματα, φανέρωναν καὶ πιστοποιοῦσαν στὸν κόσμον τὴν κρυμμένη στῆ σάρκα του θεότητα. Γιατί, ὄντας Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ ἴδιος, μᾶς πιστοποίησε τὶς δύο οὐσίες του. Τὴ θεότητά του μὲ τὰ θαύματα κατὰ τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα τριετία. Τὴν ἀνθρωπότητά του κατὰ τὰ τριάντα χρόνια τὰ πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα, κατὰ τὰ ὁποῖα, ἕξαιτίας τῆς ἀτέλειάς του, ἔκρυβε τὰ θαύματα τῆς θεότητάς του, ἃν καὶ ἦταν Θεὸς ἀληθινὸς προαιώνιος.

Σχόλιο. Πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι τὰ λεγόμενα παιδικὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ψεύτικα καὶ ἀπορριπτέα^{51α}, καὶ ὅτι προφανῶς δὲν ἔκανε θαύματα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων πάνω στῆ γῆ, ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιο, πρὶν ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦ κρασιοῦ στὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας⁵², στὸν γάμον μετὰ τὴ βάπτισή του, ἀλλ' ὀλόκληρη τὴν τριακονταετία τὴν ἔζησε ὅμοια μὲ μᾶς σὲ ὅλα, μόνο ποὺ τὴν πέρασε χωρὶς ἁμαρτία⁵³, ὅπως βεβαιώνει ὁ Παῦλος, ἃν καὶ ἦταν ἀληθινὸς Θεὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωσή του καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτήν.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἔχει δοκιμάσει ὁ Χριστὸς ὅλα τὰ δικά μας μὲ κάθε τρόπο ἐπὶ τριάντα χρόνια, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ἃς μάθουν οἱ αἱρετικοί, ὅτι, ἀφοῦ γεννήθηκε ὁ Θεὸς μὲ τὴ θέλησή του ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, ἔκλαψε ὅμοια μὲ ὅλα τὰ νήπια καὶ δάκρυσε σὰν ἄνθρωπος. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρο τὸν πρῶτο καὶ δεῦτερο καὶ τρίτο χρόνο ποὺ ἦταν νήπιο, ὁ Ἰησοῦς, ποὺ δοκιμαζόταν μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο, ὅπως καὶ ἡμεῖς, μύριες φορὲς ἔκλαψε τὸ φυσικὸ νηπιακὸ κλάμα. Μύριες φορὲς πείνασε καὶ δίψασε καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιε, τρώγοντας καὶ πίνοντας θεληματικᾶ, ἀνάλογα μὲ τὴ φυσικὴ πείνα καὶ δίψα

51α. Τὰ θαύματα δηλαδὴ ποὺ ἀναφέρει τὸ ἀπόκρυφο εὐαγγέλιο Κατὰ Θωμᾶν.

52. Ἰω. 2, 1 ἔ.

53. Ἑβρ. 4, 15.

κατὰ τὸν ὕπνον φυσικὸν καὶ ἀναμάρτητον. Μυριάκις ἔπτυσσε καὶ τὸ ρευστὸν τοῦ σώματος ἔδειξε, καὶ διὰ ῥινῶν καὶ διὰ στόματος. Μυριάκις ἐκοπίασεν ὑποτασσόμενος ἐκουσίως καὶ δουλεύων ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ τοῖς ἑαυτοῦ γονεῦσιν, ὡς φησιν ὁ Λουκᾶς. Μυ-
 5 ριάκις ἠγωνίασε καὶ ἐλυπήθη ὡς νήπιος χωρὶς πάθους καὶ ἁμαρ-
 τίας. Σῶμα γὰρ εἶχεν ὁ Χριστὸς ἁμαρτίας ἐλεύθερον, οὐ μὴν τῶν
 σωματικῶν ἀναγκῶν ἀπηλλαγμένον, καθ' ἃ διδάσκει ὁ Χρυσό-
 στομος Ἰωάννης ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἐρμηνείᾳ. Εἰ γὰρ ἀ-
 πηρνήσατο τὰς φυσικὰς καὶ ἀδιαβλήτους ἀσθενείας καὶ ἐνδείας
 10 τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἄρα ἂν αὐτὴν τὴν φύσιν προαπηρνήσατο,
 καθ' ἃ πάλιν καὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος ἡμῖν ὑπηγόρευσεν.
 Οὐκ οἴκοθεν δὲ ταῦτα ὁ θεόσοφος πατὴρ ὑπηγόρευσεν, ἀλλὰ Παύ-
 λω μαθητεύσας καὶ ἐπόμενος. Ἀκήκοε γὰρ αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς Ἑ-
 βραίους περὶ Χριστοῦ λέγοντος

15 «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ
 αὐτός, ἦγον ὁ Χριστός, μετέσχε παραπλησίως τῶν αὐτῶν παθη-
 μάτων». Λεγέτω μοι λοιπὸν ὁ αἰρετικὸς ποῖά εἰσι τὰ παθήματα
 τῆς σαρκὸς τῶν νηπίων, τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα, ὧν ὁ Χριστὸς
 μετέσχε, εἰ μὴ πείνα καὶ δίψα καὶ ὕπνος καὶ κόπος καὶ ὅσα ἄλλα
 20 πρὸ βραχέως ὁ λόγος ἠρίθμησεν; Ἐπήγαγε γὰρ εὐθέως ὁ Ἀπό-
 στολος λέγων περὶ Χριστοῦ «Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνε-
 ται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν ὄφειλε κατὰ
 πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται». Καὶ πάλιν
 μετὰ βραχέα φησὶν «Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον
 25 συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα
 καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας». «Πεπειραμένον» δὲ τίνος; Πρό-
 δηλον, ὅτι τῶν φυσικῶν ἡμῶν ἀδιαβλήτων ἀσθενειῶν, δι' ἃς ἐκου-
 σίως ἐνηνθρώπησεν. Ὅτι ἂν οὖν ἀκούσης Παύλου μαρτυροῦντος,
 ὅτι πεπειράται ὁ Χριστὸς τῶν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀσθενειῶν κατὰ
 30 πάντα, χωρὶς μόνης τῆς ἁμαρτίας, μηκέτι λοιπὸν καθ' ἡμῶν ἀγα-
 νακτῆσης λεγόντων, ὅτι πείραν ἔσχεν ὁ Χριστὸς γεννηθεὶς πάντων
 τῶν νηπιακῶν καὶ φυσικῶν ἡμῶν τοῦ σώματος ἰδιωμάτων καὶ

τῶν παιδιῶν. Μύριες φορές κοιμήθηκε τὸν φυσικὸ καὶ ἀναμάρτητο ὕπνο. Μύριες φορές ἔφτυσε καὶ ἔδειξε τὴ ρευστότητα τοῦ σώματος καὶ ἀπὸ τὰ ρουθούνια καὶ ἀπὸ τὸ στόμα. Μύριες φορές κοπίασε ὑπακούοντας θεληματικὰ καὶ ὑπηρετώντας μὲ τὴ μορφὴ τοῦ δούλου τοὺς γονεῖς του, ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς⁵⁴. Μύριε φορές δοκίμασε ἀγωνία καὶ λυπήθηκε σὰν νήπιο χωρὶς πάθος καὶ ἁμαρτία. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶχε σῶμα ἐλεύθερο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὅχι ὅμως ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὶς σωματικὰς ἀνάγκες, ὅπως διδάσκει ὁ Χρυσόστομος Ἰωάν-νης στὴν ἔρμηνεία τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου. Γιατί, ἂν ἀπαρνιόταν τὶς φυσικὰς καὶ ἀδιάβλητες ἀδυναμίες καὶ ἀνάγκες τῆς φύσεώς μας, θὰ ἦταν σὰν νὰ ἀρνιόταν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἴδια τὴ φύση, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ μᾶς ὑπαγόρευσε καὶ πάλι ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος. Καὶ δὲν μᾶς τὰ ὑπαγόρευσε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ὁ θεόσοφος πατέρας, ἀλλὰ ἀκολουθώντας τὸν Παῦλο στὸν ὁποῖο μαθήτευσε. Γιατὶ τὸν ἄκουσε νὰ λέγει γιὰ τὸν Χριστὸ στὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή του.

«Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιά ἔχουν σὰρκα καὶ αἷμα, γι' αὐτὸ καὶ αὐτός, δηλαδή ὁ Χριστός, κατὰ παρόμοιο τρόπο ἔγινε μέτοχος τῶν ἰδίων παθημάτων»⁵⁵. Ἔως μοῦ πεί λοιπὸν ὁ αἰρετικὸς, ποῖα εἶναι τὰ πάθη τῆς σάρκας τῶν νηπίων, τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα, στὰ ὁποῖα ἔγινε μέτοχος ὁ Χριστός, ἂν ὅχι ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ ὕπνος καὶ ὁ κόπος καὶ ὅσα ἄλλα πρὶν ἀπὸ λίγο ἀπαρίθμησε ὁ λόγος; Γιατὶ ἀμέσως ὁ Ἀπόστολος μιλώντας γιὰ τὸν Χριστό, πρόσθεσε· «ἔπειδὴ δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσει ἀγγέλους, ἀλλὰ νὰ βοηθήσει ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καθόλα ὅμοιος μὲ τοὺς ἀδελφούς, γιὰ νὰ εἶναι εὐσπλαγχνος»⁵⁶. Καὶ πάλι ὕστερα ἀπὸ λίγο λέγει· «Γιατὶ δὲν ἔχουμε ἀρχιερεῖα ποῦ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ συμπαθήσῃ σὶς ἀδυναμίες μας, ἀλλὰ δοκιμασμένον καθόλα, ὅμοια μὲ μᾶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία»⁵⁷. Δοκιμασμένον ὅμως σὲ τί; Εἶναι φανερό, ὅτι σὶς φυσικὰς ἀδιάβλητες ἀδυναμίες μας, γιὰ χάρη τῶν ὁποίων ἔγινε μὲ τὴ θέλησή του ἄνθρωπος. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσεις τὸν Παῦλο νὰ βεβαιώνει, ὅτι δοκίμασε τὶς ἀδυναμίες τῆς φύσεώς μας σὲ ὅλα, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, νὰ μὴ ἀγανακτεῖς πλέον ἐναντίον μας ὅταν λέμε, ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ τὴ γέννησή του δοκίμασε ὅλα τὰ νηπιακὰ καὶ φυσικὰ μας

55. Ἑβρ. 2, 14.

56. Ἑβρ. 2, 16-17.

57. Ἑβρ. 4, 15.

ἀμέμπτων παθημάτων. Διὰ γὰρ τοῦτο τὰς προκειμένας ἤγαγον μαρτυρίας, ἵνα μὴ μοι εἴπῃς, ὅτι Καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι πείραν ἔσχεν ὁ Χριστὸς πάντων τῶν φυσικῶν ἡμῶν καὶ καθαρῶν καὶ ἀδιαβλήτων πραγμάτων, ἄνευ σποράς καὶ ἁμαρτίας γενόμενος ἄνθρωπος;

5 Ὅρα γοῦν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Θεομήτωρ καὶ Θεοτόκος Μαρία, ἡ ἐκ Πνεύματος ἁγίου συλλαβοῦσα καὶ τεκοῦσα ἀσπόρως αὐτὸν Χριστὸν τὸν Θεόν, Υἱὸν αὐτῆς καὶ τέκνον αὐτῆς ὠνόμαξε πάντοτε αὐτόν, ἕως τῆς αὐτοῦ ἀπὸ γῆς ἀναλήψεως, καίπερ ὄρωσα αὐτὸν θεοσημείας ποιοῦντα, καὶ νεκρούς ἀνιστάντα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ

10 νηπιότητι αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ τριακονταετηρίδι πρὸ τοῦ βαπτίσματος πεπειραμένον πάντων καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν εἶδεν αὐτόν, τούτου χάριν «υἱὸν» αὐτῆς ὠνόμαξεν αὐτόν, καίπερ Θεὸν ὄντα ἀληθινόν. Εἰ δὲ σκληρὰ σοι καὶ βαρέα καὶ ἄπιστα τὰ λεγόμενα φαίνεται, εἰπέ μοι, τί δήποτε μῦρα ἤγαγον ἐν τῷ τάφῳ Χριστοῦ αἱ γυναῖκες;

15 Θεότης γὰρ ἡ εὐώδης καὶ ἄβρωτος οὐ χρήζει μύρων, ἀλλὰ τὸ ὑλικὸν καὶ φθορᾶς καὶ ἀποφορᾶς δεκτικόν, δι' ἣν καὶ Νικόδημος, ἀνθρώπινόν τι λογισάμενος, μετὰ ἀλόγης ἐσμύρονισε τὸ ἔνθεον Χριστοῦ σῶμα.

Τοιγαροῦν ἔχοντες συνηγόρους ἡμῶν καὶ μάρτυρας ἀψευδεῖς

20 τοὺς αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας καὶ συγχρόνους τοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γενομένους, τούτοις μᾶλλον, καὶ οὐκ ἄλλοις, πειθαρχήσομεν. Οὗτοι γὰρ ἡμῖν καταγγέλλουσι τὴν ὑπομάξιον τοῦ Ἰησοῦ γέννησιν, τὴν γαλούχησιν, τὴν ἐπὶ τῆς φάτνης ἀνάκλισιν, τοῦ μικροφυοῦς τοῦ μεγάλου Θεοῦ παλαιστημαίου μεγέθους τοῦ σώματος,

25 τὸ δάκρυον, τὸ νηπιῶδες, τὸν ὕπνον, τὴν ἀφθελγίαν τοῦ στόματος, «πρὸ τοῦ γινώσκειν τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα», ὡς Ἡσαΐας φησί, τὴν κατὰ πρόσθασιν τῶν τριχῶν καὶ ὀνύχων καὶ των μελῶν αὔξησιν, τὴν καθ' ἡμέραν τῆς τοῦ σώματος μορφῆς τρανοτέραν μόρφωσιν, τὴν κατὰ πρόσθασιν ἐξ ἀδυναμίας παιδικῆς τῶν

30 νεύρων καὶ ὀστέων καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν στερέωσιν, τὴν μετὰ χρόνον τῶν ὀδόντων κατὰ φύσιν βλάστησιν, τὴν μετὰ τὸ γάλα στερεωτέρας θρώσεως μετάληψιν, τὴν χειρακρατουμένην διδαχὴν τοῦ περιπάτου.

Εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὁ αἰρετικὸς ἀγανακτεῖς καὶ φρίττεις,

58. Λουκᾶ 1, 35.

59. Λουκᾶ 2, 7.

60. Πράξ. 1, 9.

61. Λουκᾶ 24, 1.

σωματικὰ ἰδιώματα καὶ ἄμεμπτα παθήματα. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἀνέφερα τὶς μαρτυρίες ποῦ συζητᾶμε, γιὰ νὰ μὴ πεῖς· Καὶ ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι ὁ Χριστὸς δοκίμασε ὅλα τὰ φυσικὰ μας καὶ καθαρὰ καὶ ἀδιάβλητα πράγματα, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος χωρὶς σπορὰ καὶ ἁμαρτία;

Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ ἴδια ἡ θεομήτωρ καὶ Θεοτόκος Μαρία⁵⁸, ἡ ὁποία συνέλαβε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ γέννησε χωρὶς σπόρο⁵⁹ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ καὶ Θεό, τὸν ὀνόμαζε πάντοτε γιὸ καὶ παιδί της, μέχρι τὴν ἀνάληψή⁶⁰ του ἀπὸ τὴ γῆ, ἂν καὶ τὸν ἔβλεπε νὰ κάνει θαύματα καὶ νὰ ἀνασταίνει νεκρούς, ἀλλὰ ἐπειδὴ κατὰ τὴ νηπιακὴ του ἡλικία καὶ ὅλη τὴν τριακονταετία πρὶν ἀπὸ τὴ βάπτισις τὸν ἔβλεπε νὰ τὰ δοκιμάζει ὅλα ὅμοια μὲ μᾶς, γι' αὐτὸ τὸν ὀνόμαζε γιὸ της, ἂν καὶ ἦταν Θεὸς ἀληθινός. Καὶ ἂν σοῦ φαίνονται βαριὰ καὶ ἀπίστευτα τὰ λόγια αὐτά, πές μου, γιατί οἱ γυναῖκες πῆγαν μῦρα στὸν τάφο τοῦ Χριστοῦ;⁶¹ Γιατὶ ἡ εὐωδιαστὴ καὶ ἀφθαρτὴ θεότητα δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μῦρα, ἀλλὰ αὐτὸ ποῦ εἶναι ὑλικὸ ἐπιδέχεται καὶ φθορὰ καὶ δυσσομία· γι' αὐτὸ καὶ ὁ Νικόδημος⁶² σκεπτόμενος κάτι τὸ ἀνθρώπινο, ἀρωμάτισε μὲ ἀλόη τὸ ἔνθεο σῶμα τοῦ Χριστοῦ⁶³.

Ἐπομένως, ἔχοντας συνηγόρους μας καὶ ἀψευδεῖς μάρτυρές μας αὐτοὺς ποῦ ὑπῆρξαν αὐτόπτες καὶ ὑπηρέτες⁶⁴ καὶ σύγχρονοι κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ἅς πειθαρχήσουμε σ' αὐτοὺς μᾶλλον, καὶ ὄχι σὲ ἄλλους. Γιατὶ αὐτοὶ μᾶς μιλοῦν γιὰ τὴ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ ὡς βρέφους, τὴ γαλούχησή του, τὴν ἀνάκλιση του στὴ φάτνη, τὸ μήκος μᾶς παλάμης σῶμα τοῦ μικροκαμωμένου μεγάλου Θεοῦ, τὸ δάκρυ του, τὴ νηπιότητά του, τὸν ὕπνο του, τὴν ἀδυναμία τοῦ στόματός του νὰ μιλήσει, «προτοῦ μάθει νὰ φωνάζει πατέρα ἢ μητέρα», ὅπως λέγει ὁ Ἡσαΐας⁶⁵, τὴ σταδιακὴ ἐμφάνισις τῶν τριχῶν καὶ τῶν νυχιῶν καὶ τὴν αὔξησις τῶν μελῶν τοῦ σώματός του, τὴν μέρα μὲ τὴ μέρα καταφανῆ διαμόρφωσις τοῦ σώματός του, τὴν ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἀδυναμία σταδιακὴ στερέωσις τῶν νεύρων, τῶν ὀστέων, τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδιῶν του, τὴ βλάστησις μετὰ ἀπὸ ὠρισμένο χρόνον τῶν φυσικῶν δοντιῶν του, τὴν μετὰ τὸ γάλα λήψις στερεώτερης τροφῆς, τὴ διδασκαλία του νὰ περπατεῖ πιασμένος ἀπὸ τὸ χέρι.

Ἄν ὅμως σὺ ὁ αἰρετικὸς ἀγανακτεῖς γι' αὐτὰ ποῦ λέγονται καὶ

62. Ἰω. 19, 39.

64. Λουκᾶ 1, 2.

63. Ποῶδες ἀρωματικὸ φυτό μὲ θεραπευτικὲς ιδιότητες.

65. Ἡσ. 8, 4.

τί λοιπόν δράσεις, εἰ ἀκούσης σαρκὸς καὶ αἵματος ὀκτωμήρου περιτομῆς ἐκκοπὴν καὶ ἀποβολὴν ἀπὸ Χριστοῦ γενομένην, ἢ πάλιν τριχῶν καὶ ὀνύχων αὐτῶν οὐσιωμένων διάφορον κουράν καὶ ἀπόρριψιν; Νόμος γὰρ Θεοῦ διατάσσεται Ἰουδαίοις κείρεσθαι καὶ 5 μὴ τρέφεσθαι πλοκάμους Ἐκὼν δέ σοι πάρειμι σιγήσων τὴν τῶν θρόμβων τοῦ αἵματος καὶ τῆς πλευρᾶς εἰς γῆν ἐξ Ἰησοῦ κατάρρυσίν τε καὶ ἐξ ἐνυποστάτου σαρκὸς Θεοῦ ἀφαίρεσιν. Ἴσως δέ σε μηδὲ τοῖς Εὐαγγελίοις πιστεύειν μαρτυροῦσιν, ὅτι «προέκοπτεν ὁ Ἰησοῦς σοφία» καὶ ἡλικία τὴν νηπιώδη καταλιπὼν, καὶ πρὸς τὴν παι- 10 διώδη καὶ μειρακιώδη καὶ πρὸς ἔφηβον καὶ ἔννομον καὶ τελείαν μεθιστάμενος ἡλικίαν. Εἰ γὰρ μὴ κατὰ νόμον τὸν φυσικὸν κατεδέξατο ἐκουσίως τὰ τῆς φύσεως τοῦ σώματος, ἀδιάβλητα μάλιστα πρὸ τοῦ βαπτίσματος, διὰ τί, Θεὸς ὢν παντοδύναμος, μὴ εὐθέως, ἡνίκα ἐτέχθη, ἐπὶ τῆς φάτνης ἐλάλησε; Διὰ τί εὐθέως τεχθεὶς οὐκ 15 ἐπεριπάτησε; Τίνος χάριν μὴ εὐθέως πατέρα καὶ μητέρα ἐκάλεσε; Διὰ τί εὐθέως μὴ ὀδόντας καὶ τρίχας καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τὰ τοῦ σώματος πεπληρωμένα ἐτέχθη ἔχων; Διὰ τί δὲ μὴ καὶ μορφὴν τινα κρείττω καὶ λαμπροτέραν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς ἠμφιέσατο; Εἰ γὰρ ταῦτα πεποίηκεν, εὐθέως ἂν ἐγίνωσκον καὶ οἱ γονεῖς καὶ ὁ κό- 20 σμος, ὅτι Θεὸς ἐστι, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Καὶ εἰ τοῦτο ἔγνω, οὐκ ἂν αὐτὸν υἱὸν ἴδιον ἐκάλουν, οὐκ ἂν αὐτὸν ὑποτάσσεσθαι αὐτοῖς καὶ δουλεύειν κατεδέξαντο, μᾶλλον δέ, ὡς φησὶν ὁ Βατανεώτης ὁ Νεαρός, εἰ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἄνθρωπος πιστευθῆναι ἠθούλετο ὁ Ἰησοῦς, διὰ τί μὴ μᾶλλον συνήγαγεν ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ Σιών Ἰου- 25 δαίους καὶ Ἑλληνας, ὥσπερ ἐπὶ τῇ Πεντηκοστῇ πεποίηκε, καὶ οὕτως ὁρώντων πάντων κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ ἄνθρωπος, ὥσπερ μέλλει κατέρχεσθαι τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ αὐτοῦ, καὶ ὥσπερ ἄφθησαν πᾶσιν αἱ γλῶσσαι αἱ τοῦ πυρός, καὶ ὥσπερ ὄλου τοῦ Ἰσραὴλ θεωροῦντος κατῆλθεν ἐν εἴδει πυρός ἐπὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους καὶ θεωρήσας 30 ἐπίστευσεν ὁ λαός;

Ταῦτα δὴ καὶ Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς πρὸς τὸν Ἀλικαρνασσέα γράφων φησὶν, ὅτι, εἰ ὑπὲρ ἄνθρωπον κατὰ πάντα τρόπον ἠθούλετο ὁ Χριστὸς γνωρισθῆναι τὸ σῶμα αὐτοῦ, τί ὅλως ἦν χρεια

φρίττεις, τί θὰ κάνεις λοιπὸν ὅταν ἀκούσεις γιὰ τὸ κόψιμο τῆς σάρκας του καὶ τὸ αἷμα μὲ τὴν περιτομῇ καὶ ἀποβολῇ τους ἀπὸ τὸν Χριστὸ τὴν ὀγδὴ ἡμέρα;⁶⁶ Ἐπίσης γιὰ τὸ διάφορο κόψιμο τῶν τριχῶν καὶ τῶν νυχιῶν καὶ τὴν ἀπόρριψή τους; Γιατί ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ διάταζει τοὺς Ἰουδαίους νὰ κουρεύονται καὶ νὰ μὴ τρέφουν κοιτίδες. Καὶ θεληματικὰ ἀντιπαρέρχομαι ἀποσιωπώντας τὴ ροὴ τῶν θρόμβων τοῦ αἵματος καὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ στὴ γῆ, καὶ τὴν ἀφαίρεσή τους ἀπὸ τὴν ἐνυπόστατη σάρκα τοῦ Θεοῦ. Ἴσως μάλιστα σὺ νὰ μὴ πιστεύεις οὔτε στὰ Εὐαγγέλια, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν ὅτι «Ὁ Ἰησοῦς προόδευε στὴ σοφία»⁶⁷ καὶ στὸ ἀνάστημα, ἐγκαταλείποντας τὴ νηπιακὴ καὶ μεταβαίνοντας στὴν παιδική, τὴ νεανικὴ, τὴν ἔφηβικὴ καὶ τὴν νόμιμη καὶ τέλεια ἡλικία. Γιατί, ἂν δὲν δέχτηκε θεληματικὰ τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τοῦ σώματος, ἀδιάβλητα μάλιστα πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα, γιατί, ὄντας Θεὸς παντοδύναμος, δὲν μίλησε ἀμέσως μόλις γεννήθηκε στὴ φάτνη; Γιατί ἀμέσως μόλις γεννήθηκε δὲν περπάτησε; Γιατί δὲν εἶπε ἀμέσως πατέρα καὶ μητέρα; Γιατί μόλις γεννήθηκε δὲν εἶχε ἀμέσως δόντια καὶ τρίχες καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματός του ὀλοκληρωμένα; Καὶ γιατί δὲν περιβλήθηκε μιὰ μορφή ἀνώτερη καὶ λαμπρότερη ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη μορφή; Γιατί, ἂν τὰ ἔκανε αὐτά, ἀμέσως θὰ γνώριζαν καὶ οἱ γονεῖς καὶ ὁ κόσμος, ὅτι εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι ἄνθρωπος. Καὶ ἂν τὸ γνώριζαν αὐτό, δὲν θὰ τὸν ὀνόμαζαν γιὸ δικό τους, δὲν θὰ δέχονταν νὰ ὑποτάσσεται σ' αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ὑπηρετεῖ. Ἡ μᾶλλον, ὅπως λέγει ὁ Βατανεώτης ὁ Νεαρός, ἂν ὁ Ἰησοῦς ἤθελε νὰ πιστευθεῖ ὡς ἄνθρωπος ἀνώτερος τοῦ ἀνθρώπου, γιατί δὲν συγκέντρωσε μᾶλλον ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη στὴ Σιών Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήνες, ὅπως ἔκανε κατὰ τὴν Πεντηκοστή,⁶⁸ καὶ ἔτσι, καθὼς ὅλοι θὰ τὸν ἔβλεπαν, νὰ κατέβαινε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὡς ἄνθρωπος, ὅπως πρόκειται νὰ κατεβεῖ κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία του; Καὶ ὅπως ἐπίσης φάνηκαν σὲ ὅλους γλῶσσες τῆς φωτιᾶς, καὶ ὅπως, ἐνῶ ὅλοι οἱ Ἰσραηλίτες ἔβλεπαν, κατέβηκε μὲ τὴ μορφή φωτιᾶς στὸ ὄρος Σινᾶ⁶⁹, καὶ ὁ λαὸς βλέποντάς τον πίστεψε;

Αὐτὰ ἐπίσης λέγει καὶ ὁ Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρέας γράφοντας στὸν Ἀλικαρνασσέα, ὅτι, ἐὰν ὁ Χριστὸς ἤθελε νὰ γίνῃ τὸ σῶμα του γνωστὸ μὲ τρόπον ὑπεράνθρωπο, τότε τί χρειαζόταν ἢ γυναίκα καὶ ἢ

66. Λουκᾶ 2, 21.

67. Λουκᾶ 2, 52.

68. Πράξ. 2, 1 ἐ.

69. Ἐξ. 19, 18.

γυναικὸς καὶ μήτρας Μαρίας; Τίς ἦν χρεία ἐννεαμηνιαίου ἐν
 γαστρὶ οἰκήσεως; Ὁ γὰρ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι
 ποιήσας, ἄνευ γυναικὸς καὶ μήτρας καὶ τόκου, ἠδύνατο καὶ ἐαυτῶ
 κατασκευάσαι ἄνθρωπον καὶ οἰκῆσαι εἰς αὐτὸν καὶ ἐπιδημῆσαι ἐν
 5 τῷ κόσμῳ. Πάλιν τε, εἰ μὴ ὁμοιωθῆναι ἡμῖν ἠβούλετο κατὰ τὴν
 σάρκα, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας, κατὰ πάντα τρόπον, διὰ τί μὴ
 ἀστρωῶν σῶμα ἠμφίεστο ἢ ἠλιόμορφον ἢ κρυσταλλοειδὲς καὶ λάμ-
 πον, οἷον ἦν τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδὰμ, ὅτε γέγονε, καὶ τὸ πρόσωπον
 Μωσέως ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ; ὡς γὰρ Θεὸς αὐτῶν ὑπάρχων λαμπροτέ-
 10 ραν ἐκείνων μορφήν ἐνδείξασθαι καὶ ἔχει ὀφείλει, πρὸς τὸ πιστω-
 θῆναι τῷ κόσμῳ ὅτι Θεὸς ὑπάρχει. Διὰ τί δὲ οὐχ ὠράθη καὶ συνα-
 νεστράφη, ὡς ὠράθη καὶ συνανεστράφη τῷ Ἀδὰμ, μὴ ἐσθίων, μὴ
 πίνων, μὴ κοιμώμενος, μὴ κοπιῶν, μὴ πτύων, μὴ δακρῶν, μὴ πά-
 σχων; Ὁ γὰρ τὸν Ἀδὰμ μὴ πτοήσας μηδὲ καταπλήξας ἐν τῷ συν-
 15 διάγειν αὐτῶ, ἠδύνατο καὶ ἡμῖν ὁμοίως ἐπιφανῆναι, καθὰ πάλιν
 καὶ τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ Ἰακώβ, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὠράθη,
 καὶ οὐκ ἐπάταξεν αὐτόν. Ὁμοίως καὶ οἱ προφήται καὶ ὁ Ναβουχο-
 δονόσωρ καὶ Μωσῆς καὶ ἄλλοι μυρίοι ὀπτασίαν δίχα σώματος ἐω-
 ράκασιν Θεοῦ. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις
 20 ὄψεται Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ· καὶ τοῖς
 ἀποστόλοις δὲ ἐν ἀφθαρσίᾳ καὶ ἀθανασίᾳ ὧν μετὰ τὴν ἀνάστασιν
 συνηυλίσθη ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Διὰ τί οὖν μὴ ἀγγελικῆ φύ-
 σει ἐπεφάνη τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ φθαρτῇ καὶ θνητῇ καὶ ῥευστῇ σαρκί;

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὅτι γάρ, εἰ ὤφθη Χριστὸς κρείττονά τινα
 25 καὶ παράδοξον μορφήν ἔχων, εὐθέως ἐπιστεύετο ὅτι Θεὸς ὑπάρχει,
 ἐκ Γραφικῆς ἱστορίας τὸ λεγόμενον παραστῆσαι πειράσομαι.
 Ποιήσας ὁ Θεὸς τὸ Ἀδὰμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐνέθη-
 κεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐμφυσημάτων τὴν χάριν καὶ ἔλ-
 λαμψιν καὶ ἀκτῖνα τοῦ παναγίου Πνεύματος, εἶτα διὰ τῆς παρακο-
 30 ῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀποσβεσθείσης τῆς τοιαύτης χάριτος ἐκ τοῦ
 προσώπου αὐτοῦ, ἐγέννησε τὸν Κάϊν, ἐγέννησε τὸν Ἀβελ. Μετὰ
 δὲ τούτους ἄκουσον τί φησιν ἡ Γραφή· «Ἐξῆσε δὲ Ἀδὰμ ἔτη δια-
 κόσια καὶ τριάκοντα, καὶ ἐγέννησεν υἱὸν κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ

μήτρα τῆς Μαρίας; Τί χρειαζόταν ἡ ἐννιάμηνη κατοίκηση μέσα στήν κοιλιά; Ἄλλωστε αὐτός πού δημιούργησε τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸ μηδέν, χωρὶς γυναίκα καὶ μήτρα καὶ γέννηση, μποροῦσε νὰ κατασκευάσει καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του ἓνα ἄνθρωπο καὶ νὰ κατοικήσει σ' αὐτὸν καὶ νὰ ἔρθει στὸν κόσμο. Ἄν πάλι δὲν ἤθελε νὰ γίνεῖ ὁμοῖος μὲ μᾶς κατὰ σὰρκα ὡς πρὸς ὅλα, ἔκτος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γιατί δὲν φόρεσε σῶμα ἀστρικό ἢ ἡλιόμορφο ἢ κρυσταλλοειδές καὶ λαμπερό, τέτοιο πού ἦταν τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδὰμ ὅταν δημιουργήθηκε, καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ στὸ ὄρος Σινᾶ⁷⁰; Γιατί, ὡς Θεὸς αὐτῶν πού ἦταν, ὤφειλε νὰ παρουσιάσει καὶ νὰ ἔχει πῶς λαμπερό πρόσωπο ἀπὸ ἐκείνους, γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ὁ κόσμος ὅτι εἶναι Θεός. Καὶ γιατί δὲν ἐμφανίστηκε καὶ δὲν συναναστράφηκε, ὅπως ἐμφανίστηκε καὶ συναναστράφηκε μὲ τὸν Ἀδὰμ, χωρὶς νὰ τρώει, χωρὶς νὰ πίνει, χωρὶς νὰ κοιμᾶται, χωρὶς νὰ κουράζεται, χωρὶς νὰ φτύνει, χωρὶς νὰ δακρύζει, χωρὶς νὰ πάσχει; Γιατί, αὐτός πού δὲν φόβισε τὸν Ἀδὰμ, οὔτε τὸν ἐξέπληξε ὅταν τὸν συναναστρεφόταν, μποροῦσε καὶ σὲ μᾶς νὰ ἐμφανιστεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ἐμφανίστηκε ἐπίσης καὶ στὸν Ἀβραὰμ καὶ στὸν Ἰακώβ, πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, καὶ δὲν τὸν ἐπάταξε. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ προφῆτες καὶ ὁ Ναβουχοδονόσωρ καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ μυριάδες ἄλλοι εἶδαν ὄπτασία τοῦ Θεοῦ χωρὶς σῶμα. Καὶ ὄχι μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων θὰ δεῖ τὸν Χριστό νὰ ἔρχεται μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα του. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποστόλους, ἐνῶ ἦταν ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος, μετὰ τὴν ἀνάσταση τοὺς συναναστράφηκε ἐπὶ σαράντα μέρες. Γιατί λοιπὸν δὲν ἐμφανίστηκε στὸν κόσμο μὲ ἀγγελική μορφή, ἀλλὰ ἦρθε μὲ φθαρτὴ καὶ θνητὴ καὶ ρευστὴ σάρκα;

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὅτι βέβαια, ἐὰν ὁ Χριστὸς ἐμφανιζόταν μὲ μιὰ ἀνώτερη καὶ παράδοξη μορφή, θὰ πιστευόταν ἀμέσως ὅτι εἶναι Θεός, θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ παρουσιάσω μὲ γεγονότα τῆς βιβλικῆς ἱστορίας. Ὅταν ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση Θεοῦ⁷¹, ἔβαλε στὸ πρόσωπό του μὲ τὸ φύσημά του τὴ χάρη καὶ τὴ λάμψη καὶ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁷². Ἐπειτα, ὅταν μὲ τὴν παρακοή καὶ τὴν ἁμαρτία σβήστηκε ἀπὸ τὸ πρόσωπό του αὐτὴ ἡ χάρη, γέννησε τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἀβελ⁷³. Μετὰ λοιπὸν ἀπὸ αὐτούς, ἄκου τί λέγει ἡ Γραφή· «Ἐζήσε ὁ Ἀδὰμ διακόσια τριάντα χρόνια

70. Ἐξ. 34, 29.

71. Γεν. 1, 26.

72. Γεν. 2, 7.

73. Γεν. 4, 1.

κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ», τοῦτ' ἔστιν οἷαν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε γέγονεν ὑπὸ Θεοῦ εἰκόνα, καὶ ἔλλαμψιν ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, «Καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ», τοῦτ' ἔστιν ἑξανάστασι, ἐπειδὴ εἶδεν ἐν αὐτῷ ἀνακαινισθεῖσαν τὴν ἀρχαίαν καὶ παράδοξον ἐκεί-
 5 νην ἐπὶ τοῦ προσώπου μορφήν καὶ χάριν καὶ ἔλλαμψιν τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἦν θεασάμενοι ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σήθ ἄπαντες οἱ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἄνθρωποι, εὐθέως προσηγόρευσαν αὐτὸν θεόν, καὶ διὰ τοῦτο περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι «Ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Σήθ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων», τὰς
 10 ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κάϊν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας· μετεῖχον γὰρ καὶ αὐτοὶ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἕως εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι «Οὐ μὴ καταμείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις». Μέντοι γε ὁ Σήθ ἐπὶ ἑννεακοσίους πέντε χρόνους διέμεινεν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, ἔχων τὴν τοιαύτην παράδοξον τοῦ προσώπου μορ-
 15 φήν, ὀνομαζόμενος ὑπὸ πάντων θεός. Καὶ ὁ Ναβουχοδονόσωρ δὲ τὴν παράδοξον ὄψιν τοῦ τετάρτου, υἱὸν Θεοῦ ἐκάλεσεν. Καὶ ὁ Μανωὲ τὴν ἑξαίρετον τοῦ ἀγγέλου μορφήν «Θεὸν» προσηγόρευσεν. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἰακώβ τὴν ξένην τοῦ παλαίσαντος αὐτῷ ὄψιν «Θεὸν» ὠνόμασε. Καὶ ἡ ἐγγαστρομίθος παραδόξους μορφὰς θεασαμέ-
 20 νη θεοὺς αὐτοὺς προσηγόρευσε. Καὶ Μωσῆς δὲ ἐπὶ τεσσαράκοντα χρόνους διέμεινεν ἐν ἐκείνῃ τῇ παραδόξῳ τοῦ προσώπου μορφῇ.

Καὶ τίνος χάριν ὁ πάντων τούτων τὰ πρόσωπα οὕτω δοξάσας Χριστός, οὐκ ἔδειξε τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἑαυτῷ τοιαύτην μορφήν, ὅπως πιστωθῆ, ὅτι Θεὸς ὑπάρχει ἀληθῶς, καὶ τούτου χάριν κρείτ-
 25 τωνα παρὰ τὴν ὑλικὴν καὶ γηγενῆ καὶ φθαρτὴν ἔχει μορφήν; Ἀλλ' «ἐταπεινώσε καὶ ἐκένωσεν ἑαυτόν, μορφήν δούλου ἐκουσίως λαβών». Ὅθεν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ταπεινώσει ταπεινοτέρως ἐταπεινώσεν ἑαυτόν· οὐ γὰρ υἱὸς βασιλέως ἐπὶ γῆς γέγονεν, οὐχ υἱὸς ἀρχιερέως, οὐχ υἱὸς δυνάστου, οὐ μητρὸς βασιλίδος, ἀλλὰ γονέων πτωχῶν, κώ-
 30 μης οἰκτροῦς Ναζαρέτ, οὐ μητροπόλεως τινος, οὐ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ τόπου πτωχοῦ. Ἰωσήφ πτωχός, ἡ τούτου τέχνη οἰκτροῦ, ὁ βίος αὐτῶν πτωχός. Ὅθεν καὶ ἐν Βηθλεὲμ οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ

74. Γεν. 5,3.

75. Ὅπ. π.

76. Γεν. 6,2.

77. Ὅπ. π.

καὶ γέννησε γιό, ὅμοιον μὲ αὐτὸν στὸ πρόσωπο καὶ τῆ μορφῆ του»⁷⁴, δηλαδή τέτοια πού εἶχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅταν δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔλαμπε τὸ πρόσωπό του. «Καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα Σήθ»⁷⁵, δηλαδή ἀνάστασις, ἐπειδὴ εἶδε σ' αὐτὸν νὰ ἀνακαινίζεται στὸ πρόσωπό του ἢ ἀρχικὴ ἐκείνη καὶ παράδοξη μορφή καὶ χάρις καὶ λάμψη τοῦ παναγίου Πνεύματος, τὴν ὁποία βλέποντας στὸ πρόσωπο τοῦ Σήθ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀμέσως τὸν ὀνόμασαν θεὸ. Γι' αὐτὸ ἡ Γραφή λέγει γιὰ τοὺς υἱοὺς του· «Ὅταν οἱ υἱοὶ τοῦ Σήθ εἶδαν τὶς θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων», αὐτὲς πού ἀνῆκαν στὸ γένος τοῦ Κάϊν, τὶς πῆραν γιὰ γυναῖκες τους⁷⁶. Εἶχαν ὅμως καὶ αὐτοὶ τὴ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μέχρι πού ὁ Θεὸς εἶπε· «Δὲ θὰ μείνει τὸ Πνεῦμα μου στοὺς ἀνθρώπους αὐτούς»⁷⁷. Ὁ Σήθ ὅμως ἐπὶ ἑνιακόσια πέντε χρόνια ἔζησε ἔχοντας αὐτὴν τὴν παράδοξη μορφή τοῦ προσώπου καὶ ἔξακολουθοῦσε νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ ὅλους θεός. Καὶ ὁ Ναβουχοδονόσωρ τὴν παράδοξη ὄψη τοῦ τέταρτου παιδιοῦ πού εἶδε στὴν κάμινο τοῦ πυρός, τὸ ἀποκάλεσε υἱὸ τοῦ Θεοῦ⁷⁸. Καὶ ὁ Μανουὲ τὴν ἐξαίρετη μορφή τοῦ ἀγγέλου τὴν ὀνόμασε Θεό⁷⁹. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰακώβ τὴν παράξενη ὄψη ἐκείνου πού πάλαιψε μαζί του τὴν ὀνόμασε Θεό⁸⁰. Καὶ ἡ ἐγγαστρίμυθος τὶς παράδοξες μορφὲς πού εἶδε τὶς ὀνόμασε θεοὺς⁸¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μωυσῆς ἐπὶ σαράντα χρόνια ἔμεινε μὲ ἐκείνη τὴν παράδοξη μορφή τοῦ προσώπου του⁸².

Καὶ γιὰ χάρις τίνος ὁ Χριστός, πού δόξασε τὰ πρόσωπα ὅλων αὐτῶν, δὲν ἔδειξε στοὺς ἀνθρώπους τέτοια μορφή καὶ στὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ ἀποδειχτεῖ ὅτι εἶναι πραγματικὰ Θεός, καὶ γι' αὐτὸ ἔχει ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ὑλικὴ καὶ γήινη καὶ φθαρτὴ μορφή, ἀλλὰ «ταπείνωσε καὶ κένωσε τὸν ἑαυτό του, παίρνοντας μὲ τὴ θέλησή του μορφή δούλου»⁸³; Γι' αὐτὸ ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴν ταπείνωσή του ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του περισσότερο. Γιατὶ δὲν ἔγινε υἱὸς βασιλιᾶ στὴ γῆ, οὔτε υἱὸς ἀρχιερέα, οὔτε υἱὸς δυνάστη, οὔτε υἱὸς μητέρας βασιλίσσας, ἀλλ' ἔγινε υἱὸς φτωχῶν γονέων τῆς ἀσήμαντης κωμόπολης τῆς Ναζαρέτ, ὄχι κάποιας μητρόπολης, οὔτε τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ τόπου φτωχοῦ. Ὁ Ἰωσήφ φτωχός, ἡ τέχνη του ἀσήμαντη, ἡ ζωὴ τους φτωχὴ. Γι' αὐτὸ καὶ στὴ Βηθλεὲμ δὲν ὑπῆρχε τόπος στὸ κατάλυμα γι' αὐτούς⁸⁴,

78. Δαν. 3, 25.

79. Κριτ. 13, 22.

80. Γεν. 32, 30.

81. Α' Βασ. 28, 13.

82. Ἐξ. 34, 29.

83. Φιλιππ. 2, 6-7.

84. Λουκᾶ 2, 7.

καταλύματι, οὔτε μὴν πλήθος δούλων καὶ ζώων καὶ ἡμιόνων. Διὸ καὶ πᾶσα ἡ ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ διατριβὴ ἐν πτωχείᾳ καὶ πεζοπορία γέγονεν· ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀδούλευτος ὢν, οἶκον ἐξ οἴκου μετερχόμενος καὶ ξενοδοχούμενος καὶ ἐκ τῶν συνα-
 5 κολουθούντων αὐτῷ γυναικῶν τρεφόμενος, ὁ πᾶσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν τροφήν χαριζόμενος. Ταῦτα δὲ πάντα τὰ πτωχοπρεπῆ οὐκ ἀσκόπως ὁ Χριστὸς πεποίηκεν, ἀλλ' ἐπειδὴ δι' ὑψηλοφροσύνης ἔπεσεν ὁ ἄνθρωπος, νομίσας γενέσθαι θεός, τούτου χάριν διὰ πολλῆς καὶ ἀφάτου ταπεινοφροσύνης πεποίηκεν ὁ Χριστὸς πάντα
 10 τὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αὐτοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ταπεινώσας ἑαυτόν, ὥστε καὶ αὐτὰ αὐτοῦ τὰ ἐντάφια ἱμάτια οὐκ ἐξ οἰκείων γονέων, ἀλλὰ ἐκ τοῦ Ἰωσήφ ἐκομίσαστο ἐκουσίως.

Διὸ ἐπιγνόντες τὸν σκοπὸν τῆς ἐκουσίου Χριστοῦ ταπεινώσεως, ὅτι ἑαυτὸν ἐκένωσε καὶ ἐπτώχευσεν, ἵνα τὴν ὑπερηφανίαν τοῦ
 15 ἐχθροῦ καταργήσῃ, μὴ δειλιάσωμεν μετὰ Παύλου εἰπεῖν, ὅτι «Πεπείραται Ἰησοῦς πάντων τῶν ἡμετέρων παθημάτων, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας». Καὶ μάλιστα ἔχοντες τὰς προειρημένας αὐτοῦ πρὸ τοῦ βαπτίσματος παραστάσεις καὶ τὰς νηπιώδεις, ἕως εἰς ἄνδρα τέλειον, αὐξήσεις, τὰς πείνας, τὰς δίψας, τοὺς κόπους, τὰ δάκρυα,
 20 καὶ τὰ λοιπὰ τὰ καθ' ἡμᾶς, ἅτινα τοῖς αἰρετικοῖς ἀντιτιθέντες. λέγω δὴ ἅπερ ἐν τοῖς τριάκοντα χρόνοις καθ' ἡμᾶς ἐκουσίως διεπράξατο· μηκέτι περὶ ὧν μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Χριστὸς ἐπεδείξατο ἀνθρωπίνων ζυγομαχήσωμεν. Μὴ περὶ ὕπνου, μὴ περὶ βρώσεως ἢ πόσεως ἢ κόπου ἢ δακρύων ἢ λύπης ἢ ἀγωνίας ἢ ἑτέρου τινὸς ὑλι-
 25 κοῦ. Ἴνα γὰρ καὶ μηδὲν ὅλως ἀνθρώπινον διεπράξατο μετὰ τὸ βάπτισμα ἐν τοῖς τρισὶ χρόνοις, μήτε ἔφαγε, μήτε ἔπιε, μήτε ὕπνωσε, μήτε ἐκοπίασε, μήτε ἔπτυσσε, μήτε ἐκλαυσεν, ἀρκοῦσιν ἡμῖν εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὸ ἀληθὲς τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος, πάντα, ὅσα ἔπραξε καθ' ἡμᾶς ἐν τοῖς τριάκοντα χρόνοις τοῖς πρὸ τοῦ βαπτίσματος,
 30 νόμος γάρ ἐστιν ἐξ ἀποστολικῶν κανόνων, ὁ ἐπιτρέπων τῆς τῶν πλειόνων μαρτυριῶν ἢ χρήσεων εἶναι τὴν ψῆφον ἐπὶ παντὶ ζητήματι καὶ δόγματι συντείνοντι εἰς Χριστόν.

Πλὴν τῷ ἐπεσκεμμένως ἐγκύψαντι τοῖς ἀγίοις Εὐαγγελίοις,

οὔτε βέβαια πλῆθος δούλων καὶ ζώων καὶ ἡμιόνων. Γι' αὐτὸ καὶ ὀλόκληρη ἡ διαμονὴ τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ πέρασε μέσα σὲ φτώχεια καὶ πεζοπορία. Ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, πού ἦταν ἀδούλωτος, μετέβαινε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, φιλοξενούμενος καὶ τρεφόμενος ἀπὸ τὶς γυναῖκες πού τὸν ἀκολουθοῦσαν, αὐτὸς πού χαρίζει σὲ ὅλους τὴ ζωὴ καὶ τὴν τροφή. Ὅλα βέβαια αὐτὰ τὰ ταιριαστὰ σὲ φτωχοὺς ὁ Χριστὸς δὲν τὰ ἔκανε ἄσκοπα, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἔπεσε ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειάς του, γιατί νόμισε ὅτι θὰ γίνεαι θεός, γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς μὲ μεγάλη καὶ ἀπερίγραπτη ταπεινοφροσύνη ἔκανε ὅλα τὰ τῆς ἔνσαρκης οἰκονομίας του, ταπεινώνοντας τόσο πολὺ τὸν ἑαυτὸ του, ὥστε ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ ἐντάφια ροῦχα του τὰ δέχτηκε ὄχι ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ.

Γι' αὐτὸ, γνωρίζοντας καλὰ τὸν σκοπὸ τῆς θεληματικῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι δηλαδὴ κένωσε τὸν ἑαυτὸ του καὶ φτώχευσε, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ ἐχθροῦ, ἅς μὴ δειλιάσουμε μαζί μὲ τὸν Παῦλο νὰ ποῦμε, ὅτι «ὁ Ἰησοῦς δοκίμασε ὅλα τὰ δικὰ μας πάθη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία μόνο»⁸⁵. Ἐχοντας μάλιστα τὶς ἐμφανίσεις του πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα, πού προαναφέρθηκαν, καὶ τὶς νηπιακές, μέχρι τὴν αὔξησή του σὲ ἄνδρα τέλειο, τὶς πείνες, τὶς δίψες, τοὺς κόπους, τὰ δάκρυα καὶ ὅλα τὰ δικὰ μας, τὰ ὁποῖα ἀντιπαραθέτοντας τα στοὺς αἵρετικούς, δηλαδὴ ἐκεῖνα πού στὰ τριάντα χρόνια ἔκανε σὰν ἐμᾶς μὲ τὴ θέλησή του, νὰ μὴ φιλονεικοῦμε γιὰ τὰ ἀνθρώπινα πού ἐπέδειξε ὁ Χριστὸς μετὰ τὸ βάπτισμα. Νὰ μὴ φιλονεικοῦμε γιὰ τὸν ὕπνο, γιὰ τὴν τροφή, ἢ τὴν πόση, ἢ τὸν κόπο, ἢ τὰ δάκρυα, ἢ τὴ λύπη, ἢ τὴν ἀγωνία, ἢ γιὰ κάποιο ἄλλο ὑλικό. Γιατί, ἀκόμα καὶ ἂν δὲν ἔκανε κανένα ἀπολύτως ἀνθρώπινο μετὰ τὸ βάπτισμα στὰ τρία χρόνια, ἂν δὲν ἔφαγε, οὔτε ἤπιε, οὔτε κοιμήθηκε, οὔτε κοπίασε, οὔτε ἔφτυσε, οὔτε ἔκλαψε, μᾶς φτάνουν γιὰ νὰ βεβαιώσουν τὴν ἀλήθεια τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του ὅλα ὅσα ἔκανε ὅμοια μὲ μᾶς κατὰ τὰ τριάντα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα, γιατί ὑπάρχει νόμος τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέπει ἢ ἀπόφαση γιὰ κάθε ζήτημα καὶ δόγμα πού ἀφορᾷ τὸν Χριστὸ νὰ στηρίζεται σὶς μαρτυρίες καὶ γνώμες τῶν περισσοτέρων.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πού προέκινε ὕστερα ἀπὸ προσεκτικὴ ἐξέτα-

85. Ἐβρ. 4, 15.

πτωχότερα καὶ εὐτελέστερα καὶ ἀτιμότερά εἰσιν, ἅπερ Χριστὸς πέπονθε καὶ ἔπραξεν ἐκουσίως μετὰ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, ὑπὲρ πάντα ὅσα πεποίηκεν ἀνθρώπινα καθ' ἡμᾶς πρὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ, καίπερ Θεὸς ὢν ἀληθινὸς καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σάρκωσιν.

5 Τί γάρ, εἶπέ μοι, τούτου πτωχότερον ἐπὶ Θεοῦ ἢ εὐτελέστερον ἢ ἀτιμότερον, ὅτι ὁ Ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς, «τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ», ὁ ὢν Θεὸς ἐπὶ πάντων, ὁ ὁμοούσιος καὶ ὁμόδοξος Λόγος τοῦ Πατρὸς, ὁ συναΐδιος τοῦ παναγίου Πνεύματος, ὁ ἄκτιστος, ὁ ἀτρεπτος, ὁ αὐτό-

10 φωτος, Υἱὸς ὁ μονογενής, ἐθελοντὶ ὑπὸ ἀνόμων, σὺν ἀνόμοις, ὡς ἄνομος σαρκὶ εἰς θάνατον ἀπάγεται ἄτιμον, ὡς κακοῦργος, νυκτὶ συλλαμβανόμενος, δεσμούμενος, ραπιζόμενος, ἐκδύόμενος, ἐμπτυόμενος, κολαφιζόμενος, φραγελλούμενος, ἐπὶ ξύλου γυμνὸς προση-

15 ρὰν κεντούμενος, καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἑαυτοῦ μὴ ποιούμενος, καίπερ ὡς Θεὸς πάντα δυνάμενος, ἀλλ' ὡς πρόβατον ἡσύχως τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον καταδεχόμενος. Τότε ὡς ἀληθῶς ἐπειράσθη, καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν εἶδομεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ τοὺς νί-

20 οὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦτ' ἔστιν, ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς καταδίκους ἀνθρώπους. Τότε ἀληθῶς ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων νεκρῶν νεκρὸς σαρκὶ ὁ Θεὸς γέγονεν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου ἐν τάφῳ κατετέθη, καὶ εἶδομεν αὐτὸν νεκρὸν κείμενον, ἔνθεον, κεχωρισμένον ψυχῆς, σῶμα νεκρὸν ἀληθῶς ἄψυχον, ἄλαλον, ἄπνουν, μὴ λαλοῦν, μὴ κι-

25 νούμενον, μὴ ὄρῶν, μὴ μεθιστάμενον, μὴ διδάσκον, μὴ αἰσθανόμενον, ἀλλὰ νεκρὸν ἀληθῶς σῶμα Θεοῦ, ὡς πάντες νεκροί, καὶ εἰδότες τὸ ὄραμα καὶ θέαμα τὸ μέγα τοῦτο τῆς θεοσώμου νεκρώσεως ἐξεθαμβήθημεν, καὶ ἀναλαβόντες τὰς προειρημένας φωνάς, ὡς καθ' ἡμῶν προφέρειν νομίζουσιν οἱ αἵρετικοὶ ἀτενίζοντες τῷ πανα-

30 γίῳ Χριστοῦ σώματι, πρὸς αὐτοὺς διαποροῦντες εἶπομεν.

Εἰ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ γένηται Λόγος, πῶς τὸ πρὸ βραχέως λαλοῦν ἐν τῷ σταυρῷ Χριστοῦ σῶμα, νῦν

ση τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, εἶναι πῶς φτωχὰ καὶ εὐτελῆ καὶ ἀτιμωτικά ἐκεῖνα πού ἔπαθε καὶ ἔκανε ὁ Χριστὸς θεληματικὰ μετὰ τὸ βάπτισμα, περισσότερο ἀπὸ ὅλα ὅσα ἀνθρώπινα ἔκανε σὲ μᾶς πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμά του, ἂν καὶ ἦταν Θεὸς ἀληθινὸς καὶ πρὶν καὶ μετὰ τῆ σάρκωσίν του. Γιατὶ πές μου· τί εἶναι φτωχότερο ἢ εὐτελέστερο ἢ πῶς ἀτιμωτικὸ γιὰ τὸν Θεό, ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, «ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας τοῦ Πατέρα, ἡ σφραγίδα τῆς ὑπόστασίν του»⁸⁶, αὐτὸς πού εἶναι Θεὸς τῶν ὅλων, ὁ ὁμοούσιος καὶ ὁμόδοξος Λόγος τοῦ Πατέρα, ὁ συναιώνιος τοῦ παναγίου Πνεύματος, ὁ ἄκτιστος, ὁ ἀμετάβλητος, ὁ αὐτόφωτος, ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁδηγεῖται ἐθελοντικὰ ἀπὸ ἀνόμους, μαζί μὲ ἀνόμους, ὡς ἄνομος σαρκικᾶ, σὲ ἀτιμωτικὸ θάνατο, σὰν κακοῦργος, συλλαμβάνεται νύχτα, δέχεται δεσμά, ραπίζεται, ἀπογυμνώνεται, φτύνεται, κολαφίζεται, μαστιγώνεται, καρφώνεται πάνω στὸ σταυρὸ γυμνὸς σὰν κατάδικος, τρυπιέται στὰ χέρια, τὰ πόδια καὶ τὴν πλευρὰ, καὶ δὲν παίρνει ἐκδίκηση γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἂν καὶ ὡς Θεὸς μπορούσε νὰ κάνει τὰ πάντα, ἀλλὰ σὰν πρόβατο δέχτηκε ἡσυχὰ τὸν θάνατο γιὰ μᾶς. Τότε πραγματικὰ δοκιμάστηκε ὅμοια μὲ μᾶς, ὅταν πέθανε ἀληθινὰ. Τότε εἶδαμε τὸ πρόσωπό του ἴδιο μὲ τὸ δικὸ μας, καὶ δὲν εἶχε πρόσωπο, οὔτε ὁμορφιά, ἀλλὰ τὸ πρόσωπό του ἦταν ἀτιμασμένο καὶ ὑπολειπόμενον σὲ ὠραιότητα ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων, δηλαδή περισσότερο ἀπὸ τοὺς λοιποὺς κατάδικους ἀνθρώπους. Τότε πραγματικὰ ὁ Θεὸς ἔγινε νεκρὸς ὅμοια μὲ τοὺς νεκροὺς ἀνθρώπους, ὅμοια μὲ ἄνθρωπο τοποθετήθηκε σὲ τάφο, καὶ τὸν εἶδαμε νὰ κεῖται νεκρὸς, ἔνθεος, χωρισμένος ἀπὸ τὴν ψυχὴ, σῶμα νεκρὸ πραγματικὰ, ἄψυχο, ἄλαλο, χωρὶς πνοή, χωρὶς νὰ μιλά, χωρὶς νὰ κινεῖται, χωρὶς νὰ βλέπει, χωρὶς νὰ μετατίθεται, χωρὶς νὰ διδάσκει, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται, ἀλλὰ νεκρὸ ἀληθινὰ σῶμα Θεοῦ, ὅπως ὅλοι οἱ νεκροί, καὶ βλέποντας τὸ ὄραμα καὶ τὸ θέαμα αὐτὸ τὸ μεγάλο τῆς θεόσωμης νέκρωσης, θαμπωθήκαμε, καὶ παίρνοντας τὰ προαναφερθέντα ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα νομίζουν ὅτι προβάλλουν ἐναντίον μας οἱ αἰρετικοί, ἀτενίζοντας τὸ πανάγιο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς λέμε ρωτώντας·

Ἐφόσον ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα, γιὰ νὰ γίνει καὶ τὸ σῶμα τοῦ Λόγου, γιατί τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πού πρὶν πάνω στὸν σταυρὸ

86. Ἐβρ. 1, 3.

ἐν τῷ τάφῳ οὐ λαλεῖ λόγον, καίπερ ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀσίγητον
 Θεὸν Λόγον; Εἰ γὰρ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ὑπέμεινε τὴν νέκρω-
 σιν, καὶ εἰ ἐν πᾶσι τοῖς φυσικοῖς ἡμῶν ὑπὲρ φύσιν ἦν, πῶς κατὰ
 τὴν φύσιν ἡμῶν χωρισμὸν ψυχῆς κατεδέξατο; Καὶ εἰ τοιοῦτο γέγο-
 5 νε τὸ σῶμα, οἷος ὁ θεώσας αὐτὸ Θεὸς Λόγος, πρόδηλον, ὅτι οὐκ
 ἀπέθανεν, ἀλλὰ ἀθάνατον ἦν ἐν τῷ μνήματι, ὥσπερ ὁ Θεὸς Λόγος,
 καὶ δοκῆσει καὶ φαντασίᾳ ὠραῖτο νεκρὸν. Καὶ εἰ ὡς σταγῶν ὄξους
 συνανεκράθη ἡ σὰρξ τῷ πελάγει τῆς θεότητος καὶ οὐκέτι ἦν μετὰ
 τὴν ἔνωσιν ἐν οἷῳ δήποτε ἰδιώματι ἀνθρώπων ἢ φάσμα καὶ σκιὰν
 10 εἴλησεν ὁ Νικόδημος καὶ Ἰωσήφ τὰς ὀθόνας, καὶ τέθεικεν ἐν τῷ
 τάφῳ, ἢ πάλιν πέλαγος μόνης θεότητος εἴλησε σινδόνι καὶ κατέ-
 κλεισε δεσμήσας. Εἰ δὲ θεότητος φύσις περιεγράφετο ἐν τῷ μνήμα-
 τι, μεταστοιχειώσασα τὸ σῶμα καὶ ἀλλοιώσασα πρὸς τὴν οἰκείαν
 φύσιν, πῶς ὁ διδούς τῷ ἀψύχῳ οὐρανῷ φωνὴν βροντῆς, οὐ δέδωκε
 15 καὶ τῷ νεκρῷ καὶ ἀψύχῳ αὐτοῦ σώματι φωνὴν ἐν τῷ μνήματι; Πῶς
 ὁ κινῶν ἄψυχον γῆν ἐκ θεμελίων, οὐκ ἐσάλευσε τὴν ἄψυχον αὐτοῦ
 σάρκα ἐν τῷ μνήματι; Πῶς ὁ ἀνοίξας τὰ στόματα τῶν ἀψύχων τά-
 φων, οὐκ ἤνοιγε τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν τῷ τάφῳ; Εἰ γέγονε τῇ θεώσει
 καὶ τὸ σῶμα Χριστοῦ θεότης, πῶς οὐ θεωρεῖ καὶ βλέπει, ὡς ἡ θεό-
 20 τῆς ἢ τὰ πάντα θεωροῦσα, ἀλλὰ κεκλεισμένον ἔχει τὸ ὄμμα, τὸ
 σῶμα, τὸ ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὸ φῶς, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον; Πῶς
 οὐ ζῆ τὸ ἔχον ἔνδον τὴν τοῦ κόσμου ζωὴν; Πῶς οὐκ ἀναπνεῖ ἀχώ-
 ριστον ὄν τῆς πάντων πνοῆς καὶ ζωῆς Θεοῦ; Καὶ γὰρ δυνατωτέρα
 καθ' ὑπερβολὴν ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ Λόγου
 25 τοῦ ἐν αὐτῷ, ὑπὲρ τὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς τῆς χωρι-
 σθείσης ἐξ αὐτοῦ, ἠνίκα εἶπεν ἐν τῷ σταυρῷ «Πάτερ, εἰς χεῖράς
 σου παρατίθην τὸ πνεῦμά μου».

Εἰ οὖν καινοτομήσας τὴν φύσιν, ἐκαινοτόμησε καὶ πάντα τὰ
 φυσικὰ τῆς φύσεως, καὶ οὐ κατὰ ἄνθρωπον ἔδρασε τι τῶν ἀνθρω-
 30 πίνων, ἐχρῆν αὐτὸν καὶ τὴν τοῦ σώματος νέκρωσιν μὴ καθ' ἡμᾶς
 διαπράξασθαι. Εἰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν ἀληθῆ θάνατον Χριστοῦ κα-

μιλοῦσε, τώρα μέσα στὸν τάφο δὲν βγάζει μιλιὰ, μολονότι ἔχει μέσα του τὸν ἀσίγητο Θεὸ Λόγο; Γιατί, ἐὰν τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δὲν ὑπέστη τὴ νέκρωση, καὶ ἐὰν σὲ ὅλα τὰ φυσικὰ τὰ δικὰ μας ἦταν ὑπερᾶνω τῆς φύσεως, τότε πῶς καταδέχτηκε τὸν σύμφωνα μὲ τὴ δική μας φύση χωρισμὸ τῆς ψυχῆς του; Καὶ ἐὰν τὸ σῶμα του εἶχε γίνει τέτοιο πού ἦταν καὶ ὁ Θεὸς Λόγος πού τὸ θέωσε, εἶναι φανερό ὅτι δὲν θὰ πέθαινε, ἀλλὰ θὰ ἔμενε μέσα στὸ μνήμα ἀθάνατος, ὅπως ἦταν ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ θὰ φαινόταν φαινομενικὰ καὶ φανταστικὰ νεκρός. Καὶ ἐὰν ἡ σὰρκα ἀναμίχθηκε σὰν σταγόνα ἀπὸ ξύδι μὲ τὸ πέλαγος τῆς θεότητος, καὶ δὲν εἶχε πιά μετὰ τὴν ἔνωση κανένα ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῶν ἀνθρώπων, τότε ὁ Νικόδημος καὶ ὁ Ἰωσήφ ἢ τύλιξαν φάντασμα καὶ σκιὰ μέσα στὸ σεντόνι καὶ τὰ ὀθόνια, καὶ τὸ τοποθέτησαν μέσα στὸν τάφο, ἢ τύλιξαν τὸ πέλαγος τῆς θεότητος στὸ σεντόνι καὶ ἀφοῦ τὸ ἔδεσαν τὸ ἔκλεισαν μέσα στὸν τάφο. Καὶ ἐὰν ἡ φύση τῆς θεότητος περικλειόταν μέσα στὸ μνήμα, ἔχοντας μεταστοιχειώσει καὶ μεταβάλλει τὸ σῶμα στὴ δική της φύση, πῶς αὐτὸς πού δίνει στὸν ἄψυχο οὐρανὸ τὴ δυνατότητα νὰ βροντάει, δὲν ἔδωσε καὶ στὸ νεκρὸ καὶ ἄψυχο σῶμα του φωνὴ μέσα στὸ μνήμα; Πῶς αὐτὸς πού κινεῖ τὴν ἄψυχη γῆ ἀπὸ τὰ θεμέλιά της, δὲν σάλεψε τὴν ἄψυχη σὰρκα του στὸ μνήμα; Πῶς αὐτὸς πού ἀνοίξε τὰ στόματα τῶν ἄψυχων τάφων, δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα του στὸν τάφο; Ἐὰν μὲ τὴ θέωση ἐγίνε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ θεότης, γιατί δὲν βλέπει ὅπως ἡ θεότητα πού βλέπει τὰ πάντα, ἀλλὰ κρατᾶ κλεισμένα τὰ μάτια τὸ σῶμα πού ἔχει μέσα του τὸ φῶς, πού φωτίζει κάθε ἄνθρωπο; Γιατί δὲν ζεῖ αὐτὸ πού μέσα του ἔχει τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου; Γιατί δὲν ἀναπνέει, ἀφοῦ εἶναι ἀχώριστο ἀπὸ τὴν πνοὴ τῶν πάντων καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ; Γιατί ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἡ δύναμη πού βρίσκεται μέσα του εἶναι πολὺ πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία χωρίστηκε ἀπὸ αὐτό, ὅταν πάνω στὸν σταυρὸ εἶπε· «Πατέρα, στὰ χέρια σου παραδίνω τὸ πνεῦμα μου»⁸⁷.

Ἐὰν λοιπόν, μεταβάλλοντας τὴ φύση, μετέβαλε καὶ ὅλα τὰ φυσικὰ τῆς φύσεως καὶ δὲν ἔκανε τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, τότε ἔπρεπε καὶ τὴ νέκρωση νὰ μὴ τὴν ὑποστῆ σὰν ἐμᾶς. Ἄν πάλι ἀληθινὰ κηρύσσετε πραγματικὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ, καὶ πραγματικὸ

87. Λουκᾶ 23, 16.

ταγγέλλετε, καὶ ἀληθῆ ψυχῆς ἀπὸ σώματος διάζευξιν, καὶ ἀψευ-
 δῆ ἐν τάφῳ τριήμερον νέκρωσιν, καὶ σώματος θνητοῦ ἀφωνίαν,
 καὶ ἀβλεψίαν, καὶ ἀκινήσιαν ἀφαντασίαστον, γινῶτε σαφῶς, ὡς τῶν
 αἰρέσεων παῖδες, ὅτι περὶ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐκουσίως οὐ πάντα
 5 τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐπραξεν ὁ Χριστός. Οὐδὲ τοιοῦτον αὐτοῦ
 γέγονε τὸ σῶμα, οἷος καὶ ὁ θεώσας αὐτὸ Λόγος, ἀπερίγραπτον καὶ
 ἀόρατον καὶ ἄκτιστον καὶ ἄναρχον, οὐδὲ ὡς σταγῶν ὄξους καὶ
 ἀνεκράθη καὶ ἠλλοιώθη καὶ μετεβλήθη εἰς ἀπερίγραπτον ὁμοού-
 σιον πέλαγος θεότητος, ἀλλ' ἐν ιδιότητι κατὰ φύσιν καὶ μετὰ τὴν
 10 ἔνωσιν εἶσιν. Ἡ μὲν θεότης ἀόρατος, τὸ δὲ σῶμα ὄρατὸν καὶ περι-
 γραπτόν καὶ κτιστόν.

Ταῦτά μοι φυλαττε, ὁ πιστός, ἐν καιρῷ τοῦ πρὸς ἀλλοφύλους
 πολέμου, ὡς περὶ ῥομφαίαν ἀντίστομον κρατῶν τὸν σταυρὸν τοῦ
 Χριστοῦ καὶ τὸν τάφον. Καὶ ὅποτε τὰς πολυπλόκους αὐτῶν προ-
 15 δάλλονται τῆς θεοπασχίας φλυαρίας, ἄγαγε αὐτοὺς ἐπὶ τὸν προ-
 κείμενον σταυρὸν, καὶ κεῖ κεντήσας τούτους ἀπόσφαξον. Ὅτε δὲ
 τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἄρησιν τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως ἐν Χριστῷ
 δογματίζουσι, φέρε αὐτοὺς ἐπὶ τὸν Δεσποτικὸν τάφον, καὶ κεῖ αὐ-
 τοὺς θανατώσας, τῷ ἅδῃ παράπεμψον.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἀμμωνίου Ἀλεξανδρέως κατὰ Μονοφυσιτῶν.

Καὶ γὰρ καὶ ὁ περὶ πάντα πολυπειρότατος τῶν ἐξηγητῶν Ἀμ-
 μώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν Ἀλικαρνασσέα χει-
 ρωσάμενος ἐθανάτωσαν. Ἀναλαβὼν γὰρ καὶ προσποιησάμενος
 25 τὸ τοῦ Σαμοσατέως πρόσωπον, ὡς εἶδεν τὸν Ἰουλιανὸν εἰς δόκη-
 σιν καὶ φαντασίαν τρεπόμενον, καὶ ἄνω καὶ κάτω θεωθεῖσαν καὶ
 ἀποθεωθεῖσαν καὶ τραπεῖσαν, καὶ ὡς σταγόνα ὄξους πρὸς τὸ πέ-
 λαγος τῆς θεότητος λέγοντα ἠλλοιωθεῖσαν τὴν ἁγίαν σάρκα τοῦ
 Χριστοῦ, ὡσανεὶ διαπριόμενος καὶ διαπληκτιζόμενος ἐπὶ τῇ ἀθε-
 30 τήσει τῆς ἀληθείας, ὁ ἱερός Ἀμμώνιος φησιν πρὸς τὸν Ἰουλιανόν,
 ὅτι μὲν Θεὸς ἀληθὴς ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεῖον ὄντως
 αὐτοῦ τὸ ἅγιον σῶμα τῇ θεώσει καὶ ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλή-
 ρωμα τῆς θεότητος, παντί που δῆλον. Ὁ γὰρ μὴ οὕτω φρονῶν, ξέ-
 νος καὶ ἀλλότριός ἐστι τῆς ἁγίας θεότητος αὐτοῦ. Ὅμως διὰ τὴν

χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἀληθινὴ τὴν τριήμερη νέκρωσις μέσα στὸν τάφο, καὶ τὴ σιωπὴ, τὴν τυφλότητα καὶ τὴν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὄραματα ἀκίνησία τοῦ θνητοῦ σώματος, τότε, ὄπαδοὶ τῶν αἰρέσεων, μάθετε καλά, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἔνωση μὲ τὴ θέλησή του ὁ Χριστὸς ἔκανε ὅλα τὰ δικὰ μας ὄχι μὲ τρόπο ἀνώτερο ἀπὸ μᾶς. Οὔτε τὸ σῶμα του ἔγινε τέτοιο πού ἦταν ὁ Λόγος πού τὸ θέωσε, ἀπερίγραπτο καὶ ἀόρατο καὶ ἀκτιστο καὶ χωρὶς ἀρχῆς, οὔτε σὰν σταγόνα ξυδιοῦ ἀνακατεύτηκε καὶ ἀλλοιώθηκε καὶ μεταβλήθηκε σὲ ἀπερίγραπτο ὁμοούσιο πέλαγος τῆς θεότητος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἔνωση οἱ δύο φύσεις ἔμειναν ἢ κάθε μιὰ στὴ φύση τῆς, ἢ θεότητα ἀόρατη, ἐνῶ τὸ σῶμα ὄρατὸ καὶ περιγραπτὸ καὶ κτιστό.

Αὐτὰ, σὲ παρακαλῶ, νὰ τὰ τηρεῖς, σὺ πού εἶσαι πιστός, σὲ καιρὸ πολέμου μὲ τοὺς ἀλλόφυλους, κρατώντας σὰν δίκωπο μαχαίρι τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν τάφο. Καὶ ὅταν προβάλλουν τίς πολύπλοκες φλυαρίες τῆς θεοπασχίας τους, ὀδήγησέ τους στὸν σταυρὸ πού ἔχεις μπροστὰ σου, καὶ ἐκεῖ τρυπώντας τους, σφάξε τους. Ὅταν πάλι διδάσκουν τὴ φαντασία καὶ τὴν ἄρνηση τῆς δικῆς μας φύσεως στὸν Χριστό, πηγαινέ τους στὸν τάφο τοῦ Κυρίου, καὶ ἀφοῦ τοὺς θανατώσεις ἐκεῖ, στείλε τους στὸν ἄδη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Ἄμμωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέα, Κατὰ Μονοφυσιτῶν.

Ἐξάλλου καὶ ὁ πιὸ πολύπειρος ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς γιὰ ὅλα τὰ θέματα Ἄμμωνιος ὁ Ἀλεξανδρέας, ἀφοῦ νίκησε τὸν Ἀλικαρνασσεά, τὸν θανάτωσε μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο. Παίρνοντας τὸ πρόσωπο καὶ προσποιούμενος τὸν Σαμοσατέα, ἐπειδὴ ἤξερε ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ἔκλινε πρὸς τὸν δοκητισμὸ, καὶ ἔλεγε διαρκῶς ὅτι ἡ ἀγία σάρκα τοῦ Χριστοῦ θεώθηκε καὶ ἀποθεώθηκε καὶ μεταβλήθηκε, καὶ σὰν σταγόνα ξυδιοῦ ἀλλοιώθηκε μέσα στὸ πέλαγος τῆς θεότητος, ὀργισμένος κατὰ κάποιον τρόπο καὶ φιλονεικώντας γιὰ τὴν ἀθέτηση τῆς ἀλήθειας, λέγει ὁ ἱερὸς Ἄμμωνιος στὸν Ἰουλιανό· Ὅτι βέβαια ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινός, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἅγιο σῶμα του πραγματικὰ θεώθηκε, καὶ μέσα σ' αὐτὸ κατοικεῖ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, εἶναι φανερὸ στὸν καθένα. Γιατὶ αὐτὸς πού δὲν πιστεύει ἔτσι, εἶναι ξένος καὶ ἐχθρὸς τῆς θεότητός του. Ὅμως, ἐπειδὴ σεῖς πού

πολλήν καὶ φιλόνεικον ὑμῶν ζυγομαχίαν, τῶν ἀρνούμενων τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ, ἰδοὺ οἰκειοῦμαι καὶ ἀναλαμβάνω πρόσωπον τοῦ Σαμοσατέως, ἢ μᾶλλον ἀπίστου Ἰουδαίου Φίλωνος τοῦ φιλοσόφου· καὶ οὗτος γὰρ πρὸς Μνάσωνα τὸν ἀποστολικὸν μαθητὴν, ἀντίρρησην τότε περὶ τῆς Χριστοῦ ποιούμενος θεότητος, διχρῶτα τὸν Μνάσωνα λέγων.

Τίς καὶ ποία καὶ πόθεν ἡ ἀπόδειξις, ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός; Κἂν γὰρ τὸ ἄσπορον, φησί, τοῦ τόκου αὐτοῦ τοῦ ἐκ Παρθένου εἴτης, τιμιωτέρα καὶ παραδοξότερα ἐστὶν ἢ τοῦ Ἀδὰμ γένεσις, αὐτοχεί-
10 ρως ὑπὸ Θεοῦ διαπλασθεῖσα, καὶ θείῳ ἐμφυσῆματι ψυχωθεῖσα, καὶ καθαρωτέρως τῆς ἐν μήτρᾳ γυναικεῖα καὶ κόπρω καὶ βρόμῳ καὶ ῥύπῳ ἐννεαμηνιαίας κατοικήσεως τοῦ Ἰησοῦ γεγεννημένη. Κἂν τὰ σημεῖα ἅπερ ἐποίησε μετὰ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ εἴτης, καὶ γὰρ σοι λέγω, ὅτι οὐδεὶς ἐπὶ γῆς ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἐπὶ χρό-
15 νους τεσσαράκοντα, οἷα ἐποίησε Μωσῆς. Κἂν μοι πάλιν δείξης τὸν Ἰησοῦν ἐγείροντα νεκρόν, ἀλλ' ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ ἀνέστησεν ἐκ τῶν ξηρῶν ὀστέων πλῆθος ἀμέτρητον παρεμβολῆς νεκρῶν ἀνθρώπων. Καὶ αὐτὸς δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ὅτι μείζονα αὐτοῦ ποιήσουσί τινες ἄνθρωποι σημεῖα.

20 Εἰ δὲ φάσκετε πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ὡς Θεὸς ἀνελήφθη εἰς οὐρανοὺς ὁ Ἰησοῦς, μάλιστα μὲν ὁ προφήτης Ἡλιοῦ ἐνδοξοτέρως ἀνελήφθη ἐν ἄρματι πυρός καὶ ἵπποις πυρός. Ὡστε μείζω πάσης ὑμῶν βλασφημίας ἐστὶ, τὸ ὀνομάζειν Θεὸν οὐράνιον τὸν Ἰησοῦν· καὶ γὰρ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς πρὸς Μωσέα εἶρηκεν, ὅτι «Οὐκ ὄψεται
25 ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται». Καὶ ἡ ἡμετέρα δὲ Γραφή μαρτυρεῖ, ὅτι «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Θεὸν εἶδεν ἀνθρώπων οὐδεὶς, οὔτε ἰδεῖν δύναται». Καὶ πῶς οὐκ αἰδοῦνται Χριστιανῶν κήρυκες λέγοντες Θεὸν τὸν Ἰησοῦν; Εἴρηται γὰρ ὅτι «ὁ Θεὸς πῦρ καταναλίσκον ἐστίν». Εἶπέ μοι, Θεὸς πύρινος πεινᾷ;
30 Θεὸς πύρινος διψᾷ; Θεὸς πύρινος πτύει; Θεὸς πύρινος περιτέμνεται καὶ αἵμορροεῖ καὶ ἀπορρίπτει εἰς γῆν περιτόμιον σάρκα καὶ αἷμα καὶ κόπρον γαστρός, ἅπερ ἅπαντα ἐκριφέντα ἀπὸ τοῦ Ἰη-

88. Ἡ λέξις παράγεται ἀπὸ τὸ δις καὶ χρῶς (=σῶμα ἀνθρώπου, ἐπιδερμίδα).

ἀρνεῖσθε τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ διακατέχεστε ἀπὸ μεγά-
λη διάθεση γιὰ φιλονεικία, ὀρῖστε, κάνω δικό μου καὶ ὑποδύομαι τὸ
πρόσωπο τοῦ Σαμωσατέα, ἢ καλύτερα τοῦ ἄπιστου Ἰουδαίου φιλο-
σόφου Φίλωνα, γιατί καὶ αὐτὸς εἶχε τότε ἀντίρρηση πρὸς τὸν μαθητὴ
τῶν Ἀποστόλων Μνάσωνα γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζο-
ντας τὸν Μνάσωνα δίσωμο⁸⁸.

Ποιὰ καὶ τί εἶδους καὶ ἀπὸ ποῦ συνάγεται ἡ ἀπόδειξη ὅτι ὁ
Χριστὸς εἶναι Θεός; Γιατί, ἂν ἀναφέρεις τὴν ἄσπορο γέννησή του
ἀπὸ τὴν Παρθένο, εἶναι πιὸ πολύτιμη καὶ παραδοξότερη ἢ δημιουρ-
γία τοῦ Ἀδάμ, ἢ ὅποια ἔγινε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἔλεβε ψυχὴ μὲ θεϊκὸ φύσημα, καὶ εἶναι πιὸ καθαρὴ ἀπὸ τὴ γέννηση
τοῦ Ἰησοῦ πού ἔγινε μὲ κατοίκησή του ἐπὶ ἔννια μῆνες μέσα σὲ
γυναικεία μήτρα καὶ κοπριὰ καὶ βρωμὰ καὶ ἀκαθαροσία. Ἐὰν πάλι
ἀναφέρεις τὰ θαύματα πού ἔκανε μετὰ τὸ βάπτισμά του, καὶ ἐγὼ θά
σοῦ πῶ, ὅτι κανένας πάνω στὴ γῆ δὲν ἔκανε καταπληκτικὰ πράγμα-
τα καὶ θαύματα ἐπὶ σαράντα χρόνια, τέτοια πού ἔκανε ὁ Μωυσῆς.
Ἐὰν πάλι μοῦ δείξεις ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνάστησε νεκρὸ, ὁ προφήτης
Ἰεζεκιήλ ἀνάστησε ἀπὸ ξερὰ ὅστ᾽ ἀμέτρητο πλῆθος συγκεντρωμέ-
νων νεκρῶν ἀνθρώπων⁸⁹. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς εἶπε, ὅτι μεγαλύτερα
θαύματα ἀπὸ τὰ δικά του θὰ κάνουν κάποιοι ἄνθρωποι⁹⁰.

Ἐὰν πάλι μᾶς πεῖτε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς
ὡς Θεός⁹¹, ὁ προφήτης Ἡλίας ἀναλήφθηκε πιὸ ἔνδοξα μὲ πύρινο
ἄρμα καὶ πύρινα ἄλογα⁹². Ὡστε τὸ νὰ ὀνομάζετε τὸν Ἰησοῦ Θεὸν
οὐράνιο εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ κάθε βλασφημία σας. Ἄλλωστε καὶ ὁ
ἴδιος ὁ Θεὸς εἶπε στὸν Μωυσῆ, «Δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ δεῖ τὸ πρό-
σωπό μου καὶ νὰ ζήσει»⁹³. Ἀλλὰ καὶ ἡ δική μας Γραφὴ βεβαιώνει, ὅτι
«Τὸν Θεὸ δὲν τὸν ἔχει δεῖ κανένας ποτέ»⁹⁴. Τὸν Θεὸ δὲν τὸν εἶδε κανέ-
νας ἄνθρωπος, οὔτε μπορεῖ νὰ τὸν δεῖ. Καὶ πῶς δὲν ντρέπονται οἱ
κήρυκες τῶν Χριστιανῶν ὀνομάζοντας Θεὸ τὸν Ἰησοῦ; Γιατί ἔχει εἰ-
πωθεῖ, ὅτι «ὁ Θεὸς εἶναι φωτιὰ πού κατακαίει»⁹⁵. Πές μου· Θεὸς πύρι-
νος πεινᾷ; Θεὸς πύρινος διψᾷ; Θεὸς πύρινος φτύνει; Θεὸς πύρινος
περιτέμνεται καὶ ματώνει καὶ ρίχνει στὴ γῆ τὴ σάρκα ἀπὸ τὴν περιτο-
μὴ, καὶ αἷμα καὶ κοπριὰ τῆς κοιλιᾶς, ὅλα αὐτὰ πού ἔχουν ἀποβληθεῖ

89. Ἰεζ. 37, 1ε.

93. Ἐξ. 33, 20.

90. Ἰω. 14, 12.

94. Ἰω. 1, 18.

91. Πράξ. 1, 9.

92. Δ' Βασ. 2, 11.

95. Δευτ. 4, 24.

σοῦ εἰς γῆν, ὑπὸ κυνῶν, ἔσθ' ὅτε, ἢ θηρῶν καὶ ὀρνίθων κατεβρώθη καὶ κατεπόθη, καὶ ὑπὸ κτηνῶν κατεπατήθη πάντα τὰ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἐκκοπέντα καὶ ἐκριφέντα καὶ ἀποβληθέντα, εἴτε πτύελοι, εἴτε ὄνυχες, εἴτε τρίχες, εἴτε αἷμα, εἴτε ἰδρώς, εἴτε δάκρυον, ὡς ἅπερ πάντα μοῖραί τινες καὶ μέρη εἰσὶ συνουσιωμένα τῇ οὐσίᾳ τοῦ σώματος, καὶ κατὰ πρόσθασιν καὶ αὐξῆσιν ἐκκοπτόμενα ἀπορρίπτοντα; Λέγεται γάρ, ὅτι ὁμοιώθη οἷς κατὰ πάντα τρόπον τοῖς ἀνθρώποις ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ χωρὶς ἁμαρτίας Διὸ καὶ θανόντα αὐτὸν τριήμερον κηρύττετε Θεὸν ὄντα. Καὶ ποῖος Θεὸς πῦρ κατα-
10 ναλίσκον δύναται ἀποθνήσκειν, ὅπου γε οἱ δούλοι αὐτοῦ ἄγγελοι ἀποθνήσκειν οὐ δύνανται, οὔτε μὴν τὰ πονηρὰ τῶν δαιμόνων πνεύματα, οὔτε πάλιν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί; Ποῖος δὲ πάλιν, λέγω Θεός, ὁ ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου ἔχων, φεύγει, ὡς ἔφυγεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ἡρώδου, ἵνα μὴ νήπιος φονευθῆ; Ποῖος Θεὸς πειρά-
15 ζεται ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα; Ποῖος Θεὸς γίνεται κατάρα, καθὰ Παῦλος περὶ Ἰησοῦ φησι; Ποῖος δὲ Θεὸς ἀναμάρτητος ποιεῖ ἁμαρτίαν; Δι' ἡμᾶς γάρ, ὡς λέγεται, ἁμαρτία ὁ Ἰησοῦς γέγονεν. Εἰ δὲ Θεὸς ἐστὶ, πῶς προσηύξατο ἵνα παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου; Καὶ οὐκ εἰσηκούσθη. Εἰ Θεὸς ἐστὶ, πῶς
20 ὑπὸ Θεοῦ ἐγκαταλειφθεὶς ἔλεγεν, «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, ἵνα τί με ἐγκατέλειπες;». Θεὸς ὑπὸ Θεοῦ ἐγκαταλιμπάνεται; Θεὸς Θεοῦ δέεται, λέγων, «Μὴ ἐγκαταλίπῃς τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδου»; Θεὸς δεσμεῖται καὶ κολαφίζεται καὶ ἐμπτύεται καὶ σφάζεται; Εἰ δὲ ἄρα Θεὸς ἦν, ἐχρῆν αὐτὸν πατάξαι τοὺς συλλαβεῖν αὐτὸν θέλοντας,
25 ὡς περ ἐπὶ τοῦ Λῶτ ὁ ἄγγελος Σοδομίτας ἐπάταξεν. Ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον τῶ Ἰησοῦ ὀνομάζετε ὑμεῖς «μακρόθυμον».

Ἀνάθεμα καὶ κατάθεμά σοι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ δαίμονες Υἱὸν Θεοῦ ὁμολόγησαν τὸν Χριστόν.

Ἀκουέτωσαν ταῦτα αἱ τῶν αἰρέσεων θυμελεῖς ὀρχήστραι, αἱ
30 δοκοῦσαι τιμᾶν τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τοῦτο ἀρνούμενοι τὸ ὁμολογεῖν φύσιν τὸ πανάγιον σῶμα αὐτοῦ. Ἴδου γὰρ ὁ μιαρὸς Φίλων

96. Ἐβρ. 4, 15.

97. Ματθ. 2, 13.

98. Ματθ. 4, 1 ἔ.

στή γῆ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἀπὸ σκυλιὰ ἢ θηρία καὶ πτηνὰ φαγώθηκαν καὶ καταπῶθηκαν καὶ καταπατήθηκαν ἀπὸ κτήνη, ὅλα ὅσα κόπηκαν ἀπὸ τὴ σάρκα του καὶ ἔτρεξαν καὶ ἀποβλήθηκαν, εἴτε σάλια, εἴτε νύχια, εἴτε τρίχες, εἴτε αἷμα, εἴτε ἰδρώτας, εἴτε δάκρυα, ὅλα αὐτὰ πού ἀποτελοῦν μέρη καὶ εἶναι ἐνωμένα με τὴν οὐσία τοῦ σώματος καὶ καθὼς προβάλλουν καὶ μεγαλώνουν κόβονται καὶ πετιοῦνται; Γιατὶ λέτε, ὅτι ἔγινε ὁμοιος με ὅλα τὰ ἀνθρώπινα στὴ σάρκα του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία⁹⁹. Γι' αὐτὸ καί, ἐνῶ πέθανε ἐπὶ τρεῖς μέρες, κηρῦσσετε ὅτι εἶναι Θεός. Καὶ ποιὸς Θεός, φωτιὰ πού κατακαίει, μπορεῖ νὰ πεθάνει, ὅταν οἱ δοῦλοι του οἱ ἄγγελοι δὲν μποροῦν νὰ πεθάνουν, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα τῶν δαιμόνων, οὔτε καὶ οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων; Ποιὸς, λέγω, Θεός πάλι πού ἔχει τὴν ἐξουσία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, φεύγει, ὅπως ἔφυγε ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὸν Ἡρώδη⁹⁷, γιὰ νὰ μὴ σκοτωθεῖ νήπιο; Ποιὸς Θεός δοκιμάζεται ἀπὸ τὸν διάβολο ἐπὶ σαράντα μέρες⁹⁸; Ποιὸς Θεός γίνεται κατάρα, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος γιὰ τὸν Ἰησοῦ⁹⁹; Ποιὸς Θεός ἀναμάρτητος κάνει ἁμαρτία; Γιατὶ γιὰ μᾶς, ὅπως λέγεται, ὁ Ἰησοῦς ἔγινε ἁμαρτία. Καὶ ἐὰν εἶναι Θεός, γιατί προσευχήθηκε, γιὰ νὰ ἀποφύγει τὸ ποτήρι τοῦ θανάτου, καὶ δὲν εἰσακούστηκε¹; Ἐὰν εἶναι Θεός, γιατί ἐγκαταλεμμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ ἔλεγε, «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με ἐγκατέλειψες;»². Ἐνας Θεός ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τὸν Θεό; Ἐνας Θεός παρακαλεῖ τὸν Θεὸ λέγοντας, «Μὴ ἐγκαταλείπεις τὴν ψυχή μου στὸν ἄδη»³; Ὁ Θεὸς δένεται καὶ ραπίζεται καὶ φτύνεται καὶ σφάζεται; Ἄν πραγματικὰ ἦταν Θεός, ἔπρεπε αὐτὸς νὰ σκοτώσει ἐκείνους πού ἤθελαν νὰ τὸν συλλάβουν, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Λῶτ ὁ ἄγγελος ἐξολόθρευσε τοὺς Σοδομίτες⁴. Ἀντίθετα σεῖς τὴν ἀδυναμία τοῦ Ἰησοῦ τὴν ὀνομάζετε μακροθυμία.

Ἀνάθεμα καὶ κατάρα σὲ σένα, διότι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δαίμονες ὁμολόγησαν τὸν Χριστὸ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἄς τὰ ἀκούσουν αὐτὰ οἱ θεατρικὲς ὀρχήστρες τῶν αἰρέσεων, οἱ ὁποῖες νομίζουν ὅτι τιμοῦν τὸν Χριστὸ, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἀρνοῦνται νὰ ὁμολογήσουν ὅτι εἶναι φύση τὸ πανάγιο σῶμα του. Γιατὶ νὰ ὁ βδε-

99. Γαλ. 3, 13.

1. Λουκᾶ 22, 42.

2. Ματθ. 27, 46.

3. Ψαλμ. 15, 10. Πράξ. 2, 27.

4. Γεν. 18, 1 ἔ.

οὐδὲν περὶ φύσεως ἐμέμψατο, ἀλλὰ τοῖς πάθεσι Χριστοῦ καὶ ταῖς ὕδρεσι σκανδαλιζόμενος προσέκοψε, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἔθνικοί τε καὶ ἄπιστοι. Λοιπὸν, εἰ τιμᾶν τὴν ἄτμιον τιμὴν αὐτὸν βούλεσθε λέγοντες τῇ τοῦ κρείττονος ἐκνικήσει ἀποθεωθεῖσαν τὴν σάρκα, 5 καὶ τῷ πελάγει τῆς θεότητος ὁμοιωθεῖσαν, καὶ τοιαύτην γενομένην, οἷς ὁ θεώσας αὐτὴν Λόγος, μηδὲν τῶν προειρημένων παθῶν καὶ τῶν εὐσκανδαλίστων φωνῶν, ὧν ὁ μιαρὸς Φίλων ἐν Χριστῷ ἀπηρίθμησεν, ὁμολογήσετε. Καθ' ὑπερβολὴν γὰρ εἰσιν ἀτμιότερα τὰ προκειμένα πάθη ὑπὲρ τὸ εἰπεῖν φύσιν ἢ βούλησιν ἢ ἐνέργειαν 10 ἀνθρωπίνην ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ.

Τὴν αὐτὴν δὲ τῆς ἀπωλείας ὁδὸν τῷ Φίλωνι βαδίζων καὶ ὁ Ἐδεσσηνὸς Μάρων ὁ μιαρὸς, Νέστορος ἀπόγονος ὑπάρχων, συντάττων κατὰ τῶν ὁμολογούντων Θεὸν τὸν Χριστόν. Οὕτω πῶς φησιν ἐν τῇ δυσσεβεῖ αὐτοῦ συγγραφῇ· “Σοφίζονται δὲ οἱ τῷ Αἰγυπτίῳ Κυρίλλῳ πειθόμενοι φάσκοντες, ὅτι ἀχώριστος ἦν ἐν τῷ τάφῳ 15 τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ ἢ θεότης, μεταποιουῦσα αὐτὸ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν”. Πρὸς οὗς ὡσανεὶ πρὸς παιδάς τινας ἐν θεάτρῳ παίζοντας ἐρεῖ τις Ποῦ γὰρ ἐστὶ τόπος, ὃ ἀνόητοι, ἐνθα οὐκ ἔστιν ἢ ἀπερίγραπτος θεότης; Ὁ γὰρ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληρῶν 20 καὶ πανταχοῦ παρών, πάντως ὅτι καὶ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Ἰησοῦ ἦν, ὥσπερ ἐν πάσῃ τῇ κτίσει. Εἰ δὲ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν τὸ σῶμα Χριστοῦ ἠγέρθη, οὐδὲν θαυμαστόν· ἄπιστοι γὰρ ἔθνικοὶ διὰ θανάτου ἀφθαρτα σώματα ἀνιστάμενα ἔχοντες

Ἀνάθεμά σοι εἰς αἰῶνα.

25 Ἔστι γοῦν τὸ παρ' αὐτοῖς τοῖς τῆς συνόδου Χαλκηδόνης ἐπιμεμφομένοις, τὴν δὲ φύσιν τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ ἀπαρνούμενοις ὄντως ἐκπλήξεως ἀνάπλεων, ὅτιπερ τὸ ὀρώμενον σῶμα καὶ κρατούμενον καὶ αὐξοῦμενον καὶ σπαργανούμενον καὶ περιτεμνόμενον καὶ ψηλαφώμενον καὶ δεσμούμενον καὶ ῥαπιζόμενον καὶ 30 θαπτόμενον καὶ θυόμενον καὶ κλώμενον καὶ μελιζόμενον καὶ ἐσθιόμενον καὶ θρυπτόμενον καὶ μεταδιδόμενον φάσκουσι μὴ εἶναι φύσιν, ἢ γοὺν ἀλήθειαν. Τὸν δὲ Λόγον, τὸν ἀόρατον, ὅνπερ οὔτε

5. Ἰουδαῖος φιλόσοφος τοῦ 1ου μ. Χ. αἰῶνα, ποὺ δίδαξε στὴν Ἀλεξάνδρεια.

λυρὸς Φίλων⁵ δὲν κατηγορήσῃ τίποτε γιὰ τὴ φύση, ἀλλὰ προσέκρουσε στὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ στὶς βρισιές, σκανδαλιζόμενος ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἔθνικοι καὶ οἱ ἄπιστοι. Λοιπὸν, ἐὰν θέλετε νὰ τὸν τιμῆσετε μὲ τὴν ἀτιμῆ τιμῆ, λέγοντας ὅτι μὲ τὴν ὑπερίσχυση τοῦ ἀνωτέρου ἀποθεώθηκε ἡ σάρκα καὶ ἔγινε ὅμοια μὲ τὸ πέλαγος τῆς θεότητος, καὶ ἔγινε τέτοια πὺ εἶναι καὶ ὁ Λόγος πὺ τὴ θέωσε, νὰ μὴ πιστεύετε κανένα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα πάθη καὶ τὶς μαρτυρίες πὺ εὐκόλα σκανδαλίζουν, τὶς ὁποῖες ἀπαρίθμησε ὁ σιχαμερὸς Φίλων γιὰ τὸν Χριστό. Γιατὶ τὰ πάθη αὐτὰ πὺ ἀναφέρθηκαν εἶναι πολὺ πιὸ ἀτιμα ἀπὸ τὸ νὰ δεχτοῦμε ἀνθρώπινη φύση ἢ θέληση ἢ ἐνέργεια στὸν Χριστό.

Τὸ ἴδιο ὅμως δρόμο τῆς ἀπώλειας μὲ τὸν Φίλωνα βαδίζοντας καὶ ὁ ὄδελυρὸς Μάρων ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα⁶, πὺ ἦταν ἀπόγονος τοῦ Νέστορα, συμπεριλαμβανόμενος σὲ ἐκείνους πὺ δὲν δέχονται Θεὸ τὸν Χριστό, λέγει (ὁ Μάρων) στὸ ἀσεβὲς σύγγραμμά του· «Αὐτοὶ πὺ πιστεύουν στὸν Αἰγύπτιο Κύριλλο σοφίζονται ἰσχυριζόμενοι, ὅτι ἡ θεότητα τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ ἦταν ἀχώριστη μέσα στὸν τάφο, μεταβάλλοντας τὸ σῶμα ἀπὸ φθαρτὸ σὲ ἀφθαρτο». Σ' αὐτούς, σὰν πρὸς κάποια παιδιὰ πὺ παίζουν στὸ θέατρο, θὰ ἔλεγε κανεῖς· Πὺ ὑπάρχει τόπος, ἀνόητοι, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ ἀπεριόριστη θεότητα; Γιατὶ, αὐτὸς πὺ γεμίζει τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ εἶναι παντοῦ παρῶν, ἦταν ὅπωςδήποτε καὶ στὸν τάφο τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως ἦταν καὶ σὲ ὅλη τὴν κτίση. Καὶ ἐὰν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀναστήθηκε ἀπὸ φθαρτὸ σὲ ἀφθαρτο, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀξιοθαύμαστο. Γιατὶ καὶ οἱ ἄπιστοι ἔθνικοι μετὰ τὸν θάνατο, ὅταν θὰ ἀναστηθοῦν, θὰ ἔχουν σώματα ἀφθαρτα.

Νὰ εἶσαι ἀναθεματισμένος στὸν αἰῶνα.

Γι' αὐτούς λοιπὸν πὺ κατηγοροῦν τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας καὶ ἀπαρνοῦνται τὴ φύση τοῦ Χριστοῦ, προξενεῖ πραγματικὰ κατάπληξη τὸ ὅτι λένε πὺς τὸ σῶμα πὺ κρατιέται καὶ αὐξάνεται καὶ σπαργανώνεται καὶ περιτέμνεται καὶ ἀγγίζεται καὶ δένεται καὶ ραπίζεται καὶ σφάζεται καὶ τρουπιέται καὶ σηκώνεται καὶ θάβεται καὶ θυσιάζεται καὶ κομματιάζεται καὶ μοιράζεται καὶ τρώγεται καὶ γίνεται θρύψαλα καὶ προσφέρεται, δὲν εἶναι φυσικό, δηλαδὴ ἀληθινό.

6. Πόλη τῆς Συρίας στὴ Μεσοποταμία.

εἶδον, οὔτε ὄψονται, οὔτε ἐκράτησαν, οὔτε κρατήσουσιν, οὔτε κατέλαβον, οὔτε καταλήψονται, οὔτε περιέγραψαν, οὔτε ἐθανάτωσαν, οὔτε ἐμέλισαν, οὔτε ἔφαγον, οὔτε ὄλως τις τῶν αὐτοῦ καταλαβέσθαι δύνανται, οὐ φύσιν, οὐ μορφήν, οὐκ εἶδος, οὐ χρῶμα, οὐ σχῆμα, οὐ μέτρον, οὐ κίνησιν, οὐ μετάστασιν, οὐ μετάβασιν, οὐ κέλευσιν ἢ ἀναχώρησιν, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἐν τῷ Θεῷ Λόγῳ ὄντων, τοῦτον ὁμολογοῦσιν οὐσίαν. Καὶ μὴν, ἵνα τι καὶ παραφρονῶν πρὸς αὐτοὺς εἶπω, τὸ ὁρώμενον καὶ κρατούμενον ἐν τοῖς πράγμασι μᾶλλον πιστεύεται καὶ οὐσία [φύσις] ὑπάρχουσα ὁμολογεῖται παρὰ 10 πάντων, ὑπὲρ τὸ μὴ ὁρώμενον ἢ κρατούμενον, ἀλλὰ λόγῳ ἐξ ἀκοῆς πιστευόμενον. Τὰ γὰρ τῆς Χριστοῦ θεότητος πίστει ἐξ ἀκοῆς παρειλήφαμεν, τὰ δὲ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τῆς πείρας αὐτῆς τῶν πραγμάτων ἐωράκαμεν καὶ ἐψηλαφήσαμεν.

Ὡς, εἰ δόξει τινὶ τῶν ἀπίστων περιεργότερον εἰσπράξει ἡμᾶς 15 φυσικὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅποια ἢ ταύτης φύσις, καὶ πόθεν ὅτι ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ ἦν ὁ Θεὸς ὁ ποιητὴς τῶν ἀπάντων, οὐδὲν ἕτερον τῷ ταῦτα περιεργαζομένῳ δυνάμεθα λέγειν, ἀλλ' ἢ ὅτι πίστει μόνῃ τὰ περὶ τῆς θεότητος πάντα παραδίδονται, πίστει ἀπεριέργῳ, καὶ οὐκ ἐξερευνήσει οὐδὲ καταλήψει. 20 Κἂν γὰρ οἱ πιστοὶ διὰ τῶν σημείων τοῦ Χριστοῦ ἐπιστώθημεν τὸ ἀληθὲς τῆς αὐτοῦ θεότητος, ἀλλ' ἤκουσας πρὸ βραχείος, πῶς ὁ δι' ἐναντίας ἀντέθηκε τοῖς Χριστοῦ θαύμασι τὰς ἀμυθήτους Μωσέως σημειοποιίας. Καὶ γοῦν πολέμου κατὰ τὴν Ἀντινόπολιν πρὸς Ἀκόλουθον τὸν σοφιστὴν τὰς διαλέξεις ποιουμένῳ, Ἰουδαῖον τὸν αὐ- 25 τὸν τυγχάνοντα, ἀντιθέντος καὶ αὐτοῦ τοῖς τοῦ Χριστοῦ θαύμασι τὰς Μωσέως θαυματουργίας. Εἶτα, ἐμοῦ εἰρηκότος, ὅτι Μωσῆς μὲν, ὡς προφήτης ὢν, διὰ προσευχῆς ἐξετέλει τεράστια, ὁ δὲ Χριστός, ὡς Θεός, αὐτοκελεύστως τὰ θαύματα διεπράττετο δίχα προσευχῆς. Πρὸς ταῦτα ἔφασκεν ὁ Ἰουδαῖος, ὅτι καὶ ὁ Χριστός διὰ προσευχῆς 30 τὸν Λάζαρον ἤγειρε, καὶ διὰ προσευχῆς τοὺς πέντε ἄρτους ἐπλή-

Ἐνῶ ὁ Λόγος ὁ ἀόρατος, τὸν ὁποῖο οὔτε εἶδαν, οὔτε θὰ δοῦν, οὔτε κράτησαν, οὔτε θὰ κρατήσουν, οὔτε ἔπιασαν, οὔτε θὰ πιάσουν, οὔτε περιόρισαν, οὔτε θανάτωσαν, οὔτε κομμάτιασαν, οὔτε ἔφαγαν, οὔτε μποροῦν γενικᾶ νὰ καταλάβουν κάτι ἀπὸ τὰ δικά του, οὔτε τὴ φύση, οὔτε τὴ μορφή, οὔτε τὸ πρόσωπο, οὔτε τὸ χρῶμα, οὔτε τὸ σχῆμα, οὔτε τὸ μέγεθος, οὔτε τὴν κίνηση, οὔτε τὴ μετατόπιση, οὔτε τὴ μετάβαση, οὔτε τὴ διαταγή ἢ τὴν ἀναχώρηση, οὔτε ἄλλο τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ὑπάρχουν στὸν Θεό Λόγο, αὐτὸς ὁ Λόγος ὁμολογοῦν ὅτι ἔχει οὐσία. Καί ὅμως, γιὰ νὰ πῶ κάτι πρὸς αὐτοὺς παραφρονώντας, αὐτὸ ἀπὸ τὰ πράγματα πού βλέπεται καὶ κρατιέται, πιστεύεται καὶ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους ὅτι εἶναι οὐσία, δηλαδή φύση, πολὺ περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ πού δὲν βλέπεται καὶ δὲν κρατιέται, ἀλλὰ πιστεύεται μὲ τὸν λόγο ἀπὸ τὴν ἀκοή. Γιατὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ τὰ παραλάβαμε μὲ πίστη ἀκούοντάς τα, ἐνῶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ σάρκα του μὲ τὴν ἴδια τὴ δοκιμὴ τῶν πραγμάτων καὶ τὰ εἶδαμε καὶ τὰ ψηλαφήσαμε.

Ὡστε, ἂν φανεῖ καλὸ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἄπιστους νὰ παρουσιάσουμε περισσότερες φυσικὲς ἀποδείξεις γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τί εἶδους εἶναι ἢ φύση της, καὶ ἀπὸ ποῦ συμπεραίνουμε, ὅτι στὴ σάρκα του ὑπῆρχε ὁ Θεός, ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων, δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε τίποτε ἄλλο σ' αὐτὸν πού περιεργάζεται τὰ θέματα αὐτὰ, παρὰ μόνο, ὅτι ὅλα τὰ τῆς θεότητας παραδίδονται μόνο μὲ τὴν πίστη, πίστη πού δὲν εἶναι περίεργη, καὶ ὄχι μὲ ἔρευνα, οὔτε χειροπιαστὰ. Γιατί, μολονότι ἐμεῖς οἱ πιστοὶ βεβαιωθήκαμε μὲ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς θεότητάς του, ὅμως ἀκουσες πρὶν ἀπὸ λίγο μὲ ποιὸν τρόπο ὁ ἀντίδικος ἀντιπαράθεσε στὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ τὰ ἀναρίθμητα θαύματα τοῦ Μωυσῆ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔκανα ἀγῶνα στὴν Ἀντινόπολη μὲ τὸν σοφιστὴ Ἀκόλουθο, πού ἦταν Ἰουδαῖος καὶ δίδασκε ἐκεῖ καὶ ἀντέτασσε στὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ τὶς θαυματουργικὲς ἐνέργειες τοῦ Μωυσῆ, ὅταν τοῦ εἶπα, ὅτι ὁ Μωυσῆς, ὄντας προφήτης, ἔκανε τὰ θαύματα μὲ προσευχή, ἐνῶ ὁ Χριστός, ὡς Θεός, ἔκανε τὰ θαύματα μὲ δική του διαταγή, χωρὶς προσευχή, σ' αὐτὰ ὁ Ἰουδαῖος ἔλεγε, ὅτι καὶ ὁ Χριστός μὲ προσευχὴ ἀνάστησε τὸν Λάζαρο⁷, καὶ μὲ προσευχὴ πολλαπλασίασε τὰ πέντε ψωμιά⁸, καὶ προ-

8. Ἰω. 6, 11.

θινε, καὶ προσηύξατο παρελθεῖν αὐτὸ τὸ ποτήριον, καὶ εἰς ὄρος
κατ' ἰδίαν Θεῷ ὡς ἄνθρωπος προσήχετο, λέγων· «Πάτερ, ἄφες
αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιούσιν». Εἰ δὲ καὶ χωρὶς προσευχῆς
ἐποίησέ τινα σημεῖα, οὐδὲν θαυμαστόν· καὶ Μωσῆς γὰρ τὰ μὲν διὰ
5 προσευχῆς, τὰ δὲ καὶ χωρὶς προσευχῆς ἐθαυματούργει, ὥσπερ καὶ
Ἑλίας χωρὶς προσευχῆς τὸ ἔλαιον καὶ τὸ ἄλευρον ἐπλήθυνε.
Χωρὶς προσευχῆς τὸν Ἰορδάνην ἔσχισε Ἑλίας. Χωρὶς προσευχῆς
καὶ Ἐλισσαιὲ τὸ ἔλαιον ηὐλόγησε καὶ τὸν θάνατον τὸν ἐν τῷ λέ-
βητι ἰάσατο. Χωρὶς προσευχῆς τὸν λεπρὸν Νεεμᾶν ἐκαθάρισε, καὶ
10 νεκρὸν ὁ νεκρὸς Ἐλισσαιὲ ἀνέστησεν. Εἰ δὲ λέγεις μοι, ὅτιπερ Μω-
σῆς καὶ οἱ προφῆται ὑπὸ Θεοῦ ἀπεστάλησαν ὡς δούλοι, καὶ γὰρ σοὶ
ἔρω, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔλεγεν, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀπέστειλε, καὶ ὅτι οὐ
δύναται χωρὶς τοῦ Θεοῦ ποιῆσαι οὐδέν, καὶ ὅτι ὅσα λαλεῖ, ἐκ τοῦ
Θεοῦ ἔλαβε πρόσταξιν τό, τί εἰπεῖν καὶ τί λαλῆσαι καὶ μὴ ποιῆσαι
15 τὸ θέλημα τοῦ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ δὲ καὶ
σεισμὸς καὶ σκότος γέγονεν, ὡς λέγετε, ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη,
ἀλλὰ μὴν καὶ ἐφ' ἐτέρων ἁγίων πολλάκις, ὑπὸ τινων ἀνόμων ἀδί-
κως ἀποθανόντων, σημεῖα καὶ σεισμοὶ καὶ τέρατα γέγονασιν.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀπίστων καὶ ἀθέων περὶ τῆς θεότη-
20 τος τοῦ Χριστοῦ γλωσσαλοούντων καὶ βλασφημούντων, λεγέτω-
σαν ἡμῖν οἱ φάσκοντες τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα ἀνακραθεῖσαν καὶ
τῷ πελάγει τῆς ἀοράτου θεότητος ὁμοιωθεῖσαν. Πόθεν τὸν δι'
ἐναντίας πείθουσιν, ὅτι Θεὸς ἐστὶν ὁ Χριστός, εἰ μὴ πίστει μόνῃ
ἀπεριέργῳ; Τὴν δὲ τοῦ σώματος αὐτοῦ φύσιν οὐ μόνον πίστει,
25 ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῆς τῆς πείρας τῶν πραγμάτων, ὧν ἐωράκαμέν τε
καὶ ἐψηλαφήσαμεν καὶ καθ' ἡμέραν φύσει καὶ ἀληθείᾳ μεταλαμ-
βάνομεν ἐσθίοντες Ἄλλ' οἴμαι πάντας τοὺς παραιτουμένους καὶ
ἀπαρνούμενους τὴν φύσιν καὶ τὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ
τὰς ταύτης ιδιότητας, ἀπ' αὐτοῦ ἐκείνου Μάνεντος τοῦ μυσσαροῦ
30 μέχρι καὶ νῦν, μὴ ἄλλοθέν ποθεν ἀποστρέφεισθαι καὶ ἀποφεύγειν
αὐτοὺς ταῦτα, εἰ μὴ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτοὺς ὄλους δι' ὄλου βεβορβο-
ρωμένους τῇ πυρώσει καὶ ἀσελγείᾳ καὶ ἐπιθυμίᾳ καὶ ἡδυπαθείᾳ

9. Λουκᾶ 22, 42. 10. Λουκᾶ 6, 12. 11. Λουκᾶ 23, 34. 12. Ἐξ. 7, 10.
13. Γ Βασ. 17, 13-14. 14. Δ' Βασ. 2, 1-2. 14α. Δ' Βασ. 4, 4-7.

σευχήθηκε νὰ ἀποφύγει αὐτὸ τὸ ποτήρι⁹, καὶ στὸ ὄρος ἰδιαιτέρως προσευχόταν στὸν Θεὸ ὡς ἄνθρωπος¹⁰, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σταύρωση ἔλεγε· «Πατέρα, συγχώρησέ τους, γιατί δὲν ξέρουν τί κάνουν»¹¹. Ἐὰν καὶ ἂν ἔκανε μερικὰ θαύματα χωρὶς προσευχή, δὲν εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ. Γιατὶ καὶ ὁ Μωυσῆς ἄλλα θαύματα τὰ ἔκανε μὲ προσευχή, καὶ ἄλλα χωρὶς προσευχή¹², ὅπως καὶ ὁ Ἡλίας πολλαπλασίασε τὸ λάδι καὶ τὸ ἀλεύρι χωρὶς προσευχή¹³. Χωρὶς προσευχή ἐπίσης διέσχισε καὶ τὸν Ἰορδάνη¹⁴. Χωρὶς προσευχή καὶ ὁ Ἐλισσαῖος εὐλόγησε τὸ λάδι καὶ θεράπευσε τὸν θάνατο ποῦ ὑπῆρχε μέσα στὸν λέβητα¹⁴. Χωρὶς προσευχή θεράπευσε τὸν λεπρῶ Νεεμάν¹⁵, καὶ νεκρὸς ἀκόμα ὁ Ἐλισσαῖος ἀνάστησε νεκρό¹⁶. Καὶ ἂν μοῦ λές, ὅτι ὁ Μωυσῆς καὶ οἱ προφῆτες εἶχαν ἀποσταλεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς δοῦλοι, καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ πῶς ὁ Χριστὸς ἔλεγε, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἔστειλε, καὶ ὅτι δὲν μπορεῖ χωρὶς τὸν Θεὸ νὰ κάνει τίποτε¹⁷, καὶ ὅτι ὅσα λέγει, τὰ λέγει ἔχοντας πάρει ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐντολή, γιὰ τὸ τι θὰ πεῖ καὶ τί θὰ κηρύξει¹⁸, καὶ δὲν κάνει τὸ δικό του θέλημα, ἀλλὰ τὸ θέλημα ἐκείνου ποῦ τὸν ἔστειλε¹⁹. Καὶ ἐὰν ἐγίνε σεισμὸς καὶ σκοτάδι, ὅπως λέτε, ὅταν σταυρώθηκε ὁ Χριστὸς²⁰, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους ἁγίους πολλές φορές ποῦ πέθαναν ἄδικα ἀπὸ κάποιους παράνομους, ἔχουν γίνε θαύματα καὶ σεισμοὶ καὶ συμβάντα ποῦ προκάλεσαν κατάπληξη.

Ἐπειδὴ αὐτὰ καὶ τέτοια φλυαροῦν καὶ βλασφημοῦν οἱ ἄπιστοι καὶ ἄθεοι γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ἃς μᾶς ποῦν αὐτοὶ ποῦ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ σὰρκα τοῦ Κυρίου ἀναμίχθηκε καὶ ἐγίνε ὅμοια μὲ τὸ πέλαγος τῆς ἀόρατης θεότητας· Μὲ τί πείθουν τὸν ἀντίθετο, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, παρὰ μόνο μὲ τὴν ἀπερίεργη πίστη; Ἐνῶ τὴ φύση τοῦ σώματός του ὄχι μόνο μὲ τὴν πίστη, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἴδια τὴν πεῖρα τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ τὰ εἶδαμε καὶ τὰ ψηλαφήσαμε καὶ καθημερινὰ τὰ μεταλαβαίνουμε τρώγοντάς τα φυσικὰ καὶ ἀληθινὰ. Νομίζω ὅμως ὅτι ὅλοι ὅσοι ἀπορρίπτουν καὶ ἀρνοῦνται τὴ φύση καὶ τὰ σωματικὰ πράγματα τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὶς ιδιότητες του, ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀκάθαρτο Μάνεντα καὶ μέχρι τώρα, δὲν τὰ ἀποστρέφονται καὶ τὰ ἀποφεύγουν ἀπὸ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο ἐπειδὴ εἶναι οἱ ἴδιοι τελείως μολυσμένοι μὲ τὴ φλόγωση καὶ τὴν ἀσέλ-

15. Δ΄ Βασ. 5, 1 ἔ.

18. Ἰω. 14, 10.

16. Δ΄ Βασ. 4, 33-35.

19. Ἰω. 5, 30.

17. Ἰω. 5, 18 ἔ.

20. Ματθ. 27, 51-52.

τῆς πορνείας καὶ τῷ γαργαλισμῷ τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος καὶ τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῶν, καὶ νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν μολυνομένους λογιστικῶς τε καὶ πρακτικῶς περὶ τὰς τῶν σωμάτων ἐρωτομανίας καὶ ἀκαθαρσίας καὶ ἀνδρομανίας καὶ θυλημανίας καὶ ἡδυπαθείας καὶ σαρκικῆς αἰσχροουργίας, καὶ ὄρα ἰδενεκῶς ἐν ἑαυτοῖς ὥσπερ τινα φλόγα δεινῆς καμίνου, ἄπτοντας τοὺς γαργαλισμοὺς τῆς φλογὸς καὶ τῶν σπινθήρων τῶν τῆς σαρκὸς αὐτῶν πυρώσεων τῆς ἀσελγοῦς ὀρέξεως καὶ τούτου λοιπὸν οἰομένους ἀκάθαρτον εἶναι τὴν φύσιν τοῦ σώματος καὶ ἀνάξιον
 10 ὅλως κἂν λόγῳ ψιλῶ ὁμολογεῖσθαι, ὅτι σῶμα τὸ καθ' ἡμᾶς ἀνέλαβεν ὁ Χριστός, ἢ ἀνθρωπίνην σάρκα ἢ ἐνέργειαν ἢ θέλημα ἢ ιδιότητα παντοίαν ὁμοούσιον ἡμῶν, νομίζοντες οἱ κατάσπιλοι καὶ βορβορώδεις χοῖροι, ὅτι περὶ κατὰ τὴν αὐτῶν τῆς σαρκὸς ἡδυπαθείαν καὶ φιλόδονον ἀκαθαρσίαν, οὕτω πᾶσα σὰρξ καὶ πᾶν ἀν-
 15 θρώπου σῶμα ἐνεργεῖται καὶ πολεμεῖται καὶ μολύνεται καὶ μαίνεται καὶ ἐκπυροῦται πρὸς μιὰς ὀρέξεις τε καὶ παρὰ φύσιν ἐμμανεῖς ἡδυπαθείας καὶ ῥύσεις σαρκομανίας

Τοιαύτης μιὰς διαθέσεως καὶ σαρκικῆς ἐκκαύσεως ὡν Οὐαλεντῖνος πρῶτος μετὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ἀναφανεῖς
 20 ἐκήρυξε, μὴ εἰληφέναι σάρκα τὴν καθ' ἡμᾶς τὸν Χριστόν. Τούτου τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς σαρκὸς περιέχων καὶ Μᾶνης ὁ δυσσεβῆς ἔφασκε, σκιᾶ καὶ δοκῆσει, καὶ οὐ φύσει εἶναι σῶμα τὸ ὀρώμενον τοῦ Χριστοῦ. Διὸ οὐδὲ κτίσμα Θεοῦ εἶναι τὴν σάρκα ἡμῶν ἐδογματίζεν, ἀλλὰ κτίσμα τοῦ διαβόλου· καὶ τούτου χάριν φησὶν
 25 οὕτως ὑπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὴν ἐκπυροῦται καὶ πολεμεῖται δαίμονος «Οὐ γὰρ οἰκεῖ», φησὶν, «ἐν σαρκὶ ἡμῶν ἀγαθόν». Διὸ ἢ μὲν «σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς», καὶ «Τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν», καὶ «Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;». «Ὅτι σὰρξ καὶ
 30 αἷμα βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι», καὶ «Οἱ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται».

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ δυσσεβοῦς συλλέξαντος καὶ προερ-

21. Ρωμ. 7, 17.

22. Γαλ. 6, 17.

23. Ρωμ. 8, 7.

γεια καὶ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν ἡδυπάθεια τῆς πορνείας καὶ τὸν γαργαλισμὸ τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος καὶ τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τους, καὶ νύχτα καὶ μέρα μολύνονται καὶ μὲ τὴ σκέψη καὶ στὴν πράξιν μὲ τις ἐρωτομανίες καὶ ἀκαθαρσίες καὶ ἀνδρομανίες καὶ θηλυμανίες καὶ ἡδυπάθειες καὶ σαρκικὲς αἰσχροτήτες τοῦ σώματος, καὶ βλέπουν διαρκῶς μέσα τους σὰν κάποια φλόγα φοβεροῦ καμινιοῦ νὰ ἀνάβουν οἱ γαργαλισμοὶ τῆς φλόγας, καὶ τῶν σπινθήρων τῆς φλόγας καὶ τῶν σπινθήρων ἀπὸ τὴ φλόγωση τῆς σάρκας τους καὶ τῆς γεμάτης ἀσάλγεια ὄρεξίς τους. Νομίζοντας λοιπὸν ὅτι ἡ φύσις αὐτοῦ τοῦ σώματος εἶναι ἀκάθαρτη καὶ τελείως ἀνάξια, ἀκόμα καὶ μὲ ἀπλὰ λόγια νὰ ὁμολογεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔλαβε τὸ δικὸ μας σῶμα, ἢ τὴν ἀνθρώπινη σάρκα, ἢ τὴν ἐνέργεια, ἢ τὸ θέλημα, ἢ ὅποιαδήποτε ιδιότητα ὁμοούσια μὲ μᾶς, πιστεύουν οἱ καταμολυσμένοι καὶ κυλισμένοι στὸν βουρκο χοῖροι, ὅτι σύμφωνα μὲ τὴ δική τους σαρκικὴ ἡδυπάθεια καὶ φιλήδονη ἀκαθαρσία, ἔτσι καὶ κάθε σάρκα καὶ κάθε ἀνθρώπινο σῶμα ὀδηγεῖται καὶ πολεμεῖται καὶ μολύνεται καὶ κυριεύεται ἀπὸ μανία καὶ φλογερὸ πόθο πρὸς ἀκάθαρτες ὀρέξεις καὶ παρὰ φύσιν μανιακὲς ἡδυπάθειες καὶ ρύσεις σαρκομανίας.

Ἔχοντας τέτοια ἀκάθαρτη διάθεση καὶ σαρκικὴ φλόγωση ὁ Οὐαλεντῖνος, ὁ πρῶτος ποῦ ἐμφανίστηκε μετὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους, κήρυξε, ὅτι δὲν ἔλαβε τὴ δική μας σάρκα ὁ Χριστὸς. Τὴ σαρκικὴ ἀκαθαρσία αὐτοῦ τοῦ Οὐαλεντίνου ἔχοντας καὶ ὁ ἀσεβὴς Μάνης ἔλεγε, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ποῦ φαίνεται εἶναι σκιά καὶ φαινομενικὸ καὶ ὄχι σῶμα φυσικόν. Γι' αὐτὸ δίδασκε, ὅτι ἡ σάρκα μας δὲν εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κτίσμα τοῦ διαβόλου, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ, λέγει, φλογίζεται καὶ πολεμεῖται ἀπὸ τὸν δαίμονα ποῦ τὴν ἔκτισε· γιατί λέγει, «δὲν κατοικεῖ στὴ σάρκα μας ἀγαθόν»²¹. Γι' αὐτὸ «ἡ σάρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴ σάρκα»²², καὶ «Τὸ σαρκικὸ φρόνημα εἶναι ἐχθρικόν πρὸς τὸν Θεόν»²³, καὶ «Ποιὸς θὰ μὲ γλυτώσει ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ τοῦ θανάτου;»²⁴, καὶ «ἡ σάρκα καὶ τὸ αἷμα δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»²⁵, καὶ «Ἐκεῖνοι ποῦ εἶναι σαρκικοί, δὲν μποροῦν νὰ ἀρέσουν στὸν Θεόν»²⁶.

Αὐτὰ καὶ τέτοια συγκέντρωσε καὶ τὰ ἐρμήνευσε πρῶτος ὁ

24. Ρωμ. 7, 24.

25. Α' Κορ. 15, 50.

26. Ρωμ. 8, 8.

μηνεύσαντος Μάνεντος, μετά τινας πλείονας χρόνους ἐγκύψαντες, καὶ ὥσπερ καταθελχθέντες καὶ τερφθέντες Εὐτύχιος ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ Διόσκορος, Τιμόθεός τε καὶ Σευῆρος, καὶ μάλιστα Ἰουλιανὸς ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ταῖς τοῦ Μάνεντος καὶ Οὐαλεντίνου δί-
 5 βλοῖς ὁμοῦ τε καὶ λοιπῶν, καὶ ἔχοντες τὸν ἐμπαθῆ καὶ ἀκάθαρτον τῆς σαρκὸς γαργαλισμὸν καὶ τὰς αἰσχρὰς κινήσεις συμπτνιγούσας καὶ σκοτούσας αὐτῶν τὴν διάνοιαν, ἤρνησαν τὸ μέχρι τῆς δεῦρο Μανιχαϊκῶς τὴν φύσιν, καὶ τούτου χάριν φάσκουσιν αὐτὴν θεότη-
 10 τὰ εἶναι μόνην, οἰόμενοι ὅτιπερ, ἐὰν ὁμολογήσωσιν ἐπ' αὐτοῦ σαρκὸς φύσιν, ἀκάθαρτόν τι καὶ ῥυπαρὸν καὶ ἀνάξιον Θεοῦ· πρᾶγμα ὁμολογοῦσι.

Ταῦτα δὲ νῦν οὐ στοχαστικῶς ἐκτιθέμεθα, ἀλλὰ δι' αὐτῆς τῆς πείρας, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις ἐξ αἰρετικῶν στομάτων αὐτὰ ἀκηκοώς, καὶ μάλιστα Γαϊανιτῶν, οἵτινες, ὥσπερ τινὰ
 15 ἀκάθαρτον καὶ μιαρὸν οὐσαν τὴν τοῦ σώματος ἡμῶν φύσιν βδελυττόμενοι καὶ κακίζοντες αὐτὴν, οὐ κατεδέχοντο ὁμοούσιον ἢ ὁμοιοπαθὲς ἡμῶν σῶμα ὁμολογεῖν ἐν Χριστῶ, προφέροντες καὶ αὐτοὶ τὰς ἀσθενείας τὰς φυσικὰς τῆς σαρκὸς, ἅς διὰ τῆς παρατροπῆς τῆς παρακοῆς ἐσχήκαμεν· λέγω δὴ τὰς τῆς βρώσεως καὶ
 20 πόσεως φθαρτὰς καὶ δυσώδεις ἐκ κοιλίας ἐκκρίσεις, καὶ τὰς ιδρώτων ἀποφορὰς, καὶ τοὺς τῶν ὀδόντων βρόμους, καὶ τοὺς τῶν τραυμάτων ἰχώρας καὶ σήψεις καὶ ὀσμάς καὶ δυσωδίας καὶ σκώληκας, καὶ ἀνάξιον λέγοντες εἶναι φύσιν τοιούτου σώματος ὅλως κἂν προσπαῦσαι Θεῷ, ἀγνοοῦντες, οἱ παράφρονες, ὅτιπερ οὐ δι' ἔτε-
 25 ρόν τινα τρόπον ἐνηνθρώπησεν ὁ Θεὸς Λόγος, τὸ οὐράνιον πῦρ τὸ καταναλίσκον, εἰ μὴ διὰ τὰ τοιαῦτα ἡμῶν πάθη, ὅπως, ἐνώσας ταῦτα τῇ ἰδίᾳ τοῦ νοεροῦ πυρὸς φύσει τῆς θεότητος, ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ ἀποκαθάρη τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀπαθείας καὶ ἀρρευσίας καὶ ἀθανασίας
 30 καὶ ἀβρωσίας καὶ εὐωδίας ἀξίωμα. Ὅθεν διὰ τὰς τοιαύτας ἀσθενείας καὶ ῥύπους τῆς γηγενοῦς ἡμῶν σαρκὸς, ἔλεγεν ὁ Χριστός, ὅτι «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ γῆν», τοῦτ' ἔστι θεότητα ἐνώσαι τῇ γεώδει ἡμῶν φύσει.

Οὐκοῦν προφανῶς ἐλέγχονται οἱ τὴν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίω-

ἀσεβῆς Μάνης. Μετὰ ἀπό ἀρκετὰ χρόνια ἀφοῦ τὰ μελέτησαν προσεκτικὰ καὶ καταθέλχθηκαν καὶ εὐχαριστήθηκαν ὁ ἀρχιμανδρίτης Εὐτύχιος καὶ ὁ Διόσκορος, ὁ Τιμόθεος καὶ ὁ Σεβῆρος, καὶ ἰδιαίτερα ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Ἀλικαρνασσέας, μὲ τὰ βιβλία τοῦ Μάνεντος καὶ τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ τῶν ἄλλων μαζί, καὶ ἔχοντας τὸν γεμᾶτο πάθη καὶ ἀκάθαρτο γαργαλισμὸ τῆς σάρκας καὶ τὶς αἰσchrές κινήσεις νὰ πνίγουν καὶ νὰ συσκοτίζουν τὴ διάνοιά τους, ἀρνήθηκαν τὴν μέχρι τότε ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ κατὰ τρόπο μανιχαϊκὸ, καὶ γι' αὐτὸ λένε, ὅτι ὑπάρχει μόνο ἡ θεϊκὴ, νομίζοντας πῶς, ἂν ὁμολογήσουν στὸν Χριστὸ φύση σάρκας, ὁμολογοῦν κάτι τὸ ἀκάθαρτο καὶ ρυπαρὸ καὶ ἀνάξιο γιὰ τὸν Θεὸ πρᾶγμα.

Αὐτὰ τώρα δὲν τὰ ἐξέθεσα στοχαστικὰ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πείρα ποῦ ἀπέκτησα στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ σὲ ἄλλους τόπους, ἀκούοντάς τα ἀπὸ στόματα αἰρετικῶν, καὶ ἰδιαίτερα τῶν Γαϊανιτῶν, οἱ ὅποιοι, θεωρώντας τὴ φύση τοῦ σώματός μας σάν κάτι ἀκάθαρτο καὶ μολυσμένο, τὴ μισοῦν καὶ τὴν κακίζουν καὶ δὲν καταδέχονται νὰ ὁμολογήσουν ὁμοούσιο ἢ ὁμοιοπαθὲς μὲ τὸ δικό μας σῶμα στὸν Χριστο, προβάλλοντας καὶ αὐτοὶ τὶς φυσικὲς ἀσθένειες τῆς σάρκας, τὶς ὁποῖες ἀποκτήσαμε μὲ τὴν παρεκτροπὴ καὶ τὴν παρακοή, ἐννοῶ βέβαια τὶς δύσοσμες καὶ φθαρτὲς ἐκκρίσεις τῆς κοιλιᾶς, καὶ τὶς ἀποφορὲς τῶν ἰδρώτων καὶ τὴ δυσσομία τῶν δοντιῶν καὶ τῶν τραυμάτων τὰ αἱματώδη ὑγρὰ καὶ τὶς σήψεις καὶ τὶς ὀσμὲς καὶ τὶς δυσωδίες καὶ τὰ σκουλήκια, καὶ λέγοντας ὅτι εἶναι ἀταίριαστο νὰ προσάψουμε τὴ φύση τέτοιου σώματος στὸν Θεό, ἀγνοώντας οἱ παράφρονες, ὅτι δὲν ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ κανένα ἄλλον λόγο ὁ Θεὸς Λόγος, ἢ οὐράνια φωτιὰ ποῦ κατακαίει, παρὰ μόνο γι' αὐτὰ μας τὰ πάθη, μὲ σκοπὸ νὰ τὰ ἐνώσει μὲ τὴ δικὴ του φύση τοῦ νοεροῦ φωτὸς τῆς θεότητος, καὶ σάν σὲ χωνευτήρι²⁷ νὰ καθαρῖσει τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ τὸν ἀποκαταστήσει στὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχικῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀπάθειας καὶ σταθερότητας καὶ ἀθανασίας καὶ ἀβρωσίας καὶ εὐωδίας. Γι' αὐτὸ, ἐξαιτίας τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῆς γήϊνης σάρκας μας, ἔλεγε ὁ Χριστός· «Ἦρθα νὰ βάλω φωτιὰ στὴ γῆ»²⁸, δηλαδὴ νὰ ἐνώσει τὴν θεότητα μὲ τὴ γήϊνη φύση μας.

²⁷ Ὡστε λοιπὸν εἶναι φανερό, ὅτι εἶναι ἄξιοι κατηγορίας αὐτοὶ

27. Παροιμ. 27, 21. Σοφ. Σολ. 3, 6.

28. Λουκᾶ 12, 49.

σιν Θεοῦ ἡμῶν φύσιν βδελυττόμενοι καὶ κακίζοντες καὶ ἐνυβρί-
 ζοντες ἡμῶν τὸ σῶμα τὸ ὑπὸ χειρῶν Θεοῦ διαπλασθὲν καὶ μορ-
 φωθὲν καὶ θεῖῳ ἐμφυσήματι ψυχωθέν. Ὅτι περ αὐτῷ τῷ Ποιητῇ
 προσκρούουσι, τὸ ποίημα καὶ ὁμοίωμα τῆς εἰκόνας αὐτοῦ καθυ-
 5 βρίζοντες τὸν ἄνθρωπον ὡς ἀκάθαρτον, κατὰ τὴν Μανιχαίων δό-
 ξαν. Εἰ οὖν ἀκάθαρτος ἢ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου εἰκῶν, πῶς ἰδοῦ
 πάντα, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, καλὰ λίαν; Ἀλλὰ τοῦτο πάσχουσιν οἱ
 αἰρετικοί, ὡς καὶ ἀνωτέρω προεῖπον, διὰ τὴν παροῦσαν τῇ σαρκὶ
 αὐτῶν παρὰ φύσιν ἀκαθαρσίαν, καὶ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κατακρα-
 10 τοῦσαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὴν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου.
 Οὐδεὶς γὰρ παρ' αὐτοῖς, ὡς καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεὸν
 οἰκοῦντα ἐθεάσατο, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ. Οὐδεὶς αὐτῶν
 ἔγνω οὔτε ἐθεάσατο τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐντὸς αὐτοῦ. Οὐ-
 δεὶς ἐκείνων ἔχει τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ ὀστρακίῳ
 15 σκεύει τοῦ πηλίνου σώματος. Οὐδεὶς αὐτῶν ἐφόρεσε τὴν εἰκόνα
 τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ. Οὐδεὶς ἐν ἐκείνοις γέγονε σύμ-
 μορφος τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν ὅτι ὁ κολ-
 λώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεῦμα αὐτὸς καὶ ὁ Κύριος γίνεται, ὡς φησιν
 ὁ Ἀπόστολος, εἰ ἔγνωσαν ὅτι θεοὶ καὶ υἱοὶ Ὑψίστου οἱ ἄξιοι γίνον-
 20 ται, εἰ ἐπίστευσαν τό, ὅτι «ἐλεύσεται ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Πατήρ, καὶ
 μονὴν παρὰ ἀνθρώπῳ ποιήσουσιν», εἰ ἔμαθον, πῶς ναὸς Θεοῦ
 γίνεται ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν αὐτῷ, καὶ ἵνα
 συντόμως εἴπω, εἰ ἐνεδύσαντο τὸν Χριστόν, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι
 «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε», αὐτὸς ὁ
 25 Χριστὸς ὁ οἰκῶν ἐν αὐτοῖς ἐδίδασκεν αὐτούς, πῶς ἐνοικεῖ ἐν τῇ
 σαρκὶ ἡμῶν ὁ Θεός καὶ ἐμπεριπατεῖ, καὶ πῶς τὸ πῆλινον ἡμῶν
 τοῦτο σῶμα διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ Πνεύματος ἀπεντεῦθεν ἤδη σύμ-
 μορφον γίνεται τῆς δόξης τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς ἀνα-
 καθαίρεται παντὸς ῥύπου καὶ γίνεται κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν
 30 Θεοῦ, ὡς ἦν ἀπ' ἀρχῆς, διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ κοινωνίας τῆς θεότη-
 τος Ἐνθα γὰρ θεότης οἰκεῖ, καὶ μάλιστα κατ' οὐσίαν, ἐκεῖ πάντα

29. Ματθ. 5, 8.

30. Β' Κορ. 4, 7.

31. Α' Κορ. 15, 49.

ποὺ σιχαίνονται τὴν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ φύση μας καὶ κακολογοῦν καὶ βρίζουν τὸ σῶμα μας, ποὺ πλάστηκε καὶ σχηματίστηκε μὲ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ πῆρε ψυχὴ μὲ θεϊκὸ φύσημα, καὶ ὅτι ἀντιμάχονται τὸν ἴδιο τὸν Δημιουργό, βρίζοντας τὸν ἄνθρωπο, τὸ ποίημα καὶ ὁμοίωμα τῆς εἰκόνας του, ὡς ἀκάθαρτον, σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλία τῶν Μανιχαίων. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἀκάθαρτη ἡ εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, πῶς ὅλα ὅσα ἔκανε ὁ Θεὸς εἶναι «καλὰ λίαν»; Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ παθαίνουν οἱ αἰρετικοί, ὅπως εἶπα καὶ πιὸ πάνω, ἕξαιτίας τῆς ἀκαθαρσίας ποὺ ὑπάρχει παρὰ φύση στὴ σάρκα τους, καὶ ἐπειδὴ μέσα στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα τους κυριαρχεῖ ἡ ἐνέργεια τοῦ διαβόλου. Γιατὶ κανένας ἀπὸ αὐτούς, ὡς καθαρὸς στὴν καρδιά, δὲν εἶδε μέσα του νὰ κατοικεῖ ὁ Θεός, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ²⁹. Κανένας ἀπὸ αὐτούς δὲν γνώρισε οὔτε εἶδε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μέσα του. Κανένας ἀπὸ ἐκείνους δὲν ἔχει τὸν θησαυρὸ τοῦ Πνεύματος στὸ ὀστροῦκινο σκεῦος τοῦ πῆλινου σώματός του³⁰. Κανένας ἀπὸ αὐτούς δὲν φόρεσε τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου Θεοῦ στὴν καρδιά του³¹. Κανένας ἀπὸ ἐκείνους δὲν ἔγινε ὁμοιόμορφος μὲ τὴ δόξα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ³². Γιατί, ἂν γνώριζαν ὅτι αὐτὸς ποὺ ἀφοσιώνεται στὸν Κύριο γίνεται ἓνα πνεῦμα αὐτὸς καὶ ὁ Κύριος, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος³³, ἂν γνώριζαν ὅτι οἱ ἄξιοι γίνονται θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου³⁴, ἂν πίστευαν ὅτι θὰ ἔρθει ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Πατέρας καὶ θὰ κατοικήσουν μέσα στὸν ἄνθρωπο³⁵, ἂν εἶχαν μάθει πῶς ὁ ἄνθρωπος γίνεται ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα του³⁶, καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἂν εἶχαν ἐνδυθεῖ τὸν Χριστὸ σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ, «Ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔχετε ντυθεῖ τὸν Χριστό»³⁷, ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ποὺ θὰ κατοικοῦσε μέσα τους θὰ τοὺς δίδασκε, πῶς κατοικεῖ καὶ πῶς περιπατεῖ μέσα στὴ σάρκα μας ὁ Θεός, καὶ πῶς αὐτὸ τὸ πῆλινον σῶμα μας, μὲ τὴ φωτιὰ τοῦ Πνεύματος, ἤδη ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ γίνεται ὁμοιόμορφο μὲ τὴ δόξα τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς καθαρίζεται ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσία καὶ γίνεται κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, μέσα ἀπὸ τὴν ἔνωση καὶ κοινωνία τῆς θεότητος. Γιατί, ἐκεῖ ποὺ κατοικεῖ ἡ θεότητα, καὶ μάλιστα οὐσιαστικά, ἐκεῖ ὅλα

32. Ρωμ. 8, 29.

35. Ἰω. 14, 23.

33. Α' Κορ. 6, 17.

36. Α' Κορ. 3, 16.

34. Ψαλμ. 31, 6. Ἰω. 10, 35.

37. Γαλ. 3, 27.

ἀγνά, πάντα ἅγια, πάντα καθαρὰ, πάντα Θεοῦ ἄξια. Οὐδὲν ἐκεῖ ἀπόβλητον, οὐδὲν ῥυπαρόν, οὐδὲν Θεῷ ἐναντίον· οὐ σῶμα, οὐ ψυχή, οὐ νοῦς, οὐ φύσις, οὐ θέλημα, οὐκ ἐνέργεια. Ἄλλ', ὡς προείρηται, διὰ τὸ μὴ κτήσασθαι αὐτοὺς τὴν ἀπάθειαν τῆς σαρκὸς καὶ τὴν
 5 καθαρότητα τῆς φύσεως, νομίσαντες οἱ αἵρετικοί, ὅτι πᾶσα σὰρξ καθ' ὁμοιότητα αὐτῶν ὑπὸ τοῦ βορβόρου τῶν ἡδονῶν ἐνεργεῖται, παρητήσαντο ὁμολογεῖν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ τῆς φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ. Τί οὖν φησι Νεστόριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὁμολογοῦντες φύσιν καὶ πάντα τὰ τῆς φύσεως ἡμῶν ἐν Χριστῷ, Πνεύματος ἁγίου
 10 οἱ τοιοῦτοι μετέχουσι; Ἄπαγε τῆς ἀτοπίας! μάλιστα μὲν γὰρ καὶ αὐτοί, διὰ τὸ μὴ οἰκεῖν εἰς αὐτοὺς τὴν θεότητα, τούτου χάριν ἠρνήσαντο ὁμολογεῖν Θεὸν ἀληθῶς τὸν Χριστόν, καὶ Θεοτόκον κυρίως τὴν Μαρίαν ἁγίαν.

Περὶ τῆς ἑορταστικῆς, μᾶλλον δὲ θρηνητικῆς ἑκτης ἐπιστολῆς τοῦ νῦν ἐπισκόπου τῶν Θεοδοσιανῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς πεμφθείσης ἐν Βαβυλῶνι.

Ἄλλὰ τί πάλιν ἡμῖν, οἱ τὴν μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντες, δογματίζουσι; φάσκουσι γάρ, ὅτι “Ἐὰν εἴπωμεν δύο φύσεις ἐπ’ αὐτοῦ, ἀνάγκη πᾶσα ἡμᾶς δύο λέγειν φύσεις ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος”
 20 ὅς “Ὅσα γὰρ ἐὰν προστεθῆ τῷ ἐνὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Χριστῷ, ταῦτα τῇ πάσῃ Τριάδι λογίζεται”. Εὐῆγε, ὡς ἀληθῶς τῆς πολλῆς τῶν ἀσόφων σοφίας! ὑπέρευγε τῶν νέων τοῦ Μάνεντος μαθητῶν νομοθεσίας! “Διὰ τοῦτο, φησὶν, οὐ φάσκομεν ἐν τῷ Χριστῷ δύο ἠνωμένας φύσεις, οὔτε μὴν θελήσεις, οὐδ’ αὐτῶν ἐνεργείας, ἐπειδὴ
 25 πάντα, ὅσα ἂν ἐνὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Χριστῷ ὁμολογήσωμεν, ταῦτα πάντα καὶ ἐπὶ πάσης τῆς ἁγίας Τριάδος λέξομεν”.

Σχόλιον. Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος τῶν Θεοδοσιανῶν πρὸ πέντε χρόνων εἰς τὰς δύο ἑορταστικὰς αὐτοῦ ἐξέθετο τὴν φωνήν, τὴν λέγουσαν, ὅτι “Πάντα τὰ ἐν τῷ Χριστῷ λεγόμενα, ταῦτα καὶ ἐπὶ
 30 Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγονται”. Ἐπιλαβομένων ἡμῶν τῆς πρώτης, πάλιν τῷ ἐξῆς χρόνῳ τὰ αὐτὰ ἐξέθετο, προφανῶς οἱ

εἶναι ἄγνὰ, ὅλα ἅγια, ὅλα καθαρὰ, ὅλα ἄξια τοῦ Θεοῦ. Τίποτε ἐκεῖ δὲν εἶναι ἀπορριπτέο, οὔτε ἀκάθαρτο, οὔτε ἀντίθετο μὲ τὸν Θεό, οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε ἡ ψυχὴ, οὔτε ὁ νοῦς, οὔτε ἡ φύση, οὔτε τὸ θέλημα, οὔτε ἡ ἐνέργεια. Ἀλλά, ὅπως εἰπώθηκε προηγουμένως, ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἔχουν τὴν ἀπάθεια τῆς σάρκας καὶ τὴν καθαρότητα τῆς φύσεως, νομίζοντας οἱ αἵρετικοί, ὅτι καθὲ σάρκα ὅμοια μὲ αὐτούς, κατευθύνεται ἀπὸ τὸν βουρκο τῶν ἡδονῶν, ἔπαψαν νὰ πιστεύουν στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ στὰ ἰδιώματα τῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ. Τί λέγει λοιπὸν ὁ Νεστόριος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ποὺ ὁμολογοῦν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὅλα τὰ ἰδιώματα τῆς δικῆς μας φύσεως στὸν Χριστό, εἶναι καὶ αὐτοὶ μέτοχοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Μακριὰ ἀπὸ μᾶς ἡ ἀτοπία αὐτῆ! Γιατί, ἀντίθετα μάλιστα, ἐπειδὴ καὶ σ' αὐτούς δὲν κατοικεῖ ἡ θεότητα, γι' αὐτὸ ἀρνήθηκαν νὰ ὁμολογοῦν τὸν Χριστὸ Θεὸν ἀληθινὸ καὶ τὴν ἁγία Μαρία κυρίως Θεοτόκο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Γιὰ τὴν ἑορταστικὴ, ἡ καλῦτερα θρηνητικὴ ἕκτη ἐπιστολὴ τοῦ τωρινοῦ ἐπισκόπου τῶν Θεοδοσιανῶν στὴν Ἀλεξάνδρεια, ποὺ στάλθηκε στὴ Βαβυλώνα.

Ἀλλὰ τί μᾶς δογματίζουν πάλι αὐτοὶ ποὺ δέχονται μία φύση στὸν Χριστό; Γιατί ἰσχυρίζονται ὅτι, “Ἐὰν ποῦμε δύο φύσεις σ' αὐτόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε καὶ δύο φύσεις στὴν ἁγία Τριάδα. Ἐπειδὴ, ὅσα προστίθενται στὸν ἕνα Χριστὸ τῆς ἁγίας Τριάδας, αὐτὰ ὑπολογίζονται σὲ ὁλόκληρη τὴν Τριάδα”. Ἀληθινὰ εὔγε στοὺς σοφοὺς γιὰ τὴν πολλὴ σοφία τους καὶ μεγαλύτερο εὔγε στοὺς νέους μαθητὲς τοῦ Μάνεντος γιὰ τὴν νομοθεσίαν τους! “Γι' αὐτό, λέγει, δὲν δεχόμεστε στὸν Χριστὸ δύο φύσεις ἐνωμένες, οὔτε δύο θελήσεις, οὔτε καὶ ἐνέργειες”, ἐπειδὴ ὅλα ὅσα θὰ ὁμολογήσουμε γιὰ τὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας Χριστό, ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ δεχτοῦμε καὶ γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἁγία Τριάδα.

Σχόλιο. Ὁ ἐπίσκοπος τῶν Θεοδοσιανῶν Ἰωάννης πρὶν ἀπὸ πέντε χρόνια στὶς δύο ἑορταστικὲς ἐπιστολὰς ἔλεγε ὅτι: “Ὅλα ὅσα λέγονται γιὰ τὸν Χριστό, αὐτὰ λέγονται καὶ γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα”. Ἄν καὶ ἀντιδράσαμε στὴν πρώτη ἐπιστολή του, ἐκθέτει πάλι τὰ ἴδια στὸν μετέπειτα χρόνον, ἐπειδὴ, ὅπως φαίνεται, οἱ

δυστυχεῖς ῥήτορες τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ ἀντιστρατευόμενοι. Ἐκεῖνος γὰρ ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ Λόγῳ φησὶν, ὅτι «Ὅσα ἐπὶ τῆς Τριάδος πληθυντικῶς, ὅσα ἐπὶ τῆς Τριάδος ἐνικῶς λέγεται, ἐπὶ τῆς σαρκώσεως ἐναντίως ἔχει, καὶ πάλιν, ταῦτα ἐπὶ τῆς οἰκονομίας μοναδικῶς»· οἷόν τι, μίαν οὐσίαν ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, δύο φύσεις καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένας, θελητικὰς τε καὶ ἐνεργητικὰς οὐσας Ὄθεν, ἐπόμενοι τῷ θείῳ Γρηγορίῳ οἱ εὐφρονες, φάσκομεν διαφόρους ἐνεργείας καὶ θελήσεις ἐν τῷ Χριστῷ. «Ὅσα γὰρ, φησὶν, ἐπὶ τῆς Τριάδος ἐνικῶς λέγεται, ἐπὶ τῆς σαρκώσεως ἐναντίως ἔχει». Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς Τριάδος ἄλλος καὶ ἄλλος, ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἀλλά, ἄλλο καὶ ἄλλο· ἐπὶ δὲ τῆς Τριάδος οὐκ ἄλλο καὶ ἄλλο. Ἀλλὰ ταῦτα οἱ Αἰγυπτιαῖζοντες τὸν νοῦν οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν· ἐν σκοτίῃ διαπορεύονται, φάσκοντες, ὅτιπερ πάντα, ὅσα εἰς προστεθῆ καὶ ῥηθῆ ἐν τῷ Χριστῷ, ταῦτα τῇ πάσῃ ἀγίᾳ Τριάδι ἀρμόζει.

Λοιπὸν δεῦτε δὴ κατὰ τοῦτον τῆς τραγωδίας τὸν μῦθον, δύο, ὥσπερ θυμελικῶν ἐταιριδῶν ὀρχήστρας συστησάμενοι, ἀνεπιφθόγως ἀλλήλαις θυμελικῶς ὀρχήσασθε τὰς περὶ Χριστοῦ φωνάς, οἱ μὲν λέγοντες, οἱ δὲ τῇ Τριάδι αὐτὰς ἀνταποκρινόμενοι προσάψατε. Εἰ δὲ δεῖ καμὲ συμπαῖξαι καὶ ἐμπαῖξαι ὑμῖν, ἤδη τῆς τραγωδίας ἀπάρξομαι. Λέγω· «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ἀποκρίνονται Σευήροι· «Ἡ Τριάς σὰρξ ἐγένετο. Πάντα γὰρ τὰ Χριστοῦ τῇ Τριάδι ἀρμόζουσιν». Ἐγὼ λέγω· «Μαρία μήτηρ Χριστοῦ». Ἡ ὀρχήστρα Σευήρου λέγει· «Μαρία μήτηρ Τριάδος». Ἡμεῖς λέγομεν Ἰησοῦ γέννησιν ἐν Βηθλεὲμ ἐν τῇ φάτῃ. Ἡ θυμέλη λέγει, ὅτι «Ἡ Τριάς νήπιος ἀνέκειτο ἐν τῇ φάτῃ». Αὐτῷ ὑμῖν πάλιν καὶ ὀρχήσασθε, καὶ θρηναῶ ὑμᾶς, καὶ ὑμεῖς κόψασθε. Λέγω ἐγώ· «Χριστὸς ἐπειράσθη σαρκί», ὑμεῖς ὀρχούμενοι λέγετε· «Ἡ Τριάς ἐπειράσθη ἐν τῇ

δυστυχεῖς ῥήτορες ἀντιστρατεύονται σὸν θεολόγο Γρηγόριο. Γιατὶ ἐκεῖνος σὸν λόγο του γιὰ τὸν Υἱὸ λέγει· «Αὐτὰ ποῦ ἀποδίδονται στὴν Τριάδα σὲ ἐνικὸ ἀριθμὸ, στὴ σάρκωση τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀντίθετα· καὶ ἐπίσης αὐτὰ ποῦ ἀποδίδονται στὴν ἅγια Τριάδα σὲ ἀριθμὸ πληθυντικὸ, αὐτὰ στὴ θεία οἰκονομία λέγονται σὲ ἀριθμὸ ἐνικὸ», ὅπως γιὰ παραδειγμα· Στὴν ἅγια καὶ ὁμοούσιο Τριάδα διδαχτήκαμε νὰ ὁμολογοῦμε μία οὐσία, μία θέληση, μία ἐνέργεια, ἐνῶ στὴ σάρκωση τοῦ ἐνὸς προσώπου τῆς ἴδιας τῆς Τριάδας ὁμολογοῦμε δύο φύσεις ἐνωμένες ὑποστατικά, δύο θελήσεις καὶ δύο ἐνέργειες. Γι' αὐτὸ, ἀκολουθώντας τὸν θεῖο Γρηγόριο οἱ πιστοί, δεχόμεστε διαφορετικὰς ἐνέργειες καὶ θελήσεις σὸν Χριστό. Γιατὶ λέγει, «ὅλα ὅσα ἀναφέρονται στὴν Τριάδα σὲ ἀριθμὸ ἐνικὸ, στὴν σάρκωση εἶναι ἀντίθετα». Γιατὶ στὴν Τριάδα ὑπάρχει ἄλλος καὶ ἄλλος, ἐνῶ σὸν Χριστό δὲν ὑπάρχει ἄλλος καὶ ἄλλος, ἀλλὰ ἄλλο καὶ ἄλλο, ἐνῶ στὴν Τριάδα δὲν ὑπάρχει ἄλλο καὶ ἄλλο. Ἀλλὰ αὐτά, ὅσοι σκέπτονται μὲ αἰγυπτιάζοντα νοῦ, δὲν τὰ γνώρισαν, οὔτε τὰ κατάλαβαν, καὶ βαδίζουν στὸ σκοτάδι, λέγοντας, ὅτι ὅλα ὅσα θὰ προστεθοῦν καὶ θὰ ἀποδοθοῦν σὸν Χριστό, αὐτὰ ταιριάζουν καὶ σὲ ὁλόκληρη τὴν ἅγια Τριάδα.

Ἐμπρὸς λοιπόν, σύμφωνα μὲ αὐτὸν τὸν μῦθο τῆς τραγωδίας, ἀφοῦ στήσετε δύο κατὰ κάποιον τρόπο θεατρικὰς χορωδίας ἐταιρίδων, λέγετε μὲ αὐτοὺς χωρὶς φθόγγους, ὅπως οἱ χοροὶ τῶν θεάτρων, ὃ ἓνα χορὸς ὅσα ἀναφέρονται σὸν Χριστό, καὶ ὃ ἄλλος ἀπαντώντας νὰ τὰ ἀποδίδει αὐτὰ στὴν Τριάδα. Καὶ ἐὰν πρέπει νὰ παίξω καὶ ἐγὼ μαζί σας, ἢ καλύτερα νὰ πάρω μέρος μαζί σας στὸ παιχνίδι, ἀρχίζω ἤδη τὴν τραγωδίαν. Λέγω λοιπόν· «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα». Οἱ Σεβήροι ἀπαντοῦν· «Ἡ Τριάδα ἔγινε σάρκα. Ἐπειδὴ ὅλα τὰ τοῦ Χριστοῦ, ταιριάζουν στὴν Τριάδα». Ἐγὼ λέγω· «Ἡ Μαρία εἶναι μητέρα τοῦ Χριστοῦ». Ἡ ὀρχήστρα τοῦ Σεβήρου ἀπαντᾷ· «Ἡ Μαρία εἶναι μητέρα τῆς Τριάδας». Ἐμεῖς λέμε ὅτι ἡ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ ἔγινε στὴ Βηθλεὲμ μέσα στὴ φάτνη. Ὁ ὀρχήστρα αὐτῶν λέγει, «Ἡ Τριάδα νήπιο ἦταν ξαπλωμένη στὴ φάτνη». Σᾶς παίζω πάλι αὐλό, καὶ σεῖς χορέψτε, σᾶς κλαίω, καὶ σεῖς ἀναλυθεῖτε σὲ θρήνους. Λέγω ἐγὼ· «Ὁ Χριστὸς ὑποβλήθηκε σὲ δοκιμασίαι σαρκικά». Ἐσεῖς χορεύοντας λέτε· «Ἡ Τριάδα ὑποβλήθηκε σὲ δοκιμασίαι σαρκικά». Ἐγὼ λέγω τὴ

σαρκί". Ἐγὼ φάσκω Χριστοῦ σαρκικὴν περιτομήν, Σευῆροι ἀλοῦσιν Τριάδος περιτομήν. Ἐγὼ λέγω, «Χριστὸς ῥαπίζεται», ἢ ὀρχήστρα βοᾷ ὅτι, «Ἡ Τριάς ῥαπίζεται». Ἐγὼ φάσκω, «Χριστὸς κατὰρα γέγονεν». Ἡ Ἐκκλησία λέγει, «Χριστὸς προδίδοται». Σευῆ-
 5 ροι λέγουσιν «Ἡ Τριάς προεδόθη». Ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι «Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς σαρκὶ καὶ ἐκοπίσε». Σευῆροι λέγουσιν «Ἡ Τριάς ἐδάκρυσεν καὶ ἐκοπίασεν». Ἐγὼ λέγω, «Χριστὸς σαρκὶ ἔπαθε», Σευῆροι φάσκουσιν «Ἡ Τριάς πέπονθεν». Ἡ Ἐκκλησία λέγει, «Χριστὸς τέθηκε», Σευῆροι φάσκουσιν «Ἡ Τριάς τέθηκεν». ὅτι
 10 πάντα τὰ ἐπὶ Χριστοῦ λεγόμενα εἰς αὐτὴν ἀνατρέχει. Ἐγὼ δὲ καὶ συντάττων ταῦτα, δέδοικα, μὴ ὑποβρύχιος γένωμαι τῷ μεγέθει τῆς βλασφημίας

Ἄλλ' ἴσως ἀνανεύων πρὸς ταῦτα ὁ Ἀκέφαλος φάσκει, ὅτι μόνα τὰ οὐσιωδῶς ἐν Χριστῷ λεγόμενα ἐπιγράφομεν ὁμοίως τῇ
 15 πάσῃ Τριάδι. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο ἀνθυπαντήσας ἐρῶ, ὅτι δυσσεβὲς ἡμῖν τὸ δόγμα καὶ παράνομον. Πῶς γὰρ δυνηθεῖτε φάσκειν μίαν Τριάδος φύσιν σεσαρκωμένην; Πῶς ἐκ δύο φύσεων μία ὑπόστασις ἡ Τριάς; Πῶς δύο γεννήσεις ἐπὶ τῆς Τριάδος; Πῶς δύο φύσεις καὶ ιδιότητες; Πῶς ὄρατὴ καὶ ἀόρατος ἡ Τριάς ὡσπερ
 20 Χριστός; Εἰ δὲ πάντα τὰ ἐν τῷ Χριστῷ ὄρῶνται, καὶ ἐπὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, πρόδηλον, ὅτι καὶ πάντα τὰ ἐν ἐκείνοις νοοῦνται καὶ ἐν τῷ Χριστῷ. Καὶ λοιπὸν ἔσεται μία φύσις ὁ Χριστός, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι καὶ προσώποις ὑπάρχων, ὁ αὐτὸς καὶ γεννητὸς καὶ ἐκπορευτός, καὶ γεννήτωρ καὶ γέννημα, κατὰ τὴν Σα-
 25 βελλίου τοῦ μιανοῦ δυσσέδειαν, εἰς ἣν ἐκ παντὸς τρόπου περιπίπτουσιν οἱ ταυτὸν λέγοντες εἶναι τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Ὁμοιον γὰρ αὐτοῖς ἐστὶ τὸ εἰπεῖν, ὅτι ἡ φύσις τῆς Τριάδος ἐσαρκώθη, εἴπερ ταυτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις. Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, ἠρετίσαντο, ὡς οἴονται, οἱ αἵρετικοὶ μυρίοις κρημνοῖς ἐαυτοὺς καταποντῶ-
 30 σαι, καὶ μόνον μῶμόν τινα κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως φλυαρῆσαι. Ἡ δὲ ἔστηκε παγία καὶ ἀκράδαντος ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς ὀρθοδόξου πέτρας, πρὸς ἣν αἱ πύλαι τοῦ ᾄδου, τοῦτ' ἐστὶν αἱ τῶν αἱρέσεων γλῶσσαι προσκρούουσι μὲν, οὐκ ἰσχύουσι δὲ αὐτῆς τῇ

σαρκική περιτομή τοῦ Χριστοῦ. Οἱ Σεβῆροι τραγουδοῦν τὴν περιτομή τῆς Τριάδας. Ἐγὼ λέγω· «Ὁ Χριστὸς ραπίζεται». Ἡ ὄρχήστρα φωνάζει· «Ἡ Τριάδα ραπίζεται». Ἐγὼ λέγω· «Ὁ Χριστὸς ἔγινε κατάρρα». Οἱ Σεβῆροι ἀποκρίνονται· «Ἡ Τριάδα ἔγινε κατάρρα». Ἡ Ἐκκλησία λέγει· «Ὁ Χριστὸς προδόθηκε». Οἱ Σεβῆροι λένε· «Ἡ Τριάδα προδόθηκε». Ἐμεῖς λέμε· «Ὁ Ἰησοῦς δάκρυσε σαρκικὰ καὶ κοπίασε». Οἱ Σεβῆροι λένε· «Ἡ Τριάδα δάκρυσε καὶ κοπίασε». Ἐγὼ λέγω· «Ὁ Χριστὸς ἔπαθε σαρκικὰ». Οἱ Σεβῆροι λένε· «Ἡ Τριάδα ἔπαθε». Ἡ Ἐκκλησία λέγει· «Ὁ Χριστὸς πέθανε». Οἱ Σεβῆροι λένε· «Ἡ Τριάδα πέθανε», γιὰ τὸ ὅλα ὅσα λέγονται στὸν Χριστό, ἀναφέρονται σ' αὐτήν. Ἐγὼ ὅμως φοβᾶμαι καὶ πού τὰ γράφω αὐτά, μήπως βρεθῶ στὸν θυθὸ τῆς θάλασσας γιὰ τὸ μέγεθος τῆς βλασφημίας.

Ἴσως ὅμως ἀκούοντας αὐτὰ ὁ Ἀκέφαλος, ἀντιδρώντας ἀρνητικὰ, ἰσχυριστεῖ, ὅτι μόνο ὅσα εἶναι ἰδιώματα τῆς οὐσίας τοῦ Χριστοῦ ἀποδίδουμε ἐξίσου καὶ σ' ὀλόκληρη τὴν Τριάδα. Καὶ σ' αὐτὰ ὅμως ἀνταπαντώντας ἐγὼ θὰ πῶ, ὅτι ἡ διδασκαλία γιὰ μᾶς εἶναι ἀ-σεβῆς καὶ παράνομη. Γιατί, πῶς θὰ μπορέσετε νὰ μιλήσετε γιὰ μὴ φύση τῆς Τριάδας σαρκωμένη; Πῶς ἡ Τριάδα τῶν δύο φύσεων ἔχει μία ὑπόσταση; Πῶς ὑπάρχουν δύο γεννήσεις στὴν Τριάδα; Πῶς δύο φύσεις καὶ ἰδιώματα; Πῶς ἡ Τριάδα εἶναι ὄρατὴ καὶ ἀόρατὴ, ὅπως ὁ Χριστὸς; Καὶ ἐὰν ὅλα ὅσα βλέπονται στὸν Χριστό, ὑπάρχουν καὶ στὸν Πατέρα καὶ στὸ Πνεῦμα, εἶναι φανερό, ὅτι καὶ ὅλα τὰ δικά τους νοοῦνται καὶ στὸν Χριστό. Καὶ ἔτσι ὁ Χριστὸς θὰ εἶναι μία φύση μὲ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα, καὶ ὁ ἴδιος θὰ εἶναι καὶ γεννητὸς καὶ ἐκπορευτὸς, καὶ γεννήτορας καὶ γέννημα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀσέβεια τοῦ βδελυροῦ Σαβελλίου, στὴν ὁποία πέφτουν μὲ κάθε τρόπο ὅσοι λένε, ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση. Γιατί εἶναι ἴδιο μὲ αὐτὰ τὸ νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ φύση τῆς Τριάδας σαρκώθηκε, ἐὰν βέβαια εἶναι τὸ ἴδιο ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόσταση. Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, οἱ αἵρετικοὶ προτίμησαν, ὅπως νομίζουν, νὰ καταποντίσουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς σὲ μύριους γκρεμούς, καὶ νὰ ἀποδώσουν μὲ τὴ φλυαρία τοὺς ἔστω καὶ κάποιον ψεγάδι ἐναντίον τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς μας. Αὐτὴ ὅμως στέκεται σταθερὴ καὶ ἀμετακίνητη στὸν θεμέλιο τῆς ὀρθόδοξης πέτρας, στὴν ὁποία οἱ πύλες τοῦ ἄδη, δηλαδή οἱ γλῶσσες τῶν αἱρέσεων, προσκρούουν βέβαια, ἀλλὰ δὲν τὴν νικοῦν μὲ τὴ χάρη

χάριτι τοῦ θελήσαντος αὐτήν Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Σευηριανοῦ ἐπισκόπου Γαβαλῶν εἰς τὸ ἀποστολικὸν λόγιον,
τὸ περὶ Χριστοῦ φάσκον, ὅτι «Ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ
5 πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς».

Καὶ μὴν εἰ ἀπερίγραπτος τυγχάνει ἡ θεότης καὶ ἄποσος, οὐδὲ
πλήρωμα δυνατὸν λέγεσθαι ἐπ' αὐτῆς οὐδὲ «πᾶν». Καὶ γὰρ τὸ πλη-
ρούμενον καὶ πλήρωμα ἔχον, πρόδηλον, ὅτι καὶ ποσότητα ἔχει, καὶ
περιγραφὴν καὶ στάσιν, ὡς ὅτ' ἂν λέγη, «Πλήρωμα νόμου» Χρι-
10 στός, τοῦτ' ἔστι, τέλος τοῦ νόμου Χριστός. Καὶ πάλιν τὸ πλήρωμα
τοῦ χρόνου, καὶ τὸ «πλήρωμα τῶν ἐθνῶν» τῆς γῆς οὐ δύναται εἶ-
ναι ὑπὲρ τὸ «πᾶν». Τὸ γὰρ πᾶν ποσότητός ἐστι σημαντικόν, οἷόν
ἐστι «τὸ πᾶν τοῦ χρόνου», καὶ τὸ «πᾶν τοῦ κόσμου», καὶ τὸ «πᾶν
τοῦ οὐρανοῦ», καὶ τὸ «πᾶν ὕδωρ» ἡ θεότης ὑπὲρ τὸ πᾶν καὶ ἔστι
15 καὶ λέγεται, οὐ πλήρωμα ἔχουσα.

Πῶς οὖν νοήσωμεν τὸ «πᾶν πῆρωμα τῆς θεότητος ἐν Χριστῷ»;
Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς εἶρηκεν, ὅτι «Οὐκ εἰμι μόνος, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου
μετ' ἐμοῦ ἐστι», καὶ «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἔνεκεν ἔχρισέ με».
Καὶ τί ἐροῦμεν λοιπόν; ὅτι Ἄρα τὸ πλήρωμα τῶν τριῶν ὑποστάσεων
20 προσωπικῶς σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν; Οὐδαμῶς. Ὁ
Λόγος γὰρ σὰρξ γενόμενος ἐπεφάνη ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ εὐ-
δοκία καὶ ἀποστολῇ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργία καὶ ἐπισκιάσει τοῦ
παναγίου Πνεύματος τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ γέγο-
νε, τούτου δὴ χάριν ἐν αὐτῷ λέγεται εἶναι «πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς
25 θεότητος», ταῖς φυσικαῖς πάσαις ιδιότησι τῆς τριαδικῆς θεότητος,
οὐ ταῖς ὑποστατικαῖς οὐ γὰρ τὸ ἀγέννητον πρόσωπον τοῦ Πατρὸς
ἐσαρκώθη, οὔτε μὴν ἡ ἐκπορευτικὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπόστα-
σις, ἀλλὰ τὸ ἀχώριστον τῆς Τριάδος μυστήριον.

Οὕτω καὶ ὁ ἅγιος Διονύσιος εἶπε κατὰ τὴν κοινήν θέλησιν εἶ-
30 ναι ἐν Χριστῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἥτοι κατὰ τὴν εὐ-
δοκίαν καὶ συναίνεσιν· οὐχ ὥσπερ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰα-

38. Κολ. 2, 9.

39. Ρωμ. 13, 10.

40. Γαλ. 4, 4.

τοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πού τὴν θέλησε, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Σεβηριανοῦ ἐπισκόπου Γαβαλῶν, στὸ ἀποστολικὸ ρητό, τὸ ὅποιο λέγει γιὰ τὸν Χριστό, ὅτι «Σ' αὐτὸν κατοικεῖ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά»³⁸.

“Ὅμως, ἐὰν ἡ θεότητα εἶναι ἀπερίγραπτη καὶ χωρὶς ποσότητα, δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται γι' αὐτὴν οὔτε πλήρωμα, οὔτε ὅλο. Γιατὶ αὐτὸ πού πληροῦται, δηλαδή ἔχει πληρότητα, εἶναι φανερό ὅτι ἔχει καὶ ποσότητα καὶ περιγραφή καὶ στάση, ὅπως ὅταν λέγει· «Ὁ Χριστὸς εἶναι πλήρωμα τοῦ νόμου»³⁹, δηλαδή ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ τέλος τοῦ νόμου. Ἐπίσης τὸ τέλος τοῦ χρόνου⁴⁰ καὶ τὸ τέλος τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς⁴¹ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ «πᾶν» (τὸ σύνολο). Γιατὶ τὸ «πᾶν» σημαίνει ποσότητα, ὅπως εἶναι τὸ σύνολο τοῦ χρόνου καὶ τὸ σύνολο τοῦ κόσμου καὶ τὸ σύνολο τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ σύνολο τοῦ νεροῦ, ἐνῶ ἡ θεότητα εἶναι καὶ λέγεται πάνω ἀπὸ τὸ πᾶν, μὴ ἔχοντας τέλος.

Πῶς λοιπὸν θὰ ἐννοήσουμε τὸ «ὅλο πλήρωμα τῆς θεότητος στὸν Χριστό»; Γιατὶ καὶ ὁ ἴδιος εἶπε, «Δὲν εἶμαι μόνος, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου εἶναι μαζί μου»⁴², καὶ «Πνεῦμα Κυρίου ὑπάρχει σὲ μένα, γιὰτὶ μὲ ἔχρισε»⁴³. Τί θὰ ποῦμε λοιπὸν; Μήπως ὅτι τὸ σύνολο τῶν τριῶν ὑποστάσεων προσωπικὰ ἔγινε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας; Καθόλου. Γιατὶ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ ἐμφανίστηκε πάνω στὴ γῆ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μυστήριο τῆς σάρκωσης τοῦ Υἱοῦ ἔγινε μὲ τὴ συγκατάθεση καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Πατέρα, καὶ μὲ τὴ βοήθεια καὶ ἐπισκίαση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι σ' αὐτὸν ὑπάρχει τὸ σύνολο τῆς θεότητος, μὲ τὶς φυσικὲς ιδιότητες τῆς Τριαδικῆς θεότητος, καὶ ὄχι τὶς ὑποστατικὲς. Γιατὶ δὲν σαρκώθηκε τὸ ἀγέννητο πρόσωπο τοῦ Πατέρα, οὔτε ἡ ἐκπορευτικὴ ὑπόσταση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ τὸ ἀχώριστο μυστήριο τῆς ἁγίας Τριάδας.

Ἔτσι καὶ ὁ ἅγιος Διονύσιος εἶπε, ὅτι ὡς πρὸς τὴν κοινὴ θέληση ὑπάρχουν στὸν Χριστὸ ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, δηλαδή ὡς πρὸς τὴν εὐδοκία καὶ τὴ συναίνεση. Ὁχι ὅπως ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ

41. Ρωμ. 11, 25.

42. Ἰω. 8, 29.

43. Λουκᾶ 4, 18.

κώβ, οὕτω καὶ ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοπικὰς περιγραφὰς καὶ διαιρέσεις καὶ τρεῖς οἴκους καὶ χωρισμοὺς ἔχουσιν, ἀλλ' ἀλληλοφυῶς καὶ συμφυῶς καὶ φεραλλήλως τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος καθέστηκεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ καὶ ἐπιφανείᾳ τοῦ Λόγου, Χριστὸς μὲν γέγονεν αὐτὸς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος, χρίστης δὲ τούτου ὑπάρχει ὁ Πατήρ, χρίσμα δὲ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τούτου χάριν λέγεται ἐν αὐτῷ κατοικεῖν «πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς». Καὶ γὰρ ἐν ἐκάστῳ γενομένῳ χριστῷ, τριῶν τινῶν συνεργία καὶ σύνοδος γίνεται, τοῦτ' ἔστι, τοῦ χρίοντος, καὶ τοῦ χριομένου, καὶ τοῦ χρίσματος, ἅτινα, εἰ καὶ μὴ ὑποστατικῶς ἐνοῦνται, ἀλλὰ τῇ συνεργίᾳ ὁμαδικῶς γνωρίζονται. Διὸ καὶ φησί τις τῶν ἁγίων Πατέρων, ὅτι τούτου χάριν οὐκ ἐσαρκώθη ὁ Πατήρ ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ὁ Υἱός, ἵνα μὴ σύγχυσις τῶν ὑποστατικῶν ἰδιοτήτων γένηται ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. Εἰ γὰρ ἐτέχθη ἐπὶ γῆς ὁ Πατήρ, νιοπάτωρ εὐρίσκετο. Διὸ θεοπρεπῶς ὁ ἄνω Υἱὸς γεννητός, καὶ κάτω νιὸς γεννητός, ἵνα καὶ μετὰ τόκον σώζηται ἐπὶ τῆς Τριάδος τὸ ἀγέννητον τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸ ἐκπορευτὸν τοῦ παναγίου Πνεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

20 Ἄπορία, μᾶλλον δὲ ἀπορία (ἀπειρία) Σευηριανοῦ
πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰ μία φύσις ἐστὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁρᾶται δὲ αὐτὴ ἢ φύσις τελεία καὶ ἀνελλιπὴς ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ Υἱοῦ. Ἐσαρκώθη δὲ ὁ Υἱός, ἄρα ἂν εὐρεθῆσεται πάντως ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σαρκωθέν, κατὰ τὸ εἰρημένον, Ὅτι «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς»;

Ἀπόκρισις. Οὐχ ὁρᾶται τὸ ὅλικόν τῆς τριαδικῆς ὀντότητος ἐν τῇ ἰδικῇ ὑποστάσει τοῦ Λόγου, ὡς ἢ Σαβελλίου σύγχυσις νομοθετεῖ· οὐ γὰρ ἔχει τὸ ἀγέννητον τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, οὔτε τὸ γεννητικόν, οὔτε τὸ ἀναίτιον, οὔδὲ τὸ ἀμφιδέξιον τῆς καθέδρας, οὔδὲ

καὶ ὁ Ἰακώβ. Ἔτσι καὶ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἔχουν τοπικὲς περιγραφές καὶ διαιρέσεις καὶ τρεῖς οἰκίες καὶ χωρισμούς, ἀλλὰ τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος συνίσταται στὸ ὅτι τὰ πρόσωπα τῆς συμμετέχουν ἀμοιβαία στὴ θεία φύση, μὲ τρόπο συμπαγῆ καὶ δεσμὸ ἀμοιβαῖο. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν ἔλευση καὶ ἐμφάνιση τοῦ Λόγου, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος ἐγένε (χρίστηκε) Χριστός, ὁ Πατέρας τὸν ἔχρισε, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἦταν τὸ χρίσμα, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι μέσα σ' αὐτὸν κατοικεῖ σωματικὰ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. Ἄλλωστε στὸν καθένα πού χρίεται συνεργάζονται καὶ συναντιῶνται τρία πράγματα, ἐκεῖνος πού χρίει, ἐκεῖνος πού χρίεται καὶ τὸ χρίσμα, τὰ ὅποια ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐνώνονται ὑποστατικὰ, ὅμως συνεργάζονται ὁμαδικὰ. Γι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες λέγει, ὅτι γι' αὐτὸ δὲν σαρκώθηκε ὁ Πατέρας ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ ὁ Υἱός, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ σύγχυση ὑποστατικῆ τῆς ἁγίας Τριάδας. Γιατί, ἂν γεννιόταν στὴ γῆ ὁ πατέρας, θὰ ἐμφανιζόταν ὡς υἱοπατέρας. Γι' αὐτὸ, ὅπως ταιριάζει στὸν Θεό, ὁ Υἱὸς καὶ στὸν οὐρανὸ εἶναι γεννητὸς καὶ κάτω στὴ γῆ εἶναι πάλι Υἱὸς γεννητὸς, ὥστε καὶ μετὰ τὴ γέννηση θὰ διατηρεῖται τὸ ἀγέννητο τοῦ Πατέρα καὶ τὸ ἐκπορευτὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

Ἐπορία, ἢ μᾶλλον ἐρώτηση Σεβηριανοῦ
πρὸς τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία.

“Ἐάν εἶναι μία ἡ φύση τῆς ἁγίας Τριάδας, καὶ ἐμφανίζεται ἡ φύση αὐτὴ τέλεια καὶ χωρὶς ἔλλειψη στὴν ὑπόσταση τοῦ Υἱοῦ, ἄρα, ὅταν σαρκώθηκε ὁ Υἱός, σαρκώθηκε ὅπωςδὴποτε καὶ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ· «Γιατὶ σ' αὐτὸν κατοικεῖ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικὰ»⁴⁴”.

Ἐπάντηση· Στὴν ἰδιαίτερη ὑπόσταση τοῦ Λόγου δὲν ὑπάρχει ὁλόκληρη ἡ Τριαδικὴ ὄντοτητα, ὅπως νομοθετεῖ ἡ σύγχυση τοῦ Σαβελλίου. Γιατὶ ὁ Λόγος δὲν ἔχει τὸ ἀγέννητο τοῦ Πατέρα, οὔτε τὸ γεννητικὸ, οὔτε τὸ ἀναίτιο, οὔτε τὶς δύο θέσεις ἀπὸ τὴ μὰ καὶ ἀπὸ

44. Κολ. 2, 9.

τὸ ἔγκολλον, οὔτε νῦν τὸ τοῦ Πνεύματος ἐμπορευτόν, οὔδέ τι ἕτε-
 ρον τῶν ὑποστατικῶν ιδιοτήτων τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος. Οὐχ ὡσπερ ἀγέννητος ὁ Πατήρ, οὕτω καὶ ὁ Υἱός, οὔτε δὲ
 πάλιν ἀναίτιος ὁ Υἱός, οὔτε ἐμπορευτός, οὔτε ἀποστέλλον τὸν Πα-
 5 τέρα, καθ' ἃ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς. Διόπερ, σαρκωθεῖσα ἡ τοῦ
 Υἱοῦ ὑπόστασις, οὐ «συνεσάρκωσεν» ἑαυτῇ τὴν ἀγεννησίαν τοῦ
 Πατρὸς, οὔδὲ τὴν ἐμπορευτικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
 ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα τὰ φυσικὰ τῆς Τριάδος ιδιώματα, τοῦτ' ἔστι τὸ
 ἄναρχον, τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀπερίγραφτον, τὸ ἀναλλοιώτον, τὸ ἀδιά-
 10 δοχον, τὸ ἀγαθόν, τὸ ζωοποιόν, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀπαραλλά-
 κτως καὶ ἰσοφυῶς καὶ ὁμοφυῶς ὁράται ἐν τῷ Υἱῷ ὡσπερ καὶ ἐν τῷ
 Πατρὶ καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τούτου χάριν εἴρηται, «κατοικεῖν
 ἐν αὐτῷ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος», καὶ κατὰ τοῦτο εἴρηται
 τέλειος ὁ Χριστὸς ἐν θεότητι. Ὡσπερ οὖν καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπό-
 15 τητι λεγόμενος, οὐ συνέλαβεν ἐν τῇ σαρκώσει πάσας τῶν ἀνθρώ-
 πων τὰς ὑποστατικὰς ιδιότητας οὐ γὰρ εἶχε τὸ ἀγέννητον τοῦ Ἀ-
 δάμ, οὔδὲ τὸ πλευρογέννητον τῆς Εὐας, οὔδὲ τὸ μέγεθος τῶν γι-
 γάντων, οὔτε τὸ εἶδος τῶν Αἰθιόπων. Αὐταὶ γὰρ ὑποστατικαὶ εἰσιν
 ιδιότητες. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα τὰ κοινὰ καὶ φυσικὰ τοῦ ἀνθρώπου
 20 ἐκουσίως κατεδέξατο, τοῦτ' ἔστι τὸ κτιστόν, τὸ ὁρατόν, τὸ φθαρτόν,
 τὸ θνητόν, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν ἡμῖν ἀδιάβλητα, καθὰ Παῦλος βοᾷ,
 τούτου χάριν αὐτὸν τέλειον καὶ ἐν ἀνθρωπότητι γινώσκομεν. Ταῖς
 οὖν φυσικαῖς ιδιότησι πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀν-
 θρωπότητος ὁράται ἐν τῷ Χριστῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν τὸν ἴδιον ὄνυχά τις
 25 πορφυροβαφήσῃ, ἤδη καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸ ὄστον τοῦ δακτύ-
 λου συνεπορφυροβάφησε, καίπερ ἀδιαιρέτων τῶν τριῶν ὑπαρχόν-
 των. Οὐκοῦν οὔδὲ ὁ Πατήρ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καθ' ὑπόστασιν
 συνεβάφη καὶ συναματώθη τῷ Υἱῷ. Πλὴν ὡς ἐνώπιον Θεοῦ εὐ-
 αγγελίζομαι ἅρᾳν μεγάλην παντὶ λέγοντι τὴν φύσιν ὑπόστασιν, ὅτι
 30 καὶ Σαβελλίον καὶ Ἀρείου καὶ Νεστορίου δυσσεβεῖαις περιπίπτει
 οὔτε γὰρ ἐὰν εἷς ἑωσφόρος ἀμφιέσθαι νεφέλην, δυνάμεθα εἰπεῖν,
 ὅτι πάντες οἱ ἀστέρες συνημφιέσθησαν τοῦτο κατὰ τὰς ἰδίας ὑπο-
 στάσεις, ἀλλ' ἢ μόνον κατὰ τὴν κοινὴν τῆς φύσεως τοῦ φωτὸς ιδιο-
 τητα.

τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ θρόνου του, οὔτε τοὺς κόλπους, οὔτε καὶ τὸ ἐκπορευτὸ τοῦ Πνεύματος, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὶς ὑποστατικὰς ιδιότητες τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ἀγέννητος, ὅπως εἶναι ὁ Πατέρας, οὔτε ἐπίσης ὁ Υἱὸς εἶναι ἀναίτιος, οὔτε ἐκπορευτός, οὔτε ἀποστέλλει τὸν Πατέρα, ὅπως στάλθηκε ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν Πατέρα. Γι' αὐτό, ὅταν σαρκώθηκε ἡ ὑπόστασις τοῦ Υἱοῦ, δὲν σάρκωσε μαζί της καὶ τὴν ἀγεννησίαν τοῦ Πατέρα, οὔτε τὴν ἐκπορευτικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλα τὰ φυσικὰ ιδιώματα τῆς Τριάδας, δηλαδή τὸ ἀναρχο, τὸ ἀκτιστο, τὸ ἀπερίγραπτο, τὸ ἀναλλοίωτο, τὸ ἀδιάδοχο, τὸ ἀγαθό, τὸ ζωποιοό, καὶ ὅλα τὰ ὅμοια ὑπάρχουν ἀπαράλλακτα καὶ ἰσοῦσιμα καὶ ὅμοια ὡς πρὸς τὴ φύσιν, στὸν Υἱό, ὅπως καὶ στὸν Πατέρα καὶ στὸ ἅγιον Πνεῦμα, γι' αὐτὸ λέγεται, ὅτι σ' αὐτὸν κατοικεῖ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος⁴⁵, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ λέγεται τέλειος ὁ Χριστὸς ὡς πρὸς τὴ θεότητα. Ὅπως δηλαδή καὶ ἐνῶ λέγεται τέλειος ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν του, δὲν ἔλαβε κατὰ τὴν σάρκωσίν του ὅλες τὶς ὑποστατικὰς ιδιότητες τῶν ἀνθρώπων. Πραγματικὰ δὲν εἶχε τὸ ἀγέννητο τοῦ Ἀδάμ, οὔτε τὴ γέννησιν ἀπὸ τὴν πλευρά, ὅπως ἡ Εὔα, οὔτε τὸ ὕψος τῶν γιγάντων, οὔτε τὴ μορφή τῶν αἰθιοπῶν. Γιατὶ αὐτὲς εἶναι ὑποστατικὰς ιδιότητες. Ἀλλά, ἐπειδὴ δέχτηκε ὅλα τὰ κοινὰ καὶ φυσικὰ ιδιώματα τοῦ ἀνθρώπου θεληματικὰ, δηλαδή τὸ κτιστό, τὸ ὄρατό, τὸ φθαρτό, τὸ θνητό καὶ ὅσα ἄλλα ἀδιάβλητα ὑπάρχουν σὲ μᾶς, ὅπως φωνάζει ὁ Παῦλος, γι' αὐτὸ τὸν ὀνομάζουμε καὶ τέλειον ἄνθρωπο. Ὡς πρὸς τὶς φυσικὰς ιδιότητες λοιπὸν ὑπάρχει στὸν Χριστὸ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· γιατί οὔτε ἂν κάποιος βιάσει κίνο τὸ νύχι του, ἔβαψε μαζί μὲ αὐτὸ καὶ τὴ σάρκα καὶ τὸ κόκκαλον τοῦ δακτύλου, ἂν καὶ τὰ τρία αὐτὰ εἶναι ἀδιαίρετα. Ἄρα οὔτε ὁ Πατέρας, οὔτε τὸ ἅγιον Πνεῦμα βιάθησαν καὶ ματώθηκαν ὑποστατικὰ μαζί μὲ τὸν Υἱό. Γι' αὐτὸ μπροστὰ στὸν Θεὸ κηρύττω ἀνάθεμα μεγάλο στὸν καθένα πού ὀνομάζει τὴ φύσιν ὑπόστασις, γιατί πέφτει στὴν ἀσέβεια τοῦ Σαβελλίου, τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ Νεστορίου. Γιατὶ οὔτε ὅταν ἓνα φωτεινὸ ἀστὲρι περιβληθεῖ ἀπὸ σύννεφο, μπορούμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὅλα τ' ἀστέρια τὸ φόρεσαν συγχρόνως στὶς δικὰς τοὺς ὑποστάσεις, ἀλλὰ μόνο ὡς πρὸς τὴν κοινὴν ιδιότητα τῆς φύσεως τοῦ φωτός.

45. Κολ. 2, 9.

Σχόλιον. Εἰς τὸ ἔσχατον τετραδίον κεῖται τὰ ἀκόλουθα·

Ταύταις ταῖς δυσοσεβείαις περιπίπτουσιν οἱ αἰρετικοί, ἐκ τοῦ Ἀριστοτελικῶς αὐτοὺς νοεῖν τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν· ἐκεῖνος γὰρ εἶπεν, ἰδικῶς φύσεις εἶναι τὰς ὑποστάσεις. Οἱ μὲν οὖν μα-
5 κάριοι Πατέρες εἰς εἰκόνα τυπικὴν λαμβάνουσι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, βουλόμενοι ὡς ἓν τι σκιαγραφία δεῖξαι τὸ ὄρατον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀόρατον, καὶ τὸ θνητὸν καὶ ἀθάνατον, καὶ τὸ ψηλαφητὸν καὶ ἀψηλάφητον. Οἱ δὲ κακόφρονες τῶν Μονοφυσιτῶν παῖδες, λαβόντες τὴν ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων κατ' αὐτὴν
10 εἰς εἰκόνα τινὰ τυπικὴν, ἀλλ' ἰσότητα φυσικὴν ἐπὶ Χριστοῦ κέχρηται πῶ τοῦ ἀνθρώπου παραδείγματι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Κεφάλαιον περὶ τοῦ ὑποδείγματος τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς καὶ συνθέσεως, καὶ ὅτι κακῶς αὐτὸ νοοῦσι
15 οἱ Σενήρου σύμφρονες, βουλόμενοι ἐκ δύο μερικῶν καὶ ἀτελῶν φύσεων μίαν φύσιν εἶναι τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπου παράδειγμα.

Σενήρου γὰρ ἤκουσαν λέγοντος, ὅτι “Ὡσπερ ἐπὶ τῆς μιᾶς τοῦ
20 ἀνθρώπου φύσεως μέρος μὲν ταύτης ἐστὶν ἡ ψυχὴ, μέρος δὲ τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μιᾶς αὐτοῦ φύσεως, μέρος τῆς ἐπέχει ἡ θεότης, καὶ μέρος τὸ σῶμα”. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἡ τὸ ὁμολογεῖν ἐκ δύο ἀτελῶν πραγμάτων εἶναι τὸν Χριστόν, ἐξ ἀτελοῦς θεότητος, καὶ ἐξ ἑλλειποῦς ἀνθρωπότητος, καὶ
25 μὴ εἶναι αὐτὸν τέλειον ἐν θεότητι, ἀλλ' ἡμίθεον θεόν, καὶ ἡμιμερῆ ἄνθρωπον. Ἡμεῖς δὲ τὴν αὐτῶν ἀτοπίαν ἀνατρέποντες, οὕτω πρὸς αὐτοὺς παραταξάμεθα.

Καὶ πρῶτον ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ὅτι οὐκ ἐξομοιοῦνται τοῖς παραδείγμασι τὰ πράγματα, ἐπεὶ καὶ «σκώληξ» εἴρηται ἐν τῇ Γραφῇ
30 τύπος τοῦ Χριστοῦ εἶναι, καὶ λέων καὶ πρόβατον καὶ ἄρνιον καὶ

Σχόλιο. Στὸ τελευταῖο τετράδιο ὑπάρχουν τὰ παρακάτω.

Οἱ αἵρετικοὶ πέφτουν σ' αὐτὲς τὶς ἀσέβειες, ἐπειδὴ ἐρμηνεύουν κατὰ τρόπον ἀριστοτελικὸ τῆ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση. Γιατὶ ἐκεῖνος εἶπε, ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι ἰδιαιτέρες φύσεις. Οἱ μακάριοι λοιπὸν Πατέρες ἐκλαμβάνουν τὸν ἄνθρωπο στὸν Χριστὸ ὡς εἰκόνα τυπική, θέλοντας νὰ δείξουν σὰν σὲ σκιαγραφία τὸ ὄρατὸ καὶ τὸ ἀόρατο αὐτοῦ, τὸ θνητὸ καὶ τὸ ἀθάνατο, τὸ ψηλαφητὸ καὶ τὸ ἀψηλάφητο, ἐνῶ οἱ κακόπιστοι ὀπαδοὶ τῶν μονοφυσιτῶν, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες, ποὺ μιλοῦν γιὰ κάποια τυπικὴ εἰκόνα, χρησιμοποιοῦν στὸν Χριστὸ ὡς φυσικὴ ἰσότητα τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Κεφάλαιο γιὰ τὸ παράδειγμα τῆς κατασκευῆς καὶ σύνθεσης τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι κακῶς τὸ ἐννοοῦν αὐτὸ οἱ ὁμόφρονες τοῦ Σεβήρου, θέλοντας νὰ ἀποδείξουν, ὅτι ἡ φύση τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀτελεῖς φύσεις, τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπειδὴ ἄκουσαν τὸν Σεβήρο νὰ λέγει, «Ὅπως στὴ μία φύση τοῦ ἀνθρώπου ἓνα μέρος αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ ψυχὴ, καὶ ἄλλο μέρος τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μιᾶς φύσεώς του, τῆ θέσι ἑνὸς μέρους ἀποτελεῖ ἡ θεότητα καὶ τοῦ ἄλλου μέρους τὸ σῶμα». Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁμολογία, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀτελῆ πράγματα, ἀπὸ ἀτελῆ θεότητα καὶ ἀπὸ ἑλλιπῆ ἀνθρωπότητα, καὶ ὅτι δὲν εἶναι τέλειος Θεός, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἥμισυ Θεός, καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνθρωπος. Ἐμεῖς λοιπὸν, ἀνατρέποντας τὴν ἀτοπία τους, θὰ ἀντιπαραταχθοῦμε ἀπέναντί τους ὡς ἑξῆς.

Καὶ πρῶτον θὰ τοὺς ποῦμε αὐτό, ὅτι τὰ παραδείγματα δὲν ἐξομοιώνονται μὲ τὰ πράγματα, γιατί στὴ Γραφὴ λέγεται ὅτι καὶ τὸ σκουλήκι εἶναι τύπος τοῦ Χριστοῦ⁴⁶, καθὼς καὶ τὸ λιοντάρι⁴⁷ καὶ τὸ

46. Ψαλμ. 21, 7.

47. Γ Βασ. 13, 24.

φοίνιξ καὶ μῆλον καὶ κρῖνον, ἀλλὰ μὴν οὐδὲν τούτων κατ' οὐσίαν ἐξομοιοῦται φυσικῶς.

Δεύτερον ἐκεῖνο πάλιν λέξομεν αὐτοῖς, ὅτι εἰ μὲν ἕτερόν τι ἦν τὸ ὑπόδειγμα, ὃ προφέρετε ἡμῖν ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ ἕτερόν τι ὅπερ 5 ἐπιδημήσας ἀνέλαβε, τάχα ἂν ἠδύνασθέ τι λέγειν εὐλογον ἔχειν ἐπὶ τούτῳ. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸ τὸ παράδειγμα, λέγω δὴ τὸν ἄνθρωπον, ἤνωσεν ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, τοῦτ' ἔστιν τὰς δύο ἡμῶν μερικὰς οὐσίας, ὡς λέγετε, καὶ οὕτως ἀπεκδέχεσθε δύο ἐπ' αὐτοῦ ὁμολο-
10 γοῦντες τὰς φύσεις, μίαν μὲν τελείαν, τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἑτέρας

Καὶ καθ' ἑτέρους δὲ πλείονας τρόπους εὐρήσεις τὸ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγμα ἀνόμοιον ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἐκ δύο πραγμάτων κτιστῶν σύγκειται, τῆς ψυχῆς λέγω καὶ τοῦ σώματος, ὃ δὲ Χριστὸς ἐξ ἀκτίστου θεότητος, καὶ κτιστῆς ἀν-
15 θρωπότητος. Ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο περιγραπτῶν, ὃ Χριστὸς ἐκ περιγραπτῶν σώματος, καὶ ἀπεριγραπτῶν θεότητος. Ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὑλικοῦ καὶ νοεροῦ συνέστη, ὃ δὲ Χριστὸς ἐκ Θεοῦ Λόγου, καὶ λογικοῦ ἀνθρώπου, νοεροῦ εἰς ὑπαρξιν. Οὔτε γὰρ σῶμα πρὸ τῆς ψυχῆς συνέστηκεν, οὔτε ἡ ψυχὴ πρὸ τοῦ σώματος. Ὁ δὲ Θεὸς Λόγος
20 πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων καθέστηκε.

Καὶ ἄλλα δὲ μυρία τοιαῦτα εὐρήσεις ἐπὶ τῆς θεότητος, μὴ ἀρμόζοντα μήτε ἐπὶ τῆς ψυχῆς μήτε ἐπὶ τοῦ σώματος. Εἰ δὲ φιλονεικεῖ ὁ Σενήρος κατ' ἰσότητα τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως ἀποδειῖξαι καὶ τὴν ἄρρητον ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ, μανθανέτω ὃ ἀπαί-
25 δευτος, ὅτι ὁ βουλόμενος τὴν τοῦ ἀνθρώπου κατασκευὴν ἀκριδέστερον διασκέψασθαι, οὐ μόνον ἐκ δύο φύσεων εὐρήσει τοῦτον συγκείμενον, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλειόνων. Ἐκ τεσσάρων μὲν γὰρ ἀπλῶν οὐσιῶν, ἧτοι τῶν στοιχείων, σύγκειται τὸ σῶμα, ἑτέρα δὲ παρὰ ταῦτα οὐσία ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ἑτέρα δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Ὡστε ὑπο-
30 δεῖγματι, ἀλλ' οὐκ ἰσότητι ἐπὶ Χριστοῦ νοητέον τὸν ἄνθρωπον.

πρόβατο⁴⁸ καὶ τὸ ἀρνὶ⁴⁹ καὶ ὁ φοίνικας καὶ τὸ μῆλο καὶ τὸ κρῖνο, ἀλλ' ὅμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐξομοιώνεται οὐσιαστικὰ ὡς πρὸς τὴ φύση.

Δεύτερο, θὰ ποῦμε πάλι ἐκεῖνο σ' αὐτούς, ὅτι, ἐὰν τὸ παράδειγμα πού μᾶς προβάλλετε γιὰ τὸν Χριστὸ ἦταν κάτι ἄλλο καὶ κάτι διαφορετικὸ ἐκεῖνο πού ἐρχόμενος στὴ γῆ ἔλαβε ὁ Χριστὸς, θὰ μπορούσατε ἴσως νὰ μᾶς πεῖτε ὅτι ἔχει κάτι τὸ λογικὸ τὸ παράδειγμά σας στὴν περίπτωση τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ τὸ παράδειγμα, ἐννοῶ τὸν ἄνθρωπο, ἔνωσε σ' αὐτὸν ὑποστατικᾶ τὶς δύο ἐπιμέρους δικές μας οὐσίες, ὅπως λέτε, ἔτσι δέχεστε τὶς δύο φύσεις πού ὁμολογεῖτε σ' αὐτόν, μία τέλεια φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ δύο ἄλλες μισές, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός μας.

Ἄλλὰ καὶ μὲ ἄλλους τρόπους μπορεῖς νὰ βρεῖς τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου ἄστοχο στὸν Χριστὸ. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο πράγματα, ἐννοῶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἄκτιστη θεότητα καὶ κτιστὴ ἀνθρωπότητα. Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ δύο περιγραφτὰ συστατικά, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ περιγραφτὸ σῶμα καὶ ἀπερίγραπτη θεότητα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σύνθετος ἀπὸ ὑλικὸ καὶ νοερὸ, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο καὶ λογικὸ ἄνθρωπο, νοερὸ σὲ ὑπαρξή. Γιατὶ οὔτε τὸ σῶμα ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὴν ψυχὴ, οὔτε ἡ ψυχὴ πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἐνῶ ὁ Θεὸς Λόγος ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ τὶς ψυχῆς καὶ τὰ σώματα.

Ἄλλὰ καὶ μύρια ἄλλα τέτοια θὰ βρεῖς στὴ θεότητα πού νὰ μῆταιριάξουν οὔτε στὴν ψυχὴ, οὔτε στὸ σῶμα. Ἐὰν ὅμως ὁ Σεβῆρος προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξει μὲ τὴν ἀντιστοιχία τῆς σύνθεσης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπερίγραπτη ἔνωση τοῦ Χριστοῦ, ἃς μάθει, ὁ ἀπαίδευτος, ὅτι αὐτὸς πού θέλει νὰ ἐρμηνεύσει μὲ περισσότερη ἀκρίβεια τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, θὰ τὸν βρεῖ νὰ ἀποτελεῖται ὄχι μόνο ἀπὸ δύο φύσεις, ἀλλὰ ἀπὸ περισσότερες. Γιατὶ τὸ σῶμα ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερις ἀπλές οὐσίες, δηλαδή στοιχεῖα. Ἄλλη πάλι οὐσία, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, εἶναι ἡ ψυχὴ, καὶ ἄλλη ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὡστε τὸν ἄνθρωπο πρέπει νὰ τὸν ἐννοοῦμε ὡς παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὄχι ὡς ἰσότιμον.

49. Ἦσ. 53, 7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

*Ἀντίθεσις κακοτρόπου Παυλιανιστοῦ πρὸς Σευηριανὸν
προφέροντα κατ' ἰσότητα τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὴν τοῦ
ἀνθρώπου σύνθεσιν.*

5 ΠΑΥΛΙΑΝΙΣΤΗΣ. Ἀγωνιζόμενος Σευήρος μερικὸν Θεὸν καὶ
μερικὸν ἄνθρωπον ἀποδείξει τὸν Χριστόν, ἐκ δύο ἀτελῶν φύσεων
μίαν ὑπάρχοντα φύσιν, ἄνω καὶ κάτω τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἡμῖν φέρει
καὶ ἀποφέρει ὑπόδειγμα, μήτε τῆς Μωσαϊκῆς, μήτε τῆς προφητι-
10 κῆς ἢ εὐαγγελικῆς Γραφῆς που μαρτυρούσης, εἰς τύπον τῆς Χρι-
στοῦ συνθέσεως εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ἀλλ'
ἀπετυφλώθη καταλιπὼν τοὺς τῶν θείων Γραφῶν περὶ Χριστοῦ τύ-
πους, καὶ ἰδίους ἀναπλάττεται μύθους. Τύπος μὲν γὰρ πρωτότυ-
πος καὶ θεοχάρακτος ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ τυγχάνει τοῦ Χριστοῦ ὁ
θεῖος Ἰσαάκ, καὶ ὁ ἀντ' αὐτοῦ σφαγιασθεὶς κριός, τῶν δύο προσώ-
15 πων τῶν ἑτερογενῶν αὐτοῦ σαφῶς τὴν εἰκόνα προδιαγράφοντες
Οὐ τοῦτον δὲ καὶ μόνον τὸν τύπον ὁ χορὸς τῶν ἀοιδίμων Πατέρων
οἶδεν εἰς Χριστὸν ἀναφέρειν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους πλείονας, λέγω δὴ
τὸν ἱερόν Μωσέα καὶ τὴν θήκην, εἰς ἣν κατακλεισθεὶς ἀπερρίφη
ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς ἐν τῷ ρεῖθρῳ τοῦ ποταμοῦ. Δύο πάλιν ἡμῖν
20 τὰς Χριστοῦ ὑποστάσεις κηρύττουσα ἡ θεία Γραφή, διὰ τοῦ Μω-
σέως καὶ τῆς κιβωτοῦ, καθάπερ καὶ ἡ ἑτέρα κιβωτός, ἡ ἐκ ξύλων
ἀσήπτων καὶ χρυσίου συγκειμένη, τύπον ἐνεργῆ φέρει ἡμῖν τῶν ἑ-
τερουσιῶν φύσεων, ἧγον Χριστοῦ ὑποστάσεων. Τί δὲ ἄρα δοκεῖ
τῷ Σευήρῳ αἰνίττεσθαι καὶ ἡ στάμνος ἢ χρυσῆ, ἢ τὸ οὐράνιον ἔ-
25 χουσα μάννα, εἰ μὴ τοὺς ἄλλοφύλους καὶ ἑτεροφυεῖς τοῦ Χριστοῦ
ὑποστάσεις; Ὡσαύτως καὶ αἱ δύο τρυγόνες, ἡ θυομένη, καὶ μὴ
θυομένη, δύο Χριστοῦ προσώπων εἰσι δηλωτικὰ σαφῶς, λέγω δὴ
τῆς ἀπαθοῦς αὐτοῦ θεότητος, καὶ τῆς παθητῆς αὐτοῦ σαρκός
Ὡσπερ πάλιν καὶ οἱ δύο τράγοι, ὁ σφαζόμενος, καὶ ὁ εἰς τὴν ἔρη-
30 μον ἐκτεμπόμενος, σαφῶς ἡμῖν τὸ διάφορον τῶν τοῦ Ἐμμανουὴλ
λαλοῦσι χαρακτηριστικῶν ὑποστάσεων, τοῦ ἐν μορφῇ Θεοῦ, καὶ

50. Γεν. 22, 12-13.

51. Ἐξ. 2, 3 ἔ.

52. Ἐξ. 25, 10 ἔ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

**Ἀντίθεση δύστροπου Παυλιανιστῆ πρὸς Σεβηριανὸν
ποῦ λέγει, ὅτι ἡ σύνθεσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀντί-
στοιχὴ μὲ ἐκείνην τοῦ Χριστοῦ.**

ΠΑΥΛΙΑΝΙΣΤΗΣ. Ὁ Σεβῆρος ἀγωνιζόμενος νὰ ἀποδείξει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἐν μέρει Θεὸς καὶ ἐν μέρει ἄνθρωπος, ἔχοντας μία φύση, ἡ ὁποία εἶναι σύνθετη ἀπὸ δύο ἀτελεῖς φύσεις, μᾶς προβάλλει διαρκῶς τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου, ἂν καὶ οὔτε τὰ βιβλία τοῦ Μωυσῆ, οὔτε τῶν προφητῶν, οὔτε τὰ Εὐαγγέλια ἀναφέρουν ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν προτύπωση τῆς σύνθεσης τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τυφλώθηκε τελείως, ἐγκαταλείποντας τοὺς τύπους τῶν ἁγίων Γραφῶν γιὰ τὸν Χριστό, καὶ πλάθοντας δικoὺς του μύθους. Πρωτότυπος λοιπὸν καὶ θεοχάρακτος τύπος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ θεῖος Ἰσαὰκ καὶ τὸ κριάρι ποῦ σφαγιάστηκε ἀντὶ γι' αὐτόν⁵⁰, ποῦ προδιαγράφουν καθαρὰ τὴν εἰκόνα τῶν δύο ἑτερογενῶν προσώπων του. Ἀλλὰ ὁ χορὸς τῶν ἀείμνηστων Πατέρων δὲν ἀποδίδει μόνο αὐτὸν τὸν τύπο στὸν Χριστό, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους, καὶ ἐννοῶ φυσικὰ τὸν ἱερὸ Μωυσῆ καὶ τὴ θήκη μέσα στὴν ὁποία κλείστηκε καλὰ καὶ ρίχτηκε ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ μάνα στὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ⁵¹. Ἐπίσης ἡ ἁγία Γραφή κηρύττοντας δύο τὶς ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸν Μωυσῆ καὶ τὴν κιβωτό, ὅπως καὶ τὴν ἄλλη κιβωτὸ τῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία, ἀποτελούμενη ἀπὸ ξύλα ποῦ δὲν σαπίζουν καὶ χρυσό⁵², ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς τύπο ὀλοφάνερο τῶν δύο ἑτερούσιων φύσεων, δηλαδή τῶν ὑποστάσεων τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τί νομίζει ὁ Σεβῆρος ὅτι ὑπαινίσσεται καὶ ἡ χρυσῆ στάμνα, ποῦ περιεῖχε τὸ οὐράνιο μάννα⁵³, παρὰ τὶς δύο ἄλλου γένους καὶ ἄλλης φύσεως ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ; Ἐπίσης καὶ τὰ δύο τρυγόνια, ἀπὸ τὰ ὁποία τὸ ἓνα θυσιάζεται καὶ τὸ ἄλλο δὲν θυσιάζεται⁵⁴, φανερώνουν καθαρὰ τὰ δύο πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τὴν ἀπαθῆ θεότητά του καὶ τὴν παθητὴ σάρκα του. Ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ δύο τράγοι, ὁ ἓνας ποῦ σφάζεται καὶ ὁ ἄλλος ποῦ στέλνεται στὴν ἔρημο⁵⁵, μᾶς δηλώνουν καθαρὰ τὴ διαφορὰ τῶν χαρακτηριστικῶν ὑποστάσεων τοῦ Ἐμμανουήλ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ μορφή τοῦ

53. Ἐβρ. 9, 4.

54. Λευϊτ. 5, 7. καὶ Ἀριθμ. 6, 10-11.

55. Ἀριθμ. 28, 15 ἔ.

ἐν μορφῇ ἀνθρώπου ὑπάρχοντος. Εἰ δὲ δάκνεται καὶ κρεουργεῖται τούτων ἀκούων Σευήρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀπαρνούμενοι τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρώπησιν, πάντως λέξουσι, μὴ ἔξομοιοῦσθαι τὰ παραδείγματα αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν. Οὐκοῦν, ὧ ἄνόητοι, μηδὲ τὸ 5 τοῦ ἀνθρώπου ὑπόδειγμα ἐν ἀπαρλλάκτῳ ἰσότητι τῆς ἐνώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ κηρύττετε, ἐπὶ ἀθετήσει τῶν ἐκατέρων αὐτοῦ φύσεων.

Σχόλιον. Ἐκ δύο ἀθανάτων, λόγου καὶ ψυχῆς, καὶ θνητοῦ σώματος σύγκειται ὁ Χριστός καὶ πῶς λοιπὸν ἐπὶ τοσαύτης ἐτε- 10 ρουσίας καὶ παραλλαγῆς ἀσυγχύτου μία φύσις δύναται εἶναι;

Τούτων ἐξ αἰρετικῶν πρὸς αἰρετικούς εἰρημένων οὐ βλάπτει ἔχειν τὴν αὐτῶν εἶδησιν, καὶ ἤλω τὸν ἤλον συντριβεῖν τῶν κακοτρόπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

15 **Κεφάλαια συλλογιστικὰ κατὰ Σευηριανῶν ἀφρόνων.**

Ἐρώτησις ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ. Καθ' ὑπόστασιν ἀδιαίρετον καὶ ἄρρητον ὁμολογεῖς ἐν τῇ σαρκώσει ἐνωθέντα τὸν Θεὸν Λόγον τοῖς σπλάγχθοις καὶ τοῖς στέρνοις τῆς παναμώμου Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἢ κατ' ἐνοίκησιν ψιλήν, καθ' ὁμοιότητα 20 τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐν σκηνῇ τινι καὶ οἴκῳ, καθὰ λέγει Νεστόριος;

Ο ΑΚΕΦΑΛΟΣ. Πρόδηλον, ὅτι καθ' ὑπόστασιν ἄρρητον καὶ ἀδιαίρετον ὁμολογοῦμεν ἐνωθέντα τὸν Θεὸν Λόγον τῇ οὐσίᾳ καὶ γαστρὶ καὶ τοῖς σπλάγχθοις αὐτῆς, καθὰ καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐκή- 25 ρυξαν.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Οὕτως ἔχει ἡ ἀλήθεια, καὶ οὕτω πιστεύομεν, καὶ οὕτω κηρύττομεν. Εἰπέ μοι λοιπὸν, παρακαλῶ, ὧ βέλτιστε, τοῦ Θεοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένου τοῖς σπλάγχθοις καὶ σαρκὶ καὶ μυελοῖς τῆς παννυμνῆτου Θεοτόκου, καὶ ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρί- 30 στως σαρκωθέντος καὶ συμπλακέντος τῇ παναχράντῳ ὑπάρξει αὐτῆς, ὅτε ἔφερεν αὐτὸν ἐν γαστρὶ, καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένον ἐν αὐτῇ τὸν ἐννεαμηναῖον χρόνον, πρότερον μία φύσις ἦν ἡ Παρθέ-

ἀνθρώπου. Καὶ ἐὰν ὁ Σεβῆρος ἀκούοντάς τα αὐτὰ δαγκώνεται καὶ κομματιάζει τὰ κρέατά του, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι πού μαζὶ μ' αὐτὸν ἀρνοῦνται τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Σωτήρα, θὰ παραδεχτοῦν ὅπως ἴσως ποτε, ὅτι τὰ παραδείγματα δὲν ἐξομοιώνονται μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Ἐπομένως, ἀνόητοι, οὔτε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸ κηρύττετε ὡς ἀπαράλλακτα ἴσο μὲ τὴν ἔνωση καὶ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ μὲ σκοπὸ νὰ ἀμφισβητήσετε τὶς δύο φύσεις του.

Σχόλιο. Ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀθάνατα, ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ τὴν ψυχὴ, καὶ ἀπὸ τὸ θνητὸ σῶμα. Πῶς λοιπὸν σὲ μιὰ τόσο διαφορετικὴ οὐσία καὶ ἀσύγχυτη παραλλαγή μπορεῖ νὰ ὑπάρχει μία φύση;

Ἄν καὶ αὐτὰ ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ αἵρετικούς σὲ αἵρετικούς, δὲν βλάπτει νὰ τὰ γνωρίζουμε, καὶ νὰ χτυπάμε μὲ καρφὶ τὸ καρφὶ τῶν κακοτρόπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Κεφάλαια συλλογισμῶν ἐναντίον τῶν ἀφρόνων Σεβηριανῶν.

Ἐρώτηση ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ. Ὁμολογεῖς ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνώθη-κε ὑποστατικὰ ἀδιαίρετα καὶ μὲ τρόπο ἀπερίγραπτο κατὰ τὴ σάρκωση μέσα στὰ σπλάγχνα καὶ τὸ στέρνο τῆς πανάμωμης Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἢ ὅτι ἀπλῶς συγκατοίκησε, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, σὰν σὲ κάποια σκηνὴ καὶ κατοικία, ὅπως λέγει ὁ Νεστόριος;

Ο ΑΚΕΦΑΛΟΣ. Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁμολογοῦμε πῶς ὁ Θεὸς Λόγος ἐνώθηκε ὑποστατικὰ κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο καὶ ἀδιαίρετο μὲ τὴν οὐσία καὶ στὴν κοιλία καὶ στὰ σπλάγχνα τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, ὅπως κήρυξαν οἱ ἅγιοι Πατέρες.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἔτσι πιστεύουμε καὶ ἔτσι κηρύττουμε. Πές μου λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, φίλτατε, ἀφοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνώθηκε ὑποστατικὰ μέσα στὰ σπλάγχνα καὶ τὴ σάρκα καὶ τὰ μύχια τῆς πανύμνητης Θεοτόκου, καὶ σαρκώθηκε ἀδιαίρετα καὶ ἀχώριστα καὶ συνδέθηκε μὲ τὴν πανάχρονη ὑπαρξή της, ὅταν τὸν ἔφερε μέσα στὴν κοιλία τῆς ἐνωμένον ὑποστατικὰ μὲ αὐτήν, κατὰ τὸ ἐννεάμηνο διάστημα, ποῖο ἀπὸ τὰ δύο ἦταν μιὰ φύση ἢ

νος, καὶ ὁ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένος τῇ σαρκὶ αὐτῆς Θεὸς Λόγος, ἢ
 δύο φύσεις. Καὶ εἰ μὲν μίαν φύσιν εἵπης τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ Θεοῦ
 Λόγου, εἰπέ μοι, πόσον μέρος ταύτης τῆς μιᾶς φύσεως ἐν τῷ τόκῳ
 λαβὼν ὁ Χριστός, διέστη ἐξ αὐτῆς, καὶ πόσον ἀπέμεινεν ἐν αὐτῇ;
 5 Εἰ δὲ οὐκ ἔστι μία, ἀλλὰ δύο φύσεις, ἡ Παρθένος καὶ ὁ Θεὸς Λό-
 γος, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν τῇ κοιλίᾳ
 αὐτῆς, τί μάτην προφασίζεσθε φάσκοντες, ἀδύνατον εἶναι δύο
 φύσεις μετὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν;

* Ἄλλος λόγος. Ἡ ἐκ τόπου εἰς τόπον ἐκπορευτικὴ μετάστασις
 10 οὐκ ἔστιν ἀπεριγράπτου φύσεως. Τὸν οὐρανὸν γὰρ καὶ τὴν γῆν
 πληροῖ ὁ Λόγος καὶ Θεὸς σαρκωθεὶς τοίνυν καὶ τεχθεὶς ἐκ τῆς ἁ-
 γίας Παρθένου, πῶς προῆλθε καὶ ἐχωρίσθη ἐξ αὐτῆς ὁ Χριστός;
 Κἂν γὰρ κατὰ σάρκα ψιλὴν εἵπης αὐτὸν χωρισθέντα ἐν τῷ τόκῳ ἐκ
 τῆς μητρὸς, ἰδοὺ τὰ Νεστορίου φρονεῖς. Εἰ δὲ σαρκὶ καὶ θεότητι
 15 χωρισμὸν ἐκ τῆς μητρὸς πεποίηκε, πῶς ἢ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένη
 θεότης τοῖς σπλάγχθοις καὶ στέρνοις τῆς ἁγίας Παρθένου ἐχωρί-
 σθη τεχθεῖσα ἀπ' αὐτῆς;

* Ἄλλως περὶ αὐτοῦ ἐρωτήσεως. Πῶς φρονεῖς τὸ πανάγιον
 Πνεῦμα κατελθὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ μεῖναν ἐν Χριστῷ; κατ' οὐ-
 20 σίαν καὶ κατ' ἀλήθειαν ὑποστατικῶς, ἢ κατὰ χάριν τινὰ καὶ ἁγια-
 σμόν, ὡς ἐφ' ἑνὸς τῶν προφητῶν καὶ ψιλῶν ἀνθρώπων, καθά φη-
 σιν οἱ αἵρετικοί;

Ο ΑΚΕΦΑΛΟΣ. Πρόδηλον, ὅτι οὐσιωδῶς, καὶ οὐχ ὡς ἐφ' ἑνὸς
 τῶν προφητῶν ὁμολογοῦμεν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐπιδημηῆσαν καὶ
 25 μεῖναι ἐν τῷ Χριστῷ.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Λέγε μοι λοιπόν, παρακαλῶ, τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος ὑποστατικῶς, ὡς λέγεις, μείναντος ἐν τῷ Χριστῷ, ὁ Λό-
 γος καὶ ἡ σὰρξ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μία φύσις εἰσίν, ἢ δύο;

* Ἄλλως πρὸς τοὺς αὐτούς. Ὁ θεῖος Ἀπόστολός φησιν, ὅτι
 30 «Ἐν Χριστῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς».
 Πρόδηλον οὖν ὅτι ἐν τῇ ἐνώσει τῇ γενομένη τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ, τότε
 ᾤκησεν ἀρρήτως ἐν αὐτῇ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος Ὑπάρ-

Παρθένος καὶ ὁ ὑποστατικὰ ἐνωμένος μετὰ τὴν σάρκα τῆς Θεοῦ Λόγος, ἢ δύο φύσεις; Καὶ ἂν δέβαια πεῖς, ὅτι ἦταν μία φύσις, τῆς γυναίκας καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, πές μου· πόσο μέρος αὐτῆς τῆς μιᾶς φύσεως πῆρε ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν γέννησίν του, ὅταν χωρίστηκε ἀπὸ αὐτήν, καὶ πόσο ἔμεινε σ' αὐτήν; Ἐὰν ὅμως ἢ Παρθένος καὶ ὁ Λόγος μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως στὴν κοιλίᾳ τῆς δὲν ἦταν μία, ἀλλὰ δύο φύσεις, γιατί προφασίζεστε ἄδικα, λέγοντας ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρχουν δύο φύσεις μετὰ τὴν ὑποστατικὴν ἐνωσιν;

Ἄλλος λόγος. Ἡ ἐκπορευτικὴ μετακίνησις ἀπὸ τόπου σὲ τόπον δὲν εἶναι ἀπερίγραφτης φύσεως, γιατί ὁ Θεὸς Λόγος γεμίζει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ὅταν λοιπὸν σαρκώθηκε καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγίαν Παρθένον, πῶς βγήκε καὶ χωρίστηκε ἀπὸ αὐτήν ὁ Χριστὸς; Γιατί, ἂν πεῖς ὅτι μόνον κατὰ σάρκα χωρίστηκε κατὰ τὴν γέννησιν ἀπὸ τὴν μητέρα, τότε πιστεύεις αὐτὰ πού διδάσκει ὁ Νεστόριος. Ἐὰν πάλιν χωρίστηκε ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ κατὰ σάρκα καὶ κατὰ τὴν θεότητα, τότε πῶς ἢ θεότητα, πού εἶχε ἐνωθεῖ ὑποστατικὰ μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα καὶ τὸ στέρον τῆς ἁγίας Παρθένου, χωρίστηκε μετὰ τὴν γέννησίν της ἀπὸ αὐτήν;

Ἄλλη διατύπωσις τοῦ ἰδίου ἐρωτήματος. Μὲ ποιὸν τρόπον πιστεύεις, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, κατεβαίνοντας εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἔμεινε εἰς τὸν Χριστόν; Ἐμεινε ὑποστατικὰ κατ' οὐσίαν καὶ ἀληθινὰ, ἢ κατὰ χάριν καὶ ἁγιασμόν, ὅπως σὲ καθένα ἀπὸ τοὺς προφῆτας καὶ τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους, ὅπως λένε οἱ αἰρετικοί;

Ο ΑΚΕΦΑΛΟΣ. Ὁμολογοῦμε, ὅπως εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ πανάγιον Πνεῦμα ὅταν κατέβηκε ἔμεινε εἰς τὸν Χριστὸν οὐσιαστικὰ, καὶ ὄχι ὅπως σὲ καθένα ἀπὸ τοὺς προφῆτας.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Πές μου λοιπὸν, παρακαλῶ, ἀφοῦ, ὅπως λές, τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔμεινε εἰς τὸν Χριστὸν ὑποστατικὰ, ὁ Λόγος καὶ ἡ σάρκα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀποτελοῦν μία φύσις, ἢ δύο;

Ἄλλη ἐρώτησις εἰς τοὺς ἰδίους. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει, ὅτι «Ἐστὸν Χριστὸν κατοικεῖ ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικὰ»⁵⁶. Εἶναι φανερόν, λοιπὸν, ὅτι κατὰ τὴν ἐνωσιν, πού ἐγένετο στὴν ἁγίαν Παρθένον, τότε κατοίκησε σ' αὐτήν κατὰ τρόπον ἀπερίγραφτον ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα τῆς

56. Κολ. 2, 9.

χοντος τοίνυν παντός του πληρώματος τῆς θεότητος ἐν αὐτῇ ἀδιαί-
 ρετου, πότερον, μία φύσις ἦν τῆς Παρθένου καὶ τοῦ πληρώματος
 παντός τῆς θεότητος διὰ τὴν ἔνωσιν, ἢ δύο φύσεις;

**Ἄλλως.* Εἰ διὰ τὸ ἀχώριστον καὶ ἀδιαίρετον τοῦ Θεοῦ Λόγου
 5 καὶ τῆς ἐμψύχου αὐτοῦ σαρκὸς μία φύσις ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ
 σὰρξ τυγχάνει, πάντως ὅτι διὰ τὸ ἀχώριστον αὐτὸν εἶναι τοῦ θρό-
 νου Χερουβικοῦ μία λοιπὸν φύσις ὁ θρόνος καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ὁ ἐν
 αὐτῷ ἐστιν.

**Ἄλλως.* Τὸ ἀσώματον πρὸς τὸ ἀσώματον, καὶ τὸ αἴυλον πρὸς
 10 τὸ αἴυλον οἰκειότεραν πάντως καὶ εὐχερεστέραν καὶ ἀχωριστοτέ-
 ραν τὴν ἔνωσιν ἔχει, ὡς ὁμοφυῆς καὶ πνευματικὸν καὶ ὁμοούσιον
 πρὸς τὸ ὁμοούσιον ὑπὲρ τὴν ἔνωσιν τοῦ ἀσώματου πρὸς τὸ ὑλικόν,
 καὶ τοῦ ἀφθάρτου πρὸς τὸ φθαρόν, καὶ τοῦ ἀπαθoῦς πρὸς τὸ πα-
 θητόν, καὶ τοῦ ἀπεριγράπτου πρὸς τὸ περιγραπτόν. Εἰ οὖν μία φύ-
 15 σις, διὰ τὴν ἀχώριστον ἔνωσιν, ἔστι τῆς περιγεγραμμένης καὶ θνη-
 τῆς σαρκὸς, καὶ τοῦ ἀπεριγράπτου ἐν αὐτῇ Θεοῦ Λόγου, πολλῶ
 πλέον μία λοιπὸν ὑπόστασις ἔσται τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ τοῦ
 ἀχωρίστου τῶν κόλπων αὐτοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, εἴπερ ἀχώριστον
 δοξάζεις τὸν Υἱὸν τῶν κόλπων τοῦ Πατρός. Ὅσας γὰρ ἂν ἐνώσεις
 20 εἴτης τοῦ κτιστοῦ πρὸς τὸ ἀκτιστον, οὐκ οἶμαι εἶναι ταύτας ἐνωτι-
 κωτέρας τῆς σὺν ἀλλήλοις ὑπάρξεως τῶν ὁμοφυῶν καὶ αἴυλων ὑπο-
 στάσεων τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐν τρισὶν ἀσυγχύτοις ὑποστά-
 σεσι τὴν ὁμοούσιον Τριάδα πιστεύομεν.

**Ἄλλως.* Σενήρου καὶ Τιμοθέου καὶ ὑμῶν λεγόντων, ὅτι φύσις
 25 Χριστοῦ μόνη θεότης ἐστί, λέγοντος δὲ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μα-
 θητὰς περὶ Λαζάρου, ὅτι «Ἀπέθανε, καὶ χαίρω, ὅτι οὐκ ἦμην ἐκεῖ»,
 πῶς, Θεὸς ὢν, οὐκ ἦν ἐκεῖ; Ποῦ οὐκ ἔστιν ὁ Θεός; Πάντως ἀληθῶς
 ἐν τῇ καρδίᾳ Σενήρου καὶ ὑμῶν οὐκ ἔστιν ὁ Θεός. Διὸ περὶ τῶν
 ὑμετέρων καρδιῶν λέγει καὶ ὁ ἅγιος ἄγγελος, ὅτι «Ἠγέρθη, οὐκ
 30 ἔστιν» ἐν ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς.

Σχόλιον. Διὰ συντόμου χρησίμως.

Αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ταυτολογούντων καὶ προβαλλομένων

θεότητος ὑπῆρχε μέσα σ' αὐτὴν ἀδιαίρετο, ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· ἡ φύσις τῆς Παρθένου καὶ ὅλου τοῦ πληρώματος τῆς θεότητος ἦταν μία, ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἢ ἦταν δύο φύσεις;

Ἄλλη διατύπωση. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ ἔμψυχη σάρκα του εἶναι ἀχώριστα καὶ ἀδιαίρετα, ἐὰν ἀποτελοῦν μιᾶ φύσις ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα, τότε ὀπωσδήποτε, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὸν χειρουβικὸ θρόνον, εἶναι μία φύσις ὁ θρόνος καὶ ὁ Θεὸς Λόγος πὺν κάθεται σ' αὐτόν.

Ἄλλη διατύπωση. Τὸ ἓνα ἄσώματο μὲ τὸ ἄλλο ἄσώματο, καὶ τὸ ἓνα ἄνυλο μὲ τὸ ἄλλο ἄνυλο ὀπωσδήποτε ἔχουν πιὸ οἰκεία καὶ εὐκόλη καὶ ἀχώριστη τὴν ἔνωση, ὡς τῆς αὐτῆς φύσεως, πνευματικὸ καὶ ὁμοούσιο μὲ ὁμοούσιο, περισσότερο ἀπὸ τὴν ἔνωση τοῦ ἄσώματος μὲ τὸ ὑλικό, καὶ τοῦ ἀφθαρτοῦ μὲ τὸ φθαρτό, καὶ τοῦ ἀπαθοῦς μὲ τὸ παθητό, καὶ τοῦ ἀπερίγραπτοῦ μὲ τὸ περιγραπτό. Ἐὰν λοιπὸν, ἕξαιτίας τῆς ἔνωσής τους, ἀποτελοῦν μία φύσις ἢ περιορισμένη καὶ θνητὴ σάρκα καὶ ὁ ἀπεριόριστος σ' αὐτὴν Θεὸς Λόγος, πολὺ περισσότερο λοιπὸν θὰ εἶναι μία ἢ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ τοῦ ἀχώριστου ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του, ἐὰν βέβαια πιστεύεις ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα. Γιατὶ ὅσες ἔνώσεις καὶ ἂν ἀναφέρεις τοῦ κτιστοῦ μὲ τὸ ἄκτιστο, δὲν νομίζω ὅτι αὐτὲς θὰ εἶναι πιὸ ἐνωτικὲς ἀπὸ τὴν μεταξύ τους ὑπαρξὴ τῶν ὑποστάσεων τοῦ Θεοῦ πὺν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ αὐλές, ἂν καὶ βέβαια πιστεύουμε ὅτι ἡ ὁμοούσια Τριάδα ὑπάρχει σὲ τρεῖς ἀσύγγυτες ὑποστάσεις.

Κατ' ἄλλο τρόπο. Ἐνῶ ὁ Σεβῆρος καὶ ὁ Τιμόθεος καὶ σεῖς λέτε, ὅτι φύσις τοῦ Χριστοῦ εἶναι μόνο ἡ θεότητα, ὅταν ὁ Χριστὸς λέγει στοὺς μαθητὲς του γιὰ τὸν Λάζαρο, «Πέθανε, καὶ χαίρομαι ἐπειδὴ δὲν ἤμουν ἐκεῖ»⁵⁷, πῶς, ἀφοῦ ἦταν Θεός, δὲν βρισκόταν ἐκεῖ; Ποῦ δὲ βρίσκεται ὁ Θεός; Ὀπωσδήποτε ὁ Θεὸς δὲν βρίσκεται πραγματικὰ στὴν καρδιὰ τοῦ Σεβῆρου καὶ τῆ δική σας. Γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τίς δικές σας καρδιές ὁ ἅγιος ἄγγελος λέγει· «Ἀναστήθηκε, δὲν εἶναι»⁵⁸ μέσα στίς δικές σας ψυχές.

Σχόλιο σύντομο, ἀλλὰ χρήσιμο.

Ἄφοῦ οἱ Μονοφυσιτὲς ταυτολογώντας λένε καὶ προβάλλουν τὰ

57. Ἰω. 11, 15.

58. Μάρκ. 16, 6.

τῶν Μονοφυσιτῶν, ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς ταῦτα λέγειν, τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων φωνὰς πρὸς αὐτούς. Καθὰ οὖν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς αὐτούς διαλέξει πρόκειται, ἐν τῷ τρίτῳ τετραδίῳ, πάλιν διὰ συντόμου ἐροῦμεν ἐρωτῶμενοι παρ' ὑμῶν, πᾶσαν εὐαγγελικὴν καὶ ἀποστολικὴν καὶ προφητικὴν καὶ Μωσαϊκὴν πτωχοπρεπιτῆ φωνὴν ἀρμόζουσαν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τοῦ Χριστοῦ, οἷον τό, «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος», καὶ τό, «Ἐγενήθη ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀδοθήητος», καὶ τό, «Ἴδού συνήσει ὁ παῖς μου», καὶ τό, «Ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν;». Καὶ πάλιν τὰς εὐαγγελικὰς φωνὰς, οἷον τό, «Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστι, καὶ τό, «Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἑμαντοῦ οὐδέν», καί, «Ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε», καί, «Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν εἶπον ὑμῖν;», καί, «Λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω, ὅτι οὐκ ἦμην ἐκεῖ». Καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου λεγόμενον, ὅτι «Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε», καί, «Ὁ Ἰησοῦς ὁ παῖς προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι», καί, «Υπετάσσετο τοῖς γονεῦσιν», καὶ τό, «Ὁ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε», καὶ τό, «Ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν», τοῦτ' ἐστι, τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Καὶ ὅπως συντόμως εἶπω, οἷον δὴ ποτε ῥῆμα πτωχοπρεπὲς Χριστοῦ ἐκ θείας Γραφῆς ἐρωτήσωμεν αὐτούς, ὅτι κατὰ ποίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ ταῦτα ταπεινὰ εἴρηνται, αὐτοί, ἀποφεύγοντες τὸ εἰπεῖν τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ φύσιν, λέγουσιν, ὅτι κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ ταῦτα λέγονται, κατὰ τὸ πρόσλημμα, κατὰ τὸ ὁρώμενον, κατὰ τὸ σῶμα, κατὰ τὴν σάρκα, καὶ ἀπλῶς μυρίας ἄλλας προσηγορίας ὀνομάζουσι τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ, φύσιν δὲ οὐδαμῶς αὐτὴν λέγειν ἀνέχονται.

Εἶτα, ἐρωτῶμεν αὐτούς, ὅτι Τίνος χάριν παραιτεῖσθε τὸ ὀνομάσαι φύσιν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ; καὶ ἀποκρίνονται λέγοντες, ὅτι «Ἐὰν εἶπωμεν αὐτὴν φύσιν, ἐξ ἀνάγκης πάσης λέγωμεν αὐτὴν καὶ πρόσωπον. Καὶ εὐρισκόμεθα δύο πρόσωπα ὁμολογοῦντες, ὡσπερ ὁ Νεστόριος οὐκ ἔστι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος».

59. Δευτ. 18, 15.

60. Ψαλμ. 87, 5.

61. Ἦσ. 52, 13

62. Ἰερ. 17, 9.

ἴδια γιὰ τὰ ἴδια θέματα, εἶναι ἀνάγκη καὶ ἡμεῖς νὰ ποῦμε σ' αὐτοὺς τὰ ἴδια, δηλαδή τὰ λόγια τῶν Πατέρων. Ὅπως λοιπὸν ἐκτίθενται καὶ στὴ δεύτερη συνομιλία μὲ αὐτούς, στὸ τρίτο τετράδιο, πάλι σύντομα θὰ παραθέσουμε, ἐρωτώμενοι ἀπὸ σᾶς, κάθε εὐαγγελικὴ καὶ ἀποστολικὴ καὶ προφητικὴ καὶ Μωσαικὴ φτωχοπρεπτὴ μαρτυρία ποὺ ταιριάζει στὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τό, «Θὰ ἀναδείξει προφήτη σέ σᾶς ὁ Κύριος»⁵⁹, καὶ τό, «Ἔγινα σάν ἄνθρωπος ἀδοθήθητος»⁶⁰, καὶ τό, «Νὰ, θὰ γεμίσει ὁ δοῦλος μου ἀπὸ σοφία καὶ σύνεση»⁶¹, καὶ τό, «Εἶναι ἄνθρωπος, καὶ ποιὸς θὰ τὸν γνωρίσει;»⁶². Καὶ ἀπὸ τίς εὐαγγελικὲς μαρτυρίες, ὅπως «Ὁ Πατέρας μου εἶναι μεγαλύτερός μου»⁶³, καὶ «Δὲν μπορῶ ἐγὼ ἀπὸ μόνος μου νὰ κάνω τίποτε»⁶⁴, καί, «Ἐμένα ὁμως δὲν θὰ μὲ ἔχετε πάντοτε»⁶⁵, καί, «Γιατί ζητᾶτε νὰ μὲ σκοτώσετε, ἕναν ἄνθρωπο ποὺ σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια;»⁶⁶, καί, «Ὁ Λάζαρος πέθανε, καὶ χαίρομαι ποὺ δὲν ἤμουν ἐκεῖ»⁶⁷. Ἐπίσης καὶ ἐκεῖνο ποὺ λέγεται ἀπὸ τὸν ἄγγελο· «Ἀναστήθηκε, δὲν εἶναι ἐδῶ»⁶⁸, καί, «Τὸ παιδί Ἰησοῦς πρόδευε στὴ σοφία, τὴ σωματικὴ ἀνάπτυξη καὶ τὴ χάρη»⁶⁹, καί, «Ὑποτασσόταν στοὺς γονεῖς του»⁷⁰, καὶ «Ὁ Θεὸς καὶ τὸν Κύριο τὸν ἀνέστησε»⁷¹, καὶ «Δόξασε τὸν παῖδα του τὸν Ἰησοῦ»⁷², δηλαδή τὸν δοῦλο του. Καὶ γιὰ νὰ μλήσω μὲ σύντομία, ἂν τοὺς ρωτήσουμε λοιπὸν γιὰ ὅποιαδήποτε μαρτυρία τῆς ἀγίας Γραφῆς σχετικὰ μὲ τὴν πτωχεία τοῦ Χριστοῦ, σὲ ποιά φύση του ἀναφέρονται αὐτὰ τὰ ταπεινὰ, αὐτοί, ἀποφεύγοντας νὰ ποῦν τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ φύση, λένε, ὅτι αὐτὰ ἀναφέρονται στὸν Χριστό ὡς ἄνθρωπο, στὸ ἀνθρώπινο πρόσλημμα, σ' αὐτό ποὺ βλέπεται, στὸ σῶμα, στὴ σάρκα, καὶ γενικὰ χρησιμοποιοῦν μύρια ὀνόματα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητά του, ἀλλὰ φύση δὲν ἀνέχονται νὰ τὴν ποῦν. Ἐπειτα τοὺς ρωτᾶμε· Γιατί ἀποφεύγετε νὰ ὀνομάσετε φύση τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἀπαντοῦν λέγοντας· «Ἄν τὴν ὀνομάσουμε φύση, ἀναγκαστικὰ θὰ τὴν ποῦμε καὶ πρόσωπο. Ἔτσι θὰ βρεθοῦμε νὰ ὁμολογοῦμε δύο πρόσωπα, ὅπως ὁ Νεστόριος, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει φύση χωρὶς πρόσωπο.

63. Ἰω. 14, 28.

64. Ἰω. 5, 30.

65. Ἰω. 12, 8.

66. Ἰω. 7, 19, 8, 40.

67. Ἰω. 11, 15.

68. Ματθ. 28, 6.

69. Λουκᾶ 2, 52.

70. Λουκᾶ 2, 51.

71. Α' Κορ. 6, 14.

72. Πράξ. 3, 13.

Ἐρώτησις ὀρθοδόξου πρὸς ταῦτα.

Τί οὖν, ὦ ἄνδρες; Πᾶς ὁ λέγων τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ φύσιν, καθὼς καὶ ἡ σύνοδος Χαλκηδόνης αὐτῆς εἶπεν, Νεστοριανὸς ὑπάρχει; Ἀποκρίνονται πρὸς ταῦτα οἱ Σενήρου λέγοντες “Ναί, 5 οὐκ ἔστι γὰρ φύσις ἀπρόσωπος”. “Ὅτε οὖν ταῦτα εἴπωσι, τότε προφέρομεν αὐτοῖς τὰς προειρημένας ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων Πατέρων χρήσεις, τὰς ὀνομαζούσας τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ φύσιν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἐλέγχομεν αὐτούς, ὅτι οὐ τοῖς ἁγίοις Πατράσιν ἀκολουθοῦσιν, ἀλλὰ τῇ νομοθεσίᾳ Σενήρου στοιχοῦντες, 10 ἀπορρίπτουσι τὰς φωνὰς τῶν ἁγίων Πατέρων, Νεστοριανοὺς αὐτούς δεικνύντες, διὰ τὸ ὀνομάζειν αὐτούς φύσιν τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα κατὰ ἀντιπάθειαν τῆς συνόδου Χαλκηδόνης ποιοῦσι, δι’ αὐτὴν ἀρνούμενοι τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ στοιχοῦντες μᾶλλον Σενήρῳ τῷ οἰκείῳ διδασκάλῳ κακῶς, τῷ νομο- 15 θετήσαντι αὐτοῖς καὶ εἰπόντι, ὅτι “Κὰν αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἐστὶ φωνὴ λέγουσα δύο φύσεις ἐν Χριστῷ, μὴ δέξασθε ταύτην”.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπον, γινώσκων ὁ Σενήρος τὴν φωνὴν τῶν δύο φύσεων τῶν ἀδιαιρέτων Χριστοῦ πατρικὴν οὖσαν καὶ ἀδιάβλητον, καὶ ἀπορῶν πρὸς τὴν ταύτης ἀνατροπὴν, προφασίζε- 20 ται προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, φάσκων πρὸς Νηφάλιον καὶ πρὸς Συμπλίκιον, ὅτι “Ἐως τῶν χρόνων Νεστορίου δεκτικὴ ἦν ἡ φωνὴ τῶν δύο φύσεων, ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων Νεστορίου ἀπεδοκιμάσθη ἡ τοιαύτη φωνή, ἐκ διφυοῦς μονοφυοῦς γενομένου τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δεῖ, φησί, πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ἀνακυπτούσας αἱρέσεις, τὰ 25 δόγματα Χριστοῦ μεταλλάττειν καὶ μεταρρυθμίζεσθαι”. Ἀναγκαιῶς πάλιν καὶ ἐκ τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐπὶ τοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου γενομένης τὴν αὐτοῦ κακεντρέχειαν καὶ πανουργίαν ἐλέγξει ἐσπούδασα, δεικνύς, ὅτι πρὸ διακοσίων ἐτῶν τοῦ Νεστορίου γεγόνασιν αἱρέσεις, αἱ λέγουσαι κακῶς ἐπὶ Χριστοῦ τὴν διαί- 30 ρεσιν, καὶ οὐδαμῶς οἱ μακάριοι Πατέρες οἱ ἐπ’ αὐτῶν τῶν αἱρεσιάρχῶν γεγόμενοι παρητήσαντο φάναι δύο ἀδιαιρέτους ἐπὶ Χριστοῦ τὰς φύσεις.

Ἐρώτηση ὀρθοδόξου σχετικὰ μὲ αὐτά.

Τί λοιπόν, ἄνθρωποι μου; Καθένας πού ὀνομάζει τή σάρκα τοῦ Χρι-στοῦ φύση, ὅπως εἶπε καί ἡ ἴδια ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας, εἶναι Νεστοριανός; Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σεβήρου ἀπαντοῦν σ' αὐτά λέγοντας: “Ναί, γιατί δὲν ὑπάρχει φύση ἀπρόσωπη”. “Οταν λοιπόν μᾶς ποῦν αὐτά, τότε τοὺς προβάλλουμε τίς μαρτυρίες τῶν ἁγίων Πατέρων πού ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, οἱ ὁποῖες ὀνομάζουν τή σάρκα τοῦ Χριστοῦ φύση καί μετὰ τὴν ἔνωση, καί τοὺς ἀποδεικνύουμε, ὅτι δὲν ἀκολουθοῦν τοὺς ἁγίους Πατέρες, ἀλλά, συμφωνώντας μὲ τὴ νομοθεσίαν τοῦ Σεβήρου, ἀπορρίπτουν τίς ρήσεις τῶν ἁγίων Πατέρων, τοὺς ὁποῖους παρουσιάζουν Νεστοριανούς, ἐπειδὴ ὀνομάζουν φύση τὴ σάρκα τοῦ Χριστοῦ. Καί ὅλα αὐτά τὰ κάνουν ἀπὸ ἀντιπάθεια πρὸς τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ἀρνοῦνται τοὺς ἁγίους Πατέρες καί μᾶλλον συμφωνοῦν κακῶς μὲ τὸν Σεβήρο τὸν δάσκαλό τους, ὁ ὁποῖος νομοθέτησε σ' αὐτούς καί εἶπε: Κι' ἂν ἀκόμα ἡ μαρτυρία πού λέγει δύο φύσεις στὸν Χριστό εἶναι τοῦ ἰδίου τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, νὰ μὴ τὴ δεχτεῖτε.

Ἐπειδὴ λοιπόν, ὅπως εἶπα καί ἄλλοτε, γνωρίζοντας ὁ Σεβήρος ὅτι ἡ μαρτυρία τῶν ἀδιδαιρέτων δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ εἶναι πατερική καί ἀδιάβλητη, καί μὴ μπορώντας νὰ τὴν ἀνατρέψει, προφασίζεται προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, γράφοντας στὸν Νηφάλιο καί τὸν Συμπλίκιο, ὅτι “Μέχρι τὰ χρόνια τοῦ Νεστορίου ἦταν δεκτὴ ἡ διδασκαλία τῶν δύο φύσεων, ἐνῶ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Νεστορίου ἀποδοκιμάστηκε αὐτὴ ἡ διδασκαλία, καί ὁ Χριστός ἀπὸ δύο φύσεις ἔγινε μᾶς. Καί πρέπει, λέγει, τὰ δόγματα τοῦ Χριστοῦ νὰ μεταβάλλονται καί νὰ μεταρρυθμίζονται ἀνάλογα μὲ τοὺς καιροὺς καί τίς ἐμφανιζόμενες αἱρέσεις.” Ἐτσι ἀναγκαστικὰ φρόντισα νὰ ἐλέγξω τὴν κακεντρέχειά του καί μὲ τὴν ἅγιο σύνοδο τῆς Ἐφέσου, ἡ ὁποία ἔγινε στίς ἡμέρες τοῦ θεόπνευστου Κυρίλλου, δείχνοντας ὅτι διακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Νεστόριο ὑπῆρχαν οἱ αἱρέσεις οἱ ὁποῖες δέχονταν κακῶς τὴ διαίρεση στὸν Χριστό. Καί πουθενὰ οἱ μακάριοι Πατέρες, πού ζοῦσαν τὴν ἐποχὴ τῶν αἰρεσιαρχῶν, δὲν ἔπαψαν νὰ δέχονται δύο ἀδιαιρέτες φύσεις στὸν Χριστό.

Καὶ γοῦν πρῶτος Ἀρτέμων αἵρεσιάρχης τὸν Χριστὸν εἰς δύο
 διεΐλε, πρὸ τῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ χρόνους διακοσίους γενόμε-
 νος Μεθ' ὃν καὶ Ὠριγένης ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν ἐδογματί-
 τισε, μεθ' ὃν Παῦλος Σαμοσατεύς πρὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν τῆς ἀγίας
 5 συνόδου, τὴν Ἀρτέμωνος ἀνεκαίνισεν αἵρεσιν. Αὐθὶς τε μετὰ Παῦ-
 λον καὶ τὴν ἀγίαν σύνοδον Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας, ὁ Νεστορίου
 καθηγητής, καὶ Διόδωρος, εἰς δύο τὸν Χριστὸν ἐδογματίσεν. Εἰθ'
 οὕτω μετ' αὐτοὺς ὁ δυσσεβὴς Νεστόριος Πάντων οὖν τῶν μεγά-
 λων καὶ ἐγκρίτων Πατέρων, μεταξὺ τῶν χρόνων Ἀρτέμωνος καὶ
 10 Νεστορίου γενομένων, πῶς οὐδεὶς αὐτῶν παρητήσατο τὴν τῶν δύο
 ἡνωμένων ἐν Χριστῷ φύσεων φωνήν; Καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει,
 ἄκουσον τὴν ἀρχὴν καὶ ὑπόθεσιν τῆς ἀγίας συνόδου τῆς ἐν Ἐφέ-
 σω τάδε περιέχουσαν

Διαμαρτυρία προτεθεῖσα δημοσίως παρὰ τῶν κληρικῶν
 15 **Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κατὰ Ἐκκλησίαν ἐμφα-**
νισθεῖσα, ὡς ὅτι ὁμόφρων ἐστὶ Νεστόριος
Παύλου τοῦ Σαμοσατέως.

«Ὁρκίζω τὸν λαμβάνοντα τόδε τὸ χαρτίον, κατὰ τῆς ἀγίας
 Τριάδος, ὥστε φανερόν αὐτὸ ποιῆσαι ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις,
 20 διακόνοις, ἀναγνώσταις, λαϊκοῖς, οἰκοῦσι Κωνσταντινούπολιν, ἔτι
 τε καὶ τὸ ἴσον αὐτοῦ ἐκδοῦναι πρὸς ἔλεγχον τοῦ αἵρετικοῦ Νεστο-
 ρίου, ὅτι ὁμόφρων ἐστὶ τοῦ ἀναθεματισθέντος Παύλου τοῦ Σα-
 μοσατέως, πρὸ ἐτῶν ρξ' ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων Πατέρων ἐπισκόπων.
 Ἔστι δὲ τὰ παρὰ ὀποτέρων εἰρημένα οὕτως Παῦλος εἶπεν· Μαρία
 25 τὸν Λόγον οὐκ ἔτεκε. Νεστόριος εἶπεν· Οὐκ ἔτεκεν, ὡ βέλτιστε,
 Μαρία τὴν θεότητα. Παῦλος εἶπεν· Οὔτε γὰρ ἦν πρὸ αἰῶνων. Νε-
 στόριος εἶπεν· Καὶ μητέρα χρονικὴν τῇ δημιουργῷ τῶν χρόνων
 ἐφιστῶσι θεότητι. Παῦλος εἶπεν· Μαρία τὸν Λόγον ὑπεδέξατο, καὶ
 οὐκ ἔστι πρεσβυτέρα τοῦ Λόγου. Νεστόριος εἶπεν· Πῶς Μαρία τὸν
 30 ἑαυτῆς ἀρχαιότερον ἔτεκεν; Παῦλος εἶπεν· Μαρία ἔτεκεν ἄνθρω-

Πρῶτος λοιπὸν ὁ αἵρεσιάρχης Ἀρτέμων διαίρεσε τὸν Χριστὸν εἰς δύο, ὁ ὁποῖος ἔζησε διακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ τῆς συνέδοιο τῆς Νικαίας. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὁ Ὠριγένης δίδαξε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ὀγδόντα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἁγία συνέδοιο τῆς Νικαίας, ἀνακίνησε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρτέμωνα. Καὶ πάλι, μετὰ τὸν Παῦλον καὶ τὴν ἁγία συνέδοιο, ὁ Ἀντιοχείας Θεόδωρος, ὁ καθηγητὴς τοῦ Νεστορίου, καὶ ὁ Διόδωρος διαίρεσαν τὸν Χριστὸν εἰς δύο, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ἐμφανίστηκε ὁ ἀσεβὴς Νεστόριος. Ἀπὸ ὅλους λοιπὸν τοὺς μεγάλους καὶ διακεκριμένους Πατέρας ποὺ ἔζησαν ἀνάμεσα εἰς δύο χρόνια τοῦ Ἀρτέμωνα καὶ τοῦ Νεστορίου, γιατί κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἀρνήθηκε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐνωμένων εἰς τὸν Χριστὸν δύο φύσεων; Καὶ ὅτι αὐτὰ εἶναι ἔτσι, ἄκουσε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ θέμα τῆς ἁγίας συνόδου τῆς Ἐφέσου, ἣ ὁποία περιέχει τὰ ἑξῆς.

Διαμαρτυρία ποὺ ἀπαγγέλληκε δημόσια ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ποὺ κυκλοφόρησε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καταγγέλλοντας ὅτι ὁ Νεστόριος εἶναι ὁμόφρονος τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέα.

«Ὁρκίζω, ὁποῖον παίρνει τὸ χαρτὶ αὐτὸ, εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, νὰ τὸ γνωστοποιήσῃς εἰς τοὺς ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους, ἀναγνώστες καὶ λαϊκοὺς ποὺ κατοικοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ νὰ ἐκδώσῃς ἀνάλογο πρὸς αὐτὸ χαρτὶ, καθιστώντας φανερὸ ὅτι ὁ αἵρετικὸς Νεστόριος δέχεται τὴν πίστιν τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέα, ὁ ὁποῖος ἀναθεματίστηκε πρὶν ἀπὸ ἑκατὸν ἑξήντα χρόνια ἀπὸ τοὺς ὀρθόδοξους Πατέρας ἐπισκόπους. Αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ ἀπὸ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δύο εἶναι τὰ ἑξῆς· Ὁ Παῦλος εἶπε· Ἡ Μαρία δὲν γέννησε τὸν Λόγον. Ὁ Νεστόριος εἶπε· Δὲν γέννησε, φίλτατε, ἡ Μαρία τὴν θεότητα. Ὁ Παῦλος εἶπε· Οὔτε βέβαια ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες. Ὁ Νεστόριος εἶπε· Ἀπέδωσαν καὶ μητέρα χρονικὴν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν χρόνων θεότητα. Ὁ Παῦλος εἶπε· Ἡ Μαρία ὑποδέχθηκε τὸν Λόγον καὶ δὲν εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸν Λόγον. Ὁ Νεστόριος εἶπε· Πῶς ἡ Μαρία γέννησε ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἀρχαιότερός της; Ὁ Παῦλος εἶπε· Ἡ Μαρία γέννησε ἄνθρωπον

πον ἡμῖν ἴσον. Νεστόριος εἶπεν· Ἄνθρωπος ὁ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου. Παῦλος εἶπεν· Κρείττονα δὲ κατὰ πάντα, ἐπειδὴ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐξ ἐπαγγελιῶν, καὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἢ ἐπ' αὐτοῦ χάρις. Νεστόριος εἶπεν «Τεθέσμαι» γὰρ, φησί, «τὸ Πνεῦμα
 5 καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ μένον ἐπ' αὐτόν», τὸ τὴν ἀνάληψιν αὐτῷ χαρισάμενον. «Ἐντειλάμενος», φησί, «τοῖς ἀποστόλοις, οὓς ἐξελέξατο διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἀνελήφθη». Τοῦτο δὴ τὸ τηλικαύτην Χριστῷ χαρισάμενον δόξαν. Παῦλος εἶπεν· Ἴνα μήτε ὁ ἐκ Δαυῖδ χρισθεὶς ἀλλότριος εἴη τῆς σοφίας, μήτε σοφία ἐν ἄλλῳ. οὐ-
 10 τως οἴκεῖ. Καὶ γὰρ ἐν ταῖς προφήταις ἦν μᾶλλον δὲ ἐν Μωσῆ, καὶ ἐν πολλοῖς κυρίως μᾶλλον δὲ ἐν Χριστῷ, ὡς ἐν οὐρανῷ. Καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, ἄλλον εἶναι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἄλλον τὸν Λογον. Νεστόριος εἶπεν· Μὴ ἐγκωρεῖ τὸν πρὸ πάντων αἰῶνων γεννηθέντα ἄλλο ἅπαξ γεννηθῆναι, καὶ ταῦτα θεότητι».

15 Ἴδου ἐξ ἀγίας καὶ συνοδικῆς παραστάσεως ἐλέγχεται ὁ Σενη-
 ρος ψεύστης, λέγων, Νεστόριον τὸν μαρὸν εἶναι ἀρχηγὸν τῆς διαιρέσεως Οὐκοῦν οἱ μὲν ἅγιοι Πατέρες ἐπὶ Ἀρτέμωνος καὶ Παύλου καὶ Διοδώρου καὶ Θεοδώρου ὄντες, εὐσεβῶς καὶ ἠνωμένως τὰς
 δύο Χριστοῦ φύσεις εἶπον, καθὰ καὶ ἡμεῖς Ἀρτέμων καὶ Παῦλος
 20 καὶ Θεόδωρος καὶ Διόδωρος καὶ Νεστόριος διηρημένας, ὥστε οὐ τὸ λέγειν δύο κακόν, ἀλλὰ τὸ διελεῖν αὐτὰς ἰδιά καὶ ἀνά μέρος, καὶ μὴ πρεσβεύειν τὴν καθ' ὑπόστασιν γένεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

25 Ἀνατροπὴ τῆς ματαίας καὶ δυσσεβοῦς ἐκθέσεως καὶ νομοθεσίας Σενήρου, ἧς πρὸς Νηφάλιον καὶ ἄλλους τινὰς ἐξέθετο λέγων.

Ἔστι· Ὅτι «Πρὸς ἀνακυπτούσας νόσους, ἦτοι αἰρέσεις, δεῖ καὶ τὰ φάρμακα τῶν δογμάτων κατασκευάζειν· οὔτε γὰρ εἴ τις ἰατρός, φησὶν, τὴν τοῦ ὕδατος πόσιν διακωλύσει, λοιμικῆς νόσου καταλα-

ἴσον μὲ μᾶς. Ὁ Νεστόριος εἶπε· Εἶναι ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο. Ὁ Παῦλος εἶπε· Καὶ ἀνώτερος σὲ ὅλα, ἐπειδὴ ἡ δωρεὰ σ' αὐτὸν ἔγινε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἀπὸ τὶς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὰ γραμμένα. Ὁ Νεστόριος εἶπε· Εἶδα, λέγει, τὸ ἅγιο Πνεῦμα νὰ κατεβαίνει σὰν περιστέρι καὶ νὰ μένει πάνω σ' αὐτόν⁷³, αὐτὸ ποὺ τοῦ χάρισε τὴν ἀνάληψη στὸν οὐρανό. Γιατί, ἀφοῦ ἔδωσε ἐντολές, λέγει, στοὺς μαθητὲς του, τοὺς ὁποίους εἶχε ἐπιλέξει μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀνελήφθη⁷⁴. Αὐτὸ δηλαδὴ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ τοῦ χάρισε τόσο μεγάλη δόξα. Ὁ Παῦλος εἶπε· Ὡστε οὔτε αὐτὸς ποὺ χρίστηκε ἀπὸ τὸν Δαβὶδ νὰ εἶναι χωρὶς σοφία, οὔτε νὰ ὑπάρχει σὲ ἄλλον τόση σοφία. Γιατί σοφία ὑπῆρχε καὶ στοὺς προφῆτες, περισσότερη βέβαια στὸν Μωυσῆ, καὶ σὲ πολλοὺς κυρίους, καὶ ἀκόμα περισσότερη φυσικὰ στὸν Χριστό, ποὺ βρίσκεται στὸν οὐρανό. Καὶ ἄλλου λέγει· Ἄλλος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἄλλος ὁ Λόγος. Ὁ Νεστόριος εἶπε· Δὲν μπορεῖ αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, νὰ ξαναγεννηθεῖ καὶ ἄλλη φορὰ, καὶ μάλιστα ἡ θεότητα.

Νὰ, ἀπὸ τὴν ἁγία καὶ συνοδικὴ ἀπόδειξη, ὁ Σεβῆρος συλλαμβάνεται νὰ ψεύδεται, λέγοντας, ὅτι ὁ βδελυρὸς Νεστόριος εἶναι ἀρχηγὸς τῆς αἵρεσης. Λοιπὸν οἱ ἅγιοι Πατέρες, ποὺ ζοῦσαν τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀρτέμωνα, τοῦ Παύλου, τοῦ Διοδώρου καὶ τοῦ Θεοδώρου, διδάξαν μὲ εὐσέβεια ἐνωμένες τὶς δύο φύσεις στὸν Χριστό, ὅπως καὶ ἐμεῖς, ἐνῶ ὁ Ἀρτέμων, ὁ Παῦλος, ὁ Θεόδωρος, ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Νεστόριος διηρημένες. Ὡστε δὲν εἶναι κακὸ τὸ νὰ λέμε δύο φύσεις, ἀλλὰ τὸ νὰ τὶς διαιροῦμε τὴ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ νὰ μὴ πιστεύουμε τὴν ὑποστατικὴ ἔνωσή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Ἀνατροπὴ τῆς ἀπερίσκεπτης καὶ ἀσεβοῦς ἐκθέσεως καὶ νομοθεσίας τοῦ Σεβῆρου, τὴν ὁποία παρουσίασε στὸν Νηφάλιο καὶ μερικοὺς ἄλλους.

Ὅτι «Ἀνάλογα μὲ τὶς ἀσθένειες, δηλαδὴ τὶς αἱρέσεις, πρέπει νὰ κατασκευάζουμε καὶ τὰ φάρμακα τῶν δογμάτων. Γιατί, ἂν ἓνας γιατρός, λέγει, μᾶς ἐμποδίσαι νὰ πίνουμε νερό, ὅταν μᾶς βρεῖ κάποια λοι-

74. Πράξ. 1, 9.

δούσης, δύναται τις πρὸς αὐτὸν λέγειν, ὅτι καὶ μὴν οἱ πρὶν ἰατροὶ τὴν τοῦ ὕδατος οὐ διεκάλυον πόσιν. Ἀκούσεται γάρ, φησὶν, εὐθέως ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ· Ἐμβρόντητε, ὁρᾷς τὴν νόσον ἐπινεμομένην, καὶ ἐκ τῆς ὑγιουῦς ζωῆς θούλη κανονίζεσθαι τὴν νόσον;”.

5 Τοιαῦτά τινα ὁ γενναῖος ἐνομοθέτησε Σενήρος, ὃν προφητικῶς ὁ θεόφρων Βασίλειος καταλύει καὶ ἐπιστομίζει ἐν τῇ πρὸς Ὀλύμπιον σχολαστικὸν ἐπιστολῇ, Ἀρειανὸν ὑπάρχοντα καὶ τοιαύτας τινὰς ἀφορομολογίας συρράπτοντα, οἷας καὶ Σενήρος. Πρὸς ὃν ὁ ἱερός Θεοῦ Βασίλειός φησιν ἐπὶ λέξεως οὕτως· «Ἄλλ’ ἔχουσί
10 τι σοφὸν δόγμα πρὸς τὰς τοιαύτας αὐτῶν μεταβολάς, ὅτι τοῖς ῥήμασι τῆς πίστεως, ὡς ἰατροὶ κέχρηται ἄλλοτε ἄλλως πρὸς τὰ ὑποκείμενα πάθη μεθαρμοζόμενοι. Τούτου δὲ τοῦ σοφίσματος τὸ σαθρὸν οὐκ ἐμὲ ἐλέγχειν προσήκει, ἀλλ’ ὑμᾶς νοεῖν. Δώσει γὰρ ὑμῖν ὁ Κύριος σύνεσιν πρὸς τὸ νοεῖν, τίς μὲν ὁ εὐθύς λόγος, τίς δὲ ὁ
15 σκολιὸς καὶ διεστραμμένος. Εἰ γὰρ ἄλλας πίστεις δεῖ συγγράφειν καὶ μετὰ τὸν καιρὸν ἀλλοιοῦσθαι, ψευδῆς ἢ ἀπόφασις τοῦ εἰρηκότος Εἰς Κύριος, μία πίστις». Ταῦτα ὡσανεὶ προφητικῶς ὁ πατήρ ἐξέθετο πρὸς αἰσχύνην καὶ κατάλυσιν τῆς Σενήρου νομοθεσίας, πρὸ πολλῶν Σενήρου χρόνων ὑπάρχων.

20 Ἄνακεφαλαίωσις κατ’ ἐπιτομὴν δηλοῦσα τὸν σκοπὸν τοῦ ἐξηγητοῦ, ὅπως φρονεῖ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ.

“Ὅπως δὲ ἡμᾶς μὴ τις τῶν ἀφρόνων δόξη διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τῇ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς περιτρέπεσθαι φρενοβλα-
25 δεῖα, ὅπερ ψυχῇ καὶ σώματι καὶ πνεύματι περὶ Χριστοῦ φρονῶ, συντόμως ἐρῶ. Ὁμολογῶ τὴν πανάμωμον αὐτοῦ ἀνθρωπότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος οὕτω καθ’ ὑπόστασιν ἠνωμένην τῇ ἀχράντῳ αὐτοῦ θεότητι, ὥσπερ ὅλη δι’ ὅλου ἦνωται ἡ ψυχὴ ἡμῶν τῷ ἡμετέρῳ σώματι. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος ὁ ἐν τῇ καμίνῳ εἰς τύπον

μώδης ἀσθένεια, δὲν μποροῦμε νὰ τοῦ ποῦμε, ὅτι οἱ προηγούμενοι γιατροὶ δὲν μᾶς ἀπαγόρευσαν νὰ πίνουμε νερό. Γιατὶ θὰ ἀκούσουμε τὸν γιατρὸ νὰ λέγει· Ἐνόητε, βλέπεις τὴν ἀρρώστια νὰ ξαπλώνεται, καὶ σὺ θέλεις νὰ τὴ ρυθμίσεις μὲ δάση τὴν ὑγιῆ ζωή;».

Κάτι τέτοια νομοθέτησε ὁ γενναῖος Σεβῆρος, τὸν ὁποῖο προφητικὰ ὁ εὐσεβῆς Βασίλειος τὸν καταργεῖ καὶ τὸν ἀποστομώνει στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν σχολαστικὸ Ὀλύμπιο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀρειανὸς καὶ συνέγραπτε κάτι τέτοιες δικαιολογίες, ὅπως καὶ ὁ Σεβῆρος. Σ' αὐτὸν λοιπὸν ὁ ἅγιος Βασίλειος λέγει κατὰ λέξη τὰ ἑξῆς· «Ἄλλὰ ἐφαρμόζουν κάποιο σοφὸ δόγμα σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς μεταβολές τους, γιατί στὴ διατύπωση τῆς πίστεως, σὰν γιατροὶ, προσαρμόζουν κἄθε φορὰ διαφορετικὰ τὰ συγκεκριμένα πάθη. Τὴ σαθρότητα αὐτοῦ τοῦ σοφίσματος δὲν ἀρμόζει σέ μένα νὰ τὴν ἐλέγχω, ἀλλὰ νὰ τὴν κατανοεῖτε σεῖς. Γιατὶ ὁ Κύριος θὰ σᾶς δώσει σύνεση γιὰ νὰ καταλάβετε, ποιὸς εἶναι ὁ σωτὸς λόγος καὶ ποιὸς ὁ στραβὸς καὶ διεστραμμένος. Γιατί, ἂν πρέπει νὰ συγγράφουμε ἄλλα δόγματα πίστεως καὶ μετὰ ἀπὸ καιρὸ νὰ τὰ ἀλλάζουμε, εἶναι ψεύτικη ἢ ἀπόφαση ἐκείνου ποὺ εἶπε, «ἓνας εἶναι ὁ Κύριος, μία ἡ πίστη»⁷⁵. Αὐτὰ μὲ τρόπο προφητικὸ ἔγραψε ὁ Πατέρας ντροπιάζοντας καὶ καταργώντας τὴ νομοθεσίαν τοῦ Σεβῆρου, ἂν καὶ ἔζησε πολλὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Σεβῆρο.

**Σύντομη ἀνακεφαλαίωση, ἡ ὁποία φανερώνει τὸν σκοπὸ
τοῦ ἐρμηνευτῆ, πῶς πιστεύει τὸ μυστήριον τῆς σάρκωσης
τοῦ Χριστοῦ.**

Γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνόητους, ὅτι ἀπὸ τὰ ὅσα λέχθηκαν προηγουμένως μεταστρέφομαι πρὸς τὴ φρενοβλάβεια τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου, αὐτὰ ποὺ πιστεύω γιὰ τὴν ψυχὴ, τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ θὰ τὰ πῶ μὲ συντομία. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἀπόλυτα ἄμεμπτη ἀνθρωπότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός του εἶναι ἔτσι ἐνωμένη ὑποστατικὰ μὲ τὴν ἄμεμπτη θεότητά του, ὅπως εἶναι ἐνωμένη ὅλη ἡ ψυχὴ μας μὲ ὅλο τὸ σῶμα μας. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος ποὺ ἐμφα-

75. Ἐφεσ. 4, 5.

Χριστοῦ ὀφθείς τῷ Ναβουχοδονόσορι ἐν ὁμοιώματι Υἱοῦ Θεοῦ, ὅλος ἦν δι' ὅλου ἐν σχήματι ἀνθρώπου, ἔμπυρος καὶ σύμπυρος καὶ ὀλόπυρος καὶ ὀλόφλογος, οὕτως ἦν καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότης, ὅλη δι' ὅλου ὀλόθεος καὶ ἔνθεος καὶ σύνθεος. Καὶ ὥσπερ εἴ τις
 5 εἰσελθὼν ἐν τῇ καμίνῳ ἐκείνῃ περιέτεμεν ἢ ἐρράπισεν ἢ ἐδέσμησεν ἢ ἔκειρεν ἢ ἐκέντησεν ἐκεῖνον, τὸν ἐν μορφῇ Υἱοῦ Θεοῦ ὄντα, οὐδαμῶς τὸ πῦρ ἀπ' αὐτοῦ ἐχώριζεν ἢ ἀπέσθεσε, διὰ τὸ ὅλον δι' ὅλου τῷ πυρὶ συγκεκραῖσθαι, οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ, ἐξ ἧς εἶρηκεν ὁ ἄγγελος, «Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ
 10 σοῦ», οὐκ ἐχώρισθη τὸ πῦρ τῆς θεότητος ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ἐν οἴῳ δῆποτε καιρῷ ἢ πράγματι, οὐδὲ χωρισθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Σχόλιον. Δόξης διαφορὰν εἶπεν, οὐ φύσεως.

Ἄλλὰ γε καὶ τοσαύτην ἔχειν διαφορὰν δόξης καὶ λαμπρότη-
 15 τος ὁμολογοῦμεν τὸ πανάγιον σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Χριστοῦ παρὰ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, ὅσην εἶχεν ἡ μορφή ἐκείνη, ἢ ἐν τῇ καμίνῳ παρὰ τὰ λουτὰ σώματα, τὰ ἐκτὸς πυρὸς καὶ τῆς καμίνου τυγχάνοντα. Ὅθεν καὶ τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα ἔνθεον λέγομεν, καὶ πάντα τὰ τοῦ σώματος ἔνθεα, καὶ τὴν ἄχραντον αὐτοῦ
 20 ψυχὴν σύνθεον, καὶ πάντα ταύτης ἴδια, ἔνθεα καὶ ὁμόθεα, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, φυλαττούσης ἑκατέρας φύσεως τὴν οἰκείαν ιδιότητα ἐν ἐνὶ συνθέτῳ προσώπῳ, καθὰ οἱ μακάριοι Πατέρες ἡμῖν εὐσεβῶς παρέδωκαν. Ἄλλὰ μὴν καὶ ὑποταττομένην καὶ χαλιναγωγουμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένην
 25 αὐτῷ ψυχὴν καὶ σάρκα ὁμολογοῦμεν, καὶ πάντα τὰ ιδιώματα αὐτῶν, ὑπὲρ πᾶσαν ὑποταγὴν τῆς κτίσεως, ὡς ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἠνωμένων αὐτῷ τῷ Θεῷ Λόγῳ.

Προεξήγησις τοῦ σκοποῦ τῶν ἐξῆς ὑποτεταγμένων κεφαλαίων.

30

Ὁ τῆς οὐρανίου βασιλείας καὶ συνώνυμος καὶ συμμετοχος Βασίλειός φησίν, «ἀπλοῦν εἶναι τὸν λόγον τῆς ἀλήθειας», τοῦτ' ἔστιν

νίστηκε μέσα στο καμίμι στον Ναβουχοδονόσορα ὁμοιος με τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, προτυπώνοντας τὸν Χριστό, εἶχε τέλειο σχῆμα ἀνθρώπου, καὶ ἦταν μέσα στὴ φωτιά, μαζί με τὴ φωτιά, ὅλος φωτιά καὶ ὅλος φλόγα⁷⁶, ἔτσι ἦταν καὶ ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ὅλη ἐντελῶς ὀλόθη, μέσα στὸν Θεὸ καὶ μαζί με τὸν Θεό. Καὶ ὅπως ἂν κάποιος ἔμπαινε μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ καμίμι καὶ περιέκοπτε ἢ ράπιζε ἢ ἔδενε ἢ κούρευε ἢ τρυποῦσε ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα ποὺ εἶχε τὴ μορφή τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ χῶριζε ἀπὸ αὐτὸν τὴ φωτιά, οὔτε θὰ τὴν ἔσθηνε, ἐπειδὴ ἦταν ὅλος διόλου ἐνωμένος με τὴ φωτιά, ἔτσι ἔγινε καὶ με τὸν Χριστό τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Δὲν χωρίστηκε ἀπὸ ἐκείνην στὴν ὁποία ὁ ἄγγελος εἶπε, «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου»⁷⁷, ἡ φωτιά τῆς θεότητας ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητά του σὲ καμμιά χρονικὴ στιγμή ἢ πρᾶγμα, οὔτε θὰ χωριστεῖ στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνα.

Σχόλιο. Διαφορὰ δόξας εἶπε, ὄχι φύσεως.

Ἄλλὰ βέβαια ὁμολογοῦμε ὅτι ἔχει τόσο μεγάλη διαφορὰ ἢ δόξα καὶ λαμπρότητα τοῦ παναγίου σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὶς δικές μας ψυχές καὶ τὰ σώματα, ὅση εἶχε ἡ μορφή ἐκείνη μέσα στὸ καμίμι ἀπὸ τὰ ἄλλα σώματα, ποὺ βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ τὸ καμίμι. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζουμε τὸ πανάγιο σῶμα του ἔνθεο, καὶ ὅλα τὰ τοῦ σώματός του ἔνθεα, καὶ τὴν ἄμωμη ψυχὴ του σύνθεη, καὶ ὅλα τὰ ιδιώματά της ἔνθεα καὶ ὁμόθεα, διατηρώντας ἢ κάθε φύση τὰ δικὰ της ιδιώματα ἀσύγχυτα, ἀμετάβλητα, ἀδιαίρετα σὲ ἓνα σύνθετο πρόσωπο, ὅπως μᾶς παρέδωσαν με εὐσέβεια οἱ μακάριοι Πατέρες. Ὁμολογοῦμε ὅμως ἐπίσης, ὅτι ὑποτασσόταν καὶ χαλιναγωοῦνταν ἀπὸ τὸν Θεὸ ἢ ἐνωμένη με αὐτὸν ὑποστατικὰ ψυχῇ καὶ σάρκα καὶ ὅλα τὰ ιδιώματά τους, περισσότερο ἀπὸ κάθε ὑποταγὴ τῆς κτίσεως, ἐπειδὴ ἦταν καὶ πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση ἐνωμένα αὐτὰ με τὸν Θεὸ Λόγο.

**Ἐξήγηση ἀπὸ πρὶν τοῦ σκοποῦ τῶν κεφαλαίων
ποὺ ἀναφέρονται στὴ συνέχεια.**

Ὁ συνώνυμος καὶ μέτοχος τῆς οὐράνιας βασιλείας Βασιλείος λέγει· «Ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας εἶναι ἀπλός», δηλαδή ὄχι δόλιος, καὶ

77. Λουκᾶ 1, 28.

ἀπάνουργον καὶ ἀπλούστατον καὶ ἀπόνηρον Πάντα γὰρ ἐνώπια
καὶ εὐθεῖα τὰ θεῖα λόγια τοῖς σοφοῖς καὶ ἀκάκοις καὶ ἐν ὀρθῇ
καρδίᾳ ζητοῦσι τὸν Κύριον, εἰς δὲ ἀσυνέτους καρδίας σοφία Θε-
οῦ οὐκ εἰσελεύσεται. Καὶ ἐκ τούτου πάντα, ὅσα ἂν ἀκούσωσιν ἢ
5 ἀναγνώσωσι, ῥαδίως καὶ ὀξέως ἐξ ἀνθρωπαρέσκου καὶ ὑπερηφά-
νου γνώμης, καταμέμφεσθαι καὶ ἀναλύειν σπουδάξουσι. Τί γάρ,
εἰπέ μοι, ἀσφαλέστερον ἢ θεϊότερον ἢ ἀληθέστερον τοῦ ῥήματος
τοῦ Θεολόγου, τοῦ φάσκοντος, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος»; Καὶ μὴν
ὑπὸ τοῦ διαδόλου καταπαθεῖς ὁ Ἄρειος ἐπελάβετο τῆς τοιαύτης
10 θεολογίας λέγων, ὅτι «Καλῶς εἶπεν ὁ Ἰωάννης, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λό-
γος», τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ· οὐ γὰρ εἶπεν, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Υἱ-
ός, ἀλλ' ὁ λόγος ὁ προφορικός τοῦ Θεοῦ». Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀ-
γαπητοί, ὁ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ διαδόλου ἐνεργούμενός ἐστι, εἰς
τὸ πάσης γραφικῆς καὶ διδασκαλικῆς λέξεως ἐπιλαδέσθαι· καὶ
15 τοῦτο εὐθέως κατάδηλον ποιῆσαι πειράσομαι διὰ τοὺς μέλλοντας
ἐπιλαδέσθαι κακοθελῶς τῆσδε ἡμῶν τῆς ἐκθέσεως, ὧν τὸ κρῖμα
ἔνδικον, καὶ ἡ κόλασις ἀπαραίτητος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Σκοπὸς διαλέξεως πανοῦργος, πρὸς τοὺς κακούργως δια-
20 στρέφοντας καὶ παρερμηνεύοντας τὰς Εὐαγγελικὰς καὶ
Πατρικὰς περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Γραφάς.

Σοφὸς λόγος νομοθετεῖ τοῖς σοφῶς τὰ σοφὰ τοῦ Θεοῦ λαλεῖν
βουλομένοις λόγια φάσκων· «Μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι πρὸς τὴν
ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ δόξη πως ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι». Ὁ δὲ
25 λέγει σοφὸς Σολομῶν, τοῦτό ἐστιν· Ἐὰν ἀφρόνως τις τὰς θείας
Γραφάς διαστρέφειν βουλόμενος, τὰ ἄρρητα καὶ ἀκατάληπτα
εἰσπράττη σε λέγων, Πόθεν δῆλον, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γεννητός
ἐστι, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευτόν; ἢ πῶς δυνατὸν τὸ γεννώμε-
νον συνάναρχον εἶναι τῷ Γεννήτορι; Καὶ ἀπλῶς, ἡνίκα κακοτρό-
30 πως ἐπιζητεῖ τὰ ἀκατάληπτα καὶ πίστει μόνη νοούμενα, μᾶλλον δὲ
ὁμολογούμενα καὶ μὴ νοούμενα, μὴ ἀποκρίνου αὐτῷ κατὰ τὴν τοι-

ἀπλούστατος καὶ ἀπονήρευτος. Γιατί, γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι σοφοὶ καὶ ἄκακοι καὶ ἀναζητοῦν μὲ καθαρὴ καρδιὰ τὸν Κύριο, ὅλα τὰ θεῖα λόγια εἶναι ἀνοιχτὰ καὶ ξεκάθαρα, ἐνῶ στὶς ἀπερίσκεπτες καρδιές δὲν εἰσέρχεται ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλα ὅσα τυχὸν ἀκούσουν ἢ διαβάσουν, εὐκόλα καὶ μὲ ὀξύτητα φροντίζουν νὰ τὰ ἀναλύσουν καὶ νὰ τὰ κατηγοροῦν ἀπὸ ἀνθρωπάρεσκη καὶ ὑπερήφανη διάθεση. Γιατὶ πὲς μου, τί εἶναι πιὸ ἀσφαλὲς ἢ θεϊκὸ ἢ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Θεολόγου, ὁ ὁποῖος λέγει, «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος»⁷⁸; Καὶ ὅμως ὁ Ἄρειος, τὸν ὁποῖο εἶχε καταπιεῖ ὁ διάβολος, καταπιάστηκε μὲ αὐτὴ τὴ θεολογία λέγοντας: «Καλῶς εἶπε ὁ Ἰωάννης, «στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ λόγος», δηλαδὴ ἡ ὁμιλία τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν εἶπε, στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Υἱός, ἀλλὰ ὁ προφορικὸς λόγος τοῦ Θεοῦ». Ὡστε, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, αὐτὸς ποὺ καταπιάνεται μὲ κάθε λέξη τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Δασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς κατευθύνεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ διαδόλου. Καὶ αὐτὸ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ τὸ κάνω ἀμέσως φανερὸ γι' αὐτοὺς ποὺ πρόκειται νὰ καταπιαστοῦν μὲ κακοβουλία μὲ αὐτὴ μου τὴν ἔκθεση, τῶν ὁποίων ἡ καταδίκη θὰ εἶναι δίκαιη καὶ ἡ κόλασή τους ἀναπόφευκτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Ἐξυπνος τρόπος συζήτησης μὲ ἐκείνους ποὺ μὲ κακὴ πρόθεση διαστρέφουν καὶ παρερμηνεύουν τὶς Εὐαγγελικὲς καὶ Πατερικὲς Γραφές γιὰ τὸν Χριστόν, τὸν Θεό μας.

Σοφὸς λόγος ὀρίζει σ' ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ διδάξουν μὲ σοφία τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, λέγοντας: «Νὰ μὴ ἀπαντᾷς στὴν ἀνοησία τοῦ ἀνόητου, γιὰ νὰ μὴ νομίσει ὅτι εἶναι μυαλωμένος»⁷⁹. Αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Σολομὸν σημαίνει τὸ ἐξῆς: Ἐὰν κάποιος, ποὺ θέλει μὲ ἀνοησία νὰ διαστρεβλώσει τὶς θεῖες Γραφές, σὲ ρωτᾷ γιὰ τὰ ἀπόρητα καὶ ἀκατάληπτα, λέγοντας, Ἐπὶ ποὺ εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι γεννητὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορευτὸ; Ἡ πῶς εἶναι δυνατόν αὐτὸ ποὺ γεννιέται νὰ εἶναι συνάναρχο μὲ ἐκείνον ποὺ τὸ γέννησε; Καὶ γενικά, ὅταν κακόβουλα ζητᾷ αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀκατάληπτα καὶ κατανοοῦνται μόνο μὲ τὴν πίστη, ἢ μᾶλλον ὁμολογοῦνται καὶ δὲν

78. Ἰω. 1, 1.

79. Παροιμ. 26, 4-5.

αὐτὴν περιέργον ἀπιστίαν αὐτοῦ, συναπαγόμενος αὐτῷ καὶ σὺ ἐπιζητεῖν τὰ ζητήσεως ἀπάσης καὶ ἐρεῦνης βαθύτερα, καὶ πάση κτίσει ἀγνώριστα, ἀλλὰ ἀποκρίνου αὐτῷ «πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ», προφέρων αὐτῷ τὰ κοινῶς ὑπὸ πάντων Χριστιανῶν ὁμολογούμενα, πίστει δὲ ἀπεριέργῳ τῇ Ἐκκλησίᾳ, φρονούμενά τε καὶ κηρυττόμενα καὶ λαλούμενα, ἅπερ καὶ διηπόρησαν ἡμῖν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν οἱ νῦν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποστάντες, πείραν πλείστην νομικῶν τε καὶ εὐαγγελικῶν καὶ διδασκαλικῶν λόγων ἔχοντες, ἐξ ὧν εἰσι ταῦτα.

10 α'. Πόθεν δῆλον, ὅτι κτιστὴ ἐστὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ ἢ ἀθάνατος μένει, μηδαμοῦ τῆς νομικῆς γραφῆς τοῦτο μαρτυρούσης;

β'. Δευτέρα ἀπορία ἀποστατῶν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς Χριστιανούς. Τίς μοι λέγει, ὅτι Μωσέως ἐστὶ σύγγραμμα ἢ Γένεσις; οὐ γὰρ ἐπιγέγραπται, καθάπερ καὶ αἱ λοιπαὶ βίβλοι αἱ τῶν προφητῶν· πλὴν ὅτι καὶ πλεῖστα φαίνεται, μὴ ἀληθεύουσα, ἐξ ὧν εἰσι καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, ἡ περὶ τῆς βρώσεως, καὶ περὶ τῶν τῆς κακώσεως τοῦ Ἰσραὴλ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ· ἕκαστον γὰρ τεσσαράκοντα χρόνους ἐταλαιπώρησαν, τοῦτ' ἐστὶ μετὰ τὸν θάνατον Ἰωσήφ. Ὅμοίως οὔτε ὁ ὄρος, ὃν εἶπεν ὁ Θεὸς περὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, γέγονεν ἐπὶ τοῦ Νῶε. Εἶπε γὰρ ὁ χρόνους μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ ζῆν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους.

γ'. Πάλιν δὲ ἐντειλάμενος τὸ πολύκρεων ἐκεῖνο Λευϊτικόν, ὕστερόν φησιν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου καὶ Ἰερεμίου, ὅτι οὐδὲν περὶ θυσιῶν ἐντείλατο τῷ Ἰσραὴλ, οὔτε περὶ τῶν ὀλοκαντωμάτων.

25 δ'. Πάλιν τε ὑποσχόμενος νόμιμον αἰώνιον εἶναι τὸν νόμον, πῶς οὐκ ἔστησε τὰ προστάγματα αὐτοῦ τὰ νομικὰ αἰώνια;

ε'. Καὶ συνταξάμενος διδόναι τῷ σπέρματι Ἰσραὴλ ἀπὸ Αἰγύπτου ἕως τοῦ Εὐφράτου κατάσχεσιν, οὐδὲ τὸ δέκατον μέρος τῆς ὑποσχέσεως δέδωκεν αὐτοῖς.

30 Ταῦτα ἐκ τῆς Παλαιᾶς

80. Γεν. 3, 14 ἔ. 81. Οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων 7, 6 ἀναφέρουν 400 χρόνια. Τὸ ἴδιο λέγεται καὶ στὴν Πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῇ 3, 17. 82. Γεν. 6, 3.

κατανοοῦνται, νὰ μὴ τοῦ ἀποκρίνεσαι σ' αὐτὴ του τὴν περιέργη ἀπιστία, παρασυρόμενος καὶ σὺ μαζὶ μὲ αὐτὸν στὴ διερεύνηση αὐτῶν ποὺ εἶναι βαθύτερα ἀπὸ κάθε συζήτηση καὶ ἔρευνα καὶ ἄγνωστα σ' ὄλη τὴν κτίση, ἀλλὰ νὰ τοῦ ἀποκρίνεσαι «στὴν ἀνοησία του», ἀναφέροντάς του αὐτὰ ποὺ ὁμολογοῦνται ἀπὸ ὅλους μαζὶ τοὺς Χριστιανούς, καὶ μὲ πίστη ἀπαλλαγμένη ἀπὸ περιέργεια πιστεύονται καὶ κηρύττονται καὶ λέγονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, τὰ ὅποια ρώτησαν καὶ σὲ μᾶς στὴν Ἀνατολή αὐτοὶ ποὺ τώρα ἔχουν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό, ἂν καὶ εἶχαν πολὺ μεγάλη πείρα τῶν νομικῶν, εὐαγγελικῶν καὶ τῶν λόγων τῶν δασκάλων, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι παρμένα αὐτά.

1. Ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι ἡ ψυχὴ μας εἶναι κτιστὴ ἢ μένει ἀθάνατη, ἀφοῦ πουθενὰ δὲν τὸ βεβαιώνει αὐτὸ ἡ Γραφὴ τοῦ νόμου;

2. Δεύτερη ἀπορία ἀποστατῶν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Ποιὸς μοῦ λέγει, ὅτι ἡ Γένεση εἶναι σύγγραμμα τοῦ Μωυσῆ; Γιατὶ δὲν ἔχει ἐπιγραφή, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα βιβλία τῶν προφητῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ, καὶ σὲ πολλὰ φαίνεται νὰ μὴ λέγει τὴν ἀλήθεια. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ βρώση τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ⁸⁰, καὶ ἐκεῖνη γιὰ τὰ ἔτη τῆς κακομεταχείρισης τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ στὴν Αἴγυπτο. Γιατὶ τὸν καθένα τὸν ταλαιπώρησαν ἐπὶ σαράντα χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰωσήφ⁸¹. Ἐπίσης οὔτε τὸ ὄριο τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔθεσε ὁ Θεὸς πραγματοποιήθηκε ἐπὶ τοῦ Νῶε⁸², γιατί εἶπε ὅτι μέχρι τὸν κατακλυσμό οἱ ἄνθρωποι θὰ ζοῦν ἑκατὸν εἴκοσι χρόνια.

3. Καὶ πάλι, ἐνῶ στὸ Λευϊτικὸ ἔδωσε πλῆθος ἐντολῶν γιὰ τὰ κρέατα τῶν θυσιῶν, ὕστερα ὁ Θεὸς μέσω τοῦ Ἡσαΐα⁸³ καὶ τοῦ Ἱερεμιά⁸⁴ λέγει, ὅτι δὲν ἔδωσε καμμιά ἐντολὴ γιὰ θυσίες καὶ ὀλοκαυτώματα.

4. Καὶ πάλι, ἐνῶ ὑποσχέθηκε ὅτι ὁ νόμος θὰ εἶναι αἰώνιος, γιατί δὲν κατέστησε τὰ νομικὰ προστάγματα του αἰώνια⁸⁵;

5. Καὶ ἐνῶ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ δώσει στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραὴλ κληρονομία ποὺ θὰ ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο μέχρι τὸν Εὐφράτη, δὲν τοὺς ἔδωσε οὔτε τὸ ἓνα δέκατο⁸⁶.

Αὐτὰ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

83. Ἡσ. 58, 1 ἔ.

84. Ἱερ. 44, 1 ἔ.

85. Ἐξ. 28, 39.

86. Δευτ. 11, 24.

Ἐπαπόρησις ἐκ τῶν αὐτῶν ἀπίστων, ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης

α'. Τοῦ Εὐαγγελίου μὴ λέγοντος, ὅτι ἐσφραγισμένου τοῦ τάφου ἀνέστη ὁ Χριστός, πόθεν ὑμεῖς τοῦτο δεικνύετε;

5 β'. Τοῦ Εὐαγγελίου ἄνω καὶ κάτω ἄνδρα Μαρίας καλοῦντος τὸν Ἰωσήφ, διατί ὑμεῖς τοῦτο οὐ λέγετε;

γ'. Καθὼς εἶπεν τὸ Εὐαγγέλιον τὴν ἄσπορον σύλληψιν τοῦ Χριστοῦ, πῶς οὐκ εἶπεν καὶ τὴν ἄφθορον ἐκ Παρθένου κήσιν, ὡς ὑμεῖς λέγετε;

10 δ'. Τοῦ Ἰωάννου λέγοντος Μάρθαν ἀδελφὴν Μαρίας τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, πῶς ὑμεῖς τοῦτο οὐ λέγετε;

ε'. Πῶς εἰπὼν ὁ Χριστὸς ποιῆσαι ἐν τῷ ἄδῃ ἀπαραλλάκτως, ὡς Ἰωνᾶς, τρεῖς ἡμέρας ὀλοκλήρους καὶ τρεῖς νύκτας, οὐ πεποίηκεν αὐτὰς ὡς Ἰωνᾶς, καθάπερ προεῖρηκεν;

15 ζ'. Πῶς δὲ πάλιν ἐν μὲν τῷ ἐνὶ Εὐαγγελιστῇ παραγγέλλει ὑμῖν φορεῖν καὶ ὑποδήματα καὶ ῥάβδον, ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ εὐαγγελιστῇ κωλύει τὴν ῥάβδον καὶ τὰ ὑποδήματα;

20 ζ'. Τῶν εὐαγγελιστῶν μηδαμοῦ λεγόντων, πόθεν ἔγνωτε, ὅτι ἐν σπηλαίῳ ἐτέχθη ὁ Χριστός; οὐκ εἴρηται γὰρ τοῦτο ἐν τοῖς Εὐαγγε-
20 γελίοις.

η'. Εἰ ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν, ταῦτα ἐδίδαξε, πῶς ῥαπισθεῖς εἰς τὴν σιαγόνα οὐκ ἔστρεψε καὶ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ καὶ ἐνεκάλεσε τῷ ῥαπίσαντι;

θ'. Τοῦ Εὐαγγελίου κτιστόν, ἦτοι γεννητόν, λέγοντος τὸν Χριστόν, πῶς ὑμεῖς μέρος μὲν αὐτοῦ λέγετε κτιστόν, μέρος δὲ ἄκτιστον; Ὁ γὰρ Ματθαῖός φησιν «Βίβλος γενέσεως», ἤγουν ποιήσεως «Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυῖδ, υἱοῦ Ἀβραάμ».

30 ι'. Εἰ ἀπερίγραπτον λέγετε τὸν Θεόν, πληροῦντα ὁμοίως τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πῶς ἐξ οὐρανοῦ κατήλθεν ὁ Λόγος, καὶ πάλιν ἐκεῖ ἀνῆλθεν;

ια'. Εἰ ἐν τῷ κόσμῳ ἦν ὁ Θεὸς Λόγος τῆ θεότητι καὶ πρὸ σαρκώσεως, ὡς λέγει Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, πῶς κατελθόντα αὐ-

87. Ματθ. 27, 66.

88. Ματθ. 1, 16 καὶ Λουκᾶ 1, 27.

89. Ἰω. 11, 5.

Ἀπορίες ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἀπίστους δημιουργούμενες ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

1. Ἀφοῦ τὸ Εὐαγγέλιο δὲν λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ἐνῶ ὁ τάφος ἦταν σφραγισμένος⁸⁷, ἀπὸ ποῦ τὸ συμπεραίνετε ἔσεῖς αὐτό;

2. Ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιο παντοῦ ὀνομάζει τὸν Ἰωσήφ ἄνδρα τῆς Μαρίας⁸⁸, ἔσεῖς γιατί δὲν τὸ λέτε αὐτό;

3. Ὅπως τὸ Εὐαγγέλιο ἀναφέρει τὴν ἄσπορη σύλληψη τοῦ Χριστοῦ, γιατί δὲν ἔκανε λόγο καὶ γιὰ τὴν ἀφθορη κήση τῆς Παρθένου, ὅπως λέτε ἔσεῖς;

4. Ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ὀνομάζει τὴ Μάρθα⁸⁹ ἀδελφὴ τῆς Μαρίας, τῆς μητέρας τοῦ Κυρίου μας, γιατί δὲν τὸ λέτε καὶ σεῖς αὐτό;

5. Γιατί, ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶπε, ὅτι θὰ παραμείνει στὸν ἄδη τρεῖς ὀλόκληρες μέρες καὶ νύχτες⁹⁰, δὲν ἔμεινε σὰν τὸν Ἰωνᾶ, ὅπως προεῖπε;

6. Γιατί ἐπίσης στὸν ἕνα Εὐαγγελιστὴ σᾶς παραγγέλλει νὰ φορᾶτε καὶ ὑποδήματα καὶ νὰ κρατᾶτε καὶ ράβδο⁹¹, ἐνῶ στὸν ἄλλο Εὐαγγελιστὴ ἀπαγορεύει τὴ ράβδο καὶ τὰ ὑποδήματα⁹²;

7. Ἐνῶ οἱ Εὐαγγελιστὲς δὲν τὸ ἀναφέρουν πουθενά, ποῦ βρήκατε ἔσεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς γεννήθηκε σὲ σπήλαιο; Γιατὶ αὐτὸ δὲν ἀναφέρεται στὰ Εὐαγγέλια.

8. Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς αὐτὰ ποὺ δίδαξε τὰ ἔκανε⁹³, γιατί, ὅταν ραπίστηκε στὸ σαγόνι, δὲ γύρισε καὶ τὸ ἄλλο, καὶ ἀντίθετα διαμαρτυρήθηκε σὲ ἐκείνον ποὺ τὸν ράπισε⁹⁴;

9. Ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιο λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτιστός, δηλαδή γεννητός⁹⁴, γιατί ἔσεῖς λέτε, ὅτι ἕνα μέρος του εἶναι κτιστό, καὶ ἄλλο ἄκτιστο; Γιατὶ ὁ Ματθαῖος λέγει: «Βιβλίον τῆς γένεσης, δηλαδή τῆς κατασκευῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαβίδ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ»⁹⁵.

10. Ἐφόσον λέτε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπεριόριστος καὶ γεμίζει ἐξίσου τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ⁹⁶, γιατί ὁ Λόγος κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, καὶ ἀνέβηκε καὶ πάλι ἐκεῖ⁹⁷;

11. Ἐφόσον ὁ Θεὸς Λόγος ὡς Θεὸς βρισκόταν στὸν κόσμον καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης⁹⁸, γιατί

90. Ματθ. 12, 40.

91. Μάρκ. 6, 8.

92. Ματθ. 10, 10.

93. Πράξ. 1, 1 καὶ Ἰω. 18, 23.

94. Λουκᾶ 1, 31. Ἰω. 1, 14.

95. Ματθ. 1, 1.

96. Ἰερ. 23, 24.

97. Ἐφ. 4, 9.

98. Ἰω. 1, 10.

τὸν ἐξ οὐρανοῦ λέγετε ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Μαρίας; Ἐὰν γὰρ ὧδε ᾗν καὶ πρὸ σαρκώσεως, πρόδηλον ὅτι οὐ κατήλθεν· εἰ δὲ ἐν τῇ σαρκώσει κατήλθεν, εὐδὴλον ὅτι ἐν τῷ οὐρανῷ περιγεγραμμένος ᾗν, καθὰ καὶ οἱ ἄγγελοι.

5 ιβ'. Εἰ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐστὶ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εὐδὴλον ὅτι Πατὴρ ἀμφοτέρων ἐστὶ, καὶ γέννημά ἐστὶ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ καταδέχεσθε ὁμολογεῖν, εἶπατε ἡμῖν, ποῖον πρῶτον, καὶ ποῖον δεύτερον προῆλθεν ἐκ Πατρὸς; ὁ Υἱὸς, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Εἰ δὲ ἐν τῷ ἅμα προῆλθον, εὐδὴλον ὅτι διδυμότοκός
10 ἐστὶν ὁ Πατὴρ, καὶ ἀδελφοθεΐαν ἔχουσιν ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Τίς δὲ ἐστὶ καὶ ἡ διαφορὰ γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως ἐπὶ τῆς ἀπεριγράπτου καὶ ἀχωρίστου θεότητος;

ιγ'. Πόθεν δῆλον, ὅτι ὁ μὲν Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατος Θεός ἐστὶν, ὁμοίως καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ Θεός ἐστὶ καὶ ὑπόστασις
15 Θεοῦ, ὁ δὲ νοῦς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος Θεός, καὶ ἄλλη ὑπόστασις, οὐδὲ ἡ καρδία τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ὁ βραχίον καὶ τὰ λοιπά, ὅσα λέγει ἡ Γραφή ἐπὶ Θεοῦ;

ιδ'. Πῶς, ἔνδεκα ὄντων τῶν μαθητῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ὤφθη τοῖς δώδεκα
20 μαθηταῖς; οὐπω γὰρ ᾗν ὁ Μαθθίας συγκαταριθμηθεὶς αὐτοῖς, οὐδὲ ὁ Παῦλος

ιε'. Πῶς, ὑποσχόμενος ὁ Χριστὸς τοῖς δι' αὐτὸν ἀποτασσομένοις ἀγρῶν καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ χρημάτων, ἑκατονταπλασίονα διδόναι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὐ παρέσχεν αὐτοῖς ταῦτα καθῶς
25 ὑπέσχετο;

Κεῖσθωσαν ταῦτα τὰ ὄπλα τοῖς φρονίμοις κατὰ ἀφρόνων, ἡνίκα εἴδετε αὐτοὺς κακοθελῶς πρὸς ἡμᾶς διαλεγομένους καὶ ἐπιλαμβανομένους κακοθελῶς τῆσδε τῆς Βίβλου.

Οὐκοῦν πίστις ἀπερίεργός ἐστὶν ὁ Χριστιανισμός, καὶ δέον ἐν
30 ἀπλότῃ καὶ εὐθύτῃ καρδίας δέχεσθαι καὶ ἀκούειν πᾶσαν θείαν Γραφήν, καὶ μάλιστα τὰς διδασκαλικὰς. Αἱ μὲν γὰρ εὐαγγελικαὶ καὶ ἀποστολικαὶ οἶδαμεν, ὅτι ἀνόθευτοί εἰσι, καθὰ περὶ τούτου διαφόρως συνετάξαμεν λέγοντες ὅτι, διαδοθέντος καὶ γραφέντος

λέτε ὅτι κατέβηκε στή μήτρα τῆς Μαρίας ἀπὸ τὸν οὐρανό; Γιατί, ἂν ἦταν ἐδῶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση, εἶναι φανερό ὅτι δὲν κατέβηκε. Ἐὰν πάλι κατέβηκε κατὰ τὴ σάρκωση, εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι ἦταν περιορισμένος στὸν οὐρανό, ὅπως καὶ οἱ ἄγγελοι.

12. Ἐφόσον καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα προέρχονται ἀπὸ τὸν Πατέρα, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι εἶναι Πατέρας καὶ τῶν δύο, καὶ εἶναι γέννημα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐὰν ὅμως δὲν δέχεστε νὰ τὸ ὁμολογήσετε αὐτό, τότε πείτε μας ποιὸ βγῆκε πρῶτο καὶ ποιὸ δεύτερο ἀπὸ τὸν Πατέρα; Ὁ Υἱὸς ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Ἐὰν πάλι βγῆκαν συγχρόνως, εἶναι φανερό ὅτι ὁ Πατέρας γέννησε δίδυμα, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἀδελφοὶ θεοί. Καὶ ποιά εἶναι ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴ γέννηση καὶ τὴν ἐκπόρευση στὴν ἀπερίγραπτη καὶ ἀδιαίρετη θεότητα;

13. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερό, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐνυπόστατος Θεός, ἐπίσης καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι Θεὸς καὶ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ νοῦς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἄλλος Θεός καὶ ἄλλη ὑπόσταση, οὔτε ἡ καρδιά τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὁ βραχίονας καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀναφέρει ἡ Γραφή στὸν Θεό¹;

14. Πῶς, ἐνῶ οἱ μαθητὲς πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἕνδεκα, ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὅταν ἀναστήθηκε ἐμφανίστηκε στοὺς δώδεκα μαθητὲς¹; Γιατί δὲν εἶχε ἀκόμα προστεθεῖ ὁ Μαθθίας σ' αὐτούς, οὔτε ὁ Παῦλος.

15. Πῶς, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ὑποσχόταν σ' ὅσους θὰ ἐγκαταλείψουν χωράφια, γυναίκα καὶ παιδιὰ καὶ χρήματα, θὰ τοὺς τὰ δώσει ἑκατονταπλάσια στὸν κόσμον αὐτόν², ὅμως δὲν τοὺς τὰ ἔδωσε, ὅπως ὑποσχέθηκε;

Ἐὰν ὑπάρχουν τὰ ὄπλα αὐτὰ σὲ σᾶς τοὺς φρόνιμους ἐναντίον τῶν ἀνοήτων, ὅταν τοὺς βλέπετε νὰ συνδιαλέγονται μὲ κακοβουλία μὲ μᾶς καὶ νὰ καταφέρονται μὲ κακὴ πρόθεση ἀκόμα καὶ ἐναντίον τῆς Βίβλου.

Λοιπὸν ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι πίστη χωρὶς περιέργεια καὶ πρέπει νὰ ἀκοῦμε κάθε ἁγία Γραφή, καὶ ἰδιαίτερα τίς διδασκαλίες τῶν Πατέρων, μὲ ἀπλότητα καὶ εὐθύτητα καρδιάς. Γιατὶ γνωρίζουμε ὅτι τὰ Εὐαγγέλια καὶ οἱ Ἐπιστολὲς εἶναι ἀνόθευτα, ὅπως γράψαμε γιὰ

1. Α' Κορ. 15, 5-6.

2. Ματθ. 19, 28-29.

τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τοῖς γράμμασι τῶν ἑβδομήκοντα δύο γλωσσῶν
καὶ ἔθνῶν, ἀδύνατόν ἐστι ῥαδιουργίαν ἢ μείωσιν ἢ προσθήκην
ὑπομεῖναι αὐτῶ. Καὶ γὰρ μιᾶς ἢ καὶ δευτέρας γλώττης ἐπεχείρησέ
τις νοθεῦσαι τὰ διβλία, ἠλέγχετο εὐθύς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἑβδομήκον-
5 τα γλωσσῶν ἢ ῥαδιουργία αὐτή. Ὅρα γοῦν ὅτι τινὲς ἐπεχείρησαν
παρεπάραι τοὺς θρόμβους τοῦ αἵματος τοῦ ἰδρωῶτος Χριστοῦ ἐκ
τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. Ἐλέγχονται γὰρ
τὰ μὴ ἔχοντα τὸ κεφάλαιον ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων Εὐαγγελίων
ἐχόντων αὐτό. Ἐν γὰρ πᾶσι τοῖς ἔθνηκοῖς Εὐαγγελίοις κεῖται, καὶ
10 Ἑλληνικοῖς πλείστοις. Οἱ δὲ τῶν ἁγίων Πατέρων λόγοι, καὶ μάλι-
στα οἱ δογματικοί, οὐ διεδόθησαν ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις ταῖς
ἔθνηκαῖς, οὐδὲ ἂν πάσαις ταῖς χώραις. Καὶ ἔστιν ὅτε τινὲς αἰρετικοὶ
κατὰ καιροῦς ἴσχυσαν προσθήκας τινὰς καὶ ὑφαιρέσεις ποιῆσαι ἐν
αὐταῖς. Ὅπερ ἡμεῖς αὐτῇ τῇ πείρᾳ εὔρομεν τοῦτο αὐτό, πρὸς δὲ
15 ἀπόδειξιν τῶν προειρημένων ἐροῦμεν ἐκ μέρους τινὰς αἰρετικᾶς
κακουργίας ἐν ταῖς διδασκαλικαῖς βίβλοις γεγενημένας.

Ἄγέννητον, ἡγουν ἄκτιστον, μόνον τὸ Θεῖον ὑπάρχει. Καὶ
ἰδοὺ εὐρίσκομεν εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον ἐν κεφαλαίῳ ἐπιγε-
γραμμένῳ «Περὶ μεγάλου καὶ μικροῦ», περὶ Θεοῦ λέγοντα οὕ-
20 τως «Ἀμείωτον, ἀγέννητον, οὐχ ὡς μήπω γενόμενον ἢ ἀτελείωτον
ἢ ὑπὸ τοῦδε ἢ τόδε μὴ γενόμενον· οὐδ' ὡς μηδαμοῦ μηδαμῶς ὄν,
ἀλλ' ὡς ὑπὲρ πᾶν ἀγέννητον». Εἰπὼν δέ, «ὑπὲρ πᾶν ἀγέννητον»,
πολλὰ «ἀγέννητα» ἐσήμανεν, ἥτοι «ἄκτιστα». Καὶ μὴν πῶς τοῦτο
δυνατόν; Οὐδεὶς γὰρ ἀγέννητος, εἰ μὴ μόνος Θεός. Ταύτην γοῦν
25 τὴν χρῆσιν παρήγαγε Μανιχαῖός τις, βουλόμενος δεῖξαι καὶ τοὺς
ἀγγέλους καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ὕδατα ἄκτιστα, τοῦτ' ἔστιν, «ἀγέν-
νητα».

Πάλιν τε μίαν οὐσίαν λεγούσης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πάντας
τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, ὁ αὐτὸς θεῖος καὶ ἀποστολικὸς Διονύσιος
30 «πολλὰς οὐσίας» ὀνομάζει τὰς ἄνω δυνάμεις. Ὁ γοῦν μέγας Διο-
νύσιος, ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ὁ ἀπὸ ῥητόρων, ἐν τοῖς σχολί-
οις, οἷς πεποίηκεν εἰς τὸν μακάριον συνώνυμον αὐτοῦ Διονύσιον,
οὕτω λέγει ὅτι «Ἀγέννητον εἶωθεν καλεῖν ἢ ἔξω φιλοσοφία πᾶ-

τὸ θέμα αὐτὸ ἀπὸ διάφορες ἀφορμές, λέγοντας ὅτι ἐπειδὴ τὸ Εὐ-αγγέλιο διαδόθηκε καὶ γράφτηκε μὲ τὰ γράμματα ἑβδομήντα δύο γλωσσῶν καὶ ἔθνῶν, εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑποστῆ κάποια νοθεία ἢ μείω-ση ἢ προσθήκη. Γιατί, ἀκόμα καὶ ἂν κάποιος ἐπιχειροῦσε νὰ νοθεύ-σει τὰ βιβλία μᾶς ἢ καὶ δεύτερης γλώσσας, θὰ ἐλεγχόταν ἀμέσως ἢ πανουργία αὐτὴ ἀπὸ τὶς ἄλλες ἑβδομήντα γλώσσες. Πρόσεχε λοιπὸν, ὅτι μερικοὶ ἐπιχείρησαν νὰ ἀπαλείψουν τοὺς θρόμβους τοῦ αἵματος τοῦ ἰδρώτα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο, καὶ δὲν μπόρεσαν. Γιατὶ τὰ Εὐαγγέλια ποὺ δὲν ἔχουν τὴν περικοπὴ αὐτὴ ἐ-λέγχονται ἀπὸ πολλὰ καὶ διαφορετικὰ Εὐαγγέλια ποὺ τὴν ἔχουν. Καθόσον βρίσκεται σὲ ὅλα τὰ Εὐαγγέλια τῶν διαφόρων ἔθνῶν, καὶ στὰ περισσότερα Ἑλληνικά. Οἱ λόγοι ὅμως τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ μάλιστα οἱ δογματικοί, δὲν διαδόθηκαν σὲ ὅλες τὶς γλώσσες τῶν ἔ-θνῶν, οὔτε σὲ ὅλες τὶς χῶρες. Ἔτσι μερικὲς φορὲς ὀρισμένοι αἵρετικοὶ κατὰ καιροὺς κατόρθωσαν νὰ κάνουν κάποιες προσθήκες καὶ ἀφαι-ρέσεις σ' αὐτές, πράγμα ποὺ ἐμεῖς τὸ διαπιστώσαμε μὲ τὴν πείρα μας. Καὶ γιὰ ἀπόδειξιν αὐτῶν ποὺ εἰπώθηκαν πρὶν θὰ ἀναφέρουμε ὀρι-σμένες ἐπὶ μέρος κακουργίαι ποὺ ἔχουν γίνῃ στὰ βιβλία τῶν δα-σκάλων.

Ἄγένητο, δηλαδὴ ἄκτιστο, εἶναι μόνο τὸ Θεῖον. Νὰ λοιπὸν στὸν ἅγιον Διονύσιον βρίσκουμε σὲ κεφάλαιον ποὺ φέρει τὸν τίτλον, Περί με-γάλου καὶ μικροῦ, νὰ λέγει γιὰ τὸν Θεὸν τὰ ἑξῆς· «Ἀμείωτον, ἀγένη-τον, ὅχι ἐπειδὴ δὲν ἔγινε ποτέ, ἢ ἀτελείωτον, ἢ δὲν ἔγινε ἀπὸ αὐτὸν ἢ αὐτὸ δὲν ἔγινε, οὔτε ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει πουθενὰ μὲ κανένα τρόπο, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ἀγένητο». Λέγοντας «πάνω ἀπὸ κάθε ἀγένητο», δήλωσε πολλὰ ἀγένητα, δηλαδὴ ἄκτιστα. Πῶς ὅ-μως αὐτὸ εἶναι δυνατόν; Γιατὶ κανένας δὲν εἶναι ἀγένητος, παρὰ μό-νο ὁ Θεός. Αὐτὴ λοιπὸν τὴ μαρτυρία τὴ χρησιμοποίησε κάποιος Μανιχαῖος, θέλοντας νὰ δείξει ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὰ ὕδατα εἶναι ἄκτιστα, δηλαδὴ ἀγένητα.

Καὶ πάλι, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι εἶναι μὰ οὐσία, ὁ ἴδιος ὁ θεῖος καὶ ἀποστολικὸς Διονύσιος ὀνομάζει τὶς οὐράνιες δυνάμεις πολλὰς οὐσίες. Ὁ μέγας λοιπὸν ἐπίσκοπος Ἀλε-ξανδρείας Διονύσιος, ποὺ προερχόταν ἀπὸ τοὺς ρήτορες, στὰ σχόλια ποὺ ἔκανε στὸν συνώνυμὸν τοῦ μακάριου Διονύσιου, λέγει τὰ ἑξῆς·

σαν ἀόρατον φύσιν ὁμοίως καὶ οὐσίας τὰς ὑποστάσεις Κἂν τούτω, φησί, κατὰ τοὺς ἔξω εἴρηται τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ» αἱ τοιαῦται φωναί καταχρηστικῶς, ὥστε οὐ χρὴ ἀσκόπως καὶ κατὰ τὸ ἡμῖν δοκοῦν, ἐρμηνεύειν τὰς τῶν ἁγίων φωνάς, καθὰ καὶ σήμερον ποιουσί 5 τινες.

Πάλιν γὰρ εἴρηται τῷ μακαρίῳ Βασιλείῳ ἐν τῷ λόγῳ τῆς Ἑξαήμερου, ὅτι «Πᾶν τὸ ἀρχὴν ἔχον, πάντως καὶ τέλος ἔχει· ἐὰν γὰρ ἀρχὴν μοι εἴπῃς, περὶ τοῦ τέλους μὴ ἀμφιδάλῃς». Ὅπερ δὴ πάλιν προφέρουσιν ἡμῖν οἱ ματαιόφρονες Ὁριγενισταί, βουλόμε- 10 νοι δεῖξαι τὴν προὔπαρξιν τῶν ψυχῶν ἐν οὐρανοῖς πρὸς τῶν σωμάτων ὑπάρχουσαν, καθάπερ πάλιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κολάσεως προφέροντες, οὐκ ὀλίγας χρήσεις, ὡς τοῦ θεόφρονος Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ τοῦ Θεολόγου ὑπαρχούσας, καὶ ταύ- 15 τας πρὸς τὸ αὐτοῖς δοκοῦν ἐρμηνεύοντες. Ταῦτα δέ μοι οὐκ εἰκῆ οὐδὲ μάτην εἴρηται, ἀλλὰ ἐκείνους αἰνίττομαι, τοῖς λεξειδίοις καὶ χρησιδίοις τῶν Πατέρων προσκόπτοντας, καὶ φῶς γνώσεως μὴ ἔχοντας, καὶ σκοτουμένους καὶ πίπτοντας καὶ συντάγματα φλυαριῶν συντάττοντας κατὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἐνανθρώ- 20 πησιν τὴν ἐκ Παρθένου τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀρνούμενα καὶ ἀνατρέ- 20 ποντα.

Προφέρουσιν οἱ Ὁριγενισταί χρήσεις ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰ Θεοφάνια τοῦ Θεολόγου· καὶ πάλιν τοῦ Νύσσης, ἐκ τοῦ περὶ ἀρετῆς καὶ τοῦ εἰς τὴν Γένναν, καὶ εἰς τοὺς Μακαρισμούς, καὶ εἰς τὰ Ἄσματα, καὶ εἰς ἑτέρους λόγους. Προσθήσω δὲ τοῖς εἰρημένοις 25 πρὸς ἐντελεστέραν ἀπόδειξιν, ὅτι χρὴ μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἀπλότητος ψυχῆς τοὺς λόγους τῶν ἁγίων Πατέρων ἀκούειν καὶ ἐρευνᾶν. Προβαλλομένων ἄνω καὶ κάτω τὸν ἅγιον Κύριλλον Γαϊανιτῶν τε καὶ Θεοδοσιανῶν καὶ Εὐτυχιανιστῶν, ὡς μίαν φύσιν λέγοντα ἐπὶ Χριστοῦ, δισχυριζόμενος ἐν τῇ ἑαυτοῦ συγγραφῇ, ὅτι μᾶλ- 30 λον τῷ Νεστορίῳ συνηγορεῖ Κύριλλος, εἰς ὃν φεύγει βρόχον, εἰς αὐτὸν ἀγρευθεὶς ἐν οἷς προσήγαγεν εὐθύς ἐκ προομιῶν τὸ τέταρτον κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ μακαρίου Κυρίλλου, τὸ λέγον· «Εἴ τις

«Ἀγέννητο ἢ ἔξωχριστιανικὴ φιλοσοφία συνηθίζει νὰ ὀνομάζει κάθε ἀόρατη φύση· ἐπίσης καὶ τὶς ὑποστάσεις συνηθίζει νὰ τὶς ὀνομάζει οὐσίες. Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, λέγει, ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ τὸν ἅγιον Διονύσιον, σύμφωνα μὲ τοὺς ἔξω φιλοσόφους», αὐτὰ τὰ λόγια καταχρηστικά. Ὡστε δὲν πρέπει ἄσκοπα καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἐμεῖς νομίζουμε σωστὸ νὰ ἐρμηνεύουμε τὰ λόγια τῶν ἁγίων, ὅπως κάνουν καὶ σήμερον μερικοί.

Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸν μακάριον Βασίλειον στὸν λόγο τῆς Ἑξαήμερου ἔχει λεχθεῖ· «Κάθε τι πού ἔχει ἀρχή, ὅπωςδήποτε ἔχει καὶ τέλος. Ὅταν λοιπὸν μοῦ πεῖς ἀρχή, νὰ μὴ ἀμφιβάλλεις γιὰ τὸ τέλος». Αὐτὸ λοιπὸν ἐπίσης μᾶς τὸ προβάλλουν οἱ ἀνόητοι Ὠριγενιστές, θέλοντας νὰ ἀποδείξουν τὴν προὔπαρξιν τῶν ψυχῶν πρὶν ἀπὸ τὰ σώματα στοὺς οὐρανοὺς, ὅπως ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κόλασης προβάλλουν ὄχι λίγες μαρτυρίες, πού φέρονται ὡς μαρτυρίες τοῦ θεόφρονος Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ τοῦ Θεολόγου, τὶς ὁποῖες ἐρμηνεύουν ὅπως αὐτοὶ νομίζουν. Καὶ αὐτὰ δὲν εἰπώθησαν ἀπὸ μένα ἄσκοπα, ἀλλὰ ὑπαινίσσομαι ἐκείνους πού σκοπτοῦν σὶς λέξεις καὶ τὶς ρήσεις τῶν Πατέρων, καὶ μὴ ἔχοντας φῶς γνώσεως, εἶναι γεμᾶτοι σκοτάδι καὶ ὀδηγοῦνται σὲ πτώσεις, καὶ συντάσσουν συγγράμματα φλυαριῶν ἐναντίον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα ἀρνοῦνται καὶ ἀνατρέπουν τὴ γέννησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀπὸ τὴν Παρθένον.

Οἱ Ὠριγενιστές παρουσιάζουν μαρτυρίες ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου στὰ Θεοφάνια, καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Περὶ ἀρετῆς, στὴ Γέννησιν, στοὺς Μακαρισμούς, στὰ Ἔσχατα καὶ ἀπὸ ἄλλους λόγους τοῦ. Θὰ προσθέσω σὲ ὅσα εἰπώθησαν, γιὰ καλύτερη ἀπόδειξιν, ὅτι πρέπει μὲ φόβον Θεοῦ καὶ ἀπλότητα ψυχῆς νὰ ἀκοῦμε καὶ νὰ ἐρευνοῦμε τοὺς λόγους τῶν ἁγίων Πατέρων. Οἱ Γαϊανοί, οἱ Θεοδοσιανοί καὶ οἱ Εὐτυχιανιστές παρουσιάζουν διαρκῶς τὸν ἅγιον Κύριλλον, ὅτι, δεχόμενος μία φύσιν στὸν Χριστὸν, ὅπως ἰσχυρίζεται στὸ σύγγραμμά του, συμφωνεῖ μᾶλλον μὲ τὸν Νεστόριον ὁ Κύριλλος, ἂν καί, λέγει, τὸ κάνει ἀπὸ ἄγνοιάν του, ἔχοντας πιαστεῖ τὴν παγίδα, ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἤθελε νὰ ξεφύγει. Σ' αὐτὰ πρόσθεσε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸ τέταρτον κεφάλαιον τοῦ ἰδίου τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, τὸ ὁποῖον λέγει· «Ἐὰν κάποιος διαιρεῖ τὸν Χρι-

προσώποις δυσίν, ἤγουν ὑποστάσει, διαιρεῖ τὸν Χριστόν, ἀνάθεμα ἔστω».

Καὶ πρὸς ταῦτά φησιν ὁ Ἀνδρέας· «Εὐγε ὄντως τῆς ὀρθῆς κρίσεως, καὶ ὑπερεῦγε τῆς εὐσεβοῦς τῶν δογματῶν Κυρίλλου ἐκ-
 5 θέσεως Ἰδοὺ γὰρ πατρικῶς, καὶ μάλα συνοδικῶς πρόσωπα εἶναι τὰς ὑποστάσεις ὀρίζεται, τοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγίοις Πατράσιν ἐπόμενος, τοῖς λέγουσιν τρεῖς ὑποστάσεις, ἥτοι πρόσωπα, ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος. Εἰ οὖν πρόσωπα εἶναι τὰς ὑποστάσεις κα-
 10 φύσεις ὑποστάσεις εἶναι ἐκήρυξε; Λέγων γὰρ τὰς φύσεις ὑποστάσεις, τὰς δὲ ὑποστάσεις πρόσωπα, τί ἄλλο ὁμολογῶν εὐρεθήσεται, ἀλλ' ἢ διάφορα ἐν Χριστῷ πρόσωπα, ὡς ὅτ' ἂν λέγη, Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἤγουν αἱ ὑποστάσεις; Αἱ ὑποστάσεις τίνος, ὧ γεννάδα Κύριλλε; Πρόδηλον αἱ τοῦ Χριστοῦ. Εἰ καὶ ὅλως ὑπο-
 15 στάσεις ὀρίξῃ. Εἰ γὰρ μὴ σὺ τὸν τοιοῦτον ὄρον δέδωκας, τοῦτ' ἔστι, πρόσωπα τὰς ὑποστάσεις εἶναι, τάχα ἂν ἠδύνατό τις ὑπὲρ σοῦ ἀπολογούμενος λέγειν, ὅτι οὐ πρόσωπα Κύριλλος νοεῖ τὰς ὑποστάσεις, ἀλλ' ὑπάρξεις τινὰς πραγμάτων ἐνουσίων. Σοῦ δὲ καθ' ἑαυτοῦ τὸν τοιοῦτον ἐξενεγκόντος ὄρον, ἀποκέκλεισταί σοι λοιπὸν
 20 πᾶσα περὶ τούτου ἀπολογία. Οὐκοῦν, ὅτε λέγεις, ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ Χριστοῦ φύσεις, ἤγουν ὑποστάσεις, οὐδὲν ἕτερον λέγεις, ἀλλ' ἢ, ὅτι Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ Χριστοῦ ὑποστάσεις, ἥτοι τὰ πρόσωπα. Ὅθεν κατὰ τοῦτόν σου τὸν ὄρον καὶ νόμον, τὸν φάσκοντα τὴν φύσιν ὑπόστασιν, ἥτοι πρόσωπον εἶναι, εὐρεθήσῃ
 25 τρεῖς μὲν φύσεις λέγων Ἀρειανικῶς ἐν τοῖς τρισὶ προσώποις τῆς ἁγίας Τριάδος, δύο δὲ πρόσωπα ἐπὶ τῶν δύο, ὧν ὁμολογεῖς φύσεων Χριστοῦ. Ὡς ὅταν λέγῃς ἐν τοῖς ἐν πνεύματι λατρείας, ὅτι Τύπος ἡμῖν ἔσται ἢ κιβωτὸς τῶν Χριστοῦ φύσεων, ἤγουν ὑποστάσεων καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ φάσκεις οὕτω ξηρᾷ τῇ φωνῇ, ἐκ δύο
 30 φύσεων, ἤγουν ὑποστάσεων, ἥτοι προσώπων πρεσβεύεις εἶναι Χριστόν. Εὐδηλον, ὅτι προὑποστὰν καὶ προμορφωθὲν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου λέγεις τὸ σῶμα Χριστοῦ. Καὶ εἴθ' οὕτως ἐνωθὲν ἐν αὐτῷ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου, καθὰ πάλιν καὶ ἐν τῷ τρί-

στό σέ δύο πρόσωπα, δηλαδή ὑποστάσεις, νά εἶναι ἀναθεματισμένος».

Σ' αὐτά λέγει ὁ Ἀνδρέας· «Πραγματικά εὗγε γιά τήν ὀρθή κρίση του, καί δυò φορές εὗγε γιά τήν εὐσεβῆ παράθεση τῶν δογμάτων τοῦ Κυρίλλου. Γιατί νά, πατερικά καί πολὺ συνοδικὰ ὀρίζει ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι πρόσωπα, ἀκολουθώντας τοὺς ἁγίους Πατέρες τῆς Νικαίας, οἱ ὁποῖοι ὁμολογοῦν τρεῖς ὑποστάσεις, δηλαδή τρία πρόσωπα, στήν ἅγια καί ὁμοούσια Τριάδα. Ἐάν λοιπὸν καλῶς ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι πρόσωπα, τότε πῶς σέ ὅλες του σχεδὸν τίς διδασκαλίες κήρυξε, ὅτι οἱ φύσεις εἶναι ὑποστάσεις; Γιατί λέγοντας τίς φύσεις ὑποστάσεις, καί τίς ὑποστάσεις πρόσωπα, τί ἄλλο ὁμολογεῖ, παρὰ διάφορα πρόσωπα στὸν Χριστό, ὅπως ὅταν λέγει, “Οἱ φύσεις ἔμειναν ἀσύγχυτες, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις”; Τίνος οἱ ὑποστάσεις, γενναῖε Κύριλλε; Ἀσφαλῶς τοῦ Χριστοῦ, ἂν καί ὀρίζεις γενικά ὑποστάσεις. Γιατί, ἂν ἐσὺ δὲν εἶχες δώσει αὐτὸν τὸν ὀρισμὸ, δηλαδή ὅτι οἱ ὑποστάσεις εἶναι πρόσωπα, θὰ μπορούσε κάποιος ἀπολογούμενος γιά σένα νά πεῖ, ὅτι ὁ Κύριλλος δὲν ἐννοεῖ πρόσωπα τίς ὑποστάσεις, ἀλλὰ κάποιες ὑπάρξεις πραγμάτων ἐνουσίων. Ἀφοῦ ὅμως σὺ ὁ ἴδιος διατύπωσης ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου αὐτὸν τὸν ὀρισμὸ, σοῦ ἀποκλείεται κάθε ἀπολογία γι' αὐτό. Ἐπομένως, ὅταν λές ὅτι οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις, ἔμειναν ἀσύγχυτες, δὲν λές τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ὅτι “Ἐμειναν ἀσύγχυτες οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τὰ πρόσωπα.” Ἐτσι, σύμφωνα μὲ αὐτὸν τὸν ὀρισμὸ καί τὸν νόμο σου, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι ἡ φύση εἶναι ὑπόστασις, δηλαδή πρόσωπο, θὰ βρεθεῖς νά δέχεσαι τρεῖς φύσεις, ὅπως ὁ Ἄρειος, σὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδας, καί δύο πρόσωπα στίς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ποὺ ὁμολογεῖς. Ὅπως, ὅταν λές γιά τήν πνευματικὴ λατρεία, ὅτι προτύπωση γιά μᾶς εἶναι ὁ κιβωτὸς τῶν φύσεων, δηλαδή τῶν ὑποστάσεων, τοῦ Χριστοῦ. Καί σέ ἄλλο πάλι μέρος λές μὲ τὸν ἴδιο ἄκαμπτο τρόπο τοῦ λόγου σου, ὅτι πρεσβεύεις πῶς ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἧτοι ὑποστάσεις, δηλαδή πρόσωπα. Εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι λές πῶς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ προϋπήρχε καί εἶχε ἀπὸ πρὶν σχηματιστεῖ στή μήτρα τῆς Παρθένου, καί στή συνέχεια ἐνώθηκε σ' αὐτὸν τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅπως πάλι

τῶν κεφαλαίων τῶν δώδεκα φάσεις· Εἴ τις μετὰ τὴν ἄφραστον ἔ-
 νωσιν διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις, καὶ ἐν ἄλλοις δὲ μυρίοις τόποις τὰς
 φύσεις ὑποστάσεις προσαγορεύων, ἐν τοῖς πρὸς Ἑρμείαν ἑαυτῶ
 ἐναντιοῦσαι καὶ περιπίπτει, ἕτερον λέγων εἶναι τὴν φύσιν, καὶ
 5 ἕτερον τὴν ὑπόστασιν, ἥτοι τὸ πρόσωπον, πῶς δὲ ἐπιλαβομένου
 Θεοδώρητου τῶν δώδεκά σου κεφαλαίων, ἐν ταῖς σαῖς ἀπολογίαις
 οὐδὲν ἀπελογήσω περὶ τῶν τοιούτων ὑποστάσεων, ὧν ἐν Χριστῶ
 εἶρηκας ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ; Τοίνυν, παλίμβολος ὧν ἑαυτῶ
 ἐναντιοῦσαι καὶ περιπίπτει, ποτὲ μὲν μίαν τὸν Χριστὸν λέγων
 10 φύσιν, ποτὲ δὲ δύο πρόσωπα. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς γεγραμμένοις σχολί-
 οῖς ἐρμηνεύων τὸν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ στατήρα, ὃν εὗρεν ὁ Πέτρος ἐν
 τῷ στόματι τοῦ ἰχθύος, οὕτω λέγεις· Οὐκοῦν ὁ στατήρ ὁ ἀληθινὸς
 ὑπάρχει Χριστός. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶ ὁ διπλοῦς χαρακτήρ. Πολλὴ τοί-
 νυν χάρις τῷ λογογράφῳ Κυρίλλῳ ὅπως καθ' οἷον δήποτε τρόπον
 15 ὁμολογοῦντι ἐν Χριστῶ χαρακτήρας καὶ ὑποστάσεις διαφόρους».

Ἦκούσατε, ἀδελφοί, τοῦ πονηροῦ δράκοντος Ἀνδρέου, ὁ-
 ποῖα ἠρεύξατο ἐκ τοῦ ἰοῦ τῆς Νεστορίου καρδίας κατὰ τοῦ πανσό-
 φου διδασκάλου Κυρίλλου, διὰ τῆς φωνῆς τῆς λεγούσης τὰς φύ-
 σεις ὑποστάσεις. Εἰ μὲν οὖν τοῦ ὁσίου πατρὸς εἰσιν αἱ τοιαῦται
 20 φωναὶ ἢ ἐτέρων τινῶν, οὐκ ἔχω λέγειν. Καὶ γὰρ ἅπας ὁ τῶν Πα-
 τέρων χορὸς, καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Κύριλλος ἐν διαφόροις τόποις,
 ἕτερόν τι λέγουσιν εἶναι τὴν «φύσιν», καὶ ἕτερον τὴν «ὑπόστασιν»,
 καὶ τούτῳ τῷ κανόνι στοιχοῦσα ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία δύο μὲν
 ἠνωμένας φύσεις λέγει εἶναι τὸν Χριστόν, δύο δὲ ὑποστάσεις, ἥτοι
 25 πρόσωπα, ἐπ' αὐτοῦ λέγειν οὐκ ἀνέχεται, ἀλλ' οὔτε μὴν ἐκ δύο
 αὐτὸν ὑποστάσεων, ἥτοι προσώπων, συντεθέντα κηρύττει· ὑπόστα-
 σεις γὰρ τὸ ἰδιάζον καθ' ἑαυτὸ πρόσωπόν ἐστιν. Οὐδαμοῦ δὲ ἡμεῖς
 ἔγνωμεν χωρὶς τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν ἁγίαν σάρκα· οὐ γὰρ προϋπέ-
 στη τῇ μήτρᾳ, ἀλλ' ἅμα συνῆλθον ἡ θεότης καὶ ἡ σὰρξ ἔμψυχος
 30 λογικῆ. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ λεγομένη καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις. Τὰς
 μὲν οὖν προειρημένας κατηγορίας ἐποίησεν, ὡς εἶπεν, ὁ μισρὸς
 Ἀνδρέας κατὰ τοῦ θεοσόφου πατρὸς Κυρίλλου.

λές καὶ στὸ τρίτο κεφάλαιο ἀπὸ τὰ δώδεκα· “Ἐὰν κάποιος μετὰ τὴν ἀνέκφραστη ἔνωση”, διαιρεῖ τὶς ὑποστάσεις, ἀλλὰ καὶ σὲ μύρια ἄλλα σημεῖα ὀνομάζει τὶς φύσεις ὑποστάσεις. Σ’ αὐτὰ πού γράφεις πρὸς τὸν Ἑρμεία πέφτει σὲ ἀντίφασιν μὲ τὸν ἑαυτὸ σου, λέγοντας ὅτι ἄλλο πρῶγμα εἶναι ἢ φύσις, καὶ ἄλλο ἢ ὑπόστασις, δηλαδή τὸ πρόσωπο. Καὶ γιατί ὅταν ὁ Θεοδώρητος καταφέρθηκε ἐναντίον τῶν δώδεκα κεφαλαίων σου, δὲν ἀνάφερεις τίποτε σὲ τίς ἀπολογίαις σου γι’ αὐτὲς τὶς ὑποστάσεις, τὶς ὁποῖες ἀπέδωσες στὸν Χριστὸ στὸ τρίτο κεφάλαιο; Ἄρα εἶσαι εὐμετάβλητος καὶ ἔρχεσαι σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἑαυτὸ σου, καὶ πέφτει σὲ ἀντιλογίαις, ἄλλοτε μιλώντας γιὰ μία φύσιν στὸν Χριστό, καὶ ἄλλοτε γιὰ δύο πρόσωπα. Γιατί καὶ στὰ σχόλια πού ἔχεις γράψει, ἐξηγώντας τὸν στατήρα γιὰ τὸν ὁποῖο γίνεται λόγος στὸ Εὐαγγέλιο, τὸν ὁποῖο βρῆκε ὁ Πέτρος στὸ στόμα τοῦ ψαριοῦ, λές τὰ ἐξῆς· “Λοιπὸν ὁ ἀληθινὸς στατήρας εἶναι ὁ Χριστός. Γιατί, αὐτὸς εἶναι ὁ διπλὸς χαρακτήρας”. Χρωστᾶμε λοιπὸν μεγάλη χάρις στὸν λογογράφον Κύριλλον, ὁ ὁποῖος μὲ κάθε τρόπο ὁμολογεῖ γενικὰ στὸν Χριστὸ διάφορους χαρακτήρας καὶ ὑποστάσεις».

Ἄκουσατε, ἀδελφοί, τὸν πονηρὸ δράκο Ἀνδρέα, τί ἐξεστόμισε ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς καρδιάς τοῦ Νεστορίου, ἐναντίον τοῦ πάνσοφου δασκάλου Κυρίλλου, μὲ τὸν λόγο του μὲ τὸν ὁποῖο ὀνομάζει τὶς φύσεις ὑποστάσεις. Ἐὰν λοιπὸν οἱ ῥήσεις αὐτὲς εἶναι τοῦ ἁγίου πατέρα ἢ κάποιων ἄλλων, δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ. Γιατί ὁλόκληρος ὁ χορὸς τῶν Πατέρων, καὶ ὁ ἴδιος ὁ μέγας Κύριλλος, σὲ διάφορα σημεῖα λένε, ὅτι ἄλλο εἶναι ἢ φύσις, καὶ ἄλλο ἢ ὑπόστασις, καὶ ἢ καθολικῆ Ἐκκλησία ἀκολουθώντας αὐτὸν τὸν κανόνα λέγει, ὅτι στὸν Χριστὸ ὑπάρχουν δύο φύσεις, ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται νὰ πεῖ δύο ὑποστάσεις, δηλαδή δύο πρόσωπα, σ’ αὐτόν, ἀλλὰ οὔτε καὶ ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὑποστάσεις, δηλαδή πρόσωπα. Γιατί ὑπόστασις εἶναι αὐτὸ τὸ ἰδιαιτέρο πού ἔχει τὸ κάθε πρόσωπο. Καὶ ἐμεῖς πουθενὰ δὲν γνωρίσαμε τὴν ἁγία σάρκα χωρὶς τὸν Θεὸ Λόγον, καθόσον δὲν προϋπήρχε στὴ μήτρα, ἀλλὰ ἢ θεότητα καὶ ἢ ἔμψυχη καὶ λογικὴ σάρκα ἐνώθησαν συγχρόνως. Γιατί αὕτη εἶναι ἢ λεγόμενη ὑποστατικὴ ἔνωση. Ἐπομένως τὶς κατηγορίαις πού διατυπώθηκαν προηγουμένως τίς ἔκανε, ὅπως εἶπε, ὁ βδελυρὸς Ἀνδρέας ἐναντίον τοῦ θεόσοφου πατέρα Κυρίλλου.

Μάρων δὲ πάλιν ὁ Ἐδεσσηνός, καὶ αὐτὸς τὰ Νεστορίου φρο-
 νῶν, καταγράφων κατὰ Σευήρου τοιαυτὰ φησιν· «Ἡμεῖς οἱ τῆς
 εὐσεβείας τὸ ἀνατολικὸν φέγγος ἔχοντες, οὐ τοσοῦτον ἀποστρεφό-
 μεθα Διόσκορόν τε καὶ Σευήρον καὶ Θεοδόσιον, ὅσον βδελυττόμε-
 5 θα ἀξίως τὴν βλάσφημον Χαλκηδόνας σύνοδον. Ἐκείνη μὲν γὰρ
 οὐκ εἴρηκεν ὑποστάσεις ἐν Χριστῷ, καθ' οἷον δὴ ποτε τρόπον,
 Σευήρος δὲ καὶ ὁ τούτου πατήρ Κύριλλος καὶ Διόσκορος καὶ Θεο-
 δόσιος διὰ πλάτους ἡμῖν ἐν Χριστῷ ὑποστάσεις ὁμολογοῦσιν, ἐκ
 δύο ὑποστάσεων, ἤτοι προσώπων, ὁμολογοῦντες αὐτόν, ἀλλὰ καὶ
 10 ἀσυγχύτους λέγουσιν εἶναι τὰς Χριστοῦ ὑποστάσεις. Οὕτω γὰρ
 αὐτὸς Αἰγύπτιος ἐνομοθέτησε Κύριλλος λέγων, ὅτι ἀσύγχυτοι με-
 μενήκασιν αἱ Χριστοῦ ὑποστάσεις. Εἰ δὲ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν
 αἱ ὑποστάσεις Χριστοῦ, τοῦτ' ἔστι τὰ πρόσωπα, πρόδηλον, ὅτι καὶ
 γνωρίζονται καὶ εἰς αἰῶνα φυλάττονται. Ἐπεὶ πῶς μεμενήκασιν
 15 ἀσύγχυτοι; Τὸ δὲ παράδοξον, ὅτι οὐ προστέθεικε, “ἀδιαίρετοι”,
 ἀλλ' «ἀσύγχυτοι», τοῦτ' ἔστι, τηλαυγεῖς, καὶ ἐν τῇ δυνάδι τοῦ ἀρι-
 θμοῦ γνωριζόμεναι, καὶ οὐδὲ πόσαι αὐταὶ προστέθεικεν, ὡς δῆθεν
 πλήθος ἡμῖν ὑποστάσεων ἐν Χριστῷ εἰσαγόμενος. Οὕτω γὰρ ἀθυ-
 ροστόμως καὶ τὸν τόκον τῆς Παρθένου δοκῶν τιμᾶν ἐβλάσφημη-
 20 σεν, ποτὲ μὲν φυσικὸν ὀνομάζων τὸν ταύτης τόκον, ποτὲ δὲ φά-
 σκων ἐν τοῖς δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίοις, ὅτι γεγέννηκε σαρκικῶς
 σάρκα γεγονότα τὸν Λόγον. Πρὸς ὃν ἀνταποκρινόμενοι λέγομεν
 «Οὐ σαρκικῶς γεγέννηκεν, ὧ θεομάχε, ἀλλὰ θεοπρεπῶς». Ταῦτα
 μὲν οἱ δυσσεβεῖς αἵρετικοὶ κατὰ τοῦ θεοσόφου πατρός Ἡμεῖς δὲ
 25 τοῦτον φωστῆρα καὶ στύλον τῆς Ἐκκλησίας ὄντα κηρύττομεν.

Σχόλιον. Σευήρος καὶ Γαϊανὸς ὁμόφρονες τὸ πρὶν ἐτίγχανον,
 καὶ ἐν τῷ ἅμα ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ Ἀλεξανδρείας διήγον. Ἐν μιᾷ
 οὖν τῶν ἡμερῶν ἠρώτησεν ὁ Γαϊανὸς τὸν Σευήρον “Πῶς χρὴ ὁ-
 μολογεῖν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· φθαρόν ἢ ἄφθατον;”. Εἰπόντος δὲ
 30 τοῦ Σευήρου, “φθαρόν τὸ σῶμα πρὸ τῆς τριημέρου ἐκ νεκρῶν ἀ-
 ναστάσεως”, ἀπέσχισεν εὐθέως ὁ Γαϊανὸς ἀπ' αὐτοῦ, λέγων, ὅτι-
 περ “Ἐὰν φθαρόν λέγεις τὸ σῶμα, ἀνάγκη σε πᾶσα καὶ δύο φύ-
 σεις εἰπεῖν ἐν Χριστῷ”. Αὕτη γέγονεν ἡ αἰτία τῆς διαίρεσεως αὐ-
 τῶν.

Καί ὁ Μάρων ὁ Ἐδεσσηνὸς ἐπίσης, πού πίστευε τὰ ἴδια μὲ τὸν Νεστόριο, γράφοντας ἐναντίον τοῦ Σεβήρου, λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἐμεῖς πού κρατᾶμε τὸ ἀνατολικὸ φῶς τῆς πίστεως, δὲν ἀποστρεφόμεστε τόσο πολὺ τὸν Διόσκορο καὶ τὸν Σεβῆρο καὶ τὸν Θεοδόσιο, ὅσο σιχαινόμεστε, ὅπως τῆς ἀξίζει, τῆ βλάσφημη σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος. Γιατὶ ἐκείνη δὲν δέχεται μὲ κανένα τρόπον ὑποστάσεις στὸν Χριστὸ, ἐνῶ ὁ Σεβῆρος καὶ ὁ πατέρας του Κύριλλος καὶ ὁ Διόσκορος καὶ ὁ Θεοδόσιος μιλοῦν πλατειά γιὰ ὑποστάσεις στὸν Χριστό, ὁμολογώντας ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὑποστάσεις, δηλαδή πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ λένε ὅτι οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀσύγχυτες. Γιατὶ αὐτὸς ὁ Αἰγύπτιος Κύριλλος νομοθέτησε λέγοντας, ὅτι ἔμειναν ἀσύγχυτες οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν ὅμως εἶχαν μείνει ἀσύγχυτες οἱ ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τὰ πρόσωπα, εἶναι φανερό, ὅτι καὶ ἀναγνωρίζονται καὶ φυλάγονται ἔτσι αἰῶνια. Γιατὶ πῶς ἔμειναν ἀσύγχυτες; Καὶ τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι δὲν πρόσθεσε, ἀδιαίρετες, ἀλλὰ ἀσύγχυτες, δηλαδή διαυγεῖς, καὶ ἀναγνωρίζονται δύο τὸν ἀριθμὸ, καὶ οὔτε εἶπε πόσες εἶναι αὐτές, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι δῆθεν εἰσάγει σὲ μᾶς πολλὰς ὑποστάσεις. Μὲ τὴν ἴδια βέβαια ἄθυροστομία βλασθήμησε καὶ τὸν Υἱὸ τῆς Παρθένου, νομίζοντας ὅτι τὸν τιμᾶ, ἄλλοτε ὀνομάζοντάς τον φυσικόν, καὶ ἄλλοτε λέγει στὰ δώδεκα κεφάλαιά του, ὅτι γέννησε σαρκικὰ τὸν Λόγο ὅταν ἔγινε σάρκα. Σ' αὐτὸν ἀνταπαντώντας λέμε· “Δὲν γέννησε σαρκικὰ, θεομάχε, ἀλλὰ ὅπως ταιριάζει σὲ Θεό”». Αὐτὰ βέβαια λένε οἱ ἀσεβεῖς αἰρετικοὶ ἐναντίον τοῦ θεόσοφου πατέρα. Ἐμεῖς ὅμως κηρύττουμε ὅτι αὐτὸς εἶναι φωστήρας καὶ στύλος τῆς Ἐκκλησίας.

Σχόλιο. Ὁ Σεβῆρος καὶ ὁ Γαϊανὸς ἀρχικὰ ἦταν ὁμόφρονες, καὶ ζοῦσαν μαζὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Μιὰ μέρα ὅμως ρώτησε ὁ Γαϊανὸς τὸν Σεβῆρο· “Πῶς πρέπει νὰ ὁμολογοῦμε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· φθαρτὸ ἢ ἀφθαρτό;”. Καὶ ὅταν ὁ Σεβῆρος εἶπε, “Τὸ σῶμα ἦταν φθαρτὸ πρὶν ἀπὸ τὴν τριήμερη ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκρούς”, ἀποσχίστηκε ἀμέσως ὁ Γαϊανὸς ἀπὸ αὐτόν, λέγοντας· “Ἐὰν λὲς φθαρτὸ τὸ σῶμα, εἶσαι ἀναγκασμένος νὰ ὁμολογήσεις καὶ δύο φύσεις στὸν Χριστό”. Αὕτῃ ὑπῆρξε ἡ αἰτία τοῦ χωρισμοῦ τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄.
Περὶ πίστεως Γαϊανιτῶν.

Οἱ Γαϊανῖται καὶ Ἰουλιναισταὶ καὶ Ναγρανῖται μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν ἔχουσιν, ὥσπερ πάλιν οἱ Σεηηριανοὶ καὶ Ἰακωβῖται
5 καὶ Θεοδοσιανοὶ καὶ Διοσκορίται. Ἄλλ' οὗτοι μὲν, λέγω δὴ οἱ κατὰ Σευῆρον καὶ Ἰάκωβον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν λέγουσιν, ἀλλ' ὁμως ὁμολογοῦσι δύο ιδιότητας ἐν αὐτῶ, θεϊαν καὶ ἀνθρωπίνην. Λέγουσι δὲ καὶ φθαρτὸν τὸ σῶμα αὐτοῦ πρὸ τοῦ πάθους. Οἱ δὲ Γαϊανῖται ἐξ αὐτῆς ἄκρας ἐνώσεως κατὰ
10 πάντα τρόπον ἀφθαρτον λέγουσι τὸ σῶμα Χριστοῦ καὶ θεῖον, καὶ μίαν ιδιότητα ἐπ' αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι θεϊκὴν καὶ ἀπαθῆ. Ἰστέον δέ, ὅτι οὐ δύνανται δεῖξαι πατέρα ἔγκριτον εἰπόντα τὸν Χριστὸν ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως κατὰ πάντα τρόπον ἐν ἀφθαρσίᾳ ὄντα, ἀλλ' ἐξ οἰκειῶν λογισμῶν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς διδασκάλων τοῦτο λέγουσι,
15 κλέπτοντες, ὡς πολλάκις εἶπον, ῥησεῖδια καὶ ἀποσπαράγματα λόγων. Διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐκ πραγματικῶν ἀποδείξεων παρεταξάμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην διήγησιν.

Διάλεξις Γαϊανίτου καὶ Ὁρθοδόξου γενομένη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διὸ καὶ ὑμεῖς οὕτως ἀρμόσασθε.

20 **Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ.** Τὰ πράγματα πιστοτεροῦσι τῶν ῥημάτων, ἢ τὰ ῥήματα θεβαιοτεροῦσι τῶν πραγμάτων;

Ο ΓΑΪΑΝΙΤΗΣ. Πρόδηλον, ὅτι τὰ πράγματα ἀξιοπιστότερά εἰσι τῶν ῥημάτων.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὁρθῶς ἀπεκρίθης κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀλη-
25 θείας καὶ εὐσεβείας. Λοιπὸν εἰπέ μοι, παρακαλῶ, ὅ λέγων ἐξ αὐτῆς ἄκρας ἐνώσεως κατὰ πάντα τρόπον ἐν ἀφθαρσίᾳ εἶναι καὶ τὴν θεότητα καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὴ ἡ κοινωνία τοῦ παναγίου σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ, ἣν προσφέρεις καὶ μεταλαμβάνεις, σῶμα καὶ αἷμα ἀληθινόν ἐστι Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ ψιλὸς
30 ἄρτος, ὡς ὁ πιπρασκόμενος κατ' οἶκον, καὶ ἀντίτυπος τοῦ σώματος Χριστοῦ, ὡς ἡ θυσία τοῦ τράγου, ἣν Ἰουδαῖοι προσάγουσιν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Γιὰ τὴν πίστη τῶν Γαϊανιτῶν.

Οἱ Γαϊανῖτες καὶ οἱ Ἰουλιανιστὲς καὶ οἱ Ναγρανῖτες ἔχουν τὴν ἴδια πίστη, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ Σεβηριανοὶ καὶ οἱ Ἰακωβῖτες καὶ οἱ Θεοδοσιανοὶ καὶ οἱ Διοσκορίτες. Ἀλλὰ αὐτοί, δηλαδοὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σεβήρου καὶ τοῦ Ἰακώβου, ἂν καὶ ἀναγνωρίζουν στὸν Χριστὸ μία φύση, ὅμως ὁμολογοῦν δύο ιδιότητες σ' αὐτόν, θεϊκὴ καὶ ἀνθρώπινη, καὶ λένε φθαρτὸ τὸ σῶμα του πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος. Ἐνῶ οἱ Γαϊανῖτες, λόγῳ τῆς τέλειαις ἔνωσής τους, λένε ἀφθαρτο ὅπως δὴποτε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ θεϊκό, καὶ δέχονται μία φύση σ' αὐτό, δηλαδή τὴ θεϊκὴ καὶ ἀπαθῆ. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζετε, ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ὑποδείξουν κανένα διακεκριμένο πατέρα, ὁ ὁποῖος νὰ εἶπε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς ἔνωσης ἦταν καθόλα ἀφθαρτος, ἀλλὰ τὸ λέγουν αὐτὸ μὲ συλλογισμοὺς δικοῦς τους καὶ τῶν δασκάλων τους, κλέβοντας, ὅπως εἶπα πολλές φορές, μικρὰ ρητὰ καὶ ἀποσπάσματα λόγων. Γι' αὐτὸ παραθέσαμε σ' αὐτοὺς ἀποσπάσματα ἀπὸ πραγματικὲς ἀποδείξεις, σύμφωνα μὲ τὴν παρακάτω σειρὰ.

Συζήτηση Γαϊανίτη καὶ Ὁρθοδόξου πού ἐγινε στὴν Ἀλεξάνδρεια, γι' αὐτὸ καὶ σεῖς ἔτσι νὰ τὰ ἐφαρμόζετε.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Τὰ πράγματα εἶναι πιὸ ἀξιόπιστα ἀπὸ τὰ λόγια, ἢ τὰ λόγια ἐπιβεβαιώνουν τὰ πράγματα;

Ο ΓΑΪΑΝΙΤΗΣ. Εἶναι φανερὸ πὼς τὰ πράγματα εἶναι πιὸ ἀξιόπιστα ἀπὸ τὰ λόγια.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ἀπάντησες σωστὰ σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πίστεως. Πές μου λοιπόν, σὲ παρακαλῶ, αὐτὸς πού λέγει ὅτι ἔξαιτίας τῆς τέλειαις ἔνωσης εἶναι ἀφθαρτα καὶ ἡ θεότητα καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὴ ἡ κοινωνία τοῦ παναγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τὴν ὁποία προσφέρεις καὶ μεταλαμβάνεις, εἶναι ἀληθινὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀπλὸς ἄρτος, ὅπως αὐτὸς πού πωλεῖται στὸ σπίτι, καὶ ἀντίτυπο τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἡ θυσία τοῦ τράγου, τὴν ὁποία προσφέρουν οἱ Ἰουδαῖοι;

Ο ΓΑΪΑΝΙΤΗΣ. Μὴ γένοιτο ἡμᾶς εἰπεῖν ἀντίτυπον τοῦ σώματος Χριστοῦ τὴν ἀγίαν κοινωνίαν ἢ ψιλὸν ἄρτον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μεταλαμβάνομεν, τοῦ σαρκωθέντος καὶ γεννηθέντος ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ Ἁ-
5 εἰπαρθένου Μαρίας

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Οὕτω πιστεύομεν καὶ οὕτως ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν φωνὴν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἣν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ μεταδιδούς αὐτοῖς τὸν ζωοποιὸν ἄρτον ἔλεγε· «Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα». Ὡσαύτως καὶ τὸ
10 ποτήριον μεταδιδούς αὐτοῖς φησι· «Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα». Οὐκ εἶπεν, τοῦτό ἐστὶ τὸ ἀντίτυπον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματός μου. Καὶ ἐν ἑτέροις δὲ πλείοσι τόποις φαίνεται ὁ Χριστὸς εἰπών, ὅτι «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον».

Λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ μαρτυροῦντος, ὅτι σῶμα αὐτοῦ
15 ἐστὶν ἀληθῶς καὶ αἷμα, ὅπερ οἱ πιστοὶ προσάγοντες μεταλαμβάνομεν, ἄγαγε ἡμῖν ἐκ τῆς κοινωνίας τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας, ὡς ὀρθοδόξου οὔσης, ὡς λέγεις, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Ἐκκλησίαν, καὶ ἀποτιθοῦμεν ἐν πάσῃ τιμῇ τὸ τοιοῦτο ἅγιον σῶμα Χριστοῦ καὶ αἷμα εἰς σκεῦος ἐνδόξως, καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἐὰν μὴ φθαρῇ ἢ
20 τραπῇ ἢ ἀλλοιωθῇ, πρόδηλον, ὅτι καλῶς κηρύττετε τὸν Χριστὸν κατὰ πάντα τρόπον ὄντα ἐξ αὐτῆς ἄκρας ἐνώσεως ἐν ἀφθαρσίᾳ. Εἰ δὲ φθαρῇ ἢ ἀλλοιωθῇ, ἀνάγκη πᾶσα ἡμᾶς ἐν ἐκ τῶν ὀποτέρων εἰπεῖν ἢ ὅτι οὐκ ἐστὶν μεταλαμβάνετε σῶμα ἀληθινὸν Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντίτυπον καὶ ψιλόν, ἢ ὅτι διὰ τὴν κακοπιστίαν ἡμῶν οὐκ ἐπεφοί-
25 τησε εἰς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ὅτι φθαρτὸν ἐστὶ τὸ σῶμα Χριστοῦ πρὸ τῆς ἀναστάσεως, ὡς θυόμενον καὶ νεκρούμενον καὶ τιτρωσκόμενον καὶ μελιζόμενον καὶ ἐσθιόμενον. Ἄφθαρτος γὰρ φύσις οὔτε τέμνεται, οὔτε τιτρώσκειται πλευρὰν καὶ χεῖρας, οὔτε μελίξεται, οὔτε νεκροῦται, οὔτε ἐσθίεται, οὔτε ὄλως κρατεῖται ἢ ψη-
30 λαφᾶται, οἷα ἐστὶν ἡ ἀφθαρτος τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ψυχῶν φύσις.

Ο ΓΑΪΑΝΙΤΗΣ. Καὶ πῶς εὐρίσκομεν πολλοὺς τῶν ἀγίων Πατέρων λέγοντας ἀφθαρτὸν τὸ σῶμα Χριστοῦ;

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Τὸ ἀφθαρτὸν καὶ ἡ φθορά, καθὼς καὶ ἐν

Ο ΓΑΪΑΝΙΤΗΣ. Μὴ γένοιτο ἑμεῖς νὰ ποῦμε τὴν ἁγία κοινωνία ἀντίτυπο τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἢ ἀπλὸ ψωμί, ἀλλὰ μεταλαμβάνουμε τὸ ἴδιο τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλαβε σὰρκα καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Θεοτόκο καὶ ᾿Αειπαρθένο Μαρία.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ἔτσι πιστεύουμε καὶ ἔτσι ὁμολογοῦμε καὶ ἑμεῖς, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ στοὺς μαθητὲς κατὰ τὸν μυστικὸ δειπνο, κατὰ τὸν ὁποῖο, μεταδίδοντάς τους τὸν ζωοποιὸ ἄρτο, ἔλεγε· «Πᾶρτε καὶ φᾶτε· αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου»³. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μεταδίδοντάς τους καὶ τὸ ποτήρι εἶπε· «Αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου»⁴. Δὲν εἶπε, αὐτὸ εἶναι τὸ ἀντίτυπο τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματός μου. Καὶ σὲ ἄλλα περισσότερα σημεῖα φαίνεται ὁ Χριστὸς νὰ λέγει· «Αὐτὸς ποὺ τρώγει τὴ σὰρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁵.

Ἐπομένως, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς βεβαιώνει ὅτι εἶναι ἀληθινὰ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ αὐτοῦ ποὺ προσφέρουμε οἱ πιστοὶ καὶ μεταλαμβάνουμε, φέρε σὲ μᾶς ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς δικῆς σας Ἐκκλησίας, πού, ὅπως λές, εἶναι ὀρθόδοξη περισσότερ ἀπὸ κάθε ἄλλη, καὶ θὰ τοποθετήσουμε μὲ κάθε τιμὴ αὐτὸ τὸ ἅγιο σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μέσα σὲ σκεῦος μὲ λαμπρότητα, καὶ ἐὰν μέσα σὲ λίγες μέρες δὲν φθαρεῖ ἢ μεταβληθεῖ ἢ ἀλλοιωθεῖ, θὰ φανεῖ πὼς καλῶς κηρύττετε, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὅπωςδὴποτε ἀφθαρτος ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς τέλειαις ἔνωσης. Ἐὰν ὅμως φθαρεῖ ἢ ἀλλοιωθεῖ, ἀναγκαστικὰ θὰ ποῦμε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ ὅτι δὲν μεταλαμβάνετε ἀληθινὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἀντίτυπο καὶ ἀπλό, ἢ ὅτι ἐξαιτίας τῆς κακοπιστίας σας δὲν κατέβηκε σ' αὐτὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἢ ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν φθαρτὸ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασι, ἀφοῦ θυσιάζεται καὶ νεκρώνεται καὶ πληγώνεται καὶ μοιράζεται καὶ τρώγεται. Γιατὶ ἢ ἀφθαρτὴ φύσι οὔτε κόβεται, οὔτε πληγώνεται στὴν πλευρὰ καὶ στὰ χέρια, οὔτε τεμαχίζεται, οὔτε νεκρώνεται, οὔτε τρώγεται, οὔτε γενικὰ κρατιέται ἢ ψηλαφίζεται, ὅπως ἀκριδῶς εἶναι ἡ ἀφθαρτὴ φύσι τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ψυχῶν.

Ο ΓΑΪΑΝΙΤΗΣ. Τότε γιατί βρίσκουμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες νὰ λένε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀφθαρτο;

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Τὸ ἀφθαρτο καὶ ἡ φθορὰ, ὅπως εἶπαμε καὶ

3. Ματθ. 26, 26.

4. Ματθ. 26, 28.

5. Ἰω. 6, 55.

τοῖς ὅροις εἰρήκαμεν, κατὰ δύο τρόπους ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς εἴρηται, ποτὲ μὲν σωματικῶς, ποτὲ δὲ καὶ ψυχικῶς, Ὅθεν φησὶν ἡ Γένεσις, ὅτι «Εἶδεν ὁ Θεός, καὶ ἰδὸν πᾶσα ἡ γῆ κατεφθαρμένη»· τοῦτ' ἔστι, πάντες οἱ ἄνθρωποι παράνομοι, περὶ ὧν καὶ ὁ Δαυτῖδ φησιν, ὅτι «Διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομίαις καὶ ἐν ἐπιτηδεύμασι». Πρὸς ταύτην οὖν τὴν φθορὰν τῆς ἁμαρτίας ἄφθαρτον, τοῦτ' ἔστιν ἀναμάρτητον λέγομεν τὸ πανάγιον καὶ πανάμωμον σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐπεὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐν ἀφθαρσίᾳ, ὡς ὑμεῖς λέγετε, οὐδεὶς τῶν ἐξ αἰῶνος ἁγίων Πατέρων εἴρηκεν. Ὅθεν καὶ ὁ τρισμακάριος Ἀθανάσιος οὕτως ἐπὶ λέξεώς περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματός φησι «Φθαρτὸν ἦν τὸ σῶμα, ὅτι καὶ ἡ Μαρία κτιστὴ ἦν». Πῶς δὲ δυνατὸν εἶπεῖν τὸ σῶμα Χριστοῦ ὁμοούσιον ἡμῶν, ἢ ὅτι πρὸς τὰ παιδιά κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, ἢ ὅτι σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο, ἢ ὅτι πεπειράται κατὰ πάντα τρόπον καθ' ὁμοιότητα ἡμῶν, εἴπερ ἄρα ἄφθαρτος ἦν ἐξ αὐτῆς ἄκρας ἐνώσεως, ὡς ὑμεῖς κηρύττετε;

Κάντεϋθεν δὲ μανθάνομεν, ὅτι πρὸ μὲν τοῦ πάθους φθαρτὸν ἦν τὸ τοῦ Χριστοῦ πανάγιον σῶμα, μετὰ δὲ τὴν τριήμερον ἔγερσιν ἄφθαρτον, λέγω δὴ, ὅτι πρὸ μὲν τοῦ πάθους διαφόρους ῥύσεις, ὡς ῥευστόν, ἐποιήσατο, τοῦτ' ἔστιν, αἵματος, ἰδρωῶτος, πτύσματος καὶ δακρύου. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν, εἰ καὶ ἔφαγεν οἰκονομικῶς πρὸς πίστωσιν τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ μίαν ὄλως ἔκκρισιν ἢ ῥύσιν ἢ ἀποβολὴν εὐρίσκομεν αὐτὸν πεποιηκότα, οὐ πτύσαντα, οὐ δακρύσαντα, οὐχ ἰδρώσαντα, οὐχ αἵμορροήσαντα, ἀλλ' οὐδὲ ἁμαρτωλοῖς τοῦ λοιποῦ συναναστραφέντα, οὐχ ὑπνώσαντα, οὐ διψήσαντα, ἀλλ' οὔτε πεινάσαντα, ἀλλ' οὔτω μετὰ τὴν ἀνάστασιν φαγόντα, ὥσπερ ἐσθίει τὸ πῦρ τὸν κηρὸν, καὶ ὥσπερ ἔφαγον ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ οἱ ἄγγελοι. Ὅθεν πρὸ μὲν τοῦ πάθους οὔτε ὥφθη ὁ Χριστὸς ἐν διαφόροις μορφαῖς καὶ σχήμασι προσώπου παρηλλαγμένοις, ὥσπερ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐν ἑτέρῳ μορφῇ ἐφάνη τῇ Μαγδαληνῇ, καὶ ἐν ἑτέρῳ σχήματι τοῖς περὶ Κλεόπαν, καὶ πάλιν ἄλλως ἐπὶ τῆς θαλάττης τῆς Τιβεριάδος, Πάλιν τε πρὸ τοῦ πάθους, καίπερ δυνάμενος, οὐχ ὠράθη κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐν

στοὺς ὀρισμούς, στίς ἅγιες Γραφές λέγεται μὲ δύο τρόπους· ἄλλοτε σωματικά, καὶ ἄλλοτε ψυχικά. Γι' αὐτὸ ἡ Γένεση λέγει· «Εἶδε ὁ Θεός, καὶ νὰ, ὅλη ἡ γῆ ἦταν διεφθαρμένη»⁶, δηλαδή, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἦταν παράνομοι, αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Δαβὶδ λέγει· «Διαφθάρθηκαν καὶ ἔγιναν σιχαμεροὶ μὲ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὶς πράξεις τους»⁷. Σὲ σχέση λοιπὸν μὲ αὐτὴ τὴ φθορὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀφθαρτο, δηλαδή ἀναμάρτητο, λέμε τὸ πανάγιο καὶ πανάμωμο σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἀπόλυτα ἀφθαρτο, ὅπως λέτε σεῖς, κανένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες ὄλων τῶν αἰώνων δὲν τὸ εἶπε. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ τρισμακάριος Ἀθανάσιος λέγει γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου κατὰ λέξη τὰ ἑξῆς· «Φθαρτὸ ἦταν τὸ σῶμα, ἐπειδὴ καὶ ἡ Μαρία ἦταν κτιστή». Γιατὶ ἄλλιῶς, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ποῦμε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὁμοούσιο μὲ τὸ δικό μας, ἢ ὅτι εἶχε ὅπως τὰ παιδιὰ σάρκα καὶ αἷμα⁸, ἢ ὅτι βοήθησε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ⁹, ἢ ὅτι δοκιμάστηκε μὲ κάθε τρόπο σὰν ἐμᾶς, ἐὰν ἦταν ἀφθαρτος ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς τέλειαις ἔνωσης, ὅπως κηρύττετε σεῖς;

Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν μαθαίνουμε, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος τὸ πανάγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν φθαρτό, καὶ μετὰ τὴν τριήμερη ἀνάστασις ἔγινε ἀφθαρτο· λέγω δηλαδή ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος ἔκανε διάφορες ρύσεις, σὰν ρευστὸ πού ἦταν, δηλαδή ρύσεις αἵματος, ἰδρώτα, φτυσίματος καὶ δακρύων. Μετὰ τὴν ἀνάστασή του ὅμως ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἂν καὶ κατ' οἰκονομίαν ἔφαγε γιὰ νὰ βεβαιώσει τοὺς μαθητὲς ὅτι δὲν ἦταν φάντασμα, δὲν βρίσκουμε νὰ ἔχει κάνει οὔτε μιὰ ἔκκριση ἢ ρύση ἢ ἀποβολή, οὔτε νὰ ἔφτυσε, οὔτε νὰ δάκρυσε, οὔτε νὰ ἰδρωσε, οὔτε νὰ μάτωσε, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ συναναστράφηκε μὲ ἁμαρτωλοὺς στὸ ἑξῆς, οὔτε νὰ κοιμήθηκε, οὔτε νὰ δίψασε, οὔτε νὰ πείνασε. Καὶ ἔφαγε μετὰ τὴν ἀνάστασις, ἔτσι ὅπως τρώει ἡ φωτιὰ τὸ κερὶ, καὶ ὅπως ἔφαγαν οἱ ἄγγελοι κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀβραάμ¹⁰. Γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος ὁ Χριστὸς δὲν ἐμφανίστηκε μὲ διάφορες μορφές καὶ μὲ τὸ πρόσωπό του παραλλαγμένο, ὅπως ἐμφανίστηκε μετὰ τὴν ἀνάστασις μὲ ἄλλη μορφή¹¹ στὴν Μαγδαληνή, καὶ μὲ ἄλλη μορφή στὴ συνοδεία τοῦ Κλεώπα¹², καὶ μὲ ἄλλη πάλι στὴ θάλασσα τῆς Τιβεριάδος¹³. Ἐπίσης πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος, ἂν καὶ μπορούσε, δὲν ἐμφανίστηκε τὴν ἴδια ὥρα σὲ διάφορους τόπους συγχρόνως, γιὰ νὰ

6. Γεν. 6, 12.

7. Ψαλμ. 52, 2.

8. Ἐβρ. 2, 14.

9. Ἐβρ. 2, 16.

10. Γεν. 18, 1 ἔ.

11. Μάρκ. 16, 13.

12. Λουκᾶ 24, 13 ἔ.

13. Ἰω. 21, 1 ἔ.

διαφόροις τόποις, ἵνα μὴ πάλιν φαντασία νομισθῆ, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινήν τῶν σωμάτων φύσιν ἐποιεῖτο τὰς τοπικὰς μεταστάσεις. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν, κούφου λοιπὸν καὶ πνευματικοῦ καὶ λεπτοτάτου καὶ ἀφθάρτου ἀναστάντος καὶ ἀποτελεσθέντος 5 τοῦ παναγίου αὐτοῦ σώματος, ἀκωλύτως λοιπὸν καὶ τάφου ἐσφραγισμένου ἐξῆλθε, καὶ θυρῶν κεκλεισμένων εἰσῆλθεν, καὶ ἐν μιᾷ ὥρᾳ οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἣ ἀνέστη, καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς τὴν Ἐμμαοῦς ὤφθη τοῖς μαθηταῖς. Εἰ δὲ ἐξ αὐτῆς ἄκρας ἐνώσεως κατὰ πάντα τρόπον ὁμοίως ἦν ἀφθαρτον, τί δὴ 10 ποτε, μὴ καὶ πρὸ τοῦ πάθους, πάσῃ ἐν μιᾷ ὥρᾳ σαρκὶ ἐφαίνετο ὁ Χριστὸς ἐν διαφόροις τόποις καὶ ἰδέαις καὶ σχήμασι προσώπου; Τί δὴ ποτε μὴ καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν καὶ ἔπτυσεν καὶ ἔκλαυσεν; Ὅθεν ἐκ πάντων τούτων δῆλόν ἐστι, φθαρτὸν μὲν εἶναι τὸ ἅγιον Χριστοῦ σῶμα πρὸ τοῦ πάθους, μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν αὐ- 15 τοῦ ἀφθαρτον.

Ο ΓΑΪΑΝΙΤΗΣ. Εἰ καὶ ἐδάκρυσεν ὁ Χριστὸς τὸν Λάζαρον, ἀλλ' ὅρα, ὅτι ὡς ἀφθαρτον τὸ δάκρυνον αὐτοῦ καὶ θεῖον, τὸν νεκρὸν ἤγειρεν. Εἰ καὶ ἔπτυσεν, ἀλλὰ τὸ πτύσμα αὐτοῦ τὸν τυφλὸν ἀνέβλεψεν. Εἰ καὶ ἐξήγαγεν αἷμα ἐκ τῆς πλευρᾶς, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τὸν κό- 20 σμον ἔσωσεν. Εἰ καὶ ἐσταυρώθη, ἀλλ' ὡς Θεὸς τὸν ἥλιον ἐσκότισεν.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὅτι μὲν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ἐνώσει ἅγιον καὶ θεῖον καὶ παντοδύναμον καὶ δημιουργὸν τὸ πανάμιωμον σῶμα αὐτοῦ τυγχάνει, οὐ δεῖ ἀμφιδάλλειν. Πλὴν ἀκούομεν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Νυσσαέως λέγοντος, ὅτι οὔτε ζωοποιεῖ τὸν 25 Λάζαρον ἢ ἀνθρωπεῖα Χριστοῦ φύσις, οὔτε κλαίει τὸν κείμενον ἢ ἀπαθῆς ἐξουσία, ἀλλ' ἴδιον μὲν τοῦ ἀνθρώπου τὸ δάκρυνον, ἢ δὲ ζωὴ τῆς ὄντως ζωῆς. Εἰ δέ, καθὼς ὑμεῖς δογματίζετε, οὐ τῆς θεότητος, ἀλλὰ τοῦ σώματος Χριστοῦ αἱ θαυματουργίαι ὑπῆρχον, ἔδει αὐτὸν εὐθέως ἐκ σπαργάνων τὰ θαύματα ἐνδείξασθαι. Καὶ 30 γὰρ μυριάκις νηπιοπρεπῶς ἔκλαυσεν, μυριάκις ὡς ἄνθρωπος γενόμενος ἔπτυσεν πεπεύραται γὰρ τῶν καθ' ἡμᾶς πάντων, ὡς φησιν ὁ Παῦλος, δίχα μόνῃς τῆς ἁμαρτίας. Ἴδου γοῦν περιτομὴν καταδεξάμενος οὐδὲν θαῦμα διὰ τῆς αἱμορροΐας ἐκείνης τῆς θεοσάρ-

μὴ νομοστειῖ ὅτι εἶναι φάντασμα, ἀλλὰ ἔκανε τὶς τοπικὲς μετακινήσεις τοῦ σύμφωνα με τὴ συνηθισμένη φύση τῶν σωμάτων. Μετὰ τὴν ἀνάστασίν του ὅμως ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ἐπειδὴ ἀναστήθηκε καὶ ἔγινε ἑλαφρὸ καὶ πνευματικὸ καὶ λεπτότατο καὶ ἀφθαρτὸ τὸ πανάγιο σῶμα του, ἀνεμπόδιστα τότε καὶ ἀπὸ τὰφο σφραγισμένο βγήκε, καὶ μπῆκε ἐνῶ οἱ πόρτες ἦταν κλειστές, καὶ τὴν ἴδια ὥρα, ἐνῶ ἦταν νύχτα τὴν ἡμέρα πού ἀναστήθηκε, ἐμφανίστηκε στοὺς μαθητὲς καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ στοὺς Ἑμμαοὺς. Ἐὰν ὅμως ἦταν ἀφθαρτὸς ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς τέλειας καθόλα ἔνωσης, γιατί δὲν ἐμφανιζόταν ὁ Χριστὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος τὴν ἴδια ὥρα με ὅλη τὴ σάρκα σὲ διάφορους τόπους καὶ με διάφορες μορφές καὶ σχήματα προσώπου, καὶ γιατί μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὲν ἔφτυσε καὶ δὲν ἔκλαψε; Ὡστε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ φαίνεται, ὅτι τὸ ἅγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν φθαρτὸ πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος, καὶ κατέστη ἀφθαρτὸ μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

Ο ΓΑΪΑΝΤΗΣ. Ἄν καὶ ὁ Χριστὸς δάκρυσεν γιὰ τὸν Λάζαρο, ὅμως πρόσεχε, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ δάκρυ του ἦταν ἀφθαρτὸ καὶ θεϊκὸ, ἀνέστησε τὸν νεκρὸ. Ἄν καὶ ἔφτυσε, τὸ φτύσιμό του ἐκεῖνο ἔκανε τὸν τυφλὸ νὰ ξαναβρεῖ τὸ φῶς του. Ἄν καὶ ἔβγαλε αἷμα ἀπὸ τὴν πλευρὰ του, ὅμως με αὐτὸ ἔσωσε τὸν κόσμον. Ἄν καὶ σταυρώθηκε, ὅμως ὡς Θεὸς ἔκανε τὸν ἥλιο νὰ σκοτισθεῖ.

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὅτι βέβαια με τὴν ἔνωσή του με τὸν Θεὸ Λόγο τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἅγιο καὶ θεϊκὸ καὶ παντοδύναμο καὶ δημιουργικὸ καὶ πανάμωμο, δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλουμε. Πλήν ὅμως ἀκοῦμε τὸν μεγάλον Γρηγόριον Νύσσης νὰ λέγει, ὅτι οὔτε ζωντανεύει τὸν Λάζαρον ἢ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, οὔτε κλαίει τὸν νεκρὸ ἢ ἀπαθὴς ἐξουσία. Ἀλλὰ τὸ δάκρυ εἶναι γνῶρισμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ ζωὴ γνῶρισμα τῆς πραγματικῆς ζωῆς. Ἐὰν ὅμως, ὅπως διδάσκετε ἐσεῖς, τὰ θαύματα δὲν ἦταν ἔργον τῆς θεότητος, ἀλλὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τότε ἔπρεπε αὐτὸς ἀμέσως ἀπὸ τὰ σπάργανά του νὰ παρουσιάσει θαύματα. Γιατὶ σὰν νήπιον ἔκλαψε μύριες φορές, ἐπίσης μύριες φορές ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος ἔφτυσε, καὶ δοκίμασε, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ὅλα τὰ δικά μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία¹⁴. Νὰ λοιπόν, ἐνῶ καταδέχτηκε τὴν περιτομὴν, δὲν θέλησε νὰ κάνει κανένα θαῦμα με τὴν αἱμορραγία ἐκείνη τῆς θεωμένης σάρκατος του. Ὅσον

14. Ἐβρ. 4, 15.

κου ποιῆσαι ἠθέλησε. Περὶ δὲ τοῦ προφέρειν ὑμᾶς τό, «Οὐ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν», διαφθορά ἐστὶ παντελῆς οὐσίας ἀφανισμός, ὄντινα οὐχ ὑπέστησεν τῷ τάφῳ τὸ σῶμα τὸ Δεσποτικόν, ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ θεότητος φυλαχθὲν καὶ μεταποιηθὲν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀποκατασταθὲν τοιοῦτο, οἷον ἦν τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ πρὸ τῆς παραβάσεως

Ἰππολύτου, ἐπισκόπου Ῥώμης, ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας λόγου.

«Ἔσονται», φησὶν, «ἐν τῇ ἀναστάσει οἱ ἄνθρωποι ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, ἐν ἀφθαρσίᾳ δηλονότι καὶ ἀθανασία καὶ ἀρευσία. Ἀφθαρτος γὰρ οὐσία οὐ γεννᾶ, οὐ γεννᾶται, οὐκ αὔξει, οὐχ ὑπνοῖ, οὐ διψᾶ, οὐ κοιπᾶ, οὐ πάσχει, οὐ θνήσκει, οὐ τιτράται ὑπὸ ἡλῶν καὶ λόγῃς, οὐχ ἰδροῖ, οὐχ αἰμορροεῖ. Τοιαῦται οὐσίαι εἰσὶν ἢ τε τῶν ἀγγέλων, ἢ τε τῶν ψυχῶν, τῶν ἐκ σωμάτων ἀπηλλαγμένων. Ἐπειδὴ καὶ ἀμφοτέραι ἑτερογενεῖς εἰσι καὶ ἀλλότριαι τῆς ὀρωμένης καὶ φθειρομένης ταύτης τοῦ κόσμου κτίσεως».

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. Ἀλλ' ἀντιλέγει ὁ δι' ἐναντίας φάσκων, ὅτι «Ἐκουσίως καὶ γνωμικῶς τὰ πάθη κατεδέξατο ὁ Χριστός. Τὰ δὲ ἔκουσίως γινόμενα καὶ γνωμικῶς, εἰς νόμον οὐκ ἀναφέρονται φύσεως».

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ πρὸς ταῦτα. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ ἔκουσίως κατήλθεν ὁ Θεὸς Λόγος ἐξ οὐρανοῦ, μὴ λεγέσθω ἀληθῆς ἢ κατάβασις αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἔκουσίως ἐσαρκώθη, μὴ λεγέσθω «φύσις» τὸ σῶμα αὐτοῦ, μηδὲ τόκος ὁ τόκος αὐτοῦ, μηδὲ χρόνος ὁ χρόνος αὐτοῦ, μήτε γένος τὸ γένος αὐτοῦ, μήτε πάθος τὸ πάθος αὐτοῦ, μήτε θάνατος ὁ θάνατος αὐτοῦ, μήτε ἀνάστασις ἢ ἀνάστασις αὐτοῦ, μήτε ἀνάληψις ἢ ἀνάληψις αὐτοῦ. Πάντα γὰρ ταῦτα ἔκουσίως καὶ οἰκείᾳ γνώμῃ, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης τινὸς ὑπέμεινε καὶ κατεδέξατο ἐνανθρωπήσαι ἐπὶ τῆς γῆς. Αὕτη δὲ ἡ ἐφεύρεσις Μανιχαίων καθέστηκεν.

ἀφορᾷ ὅμως τὸ προβαλλόμενον ἀπὸ σαῶς, «Δὲν θὰ ἐπιτρέψεις τὸν ὅσιόν σου νὰ δοκιμάσει φθορὰ»¹⁵, φθορὰ σημαίνει τέλειο ἀφανισμό τῆς οὐσίας, τὸν ὅποιο δὲν ὑπέστη στὸν τάφο τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ φυλάχθηκε ἀπὸ τὴ θεότητα ποὺ ὑπῆρχε σ' αὐτό, καὶ μεταβλήθηκε σὲ ἄφθαρτο, καὶ ἀποκαταστάθηκε σὲ τέτοιο ποὺ ἦταν τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ πρὶν ἀπὸ τὴν παρακοή.

**Τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἰπολύτου, ἀπὸ τὸν λόγο του
γιὰ τὴν ἀνάσταση καὶ ἀφθαρσία.**

«Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἀνάσταση», λέγει, «θὰ γίνουν ὅπως εἶναι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἄφθαρτοι, ἀθάνατοι καὶ ἀμετάβλητοι. Γιατὶ ὁ ἀφθαρτος δὲν γεννᾷ οὐσία, οὔτε γεννιέται, οὔτε αὐξάνεται, οὔτε κοιμᾶται, οὔτε διψᾷ, οὔτε κουράζεται, οὔτε πάσχει, οὔτε πεθαίνει, οὔτε τρυπιέται ἀπὸ καρφιά καὶ λόγχη, οὔτε ἰδρώνει, οὔτε αἱμορραγεῖ. Τέτοιες οὐσίες εἶναι ἡ οὐσία τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ψυχῶν, ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπὸ σῶματα, καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο εἶναι διαφορετικοῦ γένους καὶ ξένες ἀπὸ αὐτὴ τὴν κτίση τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία εἶναι ὄρατὴ καὶ καταστρέφεται.

Ο ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. Ὅμως ἀντιλέγει ἐκεῖνος ποὺ γράφει, ὅτι «Μὲ τὴ θέληση καὶ τὴν ἐπιθυμία του ὁ Χριστὸς δέχτηκε τὰ πάθη. Καὶ αὐτὰ ποὺ γίνονται μὲ τὴ θέληση καὶ τὴν ἐπιθυμία, δὲν ἀναφέρονται στὸ νόμο τῆς φύσεως».

Ο ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ἀπαντᾷ σ' αὐτὰ. Ἐπομένως, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς Λόγος μὲ τὴ θέλησή του κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, νὰ μὴ λέγεται ἀλήθινὴ ἡ κατάβασή του. Ἐπειδὴ σαρκώθηκε μὲ τὴ θέλησή του, νὰ μὴ λέγεται φύση τὸ σῶμα του, οὔτε γέννηση ἢ γέννησή του, οὔτε χρόνος ὁ χρόνος του, οὔτε γένος τὸ γένος του, οὔτε πάθος τὸ πάθος του, οὔτε θάνατος ὁ θάνατός του, οὔτε ἀνάσταση ἢ ἀνάστασή του, οὔτε ἀνάληψη ἢ ἀνάληψή του. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μὲ τὴ θέληση καὶ ἐπιθυμία του, καὶ δὲν ὑπέμεινε καὶ δὲν δέχτηκε ἀπὸ κάποια ἀνάγκη νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος πάνω στὴ γῆ. Αὐτὴ ἡ ἐφεύρεση εἶναι τῶν Μανιχαίων.

15. Ψαλμ. 15, 10.

Ἐτέρα τις ἀπολογία καὶ ἐπίλυσις σαφῆς ὑπὲρ τῆς φωνῆς τῆς λεγούσης, «Μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην», πρὸς τοὺς τὰ Σευήρου φρονοῦντας.

Ὡσπερ τριῶν τινων ὁμοουσίῶν καὶ ἀπεριγράπτων ἐν τῷ στε-
 5 ρεώματι τοῦ οὐρανοῦ φωστήρων ὄντων, οὐδεὶς τῶν εὐφρονούν-
 των τρεῖς φωτὸς αὐτοὺς φύσεις προσαγορεύει, ἀλλὰ τρεῖς φωτὸς ὁμοουσίῳ ὑποστάσεις, συμφυῆς καὶ ὁμοφυῆς καὶ ὁμογενῆς καὶ συγγενῆς ἀδιαίρετον φῶς ἐχούσας, οὕτω δὴ ἐπὶ τοῦ Τριαδικοῦ λόγου «ὑπόστασις», ἀλλ' οὐ «φύσις» προσαγορεύεται ὁ Θεὸς
 10 Λόγος, καθὰ καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὥσπερ δὲ πάλιν εἰ δόξει τὸν ἕνα τῶν τοιούτων φωστήρων ἐνωθῆναι τῇ νεφέλῃ καὶ ταύτην ἀμφιάσασθαι ἀπεριγράπτως, λέγεται λοιπὸν ὁ ἐν αὐτῇ φωστήρ καὶ ὑπόστασις, ὡς εἰς ὑπάρχων τῶν τριῶν τοῦ φωτὸς ὑποστάσεων. Λέγεται δὲ καὶ φύσις, ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς ἐνωθείσης αὐ-
 15 τῷ ἑτερογενοῦς καὶ ἑτεροουσίῳ νεφέλῃς. Οὕτω δὴ νόησον τὴν τοῦ Θεοσόφου Κυρίλλου φωνήν, ἡνίκα ἐν τῇ ἐνώσει τῆς σαρκὸς λέγει, μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην. Εἰ δὲ ἀπεριοσκέπτως κατατρέχεις τῇ φωνῇ ἀγωνιζόμενος φύσιν ὀνομάζειν τὴν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου, ἀνάγκη σε πᾶσαν φύσιν ὁμοίως προσαγο-
 20 ρεύειν ἰδικῆν, καὶ τὸν Πατέρα τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁμοίως καὶ ἄλλην ἑτέραν φύσιν ἰδιάζουσαν τὸ πανάγιον Πνεῦμα. Οὕτω γὰρ δογματίσας καὶ νοήσας ὁ Σευήρος, εἰς τὸ Ἀρειανὸν τῆς τριθείας βάραθρον ἐξεκυλίσθη.

Καὶ ἄνθρωπος δὲ γυμνὸς ὢν ὑπόστασις λέγεται μία τῶν
 25 πάντων ἐὰν δὲ ἐνδύσῃται ἐσθῆτα, δύναται καὶ φύσις λέγεσθαι διὰ τὸ ἑτεροφυῆς τῆς ἐσθῆτος τῆς ἑτερογενοῦς, ἧς ἡμφιάσατο. Καὶ ὁ Γαβριὴλ δὲ φέρε εἰπεῖν, μία τῶν ἀγγελικῶν ὑποστάσεων ὑπάρχων, εἰ ἐνεδύσατο σάρκα, ἢ δύνατο καὶ φύσις προσαγορεύεσθαι, διὰ τὴν ἐνωσιν τῆς ἑτερογενοῦς αὐτοῦ σαρκός. Καὶ ἡ ψυχὴ δὲ ἡ λογικῆ,
 30 οἷον τοῦ Παύλου, γυμνὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἄσαρκος νῦν ὑπάρχουσα μία ὑπόστασις τῆς κοινῆς οὐσίας τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν λέγεται, καὶ οὐ φύσις. Εἰ δὲ νῦν ἠνώθη τῷ ἑαυτῆς σώματι πρὸ ἀναστάσεως, δύναται διὰ τὸ ἑτεροφυῆς καὶ γηγενῆς τῆς σαρκὸς τρόπον

Καὶ μιὰ ἄλλη ἀπάντηση καὶ σαφὴς ἐξήγηση τῆς ρήσης πού λέγει, «Μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη», πρὸς ἐκείνους πού πιστεύουν τὰ τοῦ Σεβήρου.

“Ὅπως, ἐπειδὴ στὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ ὑπάρχουν τρεῖς ὁμοῦσοι καὶ ἀπεριγραφτοὶ φωστήρες, κανέναν ἀπὸ τοὺς λογικοὺς δὲν τοὺς ὀνομάζει τρεῖς φύσεις τοῦ φωτός, ἀλλὰ τρεῖς ὑποστάσεις τοῦ ὁμοούσιου φωτός, οἱ ὁποῖες ἔχουν τῆς ἴδιας φύσεως καὶ τοῦ ἴδιου γένους καὶ συγγενὲς ἀδιαίρετο φῶς, ἔτσι καὶ στὸν λόγο γιὰ τὴν Τριᾶδα, ὁ Θεὸς Λόγος ὀνομάζεται ὑπόσταση καὶ ὄχι φύση, ὅπως καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ὅπως ἐπίσης, ἔὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς φωστήρες αὐτοὺς φανεῖ ὅτι ἐνώνεται μὲ τὸ σύννεφο καὶ τὸ περιβληθεῖ μὲ τρόπο ἀδύνατο νὰ περιγραφεῖ, τότε ὁ φωστήρας αὐτὸς πού εἶναι μέσα στὸ σύννεφο λέγεται καὶ ὑπόσταση, ἐπειδὴ εἶναι ἓνας ἀπὸ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις τοῦ φωτός. Ἀλλὰ λέγεται καὶ φύση, σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἄλλου γένους καὶ οὐσίας σύννεφο πού ἐνώθηκε μαζί του. Ἔτσι λοιπὸν νὰ ἐννοήσεις καὶ τὴ μαρτυρία τοῦ θεόσοφου Κυρίλλου, ὅταν στὴν ἔνωση τῆς σάρκα λέγει «μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη». Ἄν ὅμως ἀπερίσκεπτα προσπαθεῖς ἀγωνιζόμενος μὲ τὴ ρήση αὐτή, νὰ ὀνομάσεις φύση τὴν ὑπόσταση τοῦ Λόγου, τότε εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ ὀνομάζεις ἐπίσης φύση ἰδιαιτέρη καὶ τὸν Πατέρα τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ἄλλη φύση, ἐπίσης ἰδιαιτέρη, τὸ πανάγιο Πνεῦμα. Γιατί ἔτσι ἀκριβῶς διδάσκοντας καὶ σκεπτόμενος ὁ Σεβήρος, κατακυλίστηκε στὸ βάραθρο τῆς ἀρειανικῆς τριθεΐας.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅταν εἶναι γυμνὸς λέγεται ὑπόσταση μία ἀπὸ ὅλες, ὅταν ὅμως φορέσει ἔνδυμα, μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ φύση, ἔξαιτίας τοῦ διαφορετικῆς φύσεως καὶ γένους ἐνδύματος πού φόρεσε. Καὶ ὁ Γαβριήλ, γιὰ παράδειγμα, ἐνῶ εἶναι μία ἀπὸ τὶς ἀγγελικὲς ὑποστάσεις, ἂν φοροῦσε σάρκα, θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομαστεῖ καὶ φύση, ἔξαιτίας τῆς ἔνωσής του μὲ τὴν διαφορετικοῦ γένους σάρκα. Ἀλλὰ καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ, ὅπως ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου, γυμνὴ ὅπως εἶναι καὶ χωρὶς σάρκα τώρα, λέγεται μία ὑπόσταση ἀπὸ τὴν κοινὴ οὐσία τῶν ἀνθρώπινων ψυχῶν, καὶ ὄχι φύση, ἂν ὅμως τώρα, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάσταση, ἐνώθηκε μὲ τὸ δικό της σῶμα, μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ καὶ φύση, κατὰ ἓνα τρόπο εὐσεβῆ, λόγῳ τῆς διαφορετικῆς

τινὶ εὐσεβεῖ καὶ φύσις προσαγορεύεσθαι. Διὸ καὶ ἐκ δύο φύσεων τὸν ἄνθρωπον συγκεῖσθαι οἴονεῖ πως οἱ μακάριοι Πατέρες εἰρή-
κασιν.

Ἄλλὰ κατατρέχει ἡμῶν καὶ ἐν τούτῳ ὁ Ἀκέφαλος λέγων, ὅτι
5 “Εἰ ἐκ δύο φύσεων ὁ ἄνθρωπος σύγκειται, προσελάβετο δὲ τοῦτον
ὁ Θεὸς Λόγος, εὐρεθήσεσθε τρεῖς λοιπὸν φύσεις ὁμολογοῦντες ἐν
τῷ Χριστῷ”. Πρὸς οὗς λεπτέον, ὅτι Ἐντεῦθεν ἐλέγχεσθε ἀρνούμε-
νοι τὸν τῆς σαρκώσεως Λόγον, καὶ οὔτε σῶμα, οὔτε ψυχὴν ὁμο-
λογοῦντες ἐν ἀληθείᾳ ἀναλαβεῖν τὸν Θεὸν Λόγον. Εἰ δὲ ὅλως λέγε-
10 τε αὐτὸν τέλειον ὄντα ἐν ἀνθρωπότητι, ὥσπερ καὶ ἐν θεότητι, εὐρί-
σκεσθε καὶ ὑμεῖς ἐκ τριῶν φύσεων λέγοντες εἶναι τὸν Χριστόν.
Πλὴν ὥσπερ τὸ δένδρον, πλείστας ποιότητος διαφορὰς ἔχον, λέγω
δὴ ῥίζης, κλάδων, φύλλων, ἄνθους, καρποῦ, μία φύσις λέγεται,
οὕτω καὶ ἄνθρωπος ὅλος, καθά φησιν ὁ θεάδελφος Ἰάκωβος,
15 «πᾶσαν φύσιν ζώων καὶ πετεινῶν καὶ ἐναλίων δαμάζεσθαι ὑπὸ τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως».

Ἐπίλυσις, ἥτοι ἀνατροπὴ τῆς τῶν Μονοφυσιτῶν προτάσεως
τῆς λεγούσης, ὅτι “Εἰ τελεία θεότης ἐστὶν ἡ σαρκωθεῖσα τοῦ Θεοῦ
Λόγου ὑπόστασις, καὶ ἐν αὐτῇ ὁράται πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς ἁγίας
20 Τριάδος, εὐρίσκονται πάντα τὰ ἐν τῷ Υἱῷ ὁμολογούμενα ἐν τῇ
οἰκονομίᾳ, ταῦτα τῇ πάσῃ Τριάδι προσαπτόμενα, εἴτε δύο φύσεις,
εἴτε θελήσεις, εἴτε ἐνέργειαι. Οἱ δὲ μὴ οὕτω φρονοῦντες εὐρίσκον-
ται, φησί, διδόντες τῇ ἁγίᾳ Τριάδι τρεῖς μὲν φύσεις ἰδικάς, μίαν δὲ
κοινήν”.

25 Εἴρηται μὲν οὖν ἡμῖν πρὸ βραχέως βραχέα περὶ τούτου· ὅπως
δὲ μὴ καὶ ἡμεῖς, ὡς οἱ αἵρετικοί, ἰδίους μύθους ἀναπλάττοντες, τῇ
θείᾳ κατάρα ὑποπέσωμεν τῇ λεγούσῃ, «Οὐαὶ τοῖς ἐξ οἰκείας καρ-
διάς προφητεύουσι, καὶ οὐκ ἐκ Θεοῦ», φέρε ὥσπερ ὁ Δαυὶδ ἐνὶ
λίθῳ Γολιαθίτῃ πᾶσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων πατάξω-
30 μεν, ἀποφράττοντες αὐτῶν τὰ στόματα, τὰ φάσκοντα ὅτι, ὅσα ἂν
προστεθῇ τῷ ἐνὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Χριστῷ, ταῦτα καὶ τῇ πάσῃ
Τριάδι λογίζονται.

φύσεως καὶ γήϊνης σάρκας τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ μακάριοι Πατέρες λένε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, κατὰ κάποιον τρόπο, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις.

Ἄλλὰ ὁ Ἀκέφαλος μᾶς συκοφαντεῖ καὶ γι' αὐτὸ, λέγοντας: “Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις καὶ τὸν προσέλαβε ὁ Θεὸς Λόγος, θὰ βρεθεῖτε ὅτι ὁμολογεῖτε τρεῖς φύσεις στὸν Χριστό”. Σ' αὐτοὺς πρέπει νὰ ποῦμε τὰ ἑξῆς: Ἀπὸ αὐτὸ γίνεστε φανεροὶ ὅτι ἀρνεῖστε τὸν Λόγο τῆς σαρκώσεως καὶ ὁμολογεῖτε ὅτι οὔτε σῶμα, οὔτε ψυχὴ ἔλαβε πραγματικὰ ὁ Θεὸς Λόγος. Ἄν πάλι λέτε ὅτι γενικὰ αὐτὸς ἦταν τέλειος ἄνθρωπος, ὅπως καὶ Θεός, τότε καὶ σεῖς βρίσκεστε νὰ ὁμολογεῖτε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε τρεῖς φύσεις. Ὡστόσο, ὅπως τὸ δένδρο, ἐνῶ ἔχει πάρα πολλές διαφορὲς ποιότητας, δηλαδὴ ρίζας, κλαδιῶν, φύλλων, ἄνθους, καρποῦ, λέγεται μία φύση, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁλόκληρος, ὅπως λέγει ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου Ἰάκωβος, «ὅλη ἡ φύση τῶν ζώων, τῶν πτηνῶν καὶ τῶν θαλασσινῶν δαμάζονται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση»¹⁶.

Ἐπίλυση, δηλαδὴ ἀνατροπὴ τῆς πρότασης τῶν Μονοφυσιτῶν, ἡ ὁποία λέγει: “Ἐὰν ἡ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου ποὺ σαρκώθηκε εἶναι τέλεια θεότητα, καὶ σ' αὐτὴν ὑπάρχει ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς ἁγίας Τριάδας, τότε ὅλα ὅσα μὲ τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας ἀποδίδονται στὸν Υἱό, τὰ ἴδια προσάπτονται καὶ σ' ὅλη τὴν Τριάδα, δηλαδὴ καὶ οἱ δύο φύσεις καὶ οἱ δύο θελήσεις καὶ οἱ δύο ἐνέργειες. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν πιστεύουν ἔτσι, λέγει, βρίσκονται νὰ ἀποδίδουν στὴν ἁγία Τριάδα τρεῖς ἰδιαιτέρους φύσεις, καὶ μία κοινή”.

Ἐχουν βέβαια λεχθεῖ πρὶν ἀπὸ λίγο λίγα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ ἀναπλάθουμε καὶ ἐμεῖς δικούς μας μύθους, ὅπως κάνουν οἱ αἰρετικοί, καὶ ὑποπέσουμε στὴ θεία κατὰρα ἡ ὁποία λέγει, «Ἄλλοιμον σ' αὐτοὺς ποὺ προφητεύουν ἀπὸ τὴ δική τους καρδιά, καὶ ὄχι φωτισμένοι ἀπὸ τὸν Θεό»¹⁷, ἔλα σὰν τὸν Δαβὶδ μὲ μιὰ πέτρα, σὰν ἐκείνη ἐναντίον τοῦ Γολιάθ, νὰ συντρίψουμε ὅλο τὸ στρατόπεδο τῶν ἀλλοφύλων, φράζοντας τὰ στόματά τους, ποὺ λένε, ὅτι ὅσα τυχὸν προστεθοῦν στὸ ἓνα πρόσωπο τῆς ἁγίας Τριάδας, αὐτὰ ὑπολογίζονται καὶ σὲ ὅλη τὴν Τριάδα.

17. Ἰεζ. 13, 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Τοῦ ἁγίου ἀποστολικοῦ διδασκάλου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἐκ τοῦ κεφαλαίου τοῦ περὶ ἠνωμένης καὶ διακεκριμένης θεολογίας.

5 «Καθάπερ φῶτα λαμπτήρων, ἵνα αἰσθητοῖς καὶ ἰδίως χρήσω-
μαι παραδείγμασιν, ὄντα ἐν οἴκῳ τινί, ὅλα ἐν ἀλλήλοις ἐστί, καὶ
ἀκριβῆ τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἰδικῶς ὑφισταμένην ἔχει διάκρισιν, ἠνω-
μένα τῇ διακρίσει καὶ διακεκριμένα τῇ ἐνώσει. Καὶ γοῦν ὁρῶμεν ἐν
οἴκῳ πολλῶν ὄντων τῶν λαμπτήρων, πρὸς ἓν τι φῶς ἐνούμενα τὰ
10 πάντα φῶτα, καὶ μίαν αἴγλην ἀδιάκριτον ἐλάμποντα, καὶ οὐκ ἄν
τις, ὡς οἶμαι, δύναται τὸ τοῦδε τοῦ λαμπτήρος τὸ φῶς ἀπὸ τῶν
ἄλλων ἐκ τοῦ πάντα περιέχοντος ἀέρος διακριῖναι, καὶ ἰδεῖν ἄνευ
θατέρου θάτερον, ὅλων ἐν ὅλοις ἀμιγῶς συγκεκραμένων». Ταῦτα
Διονυσίου.

15 **Σχόλιον.** Ἠνωμένην καὶ διακεκριμένην λέγει τὴν ἁγίαν
Τριάδα, διὰ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας, διαιρετὸν δὲ τῶν ὑποστάσεων.

Ἐπὶ δὲ τὴν λύσιν τῶν εἰρημένων χωρήσωμεν. Ὁλος ὁ νοῦς
τοῦ πατρὸς τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον Ὑπόδειγμα εἶπεν ἐπὶ τῆς
ἁγίας Τριάδος τριῶν τικῶν λύχνων ἢ κηρῶν ἀπτόντων, ἐν τινι ναῶ
20 ἢ οἴκῳ, ταῖς μὲν ὑποστάσεσι διακεκριμένων, ἥγουν κεχωρισμένων
ἐξ ἀλλήλων. Ἄλλος γὰρ καὶ ἄλλος λύχνος ἐστὶν ἰδικῶς ὁ καθ' εἷς,
τῷ δὲ φωτὶ ἠνωμένην ἔχουσι καὶ ἀχώριστον τὴν κοινωνίαν τῆς
φύσεως καὶ τῆς ἐνεργείας, καὶ οὐδεὶς δύναται ἐν τῷ ἀέρι τοῦ οἴκου
διακριῖναι καὶ εἰπεῖν, ποῖον μὲν φῶς ἐστὶ τοῦδε τοῦ λύχνου, ποῖον
25 δὲ τοῦ ἑτέρου. Ταῦτα ὁ διδάσκαλος εἶπεν. Μετέρχεται λοιπὸν ἐκ
τοῦ Τριαδικοῦ εἰς τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον (ἐξοδὸν ἐπὶ Θεοῦ
μηκέτι τοπικὴν νοήσης), καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν τοῦ
Πατρὸς, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν τὴν φάσκουσαν, ὅτι «Ἐγὼ ἐκ τοῦ
Πατρὸς μου ἐξῆλθον, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα μου ὑπάγω».

30 **Διονυσίου.** «Ἀλλὰ καὶ εἰ τὸν ἓνα τις τῶν πυρσῶν ὑπεξαγά-
γοι τοῦ δωματίου, συνεξελάσεται καὶ τὸ οἰκεῖον ἅπαν φῶς, οὐδέν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Τοῦ ἁγίου ἀποστολικοῦ δασκάλου Διονυσίου τοῦ Ἁρεοπαγίτη, ἀπὸ τὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν ἑνωμένη καὶ διακεκριμένη θεολογία¹⁸.

«Ὅπως τὰ φῶτα τῶν λαμπτήρων, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω αἰσθητὰ καὶ προσωπικὰ παραδείγματα, ὅταν βρίσκονται μέσα σὲ κάποιο σπίτι, ὅλα ὑπάρχουν τὸ ἓνα μέσα στὸ ἄλλο, ἀλλὰ καὶ διατηροῦν τὴν ὑπάρχουσα μεταξύ τους διάκριση, ὄντας ἑνωμένα κατὰ τὴ διάκριση καὶ χωρισμένα κατὰ τὴν ἑνωση. Γιατὶ βλέπουμε σὲ ἓνα σπίτι, ἐνῶ ὑπάρχουν πολλοὶ λαμπτήρες, νὰ ἐνώνονται σὲ ἓνα φῶς ὅλα τὰ φῶτα, καὶ νὰ ἐκπέμπουν μιὰ λάμψη ἀδιαχώριστη, καὶ νομίζω πῶς κανένας δὲν θὰ μπορούσε νὰ διακρίνει τὸ φῶς τοῦ ἑνὸς λαμπτήρα ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ ὁ ἀέρας τὰ περιλαμβάνει ὅλα, οὔτε μπορεῖ νὰ δεῖ τὸ ἓνα χωρὶς τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ ὅλα εἶναι ἀναμιγμένα μέσα σὲ ὅλα». Αὐτὰ εἶναι λόγια τοῦ Διονυσίου.

Σχόλιο. Ὀνομάζει ἑνωμένη καὶ διαιρεμένη τὴν ἁγία Τριάδα, ἐπειδὴ ἔχουν κοινὴ οὐσία καὶ διαιροῦνται ὡς πρὸς τὶς ὑποστάσεις.

Ἄς προχωρήσουμε λοιπὸν στὴν ἀνάλυση αὐτῶν ποὺ ἔχουν λεχθεῖ. Τὸ νόημα τοῦ παραδείγματος τοῦ πατέρα εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἄνεφερε ὡς παράδειγμα τῆς ἁγίας Τριάδας τρία λυχνάκια ἢ κεριὰ ποὺ εἶναι ἀναμιγμένα σὲ κάποια ἐκκλησία ἢ σπίτι, τὰ ὅποια ὡς πρὸς τὶς ὑποστάσεις διακρίνονται μεταξύ τους, δηλαδὴ εἶναι χωρισμένα. Γιατὶ τὸ κάθε λυχνάκι εἶναι διαφορετικὸ καὶ ἰδιαίτερο, ἀλλὰ μὲ τὸ φῶς ἔχουν ἑνωμένη καὶ ἀχώριστη τὴν ἐνότητα τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐνέργειας, καὶ κανένας στὸν ἀέρα τοῦ σπιτιοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει καὶ νὰ πεῖ ποιὸ φῶς εἶναι αὐτοῦ τοῦ λυχναριοῦ καὶ ποιὸ τοῦ ἄλλου. Αὐτὰ εἶπε ὁ δάσκαλος. Μεταβαίνει λοιπὸν ἀπὸ τὸν Τριαδικὸ στὸν λόγο τῆς θείας οἰκονομίας (τὴν ἔξοδο στὸν Θεὸ νὰ μὴ τὴν ἐκλάβεις τοπικῆ), καὶ στὴν ἔξοδο τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀπὸ τὸν Πατέρα, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια του ποὺ λένε: «Ἐγὼ ἦρθα ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, καὶ πηγαίνω στὸν Πατέρα μου»¹⁹.

Τοῦ Διονυσίου. «Ἀλλὰ καὶ ἂν κάποιος βγάλει τὸ ἓνα λυχνάκι ἀπὸ τὸ δωμάτιο, θὰ βγάλει συγχρόνως καὶ ὅλο τὸ φῶς του, χωρὶς νὰ

19. Ἰω. 13, 3.

τι τῶν ἐτέρων φώτων ἐν ἑαυτῷ συνεπισπώμενον, ἢ τοῦ ἑαυτοῦ τοῖς ἐτέροις καταλιπών». Ἐξελθὼν, φησὶν, ὁ Υἱὸς ἐκ Πατρὸς καὶ ἐπιδημήσας ἐν τῷ κόσμῳ, οὔτε τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα συνεξήγαγε σὺν ἑαυτῷ, οὔτε μὴν τῶν οἰκειῶν τι ὁ ἐξελθὼν ἐκείνοις κατέλιπεν, 5 ἀλλ' ἰδιαίτερον τῆς ἑαυτοῦ μόνης ὑποστάσεως ἐποίησατο ἔξοδον. Εἶτα ἐν τοῖς ἐξῆς τρανοῖ τὰ εἰρημένα λέγων «Διακέκριται δὲ τῆς ἀγαθοπρεποῦς εἰς ἡμᾶς θεουργίας τὸ καθ' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν ὀλικῶς καὶ ἀληθῶς οὐσιωθῆναι τὸν ὑπερούσιον Λόγον».

Ἐρμηνεία· Διακέκριται, τοῦτ' ἔστι κεχώρισται τοῦ Τριαδι-
10 κοῦ καὶ θεολογικοῦ λόγου, τῷ καθ' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν ὀλικῶς καὶ ἀληθῶς σαρκωθῆναι (τοῦτ' ἔστιν, ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ σαρκώσεως Χριστοῦ λόγος), καὶ δρᾶσαι καὶ παθεῖν ὅσα τῆς ἀνθρωπικῆς αὐτοῦ θεουργίας ἐστὶν ἔγκριτα καὶ ἐξαιρέτα. Ἐγκριτα, φησί, καὶ ἐξαιρέτα, τοῦτ' ἔστι, καθαρὰ καὶ ἀδιάβλητα τῆς ἀνθρωπίνης
15 αὐτοῦ φύσεως, ἅτινά εἰσι τόκος, νηπιότης, αὔξεις, πείνα, δίψα, κόπος, λύπη, δάκρυα, πτύελοι, ἰδρῶτες, τρηῆσις, φθορά, λύσις, θνήσις, νέκρωσις, ἀφθεγξία, ἀκινήσια. Ἐπιφέρει γὰρ ἀκολούθως λέγων «Τούτοις γὰρ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα κατ' οὐδένα κεκοινώ-
νηκε λόγον».

20 Αἰσχνέσθω Σευῆρος, αἰσχνέσθω Διόσκορος καὶ Τιμόθεος καὶ Εὐτυχής, αἰσχνέσθω Θεοδόσιος καὶ Ἰάκωβος, αἰσχνέσθω τὸ «δεκακέρατον» τοῦ Ἀντιχρίστου, τὸ λέγον, ὅτι «Πάντα τὰ ἐν τῷ Χριστῷ λεγόμενα, ταῦτα καὶ τῇ πάσῃ Τριάδι ἀρμόζουσιν». Ἴδου γὰρ σαφῶς ὁ ἀποστολικὸς φωστήρ τῆς οἰκουμένης φησὶν, ὅτι τοῖς
25 ἐν σαρκὶ ἢ διὰ σαρκὸς Χριστῷ πεπραγμένοις ἢ προσειλημμένοις, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατ' οὐδένα κεκοινώνηκαν τρόπον «Εἰ μὴ πού τις φαίη, φησί, κατὰ τὴν ἀγαθοειδῆ καὶ φιλάνθρωπον βουλήσιν». Μόνη, φησί, τῇ βουλῇ καὶ εὐδοκίᾳ καὶ συναι-
30 νέσει κεκοινώνηκεν ὁ Πατὴρ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ τῆς σαρκώσεως Χριστοῦ λόγῳ καὶ τρόπῳ. Ἀκοινώνητοι καὶ ἀλλότριτοι κατὰ τὰς ἰδίας ὑποστάσεις μείναντες πάντων ὧσων ἐκ τῆς Παρθένου προσελάβετο ὁ Θεὸς Λόγος σαρκωθείς. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἀποσπᾶται μαζί μὲ αὐτό καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἄλλων λυχναριῶν, οὔτε νὰ ἀφήνει ἓνα μέρος τοῦ δικοῦ του στὰ ἄλλα». Βγαίνοντας, λέγει, ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἐρχόμενος στὸν κόσμον, οὔτε τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα πῆρε μαζί του, οὔτε καὶ βγαίνοντας ἀφῆσε κάτι ἀπὸ τὰ δικὰ του σ' ἐκείνους, ἀλλὰ ἔκανε ἕξοδο μόνο τῆς δικῆς του ἰδιαίτερης ὑπόστασης. Στὴ συνέχεια ἀναλύει αὐτὰ πού εἰπώθηκαν λέγοντας· «Καὶ διακρίνεται ἀπὸ τὴν ἀγαθοπρεπῆ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ σὲ μᾶς τὸ δικό μας πού ἔλαβε ἀπὸ μᾶς ὁ ὑπερούσιος Λόγος συνολικά καὶ πραγματικά».

Ἐρμηνεία· εἶναι διακεκριμένο, δηλαδή χωρισμένο ἀπὸ τὸν Τριαδικὸ καὶ θεολογικὸ λόγο, τὸ ὅτι ἔλαβε σάρκα ἀπὸ μᾶς ὅμοια μὲ μᾶς συνολικά καὶ πραγματικά (δηλαδή ὁ λόγος τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ), καὶ ἔκανε καὶ ἔπαθε ὅλα ὅσα ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀνθρώπινης θεουργίας του εἶναι ἔγκριτα καὶ ἔξαιρέτικα. Ἐγκριτα καὶ ἔξαιρέτα, δηλαδή καθαρὰ καὶ ἀδιάβλητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ γέννηση, ἡ νηπιακὴ ἡλικία του, τὸ μεγάλωμα, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ὁ κόπος, ἡ λύπη, τὰ δάκρυα, τὰ φτυσίματα, οἱ ἰδρώτες, τὸ τρύπημα, ἡ φθορὰ, ἡ διάλυση, ἡ θνητότητα, ἡ νέκρωση, ἡ ἀδυναμία νὰ μιλήσει, ἡ ἀκίνησία. Γιατὶ προσθέτει στὴ συνέχεια λέγοντας· «Γιατὶ σ' αὐτὰ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα δὲν συμμετεῖχαν κατὰ κανένα τρόπο».

Ἄς ντραπεῖ ὁ Σεβῆρος. Ἄς ντραπεῖ ὁ Διόσκορος καὶ ὁ Τιμόθεος καὶ ὁ Εὐτυχῆς. Ἄς ντραπεῖ ὁ Θεοδόσιος καὶ ὁ Ἰάκωβος. Ἄς ντραπεῖ τὸ δεκακέρατο θηρίο τοῦ Ἀντιχρίστου, πού λέγει ὅτι «Ὅλα ὅσα ἀναφέρονται στὸν Χριστό, ταιριάζουν καὶ σὲ ὅλη τὴν Τριάδα». Γιατὶ νὰ, ὁ ἀποστολικὸς φωστήρας τῆς οἰκουμένης λέγει καθαρὰ, ὅτι σὲ ὅσα ἔγιναν στὸν Χριστό ἢ προσλήφθηκαν ἀπὸ τὴ σάρκα, ἢ μέσω τῆς σάρκας, ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν συμμετεῖχαν μὲ κανένα τρόπο· «Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν κανεῖς ἐννοεῖ», λέγει, «τὴν ἀγαθοειδῆ καὶ φιλάνθρωπη βούληση». Μόνο μὲ τὴ βούληση καὶ εὐνοια καὶ συναίνεση, λέγει, συμμετέσχε ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στὸν λόγο καὶ τὸν τρόπο τῆς σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἐνῶ ἔμειναν ἀμέτοχοι καὶ ξένοι, ὅσον ἀφορᾷ τὶς δικές τους ὑποστάσεις, σὲ ὅλα ὅσα προσέλαβε ὁ Θεὸς Λόγος ἀπὸ τὴν Παρθένο ὅταν σαρκώθηκε. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.

Συγγνώμην αἰτοῦμαι παρὰ τῶν φιλοπόνων· ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, ὡς ὁ Παῦλος βοᾷ, καὶ ἐκ μέρους νοοῦμεν, καὶ ἐκ μέρους λαμβάνομεν, καὶ ἐκ μέρους δογματίζομεν· ὅσον γὰρ ἐρευνᾶται τὸ Θεῖον, τοσοῦτον ἐπὶ πλέον ἀγνοεῖται. Οὔτε γὰρ αὐτοὶ οἱ
5 ἅγιοι ἄγγελοι τελείως τὰ περὶ Θεοῦ ἐπίστανται.

Προσθήσω δὲ ὡσπερ τινὰ στεφάνην ἐπινίκιον νυμφικὴν τῇ θίβλῳ καὶ τάδε· Νόμος θεῖος παλαιός τε καὶ νέος διακελεύεται, «ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων ἴστασθαι πᾶν ῥῆμα». Ἐν τοίνυν τῇ ἀγία συνόδῳ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων Πα-
10 τέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, ἐρρέθη, μὴ ταυτὸν εἶναι τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παρεστήσαμεν. Ὁμοίως καὶ ἡ ἀγία σύνοδος ἢ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον, τῶν διακοσίων ἁγίων Πατέρων, διὰ τοῦ πανσόφου Κυριλλοῦ δημοσίως ὥρισεν, ἕτερον εἶναι καὶ τὴν φύσιν, παρὰ τὴν ὑπόστασιν, ἧτοι τὸ πρόσωπον. Ἀρκοῦσι
15 τοίνυν τῇ ἀγία ἡμῶν καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ πεντακόσιοι δέκα ὀκτὼ Πατέρες εἰς συνηγορίαν καὶ ὑπερμαχίαν κατὰ τῶν Ἀκεφάλων· οὔτε γὰρ ἄνθρωπος, οὔτε πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἰσχύουσί ποτε ἂ ὥρισαν καὶ ἐθέσπισαν οἱ τῶν τοιούτων ἁγίων συνόδων Πατέρες λῦσαι ἢ ἀνατρέψαι. Λοιπὸν, ἡνίκα
20 ἡμῖν οἱ Ἀκέφαλοι προβάλλονται ἐν πολλάκις ῥῆμα ἢ δύο, λέγοντα τὴν φύσιν πρόσωπον, προβαλλόμεθα αὐτοῖς τὸν τῶν πεντακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων Πατέρων χορόν. Τῶν πλειόνων γὰρ ἰσχύει ἢ ψῆφος ἐπὶ παντὶ πράγματι, καθὼς οἱ κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων Χριστοῦ διετάξαντο.

25 Αὐτῷ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

Ζητῶ συγγνώμη ἀπὸ τοὺς φιλόπονους, γιατί, ὅπως φωνάζει ὁ Παῦλος, κατὰ ἓνα μέρος γνωρίζουμε καὶ κατὰ ἓνα μέρος κατανοοῦμε²⁰, καὶ κατὰ ἓνα μέρος παίρνουμε καὶ κατὰ ἓνα μέρος διδάσκουμε. Γιατὶ ὅσο πὸ πολὺ ἐρευνᾶται τὸ Θεῖον, τόσο πὸ πολὺ ἀγνοεῖται. Οὔτε βέβαια καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι γνωρίζουν τέλεια τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Θεό.

Θὰ προσθέσω ὅμως σὰν ἓνα στεφάνι θριαμβευτικὸ καὶ νυφικὸ στὸ βιβλίον καὶ τὰ ἐξῆς· Νόμος θεϊκὸς παλιὸς καὶ νέος παραγγέλλει, «Ἀπὸ τὸ στόμα δύο ἢ τριῶν μαρτύρων νὰ ἐπιβεβαιώνεται κάθε πρᾶγμα»²¹. Λοιπὸν στὴν ἁγία σύνοδος τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτῶ ἁγίων Πατέρων στὴ Νίκαια εἰπώθηκε, ὅτι δὲν εἶναι ἴδιο πρᾶγμα ἡ φύση καὶ ἡ ὑπόστασις, ὅπως μὲ τὰ προηγούμενα παρουσιάσαμε. Ἐπίσης καὶ ἡ ἁγία σύνοδος στὴν Ἔφεσο προηγουμένως τῶν διακοσίων ἁγίων Πατέρων διὰ τοῦ πανσόφου Κυρίλλου ὄρισε δημόσια, ὅτι ἡ φύση εἶναι διαφορετικὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ὑπόστασις, δηλαδή τὸ πρόσωπο. Εἶναι ἀρκετοὶ λοιπὸν γιὰ τὴν ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία μας οἱ πεντακόσιοι δέκα ὀκτῶ Πατέρες ὡς συνήγοροι καὶ ὑπερασπιστὲς ἐναντίον τῶν Ἀκεφάλων. Γιατὶ οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε ὅλες οἱ οὐράνιες δυνάμεις μποροῦν ποτὲ αὐτὰ πού ὄρισαν καὶ θέσπισαν οἱ Πατέρες τῶν συνόδων αὐτῶν νὰ τὰ καταργήσουν ἢ νὰ τὰ ἀνατρέψουν. Γι' αὐτό, ὅταν οἱ Ἀκέφαλοι μᾶς παρουσιάζουν πολλὰ φορὲς μία ἢ δύο μαρτυρίες, πού λένε τὴ φύση πρόσωπο, νὰ τοὺς προβάλλουμε τὸν χορὸ τῶν πεντακοσίων δέκα ὀκτῶ ἁγίων Πατέρων. Γιατὶ ἡ ψῆφος τῶν περισσοτέρων ἰσχύει σὲ κάθε πρᾶγμα, ὅπως ὄρισαν οἱ κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἀπέραντου αἰῶνος. Ἀμήν.

Τέλος

20. Α' Κορ. 13, 12.

21. Δευτ. 19, 15. Ματθ. 18, 16.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΑΞΕΩΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΚΡΙΝΕΙΝ
ΚΑΙ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ

Εὐλόγησον, Πάτερ.

Ἄει μὲν ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις διὰ πάσης τῆς τοῦ Θεοῦ Γραφῆς πρὸς ἐργασίαν τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν ἡμᾶς προτρέπεται, μάλιστα δὲ ἢ διὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ καθ' ἡμέραν ταῖς
5 ψαλμωδίαις μελωδουμένη παραίνεσις Ἡ γὰρ τῶν Ψαλμῶν βίβλος θεοσέβειαν παιδεύει, περὶ πίστεως νομοθετεῖ, σωφροσύνην διδάσκει, εἰς Θεοῦ φόβον ὀδηγεῖ, περὶ κολάσεως διηγεῖται, περὶ κατανύξεως, περὶ ἐγκρατείας, περὶ μετανοίας, περὶ συμπαθείας, περὶ ἀγάπης Θεοῦ, περὶ ὑπομονῆς, περὶ ἀγνείας, περὶ μακροθυμίας,
10 περὶ νηστείας, περὶ εὐποιίας Ἡ γὰρ προσεδρία καὶ σχολή τῆς προσευχῆς καὶ τῶν θείων Γραφῶν μήτηρ ὑπάρχει πασῶν τῶν ἀρετῶν. Διὰ μὲν γὰρ τῆς προσευχῆς πᾶν αἶτημα καὶ δώρημα παρὰ Θεοῦ κομιζόμεθα· «Ἐν ἐκκλησίαις» γάρ, φησὶν, «εὐλογεῖτε τὸν Θεόν», καὶ «Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε». Ὅθεν ἡμῖν ὁ Προ-
15 φῆτης τὴν ἀδιάλειπτον πρὸς Θεὸν προσεδρίαν καὶ σχολὴν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ ἀναγκαίως ὑποτίθεται λέγων· «Σχολάσατε καὶ γινῶτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός». Ἐκτὸς μὲν γὰρ σχολῆς καὶ πολλῆς προσεδρίας τῆς ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ ἐν ταῖς θείαις τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεσιν οὐκ ἔστιν οὔτε τὰ αἰτήματα λαβεῖν, οὔτε τὸν Θεὸν
20 ἀληθῶς ἐπιγινῶναι.

Εἰ γὰρ ἐν ταῖς ἀπολλυμέναις τῶν τεχνῶν σχολαῖς πολλάκις τις χρόνους ἱκανοὺς πεποιηκώς, μόλις ποτὲ τὴν τυχοῦσαν ἠδυνήθη

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΗ
ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΥΝΑΞΗ
ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΗ ΚΡΙΝΟΥΜΕ ΟΥΤΕ ΚΑΙ ΝΑ
ΜΝΗΣΙΚΑΚΟΥΜΕ

Εὐλόγησον, πάτερ.

Πάντοτε βέβαια ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέσω ὁλόκληρης τῆς ἁγίας Γραφῆς μᾶς προτρέπει στήν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἰδιαίτερα μάλιστα ἡ παραίνεση μέσω τοῦ προφήτη Δαβίδ, ἡ ὁποία ψάλλεται καθημερινά. Γιατί τὸ βιβλίο τῶν Ψαλμῶν μᾶς ἐκπαιδεύει στή θεοσεβεία, μᾶς διδάσκει τὴ σωφροσύνη, μᾶς ὁδηγεῖ στὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, μᾶς διηγεῖται γιὰ τὴν κόλαση, τὴν κατάνυξη, τὴν ἐγκράτεια, τὴ μετάνοια, τὴ συμπάθεια, τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὴν ὑπομονή, τὴν ἀγνεία, τὴν ἀνεξικακία, τὴ νηστεία καὶ τὴν εὐεργεσία. Γιατὶ ἡ ἐμμονὴ καὶ διαρκῆς ἀσχολία μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὶς ἅγιες Γραφές, εἶναι μητέρα ὅλων τῶν ἀρετῶν, καθόσον μὲ τὴν προσευχὴ ἀποκομίζουμε κάθε αἶτημα καὶ δῶρημα ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ λέγει: «Στὶς ἱερὲς συνάξεις νὰ ὑμνεῖτε τὸν Θεό»¹, καί, «Μέσα σὲ συνάξεις θὰ σὲ ὑμνῶ»². Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, μᾶς συμβουλεύει ὡς ἀναγκαία τὴν ἀσταμάτητη ἐμμονὴ καὶ ἀσχολία μὲ τὴν προσευχὴ, λέγοντας: «Ἐλευθερωθεῖτε ἀπὸ κάθε περισπασμὸ καὶ μάθετε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός»³. Γιατὶ χωρὶς ἀπασχόληση καὶ μεγάλη ἐμμονὴ σὶς προσευχὲς καὶ σὶς ἀναγνώσεις τῶν ἁγίων Γραφῶν, δὲν μπορούμε νὰ βρούμε ἀνταπόκριση στὰ αἶτήματα, οὔτε καὶ νὰ γνωρίσουμε τὸν Θεὸ πραγματικά.

Ἄν λοιπὸν ἀσχολούμενος κανεὶς μὲ τὶς πρόσκαιρες τέχνες, πολ-
λὲς φορὲς ἀφιερώνοντας πολλὰ χρόνια, μόλις μπορεῖ νὰ μάθει μιὰ

1. Ψαλμ. 67, 27.

2. Ψαλμ. 21, 23.

3. Ψαλμ. 45, 11.

μαθεῖν τέχνην, πῶσω μᾶλλον ὁ τὴν τοῦ Θεοῦ γινῶσιν καὶ τὴν πρὸς
 αὐτὸν εὐαρέστησιν κατορθῶσαι βουλόμενος, ὁφείλει σχολάζειν ἐν
 Θεῷ, καὶ θερμῶς καὶ ἐμπύρως μέχρι τέλους ζωῆς τὴν ἑαυτοῦ
 ψυχὴν ἔχειν πρὸς αὐτὸν ἐπιερωμένην; Οὐχ ὀρᾶς τοὺς τὰς διω-
 5 τικὰς καὶ προσκαίρους λαμβάνοντας ἀρχάς, πῶς, ἐπειδὴν καιροῦ
 τινος δρᾶξονται, ὡς ὑπὸ πυρὸς ὠθούμενοι ὑπὸ τῶν ἰδίων λογι-
 σμῶν ἐλαύνονται καὶ συνωθοῦνται, ἕκαστος αὐτῶν καὶ λέγει,
 “Ἐφ’ ὅσον εὖρον καιρόν! Ἐφ’ ὅσον κρατῶ! Ἐφ’ ὅσον ἔχω τὸ ἐπι-
 τᾶττειν καὶ εἰσακούεσθαι! Ἐφ’ ὅσον τὰ πρὸς τὸν θῖον πράγματά
 10 μοι εὐθέως ὑπακούει! Πλουτήσω, κτίσω, φυτεύσω, ἀρπάσω, πλα-
 τυνῶ, προλάβω πρὶν ἢ γένηται καιροῦ παραλλαγή; Μὴ ἀναμενῶ,
 μὴ ἀμελήσω· οὐ γὰρ οἶδα, τί τέξεται ἡ ἐπιούσα”. Ὑπὸ τούτων καὶ
 τῶν τοιούτων λογισμῶν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐπιείγονται
 ἐν πειρασμοῖς καὶ μερίμναις διωτικαῖς συμπιγόμενοι καὶ οὐ τε-
 15 λεσφοροῦντες, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς λόγος περὶ ψυχῆς, περὶ θανάτου,
 περὶ κολάσεως, περὶ κρίσεως, ἀλλὰ σχεδὸν ἑαυτοὺς ἀγνοοῦμεν
 καὶ ἀπατῶμεν. Καὶ εἶθε μόνον τοῦτο· ἔλαττον ἂν ἦν τὸ κακόν·
 ἀλλὰ καὶ ἀλλήλους μισοῦμεν καὶ λοιδοροῦμεν καὶ ἐπιβουλεύομεν
 καὶ φθονοῦμεν καὶ διαβάλλομεν καὶ σκώπτομεν, καὶ οὐδεὶς ἐξ
 20 ἡμῶν προσέχει ταῖς ἑαυτοῦ ἁμαρτίαις, οὐδεὶς μεριμνᾷ τὸ ἑαυτοῦ
 φορτίον, ἀλλὰ τὰ τῶν πλησίον ἡμῶν ἁμαρτήματα σκοποῦμεν ἀ-
 κριδῶς, ἕως τραχήλου γέμομεν βορβόρου, καὶ οὐδὲν περὶ τούτου
 διαμεριμνῶμεν. Ἔως γήρως τὰ τῶν ἐτέρων μεριμνῶμεν, καὶ οὐδέ
 ἐν αὐτῷ τῷ γήρῳ τὰ ἑαυτῶν κακὰ ἐρευνῶμεν. Καὶ τὰ μὲν μικρὰ
 25 ἐλαττώματα τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν βλέπομεν, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν
 ὀφθαλμῷ ἡμῶν οὐ βλέπομεν. Ὑπὸ τοῦ φορτίου τῶν ἁμαρτημά-
 των ἡμῶν κατακαμπτόμεθα, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐλαττώματα περι-
 εργαζόμεθα, καὶ οὐθ’ οὕτως αἰσχυρόμεθα, οὐδενὸς φειδόμεθα,
 οὐδένα εὐλαβούμεθα, ἀλλὰ πάντας δάκνομεν, πάντας κατεσθί-
 30 μεν, τοὺς μικροὺς, τοὺς μεγάλους, τοὺς αἰτίους, τοὺς ἀναιτίους,
 τοὺς ἱερεῖς, τοὺς διδασκάλους ἡμῶν, τοὺς ὀδηγοῦντας ἡμᾶς, τοὺς
 νουθετοῦντας καὶ ἐπιστρέφοντας. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ

ὅποιαδήποτε τέχνη, πόσο περισσότερο αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ ἀποκτήσει τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γίνῃ εὐάρεστος σ' αὐτόν, ὀφείλει νὰ προσηλώνεται στὸν Θεὸ καὶ νὰ ἔχει μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τὴν ψυχὴν του ἕτοιμη νὰ πετάξῃ μὲ θέρη καὶ φλόγα πρὸς τὸν Θεό· Δὲν βλέπεις αὐτοὺς ποὺ ἀναλαμβάνουν τὶς βιοτικὲς καὶ προσωρινὰς ἐξουσίαις, ὅταν σὲ κάποια εὐκαιρία τὶς ἀρπάξουν, σὰν οἱ λογισμοὶ τοὺς νὰ κατευθύνονται ἀπὸ φωτιά, ὃ καθέννας ἀπὸ αὐτοὺς ὀδηγεῖται καὶ σπρώχνεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ λέγει· “Τώρα ποὺ βρῆκα εὐκαιρία! Τώρα ποὺ ἔχω ἐξουσία! Τώρα ποὺ μπορῶ νὰ διατάξω καὶ νὰ εἰσακούομαι! Τώρα ποὺ οἱ ὑποθέσεις τῆς ζωῆς μου πηγαίνουν καλά, ὡς πλουτίσω, ὡς κτίσω, ὡς φυτέψω, ὡς ἀρπάξω, ὡς αὐξήσω, ὡς προλάβω προτοῦ ἀλλάξουν τὰ πράγματα. Νὰ μὴ περιμένω, νὰ μὴ ἀμελήσω, γιατί δὲν ξέρω τί θὰ φέρει ἡ αὐριανὴ μέρα.” Ἀπὸ αὐτὰς καὶ ἄλλες τέτοιες σκέψεις κατεχόμενοι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σὰν νὰ ὀδηγοῦνται καὶ νὰ σπρώχνονται ἀπὸ δαίμονες, βιάζονται, συνθλίβονται μέσα σὲ πειρασμοὺς καὶ βιωτικὰς φροντίδες καὶ δὲν πετυχαίνουν τίποτε. Καὶ δὲν νοιάζονται καθόλου γιὰ τὴν ψυχὴν, γιὰ τὸν θάνατο, γιὰ τὴν κόλαση, γιὰ τὴν κρίση, ἀλλὰ σχεδὸν ἀγνοοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τοὺς ξεγελάμε. Καὶ μακάρι νὰ ἦταν μόνο αὐτό· θὰ ἦταν τὸ λιγώτερο κακό. Ἐμεῖς ὅμως καὶ μισοῦμε ὃ ἕνας τὸν ἄλλο, καὶ τὸν κακολογοῦμε, καὶ συνωμοτοῦμε ἐναντίον του, καὶ τὸν φθονοῦμε, καὶ τὸν διαβάλλουμε καὶ τὸν κοροϊδεύουμε, καὶ κανέναν ἀπὸ μᾶς δὲν προσέχει τὶς δικές του ἁμαρτίαι, κανέναν δὲν φροντίζει γιὰ τὸ δικό του φορτίο, ἀλλὰ παρατηροῦμε μὲ ἀκρίβεια τὶς ἁμαρτίαι τῶν πλησίων μας, ἐνῶ εἴμαστε μέχρι τὸν λαιμὸν γεμάτοι ἀπὸ βουρκο καὶ δὲν φροντίζουμε καθόλου γι' αὐτό. Μέχρι τὰ γηρατειὰ μας ἐνδιαφερόμαστε γιὰ αὐτὰ ποὺ κάνουν οἱ ἄλλοι, καὶ οὔτε στὰ γεράματα μας δὲν ἐξετάζουμε τὰ δικά μας κακὰ. Καὶ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα βέβαια τῶν ἀδελφῶν μας τὰ βλέπουμε, ἐνῶ τὸ δοκάρει ποὺ ἔχουμε στὸ μάτι μας δὲν τὸ βλέπουμε. Γονατίζουμε ἀπὸ τὸ φορτίο τῶν ἁμαρτημάτων μας, καὶ περιεργαζόμεστε τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, καὶ οὔτε ἔτσι ντρεπόμαστε καθόλου, δὲν λυπόμαστε κανέναν, δὲν σεβόμαστε κανέναν, ἀλλὰ ὅλους τοὺς δαγκάνουμε, ὅλους τοὺς κατατρῶμε, τοὺς μικροὺς, τοὺς μεγάλους, τοὺς αἴτιους, τοὺς ἀναίτιους, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς δασκάλους μας, τοὺς καθοδηγητὰς μας, αὐτοὺς ποὺ μᾶς νουθετοῦν, καὶ αὐτοὺς

ἐπέρχεται ἐφ' ἡμᾶς, διὰ τοῦτο παιδευόμεθα καὶ παραδιδόμεθα εἰς
πολλὰς θλίψεις καὶ περιστάσεις, διὰ τὴν κατέχουσαν ἡμᾶς πώρω-
σιν.

Πολλὴ γὰρ ἡ τύφλωσις ἡμῶν, πολλὴ ἡ ῥαθυμία, πολλὴ ἡ ἀμέ-
5 λεια. Οὐκ ἔστι παρ' ἡμῖν κατάνυξις, οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ, οὐδὲ
διόρθωσις, οὔτε μετάνοια, ἀλλ' ὅλος ἡμῶν ὁ νοῦς εἰς πονηρίας καὶ
τρυφὰς καὶ μέθην. Καὶ πολλάκις μὲν διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ἐν θεά-
τροις καὶ αἰσχρολογίαις καὶ λοιποῖς τοῦ διαδόλου ἔργοις ἀσχολού-
μενοι, οὐκ ἀκηδιῶμεν, ἀλλὰ καὶ βρώσεως διὰ ταῦτα καταφρονου-
10 μεν, καὶ οἴκου καὶ ἐτέρων ἀναγκαίων πραγμάτων, ἐν ἐκκλησίᾳ δὲ
τοῦ Θεοῦ καὶ προσευχῇ καὶ ἀναγνώσει μίαν μόνην ὥραν παραστή-
ναι τῷ Θεῷ οὐ βουλόμεθα, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πυρός, οὕτω τῆς ἐκκλησίας
τοῦ Θεοῦ ἐξελθεῖν σπεύδομεν· καὶ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον, μείζονα
περικοπὴν εἰ εἶπη, ἀγανακτοῦμεν καὶ περιστατούμεθα· καὶ ὁ τὰς
15 εὐχὰς ποιῶν ἱερεὺς, εἰ ταῦτα σμικρὸν παρεκτείνῃ, στυγνάζομεν
καὶ ὀλιγωροῦμεν· καὶ ὁ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσφέρων, εἰ
πρὸς βραχὺ βραδύνη, ἀκηδιῶμεν στυγνάζοντες καὶ χασμώμενοι,
καὶ ὡς ἀπὸ δικαστηρίου, οὕτω συντόμως τῆς προσευχῆς ἀποστή-
ναι σπουδάζομεν· καὶ ἐπὶ τὸ ταῖς ματαίοις πράξεσι καὶ ἀσωτίαις
20 ἀπέρχεσθαι ὑπὸ τοῦ διαδόλου κατεπειγόμεθα· πολλὴ γὰρ ἡ ἡμετέ-
ρα ταλαιπωρία, ἀγαπητοί. Καὶ γὰρ ἐν πάσῃ προσευχῇ καὶ δεήσει
θερμῶς καὶ συντόμως ὀφείλοντες διατίθεσθαι, ἐξαιρέτως δὲ ἐν τῇ
θείᾳ ἱερουργίᾳ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, τοῦτο ποιεῖν χρεωστοῦν-
τες τὸ μετὰ φόβου καὶ τρόμου παρίστασθαι τῷ Δεσπότη ἐν τῇ τοι-
25 αὐτῇ συνάξει, οὐδὲ ταύτην προσφέρομεν παρ' αὐτῷ ἐν εἰλικρινεῖ
δεήσει καὶ «συντετριμμένῳ καὶ κατατετριμμένῳ» φρονήματι· ἀλλὰ
τὰ δικαστήρια ἡμῶν καὶ τὰς διοικήσεις τῶν πολλῶν καὶ ματαίων
ἡμῶν πραγμάτων ἐν ταῖς τοιαύταις συνάξεσι ἐπιτελοῦμεν.

Καὶ οἱ μὲν οὐ φροντίζουσι, οἷα καθάρσει καὶ μετanoία τῇ ἱερᾷ
30 τραπέζῃ προσέλθωσιν, ἀλλὰ ποίοις ἱματίοις καλλωπισθῶσιν. Οἱ
δὲ ἐλθόντες, οὐ μέχρι τῆς συμπληρώσεως παρίστασθαι ἀξιούσιν,
ἀλλὰ δι' ἐτέρων ἐρωτῶσι, τί τελεῖται ἐν τῇ συνάξει, καὶ εἰ ὁ καιρὸς

πὸν μᾶς διορθώνουν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπάνω μας. Γι' αὐτὸ τιμωρούμαστε καὶ παραδινόμαστε σὲ πολλές θλίψεις καὶ δεινὲς περιστάσεις, ἕξαιτίας τῆς πώρωσης πὸν μᾶς διακατέχει.

Εἶναι μεγάλη ἡ τύφλωσή μας, μεγάλη ἡ νωθρότητά μας, μεγάλη ἡ ἀδιαφορία μας. Δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς κατάνυξη, δὲν ὑπάρχει φόβος Θεοῦ, οὔτε διόρθωση, οὔτε μετάνοια, ἀλλὰ ὁ νοῦς μας εἶναι διαρκῶς στὶς πονηρίες, στὶς ἀπολαύσεις, στὴ μέθη. Καὶ ἐνῶ πολλές φορές ὅλη τὴν ἡμέρα ἀσχολοῦμαστε μὲ τὰ θέατρα, τὶς αἰσχρολογίες καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ διαβόλου, δὲν βαριέμαστε καθόλου, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ το φαγητὸ περιφρονοῦμε γι' αὐτὰ, καὶ τὸ σπίτι καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα πράγματα, ἐνῶ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν προσευχὴ καὶ στὴν ἀνάγνωσις δὲν θέλουμε οὔτε μιὰ ὥρα νὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὸν Θεό, ἀλλὰ, ὅπως φεύγουμε ἀπὸ τὴ φωτιᾶ, ἔτσι διαζόμεστε νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν συμβεῖ ἡ περικοπὴ τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου νὰ εἶναι μεγαλύτερη, ἀγανακτοῦμε καὶ στριφογυρίζουμε. Καὶ ὁ ἱερέας πὸν κάνει τὶς προσευχές, ἐὰν λίγο τὶς παρατείνει, δυσανασχετοῦμε καὶ δείχνουμε ἀδιαφορία. Κι ἂν αὐτὸς πὸν προσφέρει τὴν ἀναίμακτη θυσία λίγο καθυστερήσει, βαριέμαστε καὶ δυσανασχετοῦμε καὶ χασμουριώμαστε καὶ διαζόμεστε νὰ ἀπομακρυνθοῦμε σύντομα ἀπὸ τὴν προσευχὴ, σὰν νὰ φεύγουμε ἀπὸ δικαστήριον, καὶ διαζόμεστε ἀπὸ τὸν διάβολο γιὰ νὰ πᾶμε στὶς μάταιες πράξεις καὶ ἀσωτίες. Εἶναι πολὺ μεγάλη ἡ ταλαιπωρία μας, ἀγαπητοί. Γιατί, ἐνῶ ὀφείλουμε σὲ καθὲ προσευχὴ καὶ δέηση νὰ παρακολουθοῦμε μὲ θέρη καὶ ὅλες τὶς δυνάμεις μας, ἰδιαίτερα μάλιστα στὴ θεία τέλεσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἐνῶ πρέπει νὰ στεκόμαστε μπροστὰ στὸν Δεσπότη μὲ φόβο καὶ τρόμο κατὰ τὴ σύναξι, οὔτε αὐτὴ (τὴ θεία Λειτουργία) προσφέρουμε σ' αὐτὸν μὲ εἰλικρινῆ δέηση καὶ συντριμμένο καὶ γεμᾶτο ταπεινώσι φρόνημα, ἀλλὰ στὶς συνάξεις αὐτὲς σκεφτόμαστε τὰ δικαστήριά μας καὶ τὶς διευθετήσεις τῶν πολλῶν καὶ ἄσκοπων ὑποθέσεών μας.

Καὶ ἄλλοι δὲν φροντίζουν μὲ ποιά καθαρότητα καὶ μετάνοια θὰ προσέλθουν στὴν ἱερὴ τράπεζα, ἀλλὰ μὲ ποιά ροῦχα θὰ καλλωπιστοῦν, ἄλλοι πάλι, ἐνῶ ἔρχονται, δὲν καταδέχονται νὰ παραμείνουν μέχρι νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ μυστήριον, ἀλλὰ ρωτοῦν τοὺς ἄλλους,

τῆς μεταλήψεως πάρεστι, καὶ τότε εἰσπηδῶντες δρομαίως ὡς κύνες καὶ τὸν ἄρτον τὸν μυστικὸν ἀρπάζοντες, ἐξέρχονται. Ἄλλοι δὲ παραγενόμενοι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, οὔτε μίαν ὥραν ἡρεμοῦσι, λογολεσχοῦντες πρὸς ἀλλήλους καὶ φλυαρίαις μᾶλλον, ἢ προσευ-
 5 χαῖς συγκροτούμενοι. Ἔτεροι δέ, τὴν μυσταγωγίαν τῆς θείας λειτουργίας καταλείψαντες, πρὸς τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονὰς ἑαυτοὺς ἐκδιδόασιν. Ἄλλοι οὐ σχολάζουσι καὶ προσέχουσι τῷ ἑαυτῷ συνειδῶτι, καθαίροντες τοῦ ῥύπου τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τῆς ἐπιγνώσεως, ἀλλὰ πλείονα ἁμαρτημάτων φορτία ἑαυτοῖς συνάγοντες, τὰ
 10 κάλλη καὶ τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν κατασκοποῦσι, πορνεῖον τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἀλόγου αὐτῶν ἐπιθυμίας ἐργαζόμενοι. Ἔτεροι περὶ πραγμάτων καὶ κτημάτων συμφωνοῦσιν, ἐμπόριον καὶ ἀγορᾶς τόπον τὴν φρικωδεστάτην ἐκείνην ὥραν ποιούμενοι. Ἄλλοι εἰς καταλαλιὰς ἀλλήλων ἢ καὶ αὐτῶν τῶν ἱερέων τὴν
 15 θυσίαν προσφερόντων ἐν τῇ συνάξει ἀπασχολοῦνται.

Οὐκ ἔξω δὲ τῶν τοιούτων τινὲς τῶν γυναικῶν ἐφευρίσκονται, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ὅσαι τῷ διαβόλῳ δουλεύουσιν, οὐ τοσοῦτον τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ σχολάζουσι δι' εὐχήν, ὅσον διὰ τὸ ὀφθῆναι καὶ ἀποπλανῆσαι πολλοὺς τῶν ἀφελεστέρων. Τῆς οὖν παραινέσεως τὰ
 20 δύο γένη προσλαμβάνουσης, τῶν τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς μέθοδον τοῦ λόγου ἐπάνεμι, τοιαῦτα λέγων καὶ θρηνῶν, οἷα ἡμῖν τοῖς δοκοῦσιν εἶναι Χριστιανοῖς ἢ ἑαυτῶν ῥαθυμία καὶ καταφρόνησις εἰργάσατο. Τί γὰρ δεινότερον τοῦ τοιούτου τρόπου, ὅταν, ἀρπαγᾶς καὶ πονηρίας καὶ πλήθη ἁμαρτημάτων ἐν ἑαυτοῖς
 25 ἔχοντες, ὕδατι μικρῷ τὰς χεῖρας ἀπονιπτόμενοι, οὕτω τὸ ἅγιον ἐκεῖνο σῶμα καὶ τὸ θεῖον αἷμα τὸ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ῥεῦσαν σωτηρίας, ἀκάθαρτοι καὶ ἐρρυπωμένοι ὄντες ἑαυτοῖς προσάγομεν;

Οὐχ ὀρᾶς πῶς Ἰούδας, ἀναξίως καὶ δολίως τοῦ σώματος μεταλαβὼν τοῦ δεσποτικοῦ, εὐθέως κατεκρίθη καὶ χώραν δέδωκε
 30 τῷ πονηρῷ; Φησὶ γάρ· «Καὶ λαβὼν τὸ ψάμιον, εὐθέως εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς» οὐ τοῦ ἄρτου καταφρονῶν ὁ διάβολος, ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν μεταλαβόντα ἐλέγχων, ὅτι εἰς κατάκριμα ἑαυτοῦ μετέ-

τί γίνεται στή σύναξη, καί ἄν ἦρθε ἡ ὥρα τῆς μετάληψης. Καί τότε ὀρμώντας γρηγόρα, σάν σκυλιὰ, ἄρπάζουν τὸν μυστικὸ ἄρτο καὶ θγαίνουν ἔξω. Ἄλλοι πάλι ἐρχόμενοι στὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, δὲν ἠσυχάζουν οὔτε μὰ ὥρα συζητώντας μεταξύ τους καὶ φλυαροῦν μᾶλλον, παρὰ προσεύχονται. Ἄλλοι πάλι, ἐγκαταλείποντας τὴν τέλεση τῆς θείας Λειτουργίας, παραδίνουν τοὺς ἑαυτοὺς τους στὶς σαρκικὲς ἡδονές. Ἄλλοι δὲν ἀφοσιώνονται οὔτε προσέχουν τὴ συνείδησή τους, καθαρίζοντάς τὴν ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσία τῶν ἁμαρτημάτων μὲ τὴν ἐπίγνωση, ἀλλὰ συγκεντρώνοντας περισσότερα φορτία ἁμαρτημάτων στὸν ἑαυτοὺς τους, προσέχουν ἐπίμονα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κάλλη τῶν γυναικῶν, μεταβάλλοντας τὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀλόγιστη ἐπιθυμία τους σὲ πορνεῖο. Ἄλλοι κλείνουν συμφωνίες γιὰ πράγματα καὶ κτήματα, κάνοντας τὴν πιὸ φρικτὴ ἐκείνη ὥρα τόπο ἐμπορίου καὶ ἀγορᾶς. Ἄλλοι, τέλος, ἀσχολοῦνται μὲ κακολογίες μεταξύ τους, ἢ εἰς βῆρος καὶ τῶν ἱερέων ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν τὴ θυσία κατὰ τὴ σύναξη.

Ὅμως δὲν ἐξαιροῦνται ἀπὸ αὐτοὺς καὶ μερικὲς γυναῖκες, αὐτὲς ποὺ μαζί μ' αὐτοὺς ὑπηρετοῦν τὸν διάβολο, οἱ ὁποῖες δὲν ἔρχονται στὴν ἐκκλησία τόσο γιὰ νὰ προσευχηθοῦν στὸν Θεό, ὅσο γιὰ νὰ ἐμφανιστοῦν καὶ νὰ ἀποπλανήσουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀφελεῖς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ παραίνεση περιλαμβάνει καὶ τὰ δύο φύλα, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ἐπανέρχομαι στὴν ἀρχικὴ συνέχεια τοῦ λόγου, λέγοντας καὶ θρηνολογώντας γι' αὐτὰ ποὺ ἡ νωθρότητα καὶ ἡ περιφρόνησή μας ἔκανε σὲ μᾶς ποὺ νομίζουμε ὅτι εἴμαστε Χριστιανοί. Πραγματικὰ τί εἶναι πιὸ φοβερὸ ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ μας αὐτὴ, ὅταν, ὄντας μέσα μας γεμᾶτοι ἄρπαγές καὶ πονηρίες καὶ πλῆθος ἁμαρτιῶν, πλένοντας μὲ λίγο νερὸ τὰ χέρια μας, δεχόμαστε μέσα μας τὸ ἅγιο ἐκεῖνο σῶμα καὶ τὸ θεῖο αἷμα, τὸ ὁποῖο χύθηκε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου, ἐνῶ εἴμαστε ἀκάθαρτοι καὶ γεμᾶτοι βρωμιά;

Δὲν βλέπεις, ὅτι ὁ Ἰούδας, ἀφοῦ μετάλαβε ἀνάξια καὶ δόλια τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἀμέσως καταδικάστηκε, καὶ ἔδωσε περισσότερο ἔδαφος στὸν διάβολο; Γιατὶ λέγει· «Καὶ παίρνοντας τὸ ψωμί, ἀμέσως μπῆκε μέσα του ὁ Σατανᾶς»⁴, ὄχι περιφρονώντας ὁ διάβολος τὸν ἄρτο, ἀλλὰ ἐλέγχοντας ἐκεῖνον ποὺ μετάλαβε, γιατί μετέβαλε τὸν ἄρ-

4. Ἰω. 13, 27.

λαβεν. Ποίῳ γὰρ συνειδῶτι, εἶπέ μοι, προσέρχῃ τοῖς μυστηρίοις; ποῖα ψυχῇ, ποῖα λογισμῶ, ἔχων ἔνδον τὸ σὸν συνειδὸς κατήγορον; Εἶπέ μοι, ἄρα εἰ κόπρον φέρων ἐν ταῖς χερσὶν ἐτόλμησας ἂν ἄψασθαι τῶν ἱματίων τῶν βασιλικῶν; καὶ τί λαλῶ τοῦτο, οὐδὲ τῶν 5 σῶν ἱματίων ἤψω ῥυπαράς τὰς χεῖρας ἔχων, ἀλλὰ πρότερον ἀποπλυνάμενος καὶ ἐκμάξας αὐτάς, τότε ἂν τῶν σῶν ἱματίων ἤψω. Τί οὖν; οὐδὲ ὡς ἱματίοις εὐτελέσι καὶ ἐνδύμασι προσάγεις τῷ Θεῷ τὴν τιμὴν; Καὶ ποίας ἀπολαύσεις συγγνώμης, εἶπέ μοι; Οὐ γὰρ τὸ εἰσάρχεσθαι ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ τὰς θείας μορφώσεις 10 τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ τοὺς τιμίους σταυροὺς ἀσπάζεσθαι, τοῦτο ἄρεστόν, οὐδὲ τῷ ὕδατι ἐκπλῦναι τὰς χεῖρας τοῦτο κάθαρσις, ἀλλὰ τὸ ἀποφυγεῖν καὶ ἀποπλῦναι τὸν ῥύπον τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἐξομολογήσει καὶ δάκρυσι καὶ ψυχῇ τεταπεινωμένη ἀποσμήχειν τῶν ἁμαρτημάτων τὰς σειράς, καὶ οὕτω προσέρχεσθαι τοῖς ἀχράν- 15 τοις μυστηρίοις.

Ἄλλ' ἴσως ἔρεῖ τις Οὐκ εὐχαρὲς μοι τὸ δακρῦειν καὶ θρηνεῖν ἑαυτόν. Διὰ τί; Ὅτι οὐ πονεῖς, ὅτι οὐκ αἰσθάνῃ, ὅτι οὐ λογίζῃ τὴν φοβεράν ἡμέραν τῆς κρίσεως ὅμως, εἰ οὐ δύνασαι δακρῦσαι, κἂν ἐπίπονα στέναξον καὶ στήγνασον καὶ τὸν γέλωτα περίκοψαι, κἂν 20 τὴν ἔπαρσιν ἀπόρριψον καὶ μετὰ φόβου παράστηθι τῷ Δεσπότη, τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς γῆν νενευκῶς καὶ καταβεβλημένῳ τῷ φρονήματι αὐτῷ ἐξομολογούμενος. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς τῷ ἐπιγεῖῳ βασιλεῖ παρισταμένους, πολλάκις δὲ καὶ ἀσεβεῖ ὄντι, πῶς αὐτῷ παρίστανται μετὰ πάσης εὐλαθείας, μετὰ φρίκης πρὸς αὐτὸν ἐνατενίζοντες, 25 μῆτε φθεγγόμενοι, μῆτε παρακινούμενοι, μῆτε περισπώμενοι, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ καὶ φόβῳ αὐτῷ παριστάμενοι; Ἡμεῖς δέ, ὡς ἐν θεάτρῳ ἢ βασιλείῳ, οὕτως ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ παριστάμεθα γελῶντες, φλυαροῦντες, λογολεσχοῦντες, ἑαυτοὺς ἀπατῶντες, καὶ δοκοῦντες, ὅτι ἐν ἐκκλησίᾳ παριστάμεθα.

30 Οὐκ οἶδας, ὅτι ἰατρεῖον καὶ λημὴν ἐστὶν ἢ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία; Ἐὰν οὖν ἐν τῷ ἰατρείῳ διαμένης νοσῶν καὶ μὴ θεραπευόμενος, πότε λοιπὸν ἰαθήσῃ; καὶ ἐὰν ἐν τῷ λημένῳ χεμιάζῃ, ποῦ λοιπὸν ἡσυχάσεις; Στήκετε, δυσωπῶ, μετ' εὐλαθείας Στήκετε μετὰ φόβου ἐν

το πρὸς καταδίκη του. Γιατί πές μου· με ποιά συνείδηση προσέρχεσαι στὰ μυστήρια; Μὲ ποιά ψυχὴ καὶ ποιὸ λογισμό, ὅταν μέσα σου ἔχεις τὴ συνείδησή σου νὰ σὲ κατηγορεῖ; Πές μου· ἄραγε, ἂν στὰ χέρια σου κρατοῦσες κοπριά, θὰ τολμοῦσες νὰ ἀγγίξεις τὰ βασιλικά ἐνδύματα; Καὶ γιατί λέγω αὐτό; οὔτε τὰ δικά σου ροῦχα θὰ ἔπιανες ἔχοντας ἀκάθαρτα χέρια, ἀλλὰ, ἀφοῦ πρῶτα τὰ ἔπλυνες καὶ τὰ σκούπιζες, τότε θὰ ἔπιανες τὰ δικά σου ροῦχα. Γιατί λοιπὸν δὲν προσφέρεις στὸν Θεὸ οὔτε τὴν τιμὴ πού προσφέρεις στὰ εὐτελεῖ φορέματα καὶ ἐνδύματα; Καὶ ποιά συγγνώμη, πές μου, θὰ ἔχεις; Γιατί, τὸ νὰ μπαίνεις στὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀσπάζεσαι τὶς θεῖες μορφὲς τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ τοὺς τίμους σταυρούς, δὲν εἶναι ἄρεστό αὐτό. Οὔτε τὸ νὰ πλένεις τὰ χέρια με νερὸ εἶναι κάθαρση, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀποφεύγεις καὶ νὰ πλένεις τὴν ἀκαθαρσία τῶν ἁμαρτημάτων σου, καὶ με ἔξομολόγηση καὶ δάκρυα καὶ ταπεινωμένη ψυχὴ νὰ σκουπίζεις τὶς σειρὲς τῶν ἁμαρτημάτων σου, καὶ ἔτσι νὰ πλησιάζεις στὰ ἄχραντα μυστήρια.

Ἄλλ' ἴσως κάποιος πεῖ· Δὲν μοῦ εἶναι εὐχάριστο τὸ νὰ δακρῶζω καὶ νὰ θρηνῶ τὸν ἑαυτό μου. Γιατί; Ἐπειδὴ δὲ πονᾶς, ἐπειδὴ δὲν αἰσθάνεσαι, ἐπειδὴ δὲν σκέπτεσαι τὴ φοβερὴ ἡμέρα τῆς κρίσεως. Ὅμως, ἂν δὲν μπορεῖς νὰ δακρῶσεις, ἔστω στέναξε με πόνο, κατσούφιασε, κόψε τὸ γέλιο, ἀπόβαλε τὴν ἔπαρση καὶ με φόβο στάσου μπροστὰ στὸν Δεσπότη, ἔχοντας τὰ μάτια στραμμένα πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἔξομολογούμενος σ' αὐτὸν με ταπεινὸ φρόνημα. Δὲν βλέπεις αὐτοὺς πού στέκονται μπροστὰ στὸν ἐπίγειο βασιλιὰ, ὁ ὁποῖος πολλὰ φορὲς εἶναι καὶ ἀσεβής, πῶς στέκονται μπροστὰ του με κάθε εὐλάβεια, ἀτενίζοντάς τον με τρόμο, χωρὶς νὰ μιλοῦν, οὔτε νὰ κινουῦνται, οὔτε νὰ στρέφονται ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἀλλὰ στέκονται μπροστὰ του ἡσυχιοὶ καὶ γεμάτοι φόβο; Ἐνῶ ἐμεῖς πηγαίνουμε στὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ σὰν νὰ μπαίνουμε σὲ θέατρο ἢ δημόσιο λουτρό, γελώντας, φλυαρώντας, κουβεντιάζοντας, ἔξαπατώντας τοὺς ἑαυτοὺς μας, καὶ νομίζοντας ὅτι βρισκόμαστε σὲ ἐκκλησία.

Δὲν ξέρεις ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ εἶναι νοσοκομεῖο καὶ λιμάνι; Ἐὰν λοιπὸν μένεις ἄρρωστος στὸ νοσοκομεῖο καὶ δὲν θεραπεύεσαι, πότε θὰ θεραπευτεῖς; Καὶ ἐὰν βρισκόμενος μέσα στὸ λιμάνι κινδυνεύεις ἀπὸ τρικυμία, τότε πού θὰ βρεῖς ἡσυχία; Νὰ στέκεστε, παρα-

τῆ φοδερά ὥρα τῆς ἀναφορᾶς οἶα γὰρ διαθέσει καὶ οἶα λογισμῶ
 παρίσταται ἕκαστος ὑμῶν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, οὕτω καὶ προσ-
 αναφέρεται τῷ Δεσπότη. Ἀναφορὰ γὰρ λέγεται διὰ τὸ πρὸς Θεὸν
 ἀναφέρεσθαι. Παράστηθι οὖν τῷ Θεῷ μεθ' ἡσυχίας καὶ κατανύξε-
 5 ως. Ἐξομολόγησαι τῷ Θεῷ διὰ τῶν ἱερέων τὰς ἁμαρτίας σου.
 Καταδίκασόν σου τὰς πράξεις, καὶ μὴ αἰσχυνηθῆς· ἔστι γὰρ
 «αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν, καὶ ἔστιν αἰσχύνη δόξα καὶ χάρις».
 Κατάκρινον σευατὸν ἐνώπιον ἀνθρώπων, ἵνα ἐνώπιον ἀγγέλων
 καὶ παντὸς τοῦ κόσμου ὁ κριτῆς σε δικαιώσῃ· αἴτησαι ἔλεος, αἴτη-
 10 σαι συγγνώμην, αἴτησαι ἄφεσιν τῶν παρελθόντων καὶ λύτρωσιν
 τῶν μελλόντων, ἵνα πρεπόντως τοῖς μυστηρίοις προσέλθῃς, ἵνα
 καθαρῶ συνειδῷ τὸ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος μεταλάβῃς, ἵνα
 σου εἰς κάθαρσιν καὶ μὴ εἰς κατάκριμα γένηται. Ἄκουσον τοῦ
 θείου Παύλου λέγοντος «Δοκιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν, καὶ οὐ-
 15 τως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐ-
 σθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ δια-
 κρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς
 καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί». Ὁρᾶς ὅτι καὶ ἀσθένεια καὶ
 θάνατοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπάγονται, διὰ τὸ ἀναξίως τοῖς θείοις
 20 μυστηρίοις προσέρχεσθαι;

Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖς· Καὶ τίς ἄξιός ἐστιν; Οἶδα τοῦτο καὶ γὰρ. Ἄλλ'
 ὁμως ἄξιός γενήσῃ, μόνον εἰ θουληθῆς. Ἐπίγνωθι σαυτὸν ἁμαρ-
 τωλόν. Ἐκκοψον ἑαυτὸν τῆς ἁμαρτίας. Ἀπόστηθι τῆς ἁμαρτίας
 καὶ τῆς πονηρίας καὶ τῆς ὀργῆς. Δεῖξον τὰ τῆς μετανοίας ἔργα·
 25 ἀναλαβοῦ σωφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν. Ἐπίδειξαι
 συμπάθειαν ἀπὸ καρπῶν δικαιοσύνης ἐπὶ τοῖς δεομένοις, καὶ γέ-
 γονας ἄξιός Δεήθητι τοῦ Θεοῦ ἐν ψυχῇ συντετριμμένη, καὶ αὐτὸς
 πληροφορήσει τὰ αἰτήματά σου· ἐπεὶ, εἰ μὴ τοῦτο ποιήσεις, μάτην
 σχολάζεις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ δεσποτικὴ ἢ
 30 φωνή· «Τί γάρ», φησί, «λέγετε τό, Κύριε, Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε τὸ
 θέλημά μου;». Καὶ γὰρ «ἢ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι».
 Καὶ τί, φησὶν, ἐπειδὴ πονηρὰ ἔργα ἔχω, οὐ δεῖ προσεύχεσθαι; οὐ

καλῶ, μὲ εὐλάβεια. Νὰ στέκεστε μὲ φόβο τὴν ὥρα τῆς ἀναφορᾶς. Γιατὶ μὲ ὅποια διάθεση καὶ μὲ ὅποιο λογισμό στέκεται ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς τὴν ὥρα ἐκείνη, ἔτσι ἀναφέρεται στὸν Δεσπότη. Γιατὶ ἀναφορὰ λέγεται ἐπειδὴ ἀναφέρεται κανεὶς στὸν Θεό. Στάσου λοιπὸν μπροστὰ στὸν Θεὸ μὲ ἡσυχία καὶ κατάνυξη. Ἐξομολογήσου στὸν Θεό, μέσω τῶν ἱερέων, τὶς ἁμαρτίες σου. Καταδίκησε τὶς πράξεις σου καὶ μὴ ντρέπεσαι. Γιατὶ ὑπάρχει ντροπὴ ποὺ φέρνει ἁμαρτία, καὶ ὑπάρχει ντροπὴ ποὺ εἶναι δόξα καὶ χάρις⁴. Καταδίκησε τὸν ἑαυτὸ σου μπροστὰ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ σὲ δικαιώσει ὁ Κριτὴς μπροστὰ τοὺς ἀγγέλους καὶ ὀλόκληρο τὸν κόσμον. Ζήτησε ἔλεος, ζήτησε συγγνώμη, ζήτησε συγχώρηση αὐτῶν ποὺ πέρασαν καὶ λύτρωση ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ ἔρθουν, γιὰ νὰ πλησιάσεις στὰ μυστήρια ὅπως πρέπει, ὥστε μὲ καθαρῇ τῇ συνείδηση νὰ μεταλάβεις τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ συντελέσουν γιὰ τὴν καθαρὴ σου καὶ ὄχι γιὰ τὴν καταδίκη σου. Ἄκουσε τὸν θεῖο Παῦλο ποὺ λέγει· «Ἄς ἐξετάζει ὁ καθένας πρῶτα τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ἔτσι νὰ τρώει ἀπὸ τὸν ἄρτο καὶ νὰ πίνει ἀπὸ τὸ ποτήρι. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ τρώει καὶ πίνει μὲ τρόπο ἀνάξιο, τρώει καὶ πίνει τὴν καταδίκη τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐπειδὴ δὲν διακρίνει τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ μεταξύ σας ὑπάρχουν πολλοὶ ἀνήμποροι καὶ ἄρρωστοι, καὶ ἀρκετοὶ πεθαίνουν»⁵. Βλέπεις ὅτι προξενοῦνται καὶ ἀσθένειες καὶ θάνατοι πολλοί, ἐπειδὴ προσέρχονται στὰ θεῖα μυστήρια χωρὶς νὰ εἶναι ἄξιοι;

Ἄλλ' ἴσως πεῖς· Καὶ ποιὸς εἶναι ἄξιος; Αὐτὸ καὶ ἐγὼ τὸ ξέρω. Ἄλλὰ ἄξιος θὰ γίνεις, μόνο ἂν τὸ θελήσεις. Ἐχε ἐπίγνωση τῆς ἁμαρτωλότητάς σου. Ἀπόκοψε τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν πονηρία καὶ τὴν ὀργή. Παρουσίασε τὰ ἔργα τῆς μετάνοιας. Ἀπόκτησε σωφροσύνη, πραότητα, μακροθυμία. Δεῖξε συμπάθεια μὲ τοὺς καρπούς τῆς δικαιοσύνης πρὸς αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκη, καὶ θὰ γίνεις ἄξιος. Προσευχῆσου στὸν Θεὸ μὲ ψυχὴ ταπεινωμένη, κι αὐτὸς θὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ αἰτήματά σου. Γιατί, ἂν δὲν τὸ κάνεις αὐτό, τότε ἄδικα συχνάζεις στὴν ἐκκλησία. Δὲν εἶναι δικά μου τὰ λόγια, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου· γιατί λέγει· «Γιατί λέτε τό, Κύριε, Κύριε, καὶ δὲν κάνετε τὸ θέλημά μου»⁶; Καθόσον «ἡ πίστη χωρὶς τὰ ἔργα εἶναι νεκρὴ»⁷. Καὶ τί, λέγει· ἐπειδὴ ἔχω

5. Α' Κορ. 9, 27-30.

6. Ματθ. 7, 21.

7. Ἰακ. 2, 20.

δεῖ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ σχολάζειν; Οὐ τοῦτο λέγω, οὐδέ τοῦτο ἐπιτρέπω, ἀλλὰ τὸ ὡς δεῖ προσεύχεσθαι παρακαλῶ, ἵνα ἐν ταῖς προσευχαῖς προσερχόμενοι θεοπρεπῶς παριστάμεθα, ἵνα μὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς εἴπῃ ὁ Χριστός, ὥσπερ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις· «Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν». Εἰ γὰρ οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ἐν τῷ ἰουδαϊκῷ ναῷ τυπτόμενοι ὑπὸ Κυρίου ἐδιώχθησαν, οἱ λοιδοροῦντες ἀλλήλους καὶ μνησικακοῦντες ποίας ἄρα κολάσεως καὶ γεέννης ἀξιοθήσονται; Τί δὲ πεισόμεθα οἱ τῷ Θεῷ συνταπτόμενοι, καὶ 10 τῷ διαβόλῳ ὑποτασσόμενοι;

Ἐπειδὴ γὰρ μεσίτης τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὁ ἱερεὺς τυγχάνει, καὶ ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν τοῦ πλήθους ἁμαρτιῶν Θεὸν ἐξιλεοῦται, βλέπε, πῶς πάντα προασφαλίζεται καὶ διαμαρτύρεται, ὡσανεὶ τῷ λαῷ τοιαῦτά τινα φθεγγόμενος· Ἐπειδήπερ, ὧ ἄνδρες, μεσί- 15 την με πρὸς Θεὸν ὑπὲρ ὑμῶν ἐπὶ τῆς μυστικῆς ταύτης τραπέζης ἐστήσατε, παρακαλῶ, σπουδάσατε καὶ ὑμεῖς σὺν ἐμοί· ἀπόστητε πασῶν τῶν διωτικῶν ἐννοιῶν. Καταλείψατε πᾶσαν σωματικὴν φροντίδα· προσευχῆς γὰρ ἐκτενοῦς, ἀλλ' οὐκ ἀσχολίας ματαίας ὁ καιρός. Ἀκούσατε τί ὁ διάκονος ἡμῖν προσφωνεῖ λέγων· «Στῶμεν 20 καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου». Πρόσχωμεν τῇ ἁγίᾳ ἀναφορᾷ, κλίνωμεν τοὺς ἀνχένας, κλείσωμεν τὴν διάνοιαν, κλείσωμεν τὴν γλῶσσαν, πτερώσωμεν τὸν νοῦν, πρὸς οὐρανὸν ἀνέλθωμεν. Ἄνω σχῶμεν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας, ἄνω πρὸς Θεὸν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα ἐπάρωμεν, παρέλθωμεν τὸν οὐρανόν, παρέλθωμεν τοὺς ἀγγέλους, 25 παρέλθωμεν τὰ Χερουδίμ, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν θρόνον τὸν δεσποτικὸν προσδράμωμεν, αὐτῶν τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ ποδῶν ἐπιλαδώμεθα, δακρύσωμεν, διασώμεθα τὴν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν, ἐξομολογησώμεθα εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν αὐτοῦ θυσιαστήριον.

30 Ταῦτα διαμαρτύρεται ἡμῖν ὁ ἱερεὺς λέγων· «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας». Εἶτα τί πρὸς ταῦτα ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα; «Ἔχομεν πρὸς τὸν Κύριον». Τί λέγεις; τί ποιεῖς; Ὁ νοῦς πρὸς τὰ φθαρτὰ καὶ τὰ

ἔργα πονηρὰ, δὲν πρέπει νὰ προσεύχομαι; Δὲν πρέπει νὰ συχνάζω στὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ; Δὲν λέγω αὐτό, οὔτε τὸ ἀποτρέπω. Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ καὶ σὰς ὑποδεικνύω πῶς πρέπει νὰ προσευχόμεσθε, γιὰ νὰ στεκόμαστε στὶς προσευχὲς μπροστὰ στὸν Θεὸ ὅπως πρέπει, γιὰ νὰ μὴ πεῖ καὶ σὲ μᾶς ὁ Χριστός, ὅπως εἶπε καὶ στοὺς Ἰουδαίους: «Ὁ οἶκος μου ὀνομάζεται οἶκος προσευχῆς, καὶ σεῖς τὸν κάνατε σπήλαιο ληστῶν»⁸. Γιατί, ἂν ἐκεῖνοι ποὺ πωλοῦσαν καὶ ἀγόραζαν στὸν Ἰουδαϊκὸ ναὸ διώχτηκαν ἀπὸ τὸν Κύριο μὲ χτυπήματα, αὐτοὶ ποὺ συκοφαντοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ εἶναι μνησίκακοι ποιᾶς τιμωρίας καὶ κολάσεως θὰ ἀξιωθοῦν; Καὶ τί θὰ πάθουμε ἐμεῖς ποὺ ἀνήκουμε βέβαια στὴν παράταξη τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὑποτασσόμεσθε στὸν διάβολο;

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἱερέας εἶναι μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἐξευμενίζει τὸν Θεὸ γιὰ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ πλήθους, πρόσεχε πῶς διασφαλίζει καὶ διαβεβαιώνει ὅλους λέγοντας κατὰ κάποιον τρόπο στὸν λαὸ περίπου τὰ ἑξῆς: Ἐπειδὴ, ἄνθρωποι μου, μὲ τοποθετήσατε μεσίτη σας πρὸς τὸν Θεὸ στὴ μυστικὴ αὐτὴ τράπεζα, παρακαλῶ, φροντίστε καὶ σεῖς μαζὶ μὲ μένα: ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ ὅλες τίς βιοτικὲς ἔγνοιες. Ἐγκαταλείψετε κάθε σωματικὴ φροντίδα, γιὰτὶ ὁ καιρὸς εἶναι καιρὸς διαρκοῦς προσευχῆς, καὶ ὄχι ἄσκοπης ἀσχολίας. Ἀκοῦστε τί σὰς λέγει ὁ διάκονος προσφωνώντας σας: «Ἄς σταθοῦμε καλά, ἄς σταθοῦμε μὲ φόβο. Ἄς συγκεντρώσουμε τὴν προσοχή μας στὴν ἀναφορὰ, ἄς γείρουμε πρὸς τὰ κάτω τὸν αὐχένα μας, ἄς κλείσουμε τὴ διάνοιά μας, ἄς κλείσουμε τὴ γλῶσσα, ἄς βάλουμε φτερὰ στὸ νοῦ μας, ἄς ἀνεβοῦμε στὸν οὐρανό. Ἄς ὑψώσουμε τὸν νοῦ καὶ τίς καρδιές μας, ἄς σηκώσουμε ψηλὰ στὸν Θεὸ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, ἄς περάσουμε τὸν οὐρανό, ἄς περᾶσουμε τοὺς ἀγγέλους, ἄς περᾶσουμε τὰ Χερουβίμ, καὶ ἄς τρέξουμε πρὸς τὸν ἴδιο τὸν θρόνο τοῦ Κυρίου, ἄς πιάσουμε τὰ ἴδια τὰ ἄχραντα πόδια τοῦ Χριστοῦ, ἄς δακρῦσουμε, ἄς ἀποσπάσουμε μὲ τὴ βία τὴν εὐσπλαγχνία του, ἄς ἐξομολογηθοῦμε στὸ ἅγιο καὶ ὑπερουράνιο καὶ νοερὸ θυσιαστήριό του.

Αὐτὰ μᾶς προτρέπει ὁ ἱερέας λέγοντας: «Ἄς στρέψουμε τίς καρδιές μας πρὸς τὰ ἄνω». Καὶ ἐμεῖς τί ἀπαντοῦμε; «Τίς ἔχουμε στραμμένες πρὸς τὸν Κύριο». Τί λές; Τί κάνεις, Ὁ νοῦς περιστρέφεται γύρω

8. Ματθ. 21, 13.

πρόσκαιρα μετεωρίζεται, και πρὸς σχήματα και οὐσίας και ἡδο-
 νὰς και δίκας ἀσχολεῖται, και λέγεις, Ἔχω πρὸς τὸν Κύριον; Πρόσ-
 εχε, παρακαλῶ, μήπως οὐκ ἔχοις ἄνω τὸν νοῦν πρὸς τὸν Κύριον,
 ἀλλὰ κάτω πρὸς τὸν διάβολον. Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; Ὁ ἱερεὺς τὴν
 5 ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ σοῦ προσφέρει τῷ Δεσπότη, και σὺ κα-
 ταφρονεῖς; Ὁ ἱερεὺς ὑπὲρ σοῦ ἀγωνίζεται ὡς ἐν δικαστηρίῳ φο-
 βερῶ οὕτω τῷ θυσιαστηρίῳ παριστάμενος, παρακαλεῖ και ἐπι-
 σπεύδοι, ἄνωθεν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματός σοι ἐπιφοιτῆσαι,
 και σὺ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας οὐ φροντίζεις; Μή, παρακαλῶ.
 10 Κατάλειπον ταύτην τὴν πονηρὰν και ματαίαν συνήθειαν, συμβόη-
 σον τῷ ἱερεῖ ὑπὲρ σοῦ ἀγωνοζομένῳ, συγκοπίασον αὐτῷ ὑπὲρ σοῦ
 προσευχομένῳ. Ἐπίδος σεαυτὸν ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας «Πολὺ
 ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη». Ἐνεργεῖται δέ, ἐὰν και σὺ
 συναγωνίση τῷ ἱερεῖ και τοὺς τῆς μετανοίας ἐπιδείξη καρπούς
 15 ἐπεὶ «εἷς οἰκοδομῶν, και εἷς καταλύων, τί ὠφέλησαν, ἀλλ' ἢ κό-
 πους». Ποία γὰρ ἔστι χείρων ταύτης τῆς καταλύσεως δεινότης, τὸ
 μὴ μόνον ψεύδεσθαι τῷ Χριστῷ κατ' ἐκείνην τὴν φοβερὰν ὥραν
 τῆς θείας Συνάξεως, ἀλλὰ και τοῖς ἑαυτῶν ἀδελφοῖς μνησικακεῖν,
 καίπερ λέγοντα ἐν τῇ προσευχῇ, τό, «Και ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα
 20 ἡμῶν, ὡς και ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»;

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; τί τολμηρῶς κατὰ τοῦ Θεοῦ νεανιεύη;
 Μνησικακεῖς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου μᾶχαιραν αὐτῷ ἀκονῶν, και
 δόλους κατ' αὐτοῦ κατασκευάζων, και τὸν πονηρὸν ἰὸν ἐν τῇ καρ-
 δία σου φέρων, και βοᾷς τῷ Θεῷ, Ἄφες μοι τὰ ὀφειλήματα, ὡς
 25 καὶ γὰρ ἀφῆκα τῷ ὀφειλέτῃ μου; Εὐξασθαι ἤλθες ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ
 ἐκκλησίᾳ, ἢ ψεύσασθαι; χάριν λαβεῖν, ἢ ὀργὴν ἐπισπάσασθαι;
 ἄφεςιν ἁμαρτιῶν ποιήσασθαι, ἢ προσθήκην πλημμελημάτων;
 σωτηρίαν κομίσασθαι, ἢ κόλασιν; Οὐχ ὀρᾷς, ὅτι διὰ τοῦτο ἀσπα-
 ζόμεθα ἀλλήλους κατ' ἐκείνην τὴν ὥρα τὴν φοβερὰν, ἵνα, πάντα
 30 «σύνδεσμον ἀδικίας» και σκληροκαρδίας ρίψαντες, ἐν καθαρᾷ
 καρδία τῷ Δεσπότη προσέλθωμεν;

ἀπὸ τὰ φθαρτὰ καὶ τὰ πρόσκαιρα, καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὰ μεγαλεῖα καὶ τὶς περιουσίες καὶ τὶς ἡδονὲς καὶ τὶς δίκες, καὶ σὺ λές, τὸν ἔχω στραμμένο πρὸς τὸν Κύριο; Πρόσεχε, παρακαλῶ, μήπως δὲν ἔχεις στραμμένο τὸ νοῦ σου πρὸς τὰ ἑπάνω, πρὸς τὸν Κύριο, ἀλλὰ πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὸν διάβολο. Τί κάνεις, ἄνθρωπε; Ὁ ἱερέας προσφέρει τὴν ἀναίμακτη θυσία γιὰ σένα στὸν Δεσπότη, καὶ σὺ τὸν περιφρονεῖς; Ὁ ἱερέας ἀγωνίζεται γιὰ σένα. Στέκεται στὸ θυσιαστήριο, σὰν σὲ δικαστήριο φοβερό, καὶ παρακαλεῖ καὶ παρακινεῖ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ κατεβεῖ ἀπὸ πάνω σὲ σένα, καὶ σὺ δὲν φροντίζεις γιὰ τὴ σωτηρία σου; Μή, σὲ παρακαλῶ. Ἐγκατέλειψε αὐτὴ τὴν κακὴ καὶ ἄσκολπη συνήθεια, φώναξε μαζὶ μὲ τὸν ἱερέα ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ σένα, κοπίασε καὶ σὺ μαζὶ μὲ αὐτὸν ποὺ προσεύχεται γιὰ σένα. Δῶσε τὸν ἑαυτό σου γιὰ τὴ σωτηρία σου. «Ἡ προσευχὴ τοῦ δικαίου ἔχει μεγάλη δύναμη ὅταν ἐνεργοποιεῖται καὶ ἀπὸ μᾶς»⁹. Καὶ ἐνεργοποιεῖται, ὅταν καὶ σὺ ἀγωνιστεῖς μαζὶ μὲ τὸν ἱερέα, καὶ παρουσιάσεις καρποὺς μετάνοιας. Γιατί «ἐὰν ὁ ἓνας κτίζει καὶ ὁ ἄλλος γκρεμίζει, ποιά ὠφέλεια μπορεῖ νὰ προέλθει, παρὰ μόνο κόποι;»¹⁰. Πραγματικὰ τί ὑπάρχει χειρότερο ἀπὸ αὐτὴ τὴ φοβερὴ πτώση, δηλαδή ὄχι μόνο νὰ ψεύδουσαι στὸν Χριστὸ κατὰ τὴ διάρκειά ἐκείνης τῆς φοβερῆς ὥρας τῆς ἱερῆς Σύναξης, ἀλλὰ καὶ νὰ κρατᾶς μῖσος γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς σου, ἂν καὶ λές στὴν προσευχὴ σου τό· «Καὶ συγχώρησε ὅ,τι κακὸ κάναμε, ὅπως καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμε ἐκείνους ποὺ μᾶς ἔχουν κάνει κακό»¹¹;

Τί λές ἄνθρωπε; Γιατί παιδιστὴς τολμηρὰ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Κρατᾶς μῖσος ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἀκονίζοντας μαχαίρι ἐναντίον του, καὶ ἐτοιμάζοντας πονηρίες ἐναντίον του καὶ ἔχοντας μέσα στὴν καρδιά σου τὸ φοβερὸ δηλητήριο, φωνάζεις στὸν Θεό, Συγχώρησε τὰ κακὰ ποὺ ἔκανα, ὅπως καὶ ἐγὼ συγχώρησα αὐτὸν ποὺ μοῦ ἔκανε κακό; Ἦρθες στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ προσευχηθεῖς, ἢ νὰ πεῖς ψέματα; Νὰ λάβεις χάρη, ἢ νὰ ἀποσπάσεις ὀργή; Νὰ λάβεις συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν σου, ἢ νὰ προσθέσεις σφάλματα; Νὰ ἀποκομίσεις σωτηρία, ἢ κόλαση; Δὲν βλέπεις, ὅτι γι' αὐτὸ ἀσπαζόμαστε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ἐκείνη τὴ φοβερὴ ὥρα, ὥστε, ἀποβάλλοντας ἀπὸ πάνω μας κάθε τι ποὺ μᾶς συνδέει μὲ ἀδικία¹² καὶ σκληροκαρδία, νὰ πλησιάσουμε τὸν Δεσπότη μὲ καθαρὴ καρδιά;

10. Σοφ. Σειράχ 24, 23.

11. Ματθ. 6, 12.

12. Ἦσ. 58, 6.

Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; ἀγγέλων λειτουργούντων, ἑξαπτερούγων
 τὴν μυστικὴν τράπεζαν καλυπτόντων, τῶν Χερουβὶμ παρισταμέ-
 νων καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον λαμπρᾷ τῇ φωνῇ κεκραγόντων, τῶν
 Σεραφὶμ μετ' εὐλαβείας κεκυφότων, τοῦ ἀρχιερέως ὑπὲρ σοῦ ἐξιλε-
 5 ουμένου, πάντων φόβῳ καὶ τρόμῳ διακονουμένων, τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ
 Θεοῦ σφαγιαζομένου, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἄνωθεν ἐπιφοι-
 τῶντος, ἀγγέλων ἀοράτως πάντα τὸν λαὸν περιτρεχόντων καὶ τὰς
 τῶν πιστῶν ψυχὰς σημειουμένων καὶ ἀπογραφομένων, οὐ φροῖτεις
 καταφρονῶν, καὶ ἀσπασμὸν Ἰουδαϊκὸν τὸν ἀδελφὸν ἀσπασζόμε-
 10 νος, καὶ πολυχρονίους μνησικακίας καὶ τὸν ὀλέθριον ἰὸν τοῦ ὄφε-
 ως ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐναποκρύπτων κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου; πῶς οὐ
 φροῖτεις καὶ καταπίπτεις τῷ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας γινώσκοντι
 λέγων, Ἄφες μοι, ὡς καὶ γὰρ ἀφήκα τῷ ἀδελφῷ μου; Τί διαφέρει κα-
 τάρως ἢ τοιαύτη σου εὐχή; Ἴδου ὃ λέγεις καθ' ἑαυτοῦ ἀποφαίνῃ· Εἰ
 15 ἀφῶ, ἄφες εἰ συγχωρῶ, συγχώρησον· εἰ συμπαθῶ, συμπάθησον· εἰ
 κρατῶ μνησικακίαν πρὸς τὸν σύνδουλόν μου, κράτησον· εἰ ὀργίζο-
 μαί, ὀργίσθητι· ἐν ᾧ μέτρῳ μετρῶ, μετρηθήτω μοι· εἰ ἐν ὑποκρίσει
 συγχωρῶ, ἐν ὑποκρίσει ἔλεηθῶ. Ἐγὼ τὴν ψῆφον κατ' ἑμαντοῦ ποι-
 οῦμαι, Δέσποτα· ἤκουσα γὰρ τῆς φοβεραῆς σου φωνῆς τῆς λεγού-
 20 σης, ὅτι «Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν», καὶ, «Ἐάν
 μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ
 ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν». Τούτων οὖν τῶν ἀψευδῶν σου
 φωνῶν ταῖς ἀποφάσεσι πεισθεῖς, ἀφήκα καὶ συνεχώρησα τοῖς
 πταιύσασιν εἰς ἐμέ· ἄφες οὖν, Δέσποτα, ὡς ἀφήκα καὶ γὰρ τοῖς ὁμο-
 25 δούλοις.

Ταῦτα λέγωμεν ταῦτα καθ' ἑκάστην προσευχόμενοι κατὰ τὸν
 καιρὸν τῆς φοβεραῆς καὶ φρικώδους συνάξεως παριστάμενοι, ὅπερ
 γινώσκων ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι τὴν θυσίαν ἐκείνην τὴν ἀ-
 ναίμακτον ἀνυψοῖ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, καὶ πᾶσιν αὐτὸν ὑποδει-
 30 κνύει. Εἶτα ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος καὶ λέγει· Πρόσχωμεν, ὅπερ ἐστί,
 προσέχετε ἑαυτοῖς ἀδελφοί, φησίν. Ἴδου πρὸ βραχέως συνέθεσθε,
 ἔχομεν πρὸς τὸν Κύριον τὰς καρδίας. Καὶ πάλιν τὸ καθαρὸν καὶ

Τί κάνεις, ἄνθρωπε; Ἐνῶ λειτουργοῦν ἄγγελοι καὶ ἑξαπτέρυγα σκεπάζουν τὴ μυστικὴ τράπεζα, τὰ Χερουβὶμ εἶναι παρόντα καὶ ψάλλουν τὸν τρισάγιο ὕμνο μὲ λαμπρὴ φωνή, τὰ Σεραφὶμ σκύδουν μὲ εὐλάβεια, ὁ ἀρχιερέας παρακαλεῖ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ γιὰ σένα, ὅλοι ὑπηρετοῦν μὲ φόβο καὶ τρόμο, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ σφαγιαζεται, τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἔρχεται ἀπὸ πάνω, ἄγγελοι περικυκλώνουν ἀόρατα ὅλον τὸν λαό, καὶ οἱ ψυχές τῶν πιστῶν σημειώνονται καὶ καταγράφονται, δὲν τρέμεις περιφρονώντας τα ὅλα καὶ δίνοντας φίλημα τοῦ Ἰούδα ἀσπαζόμενος τὸν ἀδελφό σου καὶ κρύβοντας μέσα στὴν καρδιά σου μακροχρόνιες μνησικακίες καὶ τὸ καταστρεπτικὸ δηλητήριό τοῦ φιδιοῦ; Πῶς δὲν φρίττεις καὶ δὲν καταρρέεις μπροστὰ σ' αὐτὸν ποὺ γνωρίζει τὰ μυστικὰ τῆς καρδιάς, λέγοντας, «Συγχώρησέ με, ὅπως κι' ἐγὼ συγχώρησα τὸν ἀδελφό μου»; Σὲ τί διαφέρει ἀπὸ τὴν κατάρα αὐτῆ σου ἢ προσευχή; Νά, αὐτὸ ποὺ λές εἶναι ἐναντίον σου· Ἐὰν ἀφήσω, ἄφησέ μου· ἂν συγχωρήσω, συγχώρησέ με· ἂν συμπαθῶ, συμπάθησέ με· ἂν κρατῶ μῖσος πρὸς τὸν σύνδουλό μου, κράτησέ μου καὶ σύ· ἂν ὀργίζομαι, ὀργίσου καὶ σύ· μὲ τὸ μέτρο ποὺ μετρῶ, ἄς μοῦ μετρηθεῖ· ἂν συγχωρῶ μὲ ὑποκρισία, νὰ ἐλεηθῶ μὲ ὑποκρισία· ἐγὼ θγάζω τὴν ἀπόφαση ἐναντίον μου, Κύριε. Γιατί, ἄκουσα τὴ φοβερὴ σου φωνὴ ποὺ λέγει· «Μὲ τὸ μέτρο ποὺ μετρᾶτε, θὰ μετρηθεῖτε καὶ σεῖς»¹³, καὶ, «Ἐὰν δὲν συγχωρήσετε τοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματά τους, οὔτε ὁ οὐράνιος Πατέρας θὰ συγχωρήσει ἐσᾶς»¹⁴. Ἀπὸ αὐτὲς λοιπὸν τίς ἀδιᾶψευστες ἀποφάσεις σου πείσθηκα καὶ ἄφησα καὶ συγχώρησα αὐτοὺς ποὺ ἔφταιξαν σὲ μένα· συγχώρησέ με λοιπὸν, Κύριε, ὅπως καὶ ἐγὼ συγχώρησα τοὺς συνδούλους μου.

Αὐτὰ ἄς λέμε, αὐτὰ κάθε φορὰ ποὺ προσευχόμαστε κατὰ τὴν ὥρα τῆς φοβερῆς καὶ φρικτῆς σύναξης στὴν ὁποία εἴμαστε παρόντες, ποὺ γνωρίζοντάς το ὁ ἱερέας, μετὰ τὸν ἁγιασμό τῆς ἀναίμακτης ἐκείνης θυσίας, σηκώνει ψηλὰ τὸν Ἄρτο τῆς ζωῆς καὶ τὸν δείχνει σὲ ὅλους. Ἐπειτα ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ καὶ λέγει· Ἄς προσέξουμε, ποὺ σημαίνει· Ἀδελφοί, προσέχετε τοὺς ἑαυτοὺς σας. Νὰ πρὶν ἀπὸ λίγο συμφωνήσατε· Ἐχομε τίς καρδιές μας στραμμένες πρὸς τὸν Κύριο. Καὶ πάλι, ὁμολογώντας τὴν καθαρότητα καὶ ἀμνησικακία στὸν Θεό,

13. Ματθ. 7, 2.

14. Ματθ. 6, 15.

ἀμνησίκακον ὁμολογοῦντες Θεῶ, εἶπατε, ὅτι «Ἄφες ἡμῖν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν», διὸ καὶ ἀλλήλους ἠσπίασαθε. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἄνθρωπός εἰμι καὶ γὰρ, ἀγνοῶν τὰς ἐνθυμήσεις ἡμῶν, ἀπορρίπτω ἀπ' ἐμαντοῦ τὸ κρίμα· οὐ γὰρ οἶδα, τίς ἄξιός ἢ 5 ἀνάξιός τῆς τῶν μυστηρίων τούτων μεταλήψεως, καὶ διὰ τοῦτο προσφωνῶ, προσέχειν ὑμᾶς ἑαυτοῖς καὶ ἐπιγινώσκειν, τίνι παρίστασθε.

Εἶτα ἐπάγει ὁ ἱερεὺς εὐθέως καὶ λέγει· «Τὰ Ἅγια τοῖς ἀγίοις». Τί δέ φησιν; Ὁρατε, ἀγαπητοί, πῶς τῇ μεταλήψει τῶν θείων 10 μυστηρίων προσέρχεσθε, μὴ τις ὑμῶν μεταλαβεῖν προσερχόμενος, ἀκούσῃ· μὴ μου ἅπτου, ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ ὁ ἐργαζόμενος μνησικακίαν καὶ ἀνομίαν. Ἀπόστα μακρὰν ὁ μὴ συγχωρήσας τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόφερε τὸ δῶρόν σου, καὶ ἀξιωθήσῃ τῆς μεταλήψεως. Ῥίψον πάντα βόρβορον κακίας ἀπὸ σοῦ, καὶ τότε 15 ἐλθὼν ὑπόδεξαι τὸν καθαρτήριον ἄνθρακα. Εἶπε πρὸς αὐτόν· Οἶδα, Δέσποτα, ὅτι πολλῶν ἁμαρτημάτων καὶ ὀφειλημάτων χρεώστης εἰμί, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἐντολήν συνεχώρησα τοῖς ἐμοῖς ἀδελφοῖς, ἵνα καὶ γὰρ τῆς παρὰ σοῦ συγχωρήσεως ἀξιωθῶ, Δέσποτα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὑποτίθεται ἡμῖν ὁ ἱερεὺς διὰ τῆς μικρᾶς 20 ἐκείνης ἐκφωνήσεως.

Διὸ συγχωρήσωμεν τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν, καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν πᾶσαν κακίαν καὶ πονηρίαν, οἱ βουλόμενοι ἀξίως περιπατήσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθημεν. Μὴ εἴπῃς, πολλὰ συνεχώρησα τῷ ἀδελφῷ μου, καὶ πάλιν μοι ἤμαρτεν, ἐπεὶ καὶ σὺ τὸ αὐτὸ ἀ- 25 κούσεις παρὰ τοῦ Δεσπότη. Μὴ εἴπῃς μεγάλα μοι ὁ δεῖνα ἔπταισεν, τὸν οἶκόν μου ἐπεδούλευσε, τὸν ἀγρόν μου ἰδιοποίησατο, τὸν υἱόν μου ἀπέκτεινε, πολλὰ κακά μοι ἐνεδείξατο, εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλεν, εἰς θάνατόν με παρέδωκεν, καὶ οὐ δύναμαι τοῦτο συγχωρήσαι. Μὴ, ἀγαπητέ, μὴ λέγε οὕτως, παρακαλῶ. Ὅσα γὰρ ἀ- 30 φήσεις τῷ ἀδελφῷ σου, τσαῦτα καὶ μείζονα ἀφήσει σοι ὁ Δεσπότης. Μίμησαι καὶ σὺ Στέφανον ἐκεῖνον τὸν πρῶτον ἐν μάρτυσι. Τί γὰρ ἐκεῖνος ἔλεγε λιθολευστούμενος; «Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην».

εἶπατε· «Συγχώρησέ μας, ὅπως καὶ ἔμεῖς συγχωροῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς ὀφείλουν», γι' αὐτὸ καὶ ἄσπαστήκατε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος καὶ δὲν γνωρίζω τί ἔχετε μέσα στὶς καρδιές σας, ἀπαλλάσσομαι ἀπὸ τὸ κρίμα, γιὰτὶ δὲν γνωρίζω, ποιὸς εἶναι ἄξιος ἢ ἀνάξιος νὰ μεταλάβει αὐτὰ τὰ μυστήρια, καὶ γι' αὐτὸ φωνάζω, νὰ προσέχετε τὸν ἑαυτὸ σας, καὶ νὰ γνωρίζετε καλὰ μπροστὰ σὲ ποιὸν στέκεστε.

Ἔπειτα ὁ ἱερέας προσθέτει ἀμέσως καὶ λέγει· «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις». Καὶ τί ἐννοεῖ μ' αὐτὸ; Προσέχετε, ἀγαπητοί, πῶς προσέχετε στὴ μετάληψη τῶν θείων μυστηρίων, μήπως κάποιος ἀπὸ σᾶς, προσερχόμενος νὰ κοινωνήσῃ, ἀκούσῃ· Μὴ μὲ πλησιάζεις, ἀπομακρύνσου ἀπὸ μένα σὺ ποὺ εἶσαι μνησίκακος καὶ κᾶνεις παρανομία. Πήγαινε μακριὰ, σὺ ποὺ δὲν συγχώρησες τὸν ἀδελφὸ σου, καὶ τότε ἔλα καὶ πρόσφερε τὸ δῶρο, καὶ θὰ ἀξιωθεῖς νὰ μεταλάβεις. Ρίξε ἀπὸ πᾶνω σου ὅλο τὸν βοῦρκο τῆς κακίας, καὶ τότε ἔλα καὶ δέξου τὸν καθαρτήριο ἄνθρακα. Πές σ' αὐτόν· Γνωρίζω, Δέσποτα, ὅτι εἶμαι χρεώστης πολλῶν ὀφειλῶν, ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς ἐντολῆς σου, συγχώρησα τοὺς ἀδελφοὺς μου, ὥστε καὶ ἐγὼ νὰ ἀξιωθῶ νὰ συγχωρηθῶ ἀπὸ σένα, Δέσποτα. Αὐτὰ καὶ παρόμοια τέτοια σᾶς συμβουλεύει μὲ ἐκείνη τὴ σύντομη ἐκφώνηση.

Γι' αὐτὸ ἅς συγχωρήσουμε τοὺς ἀδελφοὺς μας, καὶ ἅς πετάξουμε ἀπὸ πάνω μας κάθε κακία καὶ πονηρία, ὅσοι θέλουμε νὰ περπατήσουμε ἀντάξια πρὸς τὴν πρόσκληση μὲ τὴν ὁποία κληθήκαμε. Νὰ μὴ πεῖς, συγχώρησα πολλὰ πταίσματα τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ πάλι ἡμάρτησε εἰς βᾶρος μου· γιὰτὶ καὶ σὺ θὰ ἀκούσεις τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸν Δεσπότη. Νὰ μὴ πεῖς, Ὁ τὰδε διέπραξε πολλὰ πταίσματα σὲ μένα· ἐπιβουλεύτηκε τὸ σπίτι μου, οἰκειοποιήθηκε τὸ χωράφι μου, σκότωσε τὸν γιό μου, μοῦ ἔκανε πολλὰ κακά, μὲ ἔβαλε στὴ φυλακὴ, μὲ παρέδωσε σὲ θάνατο, καὶ δὲν μπορῶ αὐτὸ νὰ τοῦ τὸ συγχωρήσω. Μὴ, ἀγαπητέ, μὴ μιᾶς ἔτσι, σὲ παρακαλῶ. Γιὰτὶ ὅσα συγχωρήσεις στὸν ἀδελφὸ σου, τόσα καὶ μεταλύτερα θὰ σοῦ συγχωρήσῃ ὁ Δεσπότης. Μιμήσου καὶ σὺ τὸν Στέφανο, ἐκείνον τὸν πρῶτο μεταξὺ τῶν μαρτύρων. Γιὰτὶ τί ἔλεγε ἐκεῖνος ὅταν τὸν λιθοβολοῦσαν, «Κύριε, μὴ λογιარიάσεις σ' αὐτοὺς τὴν ἁμαρτία αὐτή»¹⁵.

15. Πράξ. 7, 59.

Μίμησαι Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόν σου, οὗ καὶ οἱ Γαλιλαῖοι λογογράφοι μέμνηται εὐχόμενον ὑπὲρ τῶν ἀναιρούντων αὐτὸν καὶ λέγοντα· «Κύριε, ἄφες αὐτοῖς ὅτι οὐκ οἶδασι, τί ποιῶσι». Μίμησαι αὐτὸν τὸν Δεσπότην, τὸν διὰ τὴν σὴν σωτηρίαν θάνατον καταδε-
 5 ξάμενον, καὶ εἰ ἐπὶ ξύλου σε θελήσει ὁ ἀδελφός σου ἀναρτῆσαι, συμβόησον τῷ Δεσπότη καὶ εἰπέ· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Ὅρα τὸν μυρία τάλαντα τῷ Δεσπότη χρεωστοῦντα. Μυρία δὲ τάλαντα ἀκούων, φορτία ἁμαρτημάτων νόησον. Οὗτος ἐπειδὴ προσέπεσε τῷ Δεσπότη, ἐπειδὴ παρεκάλεσεν, ἐπειδὴ ἐδυσώπησεν,
 10 ἐπὶ πᾶσιν ἐκείνοις συγχωρήσεως ἔτυχε· μνησικακήσας δὲ καὶ μὴ συγχωρήσας τῷ συνδούλῳ αὐτοῦ, οὐκ ἔτι ἀνέσεως ἔτυχεν, ἀλλ' αἰωνία παρεδόθη γεέννη, καὶ ἴσχυσεν ἡ μνησικακία μόνη ἀπολέσαι αὐτόν, ὑπὲρ πάντα ἐκεῖνα τὰ βαρῆα τῶν μυρίων ταλάντων ἁμαρτήματα.

15 Διό, παρακαλῶ, φεύγωμεν τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ ἀσυγχώρητον ἁμάρτημα. Καὶ εἰ θούλει μαθεῖν, ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν χειρῶν ὑπάρχει ἡ τῆς μνησικακίας σκότωση, ἄκουσον. Πᾶσα ἁμαρτία πρὸς βραχὺ μὲν ἐπιτελεῖται, ταχέως δὲ καὶ τελειοῦται, οἷον πορνεύει τις, καὶ μετὰ τοῦτο τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματος ἐννοή-
 20 σας, πρὸς ἐπίγνωσιν μεταβαίνει, ἡ μνησικακία δὲ ἄπανστον ἔχει τὸ πάθος φλεγμαῖνον. Καὶ γὰρ καὶ ἀνιστάμενος καὶ κοιταζόμενος καὶ προσευχόμενος καὶ ὁδοιπορῶν, ἄπανστον καὶ ἀδιάλειπτον κέκτηται τὸν ἴον ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ ὁ τούτῳ τῷ πάθει κατεχόμενος, ὥστε τὸν τούτῳ δεδουλωμένον μῆτε χάριτος Θεοῦ ἀπολαύειν, μῆτε
 25 ἀφέσεως ἁμαρτημάτων ἀξιοῦσθαι. Ὅπου γὰρ μνησικακία πεφυτευμένη, ἐκεῖ οὐδὲν ὠφελεῖ, οὐ νηστεία, οὐ προσευχή, οὐ δάκρυα, οὐκ ἐξομολόγησις, οὐ δέησις, οὐ παρθενία, οὐκ ἐλεημοσύνη, οὐκ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθόν· πάντα γὰρ καταλύει ἡ μνησικακία ἢ πρὸς τὸν ἀδελφόν.

30 Προσέχωμεν δὲ κακείνῳ μετὰ ἀκριβείας. Οὐ γὰρ εἶπεν, Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ μνησθῆς, ὅτι ἔχεις τι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἀλλά, «Μνησθῆς, ὅτι ἔχεις τι κατὰ

Μιμήσου τὸν ἀδελφόθεο Ἰάκωβο, γιὰ τὸν ὁποῖον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι λογογράφοι ἀναφέρουν, ὅτι προσευχόταν γιὰ ἐκείνους πού τὸν σκότωναν καὶ ἔλεγε· Κύριε, συγχώρησέ τους, γιατί δὲν ξέρουν τί κάνουν. Μιμήσου τὸν ἴδιο τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος γιὰ τὴ δική σου σωτηρία καταδέχτηκε νὰ πεθάνει, καὶ ἐὰν ὁ ἀδελφός σου θελήσει νὰ σὲ κρεμάσει πάνω σὲ ξύλο, φώναξε μαζί μὲ τὸν Κύριο καὶ πές· «Πατέρα, συγχώρησέ τους αὐτὴ τὴν ἁμαρτία»¹⁶. Πρόσεχε ἐκεῖνον πού χρεωστοῦσε στὸν κύριό του δέκα χιλιάδες τάλαντα¹⁷. Ὅταν ἀκοῦς δέκα χιλιάδες τάλαντα, σκέψου φορτία ἁμαρτημάτων. Ἐπειδὴ αὐτὸς ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ κυρίου του, ἔπειδὴ τὸν παρακάλεσε, ἔπειδὴ τὸν ἰκέτευσε, γιὰ ὅλα ἐκεῖνα πέτυχε τὴ συγχώρηση. Ἐπειδὴ ὅμως ἔδειξε μνησικακία καὶ δὲν συγχώρησε τὸν σύνδουλό του, δὲν συγχωρήθηκε τελικά, ἀλλὰ παραδόθηκε στὴν αἰώνια φωτιά, καὶ ἦταν ἀρκετὴ μόνο ἡ μνησικακία νὰ τὸν ὀδηγήσει στὴν ἀπώλεια, περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ βαρεῖα ἁμαρτήματα τῶν δέκα χιλιάδων τάλαντων.

Γι' αὐτό, παρακαλῶ, νὰ ἀποφεύγουμε αὐτὸ τὸ πονηρὸ καὶ ἀσυγχώρητο ἁμάρτημα. Καὶ ἂν θέλεις νὰ μάθεις, ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἁμαρτία χειρότερη εἶναι ἡ σκότωση τῆς μνησικακίας, ἄκουσε· Κάθε ἁμαρτία πού γίνεται διαρκεῖ λίγο καὶ γρήγορα τελειώνει, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, κάποιος πορνεύει, καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτό, καταλαβαίνοντας τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματός του μετανοεῖ, ἐνῶ ἡ μνησικακία διατηρεῖ συνεχῶς τὸ πάθος φλογισμένο. Γιατί, καὶ ὅταν σηκώνεται, καὶ ὅταν κοιμᾶται, καὶ ὅταν προσεύχεται, καὶ ὅταν βαζίζει, ἔχει διαρκῶς μέσα στὴν καρδιά του τὸ δηλητήριο ἐκεῖνος πού εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό, ὥστε αὐτὸς πού εἶναι ὑποδουλωμένος σ' αὐτό, οὔτε τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ ἀπολαμβάνει, οὔτε νὰ ἀξιῶνεται ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν του. Γιατί, ὅπου εἶναι φυτευμένη ἡ μνησικακία, ἐκεῖ τίποτε δὲν ὠφελεῖ, οὔτε νηστεία, οὔτε προσευχή, οὔτε δάκρυα, οὔτε ἔξομολόγηση, οὔτε δέηση, οὔτε παρθενία, οὔτε ἐλεημοσύνη, οὔτε κανένα ἄλλο ἀγαθό. Καθόσον ὅλα τὰ καταστρέφει ἡ μνησικακία πρὸς τὸν ἀδελφό μας.

Νὰ προσέχουμε ὅμως καλὰ καὶ ἐκεῖνο· γιατί δὲν εἶπε, Ἐὰν προσφέρεις τὸ δῶρο σου στὸ θυσιαστήριο καὶ θυμηθεῖς, ὅτι ἔχεις κάτι ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἀλλὰ «Ἐὰν θυμηθεῖς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει

16. Λουκᾶ 23, 34.

17. Ματθ. 18, 24.

σου ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου». Εἰ οὖν καὶ τὴν κακίαν καὶ πονηρίαν τοῦ ἀδελφοῦ ὀφείλομεν θεραπεύειν, ποίαν συγγνώμην ἔχομεν ἡμεῖς, οὐ μόνον τοῦτο μὴ ποιῶντες, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀ-
 5 δελφοῖς ἡμῶν μνησικακοῦντες, καὶ τὸν πονηρὸν ἰὸν τοῦ ὄφους ἐν ἑαυτοῖς ἀποκρύπτοντες; Πολλῶν ἀκούω πολλάκις λεγόντων· Οἴμοι! πῶς ἔχω σωθῆναι; Νηστεύειν οὐκ ἰσχύω, ἀγρυπνεῖν οὐκ ἐπίσταμαι, παρθενεύειν οὐ δύναμαι, κόσμου ἀναχωρῆσαι οὐ φέρω· πῶς λοιπὸν δύναμαι σωθῆναι; Πῶς; Ἐγὼ σοι λέγω· Ἄφες, καὶ ἀ-
 10 φεθήσεται σοι συγχώρησον, καὶ συγχωρηθήσεται σοι· ἰδοὺ μία ὁδὸς σύντομος πρὸς σωτηρίαν. Ὑποδείξω σοι οὖν καὶ δευτέραν. Ποίαν; «Μὴ κρίνετε», φησί, «καὶ οὐ μὴ κριθῆτε». Ἴδου καὶ ἄλλη χωρὶς νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ κόπου.

Μὴ τοίνυν κρίνης τὸν ἀδελφόν, εἰ καὶ ἰδίους ὀφθαλμοῖς ἴδῃς
 15 αὐτὸν ἁμαρτάνοντα. Εἷς γάρ ἐστιν ὁ Κριτῆς καὶ Δεσπότης, ὃς καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ μία ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἐν ἣ παραστησόμεθα, τετραηλισμένοι κατὰ τὰς πράξεις ἡμῶν καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἔλεον λαμβάνοντες «Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ». Ὁ οὖν κρίνων πρὸ τῆς
 20 τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, Ἀντίχριστός ἐστιν, ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ ἀρπάξει. Μὴ τοίνυν κρίνωμεν τοὺς ἀδελφούς, παρακαλῶ, ἵνα συγχωρήσεως ἀξιωθῶμεν. Σὺ μὲν γὰρ ἴσως ὁρᾷς αὐτὸν ἁμαρτάνοντα, οὐκ οἶδας δὲ ποίῳ τέλει τὸν βίον παρέλθοι. Ὁ ληστής ἐκεῖνος ὁ τῷ Ἰησοῦ συσταυρωθεὶς φονεὺς ἦν καὶ ἀνθρωποκτόνος, ὃ
 25 δὲ Ἰούδας ἀπόστολος καὶ μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῶν γνησίων μαθητῶν, καὶ ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ἡ ἐναλλαγὴ γέγονε, ὃ ληστής εἰς βασιλείαν, ὃ δὲ μαθητῆς εἰς ἀπώλειαν. Πλὴν ἔστω, ὅτι καὶ ἁμαρτωλός ἐστιν ὁ ἀδελφός· πόθεν γινώσκεις τὰς λοιπὰς αὐτοῦ πράξεις; Καὶ γὰρ πολλοὶ πολλάκις ἁμαρτήσαντες φανερώς, μετενόησαν με-
 30 γάλως κρυπτῶς, καὶ ἡμεῖς μὲν ἁμαρτάνοντας αὐτοὺς εἶδομεν, τὴν δὲ μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν αὐτῶν οὐκ ἔγνωμεν, καὶ παρ' ἡμῖν

κάτι ἔναντίον σου, πήγαινε πρῶτα καὶ συμφιλιώσου μὲ τὸν ἀδελφὸ σου, καὶ τότε ἔλα καὶ πρόσφερε τὸ δῶρο σου»¹⁸. Ἐὰν λοιπὸν ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ θεραπεύουμε καὶ τὴν κακία τοῦ ἀδελφοῦ μας, ποιά συγγνώμη θὰ ἔχουμε ἑμεῖς ὅταν, ὄχι μόνο αὐτὸ δὲν κάνουμε, ἀλλὰ κρατᾶμε κακία ἔναντίον τῶν ἀδελφῶν μας καὶ κρύβουμε τὸ δηλητήριο τοῦ φιδιοῦ μέσα μας; Ἄκούω πολλοὺς πολλές φορές νὰ λένε: Ἄλλοίμονο, πῶς μπορῶ νὰ σωθῶ; Νὰ νηστεύω δὲν μπορῶ, νὰ ἀγρυπνήσω δὲν ξέρω, νὰ μείνω παρθένος δὲν μπορῶ, νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸν κόσμον δὲν τὸ ὑποφέρω· πῶς λοιπὸν μπορῶ νὰ σωθῶ; Πῶς; Θὰ σοῦ πῶ ἐγώ· Ἔφησε, καὶ θὰ σοῦ ἀφεθεῖ· συγχώρησε, καὶ θὰ συγχωρηθεῖς¹⁹. Νὰ ἕνας δρόμος σύντομος πρὸς τὴ σωτηρία. Θὰ σοῦ ὑποδείξω τώρα καὶ δεύτερον. Ποιόν; «Μὴ κρίνετε», λέγει, «καὶ δὲν θὰ κριθεῖτε»²⁰. Νὰ καὶ ἄλλος δρόμος, πού δὲν χρειάζεται νηστεία, ἀγρυπνία καὶ κόπο.

Νὰ μὴ κατακρίνεις λοιπὸν τὸν ἀδελφὸ σου, ἔστω καὶ ἂν τὸν δεῖς μὲ τὰ ἴδια σου τὰ μάτια νὰ ἁμαρτάνει. Γιατὶ ἕνας εἶναι ὁ Κριτὴς καὶ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνταμείψει τὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του, καὶ μία εἶναι ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία θὰ παρουσιαστοῦμε γυμνοί, ἀνάλογα μὲ τίς πράξεις μας, καὶ θὰ λάβουμε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ «ὁ Πατέρας δὲν δικάζει κανένα, ἀλλὰ ὅλη τὴν κρίση τὴν ἀνέθεσε στὸν Υἱό»²¹. Αὐτὸς λοιπὸν πού κρίνει πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, εἶναι Ἄντιχριστός, ἐπειδὴ ἀρπάζει τὸ ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄς μὴ κρίνουμε λοιπὸν τοὺς ἀδελφούς μας, παρακαλῶ, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ συγχωρηθοῦμε. Γιατὶ σὺ ἴσως βέβαια νὰ τὸν βλέπεις νὰ ἁμαρτάνει, δὲν γνωρίζεις ὅμως μὲ ποιο τέλος θὰ τελειώσει τὴ ζωὴ του. Ὁ ληστὴς ἐκεῖνος πού σταυρώθηκε μαζί μὲ τὸν Ἰησοῦ ἦταν φονιάς καὶ ἀνθρωποκτόνος, ἐνῶ ὁ Ἰούδας ἦταν μαθητὴς καὶ ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς γνήσιους μαθητὴς, καὶ μέσα σὲ λίγο χρόνο ἔγινε ἡ ἀλλαγὴ· ὁ ληστὴς στὴ βασιλεία, ἐνῶ ὁ μαθητὴς στὴν ἀπώλεια. Ἄλλὰ ἔστω, ὅτι ὁ ἀδελφός εἶναι καὶ ἁμαρτωλός· ἀπὸ ποῦ γνωρίζεις τίς ὑπόλοιπες πράξεις του; Γιατὶ πολλοὶ πού ἁμάρτησαν πολλές φορές φανερά, μετανόησαν πολὺ κρυφά, καὶ ἑμεῖς βέβαια τοὺς εἶδαμε νὰ ἁμαρτάνουν, τὴ μετάνοια ὅμως καὶ τὴν ἐπιστροφή

20. Ὁπ. π.

21. Ἰω. 5, 22.

μὲν ὡς ἁμαρτωλοὶ κρίνονται, παρὰ δὲ Θεῷ δεδικαιωμένοι τυγχάνουσι.

Διὸ παρακαλῶ, μὴ μνησικακῶμεν, μηδὲ κρίνωμεν μηδένα ἄνθρωπον, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ δίκαιος κριτής, «ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτά τοῦ σκοτούς, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν». Ἐξαιρέτως δὲ μηδὲ ἱερέα Θεοῦ περὶ κρυπτῶν καὶ ἀδήλων πραγμάτων, ὧν εἰς αὐτὸν ἤκουσας, ἀνάκρινε. Μὴ εἴπῃς, Ἄμαρτωλός ἐστιν ὁ προσφέρων, καταδεδικασμένος ἐστίν, ἀνάξιός ἐστι, καὶ οὐκ ἐπιφοιτᾷ ἢ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος. Μηδὲν τοιοῦτον ἐννοή-
10 σῃς. Ἄλλος ἐστίν ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης καὶ ἐξεταστής. Ἐπίγνωθι σαυτόν, ὅτι σοῦ πᾶς ὑψηλότερος, καὶ παραχώρησον τῷ δικαίῳ κριτῇ τὴν κρίσιν· ἔστω δὲ ὁ ἱερεὺς εἰς τὰ περὶ Θεοῦ μὴ σφαλ-
λόμενος δόγματα, τῶν δὲ λοιπῶν οὐκ εἶ σὺ δικαστής, εἶ ἄρα οὐκ ἐξέστης ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐπιγινώσκεις τὸ οἰκειῶν μέτρον τε καὶ ἀξίω-
15 μα. Τί οὖν φησίν; Οὐχ ὑπόκειται ἀνακρίσει καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσιν ἀρχιερεῦς; Ναί, φημί. Ἄλλ' οὐ διὰ σοῦ οὗτος ἀνακριθήσεται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἢ καὶ πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἀρχιερέως. Τί τὸν πομμένα ἀνακρίνεις, πρόβατον ὑπάρχων; Τί ἀρπάζεις φαρισαϊκῶς τὸ τοῦ Θεοῦ κριτήριον καὶ τὸ ἱερόν ἀξίωμα,
20 ὅπερ σοι οὐκ ἐνεχειρίσθη οὐδὲ ὑπὸ Θεοῦ πεπίστευται;

Διὸ, παρακαλῶ, μὴ κρίνετέ τινα, ἐξαιρέτως δὲ ἱερέα Θεοῦ, ἀλλὰ μετὰ πίστεως πρόσελθε καὶ μετανοίας ἐμπράκτου, καὶ συνειδότος καθαροῦ τοῖς θείοις μυστηρίοις, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ ἐπιτεύξεις πάντων. Ἐπεὶ, κἂν ἄγγελος Θεοῦ ἐστίν ὁ προσφέρων τὴν
25 ἀναίμακτον θυσίαν, σὺ δὲ ἀναξίως προσέρχῃ, οὐδαμῶς σε ὁ ἄγγελος ἁμαρτημάτων καθαρῶς. Καὶ ὅτι τὸ λεγόμενον ἀληθές, αὐτὸς ὁ Ἰούδας μαρτυρεῖ. Οὗτος γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀχράντων χειρῶν τοῦ Δεσπότη τὸν θεῖον ἄρτον δεξάμενος, ἐπειδὴ ἀναξίως τοῦτον ἐδέξατο, εὐθέως εἰσηλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς.

30 Καὶ εἰ βούλεσθέ τινος διηγήματος ἀκούσαι, ὅτι τὸ μὴ κρίναί τινα τῶν ἁμαρτημάτων ἐλευθεροῖ, καὶ πάλιν τὸ κρίναι τὰ ἁμαρτήματα ἐπισφραγίζει, ἀκούσατε. Ἔτι γάρ, μαρτυροῦντος τοῦ Χρι-

τους δὲν τὴν γνωρίσαμε, καὶ ἔτσι ἀπὸ μᾶς ἀσφαλῶς κρίνονται ὡς ἁμαρτωλοί, ἐνῶ ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι δικαιωμένοι.

Γι' αὐτὸ, παρακαλῶ, νὰ μὴ κρατᾶμε τὸ μῖσος, νὰ μὴ κρίνουμε κανέναν ἄνθρωπο γιὰ τίποτε, μέχρι νὰ ἔρθει ὁ δίκαιος κριτῆς, «ὁ ὁποῖος θὰ φέρει στὸ φῶς τὰ ὅσα διαπραχθήκαν κρυφὰ στὸ σκοτάδι, καὶ θὰ φανερώσει τὶς σκέψεις τῶν καρδιῶν»²². Προπαντὸς οὔτε ἱερέα τοῦ Θεοῦ νὰ κρίνεις γιὰ κρυφές καὶ ἀφανέρωτες πράξεις, τὶς ὁποῖες ἀκουσες νὰ λέγονται γι' αὐτόν. Νὰ μὴ πεῖς· Εἶναι ἁμαρτωλὸς αὐτὸς ποὺ προσφέρει τὴν ἀναίμακτη θυσία, εἶναι καταδικασμένος, εἶναι ἀνάξιος, καὶ δὲν ἔρχεται ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴ βάλεις στὸν νοῦ σου. Ἄλλος εἶναι ὁ γνώστης τῶν κρυφῶν καὶ δικαστῆς. Ἐσὺ νὰ ἔχεις ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ σου, ὅτι ὁ καθένας εἶναι πιὸ ψηλὸς ἀπὸ σένα, καὶ ἄφησε στὸν δίκαιο κριτῆ τὴν κρίση. Μόνο ὁ ἱερεὺς νὰ μὴ κάνει λάθος στὰ δόγματα γιὰ τὸν Θεό· ὅσο γιὰ τὰ ἄλλα δὲν εἶσαι σὺ δικαστῆς, ἐφόσον δὲν ἔχεις κυριευθεῖ ἀπὸ παραφροσύνη, ἀλλὰ γνωρίζεις τὸ δικὸ σου μέτρο καὶ ἀξίωμα. Τί λέγει λοιπόν; Δὲν ὑπόκειται σὲ κρίση ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικούς κανόνες; Ναι, λέγω. Ἀλλὰ δὲν θὰ κριθεῖ αὐτὸς ἀπὸ σένα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό, ἢ πολλὰς φορὲς καὶ ἀπὸ ἀνώτερον ἀρχιερέα. Γιατί ἀνακρίνεις τὸν ποιμένα, ἀφοῦ εἶσαι πρόβατο; Γιατί ἀρπάζεις κατὰ τρόπο φαρισαϊκὸ τὸ κριτήριον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἱερὸ ἀξίωμα, ποὺ δὲν σοῦ δόθηκε, οὔτε σοῦ τὸ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός;

Γι' αὐτὸ, παρακαλῶ, μὴ κατακρίνετε κανέναν, καὶ προπαντὸς ἱερέα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πλησίασε μὲ πίστη καὶ μὲ ἔμπρακτη μετάνοια καὶ συνείδηση καθαρὴ στὰ θεῖα μυστήρια, καὶ θὰ ἐπιτύχεις τὸν ἁγιασμό ὅλων. Γιατί, ἀκόμα καὶ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἂν εἶναι αὐτὸς ποὺ προσφέρει τὴν ἀναίμακτη θυσία, καὶ ἐσὺ προσέρχεσαι ἀνάξια, δὲν θὰ σὲ καθαρίσει ὁ ἄγγελος ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες. Καὶ ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγω εἶναι ἀληθινὸ, τὸ βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Ἰούδας. Γιατί αὐτὸς, ἂν καὶ δέχτηκε τὸν θεῖο ἄρτο ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Δεσπότη, ἐπειδὴ τὸν δέχτηκε ἀνάξια, ἀμέσως μπῆκε μέσα του ὁ Σατανᾶς.

Καὶ ἂν θέλετε νὰ ἀκούσετε μιὰ διήγηση, γιὰ τὸ ὅτι τὸ νὰ μὴ κρίνει κανεὶς τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων τὸν ἐλευθερώνει, ἐνῶ τὸ νὰ κρίνει τὰ ἁμαρτήματα, τὰ ἐπισφραγίζει, ἀκοῦστε· καὶ μάρτυς μου ὁ

22. Α' Κορ. 4, 5.

στοῦ καὶ Δεσπότου, ἐν σαρκὶ ζῶσιν οἱ τοῦτο θεασάμενοι. Ἄνηρ
 τις τῶν ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι διαπρεπόντων, ἐν ἀμελείᾳ πάσῃ
 καὶ ῥαθυμία τὸν ἑαυτοῦ βίον διατελέσας, ἠσθένησε τὴν πρὸς
 θάνατον αὐτοῦ ἀρρωστίαν, καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὰς ἐσχάτας
 5 ἀναπνοάς, οὐδαμῶς τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ἐφοβήθη, ἀλλὰ μετὰ
 πάσης εὐχαριστίας καὶ προθυμίας τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐχωρίζετο.
 Εἰς οὖν τῶν συγκαθεζομένων θεοφιλεστάτων πατέρων ἠρώτησεν
 αὐτὸν λέγων· Ἀδελφέ, πίστευσον, ὡς ἡμεῖς ἐθεωροῦμεν, ἐνομίζο-
 10 καὶ πόθεν σοι ἢ τοιαύτη ἀμεριμνία κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, οὐκ οἶ-
 δαμεν.

Πρὸς ταῦτα ὁ ἀδελφὸς ἀπεκρίθη· Ὅντως, τίμοι πατέρες, ἀληθῶς
 ἐν πάσῃ ῥαθυμία τὸν ἑαυτοῦ βίον διήνυσσα, καὶ νῦν ἤγαγον τὸ
 χειρόγραφον τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ πρὸς με τῇ
 15 ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ ὑπαναγνώσαντες τὰ ἀμαρτήματα, ἅπερ ἔπραξα
 ἀφ' οὗ ἀπεταξάμην, εἶπον πρὸς με· Γνωρίζεις ταῦτα; Καὶ εἶπον
 Naί, ἀκριδῶς ἐπίσταμαι αὐτά· ἀλλ' ὅμως ἀφ' οὗ ἀπεταξάμην καὶ
 γέγονα μοναχός, οὔτε ἔκρινά τινα τῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἐμνησικά-
 κησα. Καὶ παρακαλῶ φυλαχθῆναι καὶ ἐπ' ἐμοὶ τὸν λόγον τοῦ Χρι-
 20 στοῦ. Εἶπε γάρ· «Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε», καί, «Ἄφες, καὶ
 ἀφεθήσεται ὑμῖν». Καὶ ὡς ταῦτα εἶπον πρὸς τοὺς ἀγγέλους, ἐσχί-
 σθη εὐθέως τὸ χειρόγραφον τῶν ἀμαρτιῶν μου, καὶ ἰδοὺ μετὰ
 πάσης χαρᾶς καὶ ἀμεριμνίας ἀπέρχομαι πρὸς τὸν Χριστόν.

Καὶ ὡς ταῦτα ὁ ἀδελφὸς τοῖς πατράσι διηγήσατο, παρέδωκε
 25 τὸ πνεῦμα ἐν εἰρήνῃ τῷ Κυρίῳ, πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ οἰκοδομὴν
 τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ ποιησάμενος. Ἡστινος ὠφελείας, οἰκοδο-
 μῆς καὶ μερίδος ἐκ τοῦ φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀτρώτους ἀπὸ πάσης
 κατακρίσεως καὶ μνησικακίας, καὶ ἡμεῖς ἀξιωθείμεν, χάριτι καὶ
 φιλανθρωπία τοῦ παναγίου καὶ ἐλεήμονος Θεοῦ ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ
 30 πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ μονογενεῖ αὐ-
 τοῦ Υἱῷ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ
 ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Χριστὸς καὶ Δεσπότης, ὅτι ἀκόμα ζοῦν ἐκεῖνοι ποὺ τὸ εἶδαν. Κάποιος ἄνδρας ποὺ διακρινόταν στὸ μοναχικὸ σχῆμα, ἀφοῦ πέρασε τὴ ζωὴ του μὲ κάθε ἀμέλεια καὶ νωθρότητα, ἀρρώστησε τὴν ἐπιθανάτια ἀρρώστια, καὶ ὅταν ἔφτασε στὶς τελευταῖες ἀναπνοές, δὲν φοβόταν καθόλου τὸν θάνατό του, ἀλλὰ χωριζόταν ἀπὸ τὸ σῶμα του μὲ πολλὴ εὐχαριστία καὶ προθυμία. Ἐνας λοιπὸν ἀπὸ τοὺς θεοφιλεῖς πατέρες ποὺ καθόταν κοντά του τὸν ρώτησε λέγοντάς του· Ἀδελφέ, πίστεψε, ὅπως σὲ βλέπαμε, νομίζαμε, ὅτι πέρασες τὴ ζωὴ σου μὲ μεγάλη νωθρότητα καὶ ἀδιαφορία, καὶ δὲν γνωρίζουμε ἀπὸ ποῦ πηγάζει αὐτὴ ἢ ἀμεριμνησία τὴν ὥρα αὐτή.

Καὶ ὁ ἀδελφὸς ἀπάντησε στὴν ἐρώτηση αὐτή· Πραγματικὰ, τίμοι πατέρες, εἶναι ἀλήθεια ὅτι πέρασα τὴ ζωὴ μου μὲ μεγάλῃ ραθυμία, καὶ τώρα αὐτὴν τὴν ὥρα ἔφεραν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ τὸ χειρόγραφο τῶν ἁμαρτιῶν μου σὲ μένα καὶ ἀφοῦ διάβασαν τὰ ἁμαρτήματα ποὺ διέπραξα ἀπὸ τότε ποὺ ἀπαρνήθηκα τὸν κόσμο, μοῦ εἶπαν· Τὰ γνωρίζεις αὐτὰ; Καὶ εἶπα· Ναί, τὰ γνωρίζω καλὰ αὐτὰ· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τότε ποὺ ἀρνήθηκα τὸν κόσμο καὶ ἔγινα μοναχός, οὔτε κατέκρινα κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε κράτησα κακία. Καὶ παρακαλῶ νὰ τηρηθεῖ καὶ σὲ μένα ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ· γιατί εἶπε· «Μὴ κρίνετε, καὶ δὲν θὰ κριθεῖτε»²³, καὶ, «Συγχώρησε καὶ θὰ συγχωρηθεῖς»²⁴. Καὶ μόλις τὰ εἶπα αὐτὰ στοὺς ἄγγέλους, ἀμέσως σχίστηκε τὸ χειρόγραφο τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ νά, μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ ἀμεριμνησία πηγαίνω στὸν Χριστό.

Μόλις ὁ ἀδελφὸς διηγήθηκε αὐτὰ στοὺς πατέρες, παρέδωσε τὸ πνεῦμα του εἰρηνικὰ στὸν Κύριο, ἀφοῦ ὠφέλησε καὶ οἰκοδόμησε πάρα πολὺ ἐκείνους ποὺ παραβρίσκονταν κοντά του. Εἶθε καὶ ἡμεῖς νὰ ἀξιωθοῦμε αὐτὴ τὴν ὠφέλεια καὶ οἰκοδομὴ καὶ μερίδα, φυλάγοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας ἄτρωτους ἀπὸ κάθε κατὰκριση καὶ μνησικακία, μὲ τὴ χάρη καὶ φιλανθρωπία τοῦ πανάγιου καὶ ἐλεήμονα Θεοῦ μας, γιατί σ' αὐτὸν ταιριάζει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, μαζὶ μὲ τὸν μονογενῆ Υἱό του καὶ τὸ πανάγιο καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμα του, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

23. Λουκᾶ 6, 37.

24. Ὅπ. π.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΑΝΑΓΩΓΗΝ ΤΟΥ ΕΞΑΗΜΕΡΟΥ ΚΤΙΣΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ

«Καὶ ἐποίησατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους, καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς». Καὶ ποῖοι οὗτοι κατάδικοι ἢ κατάκριτοι, εἰπέ μοι, οἱ ὑπὸ ἀχράντων καὶ θείων χειρῶν τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, δίκην νυμφίου καὶ νύμφης ἐνδύομενοι καὶ συναγόμενοι καὶ κοσμούμενοι καὶ οἶονεὶ νυμφοστολούμενοι; οὔτε γὰρ βασιλεὺς φθαρτός, οὔδέ τις ἄρχων εὐτελεῆς κατάρξεται τοὺς ὄλως προκεκρουκότας αὐτῷ ἰδίαις χερσὶν ἐνδύσαι τέποτε, ἀλλ' οὔτε δι' ἐτέρων χειρῶν, μᾶλλον δὲ ἐκδύσας καὶ κολάσας καὶ γυμνοὺς διαπομπεύσας, θριαμβεύσει καὶ ἐν εἰρκτῇ κατακλείσει. Οὐκοῦν τίποτε ἡμῖν βούλονται καὶ οἱ χιτῶνες οὗτοι, οἱ λεγόμενοι δερμάτινοι, μυστήρον ὑπεμφαίνειν; Ὁ γὰρ ὑπὸ Θεοῦ ἐνδύομενος καὶ σκεπόμενος, «ἐν σκέπη τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀλισθήσεται», ἀλλ' οὐ κατάδικος, οὔτε κατάκριτος γνωρίζεται. Ἐκεῖνο δὲ ἐνταῦθα ἡμᾶς γενομένους διασκοπεῖσθαι χρῆ· πῶς βρα-
15 χέως διάφορα καὶ παρηλλαγμένα τοῖς δυσὶν ὁ Θεὸς ἰδία καὶ ἀναμέτρως τῷ νομιζομένῳ ἐπιτίμια δούς, παρ' αὐτὰ ὁμοίαν καὶ ἴσην καὶ ὁμότιμον τοῖς δυσὶν σκέπην ἐχαρίσατο, ὡς ὁμοψύχοις τισὶ καὶ ὁμοζύγοις τυγχάνουσιν. Οὐ γὰρ συμφωνεῖ αὕτη ἢ συνάφεια· καὶ ἢ μὲν δυὰς ἐκείνη ἐτιμήθη τῇ ἐγκλήσει τοῦ Ἀδὰμ, τηρηθείση αὐτῷ
20 ὑπὸ Θεοῦ, ὡς ἀκούσαντι τῆς γυναικός. Οὐ γὰρ ἦν θεμιτὸν πάλιν

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΞΗΜΕΡΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ

«Καὶ κατασκεύασε ὁ Κύριος καὶ Θεὸς γιὰ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ δερμάτινους χιτῶνες»¹. Καὶ ποιοὶ εἶναι, πές μου, αὐτοὶ οἱ κατάδικοι ἢ κατάκριτοι, ποὺ ἀπὸ τὰ καθαρὰ καὶ θεϊκὰ χέρια τοῦ παντοκράτορα Θεοῦ ντύνονται σὰν γαμπρὸς καὶ νύφη, καὶ συνᾶζονται καὶ στολίζονται, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νυμφοστολίζονται; Γιατὶ οὔτε βασιλιάς φθαρτός, οὔτε εὐτελής ἄρχοντας θὰ ἔφτανε μὲ τὰ ἴδια τοῦ τὰ χέρια νὰ ντύσει ποτὲ ἐκείνους ποὺ ἀντιτάχθηκαν σ' αὐτόν, οὔτε φυσικὰ καὶ μὲ τὰ χέρια ἄλλων, ἀλλὰ μᾶλλον, ἀφοῦ τοὺς ξέντυνε καὶ τοὺς τιμωροῦσε καὶ τοὺς διαπόμευε γυμνοὺς, θὰ τοὺς ἔκλεινε στὴ φυλακὴ. Λοιπὸν ποιοὺ μυστήριον θέλουν νὰ μᾶς ὑποδηλώσουν αὐτοὶ οἱ χιτῶνες οἱ δερμάτινοι; Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ντύνεται καὶ σκεπάζεται ἀπὸ τὸν Θεό, «βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ»^{1α} καὶ δὲν θεωρεῖται οὔτε κατάδικος, οὔτε κατάκριτος. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ διερευνήσουμε ἐδῶ ποὺ ἤρθαμε ἐμεῖς, εἶναι τὸ πῶς σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔδωσε στοὺς δύο αὐτοὺς διαφορετικὰ καὶ παραλλαγμένα ἐπιτίμια, ἰδιαίτερα καὶ στὸ μέτρο ποὺ ταίριαζε στὸν καθένα, μαζὶ μὲ αὐτὰ τοὺς χάρισε καὶ ὅμοιο καὶ ἴσο καὶ ἰσότιμο καὶ στοὺς δύο σκέπασμα, σὰν νὰ ἦταν ὁμόφυχοι καὶ σύζυγοι. Γιατὶ δὲν ταιριάζει αὐτὴ ἡ συνένωση. Καὶ ἐκείνη βέβαια ἡ δυάδα κόπηκε μὲ τὴν κατηγορία τοῦ Ἀδὰμ, ποὺ τηρήθηκε γι' αὐτόν ἀπὸ τὸν Θεό, ἐπειδὴ ἄκουσε τὴ γυναῖκα του. Γιατὶ δὲν ἦταν

1α. Ψαλμ. 90, 1.

συνάψαι αὐτῷ ταύτην, εἴ γε ἐπίβουλος αὐτῷ γέγονε καὶ πρόξενος
 θανάτου καὶ κατάρας Οὐ τοίνυν, καθά τινες οἴονται, ἐπικατάραι-
 τοι γεγόνασιν οἱ προπάτορες· ἐπεὶ οὐκ ἂν μετὰ τὴν κατάραν, ἀλλὰ
 5 πρὸ τούτου τῆς τοιαύτης σκέπης ἀπήλανον παρὰ Θεοῦ τῶν δερ-
 ματίνων χιτῶνων Οὐχ ὅτι καὶ ἀδύνατον εἶχεν ὁ Θεὸς καὶ χωρὶς
 χιτῶνων τὴν πρὸς ζωὴν διαμονὴν αὐτοῖς χαρίσασθαι, ὡς καὶ τοῖς
 ἀγγέλοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐμψύχοις ζώοις, ἀλλὰ δηλοῦντος τοῦ
 τοιούτου ὑποδείγματος, ὅτι γυμνωθέντες διὰ τῆς ἁμαρτίας, ἐν
 ἐσχάτοις τισὶ καὶ ὑστέροις καιροῖς ἐνδυσθήσονται καὶ σκεπασθή-
 10 σονται ὑπὸ Θεοῦ, ὥσπερ δὴ κάκεινος ὁ ἄσωτος υἱὸς ἐν τῇ ἐπι-
 στροφῇ τὸν βασιλικὸν χιτῶνα περιεβάλετο. Ὁμοῦ τε διὰ τῆς τοι-
 αύτης τῶν κτηνογενῶν δερμάτων ἐνδύσεως, καὶ ἡ ἔνσαρκος οἰκο-
 νομία τοῦ Χριστοῦ προδιετυποῦτο. Ὁ γὰρ «Λόγος σὰρξ ἐγένετο
 καὶ ἐσκήνωσεν» ἐν τῇ θνητῇ δερματίνῃ ἡμῶν φύσει, ἣν καὶ προ-
 15 διέγραφε καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀβραάμ, ἐν ἣ ἔτέχθη ὁ υἱὸς καὶ γέλως
 Ἰσαάκ, ὡς τύπος τοῦ τὰ πάντα χαροποιήσαντος Χριστοῦ, μεθ' ἣν
 πάλιν σκηνὴν καὶ ἡ τοῦ μαρτυρίου σκηνὴ δευτέρα οὔσα, τὴν σκη-
 νωματοφόρον ταύτην Εὐὰν γυναῖκα Χριστοῦ τοῦ Ἀδάμ, Ἐκκλη-
 σίαν ἐσήμανε, καὶ τὴν λεγομένην ζωὴν, τὴν μητέρα τῆς ζωῆς, ζοη-
 20 φόρον σκηνὴν τῆς ἀκηράτου φύσεως τὴν Θεοτόκον καὶ Θεοδό-
 χον καὶ Θεοτρόφον. Ἄλλ' αὐτὸ καθ' ἡμᾶς Παρθένον καὶ Ἀει-
 πάρθενον Μαρίαν προδιέγραφεν, ἐν ἣ ὥσπερ τινὶ σκηνῇ λογικῇ
 ἀνθυπάρκτῳ συνδρομῇ καὶ συνόδῳ ἀκαριαία διδυμοφυῶς συνε-
 πλάκη καὶ συνεπλάσθη καθ' ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ προεπλάσθη ὁ
 25 τοῦ Θεοῦ Λόγος, τὴν σκηνόδημον φύσιν. Ἐνόησον γὰρ μοι ὅτι
 οἶος ὁ νῦν ἀνθυπάρκτος καὶ ἀμφιγενὴς σύνθετος δερματοφόρος
 γεγονὼς Ἀδάμ, γυμνὸς τὸ πρῶτον, ἄθριξ καὶ πάντα ἀμισγῆς καὶ
 ἀσύνδιος. Ἐκ τινος ἀγνώστου καὶ ἀκαταλήπτου καὶ ἀσημάντου
 τόπου ἐπεδήμησεν, ἐν ᾧ πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ Πνεύματος ἁγίου
 30 αὐτουργικῶς, ἀλλ' οὐ προστακτικῶς τὸν ἄρραφον τοῦτον χιτῶνα,
 ὃν ἐδήλου κάκεινος ὁ χιτῶν ὁ ποικίλος, ὃν ἐτεκτήνατο τῷ Ἰωσήφ

θεμιτὸ νὰ τὴν ἐνώσει πάλι αὐτὴν μὲ ἐκεῖνον, ἀφοῦ τὸν ἐπιβουλεύτηκε καὶ τοῦ προξένησε θάνατο καὶ κατάρα. Οἱ προπάτορες λοιπὸν δὲν ἔγιναν καταραμένοι, ὅπως νομίζουν μερικοί. Γιατὶ δὲν θὰ δέχονταν ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτὴ τὴ σκέπη τῶν δερμάτινων χιτῶνων μετὰ τὴν κατάρα, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτὴν. Ὅχι ὅτι ἦταν ἀδύνατον ὁ Θεὸς νὰ τοὺς χαρίσει τὴ διαμονὴν στὴ ζωὴ καὶ χωρὶς χιτῶντες, ὅπως καὶ στοὺς ἀγγέλους καὶ στὰ ἄλλα ἔμψυχα ζῶα, ἀλλὰ μὲ αὐτὸ τὸ παράδειγμα θέλει νὰ δηλώσει ὅτι, ἐνῶ μὲ τὴν ἁμαρτία γυμνώθηκαν, σὲ κάποιους κατοπινούς καὶ ἔσχατους χρόνους θὰ ντυθοῦν καὶ θὰ σκεπαστοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ, ὅπως δηλαδή καὶ ἐκεῖνος ὁ ἄσωτος γιὸς μὲ τὴν ἐπιστροφή του φόρεσε τὸν βασιλικὸ χιτῶνα. Μὲ τὴν ἐνδυση αὐτὴ ὅμως τῶν χιτῶνων ἀπὸ δέρματα ζῶων προεικονιζόταν καὶ ἡ ἐνσαρκη οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ «ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα καὶ ἔμεινε μετὰ ξύ μας»², δηλαδή στὴ θνητὴ δερμάτινη φύση μας, τὴν ὁποία προετύπωσε καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ Ἄβραάμ, μέσα στὴν ὁποία γεννήθηκε ὁ γιὸς καὶ τὸ γέλιο Ἰσαάκ, σὰν τύπος τοῦ Χριστοῦ, πού ἔκανε τὰ πάντα νὰ χαροῦν, μετὰ τὴν ὁποία σκηνή, καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, πού ἦταν δεύτερη, συμβόλιζε τὴ σκηνοφοροῦσα αὐτὴ Εὐα, τὴ γυναῖκα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ νέου Ἀδάμ, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία, καὶ προδιέγραφε τὴ λεγόμενη ζωὴ, τὴ μητέρα τῆς ζωῆς, τὴ ζωηφόρο σκηνὴ τῆς ἄσπλης φύσεως, τὴ Θεοτόκο καὶ Θεοδόχο καὶ Θεοτρόφο. Ἐπίσης, κατὰ τὴ γνώμη μου, προδιέγραφε τὴν Παρθένο καὶ Ἀειπάρθενο Μαρία, στὴν ὁποία, σὰν σὲ κάποια σκηνὴ λογικὴ, μὲ αὐθύπαρκτη ἐνωση καὶ ἀκαριαία συνάντηση, ἐνώθηκε καὶ πλάστηκε μαζί της ὑποστατικᾶ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἔχει πλασθεῖ προηγουμένως, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὡς πρὸς τὴ ἀνθρώπινη φύση του. Σκέψου δηλαδή, σὲ παρακαλῶ, ποιὸς ἔγινε ὁ τωρινὸς δερματοφόρος Ἀδάμ, αὐθύπαρκτος, σύνθετος ἀπὸ δύο γένη, πού ἀρχικὰ ἦταν γυμνός, χωρὶς τρίχες, καὶ χωρὶς νὰ ἀναμιχθεῖ καὶ νὰ γίνει ἴδιος μὲ ὅλα. Ἦρθε ἀπὸ κάποιο ἄγνωστο καὶ ἀκατανόητο καὶ ἀσήμαντο τόπο, σ' αὐτὸν πού δημιούργησε ὁ Θεός, μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ δική του ἐργασία, καὶ ὄχι μὲ προσταγή, αὐτὸν τὸν ἄρραφο χιτῶνα, τὸν ὁποῖο συμβόλιζε καὶ ἐκεῖνος ὁ πολυποίκιλος χιτῶνας³, πού κατασκεύασε ὁ πατριάρχης

3. Γεν. 37, 3.

ὁ πατριάρχης Ἰσραήλ. Ὅθεν καὶ ἐπανιόντος ὅθεν ἐξῆλθε τούτου τοῦ συντεθέντος σκηνοφόρου Θεοῦ ἐν ἀνθρωπίνῃ κρυπτομένου φύσει, καὶ ἀφορῶσαι πρὸς τὸ καταπέτασμα τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, αἱ σύγχωροι αὐτοῦ οὐρανοπολίτιδες δυνάμεις, θάμβει θείῳ ληφθεῖσαι τῇ καταπλήξει ἔλεγον· «Τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ, ἐρύθημα ἱμάτιον αὐτοῦ ἐκ Βοσῶρ;». Ταυτόν τι καὶ κατὰ τὸν Ἀδάμ τὸν γηγενῆ. Ἐδώμ μὲν οὖν ἐξερμηνεύεται «παράδεισος καὶ τρυφή αἱματώδης». Βοσῶρ δὲ «σάρξ»· ἐξ αἵματος δὲ καὶ σαρκὸς συνέστη ἐκεῖνος ὁ δερμάτινος πυρίζων χιτῶν, ὃν πάλιν καὶ ἕτεροί 10 τινες ὀρῶντες εἰς οὐρανούς ἀνερχόμενον, σύνθετον καὶ ἔνθεον καὶ ὁμόθεον, εὐόω Χριστῶ λέγοντες· «Ἴνα τί σου τὰ ἱμάτια ἐρυθρά, καὶ τὰ ἐνδύματά σου ὡς ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ; πλήρης καταπεπτημένα». Ὁ γὰρ τὸν δερμάτινον ἐνδύόμενος χιτῶνα, εὐδῆλον ὅτι κρυπτὴν μὲν ἔνδον ἔχει τὴν λογικὴν καὶ ἀθάνατον φύσιν, ὀρωμέ- 15 νην δὲ τὴν θνητὴν. Ὁ μὲν οὖν Χριστὸς Ἀδάμ, ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν ταύταις γνωρίζεται, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ Ἐκκλησία, ὡς αὐτὸν ἐνδυομένη, σύνθετος λέγεται· «Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα», σύμμορφοι αὐτῶ γενόμενοι.

«Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· Ἴδου γέγονεν Ἀδάμ, ὡς εἶς ἐξ 20 ἡμῶν, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν». Καὶ τίνος χάριν, εἰπέ μοι, παρ' αὐτά, ἡνίκα ἐκάλεσαν αὐτὸν μετὰ τὴν βρωσιν κρυπτόμενον, ὁ Θεὸς εἶπεν αὐτῶ ταύτην τὴν φωνήν, εἶπερ, ὡς νομίζει ὁ Ἰουδαῖος, ὀνειδιστικὴ ἐστὶ, καὶ οὐ μυστικὴ; Εἰ γὰρ ἐμπαίζων αὐτῶ ὁ Θεὸς τοῦτο εἶρηκεν ἢ ἐγκαλῶν, ἐχρῆν μᾶλλον αὐτὸν ἐν τῶ 25 ἐπιτιμίῳ τῶ πρὸς αὐτὸν τοῦτο πρὸ πάντων εἰπεῖν, εἶθ' οὕτω τὴν ἀπόφασιν ἐπιτιθέναι. Μετὰ γὰρ τὴν φιλόστοργον ἐκείνην καὶ οἰονεὶ πατρικὴν καὶ νυμφοστολικὴν τῶν χιτῶνων περιβολὴν καὶ ἐνδυσιν οὐκ εἶχεν ὅλως χώραν ἢ λόγον τὸ εἰπεῖν, ὅτι ἐγκαλῶν ὁ Θεὸς τῶ Ἀδάμ, τοῦτο εἶρηκε πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ ποιήσας διὰ τοῦ 30 χιτῶνος σύνθετον τὴν πρῶην «ἀσύνθετον», καὶ κρύψας ἐν θνητῇ

4. Ἦσ. 63, 1.

5. Ἡ λέξις Εὐόω, ἀγνωστης προέλευσης καὶ σημασίας, ἦταν μᾶλλον ἐπιφώνημα μὲ τὸ ὅποιο οἱ οὐράνιες δυνάμεις ὑποδέχονταν τὸν Χριστό.

Ἰσραὴλ γιὰ τὸν Ἰωσήφ. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἐπέστρεφε ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου βγῆκε, αὐτὸς ὁ σκηνοφόρος Θεός, ποὺ κρυβόταν σὲ ἀνθρώπινη φύση, καὶ βλέποντας τὸ σκέπασμα τῆς σάρκας του οἱ οὐράνιες δυνάμεις ποὺ τὸν συνόδευαν, θαμπωμένες ἀπὸ τὴ θεϊκὴ λάμψη του ἔλεγαν κατὰ-πληκτες· «Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἐδώμ, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ἱματίου του εἶναι ἀπὸ τὴ Βοσῶρ⁴;». Κάτι ἀνάλογο καὶ πρὸς τὸν Ἀδάμ, ποὺ ἦταν καμωμένος ἀπὸ χῶμα. Γιατὶ Ἐδώμ σημαίνει παρὰδεισος καὶ ἀπόλαυση ἀπὸ αἷμα, ἐνῶ Βοσῶρ σημαίνει σάρκα. Δηλαδή ὁ δερμάτινος ἐκεῖνος κόκκινος χιτῶνας ἦταν σύνθετος ἀπὸ αἷμα καὶ σάρκα. Αὐτὸν τὸν χιτῶνα βλέποντάς τον καὶ κάποιοι ἄλλοι νὰ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό, σύνθετο καὶ ἔνθεο καὶ ἴδιο Θεό, φώναζαν⁵ στὸν Χριστὸ λέγοντας· «Γιατί τὰ ἱμάτια σου εἶναι κόκκινα, καὶ τὰ ἐνδύματά σου σὰν νὰ βγῆκες ἀπὸ ληνὸ (πατητήρι) καὶ μοιάζουν μὲ σταφύλια καταπατημένα⁶; Γιατὶ αὐτὸς ποὺ φοροῦσε τὸν δερμάτινο χιτῶνα, εἶναι φανερό, ὅτι κρυφὰ μέσα του εἶχε τὴ λογικὴ καὶ ἀθάνατη φύση, ἐνῶ ἐξωτερικᾶ τὴ θνητὴ φύση ποὺ φαινόταν. Μὲ αὐτὲς λοιπὸν τὶς φύσεις ὁ Χριστὸς – Ἀδὰμ ἀναγνωρίζεται ὡς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐνῶ ἡ σύζυγός του Ἐκκλησία, ἐπειδὴ ἐνδύεται τὸν Χριστό, λέγεται σύνθετη· γιατί λέγει· «ὅσοι βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔχουμε φορέσει τὸν Χριστό⁷, «καὶ γίναμε σύμμορφοι μὲ αὐτόν⁸».

«Καὶ εἶπε ὁ Θεός· Νὰ, ὁ Ἀδὰμ ἔγινε σὰν ἓνας ἀπὸ μᾶς, ὥστε νὰ γνωρίζει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό⁹». Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο, πές μου, ἀμέσως, ὅταν τὸν κάλεσε μετὰ τὴ βρώση τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ καὶ ἐνῶ κρυβόταν, τοῦ εἶπε ὁ Θεὸς αὐτὰ τὰ λόγια, ἐάν, ὅπως νομίζει ὁ Ἰουδαῖος, ἦταν προσβλητικά, καὶ ὄχι μυστικά; Γιατί, ἂν ὁ Θεὸς τὰ εἶπε αὐτὰ ἐμπαίζοντάς τον ἢ κατηγορώντας τον, ἔπρεπε νὰ τοῦ τὰ πεῖ πρὶν ἀπὸ ὅλα, ὅταν τὸν ἐπιτιμοῦσε, καὶ ἔπειτα νὰ προσθέσει τὴν ἀπόφαση. Γιατὶ μετὰ τὴ στοργικὴ ἐκείνη καὶ κατὰ κάποιον τρόπο πατρικὴ ἐνδυσση τῶν χιτῶνων ποὺ ἔμοιαζε μὲ γαμήλια, δὲν εἶχε καθόλου θέση οὔτε λόγο τὸ νὰ πεῖ, ὅτι κατηγορώντας ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ τοῦ τὸ εἶπε αὐτό. Ἀλλά, ἀφοῦ μὲ τὸν χιτῶνα ἔκανε σύνθετη τὴν ἀρχικὰ

6. Ἦσ. 63, 2

8. Ρωμ. 8, 29.

7. Γαλ. 3, 27.

9. Γεν. 3, 22.

φύσει τὸν πρὶν ἄκρυπτον ἄνθρωπον, καὶ ἐνώσας αὐτῷ τὴν ξένην καὶ ἀλλογενῆ αὐτοῦ φύσιν, καὶ ὥσπερ τινὰ στήλην καὶ τύπον καὶ εἰκόνα τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος κατασκευάσας καὶ διαγράψας αὐτόν, τούτου χάριν πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπων καὶ οἶονεὶ δεικτικῶς
 5 τὸν θεῖον ἐκεῖνον ἐκτείνων δάκτυλων ἔφασκεν «Ἴδου γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν τῶν τριῶν» τῆς Θεότητος ὑποστάσεων, τοῦτ' ἔστιν ὡς ἐν ὑστέροις καιροῖς καὶ «ἐπ' ἐσχάτων τῶν αἰώνων» ἐνήσεται ὁ τῆς Τριάδος εἷς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς, σύνθετος Θεὸς ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπος γενόμενος. Ὁμοῦ τε διὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς
 10 εὐαγγελίζεται καὶ τῷ Ἀδὰμ ὁ Θεὸς ὅτιπερ γεννᾶσθε ὡς εἷς τῆς Τριάδος ἐνούμενος δι' αὐτοῦ τῆ θεότητι, καὶ ἐν τῷ θρόνῳ τῷ χειρουδικῷ σύνθρονος ἀνερχόμενος, καὶ ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης καθήμενος, καὶ ὑπὸ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας προσκυνούμενος καὶ δοξολογούμενος.

15 Πρὸς δὲ τὸν ἀντιλέγοντα καὶ φάσκοντα ὅτιπερ διὰ τὴν ἀπάτην τοῦ ὄφεως τὴν εἰποῦσαν, ὅτι «Ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν», ἐπὶ πάντων καὶ ὑπαναμιμνήσκων ὁ Θεὸς ταῦτα πρὸς τὸν Ἀδὰμ, φησὶν, ἐροῦμεν πρῶτον μὲν ὅτι ὁ ὄφεις, «Ἔσεσθε ὡς θεοί», εἶπε, «γινώσκοντες ἅπαντα», πολλοὺς θεοὺς
 20 καὶ πολυθεῖαν διδάσκων. Πλὴν ὅτι οὔτε ἐλάλησεν ὁ Ἀδὰμ τῷ ὄφει, οὔτε ἐώρακεν αὐτόν, οὔτε ἐπλησίασεν, οὔτε αὐτῷ, οὔτε τῷ δένδρῳ τῆς παρακοῆς, ἀλλὰ μόνη γυνή. Καὶ εἰ ἄρα ὠνείδισε περὶ τῶν ῥημάτων τοῦ ὄφεως καὶ πάντως ἐξορίσαι ἐχρῆν, τὴν γυναῖκα μᾶλλον ὀφείλει ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο ἐξορίσαι. Ἐνταῦθα δὲ ἐπίστησον
 25 μετὰ πολλῆς τινος καὶ θείας τῆς ἀνακρίσεως, ὅτιπερ μετὰ τὴν ἐνδυσσιν τούτου τοῦ χιτῶνος οὐκ ἔτι μνειάν τινὰ ποιῆσαι τῆς γυναικὸς μετὰ τοῦ Ἀδὰμ, ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἴδια πάντα περὶ τοῦ ἀνθρώπου λέγει φησὶ γάρ· «Ἴδου Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν» ὡς ἵνα εἴπῃς, Ἴδου τὸν ἐσκιαγραφῆσαμεν
 30 τυπικόν τινα πρωτότυπον τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ Χριστοῦ. Καὶ νῦν οὕτω καιρὸς ἵνα ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα καὶ λάβῃ καὶ συμμετάσχη τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός. Μέλλει γὰρ εἰσέτι ἢ ἄρρητος σάρκωσις, καὶ «φάγη», τοῦτ' ἔστιν ἐν τοῖς ἐντὸς ἑαυτοῦ τοῦτον κρύψῃ, καὶ «ζήσεται» οὗτος ὁ φαγὼν «εἰς τὸν αἰῶνα». Ἀεὶζως

ἀπλή, καὶ ἔκρυψε μέσα στή θνητὴ φύση τὸν ἀρχικὰ ἀκρυφτον ἄνθρωπο, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔνωσε μὲ τὴν ξένη καὶ ἄλλου γένους φύση του, καὶ τὸν ἔκανε, κατὰ κάποιον τρόπο, στήλη καὶ τύπο καὶ εἰκόνα τοῦ ἑνὸς προσώπου τῆς ἁγίας Τριάδας καὶ τὸν περιέγραψε, γι' αὐτὸ κοιτάζοντας πρὸς τὸ μέρος του καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀπλώνοντας τὸ θεϊκό του δάχτυλο, εἶπε· «Νᾶ, ἔγινε σὰν ἕνας ἀπὸ μᾶς τὶς τρεῖς» ὑποστάσεις τῆς θεότητος, δηλαδή, ὅτι στοὺς κατοπινούς καιροὺς καὶ στοὺς ἔσχατους αἰῶνες θὰ γεννηθεῖ ὁ ἕνας τῆς Τριάδας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατέρα, γενόμενος σύνθετος Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος. Ταυτόχρονα μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Θεὸς ἀνακοινῶνει στὸν Ἀδὰμ τὴν εὐχάριστη εἶδηση, ὅτι θὰ γεννηθεῖ σὰν ἕνας ἀπὸ τὴν ἁγία Τριάδα, ἐνωμένος μέσω αὐτοῦ μὲ τὴ θεότητα, καὶ θὰ ἀνεβεῖ στὸν χειρουδικὸ θρόνον μαζί του, καὶ θὰ καθίσει στὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης του, καὶ θὰ προσκυνεῖται καὶ θὰ δοξάζεται ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία.

Σ' ἐκείνον ὁμως πού ἀντιλέγει καὶ ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἀπάτης τοῦ φιδιοῦ, πού εἶπε, «Θὰ γίνετε σὰν θεοί, γνωρίζοντας πιὸ εἶναι τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ»¹⁰ σὲ ὅλα, ὁ Θεὸς τὰ ὑπενθυμίζει αὐτὰ στὸν Ἀδὰμ, ἀπαντοῦμε· Πρῶτον τὸ φίδι εἶπε, «Θὰ γίνετε θεοὶ γνωρίζοντας τὰ πάντα», διδάσκοντας πολλοὺς θεοὺς καὶ πολυθεΐα. Ἐπειτα οὔτε μίλησε ὁ Ἀδὰμ στὸ φίδι, οὔτε τὸ εἶδε, οὔτε αὐτὸ πλησίασε, οὔτε τὸ δένδρο τῆς παρακοῆς, ἀλλὰ μόνο ἡ γυναῖκα. Καὶ ἄρα ἂν ἔπρεπε νὰ κατηγορήσει κάποιον γιὰ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ φιδιοῦ καὶ νὰ τὸν ἐξορίσει ὅπωςδὴποτε, ἔπρεπε ὁ Θεὸς νὰ ἐξορίσει γι' αὐτὸ μᾶλλον τὴ γυναῖκα. Ἐδῶ ὁμως πρόσεξε μὲ ἐπισταμένη καὶ κάποιον θεϊκὴ ἐξέταση, ὅτι μετὰ τὴν ἔνδυση αὐτοῦ τοῦ χιτῶνα, δὲν ἔκανε πιά ὁ Θεὸς καμμιά ἀναφορὰ στὴ γυναῖκα μαζί μὲ τὸν Ἀδὰμ, ἀλλὰ τὰ λέγει ὅλα ἴδια γιὰ τὸν ἄνθρωπο· γιατί λέγει· «Νᾶ, ὁ Ἀδὰμ ἔγινε σὰν ἕνας ἀπὸ σᾶς; γνωρίζοντας τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ». Σὰν νὰ ἔλεγε· Νᾶ, τὸν σκιαγραφήσαμε σὰν ἕνα πρωτότυπο τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ Χριστοῦ. Καὶ τώρα δὲν εἶναι πιά καιρὸς νὰ ἀπλώσει τὸ χέρι του καὶ νὰ πάρει καὶ νὰ φάει ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, πού εἶναι ὁ Θεός. Γιατὶ πρόκειται ἀκόμα νὰ γίνει ἡ ἀπερίγραπτη σάρκωση, καὶ νὰ φάει, δηλαδή νὰ τὸν κρύψει μέσα του, καὶ νὰ ζῆσει, ὅποιος τὸν φάει, αἰώνια. Γιατὶ αὐτὸς πού

10. Γεν. 3, 5.

γάρ ἐστιν ὁ διβρωσκόμενος, καὶ μεταληπτικῆς ἀθανάτου οὐ δεῖται ζωῆς ὅθεν καὶ ἐνταῦθα τελείαν ἀπόδοσιν ἐποιήσαντο τοῦ ῥήματος οἱ ἐρμηνευταὶ καὶ οἱ τὰ Ἐξαπλᾶ συνταξάμενοι· καὶ λοιπὸν ἀρχὴν στίχου, ὡς τοῦ κεφαλαίου ὄντος ἀνακολούθου, ἀπήρξαντο λέγοντες «Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτόν», τοῦτο ἔστιν τὸν Ἀδάμ, «Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη».

Οἶδα ὅτι πάνυ βεβιασμένον φαίνεται τῷ ἀκροατῇ τὸ νόημα τῶν εἰρημένων διὸ χρὴ ἀνελαθέσθαι πάλιν ταῦτα. Δοκοῦσί τινες ἐνταῦθα, ἐξ ὧν εἰσι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Σαμαρεῖται, ὅτι τοῦτον τὸν νοῦν ἔχουσι τὰ τοῦ Θεοῦ ῥήματα· «Ἴδου Ἀδάμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν», ὡς ἐνόμιζον «τῶν τριῶν ὑποστάσεων, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν. Καὶ νῦν μήποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα καὶ λάβῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγῃ, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, ἐξαποστειλωμεν αὐτόν ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς». Οὕτως οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων νοοῦσιν. Ἀλλ' οὐ κεῖται οὕτω τὸ νόημα. Τὸ δὲ ποιῶν αὐτὸ τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀσαφές, ἐκεῖνό ἐστιν, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν «Καὶ νῦν οὕπω καιρὸς ἵνα φάγῃ τοῦ ξύλου», εἶπεν ὁ συγγραφεύς, τὸ γὰρ «νῦν», μήποτε· εἰ δὲ μὴ ταῦτα οὕτως ἔχει ὡς εἶπον, οὐκ ἐχρῆν ὅλως ἐξορισθῆναι τὸν Ἀδάμ, ἀλλ' αὐτὴν γυναῖκα, τὴν ἐκτείναςαν καὶ ἀποτολμήσασαν καὶ λαβοῦσαν καὶ πρώτην φαγοῦσαν καὶ τῷ ἀνδρὶ μεταδιδούσαν, μᾶλλον δὲ ἐκβαλεῖν ἐχρῆν πρὸ ταύτης τὸν αἴτιον πάντων τῶν κακῶν ὄφιν. Ἐνταῦθα τούναντίον ὁρῶμεν γινόμενον, «τοὺς δύο αἰτίους» τῆς ἁμαρτίας μὴ ἐξωρισμένους, τὸν δὲ ἀναίτιον ἐκβαλλόμενον. «Ὁ Ἀδάμ γὰρ οὐκ ἠπατήθη». Οὐ γὰρ πείσομαι τοῦ ἀναμαρτήτου ταύτην κηρύττων. Εἰ οὖν οὐκ ἠπατήθη, οὐδὲ ἐξωρίσθη. Οὐ γὰρ γέγραπται, Ἐξορία ἀλλ' Ἐξαποστολή. «Ἐξαπέστειλε», γὰρ, φησί, «Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι πάλιν τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη». Ἐξαπεστάλη γὰρ ὁ Κύριος, κατὰ βουλὴν πατρῶαν ὡς ἀπὸ παραδείσου τῶν κόλπων τῶν Πατρικῶν εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν τὴν ἐπώδυνον, ἐργάζεσθαι τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, λέγων «Ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι», καὶ φυλάττειν ἡμᾶς μή-

τρώνεται εἶναι ἀθάνατος, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μεταλάβει τὴν ἀθάνατη ζωὴ. Γι' αὐτὸ καὶ ἐδῶ ἔκαναν τέλεια ἀπόδοση τοῦ χωρίου οἱ ἑρμηνευτὲς καὶ ἐκεῖνοι ποὺ σύνταξαν τὰ Ἑξαπλᾶ. Ἔτσι τὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου, ἐπειδὴ τὸ κεφάλαιο εἶναι ἀνακόλουθο, τὸ ἄρχισαν λέγοντας «Καὶ ἔστειλε αὐτόν», δηλαδή τὸν Ἀδάμ, «ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς ἀπόλαυσης νὰ ἐργάζεται τὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία πάρθηκε»¹¹.

Γνωρίζω ὅτι τὸ νόημα αὐτῶν ποὺ λέγεται φαίνεται κάπως βεβιασμένο στὸν ἀκροατὴ, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ πάρουμε πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Νομίζουν μερικοὶ ἐδῶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Σαμαρεῖτες, ὅτι αὐτὸ τὸ νόημα ἔχουν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ· «Νᾶ, ὁ Ἀδάμ ἔγινε σὰν ἓνας ἀπὸ μᾶς», ὅπως νόμιζαν, «σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις, γιὰ νὰ γνωρίζει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀπλώσει κάποτε τὸ χέρι του καὶ πάρει ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς καὶ φάει, καὶ ζήσει στὸν αἰῶνα, ἅς τὸν διώξουμε ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς ἀπόλαυσης»^{11α}. Ἔτσι ἐννοοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι τὰ λόγια αὐτά. Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ νόημά τους. Ἐκεῖνο ποὺ τὸ κάνει σκοτεινὸ καὶ ἀσαφὲς εἶναι τὸ ἑξῆς· ἀντὶ νὰ πεῖ, «Καὶ τώρα δὲν εἶναι καιρὸς νὰ φάει ἀπὸ τὸ ξύλο», ὁ συγγραφέας εἶπε τὸ, τώρα, ποτέ· ἄλλιῶς ἂν αὐτὰ δὲν εἶναι ἔτσι ὅπως εἶπα, δὲν ἔπρεπε καθόλου νὰ ἐξοριστεῖ ὁ Ἀδάμ, ἀλλὰ ἢ ἴδια ἢ γυναίκα, ἢ ὁποία ἀπλώσει τὸ χέρι της καὶ τὸ ληψὲ καὶ πῆρε καὶ ἔφαγε πρῶτα αὐτὴ καὶ ἔδωσε καὶ στὸν ἄνδρα της. Ἡ καλύτερα πρὶν ἀπὸ αὐτὴν ἔπρεπε νὰ διώξει τὸ φίδι, ποὺ ἦταν αἴτιο ὅλων τῶν κακῶν. Ἐδῶ ὅμως βλέπουμε νὰ γίνεται τὸ ἀντίθετο· οἱ δύο αἴτιοι τῆς ἁμαρτίας νὰ μὴ ἐξορίζονται, καὶ νὰ ἐξορίζεται ὁ ἀναίτιος. Γιατὶ ὁ Ἀδάμ δὲν ἀπατήθηκε. Δὲν θὰ πεισθῶ βέβαια νὰ κηρύττω τὴ γνώμη αὐτὴ τοῦ ἀναμάρτητου. Γιατί, ἂν δὲν ἀπατήθηκε, οὔτε καὶ ἐξορίστηκε. Καθόσον δὲν ἔχει γραφεῖ, «ἐξορία», ἀλλὰ, «ἐξαποστολή». Γιατὶ λέγει· «Ἐξαπέστειλε ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τὸν Ἀδάμ ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς ἀπόλαυσης, νὰ ἐργάζεται πάλι τὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία πάρθηκε». Δηλαδή ὁ Κύριος στάλθηκε μὲ πατρικὴ ἀπόφαση ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα, σὰν ἀπὸ τὸν παράδεισο, στὴ δική μας ὀδυνηρὴ γῆ, νὰ καλλιεργήσει τὴ σωτηρία μας, λέγοντας· «Ὁ Πατέρας μου ἐργάζεται,

11. Γεν. 3, 23.

11α. Γεν. 3, 22.

ποτε «ἐμπαρῶμεν» τῷ κέντρῳ τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας. «Καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδὰμ, καὶ κατώκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, καὶ ἔταξε τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην, φυλάττειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς».

5 Ἄκουσον παρακαλῶ· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ ἄνθρωπος μόνος ὁ καὶ ἔξωθεν εἰσελθών. Εἶτα ποῦ ὁ ὄφις; ποῦ ἡ γυνή; ποῦ τὰ θηρία; Οὐ γὰρ ἐξῆλθον, κἂν μυρία φιλονεικήσῃ ὁ Ἰουδαῖος καὶ ὁ Σαμαρείτης. Οὐκ ἐξῆλθεν αὐτὴ ἡ γυνὴ ἡ λεγομένη «ζωή», ἀλλ' ἔσω ἐστὶ ζωοποιούσα καὶ ἡρεμουῖσα καὶ τρέφουσα τὰ θηρία· οὐκ ἐξεβλήθη

10 οὐδὲ ἐκβαίνεται ποτε. Ἐξεβλήθη γὰρ ἡ παιδίσκη σου Συναγωγή, ἵνα ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία μείνῃ ἔσω· οὐ γὰρ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας, καὶ ὅπως καὶ τῷ πιστῷ καὶ τῷ Ἰουδαίῳ βεβαιώσω τὸν λόγον, ἐξ ἑτέρων γυναικῶν τούτους πείσω, ὅτι οὐκ ἐξεβλήθη αὐτὴ ἡ γυνή.

15 Εἰσηλθέ ποτε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν μετὰ τῆς ἰδίας γυναικός, καὶ ἐξερχομένου αὐτοῦ ἐξ αὐτῆς γέγραπται καὶ ἡ ἔξοδος τῆς γυναικός αὐτοῦ σὺν αὐτῷ. Ἐξῆλθε πάλιν Ἀβραὰμ εἰς Μεσοποταμίαν, καὶ συνεξῆλθε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ σὺν αὐτῷ· ὡσαύτως καὶ ἐξερχομένου αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου, ἡ ἔξοδος Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρρας συγγέγραπται. Ἐξῆλθέ ποτε Ἰακώβ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Λάβαν, καὶ μνημονεύει ἡ Γραφή μετὰ πολλῆς τινος τῆς ἀκριβείας σὺν αὐτῷ τὴν ἔξοδον τῆς Ῥαχὴλ καὶ τῆς Λείας. Ἐξῆλθε καὶ Μωϋσῆς ἐκ Μαδιάμ καὶ γέγραπται καὶ ἡ ἔξοδος τῆς γυναικός αὐτοῦ σὺν αὐτῷ· καὶ ἄλλας δὲ μυρίας συνεξοδίους γυναῖκας μετὰ τῶν οἰκείων ἀνδρῶν εὐρήσεις ἐν τῇ Γραφῇ. Καὶ πῶς, εἰπέ μοι, αὐτὴ πρώτη

20 καὶ μόνη ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ κεφαλὴ καὶ ζωὴ καὶ βασίλισσα καὶ μήτηρ πάντων τῶν ζώντων οὕσα, οὐ συνεξῆλθε τῷ ἀνδρὶ ἐκ τοῦ παραδείσου, οὔτε τὰ θηρία ἐκεῖνα καὶ τὰ κτήνη, ἅπερ ὁ Θεὸς δι' ἑαυτοῦ περὶ τὸν Ἀδὰμ εἰσηγάγεν, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά; Εἰ γὰρ

30 ἐξῆλθον, οὐκ ἂν ἐσιωπᾶτο ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ ἡ ἔξοδος αὐτῶν, ἀλλ' ὡσπερ διηγήσατο τὴν εἴσοδον, οὕτως ἔμελλεν εἰπεῖν ἡμῖν καὶ ὁπότε, καὶ μετὰ τίνος ἐξῆλθε. Καὶ ἐπειδὴ περὶ ξένων καὶ παραδό-

καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»¹², καὶ νὰ μᾶς φυλάει γιὰ νὰ μὴ πληγωθοῦμε ἀπὸ τὸ κεντρὶ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἁμαρτίας. «Καὶ ἔβγαλε ἔξω τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν ἐγκατέστησε ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς ἀπόλαυσης, καὶ διέταξε τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν περιστρεφόμενη ρομφαία νὰ φυλάγουν τὸν δρόμο πρὸς τὸ δέντρο τῆς ζωῆς¹³.» Ἀκουσε, παρακαλῶ· Νά, βγῆκε ὁ ἄνθρωπος μόνος, αὐτὸς ποὺ ἦρθε ἀπὸ ἔξω. Καὶ τὸ φίδι ποὺ εἶναι; ποῦ εἶναι ἡ γυναίκα; ποῦ εἶναι τὰ θηρία; Γιατὶ δὲν βγῆκαν, ἔστω καὶ ἂν προβάλλουν μύριες ἀντιρρήσεις οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Σαμαρεῖτες. Δὲν βγῆκε αὐτὴ ἡ γυναίκα ποὺ λέγεται Ζωή, ἀλλὰ βρῖσκεται μέσα, ζωοποιώντας καὶ τρέφοντας τὰ θηρία. Δὲν διώχτηκε, οὔτε βγαίνει ποτέ. Ἀλλὰ διώχτηκε ἡ Συναγωγή, ἡ δούλα σου, γιὰ νὰ μείνει μέσα ἡ ἀληθινὰ ἐλεύθερη. Γιατὶ δὲ θὰ κληρονομήσει ὁ γιὸς τῆς δούλας μαζί με τὸν γιὸ τῆς ἐλεύθερης. Καὶ γιὰ νὰ βεβαιώσω αὐτὸ ποὺ λέγω, τόσο τὸν πιστό, ὅσο καὶ τὸν Ἰουδαῖο, θὰ τοὺς πείσω ἀπὸ ἄλλες γυναῖκες, ὅτι αὐτὴ ἡ γυναίκα δὲν διώχτηκε ἀπὸ τὸν παράδεισο.

Μπῆκε κάποτε ὁ Νῶε στὴν κιβωτὸ μαζί με τὴ γυναίκα του, καὶ ὅταν ἔβγαине αὐτὸς ἀπὸ τὴν κιβωτὸ, ἀναφέρεται καὶ ἡ ἔξοδος τῆς γυναίκας του μαζί με αὐτόν. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐξῆλθε στὴ Μεσοποταμία καὶ μαζί μ' αὐτόν ἐξῆλθε καὶ ἡ γυναίκα του. Ἐπίσης καὶ ὅταν ἔβγαине αὐτὸς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀναφέρεται ἡ ἔξοδος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρρας. Ἐφυγε κάποτε ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Λάβαν, καὶ ἡ ἀγία Γραφή ἀναφέρει με μεγάλη ἀκρίβεια καὶ τὴν ἔξοδο μαζί με αὐτόν καὶ τῆς Ραχήλ καὶ τῆς Λείας. Ἐφυγε καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ τὴ Μαδιάμ, καὶ ἀναφέρεται καὶ ἡ ἔξοδος τῆς γυναίκας του μαζί με αὐτόν. Ἀλλὰ θὰ βρεῖς στὴ Γραφή καὶ μύριες ἄλλες ἔξόδους γυναικῶν μαζί με τοὺς ἄνδρες τους. Πές μου λοιπόν, γιατί αὐτὴ, ποὺ ἦταν ἡ πρώτη καὶ μόνη ἀρχὴ καὶ ρίζα καὶ κεφαλὴ καὶ ζωὴ καὶ βασίλισσα καὶ μητέρα ὅλων τῶν ζωντανῶν, δὲν βγῆκε μαζί με τὸν ἄνδρα τῆς ἀπὸ τὸν παράδεισο, οὔτε τὰ θηρία καὶ τὰ κτήνη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἀπὸ μόνος του τὰ ὀδήγησε στὸν Ἀδάμ, γιὰ νὰ δεῖ πῶς θὰ τὰ ὀνομάσει; Γιατὶ, ἂν ἔβγαინαν καὶ αὐτά, δὲν θὰ ἀποσιωπόταν ἡ ἔξοδος τους ἀπὸ τὴ θεία Γραφή, ἀλλ' ὅπως διηγήθηκε τὴν εἴσοδο, ἔτσι θὰ ἔλεγε σὲ μᾶς καὶ πότε καὶ με ποιὸν βγῆκε. Καὶ ἐπειδὴ γίνεται

13. Γεν. 3, 24.

ξων πραγμάτων ὁ λόγος ἐστίν, ἐξ ἐτέρων τῶν ἐν τῇ Γραφῇ ἐγκει-
μένων ἐλέγχω πάλιν τὸν Ἰουδαῖον, ὅτι οὐκ ἐξῆλθον τὰ θηρία
ταῦτα.

Ἐἰσῆλθον σὺν τῷ Νῶε, πάλιν λέγει, πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐν
5 τῇ κιβωτῷ τὰ θηρία καὶ τὰ κτήνη, καὶ γέγραπται καὶ ἡ ἔξοδος
αὐτῶν σὺν αὐτῷ, καὶ ἀριθμὸς ἐτέθη μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας.
Ὅμοίως καὶ τὴν ἔξοδον τῶν κτηνῶν τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Λώτ,
καὶ μάλιστα τὴν τοῦ Ἰακώβ διηγεῖται ἡμῖν ἡ θεία Γραφή ἐκ Με-
σοποταμίας γενομένην, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμετρον πλη-
10 θὴν τῶν ζώων τῶν σὺν τῷ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου ἐξελθόντων. Καὶ
πῶς λωπτόν, εἶπέ μοι, τούτων τῶν θεοπλάστων θηρίων καὶ ζώων,
οὐ κατὰ πρόσταξιν ὡς τὰ λοιπὰ ζῶα γεγονότων, ἀλλ' αὐτοχείρως
ὑπὸ Θεοῦ κτισθέντων, ἡ μὲν ἐν παραδείσῳ εἴσοδος γέγραπται, ἡ
δὲ ἔξοδος αὐτῶν ὅλως οὐκ ἐμφέρεται. Φοβερὰ καὶ παράδοξα
15 πράγματα εἰ ἡ ἀσπίς καὶ ὁ ὄφιν καὶ ἡ ἔχις καὶ ὁ δράκων καὶ ὁ
σκορπίος μετὰ τῆς ποτε πλανηθείσης γυναικὸς τοῦ ξύλου τῆς ζω-
ῆς ἀπολαύουσι, καὶ οὐκ ἐξορία αὐτὰ ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου
ἐκώλυσεν· οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς μὴ προσεγγίσει τῷ ξύλῳ τῆς
ζωῆς. Οὐκ εἶρηκε περὶ αὐτῶν ἢ τῆς γυναικὸς, ὅτι Μήποτε ἐκτεί-
20 νωσι τὴν χεῖρα, καὶ λάβωσι καὶ φάγωσι τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ
ζήσονται εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ πῶς, εἶπέ μοι, τὸν ἄνθρωπον, ὃν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν
αὐτοῦ πεποίηκε, καὶ τῷ αὐτοῦ ἐνεψύχωσεν ἐμφυσήματι οὕτω, πῶς
ὑπὲρ τὸν ὄφιν καὶ τὴν γυναῖκα, τοὺς αἰτίους τῆς ἁμαρτίας, ἐμελλε
25 κατακρῖναι καὶ ἐξορίσαι ἀσυγχωρήτως αὐτὸν μόνον ὑπὲρ πάντα
τὰ θηρία τὰ ἐναπομείναντα ἐν παραδείσῳ καταδικάσαι; φησὶ γάρ,
ὅτι «Ἐξαπέστειλε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ ἐκ τοῦ παραδείσου,
καὶ κατώκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου, καὶ
ἔταξε τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην
30 φυλάπτειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς». Ὁλωλεν οὖν ἄνθρωπος
μονώτατος, εἴ γε ὑπὲρ τοὺς θῆρας κατεδικάσθη. Ἐδυστύχησαν. δὲ

λόγος γιά ξένα καί παράδοξα πράγματα, θά ἐλέγξω πάλι τόν Ἰουδαῖο, γιά τὸ ὅτι δέν βγήκαν αὐτὰ τὰ θηρία, καί μὲ ἄλλα γεγονότα πού ἀναφέρονται στή Γραφή.

Μπήκαν μαζί μὲ τὸν Νῶε, λέγει πάλι ἡ Γραφή, πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμό στήν κιβωτὸ τὰ θηρία καί τὰ κτήνη, καί ἀναφέρεται καί ἡ ἔξοδος τους μαζί μὲ αὐτόν, ἀλλὰ ἀναφέρεται καί ὁ ἀριθμὸς τους μὲ μεγάλη ἀκρίβεια. Ἐπίσης μᾶς διηγεῖται ἡ ἀγία Γραφή καί τὴν ἔξοδο τῶν κτηνῶν τοῦ Ἀβραάμ καί τοῦ Λώτ, καί προπαντὸς ἐκείνην τοῦ Ἰακώβ πού ἔγινε ἀπὸ τὴ Μεσοποταμία. Καί ὄχι μόνο αὐτὰ, ἀλλὰ ἀναφέρει ἐπίσης ἡ Γραφή καί τὸ ἀμέτρητο πλῆθος τῶν ζώων πού ἔφυγαν μαζί μὲ τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Γιατὶ λοιπόν, πές μου, αὐτῶν τῶν θηρίων καί ζώων πού πλάστηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ ὄχι μὲ προσταγή του, ἀλλὰ δημιουργήθηκαν μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ἡ εἴσοδός τους στὸν Παράδεισο εἶναι γραμμένη, ἐνῶ ἡ ἔξοδός τους δέν ἀναφέρεται καθόλου; Εἶναι φοβερὰ καὶ παράδοξα πράγματα, ἂν ἡ ἀσπίδα καί τὸ φίδι καί ἡ ὄχια καί ὁ δράκος καί ὁ σκορπιὸς μαζί μὲ τὴ γυναίκα, ἡ ὁποία κάποτε παραπλανήθηκε, ἀπολαμβάνουν τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, καί δέν τὰ ἐμπόδισε ὁ Θεὸς ν' ἀπολαμβάνουν αὐτὸ ἐξορίζοντάς τα ἀπὸ τὸν παράδεισο, δέν τὰ διέταξε νὰ μὴ προσεγγίσουν τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, δέν εἶπε γι' αὐτὰ καί τὴ γυναίκα, Μήπως ἀπλώσουν τὸ χέρι καί πάρουν καί φᾶνε τὸ ξύλο τῆς ζωῆς καί ζήσουν αἰῶνια.

Καί γιατί, πές μου, τὸν ἄνθρωπο, πού ἔπλασε κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσή του καί τοῦ ἔδωσε ψυχὴ μὲ τὸ φύσημά του, τὸν κατέκρινε περισσότερο ἀπὸ τὸ φίδι καί τὴ γυναίκα, πού ἦταν αἵτιοι τῆς ἁμαρτίας, καί τὸν ἐξόρισε χωρὶς νὰ τὸν συγχωρήσει, καί καταδίκασε αὐτὸν μόνο περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία πού παρέμειναν στὸν παράδεισο; Γιατὶ λέγει· «Ἐδιώξε ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν παράδεισο, καί τὸν ἔβαλε νὰ κατοικήσει ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς ἀπόλαυσης, καί διέταξε τὰ Χερουβὶμ καί τὴ φλογίνη ρομφαία πού περιστρέφεται, νὰ φυλάγει τὸν δρόμο τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς»¹⁴. Χάθηκε λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τελείως μόνος, ἐφόσον βέβαια καταδικάστηκε περισσότερο ἀπὸ τὰ θηρία. Ἀτύχησαν ὅμως καί τὰ Χερουβὶμ,

14. Γεν. 3, 24.

καὶ τὰ Χερουδίμ, τῶν θηρῶν καὶ κτηνῶν καὶ ἐρπετῶν, μετὰ πάσης ἀδείας τοῦ παραδείσου ἀπολαυόντων, αὐτὰ δὲ τοῦ Χερουδικοῦ θρόνου καὶ τῆς προσωπικῆς δουλείας καὶ παρουσίας καὶ ἀπολαύσεως τῆς αἰδίου δόξης, «θυρωροὶ καὶ συκοφύλακες» κηπουρικῆς 5 γεηρᾶς θηροτροφίας εἶναι ταγέντα, καὶ καταδιασθέντα τὸν κατάκριτον ὄφιν, καὶ τὴν γυναῖκα δουλικῶς πυλωρεῖν ἠτιμώθησαν· ἀλλ' ἄπαγε τῆς τῶν ῥημάτων τούτων ἀτοπίας. Ἐπιστὰς ὁ θεότατος εἶπέ μοι Παῦλος, αὐστηρῶς ἐμβρομιώμενος εἰς ἐμὲ ἀποβλέψας «Τὸ μυστήριον» τούτων τῶν θεωρημάτων «μέγα ἐστίν· ἐγὼ δέ σοι λέγω 10 εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν».

Καὶ ταῦτα νόει κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· ἡ μὲν γὰρ γυνή, ὡς ἐκ τοῦ ἀνδρός προελθοῦσα, πρὸς τὸν οἰκεῖον γεννήτορα τὴν ἀποστροφὴν ἔσχευ, ὁ δὲ ἀνὴρ, ὁ ἐκ πατρὸς προελθὼν, πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα τὴν ἀνάλυσιν ἀπὸ γῆς ἐποίησατο, ἕκαστος αὐτῶν πρὸς τὴν 15 ἰδίαν συγγένειαν ἐπανελθὼν καὶ τὴν πατρίδα. Ἡ μὲν γὰρ σαρκογενῆς καὶ παραδεισογενῆς καὶ οὐρανοπολίτης Ἀδὰμ Χριστὸς εἰσῆλθε μὲν γυμνὸς Θεὸς ἐν παραδείσῳ καὶ δῖω τῷ ἐνθάδε, καὶ ἐξέστη ἀτρέπτως τὴν σωτήριον αὐτοῦ ἔκτασιν, δι' ἧς τῇ οἰκειᾷ σύμβιον Ἐκκλησίαν τέτοκε καὶ προσεκολλήθη ταύτῃ σαρκωθέντος 20 ὑποστρεψάσῃ πρὸς αὐτὸν καλῶς, καὶ ἀνεδέξατο πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, τὴν βρωσιν, τὴν φυγὴν, τὴν ὕβριν, τὴν κατάρα, γενόμενος κατάρα ὡς κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου, τὴν γύμνωσιν, τὴν κατάκριψιν, ἣν ἐν τῷ ἄδῃ ἐκρύβη μετὰ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ. Διὸ καὶ καλέσας αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐκ τῆς κατακρύψεως ἐκείνης ἐξήγαγε καὶ ἀνέστησεν, ἐπαμ- 25 φιασθέντα τῇ ἀφθαρσίᾳ ἐπὶ τοῦ περιζώματος ἐκείνου τοῦ φθαροῦ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ὄντος τὸ κατὰ σάρκα, χοϊκοῦ καὶ χορτογενοῦς σαρκικοῦ, χιτῶνα ἄφατον περιθεμένου, ἄφθαρτον, στερρόν, θεότευκτον, ἐκ τοῦ ἄνωθεν Θεοῦ ὑφαντόν, ἀθάνατον μεταποιηθέντα αὐτῷ, εἰς ἀδιάλυτον ὑπὲρ τὸν πρότερον, ὁ δ' ἦν ἐκ Μαρίας 30 τῆς Θεοτόκου ἐνεδύσατο σῶμα μετασκευάσας καὶ στερεώσας διὸ μετὰ τὴν ἐνδυσιν τοῦ χιτῶνος τῆς ἀφθαρσίας, ἐπεὶ ἀδύνατον ἦν

διότι, ἐνῶ τὰ θηρία καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ ἔρπετὰ ἀπολάμβαναν μὲ κάθε ἄνεση τὸν παράδεισο, αὐτὰ πού ἀποτελοῦσαν τὸν Χερουβικό θρόνο καὶ τὴν προσωπική ὑπηρεσία καὶ παρουσία καὶ ἀπολάμβαναν τὴν αἰώνια δόξα, τάχθηκαν νὰ εἶναι θυρωροὶ καὶ φύλακες τῆς συκιᾶς ἀπὸ τὴν γήινη κηπουρική τροφή τῶν θηρίων, καὶ ἀτιμώθηκαν καταδικασμένα νὰ εἶναι δουλικά θυρωροὶ τοῦ καταδικασμένου φιδιοῦ καὶ τῆς γυναίκας. Ἐνῶ μακριὰ ἀπὸ μένα αὐτὰ τὰ ἄτοπα λόγια. Γιατὶ ἐρχόμενος ὁ θειότατος Παῦλος καὶ στρεφόμενος πρὸς ἐμένα μοῦ εἶπε ἐπιτιμώντας με αὐστηρά· «Τὸ μυστήριον» αὐτῶν τῶν θεωριῶν εἶναι μεγάλο· «ἐγὼ ὅμως τὸ ἐξηγῶ, ὅτι ἀναφέρεται στὸν Χριστὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία»^{14α}.

Καὶ αὐτὰ νὰ τὰ κατανοεῖς μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο· Ἡ γυναίκα, ἐπειδὴ προῆλθε ἀπὸ τὸν ἄνδρα, αἰσθανόταν ἀποστροφή πρὸς αὐτὸν πού τὴ γέννησε. Ἐνῶ ὁ ἄντρας πού εἶχε προέλθει ἀπὸ τὸν Πατέρα, μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὴ γῆ, ἐπανῆλθε στὸν Πατέρα του, ἐπιστρέφοντας ὁ καθένας στὴ δική του συγγένεια καὶ πατρίδα. Γιατὶ ἡ Εὐα ἦταν γεννημένη ἀπὸ σάρκα στὸν παράδεισο, ἐνῶ ὁ Ἄδὰμ - Χριστός, ὄντας πολίτης τοῦ οὐρανοῦ, μπῆκε βέβαια γυμνὸς Θεὸς στὸν παράδεισο καὶ ἔζησε ἐκεῖ, καὶ ὑπέστη ἀμετάκλητα τὴ σωτήρια ἐξορία του, μέσω τῆς ὁποῖα γέννησε τὴ δική του σύζυγο Ἐκκλησία καὶ προσκολλήθηκε μὲ τὴ σάρκωσή του σ' αὐτὴν πού ἐπέστρεψε σ' αὐτὸν καλῶς, καὶ ἔλαβε ὅλα ὅσα βρισκόνταν μέσα σ' αὐτήν, τὴ βρώση τοῦ ἀπογορευμένου καρποῦ, τὴν ἐξορία, τὴν ταπείνωση, τὴν κατάρα, ἀφοῦ ἔγινε κατάρα μὲ τὸ νὰ κρεμαστῆί πάνω στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ, τὴ γυμνώση, τὴν τέλεια ἀπόκρυψη μέσα στὸν ἄδη μετὰ τὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν κάλεσε ἀπὸ τὴν ἀπόκρυψη ἐκείνη, τὸν ἔβγαλε καὶ τὸν ἀνάστησε, φορώντας του τὴν ἀθανασία πάνω στὸ φθαρτὸ ἐκεῖνο περιζῶμα, πού ἀνῆκε στὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, δηλαδή τὴ σάρκα, πού ἦταν γήϊνη καὶ καμωμένη ἀπὸ χόρτο σαρκικό, ντύνοντάς τον μὲ χιτῶνα ἄφθαρτο, στερεό, καμωμένον ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὑφαντὸν ἀπὸ τὸν οὐράνιο Θεό, καὶ καταστάντα ἀθάνατο γι' αὐτόν, ὥστε νὰ μὴ καταστρέφεται ὅπως ὁ πρῶτος, μεταποιώντας τὸ σῶμα πού εἶχε ντυθεῖ ἀπὸ τὴ Θεοτόκο Μαρία καὶ στερεώνοντάς το. Γι' αὐτό, ὅταν φόρεσε τὸν χιτῶνα τῆς ἀφθαρείας, ἐπειδὴ ἦταν ἀδύνατο νὰ

14α. Ἐφ. 5, 32.

ἐγχρονίζεῖν αὐτὸν ἐνδεδυμένον τὸν εἰσελθόντα ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς Ἐκκλησίας κατέναντι γὰρ τῆς γῆς ὑπάρχει ὁ οὐρανός, ἐργάζεσθαι αὐτὸν τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη καὶ ἀνελήφθη· τοῦτ' ἔστι τὸ ἀνθρώπινον γένος συντηρεῖν τῇ αὐτοῦ κηδεμονία κακοῦ παντίου
 5 τὰ Χερουβίμ, καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς «Χερουβίμ» ἐρμηνεύεται, «πλήθος γνώσεως», γνώσις δὲ ἔστιν ἀληθῆς ἢ εἰς Θεὸν ἡμῶν τῶν πιστῶν εὐσεβῆς πίστις, ἣντινα συνέταξε καὶ ὤρισεν ὁ Θεὸς φυλάττειν ἀπλανῆ, ἥτοι τὴν πάροδον καὶ τὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἡμῶν ὁδόν· «ξύλον» δὲ νόη-
 10 σον ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, ζωὴν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν· αὐτὴ γὰρ ἔστιν ἣν ἐκάλεσε ζωὴν, ὡς μητέρα οὖσαν πάντων τῶν ἐν Θεῷ ζώντων, ἣν εἰς τὸν αἰῶνα φυλάττουσιν ἐκ τοῦ ὄψεως τὰ Χερουβίμ καὶ τὰ Σεραφίμ καὶ ἡ φλογίνη ῥομφαία, ἣτις ἔστιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. «Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἔστι»· στρεφομένην
 15 δὲ αὐτὴν λέγει, ὥσπερ φρουροῦσαν τὴν Ἐκκλησίαν κύκλῳ· καὶ πάλιν ὡς στρεφομένην τὸν Θεὸν Λόγον ἀπ' οὐρανοῦ πρὸς τὴν ἀποστραφεῖσαν αὐτὸν Ἐκκλησίαν. «Ζῶν γὰρ ἔστιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆς ὑπάρχει, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον», ὡς φησι Παῦλος. Ὡσπερ γὰρ ὁ Υἱὸς ὁδὸς ἡμῖν ἔστι
 20 πρὸς τὸν Πατέρα, λέγων· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός», οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία ὁδὸς ζωῆς ἡμῖν ἔστι πρὸς τὸν Υἱόν, λέγοντα· «Ἐγὼ εἰμι ζωὴ». Καὶ διὰ τοῦτο ζωὴν ὠνόμασε καὶ τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, ὡς τὰ ζῶα ἡμᾶς ζωοποιοῦσαν καὶ ὀδηγοῦσαν πρὸς τὴν πάντων ζωὴν διὸ τὸ ξύλον ἑαυτὸν τῆς ζωῆς, τοῦτ' ἔστι τῆς Ἐκκλησίας, ταύτης αὐτῷ
 25 ἀρθείσης ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ συνενδυθείσης τὸν ἐκ ζώων τοῦ παραδείσου δερμάτινον χιτῶνα.

Ὅταν μὲν οὖν ὁ Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ἡμῖν, ὡς Παῦλος βοᾷ, δερμάτινον χιτῶνα ἐνδύεται, ὅταν δὲ πάλιν τὴν λεγομένην ζωὴν γυναῖκα αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ὥσπερ τινὰ δίσκηνον θεάσης, ἔνδοθεν
 30 μὲν ἔχουσαν τὸ ἱερόν ἱλαστήριον, ἔμψυχον σάρκα περιφέρουσαν

15. Ἐβρ. 4, 12.

16. Ἰω. 14, 6.

παραμένει ντυμένος τὸν χιτῶνα μὲ τὸν ὁποῖο μπήκε στὸν παράδεισο τῆς Ἑδέμ, τὸν τοποθέτησε ὁ Θεὸς στὸν παράδεισο τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἀπέναντι ἀπὸ τῆ γῆ βρῖσκεται ὁ οὐρανός, γιὰ νὰ καλλιεργεῖ τῆ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναλήφθηκε, δηλαδή τὸ ἀνθρώπινο γένος, καὶ γιὰ νὰ τὸ «φυλάει ἀπὸ κάθε κακὸ μὲ τὴν κηδεμονία του, ἔβαλε τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν πύρινη ρομφαία νὰ φυλάγουν τὸν δρόμο πρὸς τὸν ὁδηγοῦσε στὸ ξύλο τῆς ζωῆς. «Χερουβὶμ» σημαίνει “πλῆθος γνώσεως”, καὶ γνώση ἀληθινῆ εἶναι ἡ εὐσεβὴς πίστη μας στὸν Θεό, τὴν ὁποία σύνταξε καὶ ὄρισε ὁ Θεὸς νὰ τὴν φυλάγουμε ἀπὸ τὴν πλάνη κατὰ τὴν διέλευση καὶ τὸν δρόμο στὴν ἐδῶ ζωὴ μας. «Ἐὐλο» πάλι θεώρησε ὅλο τὸν λαὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ «ζωή» τὴν Ἐκκλησία, γιὰ τὴν αὐτὴ εἶναι ἐκείνη πρὸς τὴν ὄνομασε ζωὴ, ἐπειδὴ εἶναι μητέρα ὅλων ἐκείνων πρὸς τὴν ζοῦν ὅπως θέλει ὁ Θεός, τὴν ὁποία Ἐκκλησία φυλάγουν αἰῶνια τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ καὶ ἡ πύρινη ρομφαία, πρὸς τὴν εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν ὁ Θεὸς μας εἶναι φωτιὰ πρὸς τὴν κατακαίει. Καὶ τὴν ὀνομάζει περιστρεφόμενη, ἐπειδὴ φυλάει τὴν Ἐκκλησία ὀλόγουρα, ἀλλὰ τὴν ὀνομάζει περιστρεφόμενη καὶ ἐπειδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στρέφεται πρὸς τὴν Ἐκκλησία πρὸς τὸν ἔχει ἀποστραφεῖ. Καθὼς «ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς καὶ δραστικὸς, καὶ πρὸς τὸν κοφτερὸς ἀπὸ κάθε δίκωπο μαχαίρι»¹⁵, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος. Γιατί, ὅπως ὁ Υἱὸς εἶναι γιὰ μᾶς ὁδὸς πρὸς τὸν ὁδηγεῖ στὸν Πατέρα, σύμφωνα μὲ τὸ πρὸς τὸν λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς»¹⁶, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι γιὰ μᾶς ὁδὸς πρὸς τὸν ὁδηγεῖ στὸν Υἱό, ὁ ὁποῖος λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ». Καὶ γιὰ τὸ Ζωὴ ὀνόμασε καὶ τὴ γυναῖκα του, ἐπειδὴ ζωογονεῖ ἐμᾶς τὰ ζῶα, καὶ μᾶς ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ τῶν ὅλων. Γιὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος εἶναι τὸ ξύλο τῆς ζωῆς, δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τοῦ πάρθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ντύθηκε τὸν δερμάτινο χιτῶνα ἀπὸ τὰ ζῶα τοῦ παραδείσου.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα μας, ὅπως φωνάζει ὁ Παῦλος, φοράει δερμάτινο χιτῶνα, ἐνῶ ὅταν βλέπεις τὴ γυναῖκα του, πρὸς τὴν λέγεται Ζωὴ, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία, νὰ ἔχει κατὰ κάποιον τρόπο δύο σκηνές, καὶ μέσα τῆς νὰ ἔχει τὸ ἱερὸ ἱλαστήριον¹⁷, δηλαδή

17. Ἱλαστήριον λεγόταν τὸ κάλυμμα τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης καὶ, κατὰ συνειδητήν, ὀλόκληρη ἡ Κιβωτός, πρὸς τὴν περιεῖχε τίς πλάκες τοῦ Νόμου, τὴν στάμνα τοῦ μάννα καὶ τὴν ράβδο τοῦ Ἀαρὼν πρὸς τὴν βλάστησε· Ἐβρ. 9, 1 ἔ.

τὴν τοῦ Ἀμνοῦ, ἔξωθεν δὲ τὸ ἅγιον κοσμικόν, ἐννόησον Παῦλον αὐτὰ διδάσκοντα σαφῶς, καὶ τὰ τοῦ νόμου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφέροντα, καὶ περιστάντα μὲν τὸ πρότερον καταπέτασμα, ὁμοίως καὶ τὸ δεύτερον, ὥσπερ δὲ πάλιν τὴν πρώτην καὶ ἐξωτερὰν 5 σκηνὴν ἔχουσιν δικαιοῦματα λατρείας, εἶτα μετὰ τὸ δεύτερον καταπέτασμα ἠλοῦντα ἄλλην σκηνὴν ἁγίαν τῶν ἁγίων· λείπεται τοίνυν τῷ λόγῳ λοιπόν, πρὸς τὸ πέρασ τοῦ δρόμου ἐπειγομένῳ, διότι περ οὐ περὶ σωματικῆς ζωῆς λέγεται ὑπὸ Θεοῦ περὶ ἀνθρώπου τό, «Μὴ ποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα καὶ λάβῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φά- 10 γῃ», περὶ πνευματικῆς τινος βρώσεως καὶ ζωῆς ἀναστέλλει αὐτὸν τότε, ὡς μήπω χωροῦν αὐτοῦ ταύτης, δι' ἣν ἔμελλεν εἰδωλολατρίαν ὑπομένειν ἐν τῇ τῆς εἰδωλολατρίας πλάνῃ. Τί γὰρ ἀθάνατον αὐτὸν κατὰ σάρκα διαμεῖναι κατὰ τὴν τῶν δαμόνων ἀθανασίαν ἐν ἀσεβείᾳ ζῶντα; μᾶλλον γὰρ ὀλεθριώτερον αὐτῷ τὸ πρᾶγμα ἠύρισκετο, 15 μὴ παυσάμενῳ τῆς ἁμαρτίας, καὶ διὰ τοῦτο μειζρόνως κολαζομένῳ. Οὐκοῦν, ὥσπερ ἐκεῖ ἀπεδείξαμεν ὅτι οὐ περὶ σωματικοῦ θανάτου εἶπεν ὁ Θεός, «Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθάνεισθε», καὶ τὸ πάλιν εἶπεῖν, «Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα», οὕτω καὶ ἐνταῦθα χρὴ νοεῖν καὶ εἶπεῖν, Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, οὕτω καὶ ἐν- 20 ταῦθα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ποία βρωσίς ἐστὶν αὕτη, ἐξ ἧς ὁ μεταλαμβάνων ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Οἶδα ὅτι πάντες οἱ ἀκούσαντες τοῦ λεχθέντος ῥήματος εὐθέως εἰς τὴν τῶν μυστηρίων τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μετάληψιν τοῦτον ἐνόησατε. Τί οὖν, εἶπέ μοι· πάντες οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μεταλαμ- 25 βάνοντες ἔχουσι ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐδεὶς τούτων ἀπελεύσεται εἰς κόλασιν αἰώνιον; Καίπερ ἐκεῖ τοῖς Κορινθίοις μεταλαμβάνουσι τῶν μυστηρίων, εὐθέως ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη εὐθὺς θάνατος ἢ μετάληψις, ἀλλὰ καλὸν ἦν, ἵνα μὴ ἐγεννήθῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀχράντων χειρῶν τοῦ Χριστοῦ μεταλαβὰν Ἰούδας. Πόσοι 30 δὲ πάλιν ἐν ἐρήμοις ἀπερχόμενοι τῆς τοῦ ἁγίου ἄρτου μεταλήψεως ἔχουσι ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχονται, ἀλλὰ μεταδεθήκασιν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, αὐτοῦ ὅλοι δι' ὅλου ἄρτος Θεοῦ καὶ σῶμα γενόμενοι καὶ αἷμα καὶ οἶκος καὶ ναὸς καὶ θυσιαστή-

18. Ἐβρ. 9, 3.

19. Γεν. 2, 17.

τὴν ἔμψυχη σάρκα τοῦ Ἄμνοῦ ποὺ φέρει μέσα της, καὶ ἐξωτερικὰ τὸ κοσμικὸ ἅγιο, πρόσεξε τὸν Παῦλο ποὺ τὰ ἐξηγεῖ αὐτὰ καθαρὰ, μεταφέροντας τὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στὴν Ἐκκλησία, καὶ περιγράφει τὸ πρῶτο καὶ τὸ δεύτερο παραπέτασμα, καθὼς καὶ τὸ ὅτι ἡ πρώτη καὶ ἐξωτερικὴ σκηνὴ εἶχε δικαιώματα λατρείας, ἐνῶ μετὰ τὸ δεύτερο καταπέτασμα στὴν ἄλλη σκηνὴ ἦταν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων¹⁸. Ὅμως σταματῶ ἐδῶ τὸν λόγο, ἐπειδὴ βιάζομαι νὰ φτάσω στὸ τέλος τοῦ δρόμου, γιὰτὶ δὲν ἀναφέρεται στὴ σωματικὴ ζωὴ αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Θεὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο· «Μήπως ἀπλώσει τὸ χέρι καὶ πάρει ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς καὶ φάει»¹⁹, ἀλλὰ ἀναβάλλει τὴν τροφὴ αὐτῆ, γιὰ μιὰ ἄλλη πνευματικὴ τροφὴ καὶ ζωὴ, ἐπειδὴ τότε δὲν μποροῦσε νὰ τὴ χωρέσει. Γι' αὐτὴ λοιπὸν τὴ ζωὴ ἔπρεπε νὰ ὑποστεῖ τὴν εἰδωλολατρία μέσα στὴν πλάνη τῆς εἰδωλολατρίας. Γιατί ἄλλωστε νὰ μείνει ἀθάνατος μετὰ τὴ σάρκα, σὰν τὴν ἀθανασία τῶν δαιμόνων, ζώντας μέσα στὴν ἀσέβεια; θὰ ἦταν πιὸ ὀλέθριο γι' αὐτὸν τὸ πρῶγμα, νὰ μὴ σταματήσῃ τὴν ἁμαρτία, καὶ νὰ κολάζεται ἐξαιτίας αὐτῆς περισσότερο. Ἐπομένως, ὅπως ἀποδείξαμε ἐκεῖ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐννοοῦσε σωματικὸ θάνατο, λέγοντας, «Ὅποια μέρα φᾶτε ἀπὸ αὐτόν, θὰ πεθάνετε»¹⁹· καὶ λέγοντας πάλι, «Μὲ λύπες θὰ γεννᾶς παιδιὰ»²⁰, πρέπει νὰ τὸ ἐρμηνεύσουμε μετὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ νὰ ποῦμε, ὅτι τό, «Μὲ λύπες θὰ γεννᾶς παιδιὰ», ἀναφέρεται καὶ ἐδῶ στὴν Ἐκκλησία, καὶ δείχνει ποιά εἶναι ἡ τροφὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ὅταν μεταλάβει κάποιος θὰ ζήσει αἰώνια.

Γνωρίζω ὅτι ὅλοι ὅσοι ἀκούσατε τὰ λόγια αὐτὰ ἀμέσως ὁ νοῦς σας πῆγε στὴ κοινωνία τῶν μυστηρίων τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Τί λοιπὸν, πές μου, ὅλοι ὅσοι μεταλαμβάνουν στὴν Ἐκκλησία ἔχουν ζωὴ αἰώνια, καὶ κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν πηγαίνει στὴν κόλαση; Ἄν καὶ ἐκεῖ στοὺς Κορινθίους, οἱ ὁποῖοι μεταλάβαιναν τὰ μυστήρια, ἀμέσως ἀπὸ τώρα ἡ μετάληψη προξενεῖ θάνατο²¹. Ἄλλὰ θὰ ἦταν προσιμότερο νὰ μὴ εἶχε γεννηθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος²², δηλαδὴ ὁ Ἰούδας, ποὺ μετάλαβε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἄχραντα χέρια τοῦ Κυρίου. Πόσοι πάλι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀναχωροῦν σὶς ἐρήμους δὲν ἀπέχουν ἀπὸ τὴν μετάληψη τοῦ ἄρτου, καὶ ὅμως ἔχουν ζωὴ αἰώνια, καὶ δὲν καταδικάζονται, ἀλλὰ πηγαίνουν ἀπὸ τὸν θάνατο στὴ ζωὴ, ἐπειδὴ ὅλοι ὀλοκλη-

20. Γεν. 3, 16.

21. Α' Κορ. 11, 27 ἐ.

22. Μάρκ. 14, 21.

ριον καὶ ὄλοκαύτωσις καὶ προσφορὰ καὶ κρίσις, καὶ θεοὶ τῆ θεώ-
 σει καὶ σύσσωμοι καὶ σύμμορφοι τῆς δόξης τῆς εἰκόνοσ τοῦ Θεοῦ,
 καὶ μεταλαμβάνοντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ οἰκήσαντες τὸν Θεόν. Ὡστε
 πρόδηλον ὅτι οὐχ ἡ τοῦ ἄρτου μετάληψις μόνη ἐστὶν ἡ βρωῖσις ἐξ
 5 ἧς φαγὼν τις ἔχει ζωὴν ψυχῆς τὴν αἰώνιον. Τὴν γὰρ τῶν σωμάτων
 αἰώνιον ζωὴν πάντες μετὰ τὴν σοὶ ὁμοίως ἔχομεν οἱ πιστοὶ τε καὶ
 ἄπιστοι· διὸ τοίνυν ὑπῆρχον βρώσεις ἐν τῷ παραδείσῳ θεόσδοτοι,
 ἐξ ὧν ἐβούλετο ὁ Θεὸς μεταλαμβάνειν ἀνθρώπου, ὡς ἂν εἴποι τις,
 ἡ καθολικὴ, ἐξ ἧς ὁ φαγὼν οὐ πάντως ἐξεῖ τὴν αἰώνιον ζωὴν· αὐ-
 10 τη ἐκείνη περὶ ἧς εἴρηται τὸ ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παρα-
 δείσῳ φάγη· ἑτέρα καὶ πνευματικωτέρα τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἐξ ἧς
 πᾶς ὁ ἐσθίων ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τὴν μακαρίαν ζωὴν τὴν αἰώ-
 νιον.

Τί ἐστὶν ἡ βρωῖσις ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ; Ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ
 15 ζῶντος ἄρτου ζωῆς Χριστοῦ, ταύτην ἡμᾶς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην
 Εὐαγγελίῳ διηγούντος καὶ λέγοντος «Ἐργάζεσθε, μὴ τὴν βρωῖσιν
 τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρωῖσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώ-
 νιον»· εἶτα διαπορησάντων τῶν ἀκουσάντων τό, ποία ἐστὶ βρωῖσις
 ἣν λέγει πρὸς αὐτούς, ὅτι «Ὁ Πατὴρ μου δίδωσιν ὑμῖν ἄρτου τοῦ
 20 ἀληθινοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντος Ἐγὼ εἰμι ἄρτος τῆς
 ζωῆς· εἰάν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Οἱ
 πατέρες ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον. Οὗτός ἐστιν ὁ
 ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων· ἵνα ἐξ αὐτοῦ φάγη καὶ μὴ
 ἀποθάνηται». Εἰπὼν δὲ ὁ «καταβαίνων», δείκνυσι τὸν ἄρτον τοῦ-
 25 τον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα διηνεκῶς, ἵνα μὴ νομίσης ὅτι
 περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ λέγει, καὶ δόξης ἐν ἑαυτῷ, ὅτι πᾶς ὁ μετέ-
 χων αὐτοῦ, οἷος δ' ἂν καὶ ἔσται πονηρός, ἔχει διὰ τῆς μεταλήψεως
 ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἀπαλλάττει τῆς τοιαύτης ἐννοίας καὶ δείκνυσι
 σοὶ ὅτι διττῶς μετέχομεν τῶν μυστηρίων· οἱ μὲν ἄξιοι ἐκείνων ἀπο-
 30 λαύουσι τοῦ ἄρτου τοῦ καταβαίνοντος αἰεὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τοῦτ'

ρωτικά γίνονται ἄρτος τοῦ Θεοῦ καὶ σῶμα καὶ αἷμα καὶ οἶκος καὶ ναὸς καὶ θυσιαστήριον καὶ ὀλοκαύτωμα καὶ προσφορὰ καὶ κρίση καὶ θεοὶ μὲ τὴ θέωση καὶ ἓνα σῶμα καὶ μιὰ μορφή μὲ τὴ δόξα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, καὶ μετάληψη ἁγία, ἐπειδὴ μεταλήφθησαν ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ μεταλαβαίνουν μέσα τους καὶ ἐγκαθιστοῦν τὸν Θεό. Ὡστε εἶναι φανερό ὅτι δὲν εἶναι μόνο ἡ μετάληψη τοῦ ἄρτου ἢ τροφῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία ἂν φάει κάποιος θὰ ἔχει αἰώνια ζωὴ τῆς ψυχῆς του. Γιατὶ τὴν αἰώνια ζωὴ τῶν σωμάτων τὴν ἔχουμε ὅλοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὅμοια μὲ σένα, τόσο οἱ πιστοὶ ὅσοι καὶ οἱ ἄπιστοι. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὑπῆρχαν στὸν παράδεισον τροφῆς δοσμένες ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἤθελε ὁ Θεὸς νὰ τρώει ὁ ἄνθρωπος, ἢ καθολικὴ, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, ἀπὸ τὴν ὁποία τρώγοντας κανεὶς δὲν θὰ ἔχει ὅπωςδήποτε τὴν αἰώνια ζωὴ, καὶ εἶναι αὕτη γιὰ τὴν ὁποία εἰπώθηκε νὰ τρώει ἀπὸ κάθε δένδρον τοῦ παραδείσου. Ὑπῆρχε ὅμως καὶ ἄλλη τροφὴ πρὸ πνευματικῆς, ἢ τροφὴ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία καθένας πού τρώει θὰ ζήσει αἰώνια τὴ μακάρια αἰώνια ζωὴ.

Ποιὰ εἶναι ἡ τροφὴ πού ὑπάρχει στὴν Ἐκκλησία; Ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν ζωντανὸ ἄρτον τῆς ζωῆς Χριστό, ὁ ὁποῖος μᾶς μιλάει γι' αὐτὴν στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον καὶ λέγει· «Νὰ ἐργάζεστε ὄχι γιὰ τὴ τροφὴ τὴ φθαρτὴ, ἀλλὰ γιὰ τὴν τροφὴ πού μένει χαρίζοντας αἰώνια ζωὴ»²³. Καὶ ἔπειτα, ἐπειδὴ ρώτησαν οἱ ἀκροατὲς του, ποιὰ εἶναι ἡ τροφὴ γιὰ τὴν ὁποία τοὺς μιλάει, εἶπε· «Ὁ Πατέρας μου σᾶς δίνει ἄρτον ἀληθινόν, πού κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ἐὰν κανεὶς φάει ἀπὸ τὸν ἄρτον αὐτὸν θὰ ζήσει στὸν αἰῶνα. Οἱ πατέρες ἔφαγαν τὸ μάννα στὴν ἔρημον καὶ πέθαναν. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄρτος πού κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, γιὰ νὰ φᾶτε ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ μὴ πεθάνετε»²⁴. Λέγοντας «αὐτὸς πού κατεβαίνει», δείχνει ὅτι ὁ ἄρτος αὐτὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν γιὰ πάντα, γιὰ νὰ μὴ νομίσεις, ὅτι μιλάει γιὰ τὸ σῶμα του καὶ πιστέψεις μέσα σου, ὅτι καθένας πού κοινωνεῖ, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, ἀκόμα καὶ πονηρός, μὲ τὴν μετάληψη θὰ ἔχει αἰώνια ζωὴ, σὲ ἀπαλλάσσει ἀπὸ αὐτὴ τὴ σκέψη καὶ σοῦ δείχνει, ὅτι μὲ δύο τρόπους συμμετέχουμε στὰ μυστήρια· ὅσοι εἶναι ἄξιοι τῶν μυστηρίων ἀπολαμβάνουν τὸν ἄρτον πού κατεβαίνει δια-

24. Ἰω. 6, 31 ἔ. καὶ 50.

ἔστι, τῆς ἐνοικήσεως καὶ ἐκλάμψεως τοῦ παναγίου Πατρὸς τῆς
 θεότητος τοῦ Χριστοῦ, ὡς τὰ θεῖα καὶ οὐράνια φρονοῦντες, οἱ δὲ
 γήϊνοι καὶ τὰ γήϊνα φρονοῦντες τῆς γηγενοῦς καὶ μόνης σαρκὸς
 τοῦ Χριστοῦ μεταλαμβάνουσιν τολμηρῶς καὶ ἀναξίως ἄλλη γὰρ
 5 αὐτὴ παρὰ τὴν μετάληψιν ἐκείνην ὅθεν διδάσκων ἡμᾶς ἀμφοτέ-
 ρας μετὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐκ τοῦ οὐ-
 ρανοῦ καταβάς», τοῦτ' ἔστιν ὁ Θεὸς Λόγος, καί, «Ἐάν τις φάγη ἐκ
 τοῦ ἄρτου τούτου ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα», ἐπάγει λέγων «Καὶ ὁ
 ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω» αὐτῶ, ἡ σὰρξ μου ἔστιν, ἣν ἐγὼ δώσω «ὑπὲρ
 10 τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς».

Ἄκουεις περὶ διαφορᾶς βρώσεως ἐκ τοῦ ἄρτου τοῦ ἐξ οὐ-
 ρανοῦ καταβαίνοντος, τοὺς ἐσθιόντας εἶπεν ἔχειν ζωὴν αἰώνιον
 ἐπὶ δὲ τῆς σαρκὸς οὐ τέθεικε τοῦτο ὅθεν περὶ φρικτῶν καὶ ἀπορ-
 ρήτων μυστηρίων λαλῶν, ὄρα πῶς τοὺς αὐτοὺς πολλάκις ἄνω καὶ
 15 κάτω ἀναλαμβάνεται λόγους Μαινομένων γὰρ πάλιν πρὸς ἀλλή-
 λους τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ ἀπορία καὶ ἀκαταληψία τῶν λόγων,
 λέγει ἀκολούθως πρὸς αὐτούς, «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν» καὶ δις
 λέγω τὸ «ἀμήν», ἵνα γνῶτε ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,
 οἱ δὲ λόγοι μου μὴ παρέλθωσιν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα ἐδραῖοι δια-
 20 μενοῦσιν. «Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ φάγητε τὴν σὰρκα τοῦ Υἱοῦ
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε τὸ αἷμα αὐτοῦ, οὐκ ἔχετε ζωὴν αἰώνιον ἐν
 ἑαυτοῖς ὁ τρώγων μου τὴν σὰρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». Αὐτὸς
 γὰρ ἔστιν, ὡς πολλάκις εἶπον, τὸ ξύλον τῆς ζωῆς τὸ ζωοποιοῦν εἰ
 25 δὲ οὐ πιστεύεις, ἄκουσον τοῦ ἐπαγομένου λέγει γὰρ ἀκολούθως ὁ
 Θεὸς Λόγος «Ὁ τρώγων μου τὴν σὰρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν
 ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῶ». Οὐ περὶ τῆς ὀρωμένης αὐτῶ σαρκὸς καὶ
 αἵματος λέγει μετέλαβε γὰρ καὶ Ἰούδας καὶ Σίμων ὁ Μάγος τοῦ
 σώματος καὶ τοῦ αἵματος τῆς εὐχαριστίας, τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ πο-
 30 τηρίου, ἀλλ' οὐ κατώκησεν, οὐδὲ μεμένηκεν ἐν αὐτοῖς ὁ Χριστός,
 οὐδὲ αὐτοὶ ἐν αὐτῶ.

Τίς δὲ ἔστιν ἡ ἀληθὴς βρώσις τῆς μυστικῆς σαρκὸς τοῦ Χρι-

κῶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, δηλαδή τὴν κατοίκηση μέσα τους καὶ τὴ λάμψη τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ τοῦ παναγίου Πατέρα, ἐπειδὴ πιστεύουν τὰ θεϊκὰ καὶ οὐράνια. Ἐκεῖνοι ὅμως πὺ πιστεύουν στὰ γήϊνα, μεταλαβαίνουν μόνο τὴ γήινη σάρκα τοῦ Χριστοῦ τολμηρὰ καὶ ἀνάξια. Γιατὶ αὐτὴ ἡ κοινωνία εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Γι' αὐτὸ, διδάσκοντάς μας καὶ τὶς δύο, μετὰ ἀπὸ τό, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς πὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ», δηλαδή ὁ Θεὸς Λόγος, καί, «Ἐὰν κάποιος φάει ἀπὸ τὸν ἄρτο αὐτὸν θὰ ζήσει στὸν αἰῶνα», προσθέτει λέγοντας· «Καὶ ὁ ἄρτος πὺ θὰ τοῦ δώσω ἐγὼ, εἶναι ἡ σάρκα μου, τὴν ὁποία θὰ προσφέρω ἐγὼ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου»²⁶.

Ἄκουσ γιὰ τὴ διαφορὰ τῆς τροφῆς ἀπὸ τὸν ἄρτο πὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο εἶπε ὅτι αὐτοὶ πὺ τὸν τρώνε θὰ ἔχουν ζωὴ αἰώνια, ἐνῶ γιὰ τὴ σάρκα του δὲν τὸ εἶπε αὐτό. Γι' αὐτό, μιλώντας γιὰ φρικτὰ καὶ ἀπόρητα μυστήρια, πρόσεχε πῶς πολλές φορές ἐπαναλαμβάνει διαρκῶς τὰ ἴδια λόγια. Ἐπειδὴ δηλαδή οἱ Ἰουδαῖοι φιλονεικοῦσαν μεταξύ τους γιὰ τὴν ἀπορία καὶ ἀδυναμία νὰ καταλάβουν τὰ λόγια του, τοὺς εἶπε στὴ συνέχεια· «Ἀλήθεια, ἀλήθεια σᾶς λέγω», καὶ λέγω δυὸ φορές τὸ «ἀμήν», γιὰ νὰ καταλάβετε ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, ἐνῶ οἱ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν, ἀλλὰ θὰ μείνουν ἐδραῖοι στὸν αἰῶνα. «Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ἂν δὲν φᾶτε τὴ σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἂν δὲν πιεῖτε τὸ αἷμα, δὲν θὰ ἔχετε ζωὴ αἰώνια μέσα σας. Αὐτὸς πὺ τρώει τὴ σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, θὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια, καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀναστήσω τὴν ἔσχατη ἡμέρα»²⁷. Γιατὶ, ὅπως εἶπα πολλές φορές, αὐτὸς εἶναι τὸ δένδρο τῆς ζωῆς πὺ ζωοποιεῖ. Ἐὰν ὅμως δὲν με πιστεύεις, ἄκουσε ἐκεῖνον πὺ συμπληρώνει· γιὰ τὸν Θεὸς Λόγος στὴ συνέχεια λέγει· «Αὐτὸς πὺ τρώει τὴ σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, μένει μέσα μου, καὶ ἐγὼ μέσα σ' αὐτόν»²⁸. Δὲν μιλάει γιὰ τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα πὺ φαίνεται, γιὰ τὸν μετᾶλαβε καὶ ὁ Ἰούδας καὶ ὁ Σίμων ὁ Μάγος τὸ σῶμα καὶ αἷμα τῆς εὐχαριστίας, τὸν ἄρτον δηλαδή καὶ τὸ ποτήρι, ἀλλὰ δὲν κατοίκησε οὔτε ἔμεινε ὁ Χριστὸς μέσα τους, οὔτε ἐκεῖνοι μέσα σ' αὐτόν.

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ ἀληθινὴ τροφή τῆς μυστικῆς σάρκας τοῦ

26. Ἰω. 6, 52.

27. Ἰω. 6, 53-54.

28. Ἰω. 6, 56.

στοῦ, καὶ τί τὸ ἐν αὐτῇ κρυπτόμενον ἀπόρρητον αἷμα αὐτοῦ, κατα-
 λιμπάνομεν τοῖς ἱκανωτέροις καὶ γνωστικωτέροις, οἷς χρὴ με-
 ταδιδούσιν ταῦτα ἡμῖν εἶρηται εἰς τὸ σαφέστερον βεβαιῶσαι τὸν
 ἀκροατὴν, ὅτι τὸ μὲν ξύλον τὸ λεγόμενον τῆς ζωῆς οὐδὲν ἕτερον ἢ,
 5 ἀλλ' ἢ ἡ τοῦ Θεοῦ μετάληψίς τε καὶ ἔνωσις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ με-
 ταλαμβάνοντι αὐτοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ξύλον τὸ τοῦ θανάτου ποιητι-
 κόν, ἢ ἀντικειμένη δύναμις τοῦ ὄφους ὑπάρχει. Σὺ δὲ ὅταν ἀκού-
 εις, ὅτι ἔνδον ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ μόνον ἐστὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ὁ
 Θεός, καὶ ὅτι ἔνδον σὺν αὐτῷ ἔμεινεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡ λεγομένη
 10 ζωὴ, γινῶθι ἀκριβῶς ὅτιπερ οὐκ ἔστιν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἑτέρα
 τις πίστις μεταλαμβάνουσα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βρώσεως αὐτοῦ, καὶ
 ὅτι ὁ μὴ ἐκ ταύτης τρώγων καὶ πίνων, ὡς ὁ λόγος φησὶν, οὐκ ἔχει
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ὅτι οὐδαμοῦ ἐστὶν ἡ ζωὴ καὶ ἡ ζῶσα πίστις, εἰ
 μὴ ἔσω ὅπου τὰ ζῶα ἐναπέμειναν, καὶ ἡ γυνὴ ἡ ζωὴ σὺν αὐτοῖς
 15 πλησίον τοῦ ξύλου τοῦ ζώντος τῆς ζωῆς, περὶ ἧς γυναικὸς καὶ γέ-
 γραπται πάλιν· «Ἀδὰμ δὲ ἔγνω Εὐῖαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλ-
 λαβοῦσα ἔτεκεν υἱόν, καὶ εἶπεν Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ
 Θεοῦ», οὐ διὰ τοῦ ὄφους, οὐ διὰ τοῦ ξύλου, οὐ διὰ τῆς βρώσεως,
 οὐ διὰ τῆς παρακοῆς, οὐ διὰ τῆς κατάρρας, οὐδὲ διὰ τῆς ἄλλης τῆς
 20 οἰασοῦν εὐλόγου καὶ ἀλόγου προφάσεως καὶ ὁμοίας πράξεως, ἀλλ'
 ἔκτησάμην ἄνθρωπον ἐγὼ ἢ Ἐκκλησία διὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦτ' ἔστι
 Χριστοῦ, ὅθεν οἱ ἄλλοι τῶν ἐρμηνευτῶν οἱ περὶ Σύμμαχον θαυμα-
 σίως ἐκδεδάκασιν τὴν τοιαύτην φωνήν. Ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν,
 «Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ», ὁ μὲν εἶπεν, «Ἐκτησάμην
 25 ἄνθρωπον σὺν Κυρίῳ», τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπον ἠνωμένον τῷ Κυρίῳ,
 Θεὸν ὄντα ὁμοῦ τε αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἕτερος πάλιν τῶν ἐρ-
 μηνευτῶν, «Ἐκτησάμην ἄνθρωπον Κύριον», ἔγραψεν, ἵνα εἴπῃς
 ἄνθρωπον Θεόν, καθὰ καὶ Θωμᾶς εἶπε πρὸς αὐτόν, «Ὁ Κύριός
 μου καὶ ὁ Θεός μου».

30 Εὐλογημένη λοιπὸν σὺ ἐν γυναιξίν, μόνη ζωὴ καὶ ζωητόκος
 μήτηρ τῶν πιστῶν, πολύφατε μήτηρ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ σύζυγος
 τοῦ πνευματικοῦ Ἀδὰμ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς

Χριστοῦ, καὶ ποιὸ τὸ μυστικὸ αἷμά του ποῦ κρύβεται μέσα σ' αὐτήν, τὸ ἀφήνουμε στοὺς πιὸ ἱκανοὺς καὶ γνωστικούς, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ τὸ μεταδώσουν. Αὐτὰ ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ μᾶς γιὰ νὰ βεβαιώσουμε καθαρώτερα τὸν ἀκροατή, ὅτι τὸ δένδρο τὸ λεγόμενον τῆς ζωῆς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ μετάληψη καὶ ἔνωση τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο ποῦ τὸν μεταλαβαίνει, ἐνῶ τὸ ἄλλο δένδρο ποῦ προκάλεσε τὸν θάνατο εἶναι ἡ ἀντίθετη δύναμη τοῦ φιδιοῦ. Σὺ ὅμως ὅταν ἀκοῦς, ὅτι μέσα στὸν παράδεισο τὸ μόνο δένδρο τῆς ζωῆς εἶναι ὁ Θεός, καὶ ὅτι μέσα μαζί μὲ αὐτὸ ἔμεινε ἡ γυναίκα του ἡ λεγόμενη Ζωή, νὰ γνωρίζεις καλὰ, ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει κάποια ἄλλη πίστη ποῦ κοινωνεῖ τὸν Θεὸ καὶ τὴν τροφή τῆ δικῆ του, καὶ ὅτι αὐτὸς ποῦ δὲν τρώει καὶ δὲν πίνει ἀπὸ αὐτήν, ὅπως λέγει ὁ Λόγος, δὲν ἔχει αἰώνια ζωή, καὶ ὅτι πουθενὰ δὲν ὑπάρχει ἡ ζωὴ καὶ ἡ ζωντανὴ πίστη, παρὰ μόνο μέσα ἐκεῖ ὅπου ἔμειναν τὰ ζῶα καὶ ἡ γυναίκα ἡ Ζωὴ μαζί μὲ αὐτὰ κοντὰ στὸ ζωντανὸ δένδρο τῆς ζωῆς, γιὰ τὴν ὁποία γυναίκα ἔχει καὶ πάλι γραφεῖ· «Ὁ Ἀδὰμ ἦρθε σὲ συνουσία μὲ τὴ γυναίκα του, ἡ ὁποία ἔμεινε ἔγκυος καὶ γέννησε γιό, καὶ εἶπε· Ἀπέκτησα ἄνθρωπο μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ»^{28α}, ὄχι μὲ τὴ δύναμη τοῦ φιδιοῦ, οὔτε τοῦ δένδρου, οὔτε τῆς τροφῆς, οὔτε τῆς παρακοῆς, οὔτε τῆς κατάρτας, οὔτε μέσω κάποιας ἄλλης ὁποιασδήποτε εὐλογῆς ἢ παράλογης δικαιολογίας καὶ ὁμοίας πράξεως. Ἀλλὰ ἀπέκτησα ἄνθρωπο ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ ὅπου οἱ ἄλλοι ἐρευνητὲς οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Σύμμαχο κατὰ τρῶπο ἀξιοθαύμαστον διατύπωσαν τὴν ἐξῆς γνώμη. Γιατί, ἀντὶ νὰ ποῦν, «Ἀπέκτησα ἄνθρωπο μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ», ὁ ἓνας εἶπε, «Ἀπέκτησα ἄνθρωπο μὲ τὸν Κύριο», δηλαδὴ ἄνθρωπον ἐνωμένο μὲ τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος εἶναι Θεὸς μαζί ὁ ἴδιος καὶ ἄνθρωπος. Ἄλλος πάλι ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς ἔγραψε· «Ἀπέκτησα ἄνθρωπο Κύριον», σὰν νὰ λέμε, ἄνθρωπο Θεό, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Θωμᾶς σ' αὐτόν· «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου»²⁹.

Εἶσαι λοιπὸν εὐλογημένη μεταξὺ τῶν γυναικῶν σὺ ἡ μοναδικὴ ζωὴ, καὶ μητέρα ποῦ δίνεις ζωὴ στοὺς πιστοὺς, περίφημη μητέρα τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ σύζυγος τοῦ πνευματικοῦ Ἀδὰμ τοῦ Θεοῦ,

28α. Γεν. 4, 1-2.

29. Ἰω. 20, 28.

κοιλίας σου, ὁ λαὸς τῶν ζώντων ἐθνῶν σὺ γὰρ καὶ μόνη ἐκτίσω
 ἄνθρωπον ἄσπορον διὰ τοῦ Θεοῦ, Λόγον, ὑποστάντα δι' ἑαυτοῦ,
 ἥνίκα ἔγνωσε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἣν τὸ πρὶν ἔκτισεν ὡς ἀγνο-
 οῦσαν καὶ οὐπω ἐπιστρέφουσαν πρὸς αὐτόν. Σὺ πλευρὰ καὶ μέρος
 5 τοῦ Ἀδάμ Θεοῦ, τῶν λοιπῶν πασῶν πίστεων ξένων αὐτοῦ καὶ
 ἄλλοφύλων οὐσῶν, σὲ ὠκοδόμησεν εἰς ἑαυτοῦ οἶκον καὶ γυναῖκα,
 τῶν λοιπῶν γυναικῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐν κόσμῳ, τῶν μὴ τοι-
 οῦτων, καταλελειμμένων, μεινασῶν τῇ πλάνῃ. Σὺ καὶ μόνη ὁστοῦν
 ἐκ τῶν ὀστέων τῆς στερραῖς θεότητος αὐτοῦ, καὶ σὰρξ ἐξ τῆς σαρ-
 10 κὸς τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, ἐν ἣ ἔκρυψε τὴν θεότητα αὐτοῦ
 ἀσύντριπτον· τὸ ὁστοῦν γὰρ αὐτοῦ οὐ συντριβήσεται. Σὺ καὶ μόνη
 ἐκ τοῦ ἀνδρός σου ἐλήφθης καὶ συνέλαβες καὶ ἔτεκες ἐξ αὐτοῦ,
 καὶ ἄλλη οὐδεμία, ὡς τῶν πίστεων ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῶν ὄφεως
 συλλαμβανουσῶν καὶ τικτουσῶν. Σοῦ ἐρασθεῖς ὁ σὸς ἐραστής Ἰη-
 15 σοῦς κατέλιπε τὸν πολέμιον λαὸν Ἰουδαίων καὶ τὴν μοιχαλίδα
 μητέρα αὐτοῦ Συναγωγὴ, καὶ πρὸς σὲ ἐκολλήθη, πρὸς σὲ τὴν πα-
 νάφθορον γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γεγόνατε οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, εἰς
 ψυχὴν μίαν, εἰς καρδίαν μίαν, εἰς ἓν σῶμα, εἰς ἓν ἅγιον σῶμα, εἰς
 ἓνα Χριστόν, εἰς μίαν πίστιν, εἰς μίαν ποιμένην, εἰς ἓνα ποιμένα,
 20 τῶν λοιπῶν πασῶν ἀγγελῶν καὶ λαῶν πολλοὺς ποιμένας καὶ πλά-
 νους ἐχόντων, ἦγαγεν ὁ Θεὸς ὡς ὠραίαν πρὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς
 γυναῖκα, τῶν λοιπῶν πασῶν γυναικῶν ὡς πορνάδων καὶ μοιχαλί-
 δων ἔξω ῥεμβομένων καὶ μολυνομένων.

Σοὶ καὶ μόνη εὐηγγελίσαστο, λέγων ὅτι πρὸς τὸν ἄνδρα σου
 25 Χριστόν ἔσται ἡ ἀποστροφή σου, ὡς τῶν λοιπῶν συναγωγῶν μὴ
 ἐπιστρέφουσῶν ποτε πρὸς Θεόν, διὸ εὐλογημένη, πάλιν λέγω, σὺ
 ἐν γυναιξί, σὺ μόνη, ὧ πολυσοτέφανε καὶ πολύτεκνε καὶ πολύφωτε
 Θεοῦ Ἐκκλησία Χριστοῦ, σὺ μόνη εὐλογημένη ἐν γυναιξί· ἢ ἄλλη
 οὐδεμία· ὅτι σὺ μόνη ὑπὸ Κυρίου τῶν Κυρίων ἐκυριεύθης, πάν-
 30 των τῶν ἄλλων λαῶν ὑπὸ τοῦ δράκοντος κυριευομένων. Σὺ εἰ
 ἐχθρὰ καὶ μαχητὴς ἀκαταγώνιστος καὶ ἀναιρέτης τοῦ ὄφεως, πα-
 σῶν τῶν ἄλλων πίστεων, φίλων καὶ ἰδίων καὶ ἀγαπητῶν αὐτῶ

καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὁ λαὸς τῶν ζωντανῶν ἔθνῶν. Γιατὶ μόνο σὺ ἀπέκτησες ἄνθρωπο χωρὶς σπέρμα, μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, Λόγο, ὁ ὅποιος ἔλαβε ὑπόστασις ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅταν ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴ γυναῖκα του, τὴν ὁποία προηγουμένως ἔκτισε, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζει καὶ δὲν τὸν ἀκολουθῆσε. Σὺ ποὺ εἶσαι πλευρὰ καὶ μέρος τοῦ Ἀδάμ – Θεοῦ, ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες πίστεις ἦταν ξένες ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀλλόφυλες, ἐσένα ἔκτισε γιὰ κατοικία καὶ γυναῖκα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες γυναῖκες τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖες δὲν ἦταν τέτοιες, ἔμειναν ἐγκαταλελειμμένες στὴν πλάνη. Σὺ μόνη εἶσαι ὁποῦν ἀπὸ τὰ ὁστὰ τῆς στερεῆς θεότητάς του, καὶ σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα τῆς ἀνθρωπότητάς του, μέσα στὴν ὁποία ἔκρυψε τὴ θεότητά του, χωρὶς νὰ συντριβεῖ, γιατί λέγει: «δὲ θὰ συντριβεῖ κόκκαλό του»³⁰. Σὺ μόνο πάρθηκες ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου καὶ συνέλαβες καὶ γέννησες ἀπὸ αὐτόν, καὶ καμμιά ἄλλη, ἐπειδὴ οἱ ἄλλες πίστεις συλλαμβάνουν καὶ γεννοῦν ἀπὸ τὸν ἄνδρα τους, πὺ εἶναι τὸ φίδι. Ἐσένα, ἀφοῦ σὲ ἀγάπησε ὁ ἐραστής σου Ἰησοῦς, ἐγκατέλειψε τὸν ἐχθρικό λαὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴ μοιχαλίδα μητέρα του, τὴ Συναγωγὴ, καὶ προσκολήθηκε σὲ σένα τὴν τελείως ἀφθορὴ γυναῖκα του, καὶ γίνατε οἱ δύο μία σάρκα, μία ψυχὴ, μιὰ καρδιά, ἓνα σῶμα, ἓνα ἅγιο σῶμα, ἓνας Χριστός, μιὰ πίστη, μιὰ ποιμνὴ, ἓνας ποιμένας, ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες ἀγγέλους καὶ λαοὶ ἔχουν πολλοὺς ποιμένες καὶ πλάνους, καὶ σὲ ὁδήγησε ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἦσουν ὡραία, στὸν Υἱό του ὡς γυναῖκα, ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες γυναῖκες, ὡς πόρνες καὶ μοιχαλίδες, περιπλανῶνται ἔξω καὶ μολύνονται.

Μόνο σὲ σένα ἔδωσε τὴν καλὴ ἀγγελία, λέγοντας ὅτι θὰ γίνεῖ ἡ ἐπιστροφὴ σου στὸν ἄνδρα σου Χριστό, ἐνῶ οἱ ἄλλες συναγωγές δὲν θὰ ἐπιστρέψουν ποτὲ στὸν Θεό, γι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλι, μόνο ἐσὺ εἶσαι εὐλογημένη μεταξὺ τῶν γυναικῶν, πολυστεφανωμένη καὶ πολύτεκνη καὶ πολύφωτη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, μόνο σὺ εἶσαι εὐλογημένη μεταξὺ τῶν γυναικῶν. Ἀπὸ τίς ἄλλες καμμιά, γιατί μόνο σὺ κυριεύτηκες ἀπὸ τὸν Κύριο τῶν Κυρίων, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοὶ κυριεύονται ἀπὸ τοὺς δράκοντες. Σὺ εἶσαι ἐχθρὸς καὶ μαχητὴς ἀκαταγώνιστος καὶ φονιάς τοῦ φιδιοῦ, ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες

30. Ἐξ. 12, 10.

οὐσῶν, σὲ καὶ μόνην ζωὴν ζωηφόρον, μητέρα πάντων ἡμῶν τῶν
 διὰ σοῦ ζώντων ὠνόμασεν, ὡς τῶν λοιπῶν πίστεων νεκρῶν, τεθα-
 νατωμένων τῇ ἁμαρτίᾳ. Οὕτω καὶ σὲ μόνην ἐνέδυσσε καὶ ἐκοίμησεν
 ὡς οἰκείαν νύμφην, τὰς δὲ λοιπὰς ῥεμβῶδεις συναγωγὰς γυμνὰς
 5 καὶ ἀπερικαλύπτους καὶ ἀσχήμονας τῆς οὐρανίου σκέπης κατέλι-
 πε, μὴ προσφυγούσας ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερυγῶν σου, καὶ
 μόνης, ὧ̅ πανάφθορε, τὸ θεόσπορον τοῦ λόγου σπέρμα, ἀντίδικον
 καὶ ἀναιρετικὸν τοῦ ὀφιγενήματος τοῦ δράκοντος ὑπάρχει, καὶ
 ἐξ οὗ̅ συλλαβοῦσαι αἱ λοιπαὶ πίστεις, τίκτουσιν ὄφεις καὶ ἀσπίδας
 10 καὶ σκορπίους, λαοὺς πικροὺς ὡς γεννήματα ὄντες ἐχιδνῶν. Σὺ
 καὶ μόνη τηρεῖς καὶ ἀποτηρεῖς καὶ συνθάπτεις καὶ θανατοῖς τὴν
 κεφαλὴν τοῦ πολυκεφαλαίου δράκοντος, ἐπὶ τοῦ ὕδατος τοῦ βα-
 πτίσματος αὐτὸν ἀποπνίγουσα καὶ ἀπολλῦσα· σὲ γὰρ ὁ σὸς ἀνὴρ
 μόνην κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ πεποίηκε, σύμμορφον
 15 τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὡς τῶν ἄλλων πασῶν συναγωγῶν συμμόρ-
 φον οὐσῶν τῆς εἰκόνας τοῦ ἐχθροῦ σου· μόνην σὲ ἠὐλόγησε τοῦ
 αὐξάνεσθαι καὶ πληρῶσαι τέκνων τὴν γῆν, τὰς δὲ ἀστείας τῆ φύ-
 σει ἑταιρίδας ἀνευλογήτους κατέλιπεν.

Σὲ Χριστὸς πασῶν δέσποιναν καὶ ἄρχουσαν καὶ τύραννον καὶ
 20 βασιλίδα τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, ἀγίων ἀγγέλων καὶ τῶν θη-
 ρίων τῆς γῆς, τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἰχθύων τῶν πάντη ἀλόγων κατέ-
 στησε, καὶ ὑποχειρίους ἀνδραποδῶδεις τοὺς ἀπίστους, πιστοὺς
 καθυπέταξε. Τοιγὰρ καὶ μόνη τὴν ἀκήρατον καὶ ἄρρευστον ἀπό-
 λανσιν ἐχαρίσατο τῆς τρυφῆς καὶ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, τῶν ἄλλων
 25 γυναικῶν οἰμοττουσῶν ὡς κυνῶν καὶ ἀγεύστων τοῦ οὐρανίου ἄρ-
 του ὑπαρχουσῶν. Σὺ ἐργάζῃ μόνη καὶ φυλάττεις καλῶς τὸν σὸν
 παράδεισον, τοῦ ἀμπελῶνος πόρρω διώκουσα τοὺς λύκους καὶ
 ἀλώπεκας, τοὺς ἀφανίζοντας ὡς ἀφυλάκτους τὰς ἀνεργάστους
 καὶ καρποξίζανηφόρους ἀρούρας τῶν κακοπίστων. Ὡ τοῦ θαύ-
 30 ματος! σὺ μόνη γέγονας βοηθὸς τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ βοηθῷ καὶ σκε-
 παστῇ σου Θεῷ, κοπιῶσα, διδάσκουσα, κηρύττουσα, φωτίζουσα,

πίστεις εἶναι φίλες καὶ δικές του καὶ ἀγαπητές σ' αὐτό. Μόνο ἐσένα ὀνόμασε ζωὴ πού δίνει ζωή, μητέρα ὅλων ἡμῶν πού ζοῦμε ἕξαιτίας σου, γιατί οἱ ἄλλες πίστεις εἶναι νεκρές, ἀφοῦ ἔχουν θανατωθεῖ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἔτσι μόνο ἐσένα ἔντυσε καὶ σὲ κοίμησε ὡς δική του νύφη, ἐνῶ τὶς ἄλλες, τὶς ὄνειροπόλες συναγωγές, τὶς ἐγκατέλειψε γυμνές καὶ ἀστόλιστες καὶ ἀσχημες ἀπὸ τὴν οὐράνια σκέπη, ἐπειδὴ δὲν κατέφυγαν κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τῶν πτερυγῶν σου, καὶ μόνο τὸ δικό σου, πάναγνη, θεόσπαστο σπέρμα τοῦ Λόγου εἶναι ἀντίδικο καὶ ἄναιρετικό τοῦ φιδογεννήματος τοῦ δράκου, καὶ ἀπὸ αὐτὸ συνέλαβαν οἱ ὑπόλοιπες πίστεις πού γεννοῦν φίδια καὶ ἀσπίδες καὶ σκορπισούς, λαοὺς μοχθηροὺς, σὰν γεννήματα ὀχιᾶς πού εἶναι. Μόνο σὺ σπάζεις καὶ ἀποτελειώνεις καὶ θάβεις καὶ θανατώνεις τὸ κεφάλι τοῦ πολυκέφαλου δράκου, πνίγοντάς τον στὸ νερὸ τοῦ βαπτίσματος³¹ καὶ ἀφανίζοντάς τον. Γιατὶ μόνο ἐσένα ὁ ἄνδρας σου σὲ ἔκανε κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσή του, ὁμοιόμορφη μὲ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες συναγωγές εἶναι ὁμοιόμορφες μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐχθροῦ σου. Μόνο ἐσένα εὐλόγησε νὰ αὐξάνεσαι καὶ νὰ γεμίσεις τὴ γῆ μὲ τὰ παιδιά σου, ἐνῶ τὶς ἀστεῖες στὴ φύση τους ἔταῖρες τὶς ἐγκατέλειψε ἀνευλόγητες.

Ἐσένα ὁ Χριστὸς σὲ ἔκανε κυρία ὅλων καὶ ἀρχόντισσα καὶ ἐξουσιαστρία καὶ βασίλισσα τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ, τῶν ἀγίων ἀγγέλων καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς, τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ψαριῶν, πού εἶναι τελείως ἄφωνα, καὶ τοὺς ἄπιστους, ὑπάκουους ὅμως αἰχμαλώτους, τοὺς ὑπέταξε κάνοντάς τους πιστούς. Γι' αὐτὸ καὶ μόνο σὲ σένα χάρισε τὴν ἀκηλίδωτη καὶ ἀμετάβλητη ἀπόλαυση τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς, ἐνῶ οἱ ἄλλες γυναῖκες θρηνοῦν σὰν σκυλιὰ καὶ εἶναι ἄγευστες τοῦ οὐράνιου ἄρτου. Μόνο σὺ ἐργάζεσαι καὶ φυλάγεις καλὰ τὸν παράδεισό σου, διώχνοντας μακριὰ ἀπὸ τὸν ἀμπελώνα τοὺς λύκους καὶ τὶς ἄλε-ποῦδες πού ἀφανίζουν τοὺς καρπούς, ἐπειδὴ εἶναι ἀφύλακτα καὶ ἀκαλλιέργητα καὶ γεμᾶτα ζιζάνια τὰ χωράφια τῶν κακόπιστων. Τί θαῦμα! Μόνο σὺ ἔγινες βοηθὸς στὸν ἄνθρωπο, στὸν βοηθὸ καὶ σκεπαστή σου Θεό, κοπιάζοντας, διδάσκοντας, κηρύττοντας, φωτί-

31. Πρὸβλ. Εὐχὴ τοῦ Βαπτίσματος: «Σὺ ... καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἐκεῖσε ἐμφωλευόντων συνέτριψας δρακόντων».

ἐπιστρέφουσα, καλοῦσα πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς φῶς τοῖς ἐν σκότει
καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, ἀναγυμνῶσα καὶ γεννῶσα καὶ τρέ-
φουσα τῷ ἄρτῳ, καὶ ποτίζουσα τῷ ποτηρίῳ, καὶ αὔξουσα, καὶ
καρποφοροῦσα, καὶ ἐγκεντριζουσα, καὶ φυτεύουσα, καὶ ὀσημέραι
5 τῆς... κήπους καὶ παραδείσους, καὶ σὰ... ἄγγελ... τέκνα.

Διὸ δὴ ὡς τοιαύτη φιλεργῶ καὶ οἰκουρῶ καὶ φιλάνδρῳ καὶ
φιλοστόργῳ καὶ ἀνδρείῳ καὶ βοηθῶ καὶ ὀπλίτῃ καὶ μαχήτιδι
ὑπαρχούσῃ καὶ αἰεὶ ἐτοίμως τε καὶ προθύμως τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ
σοῦ ἀνδρός Ἀδὰμ Χριστοῦ τιθείῃ καὶ προκινδυνεύουσῃ ἔταξε
10 καὶ ὑπέταξέ σοι ὡς βασιλίδι τὰ Χερουβὶμ ὀπλισμένα ταῖς φλογι-
φόροις καὶ ἀπεριστρόφοις ῥομφαιομόρφοις παντευχίαις, ὅπως σοι
ἀδλαθῇ τε καὶ ἀθάνατον τὴν ζωὴν αἰείζωνον τὰ Χερουβὶμ φυλάττω-
σι, τὰ Σεραφὶμ περιέπωσι, τὰ Ἐξαπτέρυγα σκέπωσιν, οἱ Θρόνοι
διαναπαύωσι, τὰ Πολυόμματα ἐπιβλέπωσι, αἱ Ἀρχαὶ δουλεύωσιν,
15 αἱ Ἐξουσίαι διακονῶσιν, αἱ Δυνάμεις λατρεύωσι, βασιλεῖς προ-
σκυνῶσιν, οἱ ἱερεῖς ἀνυμνῶσιν, τὰ ἔθνη κατακοσμῶσιν, αἱ γλῶσσαι
ἐπαινῶσιν.

Ἐπεὶ οὖν σὺ μόνη, καὶ οὐδέ τις ἄλλη τοιαύτης καὶ τοσαύτης
δόξης καὶ τιμῆς παρὰ τοῦ σοῦ ἀνδρός ἀπέλαυσας Χριστοῦ, δέο-
20 μαί σου καὶ ἀντιβολῶ ὡς ἐμῆς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων καὶ ἐκ προγό-
νων ὑπαρχούσης μητρὸς καὶ τροφοῦ, μὴ παίσῃ τὸ σὸν μένος τοῦ
καθαροῦ καὶ ἀδόλου τοῦ λόγου γάλακτος ἐπιδιδουῖσα πλουσίως
μαζῶν, ὅπως ἐκ σοῦ τε καὶ τούς σοὺς καλῶς θηλάσω ἄρνας διδα-
σκάλους. Μὴ πάντῃ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἄσπιλος περιστερὰ Ἐκ-
25 κλησία Θεοῦ ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ἐνοικοῦσα καὶ ἐμπεριπατοῦσα καὶ
πολλοὺς νεοσσοὺς δι' ἐμοῦ γεννοῦσα. Μὴ ἀπαξιώσης, ὦ φίλανδρε
καὶ μόνανδρε τοῦ Χριστοῦ τρυγῶν, ἐκ τοῦ σοῦ στόματος ἐν τῷ
στόματί μου χορηγεῖν τὴν βρῶσιν τοῦ σπόρου, ὅπως ἐξ αὐτοῦ
ἀντιτρέψω σε καὶ τούς σοὺς ἐν τῇ σῇ καλιᾷ νεοττοὺς μὴ σιγήσης,
30 ὦ οὐρανία ἀηδῶν, αἰεὶ ἄδουσα καὶ ἐνηχοῦσά μου τοῖς ὡσὶ τὰ θεῖα

ζοντας, ἐπαναφέροντας, καλώντας πρὸς αὐτόν, σάν πρὸς τὸ φῶς, ἐκείνους ποὺ κάθονται στὸ σκοτάδι καὶ τὴ σκιά θανάτου, ξαναγυμνώνοντας καὶ γεννώνοντας καὶ τρέφοντας μὲ τὸν ἄρτο, καὶ ποτίζοντας μὲ τὸ ποτήρι, καὶ μεγαλώνοντας καὶ καρποφορώντας καὶ ἐμβολιάζοντας καὶ φυτεύοντας, καὶ μέρα μὲ τὴ μέρα τῆς ... κήπους καὶ παραδείσους, καὶ τὶς δικές σου ἀγγελ... παιδιὰ³².

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ εἶσαι τόσο φίλεργη καὶ οἰκοδέσποινα καὶ γυναίκα ποὺ ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ φιλόστοργη καὶ ἀνδρεία καὶ βοηθὸς καὶ ὀπλίτης καὶ μαχήτρια, ἔτοιμη καὶ πρόθυμη νὰ θυσιάσεις τὴ ζωὴ σου γιὰ τὸν ἄνδρα σου Ἀδὰμ – Χριστὸ, καὶ νὰ ριψοκινδυνεύσεις, ἔθεσε στὴ διάθεσή σου καὶ ὑπέταξε σὲ σένα, ὡς βασίλισσα, τὰ Χερουβὶμ ὀπλισμένα μὲ φλογοφόρες καὶ μὴ περιστρεφόμενες πανοπλίες, ποὺ ἔχουν τὴ μορφή ρομφαίας, ὥστε τὰ Χερουβὶμ νὰ φυλᾶνε ἀβλαβῆ καὶ ἀθάνατη καὶ αἰώνια τὴ ζωὴ σου, τὰ Σεραφὶμ νὰ σὲ φροντίζουν, τὰ Ἐξαπτέρυγα νὰ σὲ σκεπάζουν, οἱ Θρόνοι νὰ σὲ ἀναπαύουν, τὰ Πολυόμματα νὰ σὲ ἐπιβλέπουν, οἱ Ἀρχές νὰ σὲ δουλεύουν, οἱ Ἐξουσίες νὰ σὲ διακονοῦν, οἱ Δυνάμεις νὰ σὲ λατρεύουν, οἱ βασιλεῖς νὰ σὲ προσκυνοῦν, οἱ ἱερεῖς νὰ σὲ ἀνυμνοῦν, τὰ ἔθνη νὰ σὲ στολίζουν, οἱ γλῶσσες νὰ σὲ ἐπαινοῦν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν μόνο σύ, καὶ καμμιά ἄλλη, ἀπόλαυσες τέτοια καὶ τόσο μεγάλη δόξα καὶ τιμὴ ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου Χριστὸ, σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω, ἐπειδὴ εἶσαι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ζωῆς μου καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους μου μητέρα καὶ τροφός μου, νὰ μὴ σταματήσεις ἐξαιτίας τῆς ὀργῆς σου νὰ μοῦ δίνεις ἀπὸ τοὺς πλούσιους μαστοὺς σου τὸ καθαρὸ καὶ ἄδολο γάλα τοῦ λόγου, ὥστε νὰ θηλάσω ἀπὸ σένα καὶ ἀπὸ τὰ δικά σου ἄρνια, τοὺς δασκάλους. Ἄσπιλη περιστερὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ποὺ κατοικεῖς καὶ περπατεῖς μέσα στὴν καρδιά μου, καὶ μέσω ἐμοῦ γεννᾷς πολλὰ πουλιά, μὴ ἀπαξιώσεις, τρυγόνα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἀγαπᾷς τὸν ἄνδρα σου καὶ εἶσαι ἑνὸς ἄνδρα γυναίκα, ἀπὸ τὸ δικό σου στόμα νὰ χορηγεῖς στὸ στόμα μου τὴν τροφὴ τοῦ σπόρου, ὥστε μὲ αὐτόν νὰ θρέψω ἀντίστοιχα ἐσένα καὶ τὰ πουλιά ποὺ ἔχεις στὴ φωλιά σου. Μὴ παύσεις, οὐράνιο ἀηδόνι, νὰ τραγουδᾷς πάντοτε καὶ νὰ ἀντηχεῖς στὰ αὐτιά μου τὰ

32. Ἐδῶ τὸ κείμενο ἔχει φθαρεῖ.

λιγυρίσματα εἰς τὸ ἀεὶ περιίπταμαι τῇ σῆ νοσσιᾷ καὶ καταθηλύειν
τὰ στρουθία σου τὰ ἐν αὐτῇ· μὴ ἀναβάλης, ὧ ἀέναε πηγὴ τῆς ζωῆς,
ζῶντα τοῦ παραδείσου ἀναβλύζουσα ἡμῖν ἐκ τῆς Ἐδέμ θεωρίας,
τὰ διειδῆ σου καὶ ἄθολα τὰ νόματα, εἰς τὸ πληροῦν ὕδατος ζῶντος
5 ταύτας σου τὰς λογικὰς καὶ ἐμψύχους τῶν προβάτων ἀγέλας δεξα-
μένας, μὴ ἀποκάμης ἡμᾶς ὀφθαλμίζουσα, ὧ καλὴ καὶ στεφανῆτις
κηπουρός, καὶ ὀμματίζουσα πρὸς τὸ καλῶς καλλιεργεῖν καὶ
ὀφθαλμίζειν τὰ φυτὰ τὰ ἐν σοί.

Μὴ λίπης ἢ ἐκλείψης, ὧ ἀειφανῆς σελήνη, καθοδηγοῦσα
10 ἡμᾶς ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἀθειᾶς τῶν Γραφῶν παννυχίας καὶ ἀκατα-
ληψίας· μὴ καταδήσης, ὧ σύζυγε καὶ σύνδρομε τοῦ σοῦ ἀμφιφώ-
του σεληνάνδρου ἡλίου Χριστοῦ, μὴ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀκτῖνα ἡμῖν
καταπέμπουσα, ὅπως ἐξ αὐτοῦ, διὰ σοῦ, καταφωτίσας πολλοὺς
φωστῆρας ἐκ σοῦ ἐξανάψω σοι. Ἴὼ ὡς Θεοῦ θησαυρός, μὴ παύσῃ
15 πλουσίως ἡμῖν χορηγοῦσα τὸ ἀκίδδηλον καὶ βασιλικὸν τῆς ἀλη-
θοῦς σου εἰκόνοσ ἀργύριον, ὅπως τοῦτο καταβαλὼν ἐν ταῖς ψυ-
χαῖς τραπεζιτῶν σῶν ἄρρων, σὲ δι' αὐτῶν τὴν θεόπλουτον κατα-
πλουτήσω.

Μετὰ δὲ ταῦτα πάντα, καὶ πρὸ τούτων ὡς βοηθῶ τῷ ἀνθρώπῳ
20 γενομένη ὑπὸ Θεοῦ καὶ γνωριζομένη, μὴ παύσῃ προϊσταμένη καὶ
βοηθοῦσα ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι τοῖς ὑπὲρ σοῦ
πρεσβεύουσι, καὶ ψυχὴν καὶ σάρκα τὴν ἑαυτῶν διὰ σοῦ ἐτοιμῶς
τιθεῖσι, καὶ ὅση δύναμις ἢ τῇ βοηθῶ ἀσμένως βοηθοῦσι καὶ καθ'
ἡμέραν ὑπὲρ σοῦ ἀποθνήσκουσι, καὶ τὸν ἴδιον τράχηλον ξίφει τεί-
25 νουσι, καὶ τὸ αἷμα ὑπὲρ σοῦ εὐψύχως κενοῦσι, καὶ τόνδε ἅπαντα
τὸν τοῦ ἀγῶνος δρόμον, καὶ τὸν οὐ κατὰ τῶν σῶν ἐχθρῶν, ὑπὲρ
τῆς σῆς ἀπολογίας, οἷας ἴσασιν εἰς τὸν σὸν κέρασ ἀννιψῶσαι, τοὺς
σοὺς ἀντιδίκους τοῖς δυσι κέρασι τοῦ σοῦ ἀμνοῦ καὶ Θεοῦ ταῖς
φύσεσιν ἢ ἐνεργείαις.

θεικά μελωδήματα, γιὰ νὰ πετώ πάντοτε γύρω ἀπὸ τὴ δική σου φωλιά καὶ νὰ θηλάζω καλὰ τὰ πουλιά σου μέσα σ' αὐτήν. Μὴ ἀναβάλλεις, αἰώνια πηγὴ τῆς ζωῆς, νὰ ἀναβλύσεις σὲ μᾶς ζωντανὰ τὰ δι-
 ουγῆ καὶ γάργαρα νάματα ἀπὸ τὴ θεὰ τοῦ παραδείσου τῆς Ἑδέμ, γιὰ νὰ γεμίζουν μὲ ζωντανὸ νερὸ αὐτὲς τὶς λογικὲς καὶ ἔμψυχες δεξα-
 μενὲς τοῦ πλήθους τῶν προβάτων σου. Μὴ ἀποκάμεις νὰ μᾶς ἐμβο-
 λιάζεις, σὺ ἢ καλὴ καὶ εἰδικὴ στὸν ἐμβολιασμὸ κηπουρός, καὶ νὰ μᾶς καθοδηγεῖς, ὥστε νὰ καλλιεργοῦμε καὶ νὰ ἐμβολιάζουμε καλὰ τὰ φυτὰ τὰ δικὰ σου.

ᾠ Σελήνη πού πάντοτε φέγγεις, μὴ παραλείψεις οὔτε νὰ παύ-
 σεις νὰ μᾶς ὀδηγεῖς μέσα στὴ νύχτα τῆς ἀθεΐας στῶν Γραφῶν τὶς ὀλο-
 νύκτιες μελέτες καὶ τὶς ἀκαταληψίες. Μὴ παραλείπεις, ὦ σύζυγε καὶ
 σύντροφε στὸ τρέξιμο τοῦ δικοῦ σου ἡλίου, πού φωτίζει τριγύρω, τοῦ
 ἄνδρα τῆς σελήνης Χριστοῦ, νὰ μᾶς στέλνεις τὴν ἀκτίνα πού παίρ-
 νεις ἀπὸ αὐτόν, ὥστε ἀπὸ αὐτόν, μέσω σοῦ, φωτίζοντας πολλοὺς φω-
 στῆρες, νὰ τοὺς ἀνάψω ἀπὸ σένα, γιὰ σένα. Ἰώ³³, ὡς θησαυροφυλά-
 κιο τοῦ Θεοῦ, μὴ παύσεις νὰ μᾶς χορηγεῖς πλούσια τὸ ἀκίβδηλο καὶ
 βασιλικὸ ἀργύριο τῆς ἀληθινῆς σου εἰκόνας, ὥστε, καταβάλλοντάς
 το αὐτὸ στὶς ψυχὲς τῶν τραπεζιτῶν σου ἀρνιῶν, νὰ κάνω πλούσια
 ἐσένα τὴν θεόπλουτη.

Καὶ μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ, σὰν βοηθὸς πού ἔγι-
 νες καὶ ἀναγνωρίζεσαι ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, νὰ μὴ παύσεις
 νὰ προΐστασαι καὶ νὰ βοηθᾷς σὲ κάθε εὐκαιρία καὶ σὲ κάθε τόπο καὶ
 ὑπόθεση ἐκείνους πού πρεσβεύουν γιὰ σένα, καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ
 προσφέρουν, μέσω σοῦ, καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σάρκα τους, καὶ μὲ ὅση
 δύναμη διαθέτουν, βοηθοῦν εὐχαρίστως ἐσένα τὴ βοηθό, καὶ κάθε
 μέρα πεθαίνουν γιὰ σένα, καὶ σκύβουν τὸν τράχηλό τους στὸ ξίφος,
 καὶ χύνουν τὸ αἷμα τους μὲ θάρρος, καὶ ὅλον αὐτόν τὸν δρόμο τοῦ
 ἀγώνα, πού δὲν γίνεται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου, ἀλλὰ γιὰ τὴ δική
 σου ἀπολογία, μὲ τὴν ὁποία γνωρίζουν νὰ ἀνυψώνουν καὶ νὰ δοξάζ-
 ζουν τὴν παράταξή σου, καταβάλλοντάς τοὺς ἀντιδίκους σου μὲ τὰ
 δύο κέρατα τοῦ ἀμνοῦ καὶ Θεοῦ σου, τὶς φύσεις καὶ τὶς ἐνέργειες.

33. Ἰέρεια τῆς Ἡρας, θυγατέρα τοῦ Ἰνάχου, πού ἦταν φίλη τοῦ Δία καὶ
 μεταμορφώθηκε ἀπὸ τὴν Ἡρα σὲ ἀγελάδα.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρὰ γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις			
1	11	134	12 46	24
	20-21	134	19 18	282
	24-25	134	25 10 ἐ.	328
	26	284	28 39	350
2	7	32. 284	33 20	296
	17	432	34 29	284. 286
3	5	420	29 ἐ.	144
	16	432		Δευτερονόμιον
	19	178. 200	4 24	296
	22	418. 422	11 24	350
	23	422	18 15	336
	24	424. 426	19 15	384
4	1	284		Κριταί'
	1-2	438	13 22	286
	11	142		Βασιλειῶν Α'
5	22	142		
6	2	98	28 13	286
	11	72		Βασιλειῶν Γ'
	12	370		
10	25	142	13 13-14	304
18	1	370	17 24	324
	1 ἐ.	298		Βασιλειῶν Δ'
32	30	142. 286		
33	10	142	2 1-2	304
37	3	416	11	296
	*Ἐξοδος		4 4-7	304
2	3 ἐ.	328	33-35	304
3	6	144	5 1 ἐ.	304
7	10	304		Ψαλμοὶ
12	46	24. 440	4 7	148

6	56	436	2	27	138
	63	32	3	4	24
7	19	336		12	24
8	29	318	7	17	306
	40	336		24	306
9	1 ξ.	34	8	7	306
	6	274		8	306
10	15	246		29	310. 418
	35	310	11	21	138
11	1 ξ.	34		25	318
	5	352	13	10	318
	15	334. 336			
	33	274			
	41	302	1	17	116. 156
12	8	336		19-20	116
13	3	380		29	116
	27	392	2	7-8	232
14	6	430		10	90
	10	304		13	38
	12	296	3	16	310
	16	100	4	5	410
	28	180. 336	6	14	336
16	7	94		17	310
	13	90	9	27-30	396
18	23	352	11	13-19	140
19	34	34		26	266
20	15	260. 268		27 ξ.	432
	21	34	13	9	92
	24	252. 260		12	146. 384
	28	128. 438	15	3	266
21	1 ξ.	370		5-6	354
				49	310
				50	306
				51	266
1	1	352			
	3-4	260			
	9	280. 296. 342			
2	1 ξ.	282	4	7	310
	27	298	5	16	70
3	13	336	12	2	90
7	59	404		16	212
16	3	86			
17	28	134			
			1	8	160
			2	22	92
1	3	258	3	13	198. 298
2	14	138		27	310. 418

Κορινθίους Α'.

Κορινθίους Β'.

Γαλάτας

Πράξεις

Ρωμαίους

4	4	98. 318			Ἑβραίους	
6	17	306	1	3		50
		Ἐφεσίους.		3		290
			2	14		258. 278
2	3	48. 152		16		370
4	5	344		16-17		278
	9	352		12		430
5	32	428	4	15	68. 258. 276. 278. 288	
		Φιλιππησίους		15		298. 372
2	6-7	212. 286			Ἰακώβου	
	9	318	1	17		272
		Κολοσσαεῖς	2	20		396
			3	7		134. 138
2	9	320. 322. 332	5	16		400
		Θεσσαλονικεῖς Α΄.			Πέτρου Α΄.	
4	13	266	3	18		266
	14	266	4	1		220
		Τιμόθεον Α΄.			Ἀποκάλυψις	
6	16	146	5	2		326

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- * Αβελ 98. 284.
 * Αβραάμ 98. 278. 284. 318. 352. 370.
 416. 424. 426.
 άβρωσία 308.
 άγαλλίασις 90.
 άγάπη 386.
 άγγελιότης 52.
 άγγελος 52. 62. 74. 146. 198. 236.
 246. 260. 278. 286. 298. 334. 346.
 354. 356. 370. 374. 384. 402. 410.
 412.
 άγεννησία 322.
 άγέννητον (τὸ) Πατρός 52. 54. 318.
 320.
 άγιασμός 332. 410.
 άγιωσύνη 214.
 άγνεία 80. 386.
 άγνωσία Θεοῦ 48. 136.
 άγρυπνία 408.
 άγωνία 274.
 * Αδάμ 96. 254. 270. 284. 296. 322.
 374. 414. 416. 418. 420. 422. 424.
 426. 438. 444.
 * Αδάμ (ὁ Χριστός) 418. 420. 444.
 άδελφοθεΐα 354.
 άδημονία 76.
 άδης 54. 80. 160. 250. 270. 272. 294.
 298. 316. 352.
 άδικία 400.
 * Αζαρίας 238.
 άθανασία 58. 284. 308. 374. 432.
 * Αθανάσιος 94. 110. 112. 114. 124.
 126. 166. 174. 180. 192. 194. 200.
 202. 228. 230. 246. 248. 250. 370.
 άθειά 446.
 άθυμία 216.
 Αΐγυπτος 84. 112. 114. 152. 218. 350.
 424. 426.
 άιδιότης 46.
 αίμα (Χριστοῦ) 368. 396. 438. .
 αίμορροΐα 372.
 αίρεσιάρχης 158.
 αίρεσις 20. 26. 92. 104. 108. 110. 120.
 124. 122. 128. 132. 150. 208. 242.
 298. 316. 338. 340.
 αίρετικὸς 20. 26. 30. 34. 36. 38. 40.
 50. 74. 86. 88. 116. 144. 148. 154.
 162. 164. 170. 184. 194. 214. 218.
 232. 230. 236. 242. 258. 260. 264.
 266. 268. 270. 272. 274. 276. 278.
 288. 290. 308. 310. 312. 316. 324.
 330. 332. 340. 356. 364. 374. 378.
 αίσχρολογία 390.
 αίσχροουργία 306.
 αίσχύνη 144. 214. 344. 396.
 άκαθαροσία 306.
 άκακία 80. 242.
 άκαταληψία 446.
 * Ακέφαλος 146. 246. 316. 378. 384.
 άκροβυστία 138.
 άκτιστον (τὸ) 56.
 * Ακύλας 108. 112. 210.
 * Αλεξάνδρεια 20. 104. 106. 108. 114.
 130. 152. 168. 170. 172. 212. 216.
 222. 230. 308. 364. 366.
 άλήθεια 48. 74. 88. 90. 94. 114. 130.
 132. 160. 206. 226. 294. 336. 346.
 366.
 άμάρτημα 388. 392. 394. 394. 404.
 406. 406. 410. 412.
 άμαρτία 68. 70. 76. 198. 240. 248.
 252. 254. 258. 262. 276. 278. 280.
 284. 288. 298. 338. 370. 372. 388.
 396. 398. 400. 404. 406. 412. 416.
 422. 424. 426. 442.
 άμαρτωλὸς 120. 260. 370. 396. 408.
 410.

Ἐμβρόσιος 94. 110. 124. 126. 166.
176. 200. 202. 216.
ἄμειλια 390. 412.
ἄμεριμνία 412.
Ἐμμώνιος Ἐλεξανδρεὺς 22. 28.
282. 294.
Ἐμφιλόχιος 38. 124. 166. 178. 180.
214.
ἄναθεμα 160. 188. 298. 300. 360.
ἄναθεματίζειν 94.
ἄναθεματισμὸς 152.
ἄνάληψις 204. 256. 280. 342. 374.
Ἐναστάσιος, πρεσβύτερος Σινᾶ,
96. 220.
ἄνάστασις 34. 80. 204. 234. 244. 260.
266. 284. 364. 368. 370. 374.
ἄναφορὰ 396. 398.
ἄνάχυσις 206.
Ἐνδρέας Νεστοριανὸς 22. 360.
ἄνδρομανία 306.
ἄνθραξ καθαρτήριος 404.
ἄνθρωπαρέσκεια 92.
ἄνθρωπος 72.
ἄνθρωπότης 52. 54. 88. 100. 106.
108. 114. 122. 132. 138. 154. 164.
182. 200. 214. 244. 258. 266. 274.
276. 322. 324. 326. 336. 344. 346.
378. 440.
ἄνθρωποτόκος (ἢ Θεοτόκος) 106.
Ἐννας 158.
ἄνομία 72. 370. 404.
ἄνούσιον 54. 122.
Ἐντιόχεια 108. 232. 340.
Ἐντίοχος 184.
ἄντιπάθεια 110. 170. 338.
Ἐντίπολις 302.
Ἐντίχριστος 110. 122. 132. 382. 408.
ἄνυπόστατον 54.
ἄόριστον 44.
ἄπάθεια 92. 308. 312.
ἄπάτη 100. 272. 420.
ἄπαύγασμα 50.

ἄπερίγραφτον 56.
ἄπιστία 138. 140. 350. 424.
ἄπλότης 78. 354. 358.
ἄποκατάστασις κολάσεως 358.
ἄπόλαυσις 442.
Ἐπολινάριος 100.
ἄπόφασις 80.
ἄπώλεια 70. 76. 110. 168. 300. 408.
Ἐραβες 132.
Ἐρδαβαῦ 100.
Ἐρειανοὶ 100. 108. 110. 126. 274.
344.
Ἐρειος 30. 104. 114. 120. 152. 154.
156. 158. 162. 166. 168. 322. 348.
ἄρετή 76. 78. 80. 358. 386.
ἄρρευσία 374.
Ἐριστοτέλης 48. 114. 168.
Ἐρμασίται 268.
ἄρπαγή 392.
ἄρρευσία 308.
Ἐρτέμων 124. 126. 340. 342.
ἄρτος ζωῆς 402. 434. 436. 444.
ἄρτος ζωοποιὸς 368.
ἄρτος θεῖος 410.
ἄρτος Θεοῦ. 432.
ἄσέβεια 158. 432.
ἄσέλγεια 304.
ἄσωτεία 390.
Ἐπτικός 202.
ἄτιμία 92.
ἄτρεπτον 74.
Ἐὐγουστάλιος 218. 220.
Ἐὐγουστῖνος 124.
ἄντεξοῦσιον 76.
ἄντεξουσιότης 76.
ἄφελότης 80.
ἄφθαρσία 252. 284. 300. 308. 366.
368. 374.
ἄφροσύνη 226. 348. 350.

B

Βαβέλ 84.

Βαβυλῶν 84. 96. 114. 174.
 βάπτισμα 80. 204. 274. 276. 280. 282.
 288. 290. 296. 442.
 Βαρσανούφιος 116. 122.
 βασιλεία Θεοῦ 306. 310. 408.
 βασιλεία οὐράνιος 346.
 Βασίλειος 38. 58. 94. 112. 124. 126.
 166. 204. 344. 346. 358.
 Βατανεώτης ὁ Νεαρός 282.
 Βηθλεὲμ 204. 286. 314.
 βίος σεμνὸς 24.
 βλασφημία 166. 168. 220. 296. 316.
 Βοσῶρ 418.
 βρωσὶς 434. 436. 438.

Γ

Γαβαλά 318.
 Γαβριήλ 136. 376.
 Γαϊανίτης,- αι 20. 22. 94. 168. 172.
 186. 216. 232. 268. 308. 358. 366.
 372.
 Γαϊανός 114. 122. 170. 242. 276. 364.
 Γαϊανός, ἀποδέκτης ἐπιστολῆς
 Διονυσίου 200.
 Γάϊος 228. 234. 256.
 Γαλιλαῖοι 406.
 γαλούχησις 280.
 γέεννα 398. 406.
 γέννησις 248. 256. 314. 316. 354.
 γέννησις φυσικὴ 152.
 γεννητὸν 52. 54.
 γένος 48. 118. 134. 136.
 Γεώργιος, πρεσβύτερος, 222.
 γνῶσις 40. 96. 358. 388. 430.
 Γολιάθ 162. 194.
 Γρατιανὸς ὁ βασιλεὺς 202.
 Γρηγόριος θαυματοποιὸς 124.
 Γρηγόριος Θεολόγος 86. 94. 110.
 112. 124. 126. 136. 166. 178. 200.
 202. 212. 230. 232. 234. 244. 250.
 254. 256. 270. 314. 358.

Γρηγόριος ὁ Νύσσης 60. 96. 124.
 126. 176. 212. 214. 250. 252. 358.
 372.
 Γρηγόριος ὁ Νυστάζων 186. 202.
 210. 216.

Δ

δαιμονιζόμενος 34.
 δαίμων 30. 44. 78. 96. 100. 106. 248.
 298. 306.
 Δανιήλ 148.
 Δαυὶδ 144. 194. 258. 342. 352. 370.
 378. 386. 428.
 δειλία 76.
 διάβολος 34. 80. 96. 100. 108. 118.
 198. 298. 306. 310. 348. 390. 392.
 400.
 διαίρεσις 102. 124. 126. 156. 268.
 338. 342.
 διάκρισις 380.
 διαφθορὰ 72. 374.
 διαφορὰ 80.
 Δίδυμος 106.
 δικαιοσύνη 144. 396.
 Διόδωρος ὁ Ταρσοῦ 30. 102. 126.
 340. 342.
 Διονύσιος (Ἄραιοπαγίτης) 22. 54.
 72. 84. 94. 124. 200. 256. 258. 264.
 318. 356. 358. 380.
 Διοσκορίται 366.
 Διόσκορος 106. 108. 112. 114. 120.
 160. 170. 208. 210. 228. 242. 308.
 364. 382.
 διωγμὸς 98.
 δόκησις 108. 122. 240. 248. 256. 264.
 292. 294.
 δόλος 102. 188. 400.
 δόξα 76. 98. 102. 104. 114. 140. 232.
 238. 246. 290. 310. 342. 346. 384.
 412. 434. 444.
 δόξα (Θεοῦ) 50. 442.

δουλεία 428.
 δύναμις (Θεοῦ) 54. 292.
 δύναμις λογική καὶ θελητική καὶ
 βουλευτική 30.
 δυσόριστον 42. 44.
 δυσσέβεια 316. 322. 324.

Ε

ἔγερσις 34.
 Ἑβραῖοι 112.
 ἐγγαστρίμυθος 286.
 ἔγερσις 254.
 ἐγκράτεια 386.
 Ἑδὲμ 446.
 εἰδωλολατρία 100. 432.
 εἰδωλον,- α 98.
 Ἑδὼμ 418.
 εἰκόν, κατ' εἰκόνα Θεοῦ 30. 74. 254.
 284. 286. 308. 310. 426. 442.
 Εἰρηναῖος 94. 124. 184. 200.
 εἰρήνη 80. 230.
 ἐκπόρευσις 354.
 ἐκπορευτὸν 52. 54. 320.
 ἐλεημοσύνη 406.
 ἐλευθερία 424.
 Ἑλισάβετ 136.
 Ἑλισσαιέ 304.
 ἔλλαμψις 284. 286.
 Ἑλλην,- ες 38. 48. 98. 124. 132. 282.
 ἑλληνοσοφία 118.
 ἐμβρίμησις 76.
 Ἑμμανουήλ 172. 212. 242. 328.
 Ἑμμαοὺς 372.
 ἔμφυτον 48.
 ἐνανθρώπησις 202. 220. 242. 244.
 262. 330. 382.
 ἐνέργεια 28. 32. 34. 40. 44. 54. 60. 62.
 64. 66. 72. 78. 86. 262. 272. 292.
 312. 316. 378. 380. 446.
 ἐνέργεια ἀνθρωπίνη 34.
 ἐνέργεια θεανδρική 268.

ἐνέργεια θεϊκή 32. 100.
 ἐνέργεια φυσική 60.
 ἐνέργημα 64.
 ἐνεργητικὸν 64.
 ἐνούσιον 48. 54.
 ἐνυπόστατον 54.
 ἔνωσις 38. 66. 76. 76. 128. 136. 154.
 164. 182. 184. 188. 190. 196. 200.
 202. 204. 206. 212. 224. 238. 240.
 244. 254. 256. 258. 262. 268. 292.
 294. 310. 326. 330. 332. 362. 366.
 368. 370. 376. 380.
 ἔνωσις καθ' ὑπόστασιν 94. 362.
 ἔνωσις φυσική 152.
 Ἐνώχ 142.
 ἔξις 54.
 ἔξομολόγησις 394. 406.
 ἔξορία 422. 426.
 ἔξουσία 132. 298. 372. 420.
 ἔπαρσις 394.
 ἐπίγνωσις 392. 406.
 ἐπιθυμητικὸν 78.
 ἐπιθυμία 304. 392.
 Ἐπιφάνιος 94. 124. 252.
 Ἑρμείας 166. 364.
 ἔρωτομανία 306.
 ἔτερογενῆ 136.
 ἔτερούσιον 66. 122. 134.
 ἔτεροφυῆ 136.
 ἔτυμολογία 80.
 Εὐά 96. 322. 416. 438.
 Εὐάγριος 106.
 εὐαρέστησις 388.
 εὐδοκία 22.
 εὐθύτης 354.
 εὐλάβεια 28. 234. 258. 394. 402.
 εὐλογία ἄρτου 34.
 Εὐλόγιος 134. 164. 182. 202. 216.
 226. 230. 250.
 Εὐνομανοὶ 212.
 Εὐνόμιος 100. 176. 200. 212. 214.
 256.

εὐόριστον 44.
 εὐποιΐα 386.
 εὐσέβεια 40. 114. 132. 160. 206. 214.
 230. 364. 366.
 Εὐσέβιος 124.
 εὐσπλαγγία 398.
 Εὐστάθιος 94. 112. 124.
 εὐτέλεια 260.
 Εὐτυχῆς 20. 106. 108. 120. 122. 214.
 242. 382.
 Εὐτυχιανισταί 358.
 Εὐφράτης 350.
 εὐχαριστία 412. 436.
 ἔφεσις 56.
 *Ἐφεσος 94. 106. 126. 166. 180. 190.
 338. 340. 384.
 *Ἐφραΐμ 94. 124. 178. 204. 214.

Z

ζωή 430. 438.
 ζωὴ αἰώνιος 368. 432. 434. 436. 438.

H

ἡδονή 92. 306. 312. 392. 400.
 ἡδυπάθεια 304. 306.
 *Ἡλίας 304.
 *Ἡλιοῦ 296.
 *Ἡρώδης 158. 298.
 *Ἡσαΐας 96. 148. 260. 280. 350.
 *Ἡσαῦ 142.
 ἡσυχία 396.

Θ

θάνατος 76. 80. 180. 244. 266. 306.
 374. 388. 432. 444.
 θαυματουργία 302. 372.
 θέλημα 30. 40. 54. 56. 58. 66. 248.
 302. 306. 312. 396. 396.
 θέλημα ἀνθρώπινον 34.

θέλημα γνωμικόν 58.
 θέλημα δεσποτικόν 30.
 θέλημα ἔμπαθές 30. 56.
 θέλημα θεῖον 30. 58. 60.
 θέλημα κοινόν 58.
 θέλημα νοερῆς ψυχῆς 30.
 θέλημα πονηρόν 30.
 θέλημα σαρκικόν - σαρκός 30. 56.
 60. 92.
 θέλημα φυσικόν 58.
 θέλησις 28. 56. 66. 78. 100. 226. 248.
 312. 314. 318. 378.
 θέλησις νοερά 32.
 θέλησις σαρκός 58.
 θελητικόν 76.
 θεοβουλία 96.
 θεογνωσία 78.
 Θεοδοσιανοὶ 20. 94. 104. 168. 172.
 186. 210. 218. 232. 312. 358. 366.
 Θεοδόσιος, αἰρεσιάρχης, 112. 116.
 126. 122. 162. 170. 228. 234. 242.
 364. 382.
 Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς 104. 106.
 Θεοδόχος (ἢ Θεοτόκος) 416.
 Θεοδώρητος 152. 188. 362.
 Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας 102. 340.
 342.
 θεοπασχία 234. 240. 294.
 Θεοπασχίται 230.
 Θεός 44.
 θεοσέβεια 98. 100. 386.
 Θεοτρόφος (ἢ Θεοτόκος) 416.
 θεουργία 382.
 θεοσημία 280.
 θεότης 84. 88. 94. 100. 102. 104. 106.
 108. 114. 132. 136. 154. 162. 164.
 176. 202. 214. 216. 234. 236. 242.
 244. 248. 250. 252. 254. 256. 266.
 268. 270. 274. 276. 280. 292. 294.
 296. 302. 304. 308. 312. 318. 320.
 322. 324. 326. 332. 334. 344. 346.
 352. 372. 378. 436. 440.

Θεοτόκος 24. 94. 204. 262. 312. 368.
416. 428.
Θεόφιλος 94.
θέωσις 76. 244. 250. 256. 292. 294.
434.
θλίψις 390.
θλημανία 306.
θυμικόν 78.
θυμός 76.
θυσία 248. 350. 390. 392. 402.
θυσία ἀναίμακτος 400. 410.
θυσία τράγου 366.
θυσία μυστική 250.
θυσιαστήριον 82. 398. 400. 406. 432.
Θωμάς 128. 178. 204. 216. 252. 438.

I

Ἰακώβ 98. 142. 284. 286. 318-320.
424. 426.
Ἰακωβίται 104. 142. 268. 366.
Ἰάκωβος ἀδελφῶθεος 134. 138. 140.
270. 378. 406.
Ἰάκωβος, αἰρασιάρχης, 112. 114.
122. 366. 382.
Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας 232.
ιδιότης 78. 306. 320.
ιδίωμα 48. 54. 56. 78. 252. 278. 292.
ιδίωμα ὑποστατικόν 58.
ιδίωμα φυσικόν 58. 258.
Ἰεζεκιήλ 96. 296.
Ἰερεμίας 230. 350.
Ἰερόθεος 256.
ἱερουργία 390.
Ἰερουσαλήμ 76. 286. 372.
Ἰορδάνης 304. 330.
Ἰουβενιανός 246.
Ἰουδαῖος 26. 76. 86. 110. 112. 132.
232. 234. 282. 296. 302. 366. 398.
422. 424. 426. 436. 440.
Ἰούδας (προδοῦτης) 76. 142. 408.
410. 432. 436.

Ἰουλιανισταὶ 366.
Ἰουλιανὸς Ἀλικαρνασσεύς 114.
122. 228. 294. 308.
Ἰούλιος Ρώμης 94. 232.
Ἰουστινιανός 106.
Ἰππόλυτος 374.
Ἰσαάκ 98. 318. 328. 416.
Ἰσίδωρος 94. 166. 180. 202.
Ἰσίδωρος, βιβλιοφύλαξ, 216.
ἰσότης ἐπὶ Χριστοῦ 326. 328.
Ἰσραήλ 144. 282. 350. 420. 426.
Ἰὼ 446.
Ἰωάννης (Εὐαγγελιστῆς) 112. 204.
348. 352. 434.
Ἰωάννης ὁ Καισαρεύς 108.
Ἰωάννης ὁ τοῦ Ζυγᾶ 186. 190. 194.
196. 202. 204. 208. 210. 216. 312.
Ἰωάννης (Χρυσόστομος) 94. 110.
112. 200. 278.
Ἰωνᾶς 352.
Ἰωσήφ 268. 286. 292. 416.
Ἰωσήφ, μνηστήρ Θεοτόκου, 350.
352.

K

κάθαρσις 390. 394. 396.
Καϊάφας 158.
Καῖν 98. 142. 284. 286.
καινοτομία 68.
Καισάριος
κακία 76. 404. 408.
κακουργία 356.
κατάθεμα 298.
κατακλυσμός 98. 154. 350. 426.
κατάκριμα 392. 396.
κατάκρισις 412.
καταλαλιὰ 392.
κατάνυξις 386. 390. 396.
κατάρρα 152. 154. 198. 298. 316. 378.
402. 416. 428. 438.
κατάφαισις 78. 80.

καταφορά 72.
καταφρόνησις 392.
κατηγορία 80.
Κήρινθος 98. 136.
κήρυγμα 74. 100. 132. 160.
Κλεόπας 370.
Κλήμης (Ρώμης) 40. 94. 124.
κοίμησις 266.
κοινότης 50.
κοινωνία 38. 248. 310. 368.
κόλασις 106. 386. 388. 398. 400. 432.
Κορίνθιοι 92.
κρίσις 110. 114. 220. 388. 394. 408.
410. 432.
Κυνοπολίτης 218.
Κύριλλος Ἀλεξανδρείας 20. 58. 94.
102. 106. 110. 112. 120. 122. 124.
126. 128. 130. 136. 152. 164. 166.
170. 172. 174. 176. 180. 182. 186.
188. 190. 192. 194. 196. 202. 204.
206. 208. 210. 212. 214. 216. 222.
224. 226. 230. 244. 246. 250. 266.
300. 338. 358. 360. 362. 364. 376.
384.
Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς 104.
Κωνσταντινούπολις 94. 104. 106.
108. 136. 180. 200. 210. 212. 250.
340.

Λ

Λάβαν 424.
Λάζαρος 34. 274. 302. 334. 336. 372.
λαμπρότης 346.
λατρεία 360. 432.
Λεία 424.
Λέων ὁ πάπας 108. 192. 208. 210.
λογιστικὸν 78.
λόγος 74.
λόγος ἐνδιάθετος 74.
λόγος ἐνούσιος 74.
Λουκᾶς 278. 356.

λύπη 76. 288. 382. 432.
λύτρωσις 396.
Λῶτ 298. 426.

Μ

μαγγανεία 36.
Μαγδαληνή 370.
Μακεδονιανοὶ 100.
Μακεδόνιος 100. 104.
μακροθυμία 386. 396.
Μάνης 100. 112. 242. 262. 304. 306.
308. 312.
Μανιχαῖοι 100. 108. 132. 226. 248.
274. 310. 356. 374.
μάννα (τὸ) 328.
Μανωέ 286.
Μάρθα 352.
Μαρία (Θεοτόκος) 94. 104. 248.
262. 280. 284. 312. 314. 340. 352.
354. 368. 370. 416. 426.
Μαρία Μαγδαληνή 268. 270.
Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς 106.
Μαρκίων 98. 242. 252. 274. 276.
Μαρκιωνισταὶ 108.
Μάρων 300. 364.
ματαιολογία 168.
ματαιότης 50. 158.
Ματθαῖος 352.
μεγαλωσύνη 420.
μέθη 390.
Μελίτων Σάρδεων 234. 274.
μέριμνα 388.
μερισμὸς 268.
Μεσοποταμία 102. 424. 426.
μετάληψις 392. 438.
μετάνοια 386. 390. 396. 400. 410.
μεταστοχείωσις 250.
Μνάσων 296.
μνησικακία 402. 404. 406. 412.
Μοντανὸς 100.
Μονοφυσίται 22. 26. 28. 34. 88. 108.

294. 324. 336.
μορφή 48. 72. 210. 212. 302. 330.
μορφή δούλου 76. 212. 256. 264.
278. 286.
μορφή Θεοῦ 212. 328. 346.
μυστήριον 38. 92. 98. 128. 130. 182.
232. 248. 318. 320. 390. 394. 396.
404. 410. 414. 428. 432. 434. 436.
μωρία 38.
Μωσῆς 20. 40. 118. 134. 136. 140.
144. 150. 152. 284. 296. 302. 304.
328. 342. 350.

N

Ναβουχοδονόσωρ 284. 286. 346.
Ναγρανίται 366.
Ναζαρέτ 204. 286.
νέκρωσις 274. 290. 292. 294. 382.
Νεῖλος 84.
Νεστοριανοί 186. 194. 338.
Νεστόριος 20. 34. 94. 102. 106. 112.
118. 120. 122. 124. 126. 128. 130.
132. 140. 150. 154. 156. 160. 162.
166. 168. 174. 176. 184. 188. 192.
208. 222. 228. 300. 312. 322. 328.
330. 332. 336. 338. 340. 342. 358.
362. 364.
νηπιότης 58. 248. 264.
νηστεία 124. 200. 274. 386. 406.
Νηφάλιος 118. 338. 342.
Νίκαια 94. 104.
Νικόδημος 280. 292.
Νικόλαος, αἵρετικός, 98.
Νοβάτος 100.
νοητὸν 70.
νόμος θεῖος 60. 100.
νουθεσία 208.
νυκτομαχία 36.
Νῶε 98. 142. 350. 424. 426.

Ξ

ξύλον τῆς γνώσεως 96.
ξύλον τῆς ζωῆς 420. 422. 424. 426.
430. 432. 436. 438. 442.
ξύλον τοῦ θανάτου 438.

Ο

ὀδύνη 100. 260.
οἰκείωσις 180.
οἰκονομία 76. 86. 96. 128. 154. 168.
182. 184. 198. 276. 314. 344. 378.
380.
οἰκονομία ἔνσαρκος 40. 212. 222.
242. 252. 288. 416.
ὀλοκαύτωμα 350.
ὀλοκαύτωσις 434.
Ὀλύμπιος 344.
ὁμοίωσις 254.
ὁμοίωσις Θεοῦ 30. 284. 308. 310.
426. 442.
ὁμόνοια 80.
ὁμοούσιος 32. 66. 162. 182. 212. 226.
240. 250. 258. 306. 308. 314. 360.
370.
ὁμοουσιότης 258.
ὁμοφυές 334.
ὄργη 48. 50. 152. 388. 396. 400.
ὄρεξις 76.
ὄρεξις ἀσελγῆς 306.
ὀρθοδοξία 34. 74.
ὄρκος 26.
ὄρος 42. 44. 50.
Οὐαλεντῖνοι 108. 184.
Οὐαλεντῖνος 306. 308.
Οὐάλης 242.
οὐσία 38. 40. 44. 42. 46. 48. 50. 52.
54. 56. 58. 60. 64. 66. 84. 104.
114. 116. 118. 122. 148. 158. 160.
162. 166. 182. 190. 206. 210. 214.
226. 228. 230. 248. 276. 302. 310.

314. 332. 356. 358. 380.

Π

πάθημα 278. 280.

πάθος 90. 176. 182. 200. 202. 210.
214. 230. 232. 234. 238. 244. 256.
268. 278. 300. 308. 344. 366. 370.
372. 374. 406.

πάθος σωτήριο 22. 172. 232.

παννυχία 446.

πανουργία 102. 170. 186. 338.

πανταπώλεια 132.

παράδασις 374.

παράδεισος 96. 442.

παράδεισος τρυφής 422. 424. 428.

παράδοσις ἐκκλησιαστική 20. 40.
50.

παραίνεσις 208.

παρακοή 60. 254. 284. 420. 438.

παραχώρησις 96.

παρθενία 38. 262. 406.

Παρθένος 262. 276. 296. 330. 332.
334. 342. 352. 358. 360. 364. 382.
416.

παρουσία δευτέρα 282.

παρησία 160.

πατρότης 38. 44. 52.

Παυλιανισταί 22. 328.

Παῦλος 38. 40. 50. 68. 70. 86. 116.
122. 130. 134. 138. 140. 146. 150.
152. 200. 212. 236. 238. 258. 262.
266. 276. 278. 288. 298. 322. 354.
372. 376. 384. 396. 428. 430. 432.

Παῦλος Ἐμέσης 130.

Παῦλος Σαμοσατεὺς 26. 116. 126.
238. 294. 296. 340. 342.

πεῖνα 248.

πειρασμός 388.

Πεντηκοστή 282.

περιτομή 68. 86. 138. 262. 282. 316.
372.

Πέτρος 40. 98. 104. 152. 236. 238.
362.

Πέτρος Γναφεὺς 114. 120. 238.

Πιλάτος 158.

πίστις 20. 24. 36. 40. 66. 74. 94.
96. 114. 132. 160. 168. 172. 190.
208. 210. 218. 220. 236. 302. 304.
316. 344. 348. 350. 354. 366. 386.
396. 410. 430. 438. 440. 442.

πίστις ὀρθή 74.

πλάνη 80. 112. 116. 440.

Πλάτων 38.

πλημμέλημα 400.

Πνευματομάχοι 100.

ποιότης 78.

πολυθεΐα 420.

πονηρία 390. 392. 396. 408.

πορνεία 76. 80. 306. 392.

ποτήριο (ζωής) 436. 444.

ποτήριο θανάτου 298.

πραότης 396.

προαίρεσις 76. 138. 140.

προαιώνιον 56.

πρόγνωσις 36.

προθυμία 412.

προκοπή 180.

Πρόκλος 94. 110. 124. 126. 128. 166.
178. 182. 202. 204. 214. 216.

προσεύεσθαι 398.

προσευχή 302. 304. 390. 392. 398.
400. 406.

προσκύνησις 412.

πρός τι 78.

προσωπολεξία

πρόσωπον 50. 52. 94. 102. 110. 114.
116. 118. 122. 126. 132. 134. 138.
140. 142. 144. 146. 148. 150. 156.
158. 160. 162. 164. 166. 168. 170.
172. 174. 176. 178. 180. 182. 184.
186. 188. 190. 198. 200. 210. 212.
224. 228. 316. 328. 346. 360. 362.
364. 384.

προὔπαρξις ψυχῶν 108. 358.
 πρόφασις 338.
 πτωχεία 288.
 πώρωσις 198. 390.

Ρ

ῥαδιουργία 356.
 ῥαθυμία 392. 412.
 Ῥαχήλ 424.
 ῥομφαία φλογίνη 424. 430.
 Ῥώμη 98. 108.

Σ

Σαβέλλιος 104. 116. 154. 156. 158.
 162. 166. 316. 320. 322.
 Σαμαρείται 422.
 σαρκομανία 306.
 σάρκωσις 22. 122. 150. 168. 180. 248.
 250. 260. 264. 266. 274. 276. 314.
 318. 322. 330. 352. 354. 378. 382.
 420.
 σάρξ 70.
 Σάρρα 424.
 Σατανᾶς 98. 392. 410.
 Σέλευκος 166. 178. 180.
 Σεμιδαλίται 172.
 Σεσηριανοὶ 22. 268. 316. 318. 328.
 366.
 Σευῆρος 20. 22. 38. 102. 108. 110.
 112. 114. 118. 122. 124. 126. 128.
 130. 132. 134. 140. 142. 144. 150.
 152. 154. 156. 158. 160. 162. 164.
 168. 170. 190. 196. 198. 202. 204.
 208. 210. 220. 228. 234. 242. 250.
 274. 276. 308. 314. 324. 326. 328.
 330. 334. 338. 342. 344. 364. 366.
 376. 382.
 Σῆθ 286.
 Σίμων ὁ Μάγος 98. 436.
 Σινᾶ 220. 282. 284.

Σιών 282.
 σκληροκαρδία 400.
 Σοδομίται 298.
 Σολομών 20. 32. 40. 44. 48. 136. 140.
 226.
 Σούκκενσος 172. 194. 202. 206. 206.
 212. 214. 216.
 σοφία 116. 136. 156. 336. 342. 348.
 σοφία ἑλληνική 40.
 σταυρὸς 72. 80. 94. 116. 156. 180.
 210. 212. 232. 234. 236. 238. 240.
 244. 246. 260. 270. 272. 290. 292.
 294. 394. 428.
 σταύρωσις 234. 236. 248.
 Στέφανος (πρωτομάρτυς) 404.
 στοιχεῖον 70.
 συγγνώμη 110. 384. 394. 396. 408.
 συγκατάβασις 76. 86. 230. 260.
 σύγκρασις 76.
 σύγχυσις 76. 102. 108. 132. 154. 156.
 194. 240. 256. 320.
 συγχώρησις 406.
 συμβεβηκὸς 58.
 Συμεὼν (ὁ Θεοδόχος) 204.
 συμπάθεια 386. 396.
 Συμπλίκιος 338.
 συνεργία 318.
 σύνοδος 20. 22
 Σύνοδος Νικαίας 158. 160. 162. 188.
 340. 360. 384.
 σύνοδος Χαλκηδόνος 22. 94. 106.
 108. 114. 116. 118. 120. 122. 140.
 166. 174. 186. 192. 196. 198. 204.
 222. 300. 338. 364.
 Συρία 112. 114.
 σῶμα 70. 80.
 σωτηρία 38. 76. 86. 392. 400. 406.
 408. 422.
 σωφροσύνη 80. 386. 396.

Τ

ταλαιπωρία 390.

ταπεινοφροσύνη 288.
 ταπείνωσις 260. 286. 288.
 ταραχή 80.
 ταυτοβουλία 34.
 ταυτοπραξία 34.
 ταυτότης 258.
 τάφος 270.
 τελειότης 272.
 Τιβεριᾶς 370.
 τιμὴ 394. 412. 444.
 Τιμόθεος 86.
 Τιμόθεος, ἐπίσκοπος Μονοφυσι-
 τῶν, 108. 114. 120. 248. 250. 268.
 276. 308. 334. 382.
 τόκος ἀνυπόστατος 88.
 τόκος ἀπρόσωπος 88.
 Τόμος Λέοντος 208. 210. 214. 216.
 230. 268.
 Τραϊανὸς 166. 180.
 τριθεΐα 376.
 τρυφή 390. 418. 422. 424.
 τυφλομαχία 36.

Υ

ὕδρις 256. 30.
 υἰότης 38. 46. 52. 78.
 ὕπαρξις 228.
 ὑπερηφάνια 92. 288.
 ὑπόκρισις 102. 170. 402.
 ὑπομονή 386.
 ὑπόστασις 20. 22. 28. 36. 38. 40. 44.
 46. 50. 52. 54. 56. 66. 78. 94. 104.
 106. 114. 116. 118. 122. 126. 128.
 130. 140. 142. 154. 158. 160. 162.
 164. 166. 168. 170. 174. 182. 186.
 188. 190. 192. 194. 196. 206. 210.
 214. 218. 226. 228. 230. 236. 238.
 254. 258. 272. 290. 314. 316. 318.
 32. 324. 326. 330. 332. 342. 344.
 358. 360. 362. 364. 376. 380. 382.
 416. 420.

ὑψηλοφροσύνη 288.

Φ

φαντασία 48. 108. 122. 132. 226. 240.
 248. 252. 256. 264. 292. 294.
 φθορὰ 54. 72. 80. 280. 368. 370. 382.
 φθαρτὸν 72.
 φιλανθρωπία 412.
 φιλαργυρία 92.
 φιλαρχία 92.
 φιλοσοφία 38. 168. 356.
 Φίλων 296. 298. 300.
 Φλαβιανὸς 210. 212. 216.
 φλυαρία 294. 392.
 φόδος Θεοῦ 24. 28. 258. 358. 386.
 390. 394. 402.
 φρενοβλάβεια 272. 344.
 φρόνημα 108. 158. 210. 220. 306.
 φυσικὸν 74.
 φύσις 20. 22. 28. 36. 38. 40. 48. 50.
 52. 54. 56. 58. 66. 76. 84. 94. 100.
 102. 104. 106. 108. 110. 112. 114.
 118. 120. 122. 124. 126. 132. 134.
 136. 138. 140. 142. 144. 146. 148.
 152. 154. 158. 162. 164. 166. 168.
 170. 172. 174. 176. 178. 180. 182.
 184. 192. 194. 196. 200. 202. 204.
 206. 208. 210. 212. 214. 216. 218.
 222. 224. 226. 228. 230. 238. 240.
 242. 244. 246. 250. 254. 256. 260.
 268. 270. 274. 292. 298. 300. 302.
 304. 306. 308. 314. 316. 322. 324.
 326. 328. 332. 334. 336. 342. 360.
 362. 366. 372. 374. 376. 378. 384.
 418.
 φύσις ἀνθρωπίνη 296. 312. 338. 340.
 φύσις θεία 272.
 φύσις σεσαρκωμένη 132. 202. 204.
 224. 316. 376.
 φύσις χοϊκὴ 204.
 φῶς γνώσεως 358.

Χ

Χάμ 142.
 Χαναάν 142.
 Χανααία 32.
 χαρακτήρ 50. 52.
 χιτώνες δερμάτινοι 414. 416. 418.
 430.
 χρηστότης 24.
 Χριστιανισμός 350. 354.
 Χριστιανός 74. 296. 350. 392.
 Χρυσόστομος 178.

Ψ

ψυχή 68.
 ψυχή ζωτική 34.
 ψυχή κτηνώδης 68.
 ψυχή λογική 36.

Ω

Ώριγένης 106. 340.
 Ώριγενισταί 358.
 ὠφέλεια 412.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	18-447
1. ΟΔΗΓΟΣ	
ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ	18
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄. Προθεωρία κατ' ἐπιτομήν ὧν δεῖ ἐξασκεῖν τὸν περὶ πίστεως Θεοῦ λαλεῖν καλῶς βουλόμενον.	24
ΚΕΦΑΛ. Β΄. Ὅροι δογματικοὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν.	40
α. Περὶ Θεοῦ.	44
β. Περὶ πατρότητος.	44
γ. Περὶ υἰότητος.	46
δ. Περὶ πνεύματος.	46
ε. Περὶ ἀιδιότητος.	46
ς. Περὶ ἰδιώματος.	48
ζ. Περὶ φύσεως.	48
η. Περὶ θελήματος	54
θ. Περὶ ἰδιώματος.	56
ι. Περὶ ἐνεργείας.	60
ια. Περὶ ἐνώσεως.	66
ιβ. Περὶ ὁμοουσίου.	66
ιγ. Περὶ ψυχῆς.	68
ιδ. Περὶ φθαρτοῦ.	72
ιε. Περὶ πίστεως.	74
ις. Περὶ τοῦ «πρὸς τι».	78
ιζ. Περὶ ἐτυμολογίας.	80
ιη. Περὶ τῶν οἰκονομικῶν.	86
ΚΕΦΑΛ. Γ΄. Προοίμιον πρὸ τῆς πραγματείας.	88
ΚΕΦΑΛ. Δ΄. Ἐξήγησις κατ' ἐπιτομήν περὶ τῶν αἱρέσεων τῆς ἀρχῆς, ἕως Νεστορίου καὶ Σευήρου.	96
ΚΕΦΑΛ. Ε΄. Περὶ τῶν ἀγίων συνόδων.	104

- ΚΕΦΑΛ. ΣΤ'. Πόθεν τὴν ῥίζαν ἄρχει τὸ δόγμα Εὐτυχέως καὶ Σευήρου. 108
- ΚΕΦΑΛ. Ζ'. Ἀπόδειξις ὅτι ἀπεβάλλετο Σευήρος τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ ἐνομοθέτησεν ἀκύρους εἶναι τὰς χρήσεις αὐτῶν. 118
- ΚΕΦΑΛ. Η'. Ἀπόδειξις ἐκ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ ἀπ' αὐτοῦ Μωσέως καὶ Σολομῶνος, ὅτι ταῦτόν ἢ φύσις καὶ τὸ πρόσωπον. 132
- ΚΕΦΑΛ. Θ'. Ὁμοίως παράστασις ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας Συνόδου, ὅτι οὐ ταῦτόν φύσις, ἤγουν ἡ οὐσία, καὶ ἡ ὑπόστασις, ὡς Σευήρος νομίζει. 158
- ΚΕΦΑΛ. Ι'. Διήγησις διαλέξεων τεσσάρων ὧν ἐδογματίσαμεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ τῶν Θεοδοσιανῶν καὶ Γαϊανιτῶν, ἐν αἷς ἠλέγξαμεν αὐτούς, ὅτι, ἐὰν ταῦτόν ἐστι φύσις καὶ ὑπόστασις, Νεστοριανούς ποιοῦσιν ὅλους τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ αὐτὸν τὸν ἅγιον Κύριλλον, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς μιᾶς Θεοῦ Λόγου φύσεως τῆς σεσαρκωμένης. 168
- ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'. Παρασημείωσις περὶ τῆς φωνῆς τῆς λεγούσης τὰς φύσεις ὑποστάσεις, πόθεν αὕτη. 228
- ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'. Περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τοῦ, «Ἅγιος, ἀθάνατος ὁ σταυρωθεὶς». 230
- ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'. Συζήτησις περὶ τῶν χρήσεων τῶν Πατέρων, ὧν προφέρουσιν ἡμῖν οἱ Σευήρου κατὰ τῆς συνόδου Χαλκηδόνος, καὶ ἐπίλυσις αὐτῶν εὐσεβῆς. 242
- ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'. Ἀμμωνίου Ἀλεξανδρέως κατὰ Μονοφυσιτῶν. 294
- ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'. Ἔτερον κεφάλαιον κατὰ τῆς νέας αὐτῶν ἑορταστικῆς. 312
- ΚΕΦΑΛ. ΙΣΤ'. Εἰς τό, «Ἐν Χριστῷ κατοικεῖν πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος», ἑρμηνεία εὐσεβῆς. 318
- ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'. Ἀπόδειξις, ὅτι οὐ συνεσαρκώθη τῷ Υἱῷ ὁ Πατὴρ ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. 320
- ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'. Κατὰ τῶν κακῶς ἐπὶ Χριστοῦ λαμβανόντων τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀνθρώπου. 324
- ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'. Κεφάλαιον μαροῦ Παυλιανιστοῦ. 328
- ΚΕΦΑΛ. Κ'. Κεφάλαια συλλογιστικὰ κατὰ Σευηριανῶν ἀφρόνων. 330
- ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'. Ἔτερον κεφάλαιον σύντομον, ἐν ᾧ ἀπόδειξις, ὅτι οὐ δεῖ ἄλλην ἄλλως μεταλλάττειν τὰ δόγματα. 342
- ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'. Κεφάλαια Γραφικὰ ἀπορηθέντα ἡμῖν ὑπὸ ἀπίστων καὶ Ἀνδρέου Νεστοριανοῦ κεφάλαια κδ'. 348
- ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'. Κατὰ Γαϊανιτῶν ἐν ἐπιτομῇ. 366
- ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'. Τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἀπόφασις, φάσκουσα ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐκοινώνησεν ὁ Πατὴρ ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῇ τοῦ Λόγου σαρκώσει, εἰ μὴ τῇ εὐδοκίᾳ μόνῃ. Τοῦτο δὲ παρεθέμεθα, διὰ τὸ

φάσκειν Σευῆρον, “συνσαρκῶσθαι τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα”. Πρὸ δὲ φύλλου τοῦ κδ’ κεφαλαίου εὐρήσεις σχόλιον περὶ τῆς μᾶς Θεοῦ Λόγου φύσεως σεσαρκωμένης. 380

2. ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΜΗ ΚΡΙΝΕΙΝ ΚΑΙ ΜΝΗΣΙΚΑΚΕΙΝ 386

3. ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΑΝΑΓΩΓΗΝ ΤΟΥ
ΕΞΗΜΕΡΟΥ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ 414

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς 449
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων 454

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: «G RAFO» Α. Ε – Τηλ. 281 188 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Λαχανᾶ 17, Τηλ. 839 414 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)